

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකනිකායෙ

ථෙරගාථා-අට්ඨකථා

(පට්ඨමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

මහාකාරුණිකං නාථං, ඤෙය්‍යසාගරපාරගුං;
චන්දෙ නිපුණගම්භීර-විචිත්‍රනයදෙසනං.

විජ්ජාවරණසම්පන්නා, යෙන නිය්‍යන්ති ලොකතො;
චන්දෙ තමුත්තමං ධම්මං, සම්මාසම්බුද්ධපුජිතං.

සීලාදිගුණසම්පන්නො, යිතො මග්ගඵලෙසු යො;
චන්දෙ අරියසඬ්ඨං තං, පුඤ්ඤක්ඛේතං අනුත්තරං.

චන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං, ඉති යං රතනත්තයෙ;
භතත්තරායො සබ්බත්ථ, හුත්වාහං තස්ස තෙජසා.

යා තා සුභුතිආදීහි, කතකිච්චෙහි තාදිහි;
ථෙරෙහි භාසිතා ගාථා, ථෙරීහි ච නිරාමිසා.

උදානනාදවිධිනා, ගම්භීරා නිපුණා සුභා;
සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තා, අරියධම්මජ්ජකාසිකා.

ථෙරගාථානි නාමෙන, ථෙරීගාථානි තාදිනො;
යා බුද්දකනිකායම්හි, සඬ්ඨායංසු මහෙසයො.

තාසං ගම්භීරඤාණෙහි, ඔගාහෙතබ්බභාවතො;
කිඤ්චාපි දුක්ඛරා කාතුං, අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

සහසංවණ්ණනං යස්මා, ධරතෙ සත්ථු සාසනං;
පුබ්බාවරියසිභානං, තිට්ඨතෙව විනිච්ඡයො.

තස්මා තං අවලම්බිත්වා, ඔගාහෙත්වාන පඤ්චපි;
නිකායෙ උපනිස්සාය, පොරාණට්ඨකථානයං.

සුවසුද්ධං අසංකිණ්ණං, නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං;

මහාවිහාරවාසීනං, සමයං අවිලෝමයං.

යාසං අත්ථො දුට්ඨඤ්ඤෙය්‍යා, අනුපුබ්බිකථං විනා;
තාසං තඤ්ඤව විභාවෙන්තො, දීපයන්තො විනිච්ඡයං.

යථාබලං කරිස්සාමි, අත්ථසංවණ්ණනං සුභං;
සක්කච්චං ථෙරගාථානං, ථෙරීගාථානමෙව ව.

ඉති ආකඬ්ඛමානස්ස, සද්ධම්මස්ස විරට්ඨිතිං;
තදත්ථං විභජන්තස්ස, නිසාමයථ සාධවොති.

කා පනෙනා ථෙරගාථා ථෙරීගාථා ව, කථඤ්ඤව පවත්තාති, කාමඤ්ඤවායමත්ථො
ගාථාසු වුත්තොයෙව පාකටකරණත්ථං පන පුනපි වුච්චතෙ – තත්ථ ථෙරගාථා තාව
සුභුතිත්ථෙරාදීහි භාසිතා. යා හි තෙ අත්තනා යථාධිගතං මග්ගඵලසුඛං
පච්චවෙක්ඛිත්වා කාචි උදානවසෙන, කාචි අත්තනො
සමාපත්තිවිහාරපච්චවෙක්ඛණ්ණවසෙන, කාචි පුච්ඡාවසෙන, කාචි පරිනිබ්බානසමයෙ
සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවවිභාවනවසෙන අභාසිංසු, තා සබ්බා සඬ්භිතිකාලෙ
එකජ්ඣං කත්වා ‘‘ථෙරගාථා’’ ඉච්චෙව ධම්මසඬ්භිගාහකෙහි සඬ්භිතා. ථෙරීගාථා පන
ථෙරියො උද්දිස්ස දෙසිතා.

තා පන විනයපිටකං, සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටකන්ති තීසු පිටකෙසු
සුත්තන්තපිටකපරියාපන්තා. දීඝනිකායො, මජ්ඣිමනිකායො, සංයුත්තනිකායො,
අඬ්ගුත්තරනිකායො, බුද්දකනිකායොති පඤ්චසු නිකායෙසු
බුද්දකනිකායපරියාපන්තා, සුත්තං, ගෙය්‍යං, වෙය්‍යාකරණං, ගාථා, උදානං,
ඉතිවුත්තකං, ජාතකං, අබ්භුතධම්මං, වෙදල්ලන්ති නවසු සාසනඬ්භිගෙසු
ගාථඬ්භිගසඬ්භිගහං ගතා.

‘‘ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්හිං, ද්වෙසභස්සානි හික්ඛුතො;
චතුරාසීතිසභස්සානි, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිතො’’ති.

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු චතුරාසීතියා
ධම්මක්ඛන්ධසභස්සෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඬ්භිගහං ගතා.

තත්ථ ථෙරගාථා තාව නිපාතතො එකනිපාතො එකුත්තරවසෙන යාව
වුද්දසනිපාතාති වුද්දසනිපාතො සොළසනිපාතො වීසතිනිපාතො තිංසනිපාතො
චත්තාරිසනිපාතො පඤ්ඤාසනිපාතො සට්ඨිනිපාතො සත්තතිනිපාතොති
එකවීසතිනිපාතසඬ්භිගහා. නිපාතනං නික්ඛිපනන්ති නිපාතො. එකො එකෙකො
ගාථානං නිපාතො නික්ඛෙපො එත්ථාති එකනිපාතො. ඉමිනා නයෙන සෙසෙසුපි
අත්ථො වෙදිතබ්බො.

තත්ථ ඵකනිපාතෙ ද්වාදස වග්ගා. එකෙකස්මිං වග්ගෙ දස දස කත්වා
විසුත්තරසතං ථෙරා, තත්තිකා ඵව ගාථා. චුත්තඤ්ඨි –

“විසුත්තරසතං ථෙරා, කතකිච්චා අනාසවා;
ඵකකම්භි නිපාතම්භි, සුසංඛිතා මහෙසිහි” ති.

දුකනිපාතෙ ඵකුනපඤ්ඤාස ථෙරා, අට්ඨනචුති ගාථා; තිකනිපාතෙ සොළස
ථෙරා, අට්ඨවත්තාලීස ගාථා; චතුක්කනිපාතෙ තෙරස ථෙරා, ද්වෙපඤ්ඤාස ගාථා;
පඤ්චකනිපාතෙ ද්වාදස ථෙරා, සට්ඨි ගාථා; ඡක්කනිපාතෙ චුද්දස ථෙරා, චතුරාසිති
ගාථා; සත්තකනිපාතෙ පඤ්ච ථෙරා, පඤ්චතිංස ගාථා; අට්ඨකනිපාතෙ තයො
ථෙරා, චතුච්ඡති ගාථා; නවකනිපාතෙ එකො ථෙරො, නව ගාථා; දසනිපාතෙ සත්ත
ථෙරා, සත්තති ගාථා; එකාදසනිපාතෙ එකො ථෙරො, එකාදස ගාථා;
ද්වාදසනිපාතෙ ද්වෙ ථෙරා, චතුච්ඡති ගාථා; තෙරසනිපාතෙ එකො ථෙරො, තෙරස
ගාථා; චුද්දසනිපාතෙ ද්වෙ ථෙරා, අට්ඨච්ඡති ගාථා; පන්තරසනිපාතො නත්ථි,
සොළසනිපාතෙ ද්වෙ ථෙරා, ද්වත්තිංස ගාථා; වීසතිනිපාතෙ දස ථෙරා,
පඤ්චවත්තාලීසාධිකානි ද්වෙ ගාථාසතානි; තිංසනිපාතෙ තයො ථෙරා, සතං පඤ්ච
ව ගාථා; වත්තාලීසනිපාතෙ එකො ථෙරො, ද්වෙවත්තාලීස ගාථා; පඤ්ඤාසනිපාතෙ
එකො ථෙරො, පඤ්චපඤ්ඤාස ගාථා; සට්ඨිනිපාතෙ එකො ථෙරො, අට්ඨසට්ඨි
ගාථා; සත්තතිනිපාතෙ එකො ථෙරො, එකසත්තති ගාථා. සම්පිණ්ඩෙන්වා පන
ද්වෙසතානි චතුසට්ඨි ව ථෙරා, සහස්සං තිණි සතානි සට්ඨි ව ගාථාති. චුත්තම්භි
වෙතං –

“සහස්සං භොන්ති තා ගාථා, තිණි සට්ඨි සතානි ව;
ථෙරා ව ද්වෙ සතා සට්ඨි, වත්තාරො ව පකාසිතා” ති.

ථෙරිගාථා පන ඵකනිපාතො ඵකුත්තරවසෙන යාව නවනිපාතාති නවනිපාතො
එකාදසනිපාතො, ද්වාදසනිපාතො, සොළසනිපාතො, වීසතිනිපාතො, තිංසනිපාතො,
වත්තාලීසනිපාතො, මහානිපාතොති සොළසනිපාතසංඛිගහා. තත්ථ ඵකනිපාතෙ
අට්ඨාරස ථෙරියො, අට්ඨාරසෙව ගාථා; දුකනිපාතෙ දස ථෙරියො, වීසති ගාථා;
තිකනිපාතෙ අට්ඨ ථෙරියො, චතුච්ඡති ගාථා; චතුක්කනිපාතෙ එකා ථෙරි, චතස්සො
ගාථා; පඤ්චකනිපාතෙ ද්වාදස ථෙරියො සට්ඨි ගාථා; ඡක්කනිපාතෙ අට්ඨ ථෙරියො
අට්ඨවත්තාලීස ගාථා; සත්තනිපාතෙ තිස්සො ථෙරියො, එකච්ඡති ගාථා; අට්ඨ
නිපාතො පට්ඨාය යාව සොළසනිපාතා එකෙකා ථෙරියො තංතංනිපාතපරිමාණා
ගාථා; වීසතිනිපාතෙ පඤ්ච ථෙරියො, අට්ඨාරසසතගාථා; තිංසනිපාතෙ එකා ථෙරි,
චතුත්තිංස ගාථා; වත්තාලීසනිපාතෙ එකා ථෙරි, අට්ඨවත්තාලීස ගාථා;
මහානිපාතෙපි එකා ථෙරි, පඤ්චසත්තති ගාථා. එවමෙන්ථ නිපාතානං ගාථාවග්ගානං
ගාථානඤ්ච පරිමාණං වෙදිතබ්බං.

නිදානගාථාවණ්ණනා

එවං පරිවිජින්නපරිමාණාසු පනෙනාසු ථෙරගාථා ආදි. තත්ථාපි -

“සීහානංව නදන්තානං, දායීනං ගිරිගඬ්භරෙ;
සුඤ්ඤාථ භාවිතත්තානං, ගාථා අත්ථුපනායිකා”ති.

අයං පඨමමහාසඬ්ඨිතිකාලෙ ආයස්මතා ආනන්දෙන තෙසං ථෙරානං
ථොමනත්ථං භාසිතා ගාථා ආදි. තත්ථ සීහානන්ති සිහසද්දො “සීහො, හික්ඛවෙ,
මීගරාජා”ති ආදීසු (අ. නි. 4.33) මීගරාජෙ ආගතො. “අථ ඛො සීහො සෙනාපති
යෙන භගවා තෙනුපසඬ්ඨකමි”ති ආදීසු (අ. නි. 5.34) පඤ්ඤන්තියං. “සීහොති ඛො,
හික්ඛවෙ, තථාගතස්සෙතං අධිවචනං අරභතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා”ති ආදීසු (අ. නි.
5.99; 10.21) තථාගතෙ. තත්ථ යථා තථාගතෙ සදිසකප්පනාය ආගතො, එවං ඉධාපි
සදිසකප්පනාවසෙනෙව වෙදිතඬ්ඛො, තස්මා සීහානංවාති සීහානං ඉව. සන්ධිවසෙන
සරලොපො “එවංස තෙ”ති ආදීසු (ම. නි. 1.22) විය. තත්ථ ඉවාති නිපාතපදං.
සුඤ්ඤාථාති ආර්ථ්‍යාතපදං. ඉතරාති නාමපදානි. සීහානංවාති ච සම්බන්ධෙ සාම්චචනං.
කාමඤ්ඤෙත්ථ සම්බන්ධී සරුපතො න චුත්තො, අත්ථතො පන චුත්තොව හොති.
යථා හි “ඔට්ඨස්සෙව මුඛං එතස්සා”ති චුත්තෙ ඔට්ඨස්ස මුඛං විය මුඛං එතස්සාති
අයමත්ථො චුත්තො එව හොති, එවමිධාපි “සීහානංවා”ති චුත්තෙ සීහානං නාදො
වියාති අයමත්ථො චුත්තො එව හොති. තත්ථ මුඛසද්දසන්නිධානං හොතීති වෙ,
ඉධාපි “නදන්තාන”න්ති පදසන්නිධානතො, තස්මා සීහානංවාති නිදස්සනවචනං.
නදන්තානන්ති තස්ස නිදස්සිතඬ්ඛෙන සම්බන්ධදස්සනං. දායීනන්ති තඬ්ඬිසෙසනං.
ගිරිගඬ්භරෙති තස්ස පවත්තිට්ඨානදස්සනං. සුඤ්ඤාථාති සවනෙ නියොජනං.
භාවිතත්තානන්ති සොතඬ්ඬස්ස පහවදස්සනං. ගාථාති සොතඬ්ඬවත්ථුදස්සනං.
අත්ථුපනායිකාති තඬ්ඬිසෙසනං. කාමඤ්ඤෙත්ථ “සීහානං නදන්තානං දායීනං”න්ති
පුල්ලිඬ්ඨවසෙන ආගතං, ලිඬ්ඨං පන පරිවත්තෙත්වා “සීහීන”න්ති ආදිනා
ඉත්ථිලිඬ්ඨවසෙනාපි අත්ථො වෙදිතඬ්ඛො. එකසෙසවසෙන වා සීහා ච සීහියො ච
සීහා, තෙසං සීහානන්ති ආදිනා සාධාරණා හෙතා තිස්සො නිදානගාථා ථෙරගාථානං
ථෙරීගාථානඤ්චාති.

තත්ථ සහනතො භනනතො ච සීහො. යථා හි සීහස්ස මීගරඤ්ඤො
බලවිසෙසයොගතො සරභමීගමත්තවරවාරණාදිතොපි පරිස්සයො නාම නත්ථී,
වාතාතපාදිපරිස්සයමිපි සො සහතියෙව, ගොවරාය පක්කමන්තොපි තෙජ්ජස්සදතාය
මත්තගන්ධගත්ථිවනමහිංසාදිකෙ සමාගන්ත්වා අභීරු අජමිහී අභිභවති,
අභිභවන්තො ච තෙ අඤ්ඤදත්ථු හන්ත්වා තත්ථ මුදුමංසානි භක්ඛයිත්වා සුබෙනෙව
විහරති, එවමෙනෙපි මහාථෙරා අරියබලවිසෙසයොගෙන සබ්බෙසමිපි පරිස්සයානං
සහනතො, රාගාදිසංකිලෙසබලස්ස අභිභවිත්වා භනනතො පජභනතො
තෙජ්ජස්සදභාවෙන කුතොචිපි අභීරු අජමිහී කුමානාදිසුබෙන විහරන්තීති සහනතො
භනනතො ච සීහා වියාති සීහා. සද්දත්ථතො පන යථා කන්තනත්ථෙත
ආදිඅත්තවිපල්ලාසතො තක්කං චුච්චති, එවං හිංසනට්ඨෙන සීහො වෙදිතඬ්ඛො.
තථා සහනට්ඨෙන. පියොදරාදිපක්ඛෙපෙන නිරුත්තිතයෙන පන චුච්චමානෙ
වත්තඬ්ඬමෙව නත්ථී.

අප වා යථා මිගරාජා කෙසරසීහො අත්තනො තෙජ්ජස්සදතාය එකචාරී විහරති, න කඤ්චි සහායං පච්චාසීසති, එවමෙනෙපි තෙජ්ජස්සදතාය විවෙකාහිරතියා ව එකචාරිනොති එකවරියටියෙනපි සීහා වියාති සීහා, තෙනාහ – හගවා “සීහංවෙකවරං නාග” න්ති (සං. නි. 1.30; සු. නි. 168).

අප වා අසන්නාසනජවපරක්කමාදිවිසෙසයොගතො සීහා වියාති සීහා, එතෙ මහාපෙරා. චුත්තඤ්ඤෙනං හගවතා –

“ද්වෙමෙ, හික්ඛෙවෙ, අසනියා එලන්තියා න සන්නසන්නි, කතමෙව ද්වෙ? හික්ඛු ව ඛිණාසවො සීහො ව මිගරාජා” නි (අ. නි. 2.60).

ජවොපි සීහස්ස අඤ්ඤෙහි අසාධාරණො, තථා පරක්කමො. තථා හි සො උසහසතම්පි ලඛිසිත්වා වනමහිංසාදිසු නිපතති, පොතකොපි සමානො පහින්තමදානම්පි මත්තවරවාරණානං පටිමානං හින්දිත්වා දන්නකළිරංව බාදති. එතෙසං පන අරියමග්ගජවො ඉද්ධිජවො ව අඤ්ඤෙහි අසාධාරණො, සම්මජ්ජධානපරක්කමො ව නිරතිසයො. තස්මා සීහානංවාති සීහසදිසානං විය. සීහස්ස චෙත්ථ හිනුපමතා දට්ඨබ්බො, අච්චන්තවිසිට්ඨස්ස සහනාදිඅත්ථස්ස ථෙරෙස්ථෙව ලබ්භනතො.

නදන්තානන්ති ගජ්ජන්තානං. ගොවරපරක්කමකුට්ඨිවෙලාදිසු හි යථා සීහා අත්තනො ආසයතො නික්ඛමිත්වා විජමිහිත්වා සීහනාදං අහිතනාදං නදන්ති, එවං එතෙපි විසයජ්ඣාත්තපච්චවෙක්ඛණඋදානාදිකාලෙසු ඉමං අහිතනාදං නදිංසු. තෙන චුත්තං – “සීහානංව නදන්තාන” න්ති. දායීනන්ති දායාවන්තානං. පසට්ඨදායීනං, අතිසයදායානන්ති වා අත්ථො. යථා හි සීහා අතිවිය දළ්භානං තික්ඛානඤ්ච චතුන්නං දායානං බලෙන පටිපක්ඛං අහිභවිත්වා අත්තනො මනොරථං මත්ථකං පුරෙන්නි, එවමෙනෙපි චතුන්නං අරියමග්ගදායානං බලෙන අනාදිමති සංසාරෙ අනභිභූතපුබ්බපටිපක්ඛං අහිභවිත්වා අත්තනො මනොරථං මත්ථකං පාපෙසුං. ඉධාපි දායා වියාති දායාති සදිසකජ්ජනාවසෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

ගිරිගබ්භරෙති පබ්බතගුහායං, සමීපත්ථෙ භූමිමවචනං. “ගිරිගබ්භරෙ” නි කෙචි පයන්ති. පබ්බතෙසු වනගහනෙ වනසණ්ඨෙති අත්ථො. ඉදං පන තෙසං විරොචනට්ඨානදස්සනඤ්චෙව සීහනාදස්ස යොග්‍යභූමිදස්සනඤ්ච. නදන්තානං ගිරිගබ්භරෙති යොජනා. යථා හි සීහා යෙහුයොන ගිරිගබ්භරෙ අඤ්ඤෙහි දුරාසදතාය ජනවිචිත්තෙ වසන්නා අත්තනො දස්සනෙන උජ්ජජ්ජනකස්ස බුද්දකම්මසන්නාසස්ස පරිහරණත්ථං. ගොවරගමනෙ සීහනාදං නදන්ති, එවමෙනෙපි අඤ්ඤෙහි දුරාසදගිරිගබ්භරසදිසෙව සුඤ්ඤාගාරෙවසන්නා ගුණෙහි බුද්දකානං පුට්ඨජ්ජනානං තණ්හාදිට්ඨිපරිත්තාසපරිවජ්ජනත්ථං වක්ඛමානගාථාසඬ්ඛානං අහිතනාදං නදිංසු. තෙන චුත්තං “සීහානංව නදන්තානං, දායීනං ගිරිගබ්භරෙ” නි.

සුණාථාති සවනාණත්තිකවචනං, තෙන වක්ඛමානානං ගාථානං සන්නිපතිතාය පරිසාය සොතුකාමතං උජ්ජාදෙන්තො සවනෙ ආදරං ජනෙති, උස්සාහං

සමුට්ඨාපෙන්තො ගාරවං බහුමානඤ්ච උපට්ඨපෙනි. අථ වා “සීහන” න්තිආදීනං පදානං සදිසකප්පනාය විනා මුත්තවසෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො. තස්මා දළ්භනික්ඛනාවෙන පසට්ඨාතිසයදායකාය දායීනං ගිරිගබ්භරෙ නදන්තානං සීහගජ්ජිතං ගජ්ජන්තානං සීහනං මිගරාජුනං විය තෙසං අභීතනාදසදිසා ගාථා සුඤ්ඤාථාති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – “යථා සීහනාදං නදන්තානං සීහනං මිගරාජුනං කුතොච්චි භයාභාවතො සො අභීතනාදො තදඤ්ඤමිගසන්තාසකරො, එවං භාවිතන්තානං අප්පමන්තානං ථෙරානං සීහනාදසදිසියො සබ්බසො භයහෙතුනං සුප්පභිතන්තා අභීතනාදභූතා, පමන්තජනසන්තාසකරා ගාථා සුඤ්ඤාථා” ති.

භාවිතන්තානන්ති භාවිතවිත්තානං. විත්තඤ්ඤි “අත්තා හි කිර දුද්දමො (ධ. ප. 159) යො වෙ යිතත්තො තසරංව උජ්ජු” ති (සු. නි. 217) ව “අත්තසම්මාපණ්ඩි” ති (වු. පා. 5.4; සු. නි. 263) ව එවමාදිසු අත්තාති වුව්චති, තස්මා අධිවිත්තානුයොගෙන සමට්ථිපස්සනාභිවච්ඡිතවිත්තානං සමට්ථිපස්සනාභාවනාමත්ථකං පාපෙත්වා යිතානන්ති අත්ථො. අථ වා භාවිතන්තානන්ති භාවිතසභාවානං, සභාවභූතසීලාදිභාවිතානන්ති අත්ථො. ගීයතිති ගාථා, අනුට්ඨ්භාදිවසෙන ඉසීහි පවත්තිතං චතුප්පදං ඡප්පදං වා වචනං. අඤ්ඤෙසම්පි තංසදිසතාය තථා වුව්චන්ති. අත්තත්ථාදිහෙදෙ අත්ථෙ උපනෙන්නි තෙසු වා උපනියාන්තිති අත්ථුපනාසිකා.

අථ වා භාවිතන්තානන්ති භාවිතන්තාභාවානං, අත්තභාවො හි ආභිතො අභං මානො එත්ථාති “අත්තා” ති වුව්චති, සො ව තෙහි අප්පමාදභාවනාය අනවජ්ජභාවනාය භාවිතො සම්මිදෙව ගුණගන්ධං ගාභාපිතො. තෙන තෙසං කායභාවනා සීලභාවනා විත්තභාවනා පඤ්ඤාභාවනාති චතුන්තම්පි භාවනානං පරිපුණ්ණභාවං දස්සෙති. “භාවනා” ති ව සම්බොධිපට්ඨපදා ඉධාධිප්පෙනා. යායං සච්චසම්බොධි අත්ථි, සා දුට්ඨා අභිසම්යතො තදන්ථතො ව. සම්බොධි පන නිව්ඨා සම්මාසම්බොධි පච්චෙකසම්බොධි සාවකසම්බොධිති. තත්ථ සම්මා සාමං සබ්බධම්මානං බුජ්ඣනතො බොධනතො ව සම්මාසම්බොධි. සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණපදට්ඨානං මග්ගඤ්ඤාණං මග්ගඤ්ඤාණපදට්ඨානඤ්ච සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං “සම්මාසම්බොධි” ති වුව්චති. තෙනාහ –

“බුද්ධොති යො සො භගවා සයම්භූ අනාවරියකො පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්චාති අභිසම්බුජ්ඣති, තත්ථ ව සබ්බඤ්ඤාතං පත්තො බලෙසු ව වසීභාව” න්ති (මහානි. 192; වුළුති. පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 97; පටි. ම. 1.161).

බොධනෙයාබොධනත්ථො හි බලෙසු වසීභාවො. පච්චෙකං සයමෙව බොධිති පච්චෙකසම්බොධි, අනනුබුද්ධො සයම්භූඤ්ඤාණෙන සච්චාභිසම්යොති අත්ථො. සම්මාසම්බුද්ධානඤ්ඤි සයම්භූඤ්ඤාණතාය සයමෙව පවත්තමානොපි සච්චාභිසම්යො සානුබුද්ධො අපරිමාණානං සත්තානං සච්චාභිසම්යස්ස හෙතුභාවතො. ඉමෙසං පන සො එකස්සාපි සත්තස්ස සච්චාභිසම්යහෙතු න හොති. සත්ථු ධම්මදෙසනාය සචනන්තෙ ජාතාති සාවකා. සාවකානං සච්චාභිසම්යො සාවකසම්බොධි.

තිවිධාපෙසා තිණ්ණං බොධිසත්තානං යථාසකං ආගමනීයපටිපදාය
 මත්ථකප්පත්තියා සතිපට්ඨානාදීනං සත්තතිංසාය බොධිපක්ඛියධම්මානං
 භාවනාපාරිපූරිති වෙදිතබ්බා ඉතරාහිසමයානං තදවිනාභාවතො. න හි
 සච්ඡිකිරියාහිසමයෙන විනා භාවනාහිසමයො සම්භවති, සති ව භාවනාහිසමයෙ
 පහානාහිසමයො පරිඤ්ඤාහිසමයො ව සිද්ධොයෙව හොතීති.

යදා හි මහාබොධිසත්තො පරිපූරිතබොධිසම්භාරො වර්මභවෙ කතපුබ්බකිච්චො
 බොධිමණ්ඩං ආරුය්භ - “න තාවිමං පල්ලඤ්ඤං ඡින්දිස්සාමි, යාව න මෙ අනුපාදාය
 ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චිස්සති” ති පටිඤ්ඤං කත්වා අපරාජිතපල්ලඤ්ඤෙ නිසින්නො
 අසම්පත්තාය එව සඤ්ඤාචෙලාය මාරබලං විධමිත්වා පූරිමයාමෙ
 පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණෙන අනෙකාකාරවොකාරෙ පුබ්බෙ නිවුත්ථක්ඛන්ධෙ
 අනුස්සරිත්වා මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බවක්ඛුච්චසොධනෙන
 චුතුපපාතඤ්ඤාණඅනාගතංසඤ්ඤාණානි අධිගන්ත්වා පච්ඡිමයාමෙ “කිච්ඡං වතායං
 ලොකො ආපන්නො ජායති ව ජීයති ව මීයති ව වචති ව උපපජ්ජති ව, අථ ව
 පනිමස්ස දුක්ඛස්ස නිස්සරණං නප්පජානාති ජරාමරණස්සා” තිආදිනා (දී. නි. 2.57)
 ජරාමරණතො පට්ඨාය පටිච්චසමුප්පාදමුඛෙන විපස්සනං අභිනිවිසිත්වා මහාගහනං
 ඡින්දිතුං නිසද්ධිලායං ඵරසුං නිසෙන්නො විය කිලෙසගහනං ඡින්දිතුං ලොකනාටො
 ඤාණඵරසුං තෙජෙන්නො බුද්ධභාවාය හෙතුසම්පත්තියා පරිපාකං ගතත්තා
 සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණාධිගමාය විපස්සනං ගබ්භං ගණ්භාපෙන්නො අත්තරත්තරා
 නානාසමාපත්තියො සමාපජ්ජිත්වා යථාවචන්ථාපිතෙ නාමරූපෙ තිලක්ඛණං
 ආරොපෙත්වා අනුපදධම්මවිපස්සනාවසෙන අනෙකාකාරවොකාරසඬ්ඛාරෙ
 සම්මසන්නො ඡත්තිංසකොට්ඨකසහස්සමුඛෙන සම්මසනවාරං විත්ථාරෙත්වා තත්ථ
 මහාවජිරඤ්ඤාණසඬ්ඛාතෙ විපස්සනාඤ්ඤාණෙ තික්ඛෙ සුරෙ පසන්නෙ
 චුට්ඨානගාමිනිභාවෙන පවත්තමානෙ යදා තං මග්ගෙන සටෙති, තදා
 මග්ගපටිපාටියා දියඬ්ඪකිලෙසසහස්සං බෙපෙන්නො අග්ගමග්ගක්ඛණෙ
 සම්මාසම්බොධිං අධිගච්ඡති නාම, අග්ගඵලක්ඛණතො පට්ඨාය අධිගතො නාම.
 සම්මාසම්බුද්ධභාවතො දසබලවතුචෙසාරජ්ජාදයොපි තස්ස තදා හත්ථගතායෙව
 හොන්තීති අයං තාව අභිසමයතො සම්මාසම්බොධිපටිපදා. තදත්ථතො පන
 මහාහිනිභාරතො පට්ඨාය යාව තුසිතභවනෙ නිබ්බන්ති, එත්ථන්තරෙ පවත්තං
 බොධිසම්භාරසම්භරණං. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං සබ්බාකාරසම්පන්නං
 වරියාපිටකවණ්ණනායං විත්ථාරතො චුත්තමෙවාති තත්ථ චුත්තනයෙනෙව
 ගහෙතබ්බං.

පච්චෙකබොධිසත්තාපි පච්චෙකබොධියා කතාහිනිභාරා අනුපුබ්බෙන
 සම්භතපච්චෙකසම්බොධිසම්භාරා තාදිසෙ කාලෙ වර්මත්තභාවෙ ධීතා ඤාණස්ස
 පරිපාකගතභාවෙන උපට්ඨිතං සංවෙගනිමිත්තං ගහෙත්වා සවිසෙසං භවාදීසු
 ආදීනවං දිස්වා සයම්භුඤ්ඤාණෙන පවත්ති පවත්තිහෙතුං නිවත්ති නිවත්තිහෙතුඤ්ඤව
 පරිච්ඡින්නදිත්වා “සො ‘ඉදං දුක්ඛ’න්ති යොනිසො මනසි කරොතී” තිආදිනා
 ආගතනයෙන වතුසච්චකම්මට්ඨානං පරිබුහෙන්නා අත්තතො අභිනිභාරානුරූපං
 සඬ්ඛාරෙ පරිමද්දන්තා අනුක්කමෙන විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා

අග්ගමග්ගං අධිගච්ඡන්තා පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣන්ති නාම,
අග්ගඵලක්ඛණතො පට්ඨාය පච්චෙකසම්බුද්ධා නාම හුත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස
අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා හොන්ති.

සාවකා පන සත්ථු සබ්බමචාරිනො වා චතුසච්චකම්මට්ඨානකථං සුත්වා
තස්මිංයෙව බණෙ කාලන්තරෙ වා තජ්ජං පටිපත්තිං අනුතිට්ඨන්තා සටෙන්තා
වායමන්තා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා, යදි වා පටිපදාය වඩ්ඪන්තියා, සච්චානි
පටිවිජ්ඣන්තා අත්තතො අභිනිහාරානුරූපසිද්ධිඅග්ගසාවකභූමියා වා කෙවලං වා
අග්ගමග්ගක්ඛණෙ සාවකසම්බොධිං අධිගච්ඡන්ති නාම. තතො පරං සාවකබුද්ධා
නාම හොන්ති සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා. එවං තාව අභිසම්මයතො
පච්චෙකසම්බොධි සාවකසම්බොධි ව වෙදිතබ්බා.

තදත්ථතො පන යථා මහාබොධිසත්තානං හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන චත්තාරි
අසඬ්ඛොය්‍යානි කප්පානං සතසහස්සඤ්ච බොධිසම්භාරසම්භරණං ඉච්ඡිතබ්බං
මජ්ඣිමපරිච්ඡේදෙන අට්ඨ අසඬ්ඛොය්‍යානි කප්පානං සතසහස්සඤ්ච,
උපරිමපරිච්ඡේදෙන සොළස අසඬ්ඛොය්‍යානි කප්පානං සතසහස්සඤ්ච එතෙ ව
හෙදා පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකචිරියාධිකවසෙන වෙදිතබ්බා. පඤ්ඤාධිකානඤ්චි සද්ධා
මන්දා හොති පඤ්ඤා තික්ඛා, තතො ව උපායකොසල්ලස්ස විසදනිපුණභාවෙන
නචිරස්සෙව පාරමියො පාරිපූරිං ගච්ඡන්ති. සද්ධාධිකානං පඤ්ඤා මජ්ඣිමා හොතිති
තෙසං නාතිසීඝං නාතිසණ්කං පාරමියො පාරිපූරිං ගච්ඡන්ති. චිරියාධිකානං පන
පඤ්ඤා මන්දා හොතිති තෙසං චිරෙනෙව පාරමියො පාරිපූරිං ගච්ඡන්ති. න එවං
පච්චෙකබොධිසත්තානං. තෙසඤ්චි සතිපි පඤ්ඤාධිකභාවෙ ද්වෙ අසඬ්ඛොය්‍යානි
කප්පානං සතසහස්සඤ්ච බොධිසම්භාරසම්භරණං ඉච්ඡිතබ්බං, න තතො ඔරං.
සද්ධාධිකචිරියාධිකාපි චුත්තපරිච්ඡේදතො පරං කතිපයෙ එව කප්පෙ අතික්කමිත්වා
පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣන්ති, න තතියං අසඬ්ඛොය්‍යන්ති.
සාවකබොධිසත්තානං පන යෙසං අග්ගසාවකභාවාය අභිනිහාරො, තෙසං එකං
අසඬ්ඛොය්‍යං කප්පානං සතසහස්සඤ්ච සම්භාරසම්භරණං ඉච්ඡිතබ්බං. යෙසං
මහාසාවකභාවාය, තෙසං කප්පානං සතසහස්සමෙව, තථා බුද්ධස්ස මාතෘපිතුනං
උපට්ඨාකස්ස පුත්තස්ස ව. තත්ථ යථා –

“මනුස්සත්තං ලිඬ්ගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ව ඡන්දනා;
අට්ඨධම්මසමොහානා, අභිනිහාරො සමිජ්ඣති” ති. (බු. වං. 2.59) –

එවං චුත්තෙ අට්ඨ ධම්මෙ සමොධානෙන්වා කතපණ්ඩානානං මහාබොධිසත්තානං
මහාභිනිහාරතො පභුති සච්ඡෙසං දානාදීසු යුත්තප්පයුත්තානං දිවසෙ දිවසෙ
වෙස්සන්තරදානසදිසං මහාදානං දෙන්තානං තදනුරූපසීලාදිකෙ සබ්බපාරමිධම්මෙ
ආචින්නන්තානම්පි යථාචුත්තකාලපරිච්ඡේදං අසම්පත්වා අත්තරා එව
බුද්ධභාවප්පත්ති නාම නත්ථි. කස්මා? ඤාණස්ස අපරිපච්චනතො. පරිච්ඡින්නකාලෙ
නිප්පාදිතං විය හි සස්සං බුද්ධඤාණං යථාපරිච්ඡින්නකාලවසෙනෙව වුද්ධිං විරුළ්භිං
වෙපුළ්ලං ආපජ්ජන්තං ගබ්භං ගණ්හන්තං පරිපාකං ගච්ඡතිති එවං –

“මනුස්සත්තං ලිඛිගසම්පත්ති, විගතාසවදස්සනං;
අධිකාරො ඡන්දතා එතෙ, අභිනිභාරකාරණා”ති. (සු. නි. අට්ඨ.
1.බග්ගවිසාණසුත්තවණ්ණනා) –

ඉමෙ පඤ්ච ධම්මෙ සමොධානෙන්වා කතාභිනිභාරානං පච්චෙකබොධිසත්තානං
“අධිකාරො ඡන්දතා”ති ද්විඛිගසමන්තාගතාය පත්ථනාය වසෙන කතපණ්ඩානානං
සාවකබොධිසත්තානඤ්ච තත්ථ තත්ථ චුත්තකාලපරිච්ඡෙදං අසම්පත්වා අන්තරා
එව පච්චෙකසම්බොධියා යථාචුත්තසාවකසම්බොධියා ව අධිගමො නත්ථී. කස්මා?
ඤාණස්ස අපරිපච්චනතො. ඉමෙසම්පි හි යථා මහාබොධිසත්තානං දානාදිපාරමිහි
පරිබුහිතා පඤ්ඤාපාරමි අනුක්කමෙන ගබ්භං ගණ්හන්ති පරිපාකං ගච්ඡන්ති
බුද්ධඤාණං පරිපුරෙති, එවං දානාදිහි පරිබුහිතා අනුපුබ්බෙන යථාරහං ගබ්භං
ගණ්හන්ති පරිපාකං ගච්ඡන්ති පච්චෙකබොධිඤාණං සාවකබොධිඤාණඤ්ච
පරිපුරෙති. දානපරිවයෙන හෙතෙ තත්ථ තත්ථ භවෙ අලොභජ්ඣාසයතාය සබ්බත්ථ
අසඬිගමානසා අනපෙක්ඛවිත්තා හුත්වා, සීලපරිවයෙන සුසංවුතකායවාචතාය
සුපරිසුද්ධකායවචිකම්මන්තා පරිසුද්ධාජීවා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරා භොජනෙ
මත්තඤ්ඤුනො හුත්වා ජාගරියානුයොගෙන චිත්තං සමාදහන්ති, ස්වායං තෙසං
ජාගරියානුයොගො ගතපච්චාගතිකචත්තවසෙන වෙදිතබ්බො.

එවං පන පටිපජ්ජන්තානං අධිකාරසම්පත්තියා අප්පකසිරෙනෙව අට්ඨ
සමාපත්තියො පඤ්චාභිඤ්ඤා ඡළභිඤ්ඤා අධිට්ඨානභූතා පුබ්බභාගවිපස්සනා ව
හත්ථගතායෙව භොන්ති. වීරියාදයො පන තදන්තොගධා එව. යඤ්භි
පච්චෙකබොධියා සාවකබොධියා වා අත්ථාය දානාදිපුඤ්ඤසම්භරණෙ
අඛ්භස්සහනං, ඉදං වීරියං. යං තදනුපරොධස්ස සහනං, අයං බන්ති. යං
දානසීලාදිසමාදානාවිසංවාදනං, ඉදං සච්චං. සබ්බත්ථමෙව අවලසමාධානාධිට්ඨානං,
ඉදං අධිට්ඨානං. යා දානසීලාදීනං පවත්තිට්ඨානභූතෙසු සත්තෙසු හිතෙසිතා, අයං
මෙත්තා. යං සත්තානං කතවිජ්ජකාරෙසු අජ්ඣුපෙක්ඛනං, අයං උපෙක්ඛාති. එවං
දානසීලභාවනාසු සීලසමාධිපඤ්ඤාසු ව සිජ්ඣමානාසු වීරියාදයො සිද්ධා එව
භොන්ති. සායෙව පච්චෙකබොධිඅත්ථාය සාවකබොධිඅත්ථාය ව දානාදිපටිපදා
තෙසං බොධිසත්තානං සත්තානස්ස භාවනතො පරිභාවනතො භාවනා නාම.
විසෙසතො දානසීලාදිහි ස්වාභිසම්බතෙ සත්තානෙ පවත්තා සමථවිපස්සනාපටිපදා,
යතො තෙ බොධිසත්තා පුබ්බයොගාවචරසමුදාගමසම්පන්නා භොන්ති. තෙනාහ
භගවා –

“පඤ්චිමෙ, ආනන්ද, ආනිසංසා පුබ්බයොගාවචරෙ. කතමෙ පඤ්ච?
ඉධානන්ද, පුබ්බයොගාවචරො දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති,
නො වෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්ච අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ මරණකාලෙ
අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ දෙවපුත්තො සමානො අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ
බුද්ධානං සම්මුඛිභාවෙ ඛිජ්ජාභිඤ්ඤො භොති, අථ පච්ඡිමෙ කාලෙ
පච්චෙකසම්බුද්ධො භොති”ති (සු. නි. අට්ඨ. 1.බග්ගවිසාණසුත්තවණ්ණනා).

ඉති පුබ්බභාගපටිපදාභූතාය පාරමිතාපරිභාවිතාය සමථවිපස්සනාභාවනාය නිරොධගාමිනිපටිපදාභූතාය අභිසමයසංඛිධානාය මග්ගභාවනාය ච භාවිතත්තභාවා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකා භාවිතත්තා නාම. තෙසු ඉධ බුද්ධසාවකා අධිජ්ජෙතා.

එත්ථ ච ‘‘සීහනංවා’’ති ඉමිනා ථෙරානං සීහසමානවුත්තිතාදස්සනෙන අත්තනො පටිපක්ඛෙහි අනභිභවනීයතං, තෙ ච අභිභූයා පවත්තිං දස්සෙති. ‘‘සීහනංව නදන්තානං...පෙ.... ගාථා’’ති ඉමිනා ථෙරගාථානං සීහනාදසදිසතාදස්සනෙන තාසං පරවාදෙහි අනභිභවනීයතං, තෙ ච අභිභවිත්වා පවත්තිං දස්සෙති. ‘‘භාවිතත්තාන’’න්ති ඉමිනා තදුභයස්ස කාරණං විභාවෙති. භාවිතත්තභාවෙන ථෙරා ඉධ සීහසදිසා වුත්තා, තෙසඤ්ච ගාථා සීහනාදසදිසියො. ‘‘අත්ථුපනායිකා’’ති ඉමිනා අභිභවනෙ පයොජනං දස්සෙති. තත්ථ ථෙරානං පටිපක්ඛො නාම සංකිලෙසධම්මො, තදභිභවො තදඛිගිවික්ඛම්භනජ්ජහානෙහි සද්ධිං සමුච්ඡෙදජ්ජහානං. තස්මිං සති පටිපස්සද්ධිජ්ජහානං නිස්සරණජ්ජහානඤ්ච සිද්ධමෙව හොති, යතො තෙ භාවිතත්තාති වුවචන්ති. මග්ගක්ඛණෙ හි අරියා අජ්ජමාදභාවනං භාවෙත්ති නාම, අග්ගඵලක්ඛණතො පටියාය භාවිතත්තා නාමාති වුත්තොවායමත්ථො.

තෙසු තදඛිගජ්ජහානෙන තෙසං සීලසම්පදා දස්සිතා, වික්ඛම්භනජ්ජහානෙන සමාධිසම්පදා, සමුච්ඡෙදජ්ජහානෙන පඤ්ඤාසම්පදා, ඉතරෙන තාසං ඵලං දස්සිතං. සීලෙන ච තෙසං පටිපත්තියා ආදිකල්‍යාණතා දස්සිතා, ‘‘කො වාදි කුසලානං ධම්මානං? සීලඤ්ච සුවිසුද්ධං’’ (සං. නි. 5.369), ‘‘සීලෙ පතිට්ඨාය’’ (සං. නි. 1.23; විසුද්ධි. 1.1), ‘‘සබ්බපාපස්ස අකරණ’’න්ති (ධ. ප. 183; දී. නි. 2.90) ච වචනතො සීලං පටිපත්තියා ආදිකල්‍යාණංව අවිජ්ජපටිසාරාදිගුණාවහත්තා. සමාධිනා මජ්ඣකල්‍යාණතා දස්සිතා, ‘‘චිත්තං භාවයං’’, ‘‘කුසලස්ස උපසම්පදා’’ති ච වචනතො සමාධිපටිපත්තියා මජ්ඣකල්‍යාණොව, ඉද්ධිවිධාදිගුණාවහත්තා. පඤ්ඤාය පරියොසානකල්‍යාණතා දස්සිතා, ‘‘සචිත්තපරියොදපනං’’ (ධ. ප. 183; දී. නි. 2.90), ‘‘පඤ්ඤං භාවය’’න්ති (සං. නි. 1.23; විසුද්ධි. 1.1) ච වචනතො පඤ්ඤා පටිපත්තියා පරියොසානංව, පඤ්ඤාත්තරතො කුසලානං ධම්මානං සාව කල්‍යාණා ඉට්ඨානිට්ඨෙසු තාදිභාවාවහත්තා.

‘‘සෙලො යථා ඵකසනො, වාතෙන න සමීරති; (මහාව. 244);
ඵචං නින්දාපසංසාසු, න සමිඤ්ජන්ති පණ්ඩිතා’’ති. (ධ. ප. 81) –

හි වුත්තං.

තථා සීලසම්පදාය තෙවිජ්ජහාවො දස්සිතො. සීලසම්පත්තිඤ්ච නිස්සාය නිස්සො විජ්ජා පාපුණන්ති. සමාධිසම්පදාය ඡළභිඤ්ඤාභාවො. සමාධිසම්පත්තිඤ්ච නිස්සාය ඡළභිඤ්ඤා පාපුණන්ති. පඤ්ඤාසම්පදාය පහින්තපටිසම්භිදාභාවො. පඤ්ඤාසම්පදඤ්ච නිස්සාය වතස්සො පටිසම්භිදා පාපුණන්ති. ඉමිනා තෙසං

ථෙරානං කෙවි තෙවිජ්ජා, කෙවි ඡළහිඤ්ඤා, කෙවි පටිසම්භිදාපත්තාති අයමත්ථො දස්සිතොති වෙදිතබ්බං.

තථා සීලසම්පදාය තෙසං කාමසුඛානුයොගසඬ්ඛාතස්ස අත්තස්ස පරිවජ්ජනං දස්සෙති. සමාධිසම්පදාය අත්තකිලමථානුයොගසඬ්ඛාතස්ස, පඤ්ඤාසම්පදාය මජ්ඣිමාය පටිපදාය සෙවනං දස්සෙති. තථා සීලසම්පදාය තෙසං චිතික්කමප්පභානං කිලෙසානං දස්සෙති. සමාධිසම්පදාය පරියුට්ඨානප්පභානං, පඤ්ඤාසම්පදාය අනුසයප්පභානං දස්සෙති. සීලසම්පදාය වා දුච්චරිතසංකිලෙසවිසොධනං, සමාධිසම්පදාය තණ්හාසංකිලෙසවිසොධනං, පඤ්ඤාසම්පදාය දිට්ඨිසංකිලෙසවිසොධනං දස්සෙති. තදඬ්ගප්පභානෙන වා තෙසං අපායසමතික්කමො දස්සිතො. චිත්තමහනප්පභානෙන කාමධාතුසමතික්කමො, සමුච්ඡෙදප්පභානෙන සබ්බභවසමතික්කමො දස්සිතොති වෙදිතබ්බං.

“භාවිතත්තාන”න්ති වා එත්ථ සීලභාවනා, චිත්තභාවනා පඤ්ඤාභාවනාති තිස්සො භාවනා වෙදිතබ්බා කායභාවනාය තදන්තොගධත්තා. සීලභාවනා ච පටිපත්තියා ආදීති සබ්බං පුරිමසදිසං. යථා පන සීහනාදං පරෙ මිගගණා න සහන්ති, කුතො අභිභවෙ, අඤ්ඤදත්ථු සීහනාදොච තෙ අභිභවති එවමෙව අඤ්ඤතිත්ථියවාදා ථෙරානං වාදෙ න සහන්ති, කුතො අභිභවෙ, අඤ්ඤදත්ථු ථෙරවාදාව තෙ අභිභවන්ති. තං කිස්ස හෙතු? “සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චා, සබ්බෙ සඬ්ඛාරා දුක්ඛා, සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා”ති (ධ. ප. 277-279) “නිබ්බානධාතු”ති ච පවත්තනතො. න හි ධම්මතො සක්කා කෙනවි අඤ්ඤථා කාතුං අප්පට්චත්තනීයතො. යං පනෙත්ථ චත්තබ්බං, තං පරතො ආචිභවිස්සති. එවමෙත්ථ සබ්බෙපෙනෙව පඨමගාථාය අත්ථවිභාවනා වෙදිතබ්බා.

දුතියගාථායං පන අයං සම්බන්ධදස්සනමුඛෙන අත්ථවිභාවනා. තත්ථ යෙසං ථෙරානං ගාථා සාවෙතුකාමො, තෙ සාධාරණවසෙන නාමතො ගොත්තතො ගුණතො ච කිත්තෙතුං “යථානාමා”තිආදි වුත්තං. අසාධාරණතො පන තත්ථ තත්ථ ගාථාස්වෙව ආචිභවිස්සති. තත්ථ යථානාමාති යංයංනාමා, සුභුති මහාකොට්ඨිකොතිආදිනා නයෙන නාමධෙයොන පඤ්ඤාතාති අත්ථො. යථාගොත්තාති යංයංගොත්තා, ගොතමො කස්සපොතිආදිනා නයෙන කුලපදෙසෙන යාය යාය ජාතියා පඤ්ඤාතාති අත්ථො. යථාධම්මවිහාරිනොති යාදිසධම්මවිහාරිනො, පරියත්තිපරමතායං අට්ඨත්වා යථානුරූපං සමාපත්තිවිහාරිනො හුත්වා විහරිංසුති අත්ථො. අථ වා යථාධම්මවිහාරිනොති යථාධම්මා විහාරිනො ච, යාදිසසීලාදිධම්මා දිබ්බවිහාරාදීසු අභිණ්හසො විහරමානා යාදිසවිහාරා වාති අත්ථො. යථාධිමුත්තාති යාදිසඅධිමුත්තිකා සද්ධාධිමුත්තිපඤ්ඤාධිමුත්තිසු යංයංඅධිමුත්තිකා සුඤ්ඤතමුඛාදීසු වා යථා යථා නිබ්බානං අධිමුත්තාති යථාධිමුත්තා. “නිබ්බානං අධිමුත්තානං, අත්ථං ගච්ඡන්ති ආසවා”ති (ධ. ප. 226) හි වුත්තං. උභයඤ්චෙන පුබ්බභාගවසෙන වෙදිතබ්බං. අරහත්තප්පත්තිතො පුබ්බෙයෙව හි යථාචුත්තමධිමුච්චනං, න පරතො. තෙනාහ භගවා —

“අස්සද්ධො අකතඤ්ඤ ව, සන්ධිවිජෙදො ව යො නරො” තිආදි. (ධ. ප. 97).

“යථාච්ඡිත්තා” ති වා පායො, පඤ්ඤාච්ඡිත්තිඋභතොභාගච්ඡිත්තිසු යංයංච්ඡිත්තිකාති අත්ථො. සප්පඤ්ඤාති තිහෙතුකපටිසන්ධිපඤ්ඤාය පාරිභාරිකපඤ්ඤාය භාවනාපඤ්ඤාය වාති තිවිධායපි පඤ්ඤාය පඤ්ඤවන්තො. විහරිංසුති තාය එව සප්පඤ්ඤතාය යථාලද්ධෙන ඵාසුචිභාරෙතෙව වසිංසු. අතන්දිතාති අනලසා, අත්තනිතපටිපත්තියං යථාබලං පරනිතපටිපත්තියඤ්ච උට්ඨානවන්තොති අත්ථො.

එත්ථ ව පන නාමගොත්තග්ගහණෙන තෙසං ථෙරානං පකාසපඤ්ඤාතභාවං දස්සෙති. ධම්මවිහාරග්ගහණෙන සීලසම්පදං සමාධිසම්පදඤ්ච දස්සෙති. “යථාච්ඡිත්තා සප්පඤ්ඤා” ති ඉමිනා පඤ්ඤාසම්පදං. “අතන්දිතා” ති ඉමිනා සීලසම්පදාදීනං කාරණභූතං වීරියසම්පදං දස්සෙති. “යථානාමා” ති ඉමිනා තෙසං පකාසනනාමතං දස්සෙති. “යථාගොත්තා” ති ඉමිනා සද්ධානුසාරිධම්මානුසාරිගොත්තසම්පත්තිසමුදාගමං, “යථාධම්මවිහාරිනො” තිආදිනා සීලසමාධිපඤ්ඤාච්ඡිත්තිච්ඡිත්තිඤ්ඤාණදස්සනං සම්පත්තිසමුදාගමං, “අතන්දිතා” ති ඉමිනා එවං අත්තනිතසම්පත්තියං ධීතානං පරනිතපටිපත්තිං දස්සෙති.

අථ වා “යථානාමා” ති ඉදං තෙසං ථෙරානං ගරුභි ගනිතනාමධෙයාදස්සනං සමඤ්ඤාමත්තකිත්තනතො. “යථාගොත්තා” ති ඉදං කුලපුත්තභාවදස්සනං කුලාපදෙස කිත්තනතො. තෙන තෙසං සද්ධාපබ්බජිතභාවං දස්සෙති. “යථාධම්මවිහාරිනො” ති ඉදං වරණසම්පත්තිදස්සනං සීලසංවරාදීහි සමඬ්චිභාවදීපනතො. “යථාච්ඡිත්තා සප්පඤ්ඤා” ති ඉදං තෙසං විජ්ජාසම්පත්තිදස්සනං ආසවක්ඛයපරියොසානාය ඤාණසම්පත්තියා අධිගමපරිදීපනතො. “අතන්දිතා” ති ඉදං විජ්ජාවරණසම්පත්තීනං අධිගමුපායදස්සනං. “යථානාමා” ති වා ඉමිනා තෙසං පකාසනනාමතංයෙව දස්සෙති. “යථාගොත්තා” ති පන ඉමිනා පච්ඡිමචක්කද්වයසම්පත්තිං දස්සෙති. න හි සම්මාඅප්පණිහිතත්තනො පුබ්බෙ ව අකතපුඤ්ඤස්ස සද්ධානුසාරිධම්මානුසාරිනො ගොත්තසම්පත්තිසමුදාගමො සම්භවති. “යථාධම්මවිහාරිනො” ති ඉමිනා තෙසං පුරිමචක්කද්වයසම්පත්තිං දස්සෙති. න හි අප්පතිරූපෙ දෙසෙ වසතො සප්පුරිසුපනිස්සයරහිතස්ස ව තාදිසා ගුණවිසෙසා සම්භවන්ති. “යථාච්ඡිත්තා” ති ඉමිනා සද්ධම්මසවනසම්පදාසමායොගං දස්සෙති. න හි පරතොසොසෙන විනා සාවකානං සච්චසම්පට්ඨෙධො සම්භවති. “සප්පඤ්ඤා අතන්දිතා” ති ඉමිනා යථාච්ඡිත්තස්ස ගුණවිසෙසස්ස අබ්‍යභිවාරිහෙතුං දස්සෙති ඤායාරම්භදස්සනතො.

අපරො නයො – “යථාගොත්තා” ති එත්ථ ගොත්තකිත්තනෙන තෙසං ථෙරානං යොනිසොමනසිකාරසම්පදං දස්සෙති යථාච්ඡිත්තගොත්තසම්පත්තස්ස යොනිසොමනසිකාරසම්භවතො. “යථාධම්මවිහාරිනො” ති එත්ථ ධම්මවිහාරග්ගහණෙන සද්ධම්මසවනසම්පදං දස්සෙති සද්ධම්මසවනෙන විනා

තදභාවතො. “යථාධිමුත්තා” ති ඉමිනා මත්ථකප්පත්තං ධම්මානුධම්මපටිපදං දස්සෙති. “සප්පඤ්ඤා” ති ඉමිනා සබ්බත්ථ සම්පජානකාරිතං. “අත්තදිතා” ති ඉමිනා චුත්තනායෙන අත්තහිතසම්පත්තිං පරිපුරෙත්වා ධීතානං පරෙසං හිතසුඛාවහාය පටිපත්තිං අකිලාසුභාවං දස්සෙති. තථා “යථාගොත්තා” ති ඉමිනා නෙසං සරණගමනසම්පදා දස්සිතා සද්ධානුසාරිගොත්තකිත්තනතො. “යථාධම්මවිහාරිතො” ති ඉමිනා සීලක්ඛන්ධපුබ්බභිගමො සමාධික්ඛන්ධො දස්සිතො. “යථාධිමුත්තා සප්පඤ්ඤා” ති ඉමිනා පඤ්ඤක්ඛන්ධාදයො. සරණගමනඤ්ච සාවකගුණානං ආදි, සමාධි මජ්ඣේ, පඤ්ඤා පරියොසානන්ති ආදිමජ්ඣපරියොසානදස්සනෙන සබ්බෙපි සාවකගුණා දස්සිතා භොන්ති.

ඊදිසි පන ගුණවිභූති යාය සම්මාපටිපත්තියා තෙහි අධිගතා, තං දස්සෙතුං “තත්ථ තත්ථ විපස්සිත්වා” ති ආදි චුත්තං. තත්ථ තත්ථාති තෙසු තෙසු අරඤ්ඤරුක්ඛමුලපබ්බතාදියු විචිත්තසෙනාසනෙසු. තත්ථ තත්ථාති වා තස්මිං තස්මිං උදානාදිකාලෙ. විපස්සිත්වාති සම්පස්සිත්වා. නාමරූපවචන්ථාපනපච්චයපරිග්ගහෙහි දිට්ඨිවිසුද්ධිකඨ්ඛාවිතරණවිසුද්ධියො සම්පාදෙත්වා කලාපසම්මසනාදික්කමෙන පඤ්චමං විසුද්ධිං අධිගත්ත්වා පටිපදාඤ්ඤාණදස්සනවිසුද්ධියා මත්ථකං පාපනවසෙන විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා චුසිත්වාති පත්වා සවිජ්ඣත්වා. අවිචුතං පදන්ති නිබ්බානං. තඤ්ඤි සයං අවචනධම්මත්තා අධිගතානං අවිචුතිහෙතුභාවතො ච නත්ථි එත්ථ චුතිති “අවිචුතං”. සඨ්ඛතධම්මෙහි අසම්මිස්සභාවතාය තදන්ථිකෙහි පටිපජ්ජිතබ්බතාය ච “පද්”න්ති ච චුච්චති. කතන්තන්ති කතස්ස අන්තං. යො හි තෙහි අධිගතො අරියමග්ගො, සො අත්තනො පච්චයෙහි උප්පාදිතත්තා කතො නාම. තස්ස පන පරියොසානභූතං ඵලං කතන්තොති අධිජ්ජෙතං. තං කතන්තං අග්ගඵලං. අථ වා පච්චයෙහි කතන්තා නිප්පාදිතත්තා කතා නාම සඨ්ඛතධම්මා, තන්තිස්සරණභාවතො කතන්තො නිබ්බානං. තං කතන්තං. පච්චවෙක්ඛන්තාති “අධිගතං වත මයා අරියමග්ගාධිගමෙන ඉදං අරියඵලං, අධිගතා අසඨ්ඛතා ධාතු” ති අරියඵලනිබ්බානාති විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනෙන පටිපත්තිං අවෙක්ඛමානා. අථ වා සච්චසම්පට්ඨෙධවසෙන යං අරියෙන කරණීයං පරිඤ්ඤාදියොලසවිධං කිච්චං අග්ගඵලෙ ධීතෙන නිප්පාදිතත්තා පරියොසාපිතත්තා කතං නාම, ඵලං කතං තං පච්චවෙක්ඛන්තා. එතෙන පහිනකිලෙසපච්චවෙක්ඛණං දස්සිතං. පුරිමනායෙන පන ඉතරපච්චවෙක්ඛණානිති එකුනවිසති පච්චවෙක්ඛණානි දස්සිතාති භොන්ති.

ඉමමත්ථන්ති එත්ථ ඉමන්ති සකලො ථෙරථෙරීගාථානං අත්ථො අත්තනො ඉතරෙසඤ්ච තත්ථ සන්තිපතිතානං ධම්මසඨ්ඛගාහකමහාථෙරානං බුද්ධියං විපරිවත්තමානතාය ආසන්තො පච්චක්ඛොති ච කත්වා චුත්තං. අත්ථන්ති “ඡන්තා මෙ කුට්ඨා” ති ආදිහි ගාථාහි චුච්චමානං අත්තුපනායිකං පරුපනායිකං ලොකීයලොකුත්තරපටිසංයුත්තං අත්ථං. අභාසිසුන්ති ගාථාබන්ධවසෙන කථෙසු, තංදීපනියො ඉදානි මයා චුච්චමානා තෙසං භාවිතත්තානං ගාථා අත්තුපනායිකා සුභාථාති යොජනා. තෙ ච මහාථෙරා ඵලං කථෙත්තා අත්තනො සම්මාපටිපත්තිපකාසනීහි ගාථාහි සාසනස්ස එකන්තනියානිකවිභාවතෙන පරෙපි

තත්ථ සම්මාපටිපත්තියං නියොජෙන්තීති එතමත්ථං දීපෙනි ආයස්මා
ධම්මභණ්ඩාගාරිකො, තථා දීපෙන්තො ච ඉමාහි ගාථාහි තෙසං ථොමනං තාසඤ්ච
තෙසං චචනස්ස නිදානභාවෙන යපනං යානගතමෙවාති දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං.

නිදානගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. එකකනිපාතො

1. පයමවග්ගො

1. සුභුතිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ඉදානි ඡන්තා මෙ කුටිකානිආදිනයජ්ජවත්තානං ථෙරගාථානං අත්ථවණ්ණනා
හොති. සා පනායං අත්ථවණ්ණනා යස්මා තාසං තාසං ගාථානං අට්ඨුජ්ජත්තිං
පකාසෙත්වා වුච්චමානා පාකටා හොති සුචිඤ්ඤායා ච. තස්මා තත්ථ තත්ථ
අට්ඨුජ්ජත්තිං පකාසෙත්වා අත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමාති.

තත්ථ ඡන්තා මෙ කුටිකානිගාථාය කා උජ්ජත්ති? වුච්චතෙ – ඉතො කිර
කජ්ජසහස්සමත්ථකෙ අනුජ්ජන්තෙයෙව පදුමුත්තරෙ හගවති ලොකනාථෙ
හංසවතීනාමකෙ නගරෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස එකො පුත්තො
උජ්ජජී. තස්ස ‘නන්දමාණවො’ති නාමං අකංසු. සො වයජ්ජන්තො තයො වෙදෙ
උග්ගණ්හිත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො අත්තනො පරිවාරභූතෙහි චතුරත්තාලීසාය
මාණවකසහස්සෙහි සද්ධිං පබ්බතපාදෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අට්ඨ
සමාපත්තියො පඤ්ච ච අභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙසි. අත්තෙවාසිකානම්පි
කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. තෙපි න විරෙතෙව ඤානලාභිනො අහෙසුං.

තෙන ච සමයෙන පදුමුත්තරො හගවා ලොකෙ උජ්ජජීත්වා හංසවතීනගරං
උපනිස්සාය විහරන්තො එකදිවසං පච්චුසසමයෙ ලොකං වොලොකෙන්තො
නන්දනාපසස්ස අත්තෙවාසිකජට්ඨානං අරහත්තුපනිස්සයං නන්දනාපසස්ස ච
ද්විභඩ්දෙහි සමන්තාගතස්ස සාවකට්ඨානන්තරස්ස පත්ථනං දිස්වා පාතොව
සරීරපටිජග්ගනං කත්වා පුබ්බණ්හසමයෙ පත්තවීරමාදාය අඤ්ඤං කඤ්චි
අනාමන්තෙත්වා සිහො විය එකවරො නන්දනාපසස්ස අත්තෙවාසිකෙසු
එලාඵලත්ථාය ගතෙසු ‘බුද්ධභාවං මෙ ජානාතු’ති පස්සන්තස්සෙව නන්දනාපසස්ස
ආකාසනො ඔතරිත්වා පථවියං පතිට්ඨාසි. නන්දනාපසො බුද්ධානුභාවඤ්චෙව
ලක්ඛණපාරිපූරිඤ්ච දිස්වා ලක්ඛණමන්තෙ සම්මසිත්වා ‘ඉමෙහි ලක්ඛණෙහි
සමන්තාගතො නාම අගාරං අජ්ඣාචසන්තො රාජා හොති චක්කවත්ති,
පබ්බජන්තො ලොකෙ විචට්ඨජදො සබ්බඤ්ඤා බුද්ධො හොති. අයං පුරිසාජාතියො
නිස්සංසයං බුද්ධොති ඤත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා, පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දිත්වා,
ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා, අදාසි. නිසීදි හගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. නන්දනාපසොපි
අත්තනො අනුච්ඡවිකං ආසනං ගහෙත්වා එකමන්තං නිසීදි.

තස්මිං සමයෙ චතුර්ත්තලීසසහස්සජ්ජිලා පණිතපණිතානි ඔපවත්තානි
එලාඵලානි ගහෙත්වා ආචරියස්ස සන්තිකං සම්පත්තා බුද්ධානඤ්චෙව ආචරියස්ස ච
නිසින්නාසනං ඔලොකෙන්තා ආහංසු - “ආචරිය, මයං ‘ඉමස්මිං ලොකෙ තුම්හෙහි
මහත්තරො නත්ථි’ති විවරාම, අයං පන පුරිසො තුම්හෙහි මහත්තරො
මඤ්ඤෙ”ති. නන්දනාපසො, “තාතා, කිං වදෙථ, සාසපෙන සද්ධිං.
අට්ඨසට්ඨිසතසහස්සයොජනුබ්බෙධං සිනෙරුං උපමෙතුං ඉච්ඡං,
සබ්බඤ්ඤබුද්ධෙන සද්ධිං මා මං උපමිත්වා”ති ආහ. අථ තෙ තාපසා “සචෙ අයං
ඔරකො අභවිස්ස, න අම්භාකං ආචරියො ඵලං උපමං ආහරෙය්‍ය, යාව මහා වතායං
පුරිසාජානියො”ති පාදෙසු නිපතිත්වා සිරසා වන්දිංසු. අථ තෙ ආචරියො ආහ -
“තාතා, අම්භාකං බුද්ධානං අනුච්ඡවිකො දෙය්‍යධම්මො නත්ථි, හගවා ච
භික්ඛාචාරවෙලායං ඉධාගතො, තස්මා මයං යථාබලං දෙය්‍යධම්මං දස්සාම, තුම්හෙ
යං යං පණිතං ඵලාඵලං ආනිතං, තං තං ආහරංවා”ති වත්වා ආහරාපෙත්වා හත්ථෙ
ධොවිත්වා සයං තථාගතස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. සත්ථාරා ඵලාඵලෙ
පටිග්ගහිතමත්තෙ දෙවතා දිබ්බොජං පක්ඛිපිංසු. තාපසො උදකම්පි සයමෙව
පරිස්සාවෙත්වා අදාසි. තතො භොජනකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා නිසින්නෙ සත්ථරි
සබ්බෙ අන්තෙවාසිකෙ පක්කොසිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ සාරණීයං කථං
කථෙත්තො නිසිදි. සත්ථා “භික්ඛුසඬ්ඨො ආගච්ඡතු”ති වින්තෙසි. භික්ඛු සත්ථු
විත්තං ඤත්වා සතසහස්සමත්තා බිණ්ණාසවා ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා
ඵකමන්තං අට්ඨංසු.

නන්දනාපසො අන්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි - “තාතා, බුද්ධානං
නිසින්නාසනම්පි නිචං, සමණසතසහස්සස්සපි ආසනං නත්ථි, තුම්හෙහි අජ්ජ උළාරං
හගවතො භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ච සක්කාරං කාතුං වට්ටති, පබ්බතපාදතො
චණ්ණගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරංවා”ති. අවින්තෙය්‍යත්තා ඉද්ධිවිසයස්ස
මුහුත්තෙනෙව චණ්ණගන්ධසම්පන්නානි පුප්ඵානි ආහරිත්වා බුද්ධානං
යොජනප්පමාණං පුප්ඵාසනං පඤ්ඤාපෙසුං. අග්ගසාවකානං තිගාවුතං,
සෙසභික්ඛුතං අඬ්ඨයොජනිකාදිහෙදං, සඬ්ඨසනවකස්ස උසහමත්තං අහොසි. ඵලං
පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු නන්දනාපසො තථාගතස්ස පුරතො අඤ්ජලිං පග්ගය්‍හ
ධීතො, “හත්තෙ, මය්‍හං දීසරත්තං භිතාය සුඛාය ඉමං පුප්ඵාසනං අභිරුහවා”ති
ආහ. නිසිදි හගවා පුප්ඵාසනෙ. ඵලං නිසින්නෙ සත්ථරි සත්ථු ආකාරං ඤත්වා භික්ඛු
අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසිදිංසු. නන්දනාපසො මහත්තං පුප්ඵජත්තං
ගහෙත්වා තථාගතස්ස මත්ථකෙ ධාරෙත්තො අට්ඨාසි. සත්ථා “තාපසානං අයං
සක්කාරො මහජ්ඣලො භොතු”ති නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජී. සත්ථු
සමාපන්නභාවං ඤත්වා භික්ඛුපි සමාපජ්ජීංසු. තථාගතෙ සත්තාහං නිරොධං
සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නෙ අන්තෙවාසිකා භික්ඛාචාරකාලෙ සම්පත්තෙ
වනමූලඵලාඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා සෙසකාලෙ බුද්ධානං අඤ්ජලිං පග්ගය්‍හ නිට්ඨන්ති.
නන්දනාපසො පන භික්ඛාචාරම්පි අගන්ත්වා පුප්ඵජත්තං ධාරෙත්තො සත්තාහං
පිතිසුඛෙනෙව විනිනාමෙති.

සත්ථා නිරොධනො වුටියාය අරණවිහාරිඅඩගෙන දක්ඛිණෙයාඩගෙන වානි ද්වීහි අඩගෙහි සමන්තාගතං එකං සාවකං “ඉසිගණස්ස පුප්ඵාසනානුමොදනං කරොහි”ති ආණාපෙසි. සො චක්ඛවත්තිරඤ්ඤො සන්තිකා පටිලද්ධමහාලාභො මහායොධො විය තුට්ඨමානසො අත්තනො විසයෙ යත්වා තෙපිටකං බුද්ධවචනං සම්මසිත්වා අනුමොදනං අකාසි. තස්ස දෙසනාවසානෙ සත්ථා සයං ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සබ්බෙ චතුරත්තාලීසහස්සතාපසා අරහත්තං පාපුණ්සු. සත්ථා “එථ, හික්ඛවො”ති හත්ථං පසාරෙසි. තෙසං තාවදෙව කෙසමස්සු අන්තරධාසි. අට්ඨ පරික්ඛාරා කායෙ පටිමුක්කාව අහෙසුං සට්ඨිවස්සත්ථෙරා විය සත්ථාරං පරිවාරයිංසු. නන්දනාපසො පන වික්ඛිත්තවිත්තතාය විසෙසං නාධිගච්ඡි. තස්ස කිර අරණවිහාරිත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සොතුං ආරද්ධකාලනො පටියාය “අහො චතාහම්පි අනාගතෙ උප්පජ්ජනකබුද්ධස්ස සාසනෙ ඉමිනා සාවකෙන ලද්ධධුරං ලභෙයා”න්ති විත්තං උදපාදි. සො තෙන පරිචිතක්කෙන මග්ගඵලපටිවෙධං කාතුං නාසක්ඛි. තථාගතං පන චන්දිත්වා සම්මුඛෙ යත්වා ආහ – “හන්තෙ, යෙන හික්ඛුනා ඉසිගණස්ස පුප්ඵාසනානුමොදනා කතා, කො නාමායං තුම්භාකං සාසනෙ”ති. “අරණවිහාරිඅඩගෙ දක්ඛිණෙයාඅඩගෙ ච එතදග්ගං පත්තො එසො හික්ඛු”ති. “හන්තෙ, ය්වායං මයා සත්තාහං පුප්ඵජ්ජත්තං ධාරෙත්තෙන සක්කාරො කතො, තෙන අධිකාරෙන න අඤ්ඤං සම්පත්තිං පත්ථෙමි, අනාගතෙ පන එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අයං ථෙරො විය ද්වීහඩගෙහි සමන්තාගතො සාවකො භවෙයා”න්ති පත්ථනමකාසි.

සත්ථා “සම්ප්ඤ්ඤාසති නු, බො ඉමස්ස තාපසස්ස පත්ථනා”ති අනාගතංසඤාණං පෙසෙත්වා ඔලොකෙත්තො කප්පසතසහස්සං අතික්කමිත්වා සම්ප්ඤ්ඤාකභාවං දිස්වා නන්දනාපසං ආහ – “න තෙ අයං පත්ථනා මොසා භවිස්සති, අනාගතෙ කප්පසතසහස්සං අතික්කමිත්වා ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස සන්තිකෙ සම්ප්ඤ්ඤාසති”ති චත්වා ධම්මකථං කථෙත්වා හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො ආකාසං පක්ඛන්දි. නන්දනාපසො යාව චක්ඛුපථසමතික්කමා සත්ථාරං හික්ඛුසඬ්ඨසඤ්ච උද්දිස්ස අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අටියාසි. සො අපරහාගෙ කාලෙන කාලං සත්ථාරං උපසඬ්ඨකමිත්වා ධම්මං සුණි. අපරිභීනජ්ඣානොව කාලඬ්ඨකත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො. තතො පන වුතො අපරානිපි පඤ්ච ජාතිසතානි පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකො අහොසි. කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙපි පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤකො හුත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙසි. එතං කිර වත්තං අපරිපුරෙත්වා මහාසාවකභාවං පාපුණන්තා නාම නත්ථි. ගතපච්චාගතවත්තං පන ආගමට්ඨකථාසු චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. සො වීසතිවස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා කාලඬ්ඨකත්වා කාමාවචරදෙවලොකෙ තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. චුත්තඤ්ඤෙතං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.3.151) –

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, නිසහො නාම පබ්බතො;
අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා.

“කොසියො නාම නාමෙත, ජට්ටො උග්ගතාපනො;

එකාකියො අදුතියො, වසාමි නිසහෙ තදා.

“එලං මුලඤ්ච පණ්ණඤ්ච, න භුඤ්ජාමි අහං තදා;
පචත්තංව සුපාතාහං, උපජීවාමි තාවදෙ.

“නාහං කොපෙමි ආජීවං, වජමානොපි ජීවිතං;
ආරාධෙමි සකං චිත්තං, විවජ්ජෙමි අනෙසනං.

“රාගුපසංහිතං චිත්තං, යදා උප්පජ්ජතෙ මම;
සයංව පච්චවෙක්ඛාමි, එකග්ගො තං දමෙමහං.

“රජ්ජසෙ රජ්ජනීයෙ ච, දුස්සනීයෙ ච දුස්සසෙ;
මුය්හසෙ මොහනීයෙ ච, නික්ඛමස්සු වනා තුවං.

“විසුද්ධානං අයං වාසො, නිම්මලානං තපස්සිනං;
මා බො විසුද්ධං දුසෙසි, නික්ඛමස්සු වනා තුවං.

“අගාරිකො භවිත්වාන, යදා පුත්තං ලභිස්සසි;
උභොපි මා විරාධෙසි, නික්ඛමස්සු වනා තුවං.

“ජවාලාතං යථා කට්ඨං, න ක්වචි කිච්චකාරකං;
නෙව ගාමෙ අරඤ්ඤෙ වා, න හි තං කට්ඨසම්මතං.

“ජවාලාතූපමො ත්වං සි, න ගිහී නාපි සඤ්ඤතො;
උභතො මුත්තකො අජ්ජ, නික්ඛමස්සු වනා තුවං.

“සියා නු බො තච එතං, කො පජානාති තෙ ඉදං;
සද්ධාධුරං වහිසි මෙ, කොසජ්ජබ්බලාය ච.

“ජිගුච්ඡිස්සන්ති තං විඤ්ඤ, අසුචිං නාගරිකො යථා;
ආකඨඨිත්වාන ඉසයො, වොදයිස්සන්ති තං සදා.

“තං විඤ්ඤ පචදිස්සන්ති, සමතික්කන්තසාසනං;
සංවාසං අලහන්තො හි, කථං ජීවිහිසි තුවං.

“තිධාපහින්තං මාතඨගං, කුඤ්ජරං සට්ඨිභායනං;
බලී නාගො උපගන්ත්වා, යුථා නීහරතෙ ගජං.

“යුථා විනිස්සටො සන්තො, සුඛං සාතං න වින්දති;
දුක්ඛිතො විමනො භොති, පජ්ඣායන්තො පචෙධති.

“තථෙව ජට්ඨා තම්පි, නීහරිස්සන්ති දුමමතිං;

තෙහි ත්වං නිස්සට්ඨා සන්තො, සුඛං සාතං න ලච්ඡසි.

“දිවා වා යදි වා රත්තිං, සොකසල්ලසමජ්ජිතො;
දස්හති පරිලාභෙන, ගජො යුථාව නිස්සට්ඨා.

“ජාතරූපං යථා කුටං, නෙව ක්කායති කත්ථවි;
තථා සිලවිහිතො ත්වං, න ක්කායස්සසි කත්ථවි.

“අගාරං වසමානොපි, කථං ජීවිහිසි තුවං;
මත්තිකං පෙත්තිකඤ්චාපි, නත්ථි තෙ නිහිතං ධනං.

“සයං කම්මං කරිත්වාන, ගත්තෙ සෙදං පමොවයං;
ඵවං ජීවිහිසි ගෙහෙ, සාධු තෙ තං න රුච්චති.

“ඵවාහං තත්ථ වාරෙමි, සංකිලෙසගතං මනං;
නානාධම්මකථං කත්වා, පාපා විත්තං නිවාරයිං.

“ඵවං මෙ විහරන්තස්ස, අප්පමාදවිහාරිතො;
තිංසවස්සසහස්සානි, විපිනෙ මෙ අතික්කමුං.

“අප්පමාදරතං දිස්වා, උත්තමත්ථං ගවෙසකං;
පදුමුත්තරසම්බුද්ධො, ආගච්ඡි මම සන්තිකං.

“තිම්බරූසකවණ්ණාහො, අප්පමෙයොයා අනුපමො;
රූපෙනාසදිසො බුද්ධො, ආකාසෙ වඩ්ඤ්ථි තදා.

“සුඵුල්ලො සාලරාජාව, විජ්ජුච්චිහසනන්තරෙ;
ඤාණෙනාසදිසො බුද්ධො, ආකාසෙ වඩ්ඤ්ථි තදා.

“සිහරාජාවසම්භිතො, ගජරාජාව දජ්ජිතො;
ලාසිතො ධ්වංගිසරාජාව, ආකාසෙ වඩ්ඤ්ථි තදා.

“සිඬ්ඝිනික්ඛසවණ්ණාහො, ඛදිරඬ්ඝාරසන්තිහො;
මණි යථා ජොතිරසො, ආකාසෙ වඩ්ඤ්ථි තදා.

“විසුද්ධකෙලාසනිහො, පුණ්ණමායෙව චන්දිමා;
මජ්ඣන්තිකෙව සුරියො, ආකාසෙ වඩ්ඤ්ථි තදා.

“දිස්වා නහෙ වඩ්ඤ්ථිතං, ඵවං වින්තෙසහං තදා;
දෙවො නු ඛො අයං සත්තො, උදාහු මනුජො අයං.

“න මෙ සුතො වා දිට්ඨො වා, මහියා ඵදිසො නරො;

අපි මන්තපදං අත්ථී, අයං සත්ථා භවිස්සති.

“එවාහං චිත්තයිත්ථාන, සකං චිත්තං පසාදයිං;
නානාපුප්ඵඤ්ච ගන්ධඤ්ච, සන්තිපාතෙසහං තදා.

“පුප්ඵාසනං පඤ්ඤාපෙත්වා, සාධුචිත්තං මනොරමං;
තරසාරථිතං අග්ගං, ඉදං චචනමබුචිං.

“ඉදං මෙ ආසනං වීර, පඤ්ඤත්තං තවනුච්ඡවං;
භාසයන්තො මමං චිත්තං, නිසීද කුසුමාසනෙ.

“නිසීදි තත්ථ භගවා, අසම්භීතොව කෙසරී;
සත්තරත්තින්දිවං බුද්ධො, පවරෙ කුසුමාසනෙ.

“නමස්සමානො අට්ඨාසිං, සත්තරත්තින්දිවං අහං;
වුට්ඨහිත්වා සමාධිම්භා, සත්ථා ලොකෙ අනුත්තරො;
මම කම්මං පකිත්තෙන්තො, ඉදං චචනමබුචි.

“භාවෙහි බුද්ධානුස්සතිං, භාවනානමනුත්තරං;
ඉමං සතිං භාවයිත්වා, පුරයිස්සසි මානසං.

“තිංසකප්පසහස්සානි, දෙවලොකෙ රමිස්සසි;
අසීතික්ඛන්තුං දෙවින්දො, දෙවරජ්ජං කරිස්සසි;
සහස්සක්ඛන්තුං චක්ඛවත්තී, රාජා රට්ඨෙ භවිස්සසි.

“පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනානො අසඬ්ඨියං;
අනුභොස්සසි තං සඬ්ඨං, බුද්ධානුස්සතියා ඵලං.

“භවාහවෙ සංසරන්තො, මහාභොගං ලභිස්සසි;
භොගෙ තෙ ඌනතා නත්ථී, බුද්ධානුස්සතියා ඵලං.

“කප්පසතසහස්සම්භි, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“අසීතිකොට්ඨං ජඬ්ඨෙත්වා, දාසෙ කම්මකරෙ බහු;
ගොතමස්ස භගවතො, සාසනෙ පඬ්ඨජිස්සසි.

“ආරාධයිත්වා සම්බුද්ධං, ගොතමං සකාපුඬ්ඨවං;
සුභුති නාම නාමෙන, හෙස්සසි සත්ථු සාවකො.

“භික්ඛුසඬ්ඨෙස නිසීදිත්වා, දක්ඛිණෙය්‍යගුණම්භි තං;
තථාරණවිහාරෙ ච, ද්විසු අග්ගෙ යිපෙස්සසි.

“ඉදං චත්ථාන සම්බුද්ධො, ජලජුත්තමනාමකො;
නහං අබ්භුග්ගමී වීරො, හංසරාජාව අමිබරෙ.

“සාසිතො ලොකනාථෙන, නමස්සිත්වා තථාගතං;
සදා භාවෙමි මුදිතො, බුද්ධානුස්සතිමුත්තමං.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිති ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසං අගච්ඡහං.

“අසිතික්ඛත්තුං දෙවින්දො, දෙවරජ්ජමකාරයිං;
සහස්සක්ඛත්තුං රාජා ව, චක්ඛවත්තී අහොසහං.

“පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඬ්ඛියං;
අනුභොමි සුසම්පත්තිං, බුද්ධානුස්සතියා ඵලං.

“භවාහවෙ සංසරන්තො, මහාභොගං ලභාමහං;
භොගෙ මෙ උභතතා නත්ථී, බුද්ධානුස්සතියා ඵලං.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධානුස්සතියා ඵලං.

“පටිසම්භිදා චතස්සො, විමොක්ඛාපි ව අට්ඨිමෙ;
ජලහිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති. —

ඉත්ථං සුදං ආයස්මා සුභුතිත්ථෙරො ඉමා ගාථායො අභාසිත්ථාති.

ඵචං පන සො තාවතිංසහවනෙ අපරාපරං උජ්ජජනවසෙන දිබ්බසම්පත්තිං
අනුභවිත්වා තතො චුතො මනුස්සලොකෙ අනෙකසතක්ඛත්තුං චක්ඛවත්තිරාජා ව
පදෙසරාජා ව භුත්වා උළාරං මනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අථ අම්භාකං භගවතො
කාලෙ සාවත්ථියං සුමනසෙට්ඨිස්ස ගෙහෙ අනාඨිණ්ඩිකස්ස කනිට්ඨො භුත්වා
නිබ්බත්ති “සුභුති”තිස්ස නාමං අහොසි.

තෙන ව සමයෙන අම්භාකං භගවා ලොකෙ උජ්ජජිත්වා
පචත්තවරධම්මවක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං ගන්ත්වා තත්ථ
චෙළචනපටිග්ගහණාදිනා ලොකානුග්ගහං කරොන්තො රාජගහං උපනිස්සාය
සීතවනෙ විහරති. තදා අනාඨිණ්ඩිකො සෙට්ඨි සාවත්ථියං උට්ඨානකහණ්ඩං
ගහෙත්වා අත්තනො සභායස්ස රාජගහසෙට්ඨිනො සරං ගතො බුද්ධුජ්ජාදං සුත්වා
සත්ථාරං සීතවනෙ විහරන්තං උපසඬ්ඛිකම්ත්වා පඨමදස්සනෙනෙව සොනාපත්තිඵලෙ
පතිට්ඨාය සත්ථාරං සාවත්ථීං ආගමනත්ථාය යාවිත්වා තතො
පඤ්චවත්තාලිසයොජනෙ මග්ගෙ යොජනෙ යොජනෙ සතසහස්සපරිව්වාගෙන
විහාරෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සාවත්ථියං රාජමානෙන අට්ඨකරීසජ්ජමාණං ජෙතස්ස
රාජකුමාරස්ස උයානානුමිං කොට්ඨන්ථාරොන කිණිත්වා තත්ථ භගවතො විහාරං.

කාරෙත්වා අදාසි. විහාරපරිග්ගහණදිවසෙ අයං සුභුතිකුටුම්භිකො
 අනාථපිණ්ඩිකසෙට්ඨිනා සද්ධිං ගන්ත්වා ධම්මං සුභුන්තො සද්ධං පටිලභිත්වා
 පබ්බජි. සො උපසම්පජ්ජිත්වා ද්වෙ මාතිකා පගුණා කත්වා කම්මට්ඨානං
 කථාපෙත්වා අරඤ්ඤෙ සමණධම්මං කරොන්තො මෙත්තාක්කානපාදකං විපස්සනං
 වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො ධම්මං දෙසෙන්තො යස්මා සත්ථාරා
 දෙසිතනියාමෙන අනොදිස්සකං කත්වා ධම්මං දෙසෙති. තස්මා අරණවිහාරීනං
 අග්ගො නාම ජාතො. පිණ්ඩාය වරන්තො සරෙ සරෙ මෙත්තාක්කානං සමාපජ්ජිත්වා
 වුට්ඨාය භික්ඛං පටිග්ගණ්හාති “එවං දායකානං මහජ්ඵලං භවිස්සති” ති. තස්මා
 දක්ඛිණෙය්‍යානං අග්ගො නාම ජාතො. තෙනාහ භගවා – “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම
 සාවකානං භික්ඛුනං අරණවිහාරීනං යදිදං සුභුති, දක්ඛිණෙය්‍යානං යදිදං සුභුති” ති
 (අ. නි. 1.198, 201). එවමයං මහාථෙරො අරහත්තෙ පතිට්ඨාය අත්තනා
 පූරිතපාරමීනං ඵලස්ස මත්ථකං පත්වා ලොකෙ අභිඤ්ඤාතො අභිලක්ඛිතො හුත්වා
 බහුජනහිතාය ජනපදචාරිකං වරන්තො අනුපුබ්බෙන රාජගහං අගමාසි.

රාජා ඛිම්බිසාරො ථෙරස්ස ආගමනං සුත්වා උපසම්බුද්ධිත්වා වන්දිත්වා “ඉධෙව,
 හන්තෙ, වසථා” ති වත්වා “නිවාසනට්ඨානං කරිස්සාමි” ති පක්කන්තො විස්සරි.
 ථෙරො සෙනාසනං අලහන්තො අබ්භොකාසෙ විනිනාමෙසි. ථෙරස්ස ආනුභාවෙන
 දෙවො න වස්සති. මනුස්සා අවුට්ඨිතාය උපද්දුතා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරෙ
 උක්කුට්ඨිමකංසු. රාජා “කෙන නු ඛො කාරණෙන දෙවො න වස්සති” ති
 විමංසන්තො “ථෙරස්ස අබ්භොකාසවාසෙන මඤ්ඤෙ න වස්සති” ති වින්තෙත්වා
 තස්ස පණ්ණකුටිං කාරාපෙත්වා “ඉමිස්සා, හන්තෙ, පණ්ණකුටියා වසථා” ති වත්වා
 වන්දිත්වා පක්කාමි. ථෙරො කුටිකං පවිසිත්වා තිණසන්ථාරකෙ පල්ලඬිකෙන නිසිදි.
 තදා පන දෙවො ථොකං ථොකං ඵුසායති, න සම්මා ධාරං අනුජ්ජෙවෙච්ඡති. අථ
 ථෙරො ලොකස්ස අවුට්ඨිකහයං විසම්බුද්ධාමො අත්තනො
 අජ්ඣත්තිකබාහිරවත්ථුකස්ස පරිස්සයස්ස අභාවං පවෙදෙන්තො –

1.

“ඡන්තා මෙ කුටිකා සුඛා නිවාතා, වස්ස දෙව යථාසුඛං;
 විත්තං මෙ සුසමාහිතං විමුත්තං, ආතාපි විහරාමි වස්ස දෙවා” ති. –

ගාථමාහ.

තත්ථ ඡන්ත-සද්දො තාව “ඡන්තා සා කුමාරිකා ඉමස්ස කුමාරකස්ස” (පාරා.
 296) “නච්ඡන්තං නජ්ජතිරුප” ත්තිආදීසු (පාරා. 383) පතිරුපෙ ආගතො. “ඡන්තං
 ත්වෙව, එග්ගුණ, එස්සායතනාන” ත්තිආදීසු වචනවිසිට්ඨෙ සම්බ්‍යාවිසෙසෙ.
 “ඡන්තමතිවස්සති, විවටං නාතිවස්සති” ත්තිආදීසු (උදා. 45; වුළුව. 385) ගහණෙ.
 “කායාහං තෙ නච්ඡන්තොපි කරිස්සාමි” ත්තිආදීසු නිවාසනපාරුපෙන “ආයස්මා
 ඡන්තො අනාවාරං ආවරති” ත්තිආදීසු (පාරා. 424) පඤ්ඤත්තියං. “සබ්බච්ඡන්තං
 සබ්බපරිච්ඡන්තං (පාවි. 52, 54), ඡන්තා කුටි ආහිතො ගිනි” ති (සු. නි. 18) ව ආදීසු
 තිණාදිහි ඡාදනෙ. ඉධාපි තිණාදිහි ඡාදනෙයෙව දට්ඨබ්බො, තස්මා තිණෙන වා

පණ්ණේන වා ඡන්තා යථා න වස්සති වස්සොදකපතනං න හොති න ඔවස්සති, එවං සම්මදෙව ඡාදිතාති අත්ථො.

මෙ-සද්දො “කිව්ණේන මෙ අධිගතං, හලං දානි පකාසිතු” න්තිආදීසු (මහාව. 8; දී. නි. 2.65; ම. නි. 1.281; 2.337; සං. නි. 1.172) කරණෙ ආගතො, මයාති අත්ථො. “තස්ස මෙ, හන්තෙ, හගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු” තිආදීසු (සං. නි. 3.182; අ. නි. 4.257) සම්පදානෙ, මය්හන්ති අත්ථො. “පුබ්බෙව මෙ, භික්ඛවෙ, සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො” ආදීසු (ම. නි. 1.206; සං. නි. 4.14) සාම්අත්ථෙ ආගතො. ඉධාපි සාම්අත්ථෙ එව දට්ඨබ්බො, මමාති අත්ථො. කිඤ්චාපි බිණ්ණාසවානං මමායිතබ්බං නාම කිඤ්චි නත්ථි ලොකධම්මෙහි අනුපලිත්තභාවතො, ලොකසමඤ්ඤාවසෙන පන තෙසම්පි “අහං මමා” ති වොහාරමත්තං හොති. තෙනාහ හගවා – “කිත්ති මෙ සාවකා ධම්මදායාදා භවෙය්හං, තො ආමිසදායාදා” ති (ම. නි. 1.29).

කුටිකාති පන මාතුකුච්ඡිපි කරජකායොපි තිණාදිච්ඡදනො පතිස්සයොපි වුව්වති. තථා හි –

“මාතරං කුටිකං බුසි, හරියං බුසි කුලාවකං;
පුත්තෙ සන්තානකෙ බුසි, තණ්හා මෙ බුසි බන්ධන” න්ති. (සං. නි. 1.19) –

ආදීසු මාතුකුච්ඡි “කුටිකා” ති වුත්තා.

“අට්ඨිකඤ්ඤාකුටිකෙ, මංසන්හාරුපසිබ්බිතෙ;
ධිරත්ථු පුරෙ දුග්ගන්ධෙ, පරගත්තෙ මමායසි” ති. (ථෙරගා. 1153) –

ආදීසු කෙසාදිසමුහභුතො කරජකායො. “කස්සපස්ස හගවතො හගිති කුටි ඔවස්සති” (ම. නි. 2.291) “කුටි නාම උල්ලිත්තා වා හොති අවලිත්තා වා” තිආදීසු (පාරා. 349) තිණජදනපතිස්සයො. ඉධාපි සො එව වෙදිතබ්බො පණ්ණසාලාය අධිප්පෙතත්තා. කුටි එව හි කුටිකා, අපාකටකුටි “කුටිකා” ති වුත්තා.

සුඛ-සද්දො පන “විපිට්ඨිකත්වාන සුඛං දුබ්ඤ්ච, පුබ්බෙව ව සොමනස්සදොමනස්ස” න්තිආදීසු (සු. නි. 67) සුඛවෙදනායං ආගතො. “සුඛො බුද්ධානමුප්පාදො, සුඛා සද්ධම්මදෙසනා” තිආදීසු (ධ. ප. 194) සුඛමුලෙ. “සුඛස්සෙතං, භික්ඛවෙ, අධිවචනං යදිදං පුඤ්ඤානී” තිආදීසු (අ. නි. 7.62; ඉතිවු. 22) සුඛහෙතුම්හි. “යස්මා ව, බො, මහාලී, රූපං සුඛං සුඛානුපතිතං සුඛාවක්කන්ත” න්තිආදීසු (සං. නි. 3.60) සුඛාරම්මණෙ, “දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරා එතෙ, වුත්ථ, අරියස්ස විනයෙ” තිආදීසු (ම. නි. 1.82) අබ්බාපජ්ජෙ. “නිබ්බානං පරමං සුඛං” න්තිආදීසු (ම. නි. 2.215; ධ. ප. 203-204) නිබ්බානෙ. “යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, න සුඤ්ඤං අක්ඛානෙන පාපුණ්ණං යාව සුඛා සග්ගා” තිආදීසු (ම. නි. 3.225) සුඛජ්ජවචයට්ඨානෙ. “සොවග්ගිකං සුඛවිපාකං

සග්ගසංවත්තනික”න්තිආදීසු (දී. නි. 1.163; සං. නි. 1.130) ඉටියේ, පියමනාපෙනි අත්ථො. ඉධාපි ඉටියේ සුඛස්ථව්වයෙ වා දට්ඨබ්බො. සා හි කුටි අන්තො ඛනි ව මනාපභාවෙන සම්පාදිතා නිවාසනථාසුත්තාය “සුඛා”ති වුත්තා. තථා නාතිසිත්තනාතිඋණ්හතාය උතුසුඛසම්පත්තියොගෙන කායිකචෙතසිකසුඛස්ස පථව්‍යභාවතො.

නිවාතාති අවාතා, ඵුසිත්ගඤ්ජිහිත්වාතපානත්තා වාතපරිස්සයරහිතාති අත්ථො. ඉදං තස්සා කුටිකා සුඛභාවවිභාවනං. සවාතෙ හි සෙනාසනෙ උතුසප්පායො න ලබ්හති, නිවාතෙ සො ලබ්හති. වස්සාති පචස්ස සම්මා ධාරං අනුප්පවෙච්ඡ. දෙවාති අයං දෙව-සද්දො “ඉමානි තෙ, දෙව, චතුරාසීති නගරසහස්සාති කුසවතීරාජධානිප්පමුඛාති, එත්ථ, දෙව, ඡන්දං ඡනෙහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛ”න්තිආදීසු (දී. නි. 2.266) සම්මුතිදෙවෙ ඛත්තියෙ ආගතො. “වාතුමහාරාජිකා දෙවා වණ්ණවත්තො සුඛබ්බුලා”තිආදීසු (දී. නි. 3.337) උපපත්තිදෙවෙසු. “තස්ස දෙවාතිදෙවස්ස, සාසනං සබ්බදස්සිනො”තිආදීසු විසුද්ධිදෙවෙසු. විසුද්ධිදෙවානඤ්ඤි හගවතො අතිදෙවභාවෙ වුත්තෙ ඉතරෙසං වුත්තො එව හොති. “විද්ධෙ විගතවලාහකෙ දෙවෙ”තිආදීසු (ම. නි. 1.486; සං. නි. 1.110; ඉතිවු. 27) ආකාසෙ. “දෙවො ව කාලෙන කාලං න සම්මා ධාරං අනුප්පවෙච්ඡති”තිආදීසු (අ. නි. 4.70) මෙසෙ පඡ්ජුත්තෙ වා. ඉධාපි මෙසෙ පඡ්ජුත්තෙ වා දට්ඨබ්බො. වස්සාති හි තෙ ආණාපෙන්තො ථෙරො ආලපති. යථාසුඛන්ති යථාරූපිං. තව වස්සනෙන මය්හං බාහිරො පරිස්සයො නත්ථි, තස්මා යථාකාමං වස්සාති වස්සුපඡිවිසත්තෙ අනුග්ගණ්හත්තො වදති.

ඉදානි අබ්හන්තරෙ පරිස්සයාභාවං දස්සෙන්තො “චිත්ත”න්තිආදිමාහ. තත්ථ චිත්තං මෙ සුසමාහිත්තන්ති මම චිත්තං සුට්ඨු අතිවිය සම්මා සම්මදෙව එකග්ගභාවෙන ආරම්මණෙ ධ්වනිං. තඤ්ච ඛො න නීවරණාදිචික්ඛම්හනමත්තෙන; අපි ව ඛො විමුත්තං ඔරම්භාගියඋද්ධංභාගියසඬගහෙහි සබ්බසංයොජනෙහි සබ්බකිලෙසධම්මතො ව විසෙසෙන විමුත්තං, සමුච්ඡෙදප්පහානවසෙන පටිපස්සද්ධිප්පහානවසෙන තෙ පජහිත්වා ඨිතන්ති අත්ථො. ආකාසීති වීරියවා. එලසමාපත්තිඅත්ථං විපස්සනාරම්භවසෙන දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථඤ්ච ආරද්ධවීරියො හුත්වා විහරාමි, දිබ්බවිහාරාදීහි අත්තභාවං පවත්තෙමි, න පන කිලෙසප්පහානත්ථං, පහාතබ්බස්සෙව අභාවතොති අධිප්පායො. “යථා පන බාහිරපරිස්සයාභාවෙන, දෙව, මයා ත්වං වස්සනෙ නියොජිතො, එවං අබ්හන්තරපරිස්සයාභාවෙනපි”ති දස්සෙන්තො පුනපි “වස්ස, දෙවා”ති ආහ.

අපරො නයො ඡන්තාති ඡාදිතා පිහිතා. කුටිකාති අත්තභාවො. සො හි “අනෙකාවයවස්ස සමුදායස්ස අවිජ්ජානීවරණස්ස, හික්ඛවෙ, පුග්ගලස්ස තණ්හාසංයුත්තස්ස අයඤ්චෙව කායො සමුදාගතො, ඛනිද්ධා ව නාමරූප”න්තිආදීසු (සං. නි. 2.19) කායොති ආගතො. “සිඤ්ච, හික්ඛු, ඉමං නාවං, සිත්තා තෙ ලහුමෙස්සති”තිආදීසු (ධ. ප. 66) නාවාති ආගතො. “ගහකාරක දිට්ඨොසි, ගහකුටං විසඬ්ඛත”න්ති (ධ. ප. 154) ව ආදීසු ගහන්ති ආගතො. “සත්තො ගුහායං

බහුනාභිජන්තො, තිට්ඨං නරො මොහනස්මිං පගාළ්භො”තිආදීසු (සු. නි. 778) ගුහාති ආගතො. “නෙලඬිගො සෙතපච්ඡාදො, එකාරො චත්තති රථො”තිආදීසු (උදා. 65) රථොති ආගතො. “පුන ගෙහං න කාහසි”තිආදීසු (ධ. ප. 154) ගෙහන්ති ආගතො. “විවටා කුටි නිබ්බුතො ගිනී”තිආදීසු (සු. නි. 19) කුටිති ආගතො. තස්මා ඉධාපි සො “කුටිකා”ති වුත්තො. අත්තභාවො හි කට්ඨාදීනි පටිච්ච ලබ්භමානා ගෙහනාමිකා කුටිකා විය අට්ඨිආදිසඤ්ඤිතෙ පට්ඨිධාතුආදිකෙ එස්සාදිකෙ ච පටිච්ච ලබ්භමානො “කුටිකා”ති වුත්තො, චිත්තමක්කටස්ස නිවාසභාවතො ච. යථාහ –

“අට්ඨිකඬිකලකුටිවෙසා, මක්කටාවසථො ඉති;
මක්කටො පඤ්චද්ද්වාරාය, කුටිකාය පසක්කිය;
ද්වාරොනානුපරියාති, සට්ටයන්තො පුනස්පුන”න්ති ව.

සා පනෙසා අත්තභාවකුටිකා ථෙරස්ස තිණ්ණං ඡන්තං අට්ඨන්තඤ්ච අසංවරද්වාරානං වසෙන සමති විජ්ඣානකස්ස රාගාදිඅවස්සුතස්ස පඤ්ඤාය සංවුත්තනා සම්මදෙව පිහිත්තනා “ඡන්තා”ති වුත්තා. තෙනාහ භගවා – “සොනානං සංවරං බුම්, පඤ්ඤායෙනෙ පිට්ඨෙර”ති (සු. නි. 1041). වුත්තනයෙන ඡන්තන්තා එව කිලෙසදුක්ඛාභාවතො නිරාමිසසුඛසම්භිතාය ච සුඛා සුඛජ්ජන්තා, තතො එව ච නිවාතා නිහතමානමදුට්ඨිසාරම්භතාය නිවාතවුත්තිකා. අයඤ්ච නයො “මය්හං න සංකිලෙසධම්මානං සංවරණමත්තෙන සිද්ධො, අථ ඛො අග්ගමග්ගසමාධිනා සුට්ඨු සමාහිත්චිත්තතාය චෙව අග්ගමග්ගපඤ්ඤාය සබ්බසංයොජනෙහි විජ්ජමුත්තචිත්තතාය චා”ති දස්සෙන්නො ආහ “චිත්තං මෙ සුසමාහිතං විමුත්ත”න්ති. එවංභූතො ච “ඉදානාහං කතකරණීයො”ති න අප්පොස්සුක්කො හොමි, අථ ඛො ආතාපි විහරාමි, සදෙවකස්ස ලොකස්ස හිතසුඛපසංභාරො උස්සාහජාතො හික්ඛාචාරකාලෙපි අනුසරං බ්‍රහ්මචිහාරෙතෙව විහරාමි. තස්මා ත්වම්පි, දෙව, පජ්ජන්ත මය්හං පියං කාතුකාමතායපි වස්සුපජීවිතං සත්තානං අනුකම්පායපි වස්ස සම්මා ධාරං අනුජ්ජවෙච්ඡාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

එත්ථ ච ථෙරො “ඡන්තා මෙ කුටිකා සුඛා නිවාතා”ති ඉමිනා ලොකියලොකුත්තරහෙදං අත්තනො අධිසීලසික්ඛං දස්සෙති. “චිත්තං මෙ සුසමාහිත”න්ති ඉමිනා අධිචිත්තසික්ඛං. “විමුත්ත”න්ති ඉමිනා අධිපඤ්ඤාසික්ඛං. “ආතාපි විහරාමි”ති ඉමිනා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං. අථ චා “ඡන්තා මෙ කුටිකා සුඛා නිවාතා”ති ඉමිනා අනිමිත්තවිහාරං දස්සෙති කිලෙසවස්සපිධානමුඛෙන නිව්වාදිනිමිත්තුග්ගසාධනදීපනතො. “චිත්තං මෙ සුසමාහිත”න්ති ඉමිනා අප්පණ්ණිත්තවිහාරං. “විමුත්ත”න්ති ඉමිනා සුඤ්ඤත්තවිහාරං. “ආතාපි විහරාමි”ති ඉමිනා තෙසං තිණ්ණං විහාරානං අධිගමුපායං. පයමෙන චා දොසජ්ජහානං, දුතියෙන රාගජ්ජහානං, තතියෙන මොහජ්ජහානං. තථා දුතියෙන පයමදුතියෙහි චා ධම්මවිහාරසම්පත්තියො දස්සෙති. තතියෙන විමුත්තිසම්පත්තියො. “ආතාපි විහරාමි”ති ඉමිනා පරහිතපටිපත්තියං අනන්දිතභාවං දස්සෙතිති දට්ඨබ්බං.

එවං “යථානාමා” ති ගාථාය වුත්තානං ධම්මවිහාරාදීනං ඉමාය ගාථාය දස්සිතත්තා තත්ථ අදස්සිතෙසු නාමගොත්තෙසු නාමං දස්සෙතුං “ඉත්ථං සුද්”න්තිආදි වුත්තං. යෙ හි ථෙරා නාමමත්තෙන පාකටා, තෙ නාමෙන, යෙ ගොත්තමත්තෙන පාකටා, තෙ ගොත්තෙන, යෙ උභයථා පාකටා, තෙ උභයෙනපි දස්සිස්ස”න්ති. අයං පන ථෙරො නාමෙන අභිලක්ඛිතො, න තථා ගොත්තෙනාති “ඉත්ථං සුදං ආයස්මා සුභුතී”ති වුත්තං. තත්ථ ඉත්ථන්ති ඉදං පකාරං, ඉමිනා ආකාරෙන්නාති අත්ථො. සුදන්ති සු ඉදං, සන්ධිවසෙන ඉකාරලොපො. සුති ව නිපාතමත්තං, ඉදං ගාථන්ති යොජනා. ආයස්මාති පියවචනමෙනං ගරුගාරවසජ්ජතිස්සවචනමෙනං. සුභුතීති නාමකිත්තනං. සො හි සරීරසම්පත්තියාපි දස්සනීයො පාසාදිකො, ගුණසම්පත්තියාපි. ඉති සුන්දරාය සරීරාවයවච්ඡුතියා සීලසම්පත්තියාදිච්ඡුතියා ව සමන්තාගතත්තා සුභුතීති පඤ්ඤායිත්ථ සීලසාරාදීරීරගුණයොගතො ථෙරො. අභාසිත්ථාති කථෙසි. කස්මා පනෙන මහාථෙරා අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්නීති? ඉමිනා දීසෙන අද්ධුනා අනධිගතපුබ්බං පරමගම්භීරං අතිවිය සන්නං පණිතං අත්තනා අධිගතං ලොකුත්තරධම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිවෙගසමුස්සාහිතඋදානවසෙන සාසනස්ස නියායානිකභාවවිභාවනවසෙන ව පරමජීවිෂා අරියා අත්තනො ගුණෙ පකාසෙන්නී, යථා තං ලොකනාථො බොධනෙය්‍යඅජ්ඣාසයවසෙන “දසබ්බසමන්තාගතො, හික්ඛවෙ, තථාගතො චතුර්වෙසාරජ්ජවිසාරදො”තිආදිනා අත්තනො ගුණෙ පකාසෙති, එවමයං ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා හොතීති.

පරමත්ථදීපනියා ථෙරගාථාසංවණ්ණනාය

සුභුතීත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. මහාකොට්ඨිකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

උපසන්නොති ආයස්මතො මහාකොට්ඨිකත්ථෙරස්ස ගාථා. තස්ස කා උජ්ජන්ති? අයම්පි ථෙරො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො මාතෘපිතුනං අච්චයෙන කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා සරාවාසං වසන්නො එකදිවසං පදුමුත්තරස්ස භගවතො ධම්මදෙසනාකාලෙ භංසවතීනගරවාසිකෙ ගන්ධමාලාදිහත්ථෙ යෙන බුද්ධො යෙන ධම්මො යෙන සඬ්ඝො, තන්තින්තෙ තප්පොණෙ තප්පඛිභාගෙ ගච්ඡන්තෙ දිස්වා මහාජනෙන සද්ධිං උපගතො සත්ථාරං එකං හික්ඛුං පටිසම්භිදාපත්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා “අයං කිර ඉමස්මි. සාසනෙ පටිසම්භිදාපත්තානං අග්ගො, අහො වතාහම්පි එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ අයං විය පටිසම්භිදාපත්තානං අග්ගො භවෙය්‍ය”න්ති වින්තෙත්වා සත්ථු දෙසනාපරියොසානෙ වුට්ඨිතාය පරිසාය භගවන්තං උපසඬ්ඝමිත්වා, “භන්තෙ, ස්වෙ මය්හං හික්ඛං ගණ්හථා”ති නිමන්තෙසි. සත්ථා අධිවාසෙසි. සො භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා සකනිවෙසනං ගන්ත්වා සබ්බරත්තිං බුද්ධස්ස හික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව නිසජ්ජට්ඨානං ගන්ධදාමමාලාදාමාදීහි අලඬ්ඝරිත්වා පණිතං බාදනීයං භොජනීයං පටියාදාපෙත්වා

තස්සා රත්තියා අවිචයෙන සකෙ නිවෙසනෙ භික්ඛුසත්තසහස්සපරිවාරං භගවත්තං විවිධයාගුබ්ඡජකපරිවාරං නානාරසසුප්පාඤ්ජනං ගන්ධසාලිභොජනං භොජෙත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ චිත්තෙසි – “මහත්තං, ඛො, අහං යානන්තරං පත්ථෙමි න ඛො පන මය්හං යුත්තං එකදිවසමෙව දානං දත්වා තං යානන්තරං පත්ථෙතුං, අනුපට්ඨාපට්ඨා සත්ත දිවසෙ දානං දත්වා පත්ථෙස්සාමි” ති. සො තෙනෙව නියාමෙන සත්ත දිවසෙ මහාදානානි දත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ දුස්සකොට්ඨාගාරං විවරාපෙත්වා උත්තමං තිච්චරජ්ජහොනකං සුබ්බමචත්ථං බුද්ධස්ස පාදමූලෙ යපෙත්වා භික්ඛුසත්තසහස්සස්ස ච තිච්චරං දත්වා තථාගතං උපසඬ්ඨිමිත්වා, “භත්තෙ, යො සො භික්ඛු තුම්හෙහි ඉතො සත්තමදිවසමත්ථකෙ එතදග්ගෙ යපිතො, අහම්පි සො භික්ඛු විය අනාගතෙ උප්පජ්ජනකබුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා පටිසම්භිදාපත්තානං අග්ගො භවෙය්‍ය” ත්ති වත්වා සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා පත්ථනං අකාසි. සත්ථා තස්ස පත්ථනාය සම්ප්ඤ්ඤානභාවං දිස්වා “අනාගතෙ ඉතො කප්පසත්තසහස්සමත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස සාසනෙ තව පත්ථනා සම්ප්ඤ්ඤාස්සති” ති ඛ්‍යාකාසි. චුත්තම්පි චෙතං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.54.221-250) –

“පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බලොකවිදු මුනි;
ඉතො සත්තසහස්සමිහි, කප්පෙ උප්පජ්ජි වක්ඛුමා.

“ඔවාදකො විඤ්ඤාපකො, තාරකො සබ්බපාණිනං;
දෙසනාකුසලො බුද්ධො, තාරෙසි ජනතං බහුං.

“අනුකම්පකො කාරුණිකො, හිතෙසි සබ්බපාණිනං;
සම්පත්තෙ තිත්ථියෙ සබ්බෙ, පඤ්චසිලෙ පතිට්ඨපි.

“එවං නිරාකුලං ආසි, සුඤ්ඤතං තිත්ථියෙහි ව;
විචිත්තං අරහත්තෙහි, වසිභූතෙහි තාදිහි.

“රතනානට්ඨපඤ්ඤාසං, උග්ගතො සො මහාමුනි;
කඤ්චනග්ගිසසඬ්ඨිකාසො, ඛාත්තිංසවරලක්ඛණො.

“වස්සසත්තසහස්සානි, ආයු වීජ්ජති තාවදෙ;
තාවතා තිට්ඨමානො සො, තාරෙසි ජනතං බහුං.

“තදාහං භංසවතියං, බ්‍රාහ්මණො වෙදපාරගු;
උපෙච්ච සබ්බලොකග්ගං, අස්සොසිං ධම්මදෙසනං.

“තදා සො සාවකං වීරො, පහින්නමතිගොචරං;
අත්ථෙ ධම්මෙ නිරුත්තෙ ව, පටිභානෙ ව කොච්ඡං.

“යපෙසි එතදග්ගමිහි, තං සුත්වා මුදිතො අහං;

සසාවකං ජීනවරං, සත්තාහං භොජයිං තදා.

“දුස්සෙහච්ඡාදයිත්වාන, සසිස්සං බුද්ධිසාගරං;
නිපච්ච පාදමූලමිහි, තං යානං පත්ථයිං අහං.

“තතො අවොච ලොකග්ගො, පස්සට්ඨෙතං දිජුත්තමං;
විනතං පාදමූලෙ මෙ, කමලොදරසජ්ජහං.

“බුද්ධසෙට්ඨස්ස හික්ඛුස්ස, යානං පත්ථයතෙ අයං;
තාය සද්ධාය වාගෙන, සද්ධම්මස්සවනෙන ව.

“සබ්බත්ථ සුඛිතො භුත්වා, සංසරිත්වා භවාහවෙ;
අනාගතමිහි අද්ධානෙ, ලච්ඡසෙතං මනොරථං.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
කොට්ඨිකො නාම නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

“තං සුත්වා මුදිතො භුත්වා, යාවජීවං තදා ජිනං;
මෙත්තවිත්තො පරිවරිං, සතො පඤ්ඤා සමාහිතො.

“තෙන කම්මවිපාකෙන, චෙතනාපණ්ඩිති ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“සත්තානං තීණික්ඛත්තුඤ්ච, දෙවරජ්ජමකාරයිං;
සත්තානං පඤ්චක්ඛත්තුඤ්ච, චක්කවත්තී අභොසහං.

“පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඬ්ඛියං;
සබ්බත්ථ සුඛිතො ආසිං, තස්ස කම්මස්ස වාහසා.

“දුච්චෙ භවෙ සංසරාමි, දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ;
අඤ්ඤං ගතිං න ගච්ඡාමි, සුචිණ්ණස්ස ඉදං ඵලං.

“දුච්චෙ කුලෙ පජායාමි, ඛත්තියෙ අථ බ්‍රාහ්මණෙ;
නිච්චෙ කුලෙ න ජායාමි, සුචිණ්ණස්ස ඉදං ඵලං.

“පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙ, බ්‍රහ්මඛත්ථු අභොසහං;
සාවත්ථියං විජ්ජකුලෙ, පච්චාජාතො මහද්ධනෙ.

“මාතා චන්දවතී නාම, පිතා මෙ අස්සලායනො;

යදා මෙ පිතරං බුද්ධො, විනයි සබ්බසුද්ධියා.

“තදා පසන්තො සුගතෙ, පබ්බජිං අනගාරියං;
මොග්ගල්ලානො ආවරියො, උපජ්ඣා සාරිසම්භවො.

“කෙසෙසු ඡීජ්ජමානෙසු, දිට්ඨි ඡින්නා සමුලිකා;
නිවාසෙන්නො ච කාසාවං, අරහත්තමපාපුණිං.

“අත්ථධම්මනිරුත්තිසු, පටිභානෙ ච මෙ මති;
පහින්නා තෙන ලොකග්ගො, එතදග්ගෙ යපෙසි මං.

“අසන්දිට්ඨං විශාකාසිං, උපතිස්සෙන පුච්ඡිතො;
පටිසම්භිදාසු තෙනාහං, අග්ගො සම්බුද්ධසාසනෙ.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමුහතා;
නාගොච බන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාමි අනාසවො.

“ස්වාගතං චත මෙ ආසි, මම බුද්ධස්ස සන්තිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

“පටිසම්භිදා චතස්සො, විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ;
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං” ති.

එවං සො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤඤාණසම්භාරං සම්භරන්නො අපරාපරං
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං
බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති. කොට්ඨිකොතිස්ස නාමං අකංසු. සො
වයජ්ජන්නො තයො වෙදෙ උග්ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පෙ නිජ්ජත්තිං ගතො
එකදිවසං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා
උපසම්පන්නකාලතො පටියාය විපස්සනාය කම්මං කරොන්නො සහ පටිසම්භිදාහි
අරහත්තං පත්වා පටිසම්භිදාසු විණ්ණවසි හුත්වා අභිඤ්ඤාතෙ අභිඤ්ඤාතෙ
මහාටෙරෙ උපසඬකම්ත්වා පඤ්ඤං පුච්ඡන්නොපි දසබලං උපසඬකම්ත්වා පඤ්ඤං
පුච්ඡන්නොපි පටිසම්භිදාසුයෙව පඤ්ඤං පුච්ඡි. එවමයං ටෙරො තත්ථ
කතාධිකාරතාය විණ්ණවසිභාවෙන ච පටිසම්භිදාපත්තානං අග්ගො ජාතො. අථ නං
සත්ථා මහාවෙදල්ලසුත්තං (ම. නි. 1.449 ආදයො) අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා
පටිසම්භිදාපත්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි – “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං
භික්ඛුනං පටිසම්භිදාපත්තානං යදිදං මහාකොට්ඨිකො” ති (අ. නි. 1.209, 218). සො
අපරෙන සමයෙන විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්නො උදානවසෙන –

2.

“උපසන්නො උපරතො, මන්තභාණී අනුද්ධතො;
ධුනාති පාපකෙ ධම්මෙ, දුමපත්තංච මාලුතො” ති. –

ඉන්ථං සුදං ආයස්මා මහාකොට්ඨිකත්ථෙරො ගාථං අභාසි.

තත්ථ උපසන්තොති මනව්ජට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං උපසමනෙන නිබ්බිසෙවනභාවකරණෙන උපසන්තො. උපරතොති සබ්බස්මා පාපකරණතො ඔරතො විරතො. මන්තභාණීති මන්තා වුවච්ඡිති පඤ්ඤා, තාය පන උපපරික්ඛිත්වා භණ්ණිති මන්තභාණී, කාලවාදිආදිභාවං අවිස්සජ්ජෙත්තොයෙව භණ්ණිති අත්ථො. මන්තභණ්ණනවසෙන වා භණ්ණිති මන්තභාණී, දුබ්භාසිතතො විනා අත්තනො භාසනවසෙන චතුරඤ්ඤාමන්තාගතං සුභාසිතංයෙව භණ්ණිති අත්ථො. ජාතිආදිවසෙන අත්තනො අනුක්කංසනතො න උද්ධතොති අනුද්ධතො අථ වා තිණ්ණං කායදූවච්චිතානං වූපසමනෙන තතො පටිවිරතියා උපසන්තො, තිණ්ණං මනොදූවච්චිතානං උපරමණෙන පජහනෙන උපරතො, චතුන්තං වච්ඡිවච්චිතානං අජපවත්තියා පරිමිතභාණිතාය මන්තභාණී, තිව්ධදූවච්චිතනිමිත්තඋජ්ජපජනකස්ස උද්ධච්චස්ස අභාවතො අනුද්ධතො. එවං පන තිව්ධදූවච්චිතජපහානෙන සුද්ධෙ සිලෙ පතිට්ඨිතො, උද්ධච්චජපහානෙන සමාහිතො, තමෙව සමාධිං පදට්ඨානං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මග්ගපටිපාටියා ධුනාති පාපකෙ ධම්මෙ ලාමකට්ඨෙන පාපකෙ සබ්බෙපි සංකිලෙසධම්මෙ නිද්ධුනාති, සමුච්ඡෙදවසෙන පජහති. යථා කිං? දුමපත්තංව මාලුතො, යථා නාම දුමස්ස රුක්ඛස්ස පත්තං පණ්ඩුපලාසං මාලුතො වාතො ධුනාති, ඛන්ධනතො වියොජෙත්තො නිහරති, එවං යථාචුත්තපටිපත්තියං ධීතො පාපධම්මෙ අත්තනො සන්තානතො නිහරති, එවමයං ථෙරස්ස අඤ්ඤාපදෙසෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථාපි හොතීති වෙදිතබ්බා.

එත්ථ ච කායච්ඡිවච්චිතජපහානවචනෙන පයොගසුද්ධිං දස්සෙති, මනොදූවච්චිතජපහානවචනෙන ආසයසුද්ධිං. එවං පයොගාසයසුද්ධස්ස “අනුද්ධතො”ති ඉමිනා උද්ධච්චාභාවවචනෙන තදෙකට්ඨතාය නිවරණජපහානං දස්සෙති. තෙසු පයොගසුද්ධියා සිලසම්පත්ති විභාවිතා, ආසයසුද්ධියා සමථභාවනාය උපකාරකධම්මපරිග්ගහො, නිවරණජපහානෙන සමාධිභාවනා, “ධුනාති පාපකෙ ධම්මෙ”ති ඉමිනා පඤ්ඤාභාවනා විභාවිතා හොති. එවං අධිසිලසික්ඛාදයො තිස්සො සික්ඛා, තිව්ධකලායාණං සාසනං, තදඤ්ඤාපජහානාදීනි තිණි පහානානි, අන්තද්වයපරිවජ්ජනෙන සද්ධිං මජ්ඣිමාය පටිපත්තියා පටිපජ්ජනං, අපායභවාදීනං සමතික්කමනුපායො ච යථාරහං නිද්ධාරෙත්වා යොජෙතබ්බා. ඉමිනා නයෙන සෙසගාථාසුපි යථාරහං අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා. අත්ථමත්තමෙව පන තත්ථ තත්ථ අපුබ්බං චණ්ණයිස්සාම. “ඉන්ථං සුදං ආයස්මා මහාකොට්ඨිකො”ති ඉදං පූජාවචනං, යථා තං මහාමොග්ගල්ලානොති.

මහාකොට්ඨිකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. කඨිබ්බරෙවතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පඤ්ඤං ඉමං පස්සාති ආයස්මතො කඨිබ්බරෙවතස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි ථෙරො පදුමුත්තරභගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ

නිබ්බත්තො. එකදිවසං බුද්ධානං ධම්මදෙසනාකාලෙ හෙට්ඨා චුත්තනයෙන මහාජනෙන සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ධීතො ධම්මං සුඤ්ඤානො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං කුමාරාභිරතානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙනිතං දිස්වා “මයාපි අනාගතෙ එවරුපෙන භවිතුං වට්ටති” ති චිත්තෙන්වා දෙසනාවසානෙ සත්ථාරං නිමන්තෙන්වා හෙට්ඨා චුත්තනයෙන මහාසක්කාරං කත්වා භගවත්තං ආහ – “භත්තෙ, අහං ඉමිනා අධිකාරකම්මෙන අඤ්ඤං සම්පත්තිං න පත්ථෙමි, යථා පන සො භික්ඛු තුම්හෙහි ඉතො සත්තමදිවසමත්ථකෙ කුමාරිනං අග්ගට්ඨානෙ යපිතො, එවං අහමිපි අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ කුමාරිනං අග්ගො භවෙය්‍ය” තිති පත්ථනමකාසි. සත්ථා අනාගතං ඔලොකෙන්වා නිජ්ජප්පනභාවං දිස්වා “අනාගතෙ කප්පසතසහස්සාවසානෙ ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තස්ස සාසනෙ ත්වං කුමාරිනං අග්ගො භවිස්සසි” ති ඛ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි.

සො යාවජීවං කල්‍යාණකම්මං කත්වා කප්පසතසහස්සං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්භාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තො පච්ඡාභත්තං ධම්මස්සවනත්ථං ගච්ඡන්තෙන මහාජනෙන සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ධීතො දසබ්බස්ස ධම්මකථං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා උපසම්පදං ලභිත්වා කම්මට්ඨානං කථාපෙන්වා කුමාරපරිකම්මං කරොන්තො කුමාරලාභී හුත්වා කුමාරං පාදකං කත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො යෙභුයොන දසබ්බලෙන සමාපජ්ජිතබ්බසමාපත්තිං සමාපජ්ජන්තො අභොරත්තං කුමාරෙසු විණ්ණවසි අහොසි. අථ නං සත්ථා “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං කුමාරිනං යදිදං කඨ්ඨාමෙවතො” ති (අ. නි. 1.198, 204) කුමාරිනං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි. චුත්තමිපි චෙතං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.55.34-53) –

“පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මෙසු චක්ඛුමා;
ඉතො සතසහස්සමිහි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

“සිහහනු බ්‍රහ්මගිරො, හංසදුන්දුහිනිස්සනො;
නාගචික්කන්තගමනො, චන්දසුරාධිකප්පහො.

“මහාමති මහාවීරො, මහාකුමාරි මහාබලො;
මහාකාරුණිකො නාථො, මහාතමපනුදනො.

“ස කදාවි තිලොකග්ගො, වෙනෙය්‍යං විනයං බහුං;
ධම්මං දෙසෙසි සම්බුද්ධො, සත්තාසයවිදු මුනි.

“කුමාරි කුමාරතං වීරං, උපසන්නං අනාවිලං;
වණ්ණයන්තො පරිසතිං, තොසෙසි ජනතං ජිනො.

“තදාහං හංසවතියං, බ්‍රාහ්මණො වෙදපාරගු;
ධම්මං සුත්වාන මුදිතො, තං යානමභිපත්ථයිං.

“තදා ජිනො වියාකාසි, සඨසමජ්ඣෙකං විනායකො;
මුදිතො භොගි ත්වං බ්‍රහ්මෙ, ලච්ඡසෙ තං මනොරථං.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
රෙවතො නාම නාමෙන, භෙස්සති සත්ථු සාවකො.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිති ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“පච්ඡිමෙ ව භවෙ දානි, ජාතොහං කොලියෙ පුරෙ;
ඛත්තියෙ කුලසම්පන්නෙ, ඉද්ධෙ ජීතෙ මහද්ධනෙ.

“යදා කපිලවත්ථුස්මිං, බුද්ධො ධම්මමදෙසයි;
තදා පසන්නො සුගතෙ, පබ්බතීං අනගාරියං.

“කඨ්ඛා මෙ බහුලා ආසි, කප්පාකප්පෙ තහිං තහිං;
සබ්බං තං විනයි බුද්ධො, දෙසෙත්වා ධම්මමුත්තමං.

“තතොහං තිණ්ණසංසාරො, තදා ඤානසුඛෙ රතො;
විහරාමි තදා බුද්ධො, මං දිස්වා එතදබ්‍රවි.

“යා කාවි කඨ්ඛා ඉධ වා හුරං වා, සවෙදියා වා පරවෙදියා වා;
යෙ ඤායිතො තා පජ්ජන්ති සබ්බා, ආතාපිතො බ්‍රහ්මචරියං වරන්තා.

“සතසහස්සෙ කතං කම්මං, එලං දස්සෙසි මෙ ඉධ;
සුමුත්තො සරවෙගොව, කිලෙසෙ ඤාපයිං මම.

“තතො ඤානරත්තං දිස්වා, බුද්ධො ලොකන්තගු මුනි;
ඤායිනං හික්ඛුනං අග්ගො, පඤ්ඤාපෙසි මහාමනි.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමුහතා;
නාගොව ඛන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාමි අනාසවො.

“ස්වාගතං වත මෙ ආසි, මම බුද්ධස්ස සන්නිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පන්නා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

“පට්ඨමිහිදා වතස්සො, විමොක්ඛාපි ව අට්ඨිමෙ;
ඡළහිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

තථා කතකිව්වො පනායං මහාථෙරො පුබ්බෙ දීඝරත්තං අත්තනො කඨිබාපකතචිත්තනං ඉදානි සබ්බසො විගතකඨිබතඤ්ච පච්චචෙක්ඛිත්වා “අහො නුන මය්හං සත්ථුනො දෙසනානුභාවො, තෙනෙතරහි එවං විගතකඨිබො අප්පිකත්තං වූපසන්තචිත්තො ජානො”ති සඤ්ජාතබ්බමානො භගවතො පඤ්ඤං පසංසන්තො “පඤ්ඤං ඉමං පස්සා”ති ඉමං ගාථමාහ.

3. තත්ථ පඤ්ඤන්ති පකාරෙ ජානාති, පකාරෙහි ඤාපෙතීති ව පඤ්ඤා.
 වෙනෙය්‍යානං ආසයානුසයවරියාධිමුත්තිආදිප්පකාරෙ ධම්මානං කුසලාදිකෙ ඛන්ධාදිකෙ ව දෙසෙනබ්බප්පකාරෙ ජානාති, යථාසභාවතො පටිච්ඡිකාති, තෙහි ව පකාරෙහි ඤාපෙතීති අත්ථො. සත්ථු දෙසනාඤ්ඤාණඤ්ඤි ඉධාධිප්පෙනං, තෙනාහ “ඉම”න්ති. තඤ්ඤි අත්තනි සිද්ධෙන දෙසනාබලෙන නයග්ගාහතො පච්චක්ඛං විය උපට්ඨිතං ගහෙත්වා “ඉම”න්ති වුත්තං. යදග්ගෙන වා සත්ථු දෙසනාඤ්ඤාණං සාවකෙහි නයතො ගය්හති, තදග්ගෙන අත්තනො විසයෙ පටිච්චෙධඤ්ඤාණම්පි නයතො ගය්හතෙව. තෙනාහ ආයස්මා ධම්මසෙනාපති – “අපිව මෙ, හත්තෙ, ධම්මන්තවයො විදිතො”ති (දී. නි. 2.146; 3.143). පස්සාති විමහයප්පත්තො අනියමතො ආලපති අත්තනොයෙව වා චිත්තං, යථාහ භගවා උදානෙන්තො – “ලොකම්මං පස්ස; පුටු අවිජ්ජාය පරෙතං භූතං භූතරතං හවා අපරිමුත්ත”න්ති (උදා. 30). තථාගතානන්ති තථා ආගමනාදිඅත්ථෙත තථාගතානං. තථා ආගතොති හි තථාගතො, තථා ගතොති තථාගතො, තථාලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො, තථාධම්මෙ යාථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො, තථාදස්සිතාය තථාගතො, තථාචාදිතාය තථාගතො, තථාකාරිතාය තථාගතො, අභිභවනට්ඨෙන තථාගතොති එවං අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා තථාගතො. තථාය ආගතොති තථාගතො, තථාය ගතොති තථාගතො, තථාලක්ඛණං ගතොති තථාගතො, තථානි ආගතොති තථාගතො, තථාවිධොති තථාගතො, තථා පචත්තිතොති තථාගතො, තථෙහි ආගතොති තථාගතො, තථා ගතභාවෙන තථාගතොති එවම්පි අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා තථාගතොති අයමෙත්ථ සඨිබ්බෙසො. විත්ථාරො පන පරමත්ථදීපනියා උදානට්ඨකථාය (උදා. අට්ඨ. 18) ඉතිවුත්තකට්ඨකථාය (ඉතිවු. අට්ඨ. 38) ව වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

ඉදානි තස්සා පඤ්ඤාය අසාධාරණවිසෙසං දස්සෙතුං “අග්ගි යථා”තිආදි වුත්තං. යථා අග්ගිති උපමාවචනං. යථානි තස්ස උපමාභාවදස්සනං. පච්ඡලිතොති උපමෙය්‍යාන සම්බන්ධදස්සනං. නිසිථෙති කිව්වකරණකාලදස්සනං. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – යථා නාම නිසිථෙ රත්තියං චතුරඤ්ඤාසමන්තාගතෙ අන්ධකාරෙ චත්තමානෙ උන්නතෙ යානෙ පච්ඡලිතො අග්ගි තස්මිං පදෙසෙ තයගතං විධමන්තං තිට්ඨති, එවමෙව තථාගතානං ඉමං දෙසනාඤ්ඤාණසඨිබ්බානං සබ්බසො වෙනෙය්‍යානං සංසයතමං විධමන්තං පඤ්ඤං පස්සාති. යතො දෙසනාවිලාසෙන සත්තානං ඤ්ඤාණමයං ආලොකං දෙන්තිති ආලොකදා. පඤ්ඤාමයමෙව චක්ඛුං දදන්තිති චක්ඛුදදා. තද්වහයම්පි කඨිබාචිතයපදට්ඨානමෙව කත්වා දස්සෙන්තො “යෙ ආගතානං විනයන්ති කඨිබ”න්ති ආහ, යෙ තථාගතා අත්තනො සන්තිකං ආගතානං උපගතානං වෙනෙය්‍යානං “අහොසිං නු බො

අහමතීතමද්ධාන” න්තිආදිනයප්පවත්තං (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20)
සොළසවත්ථුකං, “බුද්ධෙ කඬ්ඛති ධම්මෙ කඬ්ඛති” තිආදිනයප්පවත්තං (ධ. ස. 1008) අට්ඨවත්ථුකඤ්ච කඬ්ඛං විචිකිච්ඡං විනයන්ති දෙසනානුභාවෙන
අනවසෙසතො විධමන්ති විද්ධංසෙන්ති. විනයකුක්කුච්චසඬ්ඛාතා පන කඬ්ඛා තඬ්ඛිතයෙනෙව විනීතා හොන්තිති.

අපරො නයො – යථා අග්ගි නිසීථෙ රත්තිභාගෙ පජ්ජලිතො පටුතරජාලො සමුජ්ජලං උච්චාසනෙ ධීතානං ඔභාසදානමත්තෙන අන්ධකාරං විධමිත්වා සමවිසමං විභාවෙන්තො ආලොකදදො හොති. අච්චාසන්තෙ පන ධීතානං තං සුපාකටං කරොන්තො චක්ඛුකිච්චකරණතො චක්ඛුදදො නාම හොති, එවමෙව තථාගතො අත්තනො ධම්මකායස්ස දුරෙ ධීතානං අකතාධිකාරානං පඤ්ඤාපජ්ජොතෙන මොහන්ධකාරං විධමිත්වා කායවිසමාදිසමවිසමං විභාවෙන්තො ආලොකදා භවන්ති, ආසන්තෙ ධීතානං පන කතාධිකාරානං ධම්මචක්ඛුං උජ්ජාදෙන්තො චක්ඛුදදා භවන්ති. යෙ එවංභූතා අත්තනො චචීගොවරං ආගතානං මාදිසානම්පි කඬ්ඛාබ්භුලානං කඬ්ඛං විනයන්ති අරියමග්ගසමුප්පාදනෙන විධමන්ති, තෙසං තථාගතානං පඤ්ඤං ඤාණානිසයං පස්සාති යොජනා. එවමයං ථෙරස්ස අත්තනො කඬ්ඛාවිතරණප්පකාසනෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථාපි හොති. අයඤ්ඨි ථෙරො පුටුජ්ජනකාලෙ කජ්ජියෙපි කුක්කුච්චකො හුත්වා කඬ්ඛාබ්භුලතාය “කඬ්ඛාරොවතො” ති පඤ්ඤාතො, පච්ඡා ඛිණාසවකාලෙපි තථෙව වොහරයිත්ථ. තෙනාහ – “ඉත්ථං සුදං ආයස්මා කඬ්ඛාරොවතො ගාථං අභාසිත්ථා” ති. තං චුත්තත්ථමෙව.

කඬ්ඛාරොවතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පුණ්ණත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සබ්භිරෙව සමාසෙථාති ආයස්මතො පුණ්ණත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජන්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස දසබලස්ස උජ්ජන්තිතො පුරෙතරමෙව භංසවතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බන්තො අනුක්කමෙන විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි ලොකෙ උජ්ජජ්ජන්තෙ එකදිවසං බුද්ධානං ධම්මදෙසනාකාලෙ හෙට්ඨා චුත්තනයෙන මහාජනෙන සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ නිසීදිත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ය්‍යෙත්තං දිස්වා “මයාපි අනාගතෙ එවරුපෙන භවිතුං වට්ටති” ති වින්තෙත්වා දෙසනාවසානෙ වුට්ඨිතාය පරිසාය සත්ථාරං උපසඬ්ඛිකමිත්වා නිමන්තෙත්වා හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව මහාසක්කාරං කත්වා භගවත්තං එවමාහ – “භන්තෙ, අහං ඉමීනා අධිකාරකම්මෙන නාඤ්ඤං සම්පත්තිං පත්ථෙමි. යථා පන සො භික්ඛු ඉතො සත්තමදිවසමත්ථකෙ ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ ය්‍යිතො, එවං අහම්පි අනාගතෙ එකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ ධම්මකථිකානං භික්ඛුනං අග්ගො භවෙය්‍ය” න්ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා අනාගතං ඔලොකෙත්වා තස්ස පත්ථනාය සමිජ්ඣිකභාවං දිස්වා “අනාගතෙ කජ්ජසතසභස්සමත්ථකෙ ගොතමො නාම බුද්ධො උජ්ජජ්ජිස්සති, තස්ස සාසනෙ ත්වං පබ්බජිත්වා ධම්මකථිකානං අග්ගො භවිස්සසි” ති බ්‍යාකාසි.

සො තත්ථ යාවජීවං කල්‍යාණධම්මං කත්වා තතො වුතො කප්පසතසහස්සං
පුඤ්ඤඤාණසම්භාරං සම්භරන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්භාකං භගවතො
කාලෙ කපිලවත්ථුනගරස්ස අවිදුරෙ දොණුවත්ථුනාමකෙ බ්‍රාහ්මණගාමෙ
බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස භාගිනෙයො හුත්වා
නිබ්බත්ති. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ “පුණ්ණො”ති නාමං අකංසු. සො සත්ථරි
අභිසම්බොධිං පත්වා පවත්තවරධම්මවක්කෙ අනුපුබ්බෙන රාජගහං ගන්ත්වා තං
උපනිස්සාය විහරන්තෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා
ලද්ධුපසම්පදො සබ්බං පුබ්බකිච්චං කත්වා පධානමනුයුඤ්ජන්තො පබ්බජිතකිච්චං
මත්ථකං පාපෙත්වා “දසබලස්ස සන්තිකං ගම්ස්සාමී”ති මාතුලත්ථෙරෙන සද්ධිං
සත්ථු සන්තිකං අගන්ත්වා කපිලවත්ථුසාමන්තායෙව ඔභිසිත්වා
යොනිසොමනසිකාරෙ කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව විපස්සනං
උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. චුත්තම්පි චෙතං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.1.434-
440) –

“අජ්ඣායකො මන්තධරො, තිණ්ණං වෙදාන පාරගු;
පුරක්ඛතොම්හි සිස්සෙහි, උපගච්ඡිං නරුත්තමං.

“පදුමුත්තරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
මම කම්මං පකිත්තෙසි, සංඛිත්තෙන මහාමුනි.

“තාහං ධම්මං සුණිත්වාන, අභිවාදෙත්වාන සත්ථුතො;
අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන, පක්කම් දක්ඛිණාමුබ්බො.

“සංඛිත්තෙන සුණිත්වාන, විත්ථාරෙන අභාසයිං;
සබ්බෙ සිස්සා අත්තමනා, සුත්වාන මම භාසතො.

“සකං දිට්ඨිං විනොදෙත්වා, බුද්ධෙ විත්තං පසාදයුං;
සංඛිත්තෙනපි දෙසෙමි, විත්ථාරෙන තථෙවහං.

“අභිධම්මනයඤ්ඤාහං, කථාවත්ථුච්ඡුද්ධියා;
සබ්බෙසං විඤ්ඤාපෙත්වාන, විහරාමි අනාසවො.

“ඉතො පඤ්චසතෙ කප්පෙ, චතුරො සුප්පකාසකා;
සත්තරතනසම්පන්නා, චතුදීපම්හි ඉස්සරා.

“පටිසම්භිදා චතස්සො...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

තස්ස පන පුණ්ණත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතා කුලපුත්තා පඤ්චසතා
අනෙසුං. ථෙරො සයං දසකථාවත්ථුලාභිතාය තෙපි දසහි කථාවත්ථුහි ඔවදි. තෙ
තස්ස ඔවාදෙ යත්වා සබ්බෙව අරහත්තං පත්තා. තෙ අත්තනො පබ්බජිතකිච්චං
මත්ථකප්පත්තං ඤත්වා උපජ්ඣායං උපසඬ්ඨකම්ත්වා ආහංසු – “භන්තෙ, අම්භාකං
කිච්චං මත්ථකප්පත්තං, දසන්නඤ්චම්හ කථාවත්ථුනං ලාභිනො, සමයො, දානි නො

දසබලං පස්සිතු’’න්ති. ටෙරො තෙසං වචනං සුත්වා චින්තෙසි – “මම දසකථාවත්ථුලාභිතං සත්ථා ජානාති අහං ධම්මං දෙසෙන්නො දස කථාවත්ථුනි අමුඤ්චිත්වා ව දෙසෙමි, මයි ගච්ඡන්තෙ සබ්බෙපිමෙ භික්ඛු මං පරිවාරෙත්වා ගච්ඡස්සන්ති, එවං ගණසඬ්ගණිකාය ගන්ත්වා පන අයුත්තං මය්හං දසබලං පස්සිතුං, ඉමෙ තාව ගන්ත්වා පස්සන්තු’’ති තෙ භික්ඛු ආහ – “ආවුසො, තුම්හෙ පුරතො ගන්ත්වා තථාගතං පස්සථ, මම වචනෙන වස්ස පාදෙ වන්දථ, අහම්පි තුම්හාකං ගතමග්ගෙනාගමිස්සාමි’’ති. තෙ ටෙරා සබ්බෙපි දසබලස්ස ජාතිභූමි රට්ඨවාසිනො සබ්බෙ ඛිණාසවා සබ්බෙ දසකථාවත්ථුලාභිනො අත්තනො උපජ්ඣායස්ස ඔවාදං සම්පට්ඨිත්වා ටෙරං වන්දිත්වා අනුපුබ්බෙන වාරිකං චරන්තා සට්ඨියොජනමග්ගං අතික්කම්ම රාජගහෙ වෙළවනමහාවිහාරං ගන්ත්වා දසබලස්ස පාදෙ වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදිංසු.

ආචිණ්ණං බො පනෙතං බුද්ධානං භගවත්තානං ආගන්තුකෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං පටිසම්මොදිතුන්ති භගවා තෙහි සද්ධිං – “කච්චි, භික්ඛවෙ, බම්බිය’’න්ති ආදිනා නයෙන මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා “කුතො ව තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, ආගච්ඡථා’’ති පුච්ඡි. අථ තෙහි “ජාතිභූමිතො’’ති චුත්තෙ “කො නු බො, භික්ඛවෙ, ජාතිභූමියං ජාතිභූමිකානං භික්ඛුනං සබ්බෙමචාරීනං එවං සම්භාවිතො ‘අත්තනා ව අප්පිවිජො අප්පිවිජකථඤ්ච භික්ඛුනං කත්තා’’ති (ම. නි. 1.252) දසකථාවත්ථුලාභිං භික්ඛුං පුච්ඡි. තෙපි “පුණ්ණො නාම, භන්තෙ, ආයස්මා මන්තාණිපුත්තො’’ති ආරොවයිංසු. තං කථං සුත්වා ආයස්මා සාරිපුත්තො ටෙරස්ස දස්සනකාමො අහොසි. අථ සත්ථා රාජගහතො සාවත්ථිං අගමාසි. පුණ්ණත්ථෙරොපි දසබලස්ස තත්ථ ආගතභාවං සුත්වා – “සත්ථාරං පස්සස්සාමි’’ති ගන්ත්වා අන්තොගන්ධකුටියංයෙව තථාගතං සම්පාපුණි. සත්ථා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. ටෙරො ධම්මං සුත්වා දසබලං වන්දිත්වා පටිසල්ලානත්ථාය අන්ධවනං ගන්ත්වා අඤ්ඤතරම්හි රුක්ඛමූලෙ දිවා විහාරං නිසිදි.

සාරිපුත්තත්ථෙරොපි තස්සාගමනං සුත්වා සීසානුලොකිකො ගන්ත්වා ඔකාසං සල්ලක්ඛෙත්වා තං රුක්ඛමූලෙ නිසින්තං උපසඬ්කමිත්වා ටෙරෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා, තං සත්තවිසුද්ධික්කමං පුච්ඡි. ටෙරොපිස්ස පුච්ඡිතපුච්ඡිතං බ්‍යාකරොත්තො රථවිනිතූපමාය චිත්තං ආරාධෙසි, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සුභාසිතං සමනුමොදිංසු. අථ සත්ථා අපරභාගෙ භික්ඛුසඬ්සමජ්ඣෙ නිසින්තො ටෙරං “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං ධම්මකථිකානං යදිදං පුණ්ණො’’ති (අ. නි. 1.188, 196) ධම්මකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි. සො එකදිවසං අත්තනො විමුත්තිසම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා “සත්ථාරං නිස්සාය අහඤ්චෙව අඤ්ඤෙ ව බහු සත්තා සංසාරදුක්ඛතො විජ්ජමුත්තා, බහුපකාරා වත සප්පුරිසසංසෙවා’’ති පිතිසොමනස්සජාතො උදානවසෙන පිතිවෙගවිස්සට්ඨං “සබ්බිරෙව සමාසෙථා’’ති ගාථං අභාසි.

4. තත්ථ සබ්බිරෙවාති සප්පුරිසෙහි එව. සන්නොති පනෙත්ථ බුද්ධාදයො අරියා අධිප්පෙතා. තෙ හි අනවසෙසතො අසනං ධම්මං පහාය සද්ධම්මෙ උක්කංසගතත්තා සාතිසයං පසංසියත්තා ව විසෙසතො ‘සන්නො සප්පුරිසා’’ති ව චුච්චන්ති.

සමාසෙථාති සමං ආසෙථ සහ වසෙයා. තෙ පයිරුපාසන්තො තෙසං සුස්සුසන්තො දිට්ඨානුගතිඤ්ච ආපජ්ජන්තො සමානවාසො භවෙයාති අත්ථො.

පණ්ඩිතෙහත්ථදස්සිහිති තෙසං ථොමනා. පණ්ඩා වුච්චති පඤ්ඤා, සා ඉමෙසං සඤ්ජාතාති පණ්ඩිතා. තතො එව අත්තත්ථාදිහෙදං අත්ථං අවිපරිතතො පස්සන්තිති අත්ථදස්සිනො. තෙහි පණ්ඩිතෙහි අත්ථදස්සිහි සමාසෙථ. කස්මාති වෙ? යස්මා තෙ සන්තො පණ්ඩිතා, තෙ වා සම්මා සෙවන්තා එකන්තහිතභාවතො

මග්ගඤ්ඤාණාදිහෙව අරණියතො අත්ථං, මහාගුණතාය සන්තතාය ව මහන්තං, අගාධභාවතො ගම්භීරඤ්ඤාණගොවරතො ව ගම්භීරං, හීනච්ඡන්දාදිහි දට්ඨුං අසක්කුණෙයාත්තා ඉතරෙහි ව කිච්ඡෙන දට්ඨබ්බත්තා දුද්දසං, දුද්දසත්තා සණ්භනිපුණසභාවත්තා නිපුණඤ්ඤාණගොවරතො ව නිපුණං, නිපුණත්තා එවං සුමුම්සභාවතාය අණුං නිබ්බානං, අවිපරිතට්ඨෙත වා පරමත්ථසභාවත්තා අත්ථං, අරියභාවකරත්තා මහත්තනිමිත්තතාය මහන්තං, අනුත්තානසභාවතාය ගම්භීරං, දුක්ඛෙන දට්ඨබ්බං න සුඛෙන දට්ඨුං සක්කාති දුද්දසං, ගම්භීරත්තා දුද්දසං, දුද්දසත්තා ගම්භීරත්ති චතුසච්චං, විසෙසතො නිපුණං අණුං, නිරොධසච්චන්ති එවමෙන චතුසච්චං ධීරා සමධිගච්ඡන්ති ධිතිසම්පන්නතාය ධීරා චතුසච්චකම්මට්ඨානභාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා සම්මදෙව අධිගච්ඡන්ති.

අප්පමත්තාති සබ්බත්ථ සතිඅවිජ්ජවාසෙන අප්පමාදපට්ඨන්ති. පුරෙත්තා. විචක්ඛණාති විපස්සනාභාවතාය ඡෙකා කුසලා. තස්මා සබ්භිරෙව සමාසෙථාති යොජනා. පණ්ඩිතෙහත්ථදස්සිහිති වා එතං නිස්සක්කවචනං. යස්මා පණ්ඩිතෙහි අත්ථදස්සිහි සමුදායභූතෙහි ධීරා අප්පමත්තා විචක්ඛණා මහන්තාදිවිසෙසවන්තං අත්ථං සමධිගච්ඡන්ති, තස්මා තාදිසෙහි සබ්භිරෙව සමාසෙථාති සම්බන්ධො. එවමෙසා ථෙරස්ස පටිච්චෙදිපනෙන අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණගාථාපි අහොසිති.

පුණ්ණත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. දබ්බත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යො දුද්දම්මොති ආයස්මතො දබ්බත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජන්ති? අයම්පි පදුමුත්තරබුද්ධකාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජන්තො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං හික්ඛුං සෙනාසනපඤ්ඤාපකානං අග්ගට්ඨානෙ ය්‍යපෙන්නං දිස්වා අධිකාරකම්මං කත්වා තං යානන්තරං පත්ථෙත්වා සත්ථාරා ඛ්‍යාකතො යාවජ්චං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා කස්සපදසබ්බලස්ස සාසනොසක්කනකාලෙ පබ්බජි. තදා තෙන සද්ධිං අපරෙ ඡ ජනාති සත්ත හික්ඛු එකචිත්තා හුත්වා අඤ්ඤෙ සාසනෙ අගාරවං කරොන්තෙ දිස්වා – “ඉධ කිං කරොම එකමන්තෙ සමණධම්මං කත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සාමා” ති නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා උච්චං පබ්බතසිරං ආරුහිත්වා, “අත්තතො චිත්තබලං ජානන්තා නිස්සෙණිං නිපාතෙත්තු, ජීවිතෙ සාලයා ඔතරන්තු, මා පච්ඡානුතජ්ජිනො අහුවත්ථා” ති වත්වා සබ්බෙ එකචිත්තා හුත්වා නිස්සෙණිං පාතෙත්වා – “අප්පමත්තා හොථ, ආවුසො” ති අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔවදිත්වා චිත්තරුචිකෙසු යානෙසු නිසිදිත්වා සමණධම්මං කාතුං ආරහිංසු.

තනෙකො ටෙරො පඤ්චමෙ දිවසෙ අරහත්තං පත්වා, “මම කිව්වං නිජ්චන්තං, අහං ඉමස්මිං යානෙ කිං කරිස්සාමි” ති ඉද්ධියා උත්තරකුරුතො පිණ්ඩපාතං ආහරිත්වා, “ආවුසො, ඉමං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජ්ජං, භික්ඛාචාරකිව්වං මමායත්තං හොතු, තුම්හෙ අත්තනො කම්මං කරොථා” ති ආහ. “කිං නු ඛො මයං, ආවුසො, නිස්සෙණිං පාතෙන්තා එවං අවොචුම්හ – ‘යො පයමං ධම්මං සච්ඡිකරොති, සො භික්ඛං ආහරතු, තෙනාහතං සෙසා පරිභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරිස්සන්ති” ති. “නත්ථි, ආවුසො” ති. තුම්හෙ අත්තනො පුබ්බහෙතුනා ලභිත්ථ, මයමපි සක්කොන්තා වට්ටස්සන්තං කරිස්සාම, ගච්ඡං තුම්හෙති. ටෙරො තෙ සඤ්ඤාපෙත්තුං අසක්කොන්තො ඵාසුකට්ඨානෙ පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා ගතො. අපරො ටෙරො සත්තමෙ දිවසෙ අනාගාමිඵලං පත්වා තතො වුතො සුද්ධාචාසබ්බමලොකෙ නිබ්බත්තො. ඉතරෙ ටෙරා තතො වුතා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා තෙසු තෙසු කුලෙසු නිබ්බත්තා. එකො ගන්ධාරරට්ඨෙ තක්කසිලානගරෙ රාජගෙහෙ නිබ්බත්තො, එකො මජ්ඣන්තිකරට්ඨෙ පරිබ්බාජිකාය කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්තො, එකො බාහියරට්ඨෙ කුටුම්භියගෙහෙ නිබ්බත්තො, එකො භික්ඛුනුපස්සයෙ ජාතො.

අයං පන දබ්බත්ථෙරො මල්ලරට්ඨෙ අනුපියනගරෙ එකස්ස මල්ලරඤ්ඤො ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස මාතා උපච්ඡඤ්ඤා කාලමකාසි, මතසරීරං සුසානං නෙත්වා දාරුවිතකං ආරොපෙත්වා අග්ගිං අදංසු. තස්සා අග්ගිවෙගසන්තත්තං උදරපටලං ද්වෙධා අහොසි. දාරකො අත්තනො පුඤ්ඤබලෙන උප්පතිත්වා එකස්මිං දබ්බත්ථම්හෙ නිපති. තං දාරකං ගහෙන්වා අයයිකාය අදංසු. සා තස්ස නාමං ගණ්හන්ති දබ්බත්ථම්හෙ පතිත්වා ලද්ධජීවිතත්තා “දබ්බො” තිස්ස නාමං අකාසි. තස්ස ච සත්තවස්සිකකාලෙ සත්ථා භික්ඛුසඤ්ජපරිවාරො මල්ලරට්ඨෙ වාරිකං චරමානො අනුපියම්බවනෙ විහරති. දබ්බකුමාරො සත්ථාරං දිස්වා දස්සනෙනෙව පසිදිත්වා පබ්බජිතුකාමො හුත්වා “අහං දසබ්බස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමි” ති අයයිකං ආපුච්ඡි. සා “සාධු, තාතා” ති දබ්බකුමාරං ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා, “හන්තෙ, ඉමං කුමාරං පබ්බාපෙථා” ති ආහ. සත්ථා අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො සඤ්ඤං අදාසි – “භික්ඛු ඉමං දාරකං පබ්බාපෙති” ති. සො ටෙරො සත්ථු වචනං සුත්වා දබ්බකුමාරං පබ්බාපෙන්තො තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. පුබ්බහෙතුසම්පන්නො කතාභිනිහාරො සත්තො පයමකෙසවට්ටියා වොරොපනක්ඛණෙ සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි, දුතියාය කෙසවට්ටියා ඔරොපියමානාය සකදාගාමිඵලෙ, තතියාය අනාගාමිඵලෙ, සබ්බකෙසානං පන ඔරොපනඤ්ච අරහත්තඵලසච්ඡිකිරියා ච අපච්ඡා අපුරෙ අහොසි. සත්ථා මල්ලරට්ඨෙ යථාභිරත්තං විහරිත්වා රාජගහං ගන්ත්වා වෙළවනෙ වාසං කප්පෙසි.

තත්ත්වාසම්මා දබ්බො මල්ලපුත්තො රහොගතො අත්තනො කිව්වනිජ්චන්තිං ඔලොකෙන්වා සඤ්ජස්ස වෙය්‍යාවච්චකරණෙ කායං යොජෙතුකාමො වින්තෙසි – “යංනුනාහං සඤ්ජස්ස සෙනාසනඤ්ච පඤ්ඤාපෙය්‍යං හත්තානි ච උද්දිසෙය්‍ය” ති. සො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තනො පරිචිතක්කං ආරොවෙසි. සත්ථා තස්ස සාධුකාරං දත්වා සෙනාසනපඤ්ඤාපකත්තඤ්ච හත්තුද්දෙසකත්තඤ්ච සම්පට්චිඡි. අථ නං “අයං දබ්බො දහරොව සමානො මහන්තෙ යානෙ යීතො” ති

සත්තවස්සිකකාලෙයෙව උපසම්පාදෙසි. ථෙරො උපසම්පන්නකාලතො පටියාය රාජගහං උපනිස්සාය විහරන්තානං සබ්බභික්ඛූනං සෙනාසනානි ව පඤ්ඤාපෙනි, භික්ඛඤ්ච උද්දිසති. තස්ස සෙනාසනපඤ්ඤාපකභාවො සබ්බදිසාසු පාකටො අහොසි – “දබ්බො කිර මල්ලපුත්තො සභාගසභාගානං භික්ඛූනං එකටියානෙ සෙනාසනානි පඤ්ඤාපෙනි, ආසන්නෙපි දුරෙපි සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙනි, ගන්තුං අසක්කොත්තෙ ඉද්ධියා නෙති” ති.

අථ නං භික්ඛූ කාලෙපි විකාලෙපි – “අම්භාකං, ආවුසො, ජීවකම්බවනෙ සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙනි, අම්භාකං මද්දකුච්ඡිස්මිං මිගදායෙ” ති එවං සෙනාසනං උද්දිසාපෙත්වා තස්ස ඉද්ධිං පස්සන්තා ගච්ඡන්ති. සොපි ඉද්ධියා මනොමයෙ කායෙ අභිසම්බරිත්වා එකෙකස්ස ථෙරස්ස එකෙකං අත්තනා සදිසං භික්ඛූ දත්වා අභිගුලියා ජලමානාය පුරතො ගන්ත්වා “අයං මඤ්චො ඉදං පීය” න්තිආදීනි වත්වා සෙනාසනං පඤ්ඤාපෙත්වා පුන අත්තනො වසනටියානමෙව ආගච්ඡති. අයමෙත්ථ සම්බෙපො, විත්ථාරතො පනිදං වත්ථු පාළියං ආගතමෙව. සත්ථා ඉදමෙව කාරණං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා අපරභාගෙ අරියගණමජ්ඣෙකෙ නිසින්තො ථෙරං සෙනාසනපඤ්ඤාපකානං අග්ගටියානෙ ය්පෙසි – “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛූනං සෙනාසනපඤ්ඤාපකානං යදිදං දබ්බො මල්ලපුත්තො” ති (අ. නි. 1.209; 214). චුත්තම්පි චෙතං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.54, 108-149) –

“පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බලොකවිදු මුනි;
ඉතො සතසහස්සම්භි, කප්පෙ උප්පජ්ජි වක්ඛුමා.

“ඔවාදකො විඤ්ඤාපකො, තාරකො සබ්බපාණිනං;
දෙසනාකුසලො බුද්ධො, තාරෙසි ජනතං බහුං.

“අනුකම්පකො කාරුණිකො, හිතෙසි සබ්බපාණිනං;
සම්පත්තෙ තිත්ථියෙ සබ්බෙ, පඤ්චසීලෙ පතිට්ඨපි.

“එවං නිරාකුලං ආසි, සුඤ්ඤතං තිත්ථියෙහි ව;
විවිත්තං අරහන්තෙහි, වසිභූතෙහි තාදිහි.

“රතනානට්ඨපඤ්ඤාසං, උග්ගතො සො මහාමුනි;
කඤ්චනග්ගිසසඨකාසො, බාත්තිංසවරලක්ඛණො.

“වස්සසතසහස්සානි, ආයු විජ්ජති තාවදෙ;
තාවතා තිට්ඨමානො සො, තාරෙසි ජනතං බහුං.

“තදාහං හංසවතියං, සෙට්ඨිපුත්තො මහායසො;
උපෙත්වා ලොකපජ්ජොතං, අස්සොසිං ධම්මදෙසනං.

“සෙනාසනානි භික්ඛූනං, පඤ්ඤාපෙන්තං සසාවකං;

කිත්තයන්තස්ස වචනං, සුඤ්ඤා මුදිතො අහං.

“අධිකාරං සසඬ්ඤා, කත්වා තස්ස මහෙසිනො;
නිපච්ච සිරසා පාදෙ, තං යානමභිපත්ථයිං.

“තදාහ ස මහාවීරො, මම කම්මං පකිත්තයං;
යො සසඬ්ඤාමහොජෙසි, සත්තාහං ලොකනායකං.

“සොයං කමලපත්තක්ඛො, සිහංසො කනකත්තවො;
මම පාදමුලෙ නිපති, පත්ථයං යානමුත්තමං.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“සාවකො තස්ස බුද්ධස්ස, දඬුබො නාමෙන විස්සුතො;
සෙනාසනපඤ්ඤාපකො, අග්ගො භෙස්සනියං තදා.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිති ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“සතානං තීණික්ඛන්තුඤ්ච, දෙවරජ්ජමකාරයිං;
සතානං පඤ්චක්ඛන්තුඤ්ච, චක්කවත්ති අභොසහං.

“පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඬ්ඤා;
සබ්බත්ථ සුඤ්ඤා ආසිං, තස්ස කම්මස්ස වාහසා.

“එකනවුතීතො කප්පෙ, විපස්සි නාම නායකො;
උජ්ජජ්ජි වාරුදස්සනො, සබ්බධම්මවිපස්සකො.

“දුට්ඨවිත්තො උපවදිං, සාවකං තස්ස තාදිනො;
සබ්බාසවපරික්ඛිණං, සුද්ධොති ව විජානිය.

“තස්සෙව නරවීරස්ස, සාවකානං මහෙසිනං;
සලාකඤ්ච ගහෙත්වාන, බීරොදනමදාසහං.

“ඉමම්භි භද්දකෙ කප්පෙ, බ්‍රහ්මඛන්ධු මහායසො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, උජ්ජජ්ජි වදනං වරො.

“සාසනං ජොතයිත්වාන, අභිභුයා කුතිත්ථියෙ;
විනෙයො විනයිත්වාච, නිබ්බුතො සො සසාවකො.

“සසිස්සෙ නිබ්බුතෙ නාමෙ, අත්ථමෙත්තම්භි සාසනෙ;

දෙවා කන්දිංසු සංවිභ්ගා, මුත්තකෙසා රුදම්මුබ්බා.

“නිබ්බායිස්සති ධම්මක්ඛො, න පස්සිසාම සුඛිබ්බෙන;
න සුභිස්සාම සද්ධම්මං, අහො නො අප්පජ්ජඤ්ඤා.

“තදායං පථවී සබ්බා, අවලා සා වලාවලා;
සාගරො ව සසොකොව, විනදී කරුණං ගිරං.

“චතුද්දිසා දුන්දුභියො, නාදයිංසු අමානුසා;
සමන්තතො අසනියො, එලිංසු ව භයාවහා.

“උක්කා පතිංසු නභසා, ධුමකෙතු ව දිස්සති;
සධුමා ජාලවට්ඨා ව, රවිංසු කරුණං මිගා.

“උප්පාදෙ දාරුණෙ දිස්වා, සාසනත්ථඨගසුවකෙ;
සංවිභ්ගා භික්ඛවො සත්ත, වින්තයිම්හ මයං තදා.

“සාසනෙන විනාම්භාකං, ජීවිතෙන අලං මයං;
පවිසිත්වා මහාරඤ්ඤං, යුඤ්ජාම ජිනසාසනෙ.

“අද්දසම්භ තදාරඤ්ඤෙ, උබ්බිද්ධං සෙලමුත්තමං;
නිස්සෙණියා තමාරුඡ්භ, නිස්සෙණිං පාතයිම්හසෙ.

“තදා ඔවදි නො ථෙරො, බුද්ධුප්පාදො සුදුල්ලහො;
සද්ධාතිදුල්ලහා ලද්ධා, ථොකං සෙසඤ්ච සාසනං.

“නිපතන්ති ඛණාතීතා, අනන්තෙ දුක්ඛසාගරෙ;
තස්මා පයොගො කත්තබ්බො, යාව යාති මුනෙ මතං.

“අරහා ආසි සො ථෙරො, අනාගාමී තදානුගො;
සුසීලා ඉතරෙ යුත්තා, දෙවලොකං අගම්හසෙ.

“නිබ්බුතො තිණ්ණසංසාරො, සුද්ධාවාසෙ ව එකකො;
අහඤ්ච පක්කුසාති ව, සභියො බාහියො තථා.

“කුමාරකස්සපො, වෙව, තත්ථ තත්ථුපගා මයං;
සංසාරබන්ධනා මුත්තා, ගොතමෙනානුකම්පිතා.

“මල්ලෙසු කුසිනාරායං, ගබ්භෙ ජාතස්ස මෙ සතො;
මාතා මතා විතාරුල්භා, තතො නිප්පතීතො අහං.

“පතීතො දබ්බපුඤ්ජම්භි, තතො දබ්බොති විස්සුතො;

බුභ්මචාරීඛලෙනාහං, විමුක්තො සත්තවස්සිකො.

“බීරොදනඛලෙනාහං, පඤ්චහඬිගෙභුපාගතො;
බීණාසවොපවාදෙන, පාපෙහි බහු වොදිතො.

“උභො පුඤ්ඤඤච පාපඤ්ච, වීතිවත්තොම්හි දානිහං;
පත්වාන පරමං සන්තිං, විහරාමි අනාසවො.

“සෙනාසනං පඤ්ඤාපයිං, භාසයිත්වාන සුඛිබ්බෙන;
ජිනො තස්මිං ගුණෙ තුට්ඨො, එතදග්ගෙ යපෙසි මං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමුහතා;
නාගොව බන්ධනං ඡේත්වා, විහරාමි අනාසවො.

“ස්වාගතං වත මෙ ආසි, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුජ්ජත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

“පටිසම්භිදා වතස්සො...පෙ....කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

එවංභූතං පන තං යෙන පුබ්බෙ එකස්ස බීණාසවත්ථෙරස්ස අනුද්ධංසනවසෙන කතෙන පාපකම්මෙන බහුනි වස්සසතසහස්සානි නිරයෙ පච්චි, තාය එව කම්මපිලොතිකාය වොදියමානා මෙත්තියභූමජකා හික්ඛු “ඉමිනා මයං කල්‍යාණහත්තිකස්ස ගහපතිනො අත්තරෙ පරිභෙදිනා”ති දුග්ගහිතගාහිනො අමුලකෙන පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙසුං. තස්මිඤ්ච අධිකරණෙ සඬ්ඝෙන සතිවිනයෙන වූපසම්මිතෙ අයං ථෙරො ලොකානුකම්පාය අත්තනො ගුණෙ විභාවෙන්තො “යො දුද්දම්යො”ති ඉමං ගාථං අභාසි.

5. තත්ථ යොති අනියම්තනිද්දෙසො, තස්ස “යො”ති ඉමිනා නියමත්තං දට්ඨබ්බං. උභයෙනපි අඤ්ඤං විය කත්වා අත්තානමෙව වදති. දුද්දම්යොති දුද්දමො, දමෙතුං අසක්කුණෙයොයා. ඉදඤ්ච අත්තනො පුටුජ්ජනකාලෙ දිට්ඨිගතානං විසුකායිකානං කිලෙසානං මදාලෙපවිත්තස්ස විජ්ජන්දිතං ඉන්ද්‍රියානං අවුපසමනඤ්ච වින්තෙන්වා වදති. දමෙනාති උත්තමෙන අග්ගමග්ගදමෙන, තෙන හි දන්තො පුන දමෙතබ්බතාභාවතො “දන්තො”ති වත්තබ්බතං අරහති, න අඤ්ඤෙන. අථ වා දමෙනාති දමකෙන පුරිසදම්මසාරථිනා දම්තො. දබ්බොති දුඛොයා, හබ්බොති අත්ථො. තෙනාහ භගවා ඉමමෙව ථෙරං සන්ධාය – “න ඛො, දබ්බ, දබ්බා එවං නිබ්බෙයෙන්ති”ති (පාරා. 384; වූළව. 193). සත්තුසිතොති යථාලද්ධපච්චයසන්තොසෙන ඤානසමාපත්තිසන්තොසෙන මග්ගඵලසන්තොසෙන ච සත්තුට්ඨො. විනිශ්ඡකඬ්ඛොති යොළසවත්ථුකාය අට්ඨවත්ථුකාය ච කඬ්ඛාය පඨමමග්ගෙනෙව සමුග්ගාටිතත්තා විගතකඬ්ඛො. විජ්ජාවීති පුරිසාජාතියෙන විජෙතබ්බස්ස සබ්බස්සපි සංකිලෙසපක්ඛස්ස විජිතත්තා විධම්තත්තා විජිතාවී. අපෙතභෙරවොති පඤ්චවිසතියා භයානං සබ්බසො අපෙතත්තා අපගතභෙරවො අභයුපරතො. පුන දබ්බොති නාමකිත්තනං.

පරිනිබ්බූතොති ද්වෙ පරිනිබ්බානාති කිලෙසපරිනිබ්බානාඤ්ච, යා
සඋපාදිසෙසනිබ්බානාධාතු, ඛන්ධපරිනිබ්බානාඤ්ච, යා අනුපාදිසෙසනිබ්බානාධාතු.
තෙසු ඉධ කිලෙසපරිනිබ්බානං අධිජ්ජෙතං, තස්මා පහාතබ්බධම්මානං මග්ගෙන
සබ්බසො පභීනත්තා කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බූතොති අත්ථො. ඨීතත්තොති
ඨීතසභාවො අවලො ඉට්ඨාදීසු තාදිභාවජ්ජත්තියා ලොකධම්මෙහි අකම්පනීයො. භීති
ච හෙතුඅත්ථෙ නිපාතො, තෙන යො පුබ්බෙ දුද්දමො හුත්වා ඨීතො යස්මා දබ්බත්තා
සත්ථාරා උත්තමෙන දමෙන දම්තො සත්තුසිතො විනිශ්ඡකඨ්ඨො විජිතාවී
අපෙතභෙරවො, තස්මා සො දබ්බො පරිනිබ්බූතො තතොයෙව ච ඨීතත්තො,
එවංභූතෙ ච තස්මිං විත්තපසාදොව කාතබ්බො, න පසාදඤ්ඤට්ඨත්තන්ති
පරතෙයාබුද්ධිකෙ සත්තෙ අනුකම්පන්තො ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසී.

දබ්බත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සීතවනියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යො සීතවනන්ති ආයස්මතො සම්භූතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? ඉතො
කිර අට්ඨාරසාධිකස්ස කජ්ජසත්තස්ස මත්ථකෙ අත්ථදස්සී නාම සම්බුද්ධො ලොකෙ
උජ්ජජිත්ථා සදෙවකං ලොකං සංසාරමහොසතො තාරෙන්තො එකදිවසං මහතා
භික්ඛුසඨසෙන සද්ධිං ගඨගාතීරං උපගච්ඡී. තස්මිං කාලෙ අයං ගහපතිකුලෙ
නිබ්බත්තො තත්ථ හගවන්තං පස්සිත්ථා පසන්නමානසො උපසඨකම්ත්ථා
චන්දිත්ථා “කිං, හන්තෙ, පාරං ගන්තුකාමත්ථා” ති පුච්ඡී. හගවා “ගම්ස්සාමා” ති
අවොච. සො තාවදෙව නාවාසඨ්ඨාටං යොජෙත්ථා උපනෙසී. සත්ථා තං
අනුකම්පන්තො සහ භික්ඛුසඨසෙන නාවං අභිරුහී. සො සයම්පි අභිරුද්ධ
සුබ්බෙනෙව පරතීරං සම්පාපෙත්ථා හගවන්තං භික්ඛුසඨසඤ්ච දුතියදිවසෙ මහාදානං
පවත්තෙත්ථා අනුගන්ත්ථා පසන්නවිත්තො චන්දිත්ථා නිවත්ති. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්ථා ඉතො තෙරසාධිකකජ්ජසත්තස්ස
මත්ථකෙ ඛන්තියකුලෙ නිබ්බත්තිත්ථා රාජා අහොසි චක්කවත්ති ධම්මිකො
ධම්මරාජා. සො සත්තෙ සුගතිමග්ගෙ පතිට්ඨාපෙත්ථා තතො වුතො
එකනවුතිකජ්ජෙ විපස්සිස්ස හගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්ථා ධුතඨම්මෙ සමාදාය
සුසානෙ වසන්තො සමණධම්මං අකාසී. පුතා කස්සපස්ස හගවතො කාලෙපි තස්ස
සාසනෙ තීභි සභායෙහි සද්ධිං පබ්බජිත්ථා විසතිවස්සසහස්සානි සමණධම්මං කත්ථා
එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්ථා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ රාජගහෙ
බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස “සම්භූතො” ති නාමං
අකංසු. සො වයජ්ජත්තො බ්‍රාහ්මණසිජ්ජෙසු නිජ්ජත්තිං ගතො. භූමිජො
ජෙය්‍යසෙනො අභිරාධනොති තීභි සභායෙහි සද්ධිං හගවතො සන්තිකං ගතො
ධම්මදෙසනං සුත්ථා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජී. යෙ සන්ධාය වුත්තං -

“භූමිජො ජෙය්‍යසෙනො ච, සම්භූතො අභිරාධනො;
එතෙ ධම්මං අභිඤ්ඤාසුං, සාසනෙ වරතාදිතො” ති.

අථ සම්භූතො භගවතො සන්තිකෙ කායගතාසතිකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා
 නිබද්ධං සිතවනෙ වසති. තෙනෙවායස්මා “සිතවනියො”ති පඤ්ඤායිත්ථ. තෙන ව
 සමයෙන වෙස්සවණො මහාරාජා කෙනවිදෙව කරණියෙන ජම්බුදීපෙ
 දක්ඛිණදිසාභාගං උද්දිස්ස ආකාසෙන ගච්ඡන්තො ථෙරං අබ්භොකාසෙ නිසිදිත්වා
 කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තං දිස්වා විමානතො ඔරුශ්භ ථෙරං වන්දිත්වා, “යදා
 ථෙරො සමාධිතො වුට්ඨහිස්සති, තදා මම ආගමනං ආරොවෙථ, ආරක්ඛඤ්වස්ස
 කරොථා”ති ද්වෙ යක්ඛෙ ආණාපෙත්වා පක්කාමි. තෙ ථෙරස්ස සමීපෙ යත්වා
 මනසිකාරං පටිසංහරිත්වා නිසින්තකාලෙ ආරොවෙසුං. තං සුත්වා ථෙරො “තුම්භෙ
 මම වචනෙන වෙස්සවණමහාරාජස්ස කථෙථ, භගවතා අත්තනො සාසනෙ ඨිතානං
 සතිආරක්ඛා නාම යපිතා අත්ථි, සායෙව මාදියෙ රක්ඛති, ත්වං තත්ථ
 අප්පොස්සුක්කො භොහි, භගවතො ඔවාදෙ ඨිතානං ඵදිසාය ආරක්ඛාය කරණියං
 නත්ථි”ති තෙ විස්සජ්ජෙත්වා තාවදෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා විජ්ජාත්තයං
 සච්ඡාකාසි. තතො වෙස්සවණො නිවත්තමානො ථෙරස්ස සමීපං පත්වා
 මුඛාකාරසල්ලක්ඛණෙනෙවස්ස කතකිච්චභාවං ඤත්වා සාවත්ථිං ගන්ත්වා
 භගවතො ආරොවෙත්වා සත්ථු සම්මුඛා ථෙරං අභිත්ථවන්තො –

“සතිආරක්ඛසම්පන්නො, ධිතිමා වීරියසමාහිතො;
 අනුජාතො සත්ථු සම්භූතො, තෙවිජ්ජො මච්චුපාරගු”ති. –

ඉමාය ගාථාය ථෙරස්ස ගුණෙ වණ්ණෙසි. තෙන චූත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
 1.21.15-20) –

“අත්ථදස්සි තු භගවා, ද්විපදින්දො නරාසභො;
 පුරක්ඛතො සාවකෙහි, ගඬිගාතීරමුපාගමි.

“සමතිත්ති කාකපෙය්‍යා, ගඬිගා ආසි දුරුත්තරා;
 උත්තාරයිං හික්ඛුසඬ්ඨං, බුද්ධඤ්ච ද්විපදුත්තමං.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසනෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, තරණාය ඉදං ඵලං.

“තෙරසෙතො කප්පසනෙ, පඤ්ච සබ්බොභවා අහුං;
 සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“පච්ඡිමෙ ව භවෙ අස්මිං, ජාතොහං බ්‍රාහ්මණෙ කුලෙ;
 සද්ධිං තිහි සභායෙහි, පබ්බජිං සත්ථු සාසනෙ.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්‍හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අථායස්මා සම්භූතො භගවන්තං දස්සනාය ගච්ඡන්තෙ හික්ඛු දිස්වා “ආවුසො,
 මම වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දථ, ඵවඤ්ච වදෙථා”ති වත්වා
 ධම්මාධිකරණං අත්තනො සත්ථු අවිහෙධීතභාවං පකාසෙන්නො “යො

සිතවන” න්ති ගාථාමාහ. තෙ භික්ඛු භගවන්තං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා සම්භූතත්ථෙරස්ස සාසනං සම්පවෙදෙන්තා, “ආයස්මා, හන්තෙ, සම්භූතො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දති, එවඤ්ච වදති” ති වත්වා තං ගාථං ආරොවෙසුං, තං සුත්වා භගවා “පණ්ඩිතො, භික්ඛවෙ, සම්භූතො භික්ඛු පච්චපාදි ධම්මස්සානුධම්මං, න ව මං ධම්මාධිකරණං විහෙයෙති. වෙස්සවණෙන තස්සත්ථො මය්හං ආරොචිතා” ති ආහ.

6. යං පන තෙ භික්ඛු සම්භූතත්ථෙරොන චුත්තං “යො සිතවන” න්ති ගාථං සත්ථු නිවෙදෙසුං. තත්ථ සිතවනන්ති එවංනාමකං රාජගහසමීපෙ මහන්තං හෙරවසුසානවනං. උපගාති නිවාසනවසෙන උපගච්ඡී. එතෙන භගවතා අනුඤ්ඤාතං පබ්බජිතානුරූපං නිවාසනට්ඨානං දස්සෙති. භික්ඛුති සංසාරභයස්ස ඉක්ඛන්තො භින්තකිලෙසත්තාය ව භික්ඛු. එකොති අදුනියො, එතෙන කායවිවෙකං දස්සෙති. සන්තුසිතොති සන්තුට්ඨො. එතෙන චතුපච්චයසන්තොසලක්ඛණං අරියවංසං දස්සෙති. සමාහිතත්තොති උපචාරජ්ජනාහෙදෙන සමාධිතා සමාහිතවිත්තො, එතෙන විත්තවිවෙකභාවනාමුඛෙන භාවනාරාමං අරියවංසං දස්සෙති. විජිතාචී සාසනෙ සම්මාපටිපජ්ජන්තෙන විජෙනබ්බං කිලෙසගණං විජිත්වා යීතො, එතෙන උපධිවිවෙකං දස්සෙති. භයහෙතුනං කිලෙසානං අපගතත්තා අපෙතලොමහංසො, එතෙන සම්මාපටිපත්තියා එලං දස්සෙති. රක්ඛන්ති රක්ඛන්තො. කායගතාසතින්ති කායාරම්මණං සතිං, කායගතාසතිකම්මට්ඨානං පරිබුහනවසෙන අවිස්සජ්ජෙන්තො. ධිතිමාති ධිරො, සමාහිතත්තං විජිතාචිභාවනං වා උපාදාය පටිපත්තිදස්සනමෙතං. අයඤ්ඤෙන්ථ සඬබ්බෙපත්ථො – යො භික්ඛු විවෙකසුඛානුපෙක්ඛාය එකො සිතවනං උපාගමී, උපාගතො ව ලොලභාවාභාවතො සන්තුට්ඨො ධිතිමා කායගතාසතිකම්මට්ඨානං භාවෙන්තො තථාධිගතං ඤානං පාදකං කත්වා ආරද්ධවිපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අධිගතෙන අග්ගමග්ගෙන සමාහිතො විජිතාචී ව හුත්වා කතකිච්චත්තාය භයහෙතුනං සබ්බසො අපගතත්තා අපෙතලොමහංසො ජාතොති.

සිතවතියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. හල්ලියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යොපානුදීති ආයස්මතො හල්ලියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයං කිර ඉතො එකතිංසෙ කජ්ජෙ අනුජ්ජන්තෙ බුද්ධෙ සුමනස්ස නාම පච්චෙකබුද්ධස්ස පසන්නවිත්තො එලාඵලං දත්වා සුගතීසු එව සංසරන්තො සිබ්බස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස කාලෙ අරුණවතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තො “සිබ්බස්ස භගවතො පඨමාභිසම්බුද්ධස්ස උජ්ජිත, ඔජිතා නාම ද්වෙ සත්ථවාහපුත්තා පඨමාහාරං අදංසු” ති සුත්වා අත්තතො සභායකෙන සද්ධිං භගවන්තං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා ස්වාතන්තාය නිමන්තෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්වා පත්ථනං අකංසු – “උභොපි මයං, හන්තෙ, අනාගතෙ තුම්භාදිසස්ස බුද්ධස්ස පඨමාහාරදායකා භවෙය්‍යාමා” ති. තෙ තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤකම්මං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තා කස්සපස්ස

හගවතො කාලෙ ගොපාලකසෙට්ඨිස්ස පුත්තා භාතරො හුත්වා නිබ්බත්තා. බහුනි වස්සානි භික්ඛුසඬ්ඨිසං ධීරහොජනෙන උපට්ඨන්තිසු. අමිභාකං පන හගවතො කාලෙ පොක්ඛරවතීනගරෙ සත්ථවාහස්ස පුත්තා භාතරො හුත්වා නිබ්බත්තා. තෙසු ජෙට්ඨො තච්ඡස්සො නාම, කනිට්ඨො හල්ලියො නාම, තෙ පඤ්චමත්තානි සකට්ඨතානි භණ්ඩස්ස පුරෙත්වා වාණිජ්ජාය ගච්ඡන්තා හගවති පට්ඨානිසම්බුද්ධො සත්තසත්තාහං විමුත්තිසුඛධම්මපච්චවෙක්ඛණාහි විනිනාමෙත්වා අට්ඨමෙ සත්තාහෙ රාජායතනමූලෙ විහරන්තෙ රාජායතනස්ස අවිදුරෙ මහාමග්ගෙන අතික්කමන්ති, තෙසං තස්මිං සමයෙ සමෙපි භූමිභාගෙ අකද්දමොදකෙ සකට්ඨානි නප්පවත්තිසු, “කිං නු, බො, කාරණං” න්ති ච වින්තෙන්නානං පොරාණසාලොභිතා දෙවතා රුක්ඛට්ටපන්තරෙ අත්තානං දස්සෙන්ති ආහ – “මාදිසා, අයං හගවා අවිරාහිසම්බුද්ධො සත්තසත්තාහං අනාභාරො විමුත්තිසුඛාපට්ඨංවෙදී ඉදානි රාජායතනමූලෙ නිසින්තො, තං ආහාරෙන පට්ඨානෙට්ඨ, යදස්ස තුම්භාකං දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා” ති. තං සුත්වා තෙ උළාරං පීතිසොමනස්සං පට්ඨංවෙදෙන්තා, “ආහාරසම්පාදනං පපඤ්ච” න්ති මඤ්ඤමානා මන්ථඤ්ච මධුපිණ්ඩිකඤ්ච හගවතො දත්වා ද්වෙවාචකසරණං ගන්ත්වා කෙසධාතුයො ලහින්වා අගමංසු. තෙ හි පට්ඨං උපාසකා අහෙසුං. අථ හගවති බාරාණසිං ගන්ත්වා ධම්මවක්කං පවත්තෙත්වා අනුපුබ්බෙන රාජගහෙ විහරන්තෙ තච්ඡස්සහල්ලියා රාජගහං උපගතා හගවන්තං උපසඬ්ඨිකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. තෙසං හගවා ධම්මං දෙසෙසි. තෙසු තච්ඡස්සො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය උපාසකොච අහොසි. හල්ලියො පන පබ්බජිත්වා ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.48.66-70) –

“සුමනො නාම සම්බුද්ධො, තක්කරායං වසී තදා;
වල්ලිකාරඵලං ගය්හ, සයම්භුස්ස අදාසහං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුම්භිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” න්ති.
අටෙකදිවසං මාරො හල්ලියත්ථෙරස්ස හිංසාපනත්ථං භයානකං රූපං දස්සෙසි.
සො අත්තනො සබ්බභයාතික්කමං පකාසෙන්තො “යොපානුදී” ති ගාථමහාසි.

7. තත්ථ යොපානුදීති යො අපානුදි බිපි පජ්භි විද්ධංසෙසි. මච්චුරාජස්සානි මච්චු නාම මරණං ඛන්ධානං හෙදො, සො ඵච ච සත්තානං අත්තනො වසෙ අනුවත්තාපනතො ඉස්සරට්ඨෙන රාජානි මච්චුරාජා, තස්ස. සෙනන්ති ජරාරොගාදිං, සා හිස්ස වසවත්තෙන අඬගභාවතො සෙනා නාම, තෙන හෙස මහතා නානාවිධෙන විපුලෙන “මහාසෙනො” ති වුච්චති. යථාහ – “න හි නො සඬ්ගරං තෙන, මහාසෙනෙන මච්චුනා” ති (ම. නි. 1.272; ඡා. 2.22.121; නෙත්ති. 103). අථ වා ගුණමාරණට්ඨෙන “මච්චු” ති ඉධ දෙවපුත්තමාරො අධිජ්ජෙතො, තස්ස ච සභායභාවුපගමනතො කාමාදයො සෙනා. තථා වාහ –

“කාමා තෙ පය්මා සෙනා, දුතියා අරති වුවුවති;
තතියා බුජ්ජිපාසා තෙ, චතුත්ථී තණ්හා පවුවුවති.

“පඤ්චමී ටීනමිද්ධං තෙ, ඡට්ඨා භීරු පවුවුවති;
සත්තමී විචිකිච්ඡා තෙ, මානො මක්ඛො ච අට්ඨමී”ති. (සු. නි. 438-439;
මහානි. 28;වුළුනි. නන්දමාණවජ්ජවචනාදීදෙස 47);

නළසෙතුව සුදුබ්බලං මහොසොති සාරවිරහිතතො නළසෙතුවසදිසං අතිවිය
අබලභාවතො සුට්ඨු දුබ්බලං සංකිලෙසසෙනං නවලොකුත්තරධම්මානං
මහාබලවභාවතො මහොසසදිසෙන අග්ගමග්ගෙන යො අපානුදි විජිතාවි
අපෙතහෙරවො දන්තො, සො පරිනිබ්බුතො ධීතත්තොති යොජනා. තං සුත්වා
මාරො “ජානාති මං සමණො”ති තත්තෙවත්තරධායිති.

හල්ලියත්තෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. වීරත්තෙරගාථාවණ්ණනා

යො දුද්දමියොති ආයස්මතො වීරත්තෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයං කිර
ඉතො එකනවුතෙ කජ්ජෙ විපස්සිස්ස හගවතො වසනආවාසං පටිජග්ගි.
එකදිවසඤ්ච සිත්ථුචාරපුජ්ජසදිසානි නිග්ගණ්ඨිපුජ්ජානි ගහෙත්වා හගවත්තං
පුජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො
පඤ්චතිංසෙ කජ්ජෙ ඛත්තියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා මහාපතාපො නාම රාජා අහොසි
චක්කවත්ති. සො ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙන්තො සත්තෙ සග්ගමග්ගෙ
පතිට්ඨාපෙසි. පුන ඉමස්මිං කජ්ජෙ කස්සපස්ස හගවතො කාලෙ මහාවිහවො සෙට්ඨි
හුත්වා කපණ්දධිකාදීනං දානං දෙන්තො සඬ්ඝස්ස ධීරහත්තං අදාසි. එවං තත්ථ
තත්ථ දානමයං පුඤ්ඤසම්භාරං කරොන්තො ඉතරඤ්ච නිබ්බානත්ථං සම්භරන්තො
දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධජ්ජාදෙ සාවත්ථීනගරෙ රඤ්ඤො
පසෙනදිස්ස අම්බවකුලෙ නිබ්බත්ති, “වීරො”තිස්ස නාමං අකංසු. සො
වයජ්ජත්තො නාමානුගතෙහි පත්තබලජවාදිගුණෙහි සමන්තාගතො සඬ්ඝාමසුරො
හුත්වා මාතාපිතුහි නිබන්ධවසෙන කාරිතෙ දාරපරිග්ගහෙ එකංයෙව පුත්තං ලභිත්වා
පුබ්බහෙතූනා වොදියමානො කාමෙසු සංසාරෙ ව ආදීනවං දිස්වා සංවෙගජානො
පබ්බජිත්වා සටෙන්තො වායමන්තො නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන
වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.21.21-24) –

“විපස්සිස්ස හගවතො, ආසිමාරාමිකො අහං;
නිග්ගණ්ඨිපුජ්ජං පග්ගස්ස, බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.

“එකනවුතිතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ජමහිපුජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“පඤ්චවිසෙ ඉතො කජ්ජෙ, එකො ආසිං ජනාධිපො;

මහාපතාපතාමෙන, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

එවං පන අරහත්තං පත්වා එලසමාපත්තිසුබෙන විතිනාමෙන්තං ථෙරං පුරාණදුතියිකා උප්පබ්බාපේතුකාමා අන්තරන්තරා නානානායෙහි පලොහෙතුං පරක්කමන්ති එකදිවසං දිවාචිහාරට්ඨානං ගන්ත්වා ඉත්ථිකුත්තාදීනි දස්සෙතුං ආරභී. අථායස්මා වීරො “මං පලොහෙතුකාමා සිනෙරුං මකසපක්ඛවානෙන වාලෙතුකාමා විය යාව බාලා වතායං ඉත්ථී” ති තස්සා කිරියාය නිරත්ථකභාවං දීපෙන්තො “යො දුද්දමියො” ති ගාථං අභාසී.

8. තත්ථ යො දුද්දමියොතිආදීනං පදානං අත්ථො හෙට්ඨා චුත්තොයෙව. ඉදං පනෙත්ථ යොජනාමත්තං යො පුබ්බෙ අදන්ත කිලෙසනාය පච්චත්ථිකෙහි වා සඬගමසීසෙ දමෙතුං ජෙතුං අසක්කුණෙයානායදුද්දමියො, ඉදානි පන උත්තමෙන දමෙන දන්තො චතුබ්බිධසම්මප්පමධානවීරියසම්පත්තියා වීරො, චුත්තනායෙනෙව සන්තුසිතො විතිණ්ණකඬ්ඛො විජිතාචී අපෙතලොමහංසො වීරො වීරනාමකො අනවසෙසනො කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො, තතො එව යීතසභාවො, න තාදිසානං සතෙනපි සහස්සෙතපි වාලනීයොති. තං සුත්වා සා ඉත්ථී – “මය්හං සාමිකෙ එවං පටිපන්නෙ කො මය්හං සරාවාසෙන අත්ථො” ති සංවෙගජාතා භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව තෙවිජ්ජා අභොසීති.

වීරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පිලින්දවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ස්වාගතන්ති ආයස්මතො පිලින්දවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරබුද්ධකාලෙ හංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තො හෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුභන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං දෙවතානං පියමනාපභාවෙන අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්තං දිස්වා තං යානන්තරං පත්ථෙත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සුමෙධස්ස හගවතො කාලෙ මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා හගවති පරිනිබ්බුතෙ සත්ථු ථුපස්ස පූජං කත්වා සඬසෙ ව මහාදානං පවත්තෙත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු එව සංසරන්තො අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ චක්කවත්තී රාජා හුත්වා මහාජනං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙන්වා සග්ගපරායණං අකාසී. සො අනුප්පන්නෙයෙව අම්භාකං හගවති සාවත්ථීයං බ්‍රාහ්මණගෙහෙ නිබ්බත්ති. “පිලින්දො” තිස්ස නාමං අකංසු. වච්ඡොති පන ගොත්තං. තෙන සො අපරභාගෙ “පිලින්දවච්ඡො” ති පඤ්ඤායිත්ථ. සංසාරෙ පන සංවෙගබ්‍රහ්මකාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චූළගන්ධාරං නාම විජ්ජං සාධෙත්වා තාය විජ්ජාය ආකාසචාරී පරවිත්තවිදු ව හුත්වා රාජගහෙ ලාහග්ගයසග්ගප්පත්තො පටිවසති.

අථ යදා අම්භාකං හගවා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා අනුක්කමෙන රාජගහං උපගතො, තතො පට්ඨාය බුද්ධානුභාවෙන තස්ස සා විජ්ජා න සම්පජ්ජති, අත්තනො

කිව්වං න සාධෙති. සො වින්තෙසි – “සුතං බො පන මෙනං ආවරියපාවරියානං
 භාසමානානං ‘යත්ථ මහාගන්ධාරවිජ්ජා ධරති, තත්ථ චූළගන්ධාරවිජ්ජා න
 සම්පජ්ජති’ති, සමණස්ස පන ගොතමස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය නායං මම විජ්ජා
 සම්පජ්ජති, නිස්සංසයං සමණො ගොතමො මහාගන්ධාරවිජ්ජං ජානාති, යංනුනාහං
 තං පඨිරුපාසිත්වා තස්ස සන්තිකෙ තං විජ්ජං පරියාපුණෙය්‍යා”න්ති. සො භගවන්තං
 උපසඬකම්භිත්වා එතදවොච – “අහං, මහාසමණ, තච සන්තිකෙ එකං විජ්ජං
 පරියාපුණිතුකාමො, ඔකාසං මෙ කරොහි”ති. භගවා “තෙන හි පබ්බජා”ති ආහ.
 සො “විජ්ජාය පරිකම්මං පබ්බජ්ජා”ති මඤ්ඤමානො පබ්බජී. තස්ස භගවා ධම්මං
 කථෙත්වා වරිත්තානුකූලං කම්මට්ඨානං අදාසි. සො උපනිස්සයසම්පන්නතාය
 නචිරස්සෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. යා පන පුරිමජාතියං
 තස්සොවාදෙ යත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තා දෙවතා, තං කතඤ්ඤතං නිස්සාය
 සඤ්ජාතබ්බමානා සායං පාතං ථෙරං පඨිරුපාසිත්වා ගච්ඡන්ති. තස්මා ථෙරො
 දෙවතානං පියමනාපතාය අග්ගතං පත්තො. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
 1.2.55-67) –

“නිබ්බුතෙ ලොකනාථමිහි, සුමෙධෙ අග්ගපුග්ගලෙ;
 පසන්නචිත්තො සුමනො, ථූපපුජං අකාසහං.

“යෙ ච ඛිණාසවා තත්ථ, ඡළහිඤ්ඤා මහිද්ධිකා;
 තෙහං තත්ථ සමානෙත්වා, සඬ්ඝහත්තං අකාසහං.

“සුමෙධස්ස භගවතො, උපට්ඨාකො තදා අහු;
 සුමෙධො නාම නාමෙන, අනුමොදිත්ථ සො තදා.

“තෙන විත්තජ්ජසාදෙන, විමානං උපපජ්ජහං;
 ඡළාසිතිසහස්සානි, අච්ඡරායො රමිංසු මෙ.

“මමෙව අනුවත්තන්ති, සබ්බකාමෙහි තා සදා;
 අඤ්ඤෙ දෙවෙ අහිංහාමි, පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං.

“පඤ්චවිසමිහි කජ්ජමිහි, වරුණො නාම ඛත්තියො;
 විසුද්ධභොජනො ආසිං, චක්කවත්ති අහං තදා.

“න තෙ ඛිජං පචජ්ජන්ති, නපි නියන්ති නඬගලා;
 අකට්ඨපාකිමං සාලිං, පරිභුඤ්ජන්ති මානුසා.

“තත්ථ රජ්ජං කරිත්වාන, දෙවත්තං පුන ගච්ඡහං;
 තදාපි ඵදිසා මය්හං, නිබ්බත්තා භොගසම්පදා.

“න මං මිත්තා අමිත්තා වා, හිංසන්ති සබ්බපාණිනො;
 සබ්බෙසමිපි පියො භොමි, පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං.

“තිංසකජපසහස්සමිහි, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ගන්ධාලෙපස්සිදං එලං.

“ඉමස්මිං හද්දකෙ කජ්ජෙ, එකො ආසිං ජනාධිපො;
මහානුභාවො රාජාහං, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“සොහං පඤ්චස්ස සීලෙස්ස, යපෙත්වා ජනතං බහුං;
පාපෙත්වා සුගතිංයෙව, දෙවතානං පියො අහුං.

“කිලෙසා කුමාරිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

තථා දෙවතාහි අතිවිය පියායිතබ්බභාවතො ඉමං ථෙරං භගවා දෙවතානං පියමනාපභාවෙන අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි – “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං දෙවතානං පියමනාපානං යදිදං පිලින්දවච්ඡො”ති (අ. නි. 1.209, 215) සො එකදිවසං හික්ඛුසඨ්ඨසමජ්ඣෙ නිසින්තො අත්තනො ගුණෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා තෙසං කාරණභූතං විජ්ජානිමිත්තං භගවතො සන්තිකෙ ආගමනං පසංසන්තො “ස්වාගතං නාපගත”න්ති ගාථං අභාසි.

9. තත්ථ ස්වාගතන්ති සුන්දරං ආගමනං, ඉදං මමාති සම්බන්ධො. අථ වා ස්වාගතන්ති සුට්ඨ ආගතං, මයාති විහත්ති විපරිණාමෙතබ්බා. නාපගතන්ති න අපගතං හිතාහිවුද්ධිතො න අපෙතං. නයිදං දුමන්තිතං මමාති ඉදං මම දුට්ඨ කථිතං, දුට්ඨ වා විමංසිතං න භොති. ඉදං චුත්තං භොති – යං භගවතො සන්තිකෙ මමාගමනං, යං වා මයා තත්ථ ආගතං, තං ස්වාගතං, ස්වාගතන්තායෙව න දුරාගතං. යං “භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජ්ස්සාමි”ති මම මන්තිතං ගදිතං කථිතං, චිත්තෙන වා විමංසිතං ඉදම්පි න දුම්මන්තින්ති. ඉදාති තත්ථ කාරණං දස්සෙත්තො “සංවිහත්තෙස්ස”තිආදිමාහ. සංවිහත්තෙස්සති පකාරතො විහත්තෙස්ස. ධම්මෙස්සති ඤෙය්‍යධම්මෙස්ස සමථධම්මෙස්ස වා, නානාතිත්ථියෙහි පකතිආදිවසෙන, සම්මාසම්බුද්ධෙහි දුක්ඛාදිවසෙන සංවිහජිත්වා චුත්තධම්මෙස්ස. යං සෙට්ඨං තදුපාගමීන්ති යං තත්ථ සෙට්ඨං, තං චතුසච්චධම්මං, තස්ස වා බොධකං සාසනධම්මං උපාගමිං, “අයං ධම්මො අයං විනයො”ති උපගච්ඡිං. සම්මාසම්බුද්ධෙහි එව වා කුසලාදිවසෙන ඛන්ධාදිවසෙන යථාසභාවතො සංවිහත්තෙස්ස සභාවධම්මෙස්ස යං තත්ථ සෙට්ඨං උත්තමං පවරං, තං මග්ගඵලනිබ්බානධම්මං උපාගමිං, අත්තපච්චක්ඛතො උපගච්ඡිං සච්ඡාකාසිං, තස්මා ස්වාගතං මම න අපගතං සුමන්තිතං න දුම්මන්තිතන්ති යොජනා.

පිලින්දවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පුණ්ණමාසත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

විහරි අපෙක්ඛන්ති ආයස්මතො පුණ්ණමාසත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජන්ති? සො කිර විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ චක්කවාකයොනියං නිබ්බන්තො භගවන්තං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො අත්තනො මුඛතුණ්ඩකෙන සාලපුජ්ථං ගහෙත්වා

පුජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො සත්තරසෙ කප්පෙ අට්ඨක්ඛන්තුං චක්කවත්තී රාජා අහොසි. ඉමස්මිං පන කප්පෙ කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ ඔසක්කමානෙ කුටුම්භියකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කත්වා තතො චුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථිනගරෙ සමිද්ධිස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්ස ජාතදිවසෙ තස්මිං ගෙහෙ සබ්බා රිත්තකුම්භියො සුවණ්ණමාසානං පුණ්ණා අගෙසුං. තෙනස්ස පුණ්ණමාසොති නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිජ්ජන්ති. පත්වා විවාහකම්මං කත්වා එකං පුත්තං ලභිත්වා උපනිස්සයසම්පන්නතාය සරාවාසං ජිගුච්ඡන්තො භගවත්තං උපසඬකම්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො පුබ්බකිච්චසම්පන්නො චතුසච්චකම්මට්ඨානෙ යුත්තප්පයුත්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ටෙර 1.7.13-19) –

“සින්ධුයා නදියා තීරෙ, චක්කවාකො අහං තදා;
සුද්ධසෙවාලහක්ඛොහං, පාපෙසු ව සුසඤ්ඤතො.

“අද්දසං චිරජං බුද්ධං, ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ;
තුණ්ඛෙන සාලං පග්ගස්ස, විපස්සිස්සාහිරොපයිං.

“යස්ස සද්ධා තථාගතෙ, අවලා සුප්පතිට්ඨිතා;
තෙන චිත්තප්පසාදෙන, දුග්ගතිං සො න ගච්ඡති.

“ස්වාගතං චත මෙ ආසි, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ;
විහඬගමෙන සන්තෙන, සුඛිජං රොපිතං මයා.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, යං පුජ්ජමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“සුචාරුදස්සනා නාම, අට්ඨෙතෙ එකනාමකා;
කප්පෙ සත්තරසෙ ආසුං, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

අට්ඨස්ස පුරාණදුතියිකා තං පලොභෙතුකාමා අලඬකතපටියත්තා පුත්තෙන සද්ධිං උපගන්ත්වා පියාලාපභාවාදිකෙහි භාවවිචරණකම්මං නාම කාතුං ආරභි. ටෙරො තස්සා කාරණං දිස්වා අත්තනො කත්ථවිපි අලග්ගභාවං පකාසෙන්නො “විහරි අපෙක්ඛ”න්ති ගාථං අහාසි.

10. තත්ථ විහරීති විසෙසතො හරි අපහරි අපනෙසි. අපෙක්ඛන්ති තණ්හං. ඉධාති ඉමස්මිං ලොකෙ අත්තභාවෙ වා. හුරන්ති අපරස්මිං අනාගතෙ අත්තභාවෙ වා. ඉධාති වා අජ්ඣන්තිකෙසු ආයතනෙසු. හුරන්ති බාහිරෙසු. වා-සද්දො සමුච්චයත්ථො “අපදා වා ද්විපදා වා”තිආදියු (ඉතිවු. 90; අ. නි. 4.34; 5.32) විය. යොති

අත්තානමෙව පරං විය දස්සෙති. වෙදගුති වෙදෙන ගතො මග්ගඤාණෙන නිබ්බානං ගතො අධිගතො, චත්තාරි වා සච්චාති
 පරිඤ්ඤාපභානසච්ඡිකිරියාභාවනාහිසමයවසෙන අභිසමෙච්ච යිතො. යතත්තොති මග්ගසංවරෙන සංයතසභාවො, සම්මාවායාමෙන වා සංයතසභාවො. සබ්බෙසු ධම්මෙසු අනුපලිත්තොති සබ්බෙසු ආරම්මණෙසු ධම්මෙසු තණ්හාදිට්ඨිලෙපවසෙන න උපලිත්තො, තෙන ලාභාදිලොකධම්මෙ සමතික්කමං දස්සෙති. ලොකස්සාති උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකස්ස. තඤ්ඤි ලුප්ඡනපලුප්ඡනට්ඨෙන ලොකො. ජඤ්ඤාති ජානිත්වා. උදයබ්බයඤ්චාති උප්පාදඤ්චෙව වයඤ්ච, එතෙන යථාචුත්තගුණානං පුබ්බභාගපටිපදං දස්සෙති. අයං පනෙත්ථ අත්ථො – යො සකලස්ස ඛන්ධාදිලොකස්ස සමපඤ්ඤාසාය ආකාරෙහි උදයබ්බයං ජානිත්වා වෙදගු යතත්තො කත්ථවි අනුපලිත්තො, සො සබ්බත්ථ අපෙක්ඛං විනයා සන්තුසිතො තාදිසානං විජ්ජකාරානං න කිඤ්චි මඤ්ඤති, තස්මා ත්වං අන්ධබාලෙ යථාගතමග්ගෙනෙව ගච්ඡාති. අථ සා ඉත්ථි “අයං සමණො මයි පුත්තෙ ව නිරපෙක්ඛො, න සක්කා ඉමං පලොභෙතු” ත්ති පක්කාමි.

පුණ්ණමාසත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පරමත්ථදීපනියා ථෙරගාථාසංවණ්ණනාය

පඨමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියවග්ගො

1. චූළවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පාමොජ්ජබහුලොති ආයස්මතො චූළවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පරෙසං හතියා ජීවිකං කප්පෙත්තො හගවතො සාවකං සුජාතං නාම ථෙරං පංසුකුලං පරියෙසන්තං දිස්වා පසන්නාමානසො උපසඬ්ඤාමිත්වා චත්ථං දත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තෙත්තිංසක්ඛත්තුං දෙවරජ්ජං කාරොසි. සත්තසත්තතික්ඛත්තුං චක්කවත්ති රාජා අහොසි. අනෙකචාරං පදෙසරාජා. එවං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස හගවතො සාසනෙ ඔසක්කමානෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සගතිසු අපරාපරං පරිචත්තන්තො අම්භාකං හගවතො කාලෙ කොසම්බියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. චූළවච්ඡොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිජ්ජත්තිං ගතො බුද්ධගුණෙ සුත්වා පසන්නාමානසො හගවත්තං උපසඬ්ඤාමි, තස්ස හගවා ධම්මං කථෙසි. සො පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො කතපුබ්බකිච්චො වරිතානුකුලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා භාවෙත්තො විහරි. තෙන ව සමයෙන කොසම්බිකා හික්ඛු හණ්ඩනජාතා අහෙසුං. තදා චූළවච්ඡත්ථෙරො උභයෙසං හික්ඛුනං ලද්ධිං අනාදාය හගවතා දින්නොවාදෙ යත්වා විපස්සනං බුහෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.31-40) –

“පදුමුත්තරභගවතො, සුජාතො නාම සාවකො;
පංසුකුලං ගවෙසන්තො, සඬිකාරෙ වරතී තදා.

“නගරෙ භංසවතියා, පරෙසං භතකො අභං;
උපඬ්ඪදුස්සං දත්වාන, සිරසා අභිවාදයිං.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිති ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡං.

“තෙත්තිංසක්ඛත්තුං දෙවින්දො, දෙවරජ්ජමකාරයිං;
සත්තසත්තතික්ඛත්තුඤ්ච, චක්කවත්තී අභොසහං.

“පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඬ්ඪියං;
උපඬ්ඪදුස්සදානෙන, මොදාමි අකුතොභයො.

“ඉච්ඡමානො චහං අජ්ජ, සකානනං සපඬ්ඪිතං;
බොමදුස්සෙහි ඡාදෙය්‍යං, අඬ්ඪදුස්සස්සිදං ඵලං.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, අඬ්ඪදුස්සස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්‍හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” න්ති.

අථ චූළචච්ඡත්ථෙරො අරහත්තං පත්වා තෙසං භික්ඛූනං කලහාභිරතියා
සකත්ථවිනාසං දිස්වා ධම්මසංවෙගජ්ජත්තො, අත්තනො ච පත්තවිසෙසං
පච්චචෙක්ඛිත්වා පිතිසොමනස්සවසෙන “පාමොජ්ජබහුලො”ති ගාථං අභාසි.

11. තත්ථ පාමොජ්ජබහුලොති සුපරිසුද්ධසීලතාය විජ්ජපටිසාරාභාවතො
අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අභිරතීවසෙන පමොදබහුලො. තෙනෙවාහ “ධම්මෙ
බුද්ධස්පවෙදිතෙ”ති. තත්ථ ධම්මෙති. සත්තතිංසාය බොධිපක්ඛියධම්මෙ නවවිධෙ
වා ලොකුත්තරධම්මෙ. සො හි සබ්බඤ්ඤබුද්ධෙන සාමුක්ඛංසිකාය දෙසනාය
පකාසිතත්තා සාතිසයං බුද්ධස්පවෙදිතො නාම. තස්ස පන අධිගමුපායභාවතො
දෙසනාධම්මොපි ඉධ ලබ්භතෙව. පදං සත්තන්ති නිබ්බානං සන්ධාය වදති.
ඵවරූපො හි භික්ඛු සත්තං පදං සත්තං කොට්ඨාසං සබ්බසඬ්ඪාරානං
උපසම්භාවතො සඬ්ඪාරූපසමං පරමසුඛතාය සුඛං නිබ්බානං අධිගච්ඡති
වින්දතියෙව. පරිසුද්ධසීලො හි භික්ඛු විජ්ජපටිසාරාභාවෙන පාමොජ්ජබහුලො
සද්ධම්මෙ යුත්තජ්ජයුත්තො විමුත්තිපරියොසානා සබ්බසම්පත්තියො පාපුණාති.
යථාහ – “අවිජ්ජපටිසාරත්ථානි බො, ආනන්ද, කුසලානි සීලානි, අවිජ්ජපටිසාරො
පාමොජ්ජත්ථායා”තිආදි (අ. නි. 10.1). අථ වා පාමොජ්ජබහුලොති
සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුජ්ජපටිපත්තො සඬ්ඪොසාති
රතනත්තයං සන්ධාය පමොදබහුලො. තත්ථ පන සො පමොදබහුලො කිං වා
කරොතීති ආහ “ධම්මෙ බුද්ධස්පවෙදිතෙ”තිආදි. සද්ධාසම්පන්නස්ස හි

සප්පුරිසසංසෙවනසද්ධම්මස්සවනයොනිසොමනසිකාරධම්මානුධම්මපටිපත්තිනං
 සුබෙනෙව සම්භවතො සම්පත්තියො භත්ථගතා එව භොන්ති, යථාහ –
 “සද්ධාජාතො උපසඬ්ඛමති, උපසඬ්ඛමන්තො පශිරුපාසති” තිආදි (ම. නි. 2.183).

වුළුවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. මහාවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පඤ්ඤාබලීති ආයස්මතො මහාවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර
 පදුමුත්තරස්ස භගවතො භික්ඛුසඬ්ඛස්ස ව පානීයදානමදාසි. පුන සිඛිස්ස භගවතො
 කාලෙ උපාසකො හුත්වා විවට්ඨපනිස්සයං බහුං පුඤ්ඤකම්මං අකාසි, සො තෙහි
 පුඤ්ඤකම්මෙහි තත්ථ තත්ථ සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
 මගධරට්ඨෙයෙ නාළකගාමෙ සමිද්ධිස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති.
 තස්ස මහාවච්ඡාති නාමං අභොසි. සො වයප්පත්තො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස
 භගවතො සාවකභාවං සුත්වා “සොපි නාම මහාපඤ්ඤො. යස්ස සාවකත්තං
 උපාගතො, සො එව මඤ්ඤෙ ඉමස්මිං ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො” ති භගවති සද්ධං
 උප්පාදෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො
 නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.51-56) –

“පදුමුත්තරබුද්ධස්ස, භික්ඛුසඬ්ඛසෙ අනුත්තරෙ;
 පසන්නචිත්තො සුමනො, පානීයසට්ඨපුරයිං.

“පබ්බතග්ගෙ දුග්ගෙ වා, ආකාසෙ වාථ භූමියං;
 යදා පානීයමිච්ඡාමි, බිජ්ජං නිබ්බත්තතෙ මම.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, දකදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... භවා සබ්බෙ සමුහතා;
 ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසන” ති.

එවං පන අරහත්තං පත්වා විමුත්තිසුඛං අනුභවන්තො සාසනස්ස
 නිය්‍යානිකභාවවිභාවනෙන සබ්බමචාරීනං උස්සාහජනනත්ථං “පඤ්ඤාබලී” ති
 ගාථං අභාසි.

12. තත්ථ පඤ්ඤාබලීති පාරිභාරියපඤ්ඤාය විපස්සනාපඤ්ඤාය ව වසෙන
 අභිණ්භසො සාතිසයෙන පඤ්ඤාබලෙන සමන්තාගතො. සීලවතුපපන්නොති
 උක්කංසගතෙන චතුපාරිසුද්ධිසීලෙන, ධුතධම්මසඬ්ඛාතෙහි වතෙහි ව උපපන්නො
 සමන්තාගතො. සමාහිතොති උපපාරජ්ජනාහෙදෙන සමාධිතා සමාහිතො.
 කුමාරතොති තතො එව ආරම්මණුපනිජ්ඣානෙ ලක්ඛණුපනිජ්ඣානෙ ව රතො
 සතතාහියුත්තො. සබ්බකාලං සතියා අවිජ්ජවාසවසෙන සතිමා. යදත්ථීයන්ති

අත්ථනො අනපෙතං අත්ථියං, යෙන අත්ථියං යදත්ථියං. යථා පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස පරිභුඤ්ජනං අත්ථියං හොති, තථා භොජනං භුඤ්ජමානො. සාම්පරිභොගෙන හි තං අත්ථියං හොති දායජ්ජපරිභොගෙන වා, න අඤ්ඤථා භොජනන්ති ච නිදස්සනමත්තං දට්ඨබ්බං. භුඤ්ජියති පරිභුඤ්ජියතීති වා භොජනං, චත්තාරො පච්චයා. “යදත්ථික”න්ති වා පාඨො. යදත්ථං යස්සත්ථාය සත්ථාරා පච්චයා අනුඤ්ඤාතා, තදත්ථං කායස්ස ධීතිආදිඅත්ථං, තඤ්ච අනුපාදියෙසනිබ්බානත්ථං. තස්මා අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථං භොජනපච්චයෙ භුඤ්ජමානො තනො එව කඬ්ඛෙට්ඨ කාලං අත්තනො අනුපාදාපරිනිබ්බානකාලං ආගමෙය්‍ය. ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ චීතරාගො. බාහිරකස්ස පන කාමෙසු චීතරාගස්ස ඉදං නත්ථිති අධිප්පායො.

මහාවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. වනවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නීලබ්භවණ්ණාති ආයස්මනො වනවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර අත්ථදස්සිතො භගවතො කාලෙ කච්ඡපයොනියං නිබ්බත්තො විනතාය නාම නදියා වසති. තස්ස බුද්දකතාවජ්ජමාණො අත්තභාවො අහොසි. සො කිර එකදිවසං භගවත්තං නදියා තීරෙ ධීතං දිස්වා, “පාරං ගන්තුකාමො මඤ්ඤෙ භගවා”ති අත්තනො පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා නෙතුකාමො පාදමුලෙ නිපජ්ජී. භගවා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤත්වා තං අනුකම්පන්තො ආරුහි. සො පිතිසොමනස්සජානො සොතං ඡිත්තන්තො ඡියාය වෙගෙන බිත්තසරො විය තාවදෙව පරතීරං පාපෙසි. භගවා තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඵලං එතරහි නිබ්බත්තනකසම්පත්තිඤ්ච බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අනෙකසතක්ඛන්තුං තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤවාසියෙව අහොසි. පුන කස්සපබුද්ධකාලෙ කපොතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තං මෙත්තාවිහාරිං එකං හික්ඛුං දිස්වා චිත්තං පසාදෙසි.

තනො පන වුතො බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො සංවෙගජානො පබ්බජිත්වා විචට්ඨපනිස්සයං බහුං පුඤ්ඤකම්මං උපවිනි. එවං තත්ථ තත්ථ දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධජ්ජාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ වච්ඡගොත්තස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස මාතා පරිපක්කගබ්භා අරඤ්ඤං දස්සනත්ථාය සඤ්ජාතදොහළා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විවරති, තාවදෙවස්සා කම්මජවාතා වලිංසු, තිරොකරණිං පරික්ඛිපිත්වා අදංසු. සා ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණං පුත්තං විජායි. සො බොධිසත්තෙන සහ පංසුකීළිකසභායො අහොසි. “වච්ඡො”තිස්ස නාමඤ්ච අහොසි. වනාහිරතියා වසෙන වනවච්ඡොති පඤ්ඤායිත්ථ. අපරභාගෙ මහාසත්තෙ මහාහිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා මහාපධානං පදහන්තෙ, “අහම්පි සිද්ධත්ථකුමාරෙන සහ අරඤ්ඤෙ විහරිස්සාමි”ති නික්ඛමිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවත්තෙ වසන්තො අභිසම්බුද්ධභාවං සුත්වා භගවතො සන්තිකං උපගන්ත්වා පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ

වසමානො නවිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං සවිජාකාසි. තෙන
වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.49-148-163) –

“අත්ථදස්සි තු භගවා, සයම්භු ලොකනායකො;
විනතානදියා තීරං, උපගච්ඡි තථාගතො.

“උදකා අභිනික්ඛම්ම, කච්ඡපො වාරිගොවරො;
බුද්ධං තාරෙතුකාමොහං, උපෙසිං ලොකනායකං.

“අභිරුහතු මං බුද්ධො, අත්ථදස්සි මහාමුනි;
අහං තං තාරයිස්සාමි, දුක්ඛස්සන්තකරො තුවං.

“මම සඬකප්පමඤ්ඤාය, අත්ථදස්සි මහායසො;
අභිරුහිත්වා මෙ පිට්ඨිං, අට්ඨාසි ලොකනායකො.

“යතො සරාමි අත්තානං, යතො පත්තොස්මි විඤ්ඤානං;
සුඛං මෙ තාදිසං නත්ථි, ඵ්ථිධෙය පාදතලෙ යථා.

“උත්තරිත්වාන සම්බුද්ධො, අත්ථදස්සි මහායසො;
නදිතීරමභි යත්වාන, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“යාවතා වත්තතෙ චිත්තං, ගඬිගාසොතං තරාමහං;
අයඤ්ච කච්ඡපො රාජා, තාරෙසි මම පඤ්ඤවා.

“ඉමිනා බුද්ධතරණෙන, මෙත්තචිත්තවතාය ව;
අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ, දෙවලොකෙ රමිස්සති.

“දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
ඵකාසනෙ නිසීදිත්වා, කඬ්ඛාසොතං තරිස්සති.

“යථාපි භද්දකෙ ඛෙත්තෙ, ධීජං අප්පම්පි රොපිතං;
සම්මාධාරෙ පචෙච්ඡන්තෙ, ඵලං තොසෙති කස්සකං.

“තථෙවිදං බුද්ධඛෙත්තං, සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතං;
සම්මාධාරෙ පචෙච්ඡන්තෙ, ඵලං මං තොසයිස්සති.

“පධානපභිතත්තොමිහි, උපසන්තො නිරූපධි;
සඬ්ඛාසවෙ පරිඤ්ඤාය, විහරාමි අනාසවො.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, තරණාය ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා කොපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

එවං පන අරහත්තං පත්වා හගවති කපිලවත්ථස්මිං විහරන්තෙ තත්ථ ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා භික්ඛුහි සමාගතො පටිසන්ථාරවසෙන “කිං, ආවුසො, අරඤ්ඤෙ ඵාසුචිභාරො ලද්ධො” ති පුට්ඨො “රමණියා, ආවුසො, අරඤ්ඤෙ පබ්බතා” ති අත්තනා වුට්ඨපබ්බතෙ වණ්ණෙන්නො “නීලබ්භවණ්ණා” ති ගාථං අභාසි.

13. තත්ථ නීලබ්භවණ්ණාති නීලවලාහකනිභා නීලවලාහකසණ්ඨානා ව. රුචිරාති රුචියා සකිරණා පහස්සරා ව. සිතවාරිති සිතලසලිලා. සුවින්ධරාති සුවිසුද්ධභූමිභාගතාය සුද්ධචිත්තානං වා අරියානං නිවාසනට්ඨානතාය සුවින්ධරා. ගාථාසුඛත්ථස්මිං සානුනාසිකං කත්වා නිද්දෙසො. “සිතවාරිසුවින්ධරා” තිපි පාඨො, සිතසුවිචාරිධරා සිතලවිමලසලිලාසයවන්තොති අත්ථො. ඉන්ද්‍රගොපකසඤ්ජන්නාති ඉන්ද්‍රගොපකනාමකෙහි පවාළුවණ්ණෙහි රත්තකිමිහි සඤ්ජාදිනා පාවුස්සකාලවසෙන එවමාහ. කෙච් පන “ඉන්ද්‍රගොපකනාමාති රත්තනිණානි” ති වදන්ති. අපරෙ “කණිකාරරුක්ඛා” ති. සෙලාති සිලාමයා පබ්බතා, න පංසුපබ්බතාති අත්ථො. තෙනාහ – “යථාපි පබ්බතො සෙලො” ති (උදා. 24). රමයන්ති මන්ති මං රමාපෙන්නි, මය්හං විවෙකාහිරත්තිං පරිබුහෙන්නි. එවං ථෙරො අත්තනො විරකාලපරිභාවිතං අරඤ්ඤාහිරතිං පවෙදෙන්නො තිවිධං විවෙකාහිරතිමෙව දීපෙති. තත්ථ උපධිවිවෙකෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං දීපිතමෙව භොතීති.

වනවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සිවකසාමණෙරගාථාවණ්ණනා

උපජ්ඣායොති සිවකස්ස සාමණෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජන්ති? සො කිර ඉතො එකතිංසෙ කජ්ජෙ වෙස්සභුස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො එකදිවසං කෙනවිදෙව කරණියෙන අරඤ්ඤං පටිට්ඨො තත්ථ පබ්බතන්තරෙ නිසින්තං වෙස්සභුං හගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො උපසඬ්ඨකමිත්වා වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගෙහ අට්ඨාසි. පුන තත්ථ මනොහරාති කාසුමාරිකඵලානි දිස්වා තානි ගහෙත්වා හගවතො උපනෙසි, පටිග්ගහෙසි හගවා අනුකම්පං උපාදාය. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස හගවතො සාසනෙ මාතුලෙ පබ්බජන්තෙ තෙන සද්ධිං පබ්බජිත්වා බහුං විවට්ඨපනිස්සයං කුසලං උපවිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වනවච්ඡත්ථෙරස්ස භාගිනෙයො හුත්වා නිබ්බත්තො, සිවකොතිස්ස නාමං අභොසි. තස්ස මාතා අත්තනො ජෙට්ඨහාතිකෙ වනවච්ඡෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා පබ්බජිතකිව්චං මත්ථකං පාපෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තෙ තං පවත්තිං සුත්වා පුත්තං ආහ – “තාත සිවක, ථෙරස්ස සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා ථෙරං උපට්ඨහ, මහල්ලකො දානි ථෙරො” ති. සො මාතු එකවචනෙනෙව ව පුබ්බෙ කතාධිකාරතාය ව මාතුලත්ථෙරස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා තං උපට්ඨන්තො අරඤ්ඤෙ වසති.

තස්ස එකදිවසං කෙනවිදෙව කරණියෙන ගාමන්තං ගතස්ස බරො ආබාධො උප්පජ්ජී. මනුස්සෙසු හෙසජ්ජං කරොන්තෙසුපි න පටිප්පස්සමිහි. තස්මිං විරායන්තෙ ථෙරො “සාමණෙරො විරායති, කිං නු බො කාරණ”න්ති තත්ථ ගන්ත්වා තං ගිලානං දිස්වා තස්ස තං තං කත්තබ්බයුත්තකං කරොන්තො දිවසභාගං විනිනාමෙත්වා රත්තිභාගෙ බලවපච්චුසවෙලායං ආහ – “සිවක, න මයා පබ්බජිතකාලතො පටියාය ගාමෙ වසිතපුබ්බං, ඉතො අරඤ්ඤමෙව ගච්ඡාමා”ති. තං සුත්වා සිවකො “යදිපි මෙ, හන්තෙ, ඉදානි කායො ගාමන්තෙ ධීතො, විත්තං පන අරඤ්ඤො, තස්මා සයානොපි අරඤ්ඤමෙව ගමිස්සාමි”ති, තං සුත්වා ථෙරො තං බාහායං ගහෙත්වා අරඤ්ඤමෙව නෙත්වා ඔවාදං අදාසි. සො ථෙරස්ස ඔවාදෙ යත්වා විපස්සිත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.38.53-58) –

“කණ්ණිකාරංච ජොතන්තං, නිසින්තං පබ්බතන්තරෙ;
අද්දසං චිරජං බුද්ධං, ලොකජෙට්ඨං නරාසහං.

“පසන්නචිත්තො සුමනො, කිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං;
කාසුමාරිකමාදාය, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං එලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, එලදානස්සිදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

සො අරහත්තං පත්වා උපජ්ඣායෙන අත්තනා ව වුත්තමත්ථං සංසන්දිත්වා අත්තනො විවෙකාහිරිතිකතං කතකිච්චතඤ්ච පවෙදෙන්නො “උපජ්ඣායො මං අවවා”ති ගාථං අභාසි.

14. තත්ථ උපජ්ඣායොති වජ්ජාවජ්ජං උපනිජ්ඣායති හිතෙසිතං

පච්චුපට්ඨපෙත්වා ඤාණවක්ඛුනා පෙක්ඛතීති උපජ්ඣායො. මන්ති අත්තානං වදති. අවවාති අභාසි. ඉතො ගච්ඡාම සිවකාති වුත්තාකාරදස්සනං, සිවක, ඉතො ගාමන්තො අරඤ්ඤට්ඨානමෙව එහි ගච්ඡාම, තදෙව අමිභාකං වසනයොග්ගන්ති අධිප්පායො. එවං පන උපජ්ඣායෙන වුත්තො සිවකො හද්‍රො අස්සාජාතීයො විය කසාහිහනො සඤ්ජාතසංවෙගො හුත්වා අරඤ්ඤමෙව ගන්තුකාමතං පවෙදෙන්නො

“ගාමෙ මෙ වසති කායො, අරඤ්ඤං මෙ ගතං මනො;
සෙමානකොපි ගච්ඡාමි, නත්ථි සඬගො විජානත”න්ති. –ආහ;

තස්සත්ථො – යස්මා ඉදානි යදිපි මෙ ඉදං සරීරං ගාමන්තෙ ධීතං, අජ්ඣාසයො පන අරඤ්ඤමෙව ගතො, තස්මා සෙමානකොපි ගච්ඡාමි ගෙලඤ්ඤෙන යානනිසජ්ජාගමනෙසු අසමත්ථතාය සයානොපි ඉමිනා සයිතාකාරෙන සරීසපො විය සරීසපන්නො, එථ, හන්තෙ, අරඤ්ඤමෙව ගච්ඡාම, කස්මා? නත්ථි සඬගො විජානතන්ති, යස්මා ධම්මසභාවා කාමෙසු සංසාරෙ ව ආදීනවං, නෙක්ඛම්මෙ

නිබ්බානෙ ව ආනිසංසං යාථාවතො ජානන්තස්ස න කත්ථවි සඬ්ගො, තස්මා එකපදෙනෙව උපජ්ඣායස්ස ආණා අනුධිතාති, තදපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

සිවකසාමණෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කුණ්ඩධානත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පඤ්ච ජිත්තෙ පඤ්ච ජහෙති ආයස්මතො කුණ්ඩධානත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ උජ්ජන්තො වයජ්ජන්තො හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව භගවන්තං උපසඬ්කමිත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරා එකං භික්ඛුං පඨමං සලාකං ගණ්හන්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපියමානං දිස්වා තං යානන්තරං පත්ථෙත්වා තදනුරූපං පුඤ්ඤං කරොන්තො විවරි. සො එකදිවසං පදුමුත්තරස්ස භගවතො නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨාය නිසින්තස්ස මනොසිලාවුණ්ණපිඤ්ජරං මහන්තං කදලිඵලකණ්ණිකං උපනෙසි, තං භගවා පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජී. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන එකාදසක්ඛන්තුං දෙවෙසු දෙවරජ්ජං කාරෙසි. චතුර්විසතිවාරෙ රාජා අහොසි චක්කවත්ති. එවං සො පුනස්පුනං පුඤ්ඤානි කත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපබුද්ධකාලෙ භූමිමදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. දීඝායුකබුද්ධානඤ්ච නාම න අන්වද්ධමාසිකො උපොසථො හොති. තථා හි විපස්සිස්ස භගවතො ඡබ්බස්සන්තරෙ ඡබ්බස්සන්තරෙ උපොසථො අහොසි. කස්සපදසබලො පන ඡට්ඨෙ ඡට්ඨෙ මාසෙ පාතිමොක්ඛං ඔසාරෙසි. තස්ස පාතිමොක්ඛස්ස ඔසාරණකාලෙ දීඝවාසිකා ද්වෙ සභායකා භික්ඛු “උපොසථං කරිස්සාමා”ති ගච්ඡන්ති.

අයං භූමිමදෙවතා චින්තෙසි – “ඉමෙසං ද්විත්තං භික්ඛූනං මෙත්ති අතිවිය දළ්භා, කිං නු ඛො, හෙදකෙ සති හිජ්ජෙය්‍යා, න හිජ්ජෙය්‍යා”ති, සා තෙසං ඔකාසං ඔලොකයමානා තෙසං අවිදුරෙනෙව ගච්ඡති. අථෙකො ථෙරො එකස්ස හත්ථෙ පත්තවීවරං දත්වා සරීරවළඤ්ජනත්ථං උදකථාසුකට්ඨානං ගන්ත්වා ධොතහත්ථපාදො හුත්වා ගුම්බසමීපතො නික්ඛමති භූමිමදෙවතා තස්ස ථෙරස්ස පච්ඡතො උත්තමරූපා ඉත්ථි හුත්වා කෙසෙ විධුනිත්වා සංවිධාය සම්බන්ධන්ති විය පිට්ඨියං පංසුං පුඤ්ජමානා විය සාටකං සංවිධාය නිවාසයමානා විය ච හුත්වා ථෙරස්ස පදානුපදිකා හුත්වා ගුම්බතො නික්ඛන්තා. එකමන්තෙ යීතො සභායකත්ථෙරො තං කාරණං දිස්වාච දොමනස්සජාතො “නට්ඨො දානි මෙ ඉමිනා භික්ඛූනා සද්ධිං දීඝරත්තානුගතො සිනෙහො, සවාහං එවංවිධහාවං ජානෙය්‍යං, එත්තකං අද්ධානං ඉමිනා සද්ධිං විස්සාසං න කරෙය්‍ය”න්ති චින්තෙත්වා ආගච්ඡන්තස්සෙවස්ස, “හත්ථාචුසො, තුය්හං පත්තවීවරං, තාදිසෙන පාපෙන සද්ධිං එකමග්ගං නාගච්ඡාමි”ති ආහ. තං කථං සුත්වා තස්ස ලජ්ජිභික්ඛූනො හදයං තිබ්බසත්තිං ගහෙත්වා විද්ධං විය අහොසි. තතො නං ආහ – “ආචුසො, කිං නාමෙතං වදසි, අහං එත්තකං කාලං දුක්කට්ඨන්තමිඨි ආපත්තිං න ජානාමි. ත්වං පන මං අජ්ජ ‘පාපො’ති වදසි, කිං තෙ දිට්ඨ”න්ති. “කිං අඤ්ඤෙන දිට්ඨෙන, කිං ත්වං

එවංවිධෙන අලංකාරපටියත්තෙන මාතුගාමෙන සද්ධිං එකට්ඨානෙ භුත්වා නික්ඛන්තො”ති. “නත්ථෙතං, ආවුසො, මය්හං, නාහං එවරුපං මාතුගාමං පස්සාමි”ති. තස්ස යාවතතියං කථෙත්තස්සාපි ඉතරො ථෙරො කථං අසද්දහිත්වා අත්තනා දිට්ඨකාරණංයෙව භූතත්තං කත්වා ගණ්හන්තො තෙන සද්ධිං එකමග්ගෙන අගන්ත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන සත්ථු සන්තිකං ගතො. ඉතරොපි භික්ඛු අඤ්ඤෙන මග්ගෙන සත්ථු සන්තිකංයෙව ගතො.

තතො භික්ඛුසඤ්ඤාසංඝං උපොසථාගාරං පවිසනවෙලාය සො භික්ඛු තං භික්ඛුං උපොසථග්ගෙ සඤ්ජානිත්වා, “ඉමස්මිං උපොසථග්ගෙ එවරුපො නාම පාපභික්ඛු අත්ථි, නාහං තෙන සද්ධිං උපොසථං කරිස්සාමි”ති නික්ඛමිත්වා බහි අට්ඨාසි. අථ භූමිමදෙවතා “භාරියං මයා කම්මං කත”න්ති මහල්ලකඋපාසකවණ්ණෙන තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “කස්මා, හන්තෙ, අයොගා ඉමස්මිං යානෙ ධීතො”ති ආහ. “උපාසක, ඉමං උපොසථග්ගං එකො පාපභික්ඛු පටිට්ඨො, ‘නාහං තෙන සද්ධිං උපොසථං කරොමි’ති බහි ධීතොමිහි”ති. “හන්තෙ, මා එවං ගණ්හථ, පරිසුද්ධසීලො එස භික්ඛු. තුම්හෙහි දිට්ඨමාතුගාමො නාම අහං, මයා තුම්හාකං වීමංසනත්ථාය ‘දළ්භා නු ඛො ඉමෙසං ථෙරානං මෙත්ති, නො දළ්භා’ති භිජ්ජනාභිජ්ජනභාවං ඔලොකෙන්තෙන තං කම්මං කත”න්ති. “කො පන, ත්වං සප්පුරිසා”ති? “අහං එකා භූමිමදෙවතා, හන්තෙ”ති දෙවපුත්තො කථෙත්තො දිබ්බානුභාවෙන යත්වා ථෙරස්ස පාදෙසු නිපතිත්වා “මය්හං, හන්තෙ, බමථ, එතං දොසං ථෙරො න ජානාති, උපොසථං කරොථා”ති ථෙරං යාචිත්වා උපොසථග්ගං පවෙසෙසි. සො ථෙරො උපොසථං තාව එකට්ඨානෙ අකාසි, මිත්තසන්ථවචසෙන පන පුන තෙන සද්ධිං න එකට්ඨානෙ අහොසිති. ඉමස්ස ථෙරස්ස කම්මං න කටීයති, වුද්ධකත්ථෙරො පන අපරාපරං විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො අරහත්තං පාපුණි.

භූමිමදෙවතා තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන එකං බුද්ධන්තරං අපායභයතො න මුච්චිත්ථ. සවෙ පන කිස්මිඤ්චි කාලෙ මනුස්සත්තං ආගච්ඡති, අඤ්ඤෙන යෙන කෙනචි කතො දොසො තස්සෙව උපරි පතති. සො අම්හාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්ති. “ධානමාණවො”තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගණ්හිත්වා මහල්ලකකාලෙ සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජි, තස්ස උපසම්පන්නදිවසතො පට්ඨාය එකා අලංකාරපටියත්තා ඉත්ථි තස්මිං ගාමං පවිසන්තෙ සද්ධිංයෙව ගාමං පවිසති, නික්ඛමන්තෙ නික්ඛමති. විහාරං පවිසන්තෙපි සද්ධිං පවිසති, තිට්ඨන්තෙපි තිට්ඨති එවං නිව්වානුබන්ධා පඤ්ඤායති. ථෙරො තං න පස්සති. තස්ස පුන පුරිමකම්මනිස්සන්දෙන සා අඤ්ඤෙසං උපට්ඨාති. ගාමෙ යාගුං භික්ඛඤ්ච දදමානා ඉත්ථියො “හන්තෙ, අයං එකො යාගුඋච්චිකො තුම්හාකං, එකො ඉමිස්සා අම්හාකං සභාසිකායා”ති පරිභාසං කරොන්ති. ථෙරස්ස මහති විහෙසා හොති. විහාරගතමිති නං සාමණෙරා වෙච දහරා භික්ඛු ව පරිවාරෙත්වා “ධානො කොණ්ඩො ජාතො”ති පරිභාසං කරොන්ති. අථස්ස තෙනෙව කාරණෙන කුණ්ඩධානත්ථෙරොති නාම ජාතං. සො උට්ඨාය සමුට්ඨාය තෙහි කරියමානං කෙළිං සහිතුං අසක්කොන්තො උම්මාදං ගහෙත්වා “තුම්හෙ කොණ්ඩා, තුම්හාකං උපජ්ඣායො කොණ්ඩො,

ආවරියො කොණ්ඩො” ති වදනි. අථ නං සත්ථු ආරොවෙසුං “කුණ්ඩධානො, හන්තෙ, දහරසාමණෙරෙහි සද්ධිං එවං ඵරුසවාචං වදනි” ති. සත්ථා තං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං, ධාන, සාමණෙරෙහි සද්ධිං ඵරුසවාචං වදසී” ති වත්වා තෙන “සච්චං හගවා” ති වුත්තෙ “කස්මා එවං වදෙසී” ති ආහ. “හන්තෙ, නිබද්ධං විහෙසං අසහන්තො එවං කටෙමි” ති. “ත්වං පුබ්බෙ කතකම්මං යාවජ්ජදිවසා ජීරාපෙතුං න සක්කොසි, පුන ඵවරුපං ඵරුසං මාවදී හික්ඛු” ති වත්වා ආහ —

“මාවොච ඵරුසං කඤ්චි, වුත්තා පටිවදෙය්‍යු තං;
දුක්ඛා හි සාරම්භකථා, පටිදණ්ඩා ථුසෙය්‍යු තං.

“සචෙ නෙරෙසි අත්තානං, කංසො උපහතො යථා;
එස පත්තොසි නිබ්බානං, සාරම්භො තෙ න විජ්ජති” ති. (ධ. ප. 133-134);

ඉමඤ්ච පන තස්ස ථෙරස්ස මාතුගාමෙන සද්ධිං විවරණභාවං කොසලරඤ්ඤොපි කථයිංසු. රාජා “ගච්ඡථ, හණෙ, විමංසථා” ති පෙසෙත්වා සයම්පි මන්දෙනෙව පරිවාරෙන ථෙරස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා එකමන්තෙ ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. තස්මිං බණෙ ථෙරො සුවිකම්මං කරොන්තො නිසින්තො හොති, සාපි ඉත්ථි අවිදුරෙ යානෙ යිතා විය පඤ්ඤායති. රාජා දිස්වා “අත්ථිදං කාරණ” න්ති තස්සා යිතට්ඨානං අගමාසි. සා තස්මිං ආගච්ඡන්තෙ ථෙරස්ස වසනපණ්ණසාලං පටිට්ඨා විය අහොසි. රාජාපි තාය සද්ධිං තමෙව පණ්ණසාලං පටිසිත්වා සබ්බත්ථ ඔලොකෙන්තො අදිස්වා “නායං මාතුගාමො, ථෙරස්ස එකො කම්මවිපාකො” ති සඤ්ඤං කත්වා පයමං ථෙරස්ස සම්පෙත ගච්ඡන්තොපි ථෙරං අවන්දිත්වා තස්ස කාරණස්ස අභුතභාවං ඤත්වා ආගම්ම ථෙරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො “කච්චි, හන්තෙ, පිණ්ඩකෙන න කිලමථා” ති පුච්ඡි. ථෙරො “චට්ටති, මහාරාජා” ති ආහ. “ජානාමහං, හන්තෙ, අයාස්ස කථං, ඵවරුපෙන පරික්කිලෙසෙන සද්ධිං වරන්තානං තුම්භාකං කෙ නාම පසිදිස්සන්ති, ඉතො පට්ඨාය වො කත්ථවි ගමනකිච්චං නත්ථි, අහං චතුහි පටිවයෙහි තුම්භෙ උපට්ඨතිස්සාමි, තුම්භෙ යොනියො මනසිකාරෙ මා පමජ්ජිත්ථා” ති නිබද්ධහික්ඛං පට්ඨපෙසි. ථෙරො රාජානං උපත්ථම්භකං ලහිත්වා හොජනසජ්ජායෙන එකග්ගචිත්තො හුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තතො පට්ඨාය සා ඉත්ථි අත්තරධායි.

තදා මහාසුභද්දා උග්ගනගරෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකකුලෙ වසමානා “සත්ථා මං අනුකම්පතු” ති උපොසථං අධිට්ඨාය නිරාමගන්ධා හුත්වා උපරිපාසාදනලෙ යිතා “ඉමානි පුජ්ථානි අන්තරෙ අට්ඨත්වා දසබලස්ස මත්ථකෙ විතානං හුත්වා තිට්ඨන්තු, දසබලො ඉමාය සඤ්ඤාය සචෙ පඤ්චහි හික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මය්හං හික්ඛං ගණ්හතු” ති සච්චකිරියං කත්වා අට්ඨ සුමනපුජ්ථමුට්ඨියො විස්සජ්ජෙසි. පුජ්ථානි ගන්ත්වා ධම්මදෙසනාවෙලාය සත්ථු මත්ථකෙ විතානං හුත්වා අට්ඨංසු. සත්ථා තං සුමනපුජ්ථවිතානං දිස්වා විත්තෙන්තෙව සුභද්දාය හික්ඛං අධිවාසෙත්වා පුනදිවසෙ

අරුණ උට්ඨිතෙ ආනන්දත්ථෙරං ආහ – “ආනන්ද, මයං අජ්ජ දුරං භික්ඛාචාරං ගමිස්සාම, පුටුජ්ජනානං අදත්ථා අරියානංයෙව සලාකං දෙහී”ති. ථෙරො භික්ඛුනං ආරොචෙසි – “ආවුසො, සත්ථා අජ්ජ දුරං භික්ඛාචාරං ගමිස්සති, පුටුජ්ජනා මා ගණ්හන්තු, අරියාව සලාකං ගණ්හන්තු”ති. කුණ්ඩධානත්ථෙරො “ආහර, ආවුසො සලාක”න්ති පයමංයෙව හත්ථං පසාරෙසි. ආනන්දො “සත්ථා තාදිසානං භික්ඛුනං සලාකං න දාපෙති, අරියානංයෙව දාපෙති”ති විතක්කං උජ්ජාදෙන්වා ගන්ත්වා සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා “ආහරාපෙන්තස්ස සලාකං දෙහී”ති ආහ. ථෙරො වින්තෙසි – “සචෙ කුණ්ඩධානස්ස සලාකා දාතුං න යුත්තා, අථ සත්ථා පටිබාහෙය්‍ය, හවිස්සති එත්ථ කාරණ”න්ති “කුණ්ඩධානස්ස සලාකං දස්සාමි”ති ගමනං අභිනිහරි. කුණ්ඩධානො තස්ස පුරෙ ආගමනා එව අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ඉද්ධියා ආකාසෙ යත්වා “ආහරාවුසො, ආනන්ද, සත්ථා මං ජානාති, මාදිසං භික්ඛුං පයමං සලාකං ගණ්හන්තං න සත්ථා නිවාරෙති”ති හත්ථං පසාරෙන්වා සලාකං ගණ්හි. සත්ථා තං අට්ඨුජ්ජත්තිං කත්වා ථෙරං ඉමස්මිං සාසනෙ පයමං සලාකං ගණ්හන්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි. යස්මා අයං ථෙරො රාජානං උපත්ථම්භකං ලභිත්වා සජ්ජායාහාරලාභෙන සමාහිතවිත්තො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො උපනිස්සයසම්පන්නතාය ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.4.1-16) –

“සත්තාහං පටිසල්ලීනං, සයම්භුං අග්ගපුග්ගලං;
පසන්නවිත්තො සුමනො, බුද්ධසෙට්ඨං උපට්ඨතිං.

“වුට්ඨිතං කාලමඤ්ඤාය, පදුමුත්තරං මහාමුනිං;
මහත්තිං කදලීකණ්ණිං, ගහෙන්වා උපගච්ඡහං.

“පටිග්ගහෙන්වා හගවා, සබ්බඤ්ඤා ලොකනායකො;
මම විත්තං පසාදෙන්තො, පරිභුඤ්ජි මහාමුනි.

“පරිභුඤ්ජිත්වා සම්බුද්ධො, සත්ථවාහො අනුත්තරො;
සකාසනෙ නිසීදිත්වා, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“යෙ ච සන්ති සම්භාරො, යක්ඛා ඉමම්භි පබ්බතෙ;
අරඤ්ඤෙ භුතභබ්‍යාති, සුණන්තු වචනං මම.

“යො සො බුද්ධං උපට්ඨාසි, මිගරාජංච කෙසරිං;
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණාථ මම භාසතො.

“එකාදසඤ්චක්ඛන්තුං සො, දෙවරාජා හවිස්සති;
චතුච්ඡතික්ඛන්තුඤ්ච, චක්කවත්ති හවිස්සති.

“කජ්ජසහස්සම්භි, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ හවිස්සති.

“අක්කොසිත්වාන සමණෙ, සීලවන්තෙ අනාසවෙ;
පාපකම්මවිපාකෙන, නාමධෙය්‍යං ලභිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙ සුදායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
කුණ්ඩධානොති නාමෙන, සාවකො සො භවිස්සති.

“පව්වෙකමනුයුත්තො, ක්‍යායි ක්‍යානරතො අහං;
තොසයිත්වාන සත්ථාරං, විහරාමි අනාසවො.

“සාවකෙහි පරිවුතො, හික්ඛුසඬ්ඝපුරක්ඛතො;
හික්ඛුසඬ්ඝෙ නිසීදිත්වා, සලාකං ගාහයි ජිනො.

“එකංසං වීවරං කත්වා, වන්දිත්වා ලොකනායකං;
වදනං වරස්ස පුරතො, පයමං අග්ගභෙසහං.

“තෙන කම්මෙන භගවා, දසසහස්සිකම්පකො;
හික්ඛුසඬ්ඝෙ නිසීදිත්වා, අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි මං.

“වීරියං මෙ ධුරධොරස්හං, යොගක්ඛෙමාධිවාහනං;
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

“කිලෙසා ක්‍යාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

එවංභූතස්සපි ඉමස්ස ථෙරස්ස ගුණෙ අජානන්තා යෙ පුට්ඨජනා හික්ඛු තදා පයමං සලාකග්ගහණෙ “කිං නු ඛො එත”න්ති සමචිත්තෙසුං. තෙසං විමතිවිධමනත්ථං ථෙරො ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඉද්ධිපාටිභාරියං දස්සෙත්වා අඤ්ඤාපදෙසෙන අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොත්තො “පඤ්ච ඡිත්තදෙ”ති ගාථං අභාසි.

15. තත්ථ පඤ්ච ඡිත්තදෙති අපායුපපත්තිනිබ්බත්තනකානි පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි පාදෙ ඛන්ධනරජ්ජුකං විය පුරිසො සත්ථෙත භෙට්ඨිමමග්ගත්තයෙන ඡිත්තදෙය්‍ය පජ්ඣෙය්‍ය. පඤ්ච ජහෙති උපරිදෙවලොකුපපත්තිහෙතුභූතානි පඤ්චුද්ධම්භාගියසංයොජනානි පුරිසො ගීවාය ඛන්ධනරජ්ජුකං විය අරහත්තමග්ගෙන ජහෙය්‍ය, ඡිත්තදෙය්‍ය වාති අත්ථො. පඤ්ච චුත්තරි භාවයෙති තෙසංයෙව උද්ධම්භාගියසංයොජනානං පහානාය සද්ධාදීනි පඤ්චින්ද්‍රියානි උත්තරි අනාගාමිමග්ගාධිගමතො උපරි භාවෙය්‍ය අග්ගමග්ගාධිගමවසෙන වඩ්ඪෙය්‍ය. පඤ්චසඬ්ඝානිගොති එවංභූතො පන පඤ්චන්තං රාගදොසමොහමානදිට්ඨිසඬ්ඝානං අතික්කමනෙන පහානෙන පඤ්චසඬ්ඝානිගො හුත්වා. හික්ඛු ඔසතිණ්ණොති වුවචතීති සබ්බථා හින්තකිලෙසනාය හික්ඛුති, කාමභවදිට්ඨිඅවිජ්ජොසෙ තරිත්වා තෙසං පාරභූතෙ නිබ්බානෙ ධීතොති ව වුවචතීති අත්ථො.

කුණ්ඩධානත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. බෙලට්ටසිසත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යථාපි හද්දො ආජඤ්ඤාති ආයස්මතො බෙලට්ටසිසත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තො භගවත්තං උපසඬ්ඤාමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොත්තො උපනිස්සයසම්පත්තියා අභාවෙන විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. විචට්ඨපනිස්සයං පන බහුං කුසලං උපවිනිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරත්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ වෙස්සහුං භගවත්තං පස්සිත්වා පසන්නචිත්තො මාතුලුඬගඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවෙසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා සුගතිතො සුගතිං උපගච්ඡත්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තො භගවතො අභිසම්බොධියා පුරෙතරමෙව උරුවෙලකස්සපස්ස සන්තිකෙ තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අග්ගිං පරිවරත්තො උරුවෙලකස්සපදමෙන ආදිත්තපරියායදෙසනාය (මහාව. 54; සං. නි. 4.28) පුරාණපටිලසහස්සෙන සද්ධිං අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.68-73) –

“කණ්ණිකාරංව ජොතන්තං, පුණ්ණමායෙව චන්දිමං;
ජලන්තං දීපරුක්ඛංව, අද්දසං ලොකනායකං.

“මාතුලුඬගඵලං ගය්හ, අදාසිං සත්ථුතො අහං;
දක්ඛිණෙයාස්ස වීරස්ස, පසන්නො සෙහි පාණ්හි.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාරිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

ඵචං අධිගතාරහත්තො ආයස්මතො ධම්මභණ්ඩාගාරිකස්ස උපජ්ඣායො අයං ථෙරො එකදිවසං ඵලසමාපත්තිතො උට්ඨාය තං සන්තං පණ්ණිතං නිරාමිසං සුඛං අත්තො පුබ්බෙයොගඤ්ච පච්චවෙක්ඛිත්වා පිතිවෙගවසෙන “යථාපි හද්දො ආජඤ්ඤා”ති ගාථං අභාසි.

16. තත්ථ යථාපිති ඔපම්මපටිපාදනත්ථෙ නිපාතො. හද්දොති සුන්දරො ථාමබලසමත්ථජවපරක්කමාදිසම්පත්තො. ආජඤ්ඤාති ආජානීයො ජාතිමා කාරණාකාරණානං ආජානනකො. සො තිව්ධො උසභාජඤ්ඤා අස්සාජඤ්ඤා භත්ථාජඤ්ඤාති. තෙසු උසභාජඤ්ඤා ඉධාධිජ්ජෙතො. සො ච බො ඡෙකකසනකිච්චෙ නියුත්තො, තෙනාහ “නඬගලාවත්තනී”ති. නඬගලස්ස ථාලස්ස ආවත්තනකො, නඬගලං ඉතො විතො ච ආවත්තෙත්වා බෙත්තෙ කසනකොති අත්ථො. නඬගලං චා ආවත්තයති එත්ථාති නඬගලාවත්තං, බෙත්තෙ නඬගලපථො, තස්මිං නඬගලාවත්තනී. ගාථාසුඛත්ථඤ්ඤාතං “චත්තනී”ති දීසං කත්වා චුත්තං. සිඛීති මත්ථකෙ අවට්ඨානතො සිඛාසදිසනාය සිඛා, සිඬගං. තදස්ස අත්ථීති සිඛී. අපරෙ පන “කකුධං ඉධ ‘සිඛා’ති අධිජ්ජෙත”න්ති වදන්ති, උභයථාපි

පධානභිගකිත්තනමෙතං “සිඛි”ති. අප්පකසිරොනාති අප්පකිලමථෙන.
 රත්තින්දිවාති රත්තියො දිවා ව, එවං මමං අප්පකසිරොන ගච්ඡන්තීති යොජනා. ඉදං
 චුත්තං හොති – යථා “භද්දො උසභාජානීයො කසනෙ නියුත්තො
 සනතිණුමුලාදිකෙපි නභිගලපථෙ තං අගණෙත්තො අප්පකසිරොන ඉතො චිතො ව
 පරිවත්තෙත්තො ගච්ඡති, යාව කසනතිණානං පරිස්සමං දස්සෙති, එවං මමං
 රත්තින්දිවාපි අප්පකසිරොනෙව ගච්ඡන්ති අතික්කමන්ති”ති. තත්ථ කාරණමාහ
 “සුඛෙ ලද්ධෙ නිරාමිසෙ”ති. යස්මා කාමාමිසලොකාමිසවට්ඨාමිසෙහි අසම්මිස්සං
 සන්තං පණිතං ඵලසමාපත්තිසුඛං ලද්ධං, තස්මාති අත්ථො. පච්චත්තෙ චෙතං
 භුම්මවචනං යථා “චනප්පගුම්ඛෙ” (බු. පා. 6.13; සු. නි. 236) “තෙන චත රෙ
 වත්තඛිඛෙ”ති (කථා. 1) ව. අථ වා තතො පභුති රත්තින්දිවා අප්පකසිරොන
 ගච්ඡන්තීති විචාරණාය ආහ – “සුඛෙ ලද්ධෙ නිරාමිසෙ”ති, නිරාමිසෙ සුඛෙ ලද්ධෙ
 සති තස්ස ලද්ධකාලතො පට්ඨායාති අත්ථො.

බෙලට්ඨසිසත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. දාසකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

මිද්ධි යදාති ආයස්මතො දාසකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර ඉතො
 එකනචුතෙ කප්පෙ අනුප්පත්තෙ තථාගතෙ අජිතස්ස නාම පච්චෙකබුද්ධස්ස
 ගන්ධමාදනතො මනුස්සපථං ඔතරිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ පිණ්ඩාය වරන්තස්ස
 මනොරමානි අම්බඵලානි අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු
 සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා විවට්ඨපනිස්සයං
 බහුං පුඤ්ඤං අකාසි. එවං කුසලකම්මප්පසුතො හුත්වා සුගතිතො සුගතිං
 උපගච්ඡන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බන්ති.
 දාසකොතිස්ස නාමං අහොසි. සො අනාථපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා
 විහාරපටිපත්තකම්මෙ යපිතො සක්කච්චං විහාරං පටිපත්තන්තො අභිණ්ණං
 බුද්ධදස්සනෙන ධම්මස්සවනෙන ව පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජි. කෙච් පන භණන්ති –
 “අයං කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො
 අඤ්ඤතරං ඛිණ්ණසවත්ථෙරං උපට්ඨන්තො කිඤ්චි කම්මං කාරාපෙතුකාමො ථෙරං
 ආණාපෙසි. සො තෙන කම්මෙන අම්භාකං භගවතො කාලෙ සාවත්ථියං
 අනාථපිණ්ඩිකස්ස දාසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බන්තො වයප්පත්තො සෙට්ඨිනා
 විහාරපටිපත්තකම්මෙ යපිතො චුත්තනසෙනෙව පටිලද්ධසද්ධො අහොසි. මහාසෙට්ඨි
 තස්ස සිලාවාරං අප්පකසිරොනෙව ඤාත්වා භුජිස්සං කත්වා ‘යථාසුඛං පබ්බජා’ති ආහ.
 තං භික්ඛු පබ්බාපෙසු”න්ති. සො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය කුසිතො භීතවිරියො
 හුත්වා න කිඤ්චි වත්තපටිවත්තං කරොති, කුතො සමණධම්මං, කෙවලං යාවදත්ථං
 භුඤ්ජිත්වා නිද්දාබහුලො විහරති. ධම්මස්සවනකාලෙපි එකං කොණං පවිසිත්වා
 පරිසපරියන්තෙ නිසිත්තො සුරුසුරුපස්සාසි නිද්දායතෙව. අථස්ස භගවා
 පුබ්බුපනිස්සයං ඔලොකෙත්වා සංවෙගජනනත්ථං “මිද්ධි යදා හොති මහග්ගසො
 වා”ති ගාථං අහාසි.

17. තත්ථ මිද්ධිති ටීනමිද්ධාභිභූතො, යඤ්භි මිද්ධං අභිභවති, තං ටීනමපි අභිභවතෙව. යදාති යස්මිං කාලෙ. මහග්ගසොති මහාභොජනො, ආහරහත්ථකඅලංසාටකතත්ථවට්ටකකාකමාසකභුත්තවමිතකානං අඤ්ඤතරො විය. නිද්දාසිතාති සුපනසිලො. සම්පරිවත්තසායීති සම්පරිවත්තකං සම්පරිවත්තකං නිපජ්ජිත්වා උභයෙනපි සෙය්‍යසුඛං පස්සසුඛං මිද්ධසුඛං අනුයුත්තොති දස්සෙති. නිවාපපුට්ඨොති කුණ්ඩකාදිනා සුකරහත්තෙන පුට්ඨො හරිතො. සරසුකරො හි බාලකාලතො පට්ඨාය පොසියමානො පුලසරීරකාලෙ ගෙහා බහි නික්කමිතුං අලහත්තො හෙට්ඨාමඤ්චාදීසු සම්පරිවත්තෙත්වා සම්පරිවත්තෙත්වා සයතෙව. ඉදං චුත්තං හොති – යදා පුරිසො මිද්ධි ව හොති මහග්ගසො ව නිවාපපුට්ඨො මහාවරාහො විය අඤ්ඤෙන ඉරියාපටෙන යාපෙතුං අසක්කොත්තො නිද්දායනසිලො සම්පරිවත්තසායී, තදා සො “අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා”ති තීණි ලක්ඛණානි මනසිකාතුං න සක්කොති. තෙසං අමනසිකාරා මන්දපඤ්ඤො පුනප්පුනං ගබ්භං උපෙනි, ගබ්භාවාසතො න පරිමුච්චතෙවාති. තං සුත්වා දාසකත්ථෙරො සංවෙගජාතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.74, 80-84) –

“අජිතො නාම සම්බුද්ධො, හිමවත්තෙ වසී තදා;
වරණෙන ව සම්පන්නො, සමාධිකුසලො මුනි.

“සුවණ්ණවණ්ණෙ සම්බුද්ධෙ, ආහුතීනං පටිග්ගහෙ;
රජියං පටිපජ්ජන්තෙ, අමිඛඵලමදාසහං.

“ඵකනචුතෙ ඉතො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො ඉමාය ගාථාය මං හගවා ඔවදි, “අයං ගාථා මය්හං අඬ්ඤාසභුතා”ති තමෙව ගාථං පච්චදාහාසි. තසිදං ථෙරස්ස පරිවත්තාභාරනයෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං ජාතං.

දාසකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සිඬගාලපිතුත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අහු බුද්ධස්ස දායාදොති සිඬගාලකපිතුත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර ඉතො චතුනචුතෙ කප්පෙ සතරංසිං නාම පච්චෙකසම්බුද්ධං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්නමානසො වන්දිත්වා අත්තනො හත්ථගතං තාලඵලං අදාසි. තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො කස්සපස්ස හගවතො කාලෙ මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තො සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධො හුත්වා පබ්බජිත්වා අට්ඨිකසඤ්ඤං භාවෙසි. පුන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො දාරපරිග්ගහං.

කත්වා එකං පුත්තං ලභිත්වා තස්ස “සිඬ්ගාලකො”ති නාමං අකාසි. තෙන නං සිඬ්ගාලකපිතාති වොහරන්ති. සො අපරභාගෙ සරඛන්ධනං පභාය සාසනෙ පබ්බජි. තස්ස භගවා අප්ඤ්ඤාසයං ඔලොකෙන්තො අට්ඨිකසඤ්ඤාකම්මට්ඨානං අදාසි. සො තං ගහෙත්වා භග්ගෙසු විහරති සුසුමාරගිරෙ භෙසකළාවනෙ, අපස්ස තස්මිං වනෙ අධිවත්ථා දෙවතා උස්සාහජනනත්ථං “භාවනාඵලං නචිරස්සෙව භත්ථගතං කර්ස්සති”ති ඉමමත්ථං අඤ්ඤාපදෙසෙන විභාවෙන්ති “අහු බුද්ධස්ස දායාදො”ති ගාථං අභාසි.

18. තත්ථ අහුති හොති, වත්තමානත්ථෙ හි ඉදං අතීතකාලවචනං. බුද්ධස්සාති සබ්බඤ්ඤබුද්ධස්ස. දායාදොති ධම්මදායාදො නවවිධස්ස ලොකුත්තරධම්මදායස්ස අත්තනො සම්මාපට්ඨත්තියා ආදායකො ගණ්හනකො. අථ වා අහුති අහොසි. එවංනාමස්ස බුද්ධස්ස දායාදභාවෙ කොචි විඛන්ධො ඉදානෙව භවිස්සතිති අධිජ්ජායො. තෙනාහ “මඤ්ඤෙහං කාමරාගං සො, ඛිජ්ජමෙව වහිස්සති”ති. භෙසකළාවනෙති භෙසකෙන නාම යක්ඛෙන ලභිතත්තා පරිග්ගහිතත්තා, භෙසකළානං වා කට්ඨාදීනං බහුලතාය “භෙසකළාවන”න්ති ලද්ධනාමෙ අරඤ්ඤෙ. තස්ස භික්ඛුනො බුද්ධස්ස දායාදභාවෙ කාරණං වදන්තො “කෙවලං අට්ඨිසඤ්ඤාය, අඵරි පථවිං ඉම”න්ති ආහ. තත්ථ කෙවලන්ති සකලං අනවසෙසං. අට්ඨිසඤ්ඤායාති අට්ඨිකභාවනාය. අඵරිති “අට්ඨි”ති අධිමුච්චනවසෙන පත්ථරි. පථවින්ති අත්තභාවපථවිං. අත්තභාවො හි ඉධ “පථවි”ති වුත්තො “කො ඉමං පථවිං විච්චෙස්සති”ති ආදීසු විය. මඤ්ඤෙහන්ති මඤ්ඤෙ අහං. “මඤ්ඤාහ”න්තිපි පායො. සොති සො භික්ඛු. ඛිජ්ජමෙව නචිරස්සෙව කාමරාගං පහිස්සති පජහිස්සතිති මඤ්ඤෙ. කස්මා? අට්ඨිකසඤ්ඤාය කාමරාගස්ස උජුපට්ඨත්තභාවතො. ඉදං වුත්තං හොති – යො එකස්මිං පදෙසෙ ලද්ධාය අත්ථිකසඤ්ඤාය සකලං අත්තනො සබ්බෙසං වා අත්තභාවං “අට්ඨි”ත්ථෙව ඵරිත්වා ධීතො, සො භික්ඛු තං අට්ඨිකකානං පාදකං කත්වා විපස්සන්තො නචිරෙනෙව අනාගාමිමග්ගෙන කාමරාගං, සබ්බං වා කාමනට්ඨෙත “කාමො”, රඤ්ජනට්ඨෙත “රාගො”ති ව ලද්ධනාමං තණ්හං අග්ගමග්ගෙන පජහිස්සතිති. ඉමං ගාථං සුත්වා සො ථෙරො “අයං දෙවතා මය්හං උස්සාහජනනත්ථං එවමාහා”ති අජ්ජට්ඨානචිරියං අධිට්ඨාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.85-90) –

“සතරංසි නාම භගවා, සයම්භූ අපරාජිතො;
විවෙකා උට්ඨන්තිවාන, ගොවරායාහිනික්ඛමි.

“ඵලහත්ථො අහං දිස්වා, උපගච්ඡිං නරාසහං;
පසන්නචිත්තො සුමනො, තාලඵලමදාසහං.

“වතුන්තවුතිතො කජ්ජෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කොපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා තාය දෙවතාය චුත්තවචනං පනිමානෙත්තො තමෙව ගාථං උදානවසෙන අභාසි. තදෙවස්ස ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අභොසිති.

සිඬගාලපිතුත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. කුලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

උදකඤ්ඨි නයන්තිති ආයස්මතො කුලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර ථෙරො පුබ්බෙපි විචට්ඨපනිස්සයං බහුං කුසලං උපවිනිත්වා අධිකාරසම්පන්නො විපස්සිං භගවත්තං ආකාසෙ ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො නාළිකෙරඵලං දාතුකාමො අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස චිත්තං ඤත්වා ඔතරිත්වා පටිග්ගණ්ඨි. සො අතිවිය පසන්නචිත්තො හුත්වා තෙනෙව සද්ධාපටිලාභෙන සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා පබ්බජ්ජං යාවි, සත්ථා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආණාපෙසි – “ඉමං පුරිසං පබ්බාපෙහි” ති. සො පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො සමණධම්මං කත්වා තතො වුතො ඡපි බුද්ධන්තරානි දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. කුලොතිස්ස නාමං අභොසි. සො වයප්පත්තො සාසනෙ ලද්ධප්පසාදො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා වික්ඛෙපබහුලතාය විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. අථෙකදිවසං ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තො අත්තරාමග්ගෙ භූමිං ඛණිත්වා උදකවාහකං කත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානෙ උදකං නෙත්තෙ පුරිසෙ දිස්වා තං සල්ලක්ඛෙත්වා ගාමං පටිට්ඨො අඤ්ඤතරං උසුකාරං උසුදණ්ඩකං උසුයන්තෙ පක්ඛිපිත්වා අක්ඛිකොට්ඨා ඔලොකෙත්වා උජුං කරොන්තං දිස්වා තම්පි සල්ලක්ඛෙත්වා ගච්ඡන්තො පුරතො ගන්ත්වා අරනෙමිනාහිආදිකෙ රථචක්කාවයවෙ තච්ඡන්තෙ තච්ඡකෙ දිස්වා තම්පි සල්ලක්ඛෙත්වා විහාරං පවිසිත්වා කතහත්තකිච්චො පත්තච්චරං පටිසාමෙත්වා දිවාවිහාරෙ නිසින්නො අත්තනා දිට්ඨනිමිත්තානි උපමාභාවෙන ගහෙත්වා අත්තනො චිත්තදමනෙ උපනෙත්තො “අවෙතනං උදකම්පි මනුස්සා ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානං නයන්ති තථා අවෙතනං වඩකම්පි සරදණ්ඩං උපායෙන නමෙත්තො උජුං කරොන්ති, තථා අවෙතනං කට්ඨකලිඬිගරාදිං තච්ඡකා නෙමිආදිවසෙන වඩකං උජුඤ්ච කරොන්ති. අථ කස්මා අහං සකචිත්තං උජුං න කරිස්සාමි” ති චිත්තෙත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සට්ඨන්තො වායමන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.91-99) –

“නගරෙ බන්ධුමනියා, ආරාමිකො අහං තදා;
අද්දසං චිරජං බුද්ධං, ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ.

“නාළිකෙරඵලං ගය්හ, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
ආකාසෙ ධීතකො සන්තො, පටිග්ගණ්ඨි මහායසො.

“චිත්තිසඤ්ජනනො මය්හං, දිට්ඨධම්මපුබ්බාවහො;
ඵලං බුද්ධස්ස දත්වාන, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

“අධිගවිෂං තදා ජිනිං, විපුලඤ්ච සුබ්බත්තමං;
උප්පජ්ජතෙව රතනං, නිබ්බත්තස්ස තහිං තහිං.

“එකනවුතියො කප්පෙ, යං එලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, එලදානස්සිදං එලං.

“දිබ්බවක්ඛු විසුද්ධං මෙ, සමාධිකුසලො අහං;
අභිඤ්ඤාපාරමිජ්ජත්තො, එලදානස්සිදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

එවං යාති නිමිත්තාති අභිකුසෙ කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි,
තෙහි සද්ධිං අත්තනො විත්තදමනං සංසන්දිත්වා අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොත්තො
“උදකඤ්ඨි නයන්ති නෙත්තිකා”ති ගාථං අභාසි.

19. තත්ථ උදකං භීති භි-සද්දො නිපාතමත්තං. නයන්තීති පථවියා තං තං
ඵලට්ඨානං ඛණිත්වා නින්තට්ඨානං පුරෙත්වා මානිකං වා කත්වා රුක්ඛදොණිං වා
යපෙත්වා අත්තනො ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානං නෙත්ති. තථා තෙ නෙත්තීති නෙත්තිකා.
තෙජනන්ති කණ්ඩං. ඉදං වුත්තං හොති – නෙත්තිකා අත්තනො රුටියා
ඉච්ඡිතිච්ඡිතට්ඨානං උදකං නයන්ති, උසුකාරාපි තාපෙත්වා තෙජනං නමයන්ති උජුං
කරොත්ති. නමනවසෙන තච්ඡකා නෙමිආදීනං අත්ථාය තච්ඡන්තා දාරුං නමයන්ති
අත්තනො රුටියා උජුං වා වඩ්ඪකං වා කරොත්ති. එවං එත්තකං ආරම්මණං කත්වා
සුබ්බතා යථාසමාදිත්තෙන සීලාදිනා සුන්දරවතා ධීරා සොතාපත්තිමග්ගාදීනං
උප්පාදෙන්තා අත්තනං දමෙත්ති, අරහත්තං පන පත්තෙසු එකන්තදන්තා නාම
හොන්තීති.

කුලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. අජිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

මරණෙ මෙ භයං නත්ථීති ආයස්මනො අජිතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
සො කිර එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සිං භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නවිත්තො
කපිත්ථඑලං අදාසි. තනො පරමිපි තං තං පුඤ්ඤං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං කප්පෙ අනුප්පන්නෙ එව අම්භාකං සත්ථරි සාවත්ථියං
මහාකොසලරඤ්ඤො අග්ගාසනියස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස
අජිතොති නාමං අහොසි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සාවත්ථිවාසී බාවරී නාම බ්‍රාහ්මණො තීභි
මහාපුරිසලක්ඛණෙහි සමන්තාගතො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු සාවත්ථිතො
නික්ඛමිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ගොඨාවරීතීරෙ කපිත්ථාරාමෙ වසති. අථ
අජිතො තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතො අත්ථකාමාය දෙවතාය වොදිතෙන බාවරිතා
සත්ථු සන්තිකං පෙසිතො තිස්සමෙත්තෙය්‍යාදීහි සද්ධිං භගවන්තං උපසඩ්ධකමිත්වා
මනසාව පඤ්ඤෙ පුච්ඡිත්වා තෙසු විස්සජ්ජිතෙසු පසන්නවිත්තො සත්ථු සන්තිකෙ

පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.52.7-11) –

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං, ආභුතීනං පටිග්ගහං;
රජියං පටිපජ්ජන්තං, කපිත්ථං අදදිං ඵලං.

“එකනවුත්තො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං දදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” න්ති.
අරහත්තං පන පත්තො සිහනාදං නදන්තො “මරණෙ මෙ භයං නත්ථි” ති ගාථං අභාසි.

20. තත්ථ මරණෙති මරණනිමිත්තං මරණහෙතු. මෙති මය්හං, භයං නත්ථි උච්ඡින්නහවමුලතාය පරික්ඛණ්ණජාතිකත්තා. අනුච්ඡින්නහවමුලානඤ්ඤි “කිදිසි නු බො මය්හං ආයතිං උජ්ජත්ති” ති මරණතො භයං භවෙය්‍ය. නිකන්තිති අපෙක්ඛා තණ්හා, සා නත්ථි ජීවිතෙ සුපරිමද්දිතසඬ්ඛාරතාය උපාදානක්ඛන්ධානං දුක්ඛාසාරකාදිභාවෙන සුට්ඨු උපට්ඨහනතො. ඵලංභූතො වාහං සන්දෙහං සරීරං, සකං වා දෙහං දෙහසඬ්ඛාතං දුක්ඛහාරං නික්ඛිපිස්සාමි ඡඩ්ඛෙස්සාමි, නික්ඛිපන්තො ච “ඉමිනා සරීරකෙන සාධෙතඛිබ්බං සාධිතං, ඉදානි තං එකංසෙන ඡඩ්ඛනීයමෙවා” ති පඤ්ඤාවෙපුල්ලජ්ජත්තියා සම්පජානො සතිවෙපුල්ලජ්ජත්තියා පටිස්සතො නික්ඛිපිස්සාමි” ති. ඉමං පන ගාථං වත්වා ථෙරො ඤානං සමාපජ්ජිත්වා තදනන්තරං පරිනිබ්බාසිති.

අජිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුතියවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියවග්ගො

1. නිග්‍රොධත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නාහං භයස්ස භායාමිති ආයස්මතො නිග්‍රොධත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයං කිර ඉතො අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ ච ආනිසංසං දිස්වා සරඛන්ධනං පභාය අරඤ්ඤායතනං පටිසිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං සාලවනෙ පණ්ණසාලං කත්වා තාපසපබ්බඡං පබ්බජිත්වා වනමූලඵලාහාරො වසති. තෙන සමයෙන පියදස්සි නාම සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උජ්ජජ්ජිත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස ධම්මාමතවස්සෙන කිලෙසසන්තාපං නිබ්බාපෙන්තො එකදිවසං තාපසෙ අනුකම්පාය තං සාලවනං පටිසිත්වා නිරොධසමාපත්තිං සමාපන්තො. තාපසො වනමූලඵලත්ථාය ගච්ඡන්තො භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො පුජ්ඪිතසාලදණ්ඩසාධායො ගහෙත්වා

සාලමණ්ඩපං කත්වා තං සබ්බත්ථකමෙව සාලපුජ්චෙහි සඤ්ජාදෙත්වා භගවන්තං
 වන්දිත්වා පිතිසොමනස්සවසෙනෙව ආහාරත්ථායපි අගන්ත්වා නමස්සමානො
 අට්ඨාසි. සත්ථා නිරොධනො වුට්ඨාය තස්ස අනුකම්පාය “භික්ඛුසඤ්ජා
 ආගච්ඡතු”ති චින්තෙසි, “භික්ඛුසඤ්ජාපි චිත්තං පසාදෙස්සති”ති. තාවදෙව
 භික්ඛුසඤ්ජා ආගතො. සො භික්ඛුසඤ්ජාමපි දිස්වා පසන්තමානසො වන්දිත්වා
 අඤ්ජලං පග්ගස්ස අට්ඨාසි. සත්ථා සිතස්ස පාතුකරණාපදෙසෙන තස්ස භාවිතිං
 සම්පත්තිං පකාසෙන්නො ධම්මං කට්ඨත්වා පක්කාමි සද්ධිං භික්ඛුසඤ්ජෙන. සො
 තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසුයෙව සංසරන්නො විවට්ඨපනිස්සයං බහුං
 කුසලං උපවිතිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ
 නිබ්බත්ති, නිග්‍රොධොතිස්ස නාමං අහොසි. සො ජෙනවනපටිග්ගහණදිවසෙ
 බුද්ධානුභාවදස්සනෙන සඤ්ජාතප්පසාදො පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා
 නවරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.49.190-
 220) –

“අජ්ඣොගාහෙත්වා සාලවනං, සුකතො අස්සමො මම;
 සාලපුජ්චෙහි සඤ්ජන්තො, වසාමි විපිනෙ තදා.

“පියදස්සි ව භගවා, සයම්භු අග්ගපුග්ගලො;
 විවෙකකාමො සම්බුද්ධො, සාලවනමුපාගමි.

“අස්සමා අභිනික්ඛම්ම, පවනං අගමාසහං;
 මූලඵලං ගවෙසන්නො, ආභිත්ථාමි වනෙ තදා.

“තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, පියදස්සිං මහායසං;
 සුනිසින්නං සමාපන්නං, විරොචන්තං මහාවනෙ.

“චතුරණ්ඨෙ ධ්වපෙත්වාන, බුද්ධස්ස උපරි අහං;
 මණ්ඩපං සුකතං කත්වා, සාලපුජ්චෙහි ඡාදයිං.

“සත්තාහං ධාරයිත්වාන, මණ්ඩපං සාලඡාදිතං;
 තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, බුද්ධසෙට්ඨමචන්දහං.

“භගවා තම්හි සමයෙ, වුට්ඨහිත්වා සමාධිතො;
 යුගමත්තං පෙක්ඛමානො, නිසීදි පුරිසුත්තමො.

“සාවකො වරුණො නාම, පියදස්සස්ස සත්ථුතො;
 වසිසතසහස්සෙහි, උපගච්ඡි විනායකං.

“පියදස්සි ව භගවා, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
 භික්ඛුසඤ්ජා නිසීදිත්වා, සිතං පාතුකරි ජිනො.

“අනුරුද්ධො උපට්ඨාකො, පියදස්සිස්ස සත්ථුනො;
එකංසං වීචරං කත්වා, අප්පච්ඡිත්ථ මහාමුනිං.

“කො නු බො භගවා හෙනු, සිතකම්මස්ස සත්ථුනො;
කාරණෙ විජ්ජමානම්හි, සත්ථා පාතුකරෙ සිතං.

“සත්තාහං සාලච්ඡදනං, යො මෙ ධාරෙසි මාණවො;
තස්ස කම්මං සරිත්වාන, සිතං පාතුකරිං අහං.

“අනොකාසං න පස්සාමි, යත්ථ පුඤ්ඤං විපච්චති;
දෙවලොකෙ මනුස්සෙ වා, ඔකාසොව න සම්මති.

“දෙවලොකෙ වසන්තස්ස, පුඤ්ඤකම්මසමඬ්ඛිතො;
යාවතා පරිසා තස්ස, සාලච්ඡන්තා භවිස්සති.

“තත්ථ දිබ්බෙහි නච්චෙහි, ගීතෙහි වාදිතෙහි ව;
රම්ස්සති සදා සන්තො, පුඤ්ඤකම්මසමාහිතො.

“යාවතා පරිසා තස්ස, ගන්ධගන්ධි භවිස්සති;
සාලස්ස පුප්ඵවස්සො ව, පචස්සිස්සති තාවදෙ.

“තතො චුතොයං මනුජො, මානුසං ආගමිස්සති;
ඉධාපි සාලච්ඡදනං, සබ්බකාලං ධරිස්සති.

“ඉධ නච්චඤ්ච ගීතඤ්ච, සම්මතාලසමාහිතං;
පරිවාරෙස්සන්ති මං නිච්චං, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“උග්ගච්ඡන්තෙ ව සූරියෙ, සාලවස්සං පචස්සතෙ;
පුඤ්ඤකම්මෙන සංයුත්තං, වස්සතෙ සබ්බකාලිකං.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම නාමෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙ සුදායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

“ධම්මං අභිසමෙත්තස්ස, සාලච්ඡන්තං භවිස්සති;
චිතකෙ ඤායමානස්ස, ඡදනං තත්ථ භෙස්සති.

“විපාකං කිත්තයිත්වාන, පියදස්සි මහාමුනි;
පරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, තප්පෙන්තො ධම්මචුට්ඨියා.

“තිංසකජපානි දෙවෙසු, දෙවරජ්ජමකාරයිං;
සට්ඨි ව සත්තක්ඛත්තුඤ්ච, චක්කවත්ති අභොසහං.

“දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා, ලභාමි විපුලං සුඛං;
ඉධාපි සාලච්ඡදනං, මණ්ඩපස්ස ඉදං ඵලං.

“අයං පච්ඡිමකො මය්හං, වරිමො වත්තතෙ භවා;
ඉධාපි සාලච්ඡදනං, හෙස්සති සබ්බකාලිකං.

“මහාමුනිං තොසයිත්වා, ගොතමං සකායපුඤ්චං;
පත්තොම්හි අවලං යානං, හිත්වා ජයපරාජයං.

“අට්ඨාරසෙ කජ්ජසතෙ, යං බුද්ධමභිප්පජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමුහතා;
නාගොච ඛන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාමි අනාසවො.

“ස්වාගතං වත මෙ ආසි, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුජ්ජත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

“පටිසම්භිදා වතස්සො, විමොක්ඛාපි ව අට්ඨිමෙ;
ජලහිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

ඵචං පන ජලහිඤ්ඤා හුත්වා ඵලසුඛෙන චිතිනාමෙන්තො සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවවිභාවනත්ථං අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණවසෙන “නාහං භයස්ස භායාමි”ති ගාථං අභාසි.

21. තත්ථ භායන්ති ඵතස්මාති භයං, ජාතිජරාදි. භයස්සාති නිස්සක්කෙ සාම්ච්චනං, භයතො භායිතබ්බනිමිත්තං ජාතිජරාමරණාදිනා හෙතුනා නාහං භායාමිති අත්ථො. තත්ථ කාරණමාහ “සත්ථා නො අමතස්ස කොච්ඤා”ති. අම්භාකං සත්ථා අමතෙ කුසලො වෙනෙය්‍යානං අමතදානෙ ඡෙකො. යත්ථ භයං නාවතිට්ඨතීති යස්මිං නිබ්බානෙ යථාචුත්තං භයං න තිට්ඨති ඔකාසං න ලහති. තෙනාති තතො නිබ්බානතො. වජන්තීති අභයට්ඨානමෙව ගච්ජන්ති. නිබ්බානඤ්ඤි අභයට්ඨානං නාම. කෙන පන වජන්තීති ආහ “මග්ගෙන වජන්ති භික්ඛවො”ති, අට්ඨච්චිගිකෙන අරියමග්ගෙන සත්ථු ඔවාදකරණා භික්ඛු සංසාරෙ භයස්ස ඉක්ඛනකාති අත්ථො. යත්ථාති වා යං නිමිත්තං යස්ස අරියමග්ගස්ස අධිගමහෙතු අත්තානුචාදාදිකං පඤ්චවිසතිවිධම්පි භයං නාවතිට්ඨති පතිට්ඨං න ලහති, තෙන අරියෙන මග්ගෙන වජන්ති අභයට්ඨානං සත්ථු සාසනෙ භික්ඛු, තෙන මග්ගෙන අභමිපි ගතො, තස්මා නාහං භයස්ස භායාමිති ථෙරො අඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසි.

නිග්‍රොධත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. චිත්තකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නිලාසුභිවාති ආයස්මතො චිත්තකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරබුද්ධකාලතො පටියාය විවට්ඨපනිස්සයං කුසලං ආචිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤාත්තං පත්තො විපස්සිං භගවත්තං පස්සිත්වා පසන්නාමානසො පුප්ඵෙහි පූජං කත්වා චන්දිත්වා “සන්තධම්මෙන නාම එත්ථ භවිතබ්බ”න්ති සත්ථරි නිබ්බානෙ ව අධිමුච්චි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො වුතො තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති චිත්තකො නාම නාමෙන. සො භගවති රාජගහං ගන්ත්වා වෙළවනෙ විහරන්තෙ සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා චරියානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤායතනං පටිස්සිත්වා භාවනානුයුත්තො ඤානං නිබ්බත්තෙත්වා ඤානපාදකං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරෙනෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.1-7) –

“කණ්ණිකාරංච ජොතන්තං, නිසින්තං පබ්බතන්තරෙ;
අද්දසං චිරජං බුද්ධං, විපස්සිං ලොකනායකං.

“තීණි කිඬ්ඬකණිපුප්ඵානි, පග්ගස්භ අභිරොපයිං;
සම්බුද්ධං අභිපුප්පත්වා, ගච්ඡාමි දක්ඛිණාමුඛො.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිහි ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසං අගච්ඡහං.

“එකනවුතෙ ඉතො කප්පෙ, යං බුද්ධමහිපුප්පයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාරං චන්දිතුං රාජගහං උපගතො තත්ථ හික්ඛුහි “කිං, ආවුසො, අරඤ්ඤෙ අප්පමත්තො විභාසී”ති පුට්ඨො අත්තතො අප්පමාදවිහාරනිවෙදනෙන අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තො “නිලාසුභිවා”ති ගාථං අභාසි.

22. තත්ථ නිලාසුභිවාති නිලසුභිවා, ගාථාසුඛත්ථඤ්ඤෙත්ථ දීසො කතො, රාජිවත්තතාය සුන්දරාය ගීවාය සමන්තාගතොති අත්ථො. තෙ යෙභුයොන ව නිලවණ්ණතාය නිලා. සොභනකණ්ඩතාය සුභිවා. සිබ්බොති මත්ථකෙ ජාතාය සිබ්බාය සස්සිරිකභාවෙන සිබ්බො. මොරාති මයුරා. කාරම්භියන්ති කාරම්බරුක්ඛෙ. කාරම්භියන්ති වා තස්ස වනස්ස නාමං. තස්මා කාරම්භියන්ති කාරම්භනාමකෙ වනෙති අත්ථො. අභිනදන්තිති පාවුස්සකාලෙ මෙඝගජ්ජිතං සුත්වා කෙකාසද්දං

කරොන්නා උතුසම්පදාසිද්ධෙන සරෙන භංසාදිකෙ අභිභවන්නා විය නදන්ති. තෙනි තෙ මොරා. සීතවාතකීලිතාති සීතෙන මෙසවාතෙන සඤ්ජාතකීලිතා මධුරවස්සිතං වස්සන්තා. සුත්තන්ති භත්තසම්මදවිනොදනත්ථං සයිතං, කායකිලමථපටිපස්සම්භතාය වා අනුඤ්ඤාතවෙලායං සුපන්නං. ක්‍රියායන්ති සමථවිපස්සනාක්‍රියානෙහි ක්‍රියායනසීලං භාවනානුයුත්තං. නිබ්බාදෙන්තීති පබ්බාදෙන්ති. “ඉමෙපි නාම නිද්දං අනුපගන්ත්වා ජාගරන්තා අත්තනා කත්තබ්බං කරොන්ති, කිමඛිගං පනාහ”න්ති එවං සම්පජ්ඤාසප්පාදනෙන සයනතො වුට්ඨාපෙන්නීති අධිප්පායො.

චිත්තකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ගොසාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අහං බො වෙළුම්බස්මිත්ති ආයස්මතො ගොසාලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ විචට්ඨපනිස්සයං කුසලං ආචින්නො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ අඤ්ඤාතරස්මිං පබ්බතෙ රුක්ඛසාඛායං ඔලම්බමානං පච්චෙකබුද්ධස්ස පංසුකුලචීවරං දිස්වා “අරහද්ධජො වතාය”න්ති පසන්නචිත්තො පුප්ථෙහි පුප්පෙහි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසභවතෙ නිබ්බත්තො. තතො පට්ඨාය දෙවමනුස්සෙසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ ඉබ්බකුලෙ නිබ්බත්තො ගොසාලො නාම නාමෙන. සොණෙන පන කොට්ඨකණ්ණෙන කතපරිවයන්තා තස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා “සොපි නාම මහාවිභවො පබ්බජිස්සති, කිමඛිගං පනාහ”න්ති සඤ්ජාතසංවෙගො භගවතො සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා වරියානුකුලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සප්පායං වසනට්ඨානං ගවෙසන්තො අත්තතො ජාතගාමස්ස අවිදුරෙ එකස්මිං සානුපබ්බතෙ විභාසී. තස්ස මාතා දිවසෙ දිවසෙ හික්ඛං දෙති. අට්ඨකදිවසං ගාමං පිණ්ඩාය පට්ටියස්ස මාතා මධුසක්ඛරාහිසඬිතං පායාසං අදාසී. සො තං ගහෙත්වා තස්ස පබ්බතස්ස ඡායායං අඤ්ඤාතරස්ස වෙළුම්බස්ස මූලෙ නිසීදිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා ධොවිතපත්තපාණි විපස්සනං ආරහී. භොජනසප්පායලාභෙන කායචිත්තානං කල්ලතාය සමාහිතො උදයබ්බයඤ්ඤාදිකෙ තික්ඛෙ සුරෙ වහන්තෙ අප්පකසිරෙනෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා භාවනං මත්ථකං පාපෙත්තො සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං සච්ඡාකාසී. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.8-14) –

“හිමවන්තස්ස අවිදුරෙ, උදඬගණො නාම පබ්බතො;
තත්ථද්දසං පංසුකුලං, දුමග්ගමිහි විලම්බිතං.

“තීණි කිඬිකණිපුප්ථානි, ඔච්චිත්තවානහං තදා;
හෙට්ඨා පහට්ඨෙත චිත්තෙන, පංසුකුලං අපුප්පිං.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙතනාපණිධිහි ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසං අගච්ඡහං.

“එකනවුනෙ ඉතො කප්පෙ, යං කම්මකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුජිත්වා අරහද්ධජං.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන අධිගන්ත්වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං පබ්බතසානුමෙව
ගන්තුකාමො අත්තනො පටිපත්තිං පවෙදෙන්තො “අහං බො වෙළගුම්බස්මි” න්ති
ගාථං අභාසි.

23. තත්ථ වෙළගුම්බස්මිත්ති වෙළගච්ඡස්ස සමීපෙ, තස්ස ඡායායං. භුත්වාන
මධුපායසන්ති මධුපසිත්තපායාසං භුඤ්ජිත්වා. පදක්ඛිණන්ති පදක්ඛිණග්ගාහෙන,
සත්ථු ඔවාදස්ස සම්මා සම්පට්ච්ඡන්තොති අත්ථො. සම්මසන්නො ඛන්ධානං
උදයබ්බයන්ති පඤ්චන්තං උපාදානක්ඛන්ධානං උදයබ්බයඤ්ච විපස්සන්තො, යදිපි
ඉදානි කතකිච්චො, ඵලසමාපත්තිං පන සමාපජ්ජිතුං විපස්සනං පට්ඨපෙන්නොති
අධිජ්ජායො. සානුං පටිගමීස්සාමීති පුබ්බෙ මයා වුත්ථපබ්බතසානුමෙව උද්දිස්ස
ගච්ඡස්සාමි. විවෙකමනුබ්බහයන්ති පටිපස්සද්ධිවිවෙකං ඵලසමාපත්තිකායවිවෙකඤ්ච
පරිබ්බහයන්තො, තස්ස වා පරිබ්බහනහෙතු ගමීස්සාමීති. ඵචං පන වත්වා ථෙරො
තත්ථෙව ගතො, අයමෙව ච ඉමස්ස ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණගාථා අභොසි.

ගොසාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සුගන්ධත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අනුවස්සිකො පබ්බජිතොති ආයස්මතො සුගන්ධත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උජ්ජත්ති? සො කිර ඉතො ද්වානවුනෙ කප්පෙ තිස්සස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස
කාලෙ මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො මිගබ්බාධනෙන අරඤ්ඤෙ
විචරති. සත්ථා තස්ස අනුකම්පාය පදවලඤ්ජං දස්සෙත්වා ගතො. සො සත්ථු
පදවෙතියානි දිස්වා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරතාය “සදෙවකෙ ලොකෙ
අග්ගපුග්ගලස්ස ඉමානි පදානි” ති පීතියොමනස්සජාතො කොරණ්ඩකපුජ්ථානි
ගහෙත්වා පුජං කත්වා චිත්තං පසාදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ
නිබ්බත්තිත්වා තතො වුතො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො කස්සපස්ස හගවතො කාලෙ කුටුම්භිකො හුත්වා සත්ථු භික්ඛුසඬ්ඨස්ස
ච මහාදානං පවත්තෙත්වා ගන්ධකුටිං මහග්ගොසිතවන්දනං පිසිත්වා තෙන
පරිභණ්ඩං කත්වා පත්ථනං පට්ඨපෙසි – “නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මය්හං සරීරං
ඵචංසුගන්ධං හොතු” ති. ඵචං අඤ්ඤානිපි තත්ථ තත්ථ හවෙ බහුනි පුඤ්ඤකම්මානි
කත්වා සුගතීසු ඵච පරිවත්තමානො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ සාවත්ථියං
විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්ති. නිබ්බත්තස්ස ච තස්ස
මාතුකුච්ඡිගතකාලතො පට්ඨාය මාතු සරීරං සකලමිපි ගෙහං සුරභිගන්ධං වායති.
ජාතදිවසෙ පන විසෙසතො පරමසුගන්ධං සාමන්තගෙහෙසුපි වායතෙව. තස්ස
මාතෘපිතරො “අම්භාකං පුත්තො අත්තනාව අත්තනො නාමං ගහෙත්වා
ආගතො” ති සුගන්ධොත්ථෙව නාමං අකංසු. සො අනුපුබ්බෙන වයජ්ජත්තො

මහාසෙලන්තෙරං දිස්වා තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනාය
කම්මං කරොන්තො සත්තාහබ්බන්තරෙ එව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං
අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.15-24) –

“වනකම්මිකො පුරෙ ආසිං, පිතුමාතුමනෙනහං;
පසුමාරෙන ජීවාමි, කුසලං මෙ න විජ්ජති.

“මම ආසයසාමන්තා, තිස්සො ලොකග්ගනායකො;
පදානි තිණි දස්සෙසි, අනුකම්පාය චක්ඛුමා.

“අක්කන්තෙ ව පදෙ දිස්වා, තිස්සනාමස්ස සත්ථුනො;
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන, පදෙ චිත්තං පසාදයිං.

“කොරණ්ඩං පුජ්ථිතං දිස්වා, පාදපං ධරණිරුහං;
සකොසකං ගහෙත්වාන, පදසෙට්ඨං අපුජයිං.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙතනාපණිධිහි ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“යං යං යොනුපපජ්ජාමි, දෙවත්තං අප් මානුසං;
කොරණ්ඩකජවි හොමි, සුජ්ජහාසො හවාමහං.

“ද්වෙනවුතෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, පදපුජායිදං එලං.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො “අනුවස්සිකො පබ්බජිතො”ති
ඉමං ගාථං අභාසි.

24. තත්ථ අනුවස්සිකොති අනුගතො උපගතො වස්සං අනුවස්සො,
අනුවස්සොව අනුවස්සිකො. පබ්බජිතොති පබ්බජ්ජං උපගතො, පබ්බජිතො හුත්වා
උපගතවස්සමත්තො එකවස්සිකොති අත්ථො. අප් වා අනුගතං පච්ඡාගතං අපගතං
වස්සං අනුවස්සං, තං අස්ස අත්ථිති අනුවස්සිකො. යස්ස පබ්බජිතස්ස වස්සං
අපරිපුණ්ණතාය න ගණනුපගතං, සො එවං වුත්තො, තස්මා අවස්සිකොති වුත්තං
හොති. පස්ස ධම්මසුධම්මන්ති තව සත්ථු ධම්මස්ස සුධම්මභාවං ස්වාක්ඛාතනං
එකන්තනියානිකතං පස්ස, යත්ථ අනුවස්සිකො තුවං පබ්බජිතො.
පුබ්බෙතිවාසඤ්ඤාණං දිබ්බචක්ඛුඤ්ඤාණං ආසවක්ඛයඤ්ඤාණන්ති තිස්සො විජ්ජා තයා
අනුජ්ජන්තා සච්ඡිකතා, තතො එව කතං බුද්ධස්ස සාසනං සම්මාසම්බුද්ධස්ස
සාසනං අනුසිට්ඨි ඔවාදො අනුසික්ඛිතොති කතකිච්චතං නිස්සාය
පිතිසොමනස්සජාතො ථෙරො අත්තානං පරං විය කත්වා වදන්ති.

සුගන්ධත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. නන්දියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ඔභාසජාතන්ති ආයස්මතො නන්දියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ චෙතියෙ චන්දනසාරෙන චෙදිකං කාරෙත්වා උළාරං පූජාසක්කාරං පවත්තෙසි. තතො පටියාය අජ්ඣාසයසම්පන්නො හුත්වා තත්ථ තත්ථ විචට්ඨපනිස්සයං බහුං පුඤ්ඤකම්මං ආවිනිත්වා දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධජපාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සක්ඛාරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස මාතෘපිතරො නන්දිං ජනෙන්නො ජාතොති නන්දියොති නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො අනුරුද්ධාදීසු සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජන්තෙසු සයම්පි පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්නො කතාධිකාරනාය නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.15-20) –

“පදුමුත්තරො නාම ජිනො, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
ජලිත්වා අග්ගිබන්ධොව, සම්බුද්ධො පරිනිබ්බුතො.

“නිබ්බුතෙ ව මහාවීරෙ, ථූපො විත්ථාරිකො අහු;
දුරතොව උපට්ඨෙන්නි, ධාතුගෙහවරුත්තමෙ.

“පසන්නචිත්තො සුමනො, අකං චන්දනචෙදිකං;
දිස්සති ථූපබන්ධො ව, ථූපානුච්ඡවිකො තදා.

“භවෙ නිබ්බත්තමානමහි, දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ.
ඔමත්තං මෙ න පස්සාමි, පුබ්බකම්මස්සිදං ඵලං.

“පඤ්චදසකප්පසතෙ, ඉතො අට්ඨ ජනා අහුං;
සබ්බෙ සමත්තනාමා තෙ චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අනුරුද්ධත්ථෙරාදීහි සද්ධිං පාවිනවංසම්ගදායෙ විහරන්තෙ ඉමස්මිං ථෙරෙ ඵකදිවසං මාරො පාපිමා හිංසාපෙතුකාමො තස්ස භෙරවරුපං දස්සෙති. ථෙරො තං “මාරො අය”න්ති ඤාත්වා “පාපිම, යෙ මාරධෙය්‍යං විනිවත්තා, තෙසං තව කිරියා කිං කරිස්සති, තතොනිදානං පන ත්වං ඵව විසාතං අනත්ථං පාපුණිස්සසි”ති දස්සෙන්නො “ඔභාසජාතං ඵලග”න්ති ගාථං අභාසි.

25. තත්ථ ඔභාසජාතන්ති ඤාණොභාසෙන ජාතොභාසං අග්ගමග්ගඤාණස්ස අධිගතත්තා. තෙන අනවසෙසතො කිලෙසන්ධකාරස්ස විහතවිද්ධංසිතභාවතො අතිවිය පහස්සරන්ති අත්ථො. ඵලගන්ති ඵලං ගතං උපගතං,

අග්ගඵලඤාණසහිතන්ති අධිප්පායො. චිත්තන්ති ඛිණාසවස්ස චිත්තං සාමඤ්ඤෙන වදති. තෙනාහ “අභිණ්භසො”ති. තඤ්ච නිරොධනින්නතාය ඛිණාසවානං නිව්චකප්පං අරහත්තඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනතො “ඵලෙන සහිත”න්ති වත්තබ්බතං අරහති. තාදිසන්ති තථාරූපං, අරහත්තන්ති අත්ථො. ආසජ්ජාති විසොධෙත්වා පරිභුයා. කණ්භාති මාරං ආලපති, සො හි කණ්භකම්මත්තා කණ්භාහිජාතිතාය ව “කණ්භො”ති වුච්චති. දුක්ඛං නිගච්ඡස්සිති ඉධ කුච්ඡිඅනුප්පවෙසාදිනා නිරත්ථකං කායපරිස්සමං දුක්ඛං, සම්පරායෙ ව අප්පතිකාරං අපායදුක්ඛං උපගම්ස්සසි පාපුණ්ස්සසි. තං සුත්වා මාරො “ජානාති මං සමණො”ති තත්ථෙවන්තරධායිති.

නන්දියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. අභයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සුත්වා සුභාසිතං වාවන්ති ආයස්මතො අභයත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා ධම්මකථිකො භුත්වා ධම්මකථනකාලෙ පඨමං චතුහි ගාථාහි භගවන්තං අභිත්ථවිත්වා පච්ඡා ධම්මං කථෙසි. තෙනස්ස පුඤ්ඤකම්මබලෙන කප්පානං සතසහස්සං අපායපට්ඨන්ධි නාම නාහොසි. තථා හි වුත්තං –

“අභිත්ථවිත්වා පදුමුත්තරං ඡිතං, පසන්නචිත්තො අභයො සයම්භුං;
න ගච්ඡි කප්පාති අපායභූමිං, සතසහස්සාති උළාරසද්ධො”ති. (අප. ථෙර 2.55.221)

බෙත්තසම්පත්තියාදීහි තස්ස ව පුබ්බපච්ඡිමසන්නිට්ඨානවෙතනානං අතිවිය උළාරභාවෙන සො අපරිමෙයොයා පුඤ්ඤාහිසන්දො කුසලාහිසන්දො තාදිසො අහොසි. “අචිත්තියෙ පසන්නානං, විපාකො හොති අචිත්තියො”ති (අප. ථෙර 1.1.82) හි වුත්තං. තත්ථ තත්ථ හි භවෙ උපචිතං පුඤ්ඤං තස්ස උපත්ථම්භකමහොසි. තථා හි සො විපස්සිස්ස භගවතො කෙතකපුප්ථෙහි පූජමකාසි. එවං උළාරෙහි පුඤ්ඤවිසෙසෙහි සුගතීසු එව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස පුත්තො භුත්වා නිබ්බත්ති. අභයොතිස්ස නාමං අහොසි. තස්ස උප්පත්ති පරතො ආවි භවිස්සති. සො නිගණ්ඨෙන නාටපුත්තෙන උභතොකොට්ඨකං පඤ්භං සික්ඛාපෙත්වා “ඉමං පඤ්භං පුච්ඡිත්වා සමණස්ස ගොතමස්ස වාදං ආරොපෙහි”ති විස්සජ්ජිතො භගවන්තං උපසඬ්ඨකම්මිත්වා තං පඤ්භං පුච්ඡිත්වා තස්ස පඤ්භස්ස අනෙකංසබ්බාකරණභාවෙ භගවතා කථිතෙ නිගණ්ඨානං පරාජයං, සත්ථු ව සම්මාසම්බුද්ධභාවං විදිත්වා උපාසකත්තං පටිවෙදෙසි. තතො රඤ්ඤො බිම්බිසාරෙ කාලඬ්ඨකතෙ සඤ්ජාතසංවෙගො සාසනෙ පබ්බජිත්වා තාලච්ඡිග්ගඵෑපමසුත්තදෙසනාය සොනාපන්තො භුත්වා පුන විපස්සනං ආරහිත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.52.17-22) –

“චිත්තානදියා තීරෙ, විහාසි පුරිසුත්තමො;

අද්දසං චිරජං බුද්ධං, එකග්ගං සුසමාහිතං.

“මධුගන්ධස්ස පුජ්ථෙන, කෙනකස්ස අහං තදා;
පසන්නචිත්තො සුමනො, බුද්ධසෙට්ඨමපුජයිං.

“එකනවුතෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ථමහිපුජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්ථා අත්තනො පටිපත්තිකිත්තනෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොත්තො
“සුත්ථා සුභාසිතං වාව”න්ති ගාථං අභාසි.

26. තත්ථ සුත්ථාති සොතං ඔදහිත්ථා, සොතද්ථාරාත්‍රසාරෙන උපධාරෙත්ථා.
සුභාසිතන්ති සුට්ඨ භාසිතං, සම්මදෙව භාසිතං, සම්මාසම්බුද්ධභාවතො
මහාකාරුණිකතාය ව කිඤ්චි අවිසංවාදෙන්ථා යථාධිජ්ජෙනස්ස අත්ථස්ස
එකන්තතො සාධනවසෙන භාසිතං චතුසච්චවිභාවනීයධම්මකථං. න හි
සච්චවිනිමුත්තා හගවතො ධම්මදෙසනා අත්ථී. බුද්ධස්සාති සබ්බඤ්ඤබුද්ධස්ස.
ආදිච්චබන්ධුනොති ආදිච්චවංසෙ සම්භූතත්තා ආදිච්චො බන්ධු එතස්සාති
ආදිච්චබන්ධු, හගවා. තස්ස ආදිච්චබන්ධුනො. ආදිච්චස්ස වා බන්ධුති ආදිච්චබන්ධු,
හගවා. තස්ස හගවතො ඔරසපුත්තභාවතො. තෙනාහ හගවා –

“යො අන්ධකාරෙ තමසි පහඬිකරො, වෙරොවතො මණ්ඩලී උග්ගතෙජො;
මා රාහු ගිලී වරමන්තලික්ඛෙ, පජං මම රාහු පමුඤ්ච සුරිය”න්ති. (සං. නි.
1.91);

පච්චබ්‍යාධිත්ති පටිච්ඡේදකං. භී-ති නිපාතමත්තං. නිපුණන්ති සණ්ඨං පරමසුබ්බමං,
නිරොධසච්චං, චතුසච්චමෙව වා. භී-ති වා හෙතුඅත්ථෙ නිපාතො. යස්මා පච්චබ්‍යාධිං
නිපුණං චතුසච්චං, තස්මා න දානි කිඤ්චි පටිච්ඡේදකිකම්මං අත්ථීති අත්ථො. යථා කිං
පටිච්ඡේදකීති ආහ “වාලග්ගං උසුනා යථා”ති. යථා සත්තධා භින්නස්ස වාලස්ස
කොටිං සුසික්ඛිතො කුසලො ඉස්සාසො උසුනා කණ්ඩෙන අවිරජ්ඣන්තො
විජ්ඣෙය්‍ය, එවං පච්චබ්‍යාධිං නිපුණං අරියසච්චන්ති යොජනා.

අභයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ලොමසකඬ්ඨියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

දබ්බං කුසන්ති ආයස්මතො ලොමසකඬ්ඨියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
සො කිර ඉතො එකනවුතෙ කජ්ජෙ විපස්සිං හගවන්තං පස්සිත්ථා පසන්නමානසො
නානාපුජ්ථෙහි පුජෙත්ථා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො පුන
අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්ථා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො කස්සපස්ස හගවතො
සාසනෙ පබ්බජිත්ථා සමණධම්මං කරොති. තෙන ව සමයෙන සත්ථාරා

හද්දෙකරත්තපටිපදාය කථිතාය අඤ්ඤතරො භික්ඛු හද්දෙකරත්තසුත්තවසෙන තෙන සාකච්ඡං කරොති. සො තං න සම්පායාසී. අසම්පායන්තො “අභං අනාගතෙ තුය්භං හද්දෙකරත්තං කට්ඨං සමත්ථො භවෙය්” න්ති පණ්ඩිතං අකාසී, ඉතරො “පුච්ඡෙය්” න්ති. එතෙසු පට්ඨො එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා අම්භාකං භගවතො කාලෙ කපිලවත්ථුස්මිං සාකියරාජකුලෙ නිබ්බන්ති. තස්ස සුබ්බමාලභාවෙන සොණස්ස විය පාදනලෙසු ලොමානි ජාතානි, තෙනස්ස ලොමසකඬ්ඨියොති නාමං අභොසී. ඉතරො දෙවලොකෙ නිබ්බන්තිත්වා වන්දනොති පඤ්ඤායිත්ථ. ලොමසකඬ්ඨියො අනුරුද්ධාදීසු සත්ත්වකුමාරෙසු පබ්බජන්තෙසු පබ්බජිතුං න ඉච්ඡී. අථ නං සංවෙපෙතුං වන්දනො දෙවපුත්තො උපසඬ්ඨිකම්මිත්වා හද්දෙකරත්තං පුච්ඡී. ඉතරො “න ජානාමී” ති. පුත දෙවපුත්තො “අථ කස්මා තයා ‘හද්දෙකරත්තං කට්ඨං’ න්ති සඬ්ඨගරො කතො, ඉදානි පත නාමමත්තම්පි න ජානාමී” ති වොදෙසී. ඉතරො තෙන සද්ධිං භගවන්තං උපසඬ්ඨිකම්මිත්වා, “මයා කීර, භන්තෙ, පුබ්බෙ ‘ඉමස්ස හද්දෙකරත්තං කට්ඨස්සාමී’ ති සඬ්ඨගරො කතො” ති පුච්ඡී. භගවා “ආම, කුලපුත්ත, කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ තයා එවං කත” න්ති ආභ. ස්වායමත්ථො උපරිපණ්ණාසකෙ ආගතනායෙන විත්ථාරතො වෙදිතබ්බො. අථ ලොමසකඬ්ඨියො “තෙන භි, භන්තෙ, පබ්බාපෙථ ම” න්ති ආභ. භගවා “න, බො, තථාගතා මාතාපිතුභි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං පබ්බාපෙන්නී” ති පටික්ඛිපි. සො මාතු සන්නිකං ගන්ත්වා “අනුජානාහි මං, අම්ම, පබ්බජිතුං, පබ්බජිස්සාමහ” න්ති වත්වා, මාතරා “තාත, සුබ්බමාලො ත්වං කථං පබ්බජිස්සසී” ති වුත්තෙ, “අත්තනො පරිස්සයසහනභාවං පකාසෙන්නො “දබ්බං කුසං පොඨකිල” න්ති ගාථං අභාසී.

27. තත්ථ දබ්බන්ති දබ්බතිණ්ණමාහ, යං “සද්දුලො” තිපි වුවිවති. කුසන්ති කුසතිණං, යො “කාසො” ති වුවිවති. පොඨකිලන්ති සකණ්ටකං අකණ්ටකඤ්ච ගච්ඡං. ඉධ පත සකණ්ටකමෙව අධිප්පෙනං. උසිරාදීනි සුවඤ්ඤෙය්සානි. දබ්බාදීනි තිණානි බීරණතිණානි පාදෙහි අක්කන්තස්සාපි දුක්ඛජනකානි ගමනන්තරායකරානි ව, තානි ව පනාහං උරසා පනුදිස්සාමි උරසාපි අපනෙස්සාමි. එවං අපනෙන්නො තං නිමිත්තං දුක්ඛං සහන්තො අරඤ්ඤායතනෙ ගුම්මන්තරං පටිසිත්වා සමණධම්මං කාතුං සක්ඛිස්සාමි. කො පත වාදො පාදෙහි අක්කමනෙති දස්සෙති. විවෙකමනුබ්බහයන්ති කායච්චෙකං චිත්තච්චෙකං උපධිච්චෙකඤ්ච අනුබ්බහයන්තො. ගණසඬ්ඨිගණකඤ්ච පභාය කායච්චෙකං අනුබ්බහයන්තස්සෙව අට්ඨන්තිංසාය ආරම්මණෙසු යත්ථ කත්ථවි චිත්තං සමාදහන්තස්ස චිත්තච්චෙකො, න සඬ්ඨගණකාරතස්ස. සමාහිතස්සෙව විපස්සනාය කම්මං කරොන්තස්ස සමථවිපස්සනඤ්ච යුගනද්ධං කරොන්තස්ස කිලෙසානං බෙපනෙන උපධිච්චෙකාධිගමො, න අසමාහිතස්ස. තෙන වුත්තං “විවෙකමනුබ්බහයන්ති කායච්චෙකං චිත්තච්චෙකං උපධිච්චෙකඤ්ච අනුබ්බහයන්තො” ති. එවං පත පුත්තෙන වුත්තෙ මාතා “තෙන භි, තාත, පබ්බජා” ති අනුජානි. සො භගවන්තං උපසඬ්ඨිකම්මිත්වා පබ්බජ්ජං යාපි. තං සත්ථා පබ්බාපෙසී. තං පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පටිසන්තං භික්ඛු ආහංසු – “ආවුසො, ත්වං සුබ්බමාලො කිං සක්ඛිස්සසී අරඤ්ඤෙ වසිතු” න්ති. සො තෙසම්පි

තමෙව ගාථං වත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා භාවනං අනුයුක්ඛන්තො නචිරස්සෙව
ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.52.23-27) –

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං, ආභුතීනං පටිග්ගහං;
රජියං පටිපජ්ජන්තං, නානාපුජ්චෙහි පුජයිං.

“එකනචුතිතො කජ්ජෙ, යං පුජ්චමහිපුජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො තංයෙව ගාථං අභාසීති.

ලොමසකඬගියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ජම්බුගාමීයපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

කච්චි නො වත්ථපසුතොති ආයස්මතො ජම්බුගාමීයපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උජ්ජත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො හුත්වා තත්ථ තත්ථ
විවට්ඨපනිස්සයං කුසලං ආචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කජ්ජෙ වෙස්සභුස්ස
හගවතො කාලෙ එකදිවසං කිංසුකානි පුජ්ථානි දිස්වා තානි පුජ්ථානි ගහෙත්වා
බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තො හගවත්තං උද්දිස්ස ආකාසෙ බිපන්තො පුජෙසි. සො
තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තො. තතො පරං පුඤ්ඤානි කත්වා
අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ වම්පායං
ජම්බුගාමීයස්ස නාම උපාසකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තො. තතො පරං පුඤ්ඤානි කත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ වම්පායං ජම්බුගාමීයස්ස නාම උපාසකස්ස පුත්වා
නිබ්බත්ති. තෙනස්ස ජම්බුගාමීයපුත්තොත්ථෙව සමඤ්ඤා අහොසි. සො
වයජ්ජන්තො හගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසංවෙගො පබ්බජිත්වා
කතපුබ්බකිච්චො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සාකෙතෙ අඤ්ජනවතෙ වසති. අථස්ස
පිතා “කිං නු බො මම පුත්තො සාසනෙ අභිරතො විහරති, උදාහු නො” ති
විමංසනත්ථං “කච්චි නො වත්ථපසුතො” ති ගාථං ලිඛිත්වා පෙසෙසි. සො තං
වාචෙත්වා, “පිතා මෙ පමාදවිහාරං ආසඬකති, අහඤ්ච අජ්ජාපි පුට්ඨජනභූමිං
නාතිවත්තො” ති සංවෙගජාතො සටෙන්තො වායමන්තො නචිරස්සෙව
ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.25-30) –

“කිංසුකං පුජ්ථිතං දිස්වා, පග්ගහෙත්වාන අඤ්ජලිං;
බුද්ධසෙට්ඨං සරිත්වාන, ආකාසෙ අහිපුජයිං.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිහි ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“කිලෙසා කුමාරිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ඤාතීතං වසනනගරං ගන්ත්වා සාසනස්ස නියානානිකභාවං
පකාසෙන්නො ඉද්ධිපාටිභාරියං දස්සෙසි. තං දිස්වා ඤාතකා පසන්නමානසා බහු
සඬ්ඝාරාමෙ කාරෙසුං. ටෙරොපි සකපිතරා පෙසිතං ගාථං අඬ්කුසං කත්වා
සටෙන්තො වායමන්තො අරහත්තං සච්ඡාකාසි. අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොත්තොපි
පිතුපුජනත්ථං “කච්චි නො වත්ථපසුතො”ති තමෙව ගාථං අභාසි.

28. තත්ථ කච්චීති පුච්ඡායං නිපාතො. නොති පටිසෙධෙ. වත්ථපසුතොති වත්ථෙ
පසුතො වත්ථපසුතො, වීචරමණ්ඩනාහිරතො. නිදස්සනමත්තඤ්ඤෙතං
පත්තමණ්ඩනාදිවාපල්ලපටික්ඛෙපස්සාපි අධිජ්ජෙතත්තා. “කච්චි න
වත්ථපසුතො”තිපි පාඨො, සො එවත්ථො. භූසනාරතොති අත්තභාවච්චිභූසනාය
රතො අහිරතො, යටෙකච්චෙ පබ්බජිත්වාපි වපලා කායදළ්භිබහුලා
වීචරාදිපරික්ඛාරස්ස අත්තතො සරීරස්ස ව මණ්ඩනච්චිභූසනට්ඨානාය යුත්තා
හොත්ති. කිමෙව පරික්ඛාරපසුතො භූසනාරතො ව නාහොසිති අයමෙත්ථ
පදද්වයස්සාපි අත්ථො. සීලමයං ගන්ධන්ති අමණ්ඩාදිභාවාපාදනෙන සුපරිසුද්ධස්ස
චතුබ්බිධස්සපි සීලස්ස වසෙන ය්වායං “යො ව සීලවතං පජාති න ඉතරා දුස්සීලපජා,
දුස්සීලත්තායෙව දුස්සීලාමයං දුග්ගන්ධං වායති, එවං ත්වං දුග්ගන්ධං අවාසිත්වා
කච්චි සීලමයං ගන්ධං වායසීති අත්ථො. අථ වා නෙතරා පජාති න ඉතරා දුස්සීලපජා,
තං කච්චි න හොති, යතො සීලමයං ගන්ධං වායසීති ඛ්‍යාතිරෙකෙන
සීලගන්ධවායනමෙව විභාවෙති.

පම්බුගාමියපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. භාරිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සමුත්තමයමත්තානන්ති ආයස්මතො භාරිතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති?
සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො හුත්වා තත්ථ තත්ථ විචට්ඨපනිස්සයං
පුඤ්ඤසම්භාරං උපවිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ සුදස්සනං නාම
පච්චෙකසම්බුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො කුට්ඨපුජ්ජෙහි පුජං කත්වා තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
සාවත්ථිනගරෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බන්ති. භාරිතොතිස්ස නාමං අහොසි.
තස්ස වයස්පත්තස්ස මාතෘපිතරො කුලරූපාදීහි අනුච්ඡවිකං කුමාරිකං
බ්‍රාහ්මණධිතරං ආනෙසුං. සො තාය සද්ධිං හොගසුඛං අනුභවන්තො එකදිවසං
අත්තතො තස්සා ව රූපසම්පත්තිං ඔලොකෙන්වා ධම්මතාය වොදියමානො “ඊදිසං
නාම රූපං නචිරස්සෙව ජරාය මච්චුනා ව අහිජ්ජමද්දියති”ති සංවෙගං පටිලහි.
කතිපයදිවසාතික්කමෙනෙව වස්ස හරියං කණ්භසප්පො ඩංසිත්වා මාරෙසි. සො
තෙන භියොසාසොමත්තාය සඤ්ජාතසංවෙගො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං
සුත්වා සරඛන්ධනෙ ඡින්දිත්වා පබ්බජී. තස්ස ව වරියානුකූලං කම්මට්ඨානං

ගහෙන්වා විහරන්තස්ස කම්මට්ඨානං න සම්පජ්ජති, චිත්තං උජුගතං න හොති. සො ගාමං පිණ්ඩාය පට්ටියො අඤ්ඤතරං උසුකාරං උසුදණ්ඩං යන්තෙ පක්ඛිපිත්වා උජුං කරොන්තං දිස්වා “ඉමෙ අවෙනනම්පි නාම උජුං කරොන්ති, කස්මා අහං චිත්තං උජුං න කරිස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා තතොව පටිනිවත්තිත්වා දිවාට්ඨානෙ නිසින්නො විපස්සනං ආරභි. අට්ඨස්ස භගවා උපරි ආකාසෙ නිසිදිත්වා ඔවාදං දෙන්තො “සමුත්තමයමත්තාන”න්ති ගාථං අභාසි. අයමෙව ථෙරො අත්තානං පරං විය ඔවදන්තො අභාසිති ව වදන්ති.

29. තත්ථ සමුත්තමයන්ති සම්මා උන්නමෙන්නො, සමාපත්තිවසෙන කොසජ්ජපක්ඛෙ පතිතුං අදත්වා තතො උද්ධරන්නො වීරියසමතං යොජෙන්නොති අත්ථො. අත්තානන්ති චිත්තං, අථ වා සමුත්තමයාති කොසජ්ජපක්ඛෙතො සමුත්තමෙහි. ම-කාරො පදසන්ධිකරො. භීතවීරියතාය තව චිත්තං කම්මට්ඨානවීරී. නජ්ජපිපජ්ජති වෙ, තං වීරියාරම්භවසෙන සම්මා උන්නමෙහි, අනොනතං අනපනතං කරොහිති අධිජ්ජායො. එවං පන කරොන්තො උසුකාරොව තෙජනං. චිත්තං උජුං කරිත්වාන, අවිජ්ජං භින්ද භාරිතාති. යථා නාම උසුකාරො කණ්ඩං ඊසකම්පි ඔනතං අපනතඤ්ච විජ්ඣන්නො ලක්ඛං භින්දනත්ථං උජුං කරොති, එවං කොසජ්ජපාතතො අරක්ඛණෙන ඔනතං උද්ධවිචපාතතො අරක්ඛණෙන අපනතං විජ්ඣන්නො අජ්ජනාපත්තියා චිත්තං උජුං කරිත්වාන සමාහිතචිත්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා සීසං අග්ගමග්ගඤ්ඤාණෙන අවිජ්ජං භින්ද පදාලෙහිති. තං සුත්වා ථෙරො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරෙනෙව අරහා අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.35.39-43) –

“භිමවන්තස්සාවිදුරෙ, වසලො නාම පබ්බතො;
බුද්ධො සුදස්සනො නාම, වසතෙ පබ්බතන්තරෙ.

“පුජ්ථං හෙමවන්තං ගය්හ, වෙහාසං අගමාසහං;
තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, ඔසතිණ්ණමනාසවං.

“පුජ්ථං කුට්ඨමාදාය, සීසෙ කත්වානහං තදා;
බුද්ධස්ස අභිරොපෙසිං, සයම්භුස්ස මහෙසිනො.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ථමභිපුජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුජ්ථපුජායිදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තොපි තමෙව ගාථං අභාසි.

භාරිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උත්තියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ආබාධෙ මෙ සමුප්පන්නෙති ආයස්මතො උත්තියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපවිනන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ චන්දහාගාය නදියා මහාරූපො සුසුමාරො හුත්වා නිබ්බත්තො. සො පාරං ගන්තුං නදියා තීරං උපගතං භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පාරං නෙතුකාමො තීරසමීපෙ නිපජ්ජී. භගවා තස්ස අනුකම්පාය පිට්ඨියං පාදෙ යපෙසි. සො භට්ඨො උදග්ගො පිතිවෙගෙන දිගුණුස්සාහො හුත්වා සොතං ඡින්නන්තො සීසෙන ජවෙන භගවන්තං පරතීරං නෙසි. භගවා තස්ස චිත්තප්පසාදං ඔලොකෙත්වා “අයං ඉතො වුතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො පට්ඨාය සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ අමතං පාපුණිස්සති”ති බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි.

සො තථා සුගතීසුයෙව පරිබ්භමන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති උත්තියො නාම නාමෙන. සො වයප්පත්තො “අමතං පරියෙසිස්සාමි”ති පරිබ්බාජකො හුත්වා විචරන්තො එකදිවසං භගවන්තං උපසඬකමිත්වා ධම්මං සුත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වාපි සීලාදීනං අවිසොධිතත්තා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො අඤ්ඤෙ හික්ඛු විසෙසං නිබ්බත්තෙත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තෙ දිස්වා සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා සඬබ්බෙපෙනෙව ඔවාදං යාචි. සත්ථාපි තස්ස “තස්මාතිහ ත්වං, උත්තිය, ආදිමෙව විසොධෙහි”ති ආදිනා (සං. නි. 5.369) සඬබ්බෙපෙනෙව ඔවාදං අදාසි. සො තස්ස ඔවාදෙ යත්වා විපස්සනං ආරභි. තස්ස ආරද්ධවිපස්සනස්ස ආබාධො උප්පජ්ජී. උප්පන්නෙ පන ආබාධෙ සඤ්ජාතසංවෙගො වීරියාරම්භවත්ථුං කත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.3.169-179) –

“චන්දහාගානදීතීරෙ, සුසුමාරො අහං තදා;
සගොචරපසුතොහං, නදිතිත්ථං අගච්ඡහං.

“සිද්ධත්ථො තමහි සමයෙ, සයම්භු අග්ගපුග්ගලො;
නදිං තරිතුකාමො සො, නදිතිත්ථං උපාගමි.

“උපගතෙ ව සම්බුද්ධෙ, අහමපි තත්ථුපාගමිං;
උපගන්ත්වාන සම්බුද්ධං, ඉමං වාවං උදිරයි.

“අභිරුහ මහාවීර, තාරෙස්සාමි අහං තුවං;
පෙත්තිකං විසයං මය්හං, අනුකම්ප මහාමුනි.

“මම උග්ගජ්ජනං සුත්වා, අභිරුහි මහාමුනි;
භට්ඨො භට්ඨෙන චිත්තෙන, තාරෙසිං ලොකනායකං.

“නදියා පාරිමෙ තීරෙ, සිද්ධත්ථො ලොකනායකො;
අස්සාසෙසි මමං තත්ථ, අමතං පාපුණිස්සති.

“තම්භා කායා චචිත්ථාන, දෙවලොකං අගච්ඡන්; දිබ්බසුඛං අනුභවිං, අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො.

“සත්තක්ඛත්තුඤ්ච දෙවින්දො, දෙවරජ්ජමකාසනං; තිණ්ණිකත්තුං චක්ඛවත්ති, මහියා ඉස්සරො අහුං.

“විවෙකමනුයුත්තොහං, නිපකො ච සුසංවුතො; ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

“චතුත්තවුත්තො කප්පෙ, තාරෙසිං යං නරාසනං; දුග්ගතිං නාහිජානාමි, තරණාය ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

අරහත්තං පන පත්ථා අත්තනො සම්මා පටිපත්තියා පරිපුණ්ණාකාරවිභාවනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො “ආබ්බොධෙ මෙ සමුප්පන්නෙ”ති ගාථං අභාසි.

30. තත්ථ ආබ්බොධෙ මෙ සමුප්පන්නෙති සරීරස්ස ආබ්බාධනතො “ආබ්බොධො”ති ලද්ධනාමෙ විසභාගධාතුක්ඛොභහෙතුකෙ රොගෙ මය්හං සඤ්ජාතෙ. සති මෙ උදපජ්ජාති “උප්පන්නො ඛො මෙ ආබ්බොධො, ධානං ඛො පනෙතං විජ්ජති, යදිදං ආබ්බොධො වඩ්ඪෙය්‍ය. යාව පනායං ආබ්බොධො න වඩ්ඪති, හන්දාහං වීරියං ආරහාමි ‘අප්පත්තස්ස පත්තියා අනාධිගතස්ස අධිගමාය අසවිජ්ජිතස්ස සවිජ්ජිතියායා’”ති වීරියාරම්භවත්ථුතා සති තස්සෙව ආබ්බධස්ස වසෙන දුක්ඛාය වෙදනාය පිළියමානස්ස මය්හං උදපාදි. තෙනාහ “ආබ්බොධො මෙ සමුප්පන්නො, කාලො මෙ නප්පමජ්ජිතු”න්ති. ඵලං උප්පන්නඤ්ඤි සතිං අඬ්ඤාසං කත්ථා අයං ථෙරො අරහත්තං පත්තොති.

උත්තියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තතියවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථවග්ගො

1. ගභ්වරතීරියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පුට්ඨො ඩංසෙහීති ආයස්මතො ගභ්වරතීරියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ සිබ්බස්ස හගවතො කාලෙ මිගලුද්දො හුත්ථා අරඤ්ඤෙ විවරන්තො අද්දස සිබ්බං හගවත්තං අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ දෙවනාගයක්ඛානං ධම්මං දෙසෙන්නං, දිස්වා පන පසන්නමානසො “ධම්මො එස වුච්චති”ති සරෙ නිමිත්තං අග්ගහෙසි. සො තෙන විත්තප්පසාදෙන දෙවලොකෙ උප්පන්නො පුන අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො

ඉමස්මී. බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා “අග්ගිදත්තො” ති
ලද්ධනාමො වයප්පත්තො භගවතො යමකපාටිභාරියං දිස්වා සඤ්ජාතප්පසාදො
සාසනෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ගන්වරතීරෙ නාම අරඤ්ඤට්ඨානෙ
වසති. තෙනස්ස ගන්වරතීරයොති සමඤ්ඤා අහොසි. සො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා
නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.52.44-50) –

“මිගලුද්දො පුරෙ ආසි, අරඤ්ඤෙ විපිනෙ අහං;
අද්දසං චිරජං බුද්ධං, දෙවසඬ්ඨපුරක්ඛනං.

“චතුසච්චං පකාසෙත්තං, දෙසෙත්තං, අමතං පදං;
අස්සොසිං මධුරං ධම්මං, සිබ්බො ලොකබන්ධුනො.

“සොසෙ චිත්තං පසාදෙසිං, අසමජ්ජට්ඨග්ගලෙ;
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, උත්තරිං දුත්තරං භවං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං සඤ්ඤමලහිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, සොසසඤ්ඤායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා භගවත්තං වන්දිත්වා සාවත්ථියං අගමාසි. තස්ස
ආගතභාවං සුත්වා ඤාතකා උපගන්ත්වා මහාදානං පවත්තෙසුං. සො කතිපයදිවසෙ
වසිත්වා අරඤ්ඤමෙව ගන්තුකාමො අහොසි. තං ඤාතකා, “භත්තෙ, අරඤ්ඤං
නාම ඩංසමකසාදිවසෙන බහුපරිස්සයං, ඉධෙව වසථා” ති ආහංසු. තං සුත්වා ථෙරො
“අරඤ්ඤවාසොයෙව මය්හං රුච්චති” ති විවෙකාහිරතිකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං
බ්‍යාකරොත්තො “චුට්ඨො ඩංසෙහි” ති ගාථං අභාසි.

31. තත්ථ චුට්ඨො ඩංසෙහි මකසෙහිති ඩංසනසීලතාය “ඩංසා” ති ලද්ධනාමාහි
අන්ධකමක්ඛිකාහි, මකසනඤ්ඤිතෙහි ව සුවිමුඛපාණෙහි චුස්සිතො දට්ඨොති
අත්ථො. අරඤ්ඤස්මිත්ති “පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡම”න්ති (පාරා. 654)
චුත්තඅරඤ්ඤලක්ඛණයොගතො අරඤ්ඤෙ. බ්‍රහ්මවනෙහි මහාරුක්ඛගච්ඡගහනතාය
මහාවනෙ අරඤ්ඤානියං. නාගො සඬ්භාමසීසෙවාති සඬ්භාමාවචරො භත්ථිනාගො
විය සඬ්භාමමුද්ධනි පරසෙනාසම්පහාරං. “අරඤ්ඤවාසො නාම බුද්ධාදීහි
වණ්ණිතො ථොමිතො” ති උස්සාහජාතො සතො සතිමා හුත්වා තත්‍ර තස්මිං
අරඤ්ඤෙ, තස්මිං වා ඩංසාදිසම්ඵස්සෙ උපට්ඨිතෙ අධිවාසයෙ අධිවාසෙයා
සහෙයා, “ඩංසාදයො මං ආබාධෙත්ති” ති අරඤ්ඤවාසං න ජහෙය්‍යාති අත්ථො.

ගන්වරතීරියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සුප්පියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අපරං ජීර්මානෙනාති ආයස්මතො සුප්පියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ වසන්තො තත්ථ භගවත්තං දිස්වා පසන්නාමානසො ඵලාඵලං අදාසි, තථා හික්ඛුසඬ්ඨස්ස. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස කාලෙ බත්තියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා අනුක්කමෙන විඤ්ඤාතං පත්තො කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන ලද්ධසංවෙගො සාසනෙ පබ්බජිත්වා බහුස්සුතො අහොසි. ජාතිමදෙන සුතමදෙන ච අත්තානං උක්කංසෙන්තො පරෙ ච වම්භෙන්තො විහාසි. සො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන සාවත්ථියං පරිභුතරූපෙ සුසානගොපකකුලෙ නිබ්බත්ති. සුප්පියොතිස්ස නාමං අහොසි. අථ විඤ්ඤාතං පත්තො අත්තනො සභායභූතං සොපාකත්ථෙරං උපසඬ්ඨකම්මත්වා තස්ස සන්නිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසංවෙගො පබ්බජිත්වා සම්මාපටිපත්තිං පුරෙත්වා “අපරං ජීර්මානෙනා”ති ගාථං අභාසි.

32. තත්ථ අපරන්ති ජරාරහිතං, නිබ්බානං සන්ධායාහ. තඤ්ඤි අජාතත්තා නත්ථි එත්ථ ජරා, එතස්මිං චා අධිගතෙ පුග්ගලස්ස සා නත්ථිති ජරාභාවහෙතුතොපි අපරං නාම. ජීර්මානෙනාති ජීරන්තෙන, බණ්ණෙ බණ්ණෙ ජරං පාපුණන්තෙන. තප්පමානෙනාති සන්තප්පමානෙන, රාගාදීහි එකාදසහි අග්ගිහි දය්හමානෙන. නිබ්බුතිත්ති යථාචුත්තසන්නාපාභාවතො නිබ්බුතසභාවං නිබ්බානං. නිමියන්ති පරිවත්තෙය්‍යං වෙතාපෙය්‍යං. පරමං සන්නිත්ති අනවසෙසකිලෙසාහිසඬ්ඨාරපරිලාභවූපසමධම්මතාය උත්තමං සන්නිං. චතුර්ථි යොගෙහි අනනුබන්ධත්තා යොගක්ඛෙමං. අත්තනො උත්තරිතරස්ස කස්සචි අභාවතො අනුත්තරං. අයඤ්ඤෙත්ථ සඬ්ඛෙපත්ථො – බණ්ණෙ බණ්ණෙ ජරාය අභිභූයාමානත්තා ජීර්මානෙන, තථා රාගග්ගිආදීහි සන්තප්පමානෙන ගතො ඵවං අනිච්චෙන දුක්ඛෙන අසාරෙන සබ්බථාපි අනුපසන්නසභාවෙන සඋපද්දවෙන, තප්පටිපක්ඛභාවතො අපරං පරමුපසමභූතං කෙනචි අනුපද්දුතං අනුත්තරං නිබ්බානං නිමියං පරිවත්තෙය්‍යං “මහා වත මෙ ලාභො මහා උදයො භත්ථගතො”ති. යථා හි මනුස්සා යං කිඤ්චි භණ්ඩං පරිවත්තෙන්තා නිරපෙක්ඛා ගය්හමානෙන සම්බහුමානා හොන්ති, ඵවමයං ථෙරො පහිතත්තො විහරන්තො අත්තනො කායෙ ච ජීවිතෙ ච නිරපෙක්ඛතං, නිබ්බානං පටිපෙසිතත්තඤ්ච පකාසෙන්තො “නිමියං පරමං සන්නිං, යොගක්ඛෙමං අනුත්තර”න්ති වත්වා තමෙව පටිපත්තිං පරිබුහයන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.52.51-77) –

“වරුණො නාම නාමෙන, බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගු;
ජඩ්ඛෙත්වා දස පුත්තානි, වනමජ්ඣොගහිං තදා.

“අස්සමං සුකතං කත්වා, සුවිහත්තං මනොරමං;
පණ්ණසාලං කරිත්වාන, වසාමි විපිනෙ අහං.

“පදුමුත්තරො ලොකවිදු, ආභුතීනං පටිග්ගහො;

මමුද්ධරිතුකාමො සො, ආගච්ඡි මම අස්සමං.

“යාවතා වනසණ්ඩමිහි, ඔහාසො විපුලො අහු;
බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන, පජ්ජලී විපිනං තදා.

“දිස්වාන තං පාරිහිරං, බුද්ධසෙට්ඨස්ස තාදිනො;
පත්තපුටං ගහෙත්වාන, එලෙන පුප්පිං අහං.

“උපගන්ත්වාන සම්බුද්ධං, සහබාරිමදාසහං;
අනුකම්පාය මෙ බුද්ධො, ඉදං වචනමබ්බවි.

“බාරිහාරං ගහෙත්වාන, පච්ඡතො එහි මෙ තුවං;
පරිභුන්තෙ ච සඨසමිහි, පුඤ්ඤං තච භවිස්සති.

“පුටකං තං ගහෙත්වාන, හික්ඛුසඨ්ඨස්සදාසහං;
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, තුසිතං උපපජ්ජහං.

“තත්ථ දිබ්බෙහි නච්චෙහි, ගීතෙහි වාදිතෙහි ච;
පුඤ්ඤකම්මෙන සංයුත්තං, අනුභොමි සදා සුඛං.

“යං යං යොනුපපජ්ජාමි, දෙවත්තං අථ මානුසං;
භොගෙ මෙ උභනතා නත්ථී, එලදානස්සිදං එලං.

“යාවතා චතුරො දීපා, සසමුද්දා සපබ්බතා;
එලං බුද්ධස්ස දත්වාන, ඉස්සරං කාරයාමහං.

“යාවතා යෙ පක්ඛිගණා, ආකාසෙ උප්පතන්ති චෙ;
තෙපි මෙ වසමන්චෙත්ති, එලදානස්සිදං එලං.

“යාවතා වනසණ්ඩමිහි, යක්ඛා භූතා ච රක්ඛසා;
කුම්භණ්ඩා ගරුලා වාපි, පාරිවරියං උපෙන්නි මෙ.

“කුම්මා සොණා මධුකාරා, ඩංසා ච මකසා උභො;
තෙපි මං වසමන්චෙත්ති, එලදානස්සිදං එලං.

“සුපණ්ණා නාම සකුණා, පක්ඛිජාතා මහබ්බලා;
තෙපි මං සරණං යන්ති, එලදානස්සිදං එලං.

“යෙපි දීඝායුකා නාගා, ඉද්ධිමන්තො මහායසා;
තෙපි මං වසමන්චෙත්ති, එලදානස්සිදං එලං.

“සීහා බ්‍රහ්මා ච දීපි ච, අච්ඡකොකතරච්ඡකා;

තෙපි මං වසමන්වෙන්නි, එලදානස්සිදං එලං.

“ඔසධි තිණවාසි ව, යෙ ව ආකාසවාසිනො;
සබ්බෙ මං සරණං යන්නි, එලදානස්සිදං එලං.

“සුදුද්දසං සුනිපුණං, ගම්භීරං සුප්පකාසිනං;
එස්සයිත්වා විහරාමි, එලදානස්සිදං එලං.

“විමොක්ඛෙ අට්ඨ ඵ්ඨිත්වා, විහරාමි අනාසවො;
ආතාපි නිපකො වාහං, එලදානස්සිදං එලං.

“යෙ එලට්ඨා බුද්ධපුත්තා, බීණදොසා මහායසා;
අහමඤ්ඤතරො තෙසං, එලදානස්සිදං එලං.

“අභිඤ්ඤාපාරමිං ගන්ත්වා, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, විහරාමි අනාසවො.

“තෙවිජ්ජා ඉද්ධිපත්තා ව, බුද්ධපුත්තා මහායසා;
දිබ්බසොතං සමාපන්නා, තෙසං අඤ්ඤතරො අහං.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං එලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, එලදානස්සිදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වාපි තමෙව ගාථං අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණවසෙන අභාසි.

සුප්පියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සොපාකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යථාපි එකපුත්තස්මිත්ති ආයස්මතො සොපාකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො හුත්වා තත්ථ තත්ථ විවට්ඨපනිස්සයං කුසලං
උපවිනන්තො කකුසන්ධස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්භිකස්ස පුත්තො
හුත්වා නිබ්බත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො බීජපුරඵලානි සත්ථු
උපනෙසි. පටිග්ගහෙසි භගවා අනුකම්පං උපාදාය. සො හික්ඛුසඨසෙ ව
අභිජ්ජසන්නො සලාකහත්තං පට්ඨපෙත්වා සඬුද්දෙසවසෙන තිණ්ණං හික්ඛුනං
යාවතායුකං බීරහත්තං අදාසි. සො තෙහි පුඤ්ඤකම්මෙහි අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු
සම්පත්තිං අනුභවන්තො එකදා මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තො එකස්ස
පච්චෙකබුද්ධස්ස බීරහත්තං අදාසි. එවං තත්ථ තත්ථ පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසු එව
පරිබ්භමන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ පුරිමකම්මනිස්සන්දෙන සාවත්ථියං
අඤ්ඤතරාය දුග්ගතිත්ථියා කුච්ඡිමහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස මාතා දස මාසෙ
කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා පරිපක්කෙ ගබ්භෙ විජායනකාලෙ විජායිතුං අසක්කොන්ති

මුවිෂං ආපජ්ජිත්වා බහුවෙලං මතා විය නිපජ්ජී. තං ඤාතකා “මතා” ති සඤ්ඤාය සුසානං නෙත්වා විතකං ආරොපෙත්වා දෙවතානුභාවෙන වාතචුට්ඨියා උට්ඨිතාය අග්ගිං අදත්වා පක්කමිංසු. දාරකො පච්ඡිමභාවිකත්තා දෙවතානුභාවෙන මාතුකුච්ඡිතො අරොගො නික්ඛමි. මාතා පන කාලමකාසි. දෙවතා තං ගහෙත්වා මනුස්සරූපෙන සුසානගොපකස්ස ගෙහෙ යිපෙත්වා කතිපයකාලං පතිරූපෙන ආභාරෙන පොසෙසි. තතො පරං සුසානගොපකො ච තං අත්තනො පුත්තං කත්වා වඩ්ඪෙත්ති. සො තථා වඩ්ඪෙත්තො තස්ස පුත්තෙන සුපියෙන නාම දාරකෙන සද්ධිං කීළන්තො විවරති. තස්ස සුසානෙ ජාතසංවඩ්ඪභාවතො සොපාකොති සමඤ්ඤා අහොසි.

අටෙකදිවසං සත්තවස්සිකං තං භගවා පච්චුසවෙලාය ඤාණජාලං පත්ථරිත්වා වෙනෙය්‍යබන්ධවෙ ඔලොකෙත්වා ඤාණජලන්තොගධං දිස්වා සුසානට්ඨානං අගමාසි. දාරකො පුබ්බහෙතුතා වොදියමානො පසන්තමානසො සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස ධම්මං කටෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පබ්බජ්ජං යාවිත්වා “පිතරා අනුඤ්ඤාතොසි” ති චුත්තො පිතරං සත්ථු සන්තිකං නෙසි. තස්ස පිතා සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා “භත්තෙ, ඉමං දාරකං පබ්බාපෙථා” ති අනුජාති. සත්ථා තං පබ්බාපෙත්වා මෙත්තාභාවනාය නියොපෙසි. සො මෙත්තාකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සුසානෙ විහරන්තො ච විරස්සෙව මෙත්තාඤානං නිබ්බත්තෙත්වා ඤානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.45.1-7) –

“කකුසන්ධො මහාවීරො, සබ්බධම්මාන පාරගු;
ගණම්භා වූපකට්ඨො සො, අගමාසි වනන්තරං.

“බීජමිඤ්ජං ගහෙත්වාන, ලතාය ආවුණිං අභං;
භගවා තම්භි සමයෙ, ඤායතෙ පබ්බතන්තරෙ.

“දිස්වානභං දෙවදෙවං, විජ්ජසන්තෙන වෙනසා;
දක්ඛිණෙය්‍යස්ස විරස්ස, බීජමිඤ්ජමදාසභං.

“ඉමස්මිංයෙව කප්පමිහි, යං මිඤ්ජමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බීජමිඤ්ජස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්‍හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.
අරහා හුත්වා පන අඤ්ඤෙසං සොසානිකභික්ඛූනං මෙත්තාභාවනාවිධිං දස්සෙන්නො “යථාපි එකපුත්තස්මි” ත්ති ගාථං අභාසි.

33. තත්ථ යථාති ඔපම්මත්ථෙ නිපාතො. එකපුත්තස්මිත්ති පුනාති ච කුලවංසං තායති වාති පුත්තො, අනුජාදිහෙදො පුත්තො. එකො පුත්තො එකපුත්තො, තස්මිං එකපුත්තස්මිං. විසයෙ වෙතං භූමිමච්චනං. පියස්මිත්ති පියායිතබ්බතාය වෙච එකපුත්තතාය ච රූපසීලාචාරාදීහි ච පෙමකරණට්ඨානභූතෙ. කුසලීති කුසලං චූච්චති

බෙමං සොත්ථිභාවො, තං ලභිතබ්බං එතස්ස අත්ථිති කුසලී, සත්තානං භිතෙසී මෙත්තජ්ඣාසයො. සබ්බෙසු පාණෙසුති සබ්බෙසු සත්තෙසු. සබ්බත්ථාති සබ්බාසු දිසාසු සබ්බෙසු වා භවාදීසු, සබ්බාසු වා අවත්ථාසු. ඉදං චුත්තං හොති – යථා එකපුත්තකෙ පියෙ මනාපෙ මාතාපිතා කුසලී එකන්තභිතෙසී භවෙය්‍ය, එවං පුරත්ථිමාදිභෙදාසු සබ්බාසු දිසාසු, කාමභවාදිභෙදෙසු සබ්බෙසු භවෙසු දහරාදිභෙදාසු සබ්බාසු අවත්ථාසු ව යීතෙසු සබ්බෙසු සත්තෙසු එකන්තභිතෙසීතාය කුසලී භවෙය්‍ය, “මිත්තො උදාසීනො පඤ්චත්ථිකො” ති සීමං අකත්වා සීමාසම්භෙදවසෙන සබ්බත්ථ එකරසං මෙත්තං භාවෙය්‍යාති. ඉමං පන ගාථං වත්වා “සවෙ තුම්භෙ ආයස්මත්තො එවං මෙත්තාභාවනං අනුයුඤ්ජෙය්‍යාථ, යෙ තෙ භගවතා ‘සුඛං සුපතී’ තිආදිනා (අ. නි. 11.15) එකාදස මෙත්තානිසංසා චුත්තා, එකංසෙන තෙසං භාගිනො භවථා” ති ඔවාදමදාසි.

සොපාකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පොසියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අනාසන්නවරාති ආයස්මතො පොසියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ විචට්ඨපනිස්සයං බහුං කුසලං උපවිනිත්වා සුගතීසු එව සංසරන්තො ඉතො ද්වෙනවුතෙ කප්පෙ තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ මීගලුද්දො හුත්වා අරඤ්ඤෙ විවරති. අථ භගවා තස්ස අනුග්ගහං කාතුං අරඤ්ඤං ගන්ත්වා තස්ස චක්ඛුපථෙ අත්තානං දස්සෙසි. සො භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො ආවුධං නික්ඛිපිත්වා උපසඬකමිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස අට්ඨාසි. භගවා නිසිදිතුකාමතං දස්සෙසි. සො තාවදෙව තිණුමුට්ඨියො ගහෙත්වා සමෙ භූමිභාගෙ සක්කච්චං සන්ථරිත්වා අදාසි. නිසිදි තත්ථ භගවා අනුකම්පං උපාදාය. නිසින්තෙ පන භගවති අනප්පකං පිතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො භගවන්තං වන්දිත්වා සයම්පි එකමන්තං නිසිදි. අථ භගවා “එත්තකං වට්ටති ඉමස්ස කුසලඛ්ජ” න්ති උට්ඨායාසනා පක්කාමි. අවිරපක්කන්තෙ භගවති තං සීහො මීගරාජා ඝාතෙසි. සො කාලඬකතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. “සො කිර භගවති අනුපගච්ජන්තෙ සීහෙන ඝාතිතො නිරයෙ නිබ්බත්තිස්සති” ති තං දිස්වා භගවා සුගතියං නිබ්බත්තනත්ථං කුසලඛ්ජරොපනත්ථඤ්ච උපසඬකමි.

සො තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො දෙවලොකතො වට්ඨිත්වා සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිතො පුත්තො සඬගාමජීතත්ථෙරස්ස කනිට්ඨභාතා හුත්වා නිබ්බත්ති. පොසියොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයජ්ජත්තො දාරපරිග්ගහං කත්වා එකං පුත්තං ලභිත්වා අන්තිමභවිකතාය ධම්මතාය වොදියමානො ජාතිආදිං පටිච්ච උජ්ජන්නසංවෙගො පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වූපකට්ඨො හුත්වා චතුසච්චකම්මට්ඨානභාවනං අනුයුඤ්ජන්තො නවිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.53.1-12)

—

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, ලම්බකො නාම පබ්බතො;
තත්ථෙව තිස්සො සම්බුද්ධො, අබ්භොකාසම්භි වඩ්ඤ්ථි.

“මිගලුද්දො තදා ආසිං, අරඤ්ඤෙ කානනෙ අහං;
දිස්වාන තං දෙවදෙවං, තිණුමුට්ඨිමදාසහං.

“නිසීදනත්ථං බුද්ධස්ස, දත්වා චිත්තං පසාදයිං;
සම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා, පක්කාමිං උත්තරාමුබ්බො.

“අචිරං ගතමත්තස්ස, මිගරාජා අපොථයි;
සොහෙන පොටිතො, සන්තො තත්ථ කාලඤ්ඤානො අහං.

“ආසන්නෙ මෙ කතං කම්මං, බුද්ධසෙට්ඨෙ අනාසවෙ;
සුමුත්තො සරවෙගොව, දෙවලොකමගච්ඡහං.

“යුපො තත්ථ සුභො ආසි, පුඤ්ඤකම්මාහිනිමිමිතො;
සහස්සකණ්ඩො සතහණ්ඩු, ධජාලු හරිතාමයො.

“පහා නිද්ධාවතෙ තස්ස, සතරංසිව උග්ගතො;
ආකිණ්ණො දෙවකඤ්ඤාහි, ආමොදිං කාමකාමිහං.

“දෙවලොකා වචිත්වාන, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
ආගන්ත්වාන මනුස්සත්තං, පත්තොම්භි ආසවක්ඛයං.

“වතුන්තවුතිතො කප්පෙ, නිසීදනමදාසහං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, තිණුමුට්ඨෙ ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.

අරහත්තං පන පත්වා හගවත්තං වන්දිතුං සාවත්ථිං ආගතො ඤාතිං අනුකම්පාය ඤාතිගෙහං අගමාසි. තත්ථ නං පුරාණදුතියිකා වන්දිත්වා ආසනදානාදිනා පඨමං උපාසිකා විය වත්තං දස්සෙත්වා ථෙරස්ස අප්ඤ්ඤාසයං අජානන්ති පච්ඡා ඉත්ථිකුත්තාදීහි පලොහෙතුකාමා අහොසි. ථෙරො “අහො අන්ධබාලා මාදිසෙපි නාම ඵලං පටිපජ්ජති” ති චිත්තෙන්වා කිඤ්චි අවත්වා උට්ඨායාසනා අරඤ්ඤමෙව ගතො. තං ආරඤ්ඤකා හික්ඛු “කිං, ආවුසො, අතිලහුං, නිවත්තොසි, ඤාතකෙහි න දිට්ඨොසි” ති පුච්ඡිංසු. ථෙරො තත්ථ පවත්තිං ආචික්ඛන්තො “අනාසන්නවරා ඵතා” ති ගාථං අහාසි.

34. තත්ථ අනාසන්නවරාති ඵතා ඉත්ථියො න ආසන්නා අනුපගතා, දුරෙ ඵල වා යීතා හුත්වා වරා පුරිසස්ස සෙට්ඨා හිතාවහා, තඤ්ච බො නිච්චමෙව සබ්බකාලමෙව, න රත්තිමෙව, න දිවාපි, න රහොවෙලායපි. විජානතාති විජානන්තෙන.
“අනාසන්නපරා” තිපි පාළි, සො ඵවත්ථො. අයඤ්ඤෙන්ථ අධිජ්ජායො –

විශ්වභක්‍රී අස්සමභිංසසිහබ්‍රාහ්මණයක්කරක්කසපිසාවාපි මනුස්සානං
 අනුපසඨකමන්තො වරා සෙට්ඨා, න අනත්ථාවහා, තෙ පන උපසඨකමන්තා
 දිට්ඨධම්මිකංයෙව අනත්ථං කරෙය්‍යුං. ඉත්ථියො පන උපසඨකමිත්වා දිට්ඨධම්මිකං
 සම්පරායිකං විමොක්ඛනිස්සිතමපි අත්ථං විනාසෙත්වා මහන්තං අනත්ථං
 ආපාදෙත්ති, තස්මා අනාසන්නවරා එතා නිව්වමෙව විජානතාති. ඉදානි තමත්ථං
 අත්තුපනායිකං කත්වා දස්සෙන්නො “ගාමා”තිආදිමාහ. තත්ථ ගාමාති ගාමං.
 උපයොගත්ථෙ හි එතං නිස්සක්කවචනං. අරඤ්ඤමාගම්මාති අරඤ්ඤතො
 ආගන්ත්වා. ම-කාරො පදසන්ධිකරො, නිස්සක්කෙ වෙතං උපයොගවචනං. තතොති
 මඤ්චකතො. අනාමන්තෙත්වාති අනාලපිත්වා පුරාණදුතියිකං “අප්පමත්තා
 හොහී”ති එත්තකමපි අවත්වා. පොසියොති අත්තානමෙව පරං විය වදති. යෙ පන
 “පක්කාමි”ත්ති පටන්ති, තෙසං අහං පොසියො පක්කාමිත්ති යොජනා. යෙ පන
 “සා ඉත්ථි ථෙරං සරං උපගතං හොජෙත්වා පලොභෙතුකාමා ජාතා, තං දිස්වා
 ථෙරො තාවදෙව ගෙහතො නික්ඛමිත්වා විහාරං ගන්ත්වා අත්තතො වසනට්ඨානෙ
 මඤ්චකෙ නිසීදි. සාපි ඛො ඉත්ථි පවිජාහන්තං අලභිකතපටියත්තා විහාරෙ ථෙරස්ස
 වසනට්ඨානං උපසඨකමි. තං දිස්වා ථෙරො කිඤ්චි අවත්වා උට්ඨාය දිවාට්ඨානමෙව
 ගතො”ති වදන්ති, තෙසං “ගාමා අරඤ්ඤමාගම්මා”ති ගාමාපදස්ස අත්ථො
 යථාරුතවසෙනෙව නියාති. විහාරො හි ඉධ “අරඤ්ඤ”ත්ති අධිජ්ජෙතො.

පොසියත්ථෙරගාමාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සාමඤ්ඤකානීත්ථෙරගාමාවණ්ණනා

සුඛං සුඛත්ථොති ආයස්මතො සාමඤ්ඤකානීත්ථෙරස්ස ගාමා. කා උජ්ජත්ති?
 සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො භුත්වා තත්ථ තත්ථ භවෙ කුසලං
 උපවිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ
 මනුස්සයොනියං නිබ්බත්තො විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො එකං
 මඤ්චං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මි.
 බුද්ධුජ්ජාදෙ අඤ්ඤතරස්ස පරිබ්බාජකස්ස පුත්තො භුත්වා නිබ්බත්ති.
 සාමඤ්ඤකානීත්ථිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු යමකපාටිහාරියං
 දිස්වා පසන්නමානසො සාසනෙ පබ්බජිත්වා වරියානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා
 ඤානං නිබ්බත්තෙත්වා ඤානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං
 පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.36.30-33) –

“විපස්සිතො භගවතො, ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිතො;
 එකං මඤ්චං මයා දින්තං, පසන්නෙන සපාණිනා.

“භත්ථියානං අස්සයානං, දිබ්බයානං සමජ්ඣගං;
 තෙන මඤ්චක දානෙන, පත්තොමහි ආසවක්ඛයං.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, යං මඤ්චමදදිං තදා;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, මඤ්චදානස්සිදිං ඵලං.

“කිලෙසා කොපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

ථෙරස්ස පන ගිහිසභායකො කාතියානො නාම පරිබ්බාජකො බුද්ධුප්පාදනො පටියාය නිත්ථියානං හතලාහසක්කාරතාය සාසව්ජාදනමත්තම්පි අලහන්තො ආජීවකාපකතො ථෙරං උපසඬකම්ත්වා “තුම්හෙ සාකියපුත්තියා නාම මහාලාහග්ගයසග්ගප්පත්තා සුඛෙන ජීවට්ඨං, මයං පන දුක්ඛිතා කිච්ඡජීවිකා, කථං නු ඛො පටිපජ්ජමානස්ස දිට්ඨධම්මිකඤ්චෙව සම්පරායිකඤ්ච සුඛං සම්පජ්ජති” ති පුච්ඡී. අට්ඨස්ස ථෙරො “නිජ්පරියායතො සුඛං නාම ලොකුත්තරසුඛමෙව, තඤ්ච තදනුරූපං පටිපත්තිං පටිපජ්ජන්තස්සෙවා” ති අත්තනා තස්ස අධිගතභාවං පරියායෙන විභාවෙන්තො “සුඛං සුඛත්ථො ලහතෙ තදාවර” න්ති ගාථං අභාසී.

35. තත්ථ සුඛන්ති නිරාමිසං සුඛං ඉධාධිජ්ජෙනං. තඤ්ච ඵලසමාපත්ති වෙව නිබ්බානඤ්ච. තථා හි “අයං සමාධි පච්චුප්පන්තසුඛො වෙව ආයතිඤ්ච සුඛවිපාකො” (දී. නි. 3.355; අ. නි. 5.27; විහ. 804) “නිබ්බානං පරමං සුඛං” න්ති (ධ. ප. 203-204) ව චුත්තං. සුඛත්ථොති සුඛප්පයොජනො, යථාචුත්තෙන සුඛෙන අත්ථිකො. ලහතෙති පාපුණාති, අත්ථිකස්සෙවෙදං සුඛං, න ඉතරස්ස. කො පන අත්ථිකොති ආහ “තදාවර” න්ති තදත්ථං ආචරන්තො, යාය පටිපත්තියා තං පටිපත්තිං පටිපජ්ජන්තොති අත්ථො. න කෙවලං තදාවරං සුඛමෙව ලහතෙ, අථ ඛො කිත්තිඤ්ච පජ්ජොති “ඉතිපි සීලවා සුපරිසුද්ධකායවච්ඡිකම්මන්තො සුපරිසුද්ධාජීවො කොසි කොනායුත්තො” ති ආදිනා කිත්තිං පරමමුඛා පත්ථට්ඨසතං පාපුණාති. යසස්ස වඩ්ඪතීති සම්මුඛෙ ගුණාහිත්ථවසඬ්ඛාතො පරිවාරසම්පදාසඬ්ඛාතො ව යසො අස්ස පරිබුහති. ඉදානි “තදාවර” න්ති සාමඤ්ඤතො චුත්තමත්ථං සරූපතො දස්සෙන්තො – “යො අරියමට්ඨචිගිකමඤ්ජසං උජුං, භාවෙති මග්ගං අමතස්ස පත්තියා” ති ආහ. තස්සත්ථො යො පුග්ගලො කිලෙසෙහි ආරකත්තා පරිසුද්ධට්ඨයෙන පටිපජ්ජන්තානං අරියභාවකරණට්ඨයෙන අරියං, සම්මාදිට්ඨිආදිඅට්ඨචගසමුදායතාය අට්ඨචිගිකං, අත්තද්වයරහිතමජ්ඣමපටිපත්තිභාවතො අකුට්ඨට්ඨයෙන අඤ්ජසං, කායවඬ්ඪකාදිප්පභානතො උජුං, නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගනියට්ඨයෙන කිලෙසෙ මාරෙන්තො ගමනට්ඨයෙන ව “මග්ග” න්ති ලද්ධනාමං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදං අමතස්ස අසඬ්ඛතාය ධාතුයා පත්තියා අධිගමාය භාවෙති අත්තතො සන්තානෙ උප්පාදෙති වඩ්ඪෙති ව, සො නිජ්පරියායෙන “සුඛත්ථො තදාවර” න්ති චුච්චති, තස්මා යථාචුත්තං සුඛං ලහති. තං සුත්වා පරිබ්බාජකො පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා සම්මා පටිපජ්ජන්තො නවිරස්සෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. ඉදමෙව ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අභොසී.

සාමඤ්ඤකානිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුමාපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සාධු සුතන්ති ආයස්මතො කුමාපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ඉතො ඵකනචුතෙ කප්පෙ අජිනවම්මවසනො තාපසො හුත්වා ඛන්ධුමතීනගරෙ රාජ්‍යායානෙ වසන්තො විපස්සිං හගවන්තං පස්සිත්වා

පසන්තමානසො පාදබ්භඤ්ජනතෙලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො. තතො පටියාය සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අවන්තිරට්ඨෙ වෙළකණ්ටකනගරෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො. “නන්දො” තිස්ස නාමං අකංසු. මාතා පනස්ස කුමා නාම, තෙන කුමාපුත්තොති පඤ්ඤායිත්ථ. සො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා ලද්ධප්පසාදො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො පරියන්තපබ්බතපස්සෙ සමණධම්මං කරොන්තො විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො භගවන්තං උපසඬ්ඤාමිත්වා ධම්මං සුත්වා කම්මට්ඨානං සොධෙත්වා සප්පායට්ඨානෙ වසන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං සවිජාකාසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.53.24-30) –

“නගරෙ බන්ධුමතියා, රාජ්‍යායානෙ වසාමහං;
වම්මවාසී තදා ආසිං, කමණ්ඩලුධරො අහං.

“අද්දසං විමලං බුද්ධං, සයම්භං අපරාජිතං;
පධානං පහිත්තං තං, ක්කායිං ක්කානරතං වසිං.

“සබ්බකාමසම්ද්ධඤ්ච, ඔසතිණ්ණමනාසවං;
දිස්වා පසන්තසුමනො, අබ්භඤ්ජනමදාසහං.

“එකනචුතිතො කප්පෙ, අබ්භඤ්ජනමදාසහං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, අබ්භඤ්ජනස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අරඤ්ඤෙ කායදළ්ඨිබ්භුලෙ භික්ඛු, දිස්වා තෙ ඔවදන්තො සාසනස්ස නියානිකභාවං පකාසෙන්නො “සාධු සුතං සාධු වරිතක”න්ති ගාථං අභාසි.

36. තත්ථ සාධුති සුන්දරං. සුතන්ති සවනං. තඤ්ච ඛො විචට්ඨපතිස්සිතං විසෙසතො අප්පිච්ඡතාදිපට්ඨංයුත්තං දසකථාවත්ථුසවනං ඉධාධිප්පෙතං. සාධු වරිතකන්ති තදෙව අප්පිච්ඡතාදිවරිතං විණ්ණං, සාධුවරිතමෙව හි “වරිතක”න්ති චුත්තං. පද්ද්වයෙනාපි බාහුසච්චං තදනුරූපං පටිපත්තිඤ්ච “සුන්දර”න්ති දස්සෙති. සදාති සබ්බකාලෙ නවකමජ්ඣිමථෙරකාලෙ, සබ්බෙසු වා ඉරියාපථක්ඛණෙසු. අනිකෙතවිහාරොති කිලෙසානං නිවාසනට්ඨානට්ඨෙත පඤ්චකාමගුණා නිකෙතා නාම, ලොකියා වා ඡළාරම්මණධම්මා. යථාහ –

“රූපනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො, ගහපති, ‘නිකෙතසාරී’ති වුව්චති” තිආදි (සං. නි. 3.3). තෙසං නිකෙතානං පහානත්ථාය පටිපදා අනිකෙතවිහාරො. අත්ථපුච්ඡනන්ති තං ආජානිතුකාමස්ස කල්‍යාණමිත්තං උපසඬ්ඤාමිත්වා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථපභෙදස්ස පුච්ඡනං, කුසලාදිභෙදස්ස වා අත්ථස්ස සභාවධම්මස්ස “කිං, භන්තෙ, කුසලං, කිං අකුසලං, කිං සාවජ්ජං, කිං අනවජ්ජ”න්තිආදිනා (ම. නි. 3.296) පුච්ඡනං අත්ථපුච්ඡනං. පදක්ඛිණකම්මන්ති තං

පන ප්‍රවීණත්වා පදක්ඛණ්ණගාහිභාවෙන තස්ස ඔවාදෙ අධිට්ඨානං සම්මාපටිපත්ති.
 ඉධාපි “සාධු”ති පදං ආනෙත්වා යොජෙතඛිබ්බං. එතං සාමඤ්ඤන්ති “සාධු
 සුත”න්තිආදිනා වුත්තං යං සුතං, යඤ්ච වරිතං, යො ව අනිකෙතවිභාරො, යඤ්ච
 අත්ථප්‍රවිෂ්ඨං, යඤ්ච පදක්ඛණ්ණකම්මං, එතං සාමඤ්ඤං එසො සමණභාවො. යස්මා
 ඉමාය එව පටිපදාය සමණභාවො, න අඤ්ඤථා, තස්මා “සාමඤ්ඤ”න්ති
 නිජ්ජරියායතො මග්ගඵලස්ස අධිවචනං. තස්ස වා පන අයං අපණ්ණකපටිපදා, තං
 පනෙතං සාමඤ්ඤං යාදිසස්ස සම්භවාති, තං දස්සෙතුං “අකිඤ්චනස්සා”ති වුත්තං.
 අපරිග්ගාහකස්ස,
 ඛෙත්තවත්ථුහිරඤ්ඤසුචණ්ණදාසිදාසාදිපරිග්ගහපටිග්ගහණරහිතස්සාති අත්ථො.

කුමාපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. කුමාපුත්තසභායත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නානාජනපදං යන්තිති ආයස්මතො කුමාපුත්තසභායත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
 උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ විචට්ඨපනිස්සයං
 කුසලං උපවිනන්තො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ සිද්ධත්ථස්ස හගවතො කාලෙ
 කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤතං පත්තො අරඤ්ඤං පටිසිත්වා බහුං රුක්ඛදණ්ඩං
 ඡින්දිත්වා කත්තරයට්ඨිං කත්වා සඬ්ඝස්ස අදාසි. අඤ්ඤඤච යථාවිභවං පුඤ්ඤං
 කත්වා දෙවෙසු නිබ්බත්තිත්වා තතො පට්ඨාය සුගතිසුයෙව පරිවත්තෙන්තො
 ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙළකණ්ටකනගරෙ ඉද්ධෙ කුලෙ නිබ්බත්ති. සුදන්තොතිස්ස
 නාමං අහොසි. “වාසුලො”ති කෙච්ච දදන්ති. සො කුමාපුත්තස්ස පියසභායො හුත්වා
 විචරන්තො “කුමාපුත්තො පබ්බජිතො”ති සුත්වා “න හි නුන සො ඔරකො
 ධම්මචිතයො, යත්ථ කුමාපුත්තො පබ්බජිතො”ති තදනුබන්ධෙන සයම්පි
 පබ්බජිතුකාමො හුත්වා සත්ථු සන්තිකං උපසඬ්ඝමි. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි.
 සො හියොයාසොමත්තාය පබ්බජ්ජාය සඤ්ජාතජන්දො පබ්බජිත්වා කුමාපුත්තෙනෙව
 සද්ධිං පරියන්තපබ්බතෙ භාවනානුයුත්තො විහරති. තෙන ව සමයෙන සම්බහුලා
 හික්ඛු නානාජනපදෙසු ජනපදවාරිකං චරන්තාපි ගච්ඡන්තාපි ආගච්ඡන්තාපි තං
 යානං උපගච්ඡන්ති. තෙන තත්ථ කොලාහලං හොති. තං දිස්වා සුදන්තත්ථෙරො
 “ඉමෙ හික්ඛු නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා ජනපදවිතක්කං අනුවත්තෙන්තා
 විත්තසමාධිං විරාධෙන්ති”ති සංවෙගජාතො තමෙව සංවෙගං අත්තතො
 විත්තදමනස්ස අඬ්ඝුසං කරොන්තො “නානාජනපදං යන්ති”ති ගාථං අහොසි.

37. තත්ථ නානාජනපදන්ති විසුං විසුං නානාවිධං ජනපදං,
 කාසිකොසලාදිඅනෙකරට්ඨන්ති අත්ථො. යන්තිති ගච්ඡන්ති. විචරන්තාති “අසුකො
 ජනපදො සුභික්ඛො සුලභපිණ්ඩො, අසුකො බෙමො
 අරොගො”තිආදිවිතක්කවසෙන ජනපදවාරිකං චරන්තා. අසඤ්ඤතාති තස්සෙව
 ජනපදවිතක්කස්ස අප්පහීනතාය විත්තෙන අසංයතා. සමාධිඤ්ච විරාධෙන්තිති
 සබ්බස්සපි උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස මූලභූතං උපචාරප්පනාහෙදං සමාධිඤ්ච නාම
 විරාධෙන්ති. ච-සද්දො සම්භාවනෙ. දෙසන්තරවරණෙන ක්කායිතුං ඔකාසාභාවෙන

අනධිගතං සමාධිං නාධිගච්ඡන්තා, අධිගතඤ්ච වසීභාවානාපාදනෙන ජීරන්තා
 විරාධෙන්ති නාම. කිංසු රට්ඨවරියා කරිස්සති සුති නිපාතමත්තං. “එවංභූතානං
 රට්ඨවරියා ජනපදවාරිකා කිං කරිස්සති, කිං නාම අත්ථං සාධෙස්සති,
 නිරත්ථකාවා”ති ගරහන්තො වදති. තස්මාති යස්මා ඊදිසී දෙසන්තරවරියා හික්ඛුස්ස
 න අත්ථාවහා, අපි ව ඛො අනත්ථාවහා සම්පත්තීනං විරාධනතො, තස්මා. විනෙයා
 සාරම්භන්ති වසනපදෙසෙ අරතිවසෙන උප්පන්නං සාරම්භං විත්තසංකිලෙසං
 තදනුරූපෙන පටිසංඛානෙන විනෙන්වා වූපසමෙන්වා. ක්කායෙය්‍යාති
 ආරම්මණුපනිප්ඤ්ඤානෙන ලක්ඛණුපනිප්ඤ්ඤානෙන වාති දුට්ඨෙතපි ක්කානෙන
 ක්කායෙය්‍ය. අපුරක්ඛතොති මිච්ඡාචිතක්කෙහි තණ්හාදිහි වා න පුරක්ඛතොති තෙසං
 වසං අනුපගච්ඡන්තො කම්මට්ඨානමෙව මනසි කරෙය්‍යාති අත්ථො. එවං පන වත්වා
 ථෙරො තමෙව සංවෙගං අඬිකුසං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.
 තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.53.36-41) –

“කානනං වනමොග්ගස්භ, වෙථං ඡෙත්වානහං තදා;
 ආලම්බනං කරිත්වාන, සඬ්ඝස්ස අදදිං බහුං.

“තෙන විත්තප්පසාදෙන, සුඛිකතෙ අභිවාදිය;
 ආලම්බදණ්ඩං දත්වාන, පක්කාමිං උත්තරාමුඛො.

“වතුන්වුතිතො කප්පෙ, යං දණ්ඩමදදිං තදා;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, දණ්ඩදානස්සිදං එලං.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

යං පනත්ථං අඬිකුසං කත්වා අයං ථෙරො අරහත්තං පත්තො, තමෙවත්ථං
 හදෙය යපෙත්වා අරහත්තං පත්තොපි “නානාජනපදං යන්ති”ති ඉදමෙව ගාථං
 අභාසි. තස්මා තදෙවස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං අභොසිති.

කුමාපුත්තසභායත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ගවම්පතිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යො ඉද්ධියා සරභුන්ති ආයස්මතො ගවම්පතිත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
 යො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ සිඛිං හගවන්තං
 පස්සිත්වා පසන්තමානසො පුප්ථෙහි පූජං අකාසි. යො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
 දෙවලොකෙ උප්පන්නො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කරොන්තො කොණාගමනස්ස
 හගවතො වෙතියෙ ඡත්තඤ්ච වෙදිකඤ්ච කාරෙසි. කස්සපස්ස පන හගවතො කාලෙ
 අඤ්ඤතරස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො. තස්මිඤ්ච කුලෙ බහුං ගොමණ්ඩලං
 අභොසි. තං ගොපාලකා රක්ඛන්ති. අයං තත්ථ අන්තරන්තරා යුත්තප්පයුත්තං
 විචාරෙන්තො විචරති. යො එකං ඛිණාසවත්ථෙරං ගාමෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා
 බහිගාමෙ දෙවසිකං එකස්මිං පදෙසෙ හත්තකිච්චං කරොන්තං දිස්වා “අයො
 සුරියාතපෙන කිලම්ස්සති”ති වින්තෙන්වා වත්තාරො සිරිසදණ්ඩෙ උස්සාපෙත්වා

තෙසං උපරි සිරිසසාබායො යිපෙත්වා සාබාමණ්ඩපං කත්වා අදාසි. “මණ්ඩපස්ස සමීපෙ සිරිසරුක්ඛං රොපෙසී” ති ව වදන්ති. තස්ස අනුකම්පාය දෙවසිකං ටෙරො තත්ථ නිසීදි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තතො වචිත්වා වාතුමහාරාජිකෙසු නිබ්බත්ති. තස්ස පුරිමකම්මසංසුවකං විමානද්වාරෙ මහන්තං සිරිසවනං නිබ්බත්ති වණ්ණගන්ධසම්පන්නෙනහි අඤ්ඤෙහි පුජ්ඵෙහි සබ්බකාලෙ උපසොභයමානං, තෙන තං විමානං “සෙරීසක” ත්ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො දෙවපුත්තො එකං බුද්ධන්තරං දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ යසත්ථෙරස්ස චතුසු ගිහිසභායෙසු ගවම්පති නාම හුත්වා ආයස්මතො යසස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා අත්තනො සභායෙහි සද්ධිං භගවතො සන්තිකං අගමාසි. සත්ථා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සො දෙසනාවසානෙ සභායෙහි සද්ධිං අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ටෙර 2.53.42-47) –

“මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං, විපිනෙ විවරං අහං;
අද්දසං චිරජං බුද්ධං, සබ්බධම්මාන පාරගුං.

“තස්මිං මහාකාරුණිකෙ, සබ්බසත්තහිතෙ රතෙ;
පසන්නචිත්තො සුමනො, නෙලපුජ්ඵං අපුජයිං.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ඵමහිපුජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ටෙරො විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්නො සාකෙතෙ විහරති අඤ්ජනවතෙ. තෙන ව සමයෙන භගවා මහතා හික්ඛුසඨසෙන සද්ධිං සාකෙතං ගන්ත්වා අඤ්ජනවතෙ විහාසි. සෙනාසනං නජ්ජහොසි. සම්බහුලා හික්ඛු විහාරසාමන්තා සරභුයා නදියා වාලිකාපුළිනෙ සයිංසු. අථ අඛිඨරත්තසමයෙ නදියා උදකොසෙ ආගච්ඡන්තෙ සාමණෙරාදයො උච්චාසද්දමහාසද්දා අහෙසුං. භගවා තං ඤත්වා ආයස්මන්තං ගවම්පතිං ආණාපෙසි – “ගච්ඡ, ගවම්පති, ජලොසං වික්ඛම්මෙත්වා හික්ඛුනං එසුචිහාරං කරොහී” ති. ටෙරො “සාධු, භන්තෙ” ති ඉද්ධිබලෙන නදියොනං වික්ඛම්මි, තං දුරතොව පබ්බතකුටං විය අට්ඨාසි. තතො පට්ඨාය ටෙරස්ස ආනුභාවො ලොකෙ පාකටො අහොසි. අට්ඨකදිවසං සත්ථා මහතියා දෙවපරිසාය මජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්නං ටෙරං දිස්වා ලොකානුකම්පාය තස්ස ගුණානං විභාවනත්ථං තං පසංසන්නො “යො ඉද්ධියා සරභු” ත්ති ගාථං අහාසි.

38. තත්ථ ඉද්ධියාති අට්ඨානිද්ධියා. සරභුන්ති එවංනාමිකං නදිං, යං ලොකෙ “සරභු” ත්ති වදන්ති. අට්ඨපෙසීති සන්දිතුං අදෙන්නො සොතං නිවත්තෙත්වා පබ්බතකුටං විය මහන්තං ජලරාසිං කත්වා යිපෙසි. අසිකොති නසිකො, තණ්හාදිට්ඨිනිස්සයරහිතො, බන්ධනසඨ්ඨාතානං වා සබ්බසංයොජනානං සමුච්ඡින්නන්තා කෙනවිපි බන්ධනෙන අබද්ධො, තතො එව එජානං කිලෙසානං

අභාවතො අනෙජො සො, ගවම්පති, තං සබ්බසඬ්භාතිගතං තාදිසං සබ්බෙපි
 රාගදොසමොහමානදිට්ඨිසඬ්භෙ අතික්කමිත්වා යිතත්තා සබ්බසඬ්භාතිගතං,
 අසෙක්ඛමුනිභාවතො මහාමුනිං, තතො එව කාමකම්මහවාදිහෙදස්ස සකලස්සපි
 භවස්ස පාරං නිබ්බානං ගතත්තා භවස්ස පාරගුං. දෙවා නමස්සන්තීති දෙවාපි
 ඉමස්සන්ති, පගෙව ඉතරා පජාති.

ගාථාපරියොසානෙ මහතො ජනකායස්ස ධම්මාභිසමයො අහොසි. ථෙරො
 අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තො “සත්ථාරං පුජෙස්සාමි”ති ඉමමෙව ගාථං අභාසීති.

ගවම්පතිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. තිස්සත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සත්තියා විය ඔමට්ඨොති ආයස්මතො තිස්සත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පති?
 අයම්පි කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං
 උපචින්නො තිස්සස්ස භගවතො බොධියා මූලෙ පුරාණපණ්ණානි නිහරිත්වා
 සොධෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං
 බුද්ධප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ භගවතො පිතුච්ඡාපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති තිස්සො
 නාම නාමෙන. සො භගවත්තං අනුපබ්බජිත්වා උපසම්පන්නො හුත්වා
 අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්තො ජාතිං පටිච්ච මානං කරොන්තො කොට්ඨපායාසබ්බලො
 ච උප්ඤ්ඤානබ්බලො ච හුත්වා විවරති, සමණධම්මෙ උස්සුක්කං න කරොති. අථ නං
 සත්ථා එකදිවසං දිවාට්ඨානෙ විවට්ඨං නිද්දායන්තං දිබ්බවක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො
 සාවත්ථිතො ආකාසෙන ගන්ත්වා තස්ස උපරි ආකාසෙයෙව යත්වා ඔහාසං ඵරිත්වා
 තෙනොභාසෙන පටිබුද්ධස්ස සතිං උප්පාදෙන්වා ඔවාදං දෙන්තො “සත්තියා විය
 ඔමට්ඨො”ති ගාථං අභාසි.

39. තත්ථ සත්තියාති දෙසනාසිසමෙතං, එකතොධාරාදිනා සත්ථෙන්නාති අත්ථො.
 ඔමට්ඨොති පහතො. වත්තාරො හි පහාරා ඔමට්ඨො උම්මට්ඨො මට්ඨො
 විමට්ඨොති. තත්ථ උපරි යත්වා අධොමුඛං දින්නපහාරො ඔමට්ඨො නාම, හෙට්ඨා
 යත්වා උද්ධමුඛං දින්නපහාරො උම්මට්ඨො නාම, අග්ගළසුචි විය විනිවිජ්ඣිත්වා
 ගතො මට්ඨො නාම, සෙසො සබ්බොපි විමට්ඨො නාම. ඉමස්මිං පන යානෙ
 ඔමට්ඨො ගහිතො. සො හි සබ්බදාරුණො දුරුද්ධරණසල්ලො දුත්තිකිච්ඡො
 අන්තොදොසො අන්තොපුබ්බලොහිතොව හොති, පුබ්බලොහිතං අතික්කමිත්වා
 චණුමුඛං පරියොනන්ධිත්වා තිට්ඨති. පුබ්බලොහිතං නිහරිතුකාමෙහි මඤ්චෙන
 සද්ධිං ඛන්ධිත්වා අධොසිරො කාතබ්බො හොති, මරණං වා මරණමත්තං වා දුක්ඛං
 පාපුණන්ති. ඩය්භමානෙති අග්ගිනා ඤායමානෙ. මත්ථකෙති සීසෙ. ඉදං චුත්තං
 හොති – යථා සත්තියා ඔමට්ඨො පුරිසො සල්ලබ්බාහනචණ්ඩිකිච්ඡනානං අත්ථාය
 වීරියං ආරහති තාදිසං පයොගං කරොති පරක්කමති, යථා ච ඩය්භමානෙ මත්ථකෙ
 ආදිත්තසීසො පුරිසො තස්ස නිබ්බාපනත්ථං වීරියං ආරහති තාදිසං පයොගං

කරොති, එවමෙවං, භික්ඛු, කාමරාගප්පභානාය සතො අප්පමත්තො අතිවිය
උස්සාහජාතො භුත්වා විහරෙය්‍යාති.

එවං භගවා තස්ස ථෙරස්ස කොට්ඨාසාසච්ඡපසමාය ඔවාදං දෙන්තො
තදෙකට්ඨතාය කාමරාගප්පභානාසීසෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. ථෙරො ඉමං ගාථං
සුත්වා සංවිග්ගහදයො විපස්සනාය යුත්තප්පයුත්තො විහාසි. තස්ස අජ්ඣාසයං
ඤත්වා සත්ථා සංයුත්තකෙ තිස්සත්ථෙරසුත්තං (සං. නි. 3.84) දෙසෙසි. සො
දෙසනාපරියොසානෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
2.53.66-73) –

“දෙවලොකෙ මනුස්සෙ වෙ, අනුභොත්වා උභො යසෙ;
අවසානෙ ච නිබ්බානං, සිවං පත්තො අනුත්තරං.

“සම්බුද්ධං උද්දිසිත්වාන, බොධිං චා තස්ස සත්ථුනො;
යො පුඤ්ඤං පසවි පොසො, තස්ස කිං නාම දුල්ලභං.

“මග්ගෙ එලෙ ආගමෙ ච, කුමාරාභිඤ්ඤාගුණෙසු ච;
අඤ්ඤෙසං අධිකො භුත්වා, නිබ්බායාමි අනාසවො.

“පුරෙහං බොධියා පත්තං, ඡඩ්ඛෙත්වා හට්ඨමානසො;
ඉමෙහි විසතඬ්ගෙහි, සමඬ්ගී හොමි සබ්බථා.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” ත්ති.
අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොත්තො සත්ථාරං පුජෙතුං
තමෙව ගාථං අභාසි.

තිස්සත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. වඩ්ඪමානත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සත්තියා විය ඔමට්ඨොති ආයස්මතො වඩ්ඪමානත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ඉතො ද්වෙනවුතෙ කප්පෙ තිස්සස්ස
භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො තිස්සං භගවත්තං.
පිණ්ඩාය වරත්තං දිස්වා පසන්නමානසො සුපරිපක්කානි වණ්ටතො මුත්තානි
අම්බඵලානි අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං
පුඤ්ඤකම්මානි උපවිනන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජකුලෙ
නිබ්බත්ති, වඩ්ඪමානොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො සද්ධො පසන්නො
දායකො දානරතො කාරකො සඬ්ඝුපට්ඨාකො භුත්වා තථාරූපෙ අපරාධෙ සත්ථාරා
පත්තනික්කුප්පනකම්මෙ කාරාපිතෙ අග්ගිං අක්කන්තො විය සඬ්ඝං බමාපෙත්වා
කම්මං පටිප්පස්සම්හෙත්වා සඤ්ජාතසංවෙගො පබ්බජී, පබ්බජිත්වා පන

ඒනම්ද්ධාහිභූතො විභාසි. තං සත්ථා සංවෙච්ඡන්තො “සත්තියා විය ඔමටියො”ති ගාථං අභාසි.

40. තත්ථ භවරාගප්පභානායාති භවරාගස්ස රූපරාගස්ස අරූපරාගස්ස ච පජ්ජන්තත්ථාය. යදිපි අප්පිකත්තසංයොජනාති අප්පභාය ඛනිද්ධසංයොජනානං පභානං නාම නත්ථී, නානන්තරිකභාවතො පන උද්ධම්භාගියසංයොජනප්පභානවචනෙන ඔරම්භාගියසංයොජනප්පභානම්පි චුත්තමෙව භොති. යස්මා චා සමුච්ඡින්නොරම්භාගියසංයොජනානම්පි කෙසඤ්චි අරියානං උද්ධම්භාගියසංයොජනාති දූප්පභෙය්‍යාති භොත්ති, තස්මා සුප්පභෙය්‍යතො දූප්පභෙය්‍යමෙව දස්සෙන්නො භගවා භවරාගප්පභානසිසෙන සබ්බස්සාපි උද්ධම්භාගියසංයොජනස්ස පභානමාහ. ථෙරස්ස ඵච චා අප්පිකාසයවසෙනෙවං චුත්තං. සෙසං චුත්තනයමෙව.

වඩ්ඪමානත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමවග්ගො

1. සිරිවඩ්ඪත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

විවරමනුපතන්ති විජ්ජුතාති ආයස්මතො සිරිවඩ්ඪත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ විචට්ඨපනිස්සයං කුසලං උපචින්නො ඉතො එකනචුතෙ කප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො විපස්සිං භගවන්තං පස්සිත්වා කිඨකණ්ණපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්ති, සිරිවඩ්ඪොතිස්ස නාමං අභොසි. සො වයප්පත්තො බිම්බිසාරසමාගමෙ සත්ථරි සද්ධම්මෙ ච උප්පන්නප්පසාදො හෙතුසම්පන්නතාය පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච කතපුබ්බකිච්චො වෙහාරපණ්ඩිවපබ්බතානං අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ පබ්බතගුහායං කම්මට්ඨානමනුයුත්තො විහරති. තස්මිඤ්ච සමයෙ මහා අකාලමෙසො උට්ඨති. විජ්ජුල්ලතා පබ්බතවිවරං පවිසන්තියො විය විවරන්ති. ථෙරස්ස සම්මපරිළාභාහිභූතස්ස සාරගබ්භෙහි මෙසවාතෙහි සම්මපරිළාභො චූපසම්. උතුසප්පායලාභෙන චිත්තං එකග්ගං අභොසි. සමාහිතචිත්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.21.10-14) –

“කඤ්චනග්ගියසඨකාසො, සබ්බඤ්ඤ ලොකනායකො;
ඔදකං දහමොග්ගය්හ, සිනායි අග්ගපුග්ගලො.

“පග්ගය්හ කිඨකණ්ණං පුප්ඵං, විපස්සිස්සාහිරොපයි;

උදග්ගවිත්තො සුමනො, ද්විපදින්දස්ස තාදිනො.

“එකනවුතිනො කප්පෙ, යං පුප්ඵමභිරොපයි;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“සත්තවිසතිකප්පමිහි, රාජා භීමරථො අහු;
සත්තරත්තසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤාපදෙසෙන අත්තසන්නිස්සයං උදානං
උදානෙන්තො “විවරමනුපතන්ති විජ්ජුතා”ති ගාථං අභාසි.

41. තත්ථ විවරන්ති අන්තරා වෙමජ්ඣං. අනුපතන්ති අනුලක්ඛණෙ පතන්ති
පවත්තන්ති, විජ්ජොතන්ති අත්ථො. විජ්ජොතනමෙව හි විජ්ජුල්ලතානං පවත්ති
නාම. අනු-සද්දයොගෙන චෙත්ථ උපයොගවචනං, යථා
“රුක්ඛමනුවිජ්ජොතන්ති”ති. විජ්ජුතාති සතෙරතා. වෙහාරස්ස ච පණ්ඩවස්ස වාති
වෙහාරපබ්බතස්ස ච පණ්ඩවපබ්බතස්ස ච විවරමනුපතන්ති යොජනා.
නගවිවරගතොති නගවිවරං පබ්බතගුහං උපගතො. ඤායතිති
ආරම්මණුපනිජ්ඣානෙන ලක්ඛණුපනිජ්ඣානෙන ච ඤායති, සමථවිපස්සනං
උස්සුක්කාපෙන්තො භාවෙති. පුත්තො අප්පට්ඨස්ස තාදිනොති
සීලක්ඛන්ධාදිධම්මකායසම්පත්තියා රූපකායසම්පත්තියා ච අනුපමස්ස
උපමාරභිතස්ස ඉට්ඨානිට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණසම්පත්තියා තාදිනො බුද්ධස්ස
භගවතො ඔරසපුත්තො. පුත්තවචනෙනෙව චෙත්ථ ථෙරෙන සත්ථු
අනුජාතභාවදීපනෙන අඤ්ඤා ඛ්‍යාකතාති වෙදිතබ්බං.

සිරිවඩ්ඪත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. බදිරවනියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

වාලෙ උපවාලෙති ආයස්මනො බදිරවනියරෙවතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පති?
අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ තිත්ථනාවිකකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා මහාගඬගාය පයාගතිත්ථෙ තිත්ථනාවාකම්මං කරොන්තො එකදිවසං
සසාවකසඩ්ඨං භගවත්තං ගඬගාතීරං උපගතං දිස්වා පසන්නමානසො නාවාසඩ්ඨාටං
යොජෙත්වා මහත්තෙන පුජාසක්කාරෙන පරතීරං පාපෙන්වා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං
සත්ථාරා ආරඤ්ඤකානං අග්ගට්ඨානෙ යපියමානං දිස්වා තදත්ථං පත්ථනං
පට්ඨපෙන්වා භගවතො භික්ඛුසඩ්ඨස්ස ච මහාදානං පවත්තෙසි. භගවා ච තස්ස
පත්ථනාය අවජ්ඣභාවං ඛ්‍යාකාසි. සො තතො පට්ඨාය තත්ථ තත්ථ
විච්චිද්ධපනිස්සයං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
මගධරට්ඨෙ නාලකගාමෙ රූපසාරියා බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡස්මිං නිබ්බත්ති. තං
වයප්පත්තං මාතාපිතරො සරඛන්ධනෙන ඛන්ධිතුකාමා ජාතා. සො
සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා “මය්හං ජෙට්ඨභාතා අයොසා උපනිස්සො

ඉමං විභවං ඡඩ්ඛෙත්වා පබ්බජිතො, තෙන වත්තං බෙළුපිණ්ඩං කථාහං පවිජා
 ගිලිස්සාමි” ති ජාතසංවෙගො පාසං අනුපගච්ඡනකම්ගො විය ඤාතකෙ වඤ්චෙත්වා
 හෙතුසම්පත්තියා වොදියමානො භික්ඛූනං සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මසෙනාපතීනො
 කනිට්ඨභාවං නිවෙදෙත්වා අත්තනො පබ්බජ්ජාය ඡන්දං ආරොවෙසි. භික්ඛූ තං
 පබ්බාජෙත්වා පරිපුණ්ණවිසතිවස්සං උපසම්පාදෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙසුං.
 සො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා බදිරවනං පවිසිත්වා, “අරහත්තං පත්වා භගවත්තං
 ධම්මසෙනාපතිඤ්ච පස්සිස්සාමි” ති සට්ඨන්තො වායමන්තො ඤාණස්ස
 පරිපාකගතත්තා නවිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චූත්තං අපදානෙ (අප.
 ටෙර 1.1.628-643) –

“ගඬිගා භාගිරථි නාම, භිමවත්තා පභාවිතා;
 කුතිත්ථෙ නාවිකො ආසිං, ඔරිමෙ ච තරිං අහං.

“පදුමුත්තරො නායකො, සම්බුද්ධො ද්විපදුත්තමො;
 වසිසතසහස්සෙහි, ගඬිගාතීරමුපාගතො.

“බහු නාවා සමානෙත්වා, වඩ්ඪකීහි සුසඬ්ඛතං;
 නාවාය ඡදනං කත්වා, පටිමානිං නරාසහං.

“ආගන්ත්වාන ච සම්බුද්ධො, ආරුහි තඤ්ච නාවකං;
 වාරිමජ්ඣෙකෙ යීතො සත්ථා, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“යො සො තාරෙසි සම්බුද්ධං, සඬ්ඝඤ්වාපි අනාසවං;
 තෙන චිත්තජ්ජසාදෙන, දෙවලොකෙ රමිස්සති.

“නිබ්බන්තිස්සති තෙ බ්‍යම්භං, සුකතං නාවසණ්ඨිතං;
 ආකාසෙ පුජ්ඵඡදනං, ධාරයිස්සති සබ්බදා.

“අට්ඨපඤ්ඤාසකජ්ජමිහි, තාරකො නාම බත්තියො;
 වාතුරන්තො විජිතාවි, චක්කවත්තී භවිස්සති.

“සත්තපඤ්ඤාසකජ්ජමිහි, වම්මකො නාම බත්තියො;
 උග්ගච්ඡන්තොව සූරියො, ජොතිස්සති මහබ්බලො.

“කජ්ජසතසහස්සමිහි, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
 ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තිදසා සො වචිත්වාන, මනුස්සත්තං ගමිස්සති;
 රෙවතො නාම නාමෙන, බ්‍රහ්මබන්ධු භවිස්සති.

“අගාරා නික්ඛමිත්වාන, සුක්කමුලෙන වොදිතො;

ගොතමස්ස භගවතො, සාසනෙ පබ්බජිස්සති.

“සො පච්ඡා පබ්බජිත්වාන, යුත්තයොගො විපස්සකො;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

“වීරියං මෙ ධුරධොරස්සං, යොගක්ඛෙමාධිවාහනං;
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

“සතසහස්සෙ කතං කම්මං, එලං දස්සෙසි මෙ ඉධ;
සුමුත්තො සරවෙගොව, කිලෙසෙ ක්කාපයී මම.

“තතො මං වනනිරතං, දිස්වා ලොකන්තගු මුනි;
වනවාසිහික්ඛුනග්ගං, පඤ්ඤපෙසි මහාමනි.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” න්ති.

ජලභිඤ්ඤා පන හුත්වා ථෙරො සත්ථාරං ධම්මසෙනාපතිඤ්ච වන්දිතුං සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අනුපුබ්බෙන සාවත්ථීං පත්වා ජෙනවනං පවිසිත්වා සත්ථාරං ධම්මසෙනාපතිඤ්ච වන්දිත්වා කතිපාහං ජෙනවනෙ විහාසි. අථ නං සත්ථා අරියගණමජ්ඣෙක නිසින්තො ආරඤ්ඤකානං හික්ඛුනං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි – “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං ආරඤ්ඤකානං යදිදං රෙවතො බදිරවනියො” ති (අ. නි. 1.198, 203). සො අපරහාගෙ අත්තනො ජාතගාමං ගත්ත්වා “වාලා, උපවාලා, සිසුපවාලා” ති තිස්සන්තං භගිනීනං පුත්තෙ “වාලා, උපවාලා, සිසුපවාලා” ති තයො භාගිනෙයො ආනෙත්වා පබ්බාඡෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොපෙසි. තෙ කම්මට්ඨානං අනුයුත්තා විහරන්ති. තස්මිඤ්ච සමයෙ ථෙරස්ස කොච්ඡෙව ආබාධො උප්පන්නො. තං සුත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරො රෙවතං “ගිලානපුච්ඡනං අධිගමපුච්ඡනඤ්ච කරිස්සාමි” ති උපගච්ඡි. රෙවතත්ථෙරො ධම්මසෙනාපතිං දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා තෙසං සාමණෙරානං සතුප්පාදනවසෙන ඔවදන්තො “වාලෙ උපවාලෙ” ති ගාථං අභාසි.

42. තත්ථ වාලෙ උපවාලෙ සිසුපවාලෙති තෙසං ආලපනං. “වාලා, උපවාලා, සිසුපවාලා” ති හි ඉත්ථිලිඬගවසෙන ලද්ධනාමා තෙ තයො දාරකා පබ්බජිතාපි තථා වොහරීයන්ති. ““වාලී, උපවාලී, සිසුපවාලී” ති තෙසං නාම” න්ති ව වදන්ති. යදත්ථං “වාලා” තිආදිනා ආමන්තනං කතං, තං දස්සෙන්නො “පතිස්සතා නු ඛො විහරථා” ති වත්වා තත්ථ කාරණමාහ “ආගතො වො වාලං විය වෙධි” ති. පතිස්සතාති පතිස්සතිකා. ඛොති අවධාරණෙ. ආගතොති ආගච්ඡි. වොති තුම්භාකං. වාලං විය වෙධිති වාලවෙධි විය, අයඤ්ඤෙත්ථ සඬ්ඛෙපත්ථො – තික්ඛජවනනිබ්බෙධිකපඤ්ඤාය වාලවෙධිරූපො සත්ථුකප්පො තුම්භාකං මාතුලත්ථෙරො ආගතො, තස්මා සමණසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා සතිසම්පජඤ්ඤයුත්තා එව හුත්වා විහරථ, “යථාධිගතෙ විහාරෙ අප්පමන්තා භවථා” ති.

තං සුත්වා තෙ සාමණෙරා ධම්මසෙනාපතිස්ස පච්චුග්ගමනාදිවත්තං කත්වා උභින්නං මාතුලත්ථෙරානං පටිසන්ථාරවෙලායං නාතිදුරෙ සමාධිං සමාපජ්ජිත්වා නිසිදිංසු. ධම්මසෙනාපති රෙවතත්ථෙරෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා උට්ඨායාසනා තෙ සාමණෙරෙ උපසඬකම්, තෙ තථාකාලපරිච්ඡෙදස්ස කතත්තා ථෙරෙ උපසඬකමන්තෙ එව උට්ඨහිත්වා වන්දිත්වා අට්ඨංසු. ථෙරො “කතරකතරවිහාරෙන විහරං” ති පුච්ඡිත්වා තෙහි “ඉමාය ඉමායා” ති වුත්තෙ “දාරකෙපි නාම එවං විනෙන්තො මය්හං භාතිකො පච්චපාදි වත ධම්මස්ස අනුධම්ම” ත්ති ථෙරං පසංසන්තො පක්කාමි.

බදිරවනියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සුමඬගලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සුමුත්තිකොති ආයස්මතො සුමඬගලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපවිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. සො එකදිවසං සන්ථාරං න්භායිත්වා එකච්චරං යීතං දිස්වා සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා අප්ථොටෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියා අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ තාදිසෙන කම්මනිස්සන්දෙන දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස සුමඬගලොති නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො බුජ්ජකාසිතනඬගලකුද්දාලපරික්ඛාරො හුත්වා කසියා ජීවති. සො එකදිවසං රඤ්ඤා පසෙනදිකොසලෙන භගවතො භික්ඛුසඬස්ස ව මහාදානෙ පවත්තියමානෙ දානොපකරණානි ගහෙන්වා ආගච්ඡන්තෙහි මනුස්සෙහි සද්ධිං දධිසං ගහෙන්වා ආගතො භික්ඛුනං සක්කාරසම්මානං දිස්වා “ඉමෙ සමණා සකාසුත්තියා සුමුචත්ථසුනිවත්ථා සුභොජනානි භුඤ්ජිත්වා නිවාතෙසු සෙනාසනෙසු විහරන්ති, යංනුනාහම්පි පබ්බජෙය්‍ය” ත්ති වින්තෙන්වා, අඤ්ඤතරං මහාථෙරං උපසඬකම්ත්වා අත්තතො පබ්බජ්ජාධිප්පායං නිවෙදෙසි. සො තං කරුණායන්තො පබ්බාජෙත්වා කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සො අරඤ්ඤෙ විහරන්තො එකවිහාරෙ නිබ්බින්නො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා, විබ්භමිතුකාමො ඤාතිගාමං ගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ කච්ඡං බන්ධිත්වා බෙන්තං කසන්තෙ කිලිට්ඨවත්ථනිවත්ථෙ සමන්තතො රජොකිණ්ණසරීරෙ වාතාතපෙන චුස්සන්තෙ කස්සකෙ දිස්වා, “මහත්තං වතිමෙ සත්තා ජීවිකනිමිත්තං දුක්ඛං පච්චනුභොන්ති” ති සංවෙගං පටිලහි. ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා යථාගහිතං කම්මට්ඨානං උපට්ඨාසි. සො අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලං උපගන්ත්වා විවෙකං ලභිත්වා යොනිසො මනසිකරොන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.12.11-19) –

“අත්ථදස්සි ජිනවරො, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
විහාරා අභිනික්ඛම්ම, තළාකං උපසඬකම්.

“න්භාත්වා පිත්වා ව සම්බුද්ධො, උත්තරිත්වෙකච්චරො;

අටියාසි හගවා තත්ථ, විලොකෙන්තො දිසොදිසං.

“හවනෙ උපවිට්ඨොහං, අද්දසං ලොකනායකං;
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන, අප්ථොට්ඨං අහං තදා.

“සතරංසිංච ජොතන්තං, පභාසන්තංච කඤ්චනං;
නච්චගීතෙ පයුත්තොහං, පඤ්චඬගතුරියමිති ව.

“යං යං යොනුපපජ්ජාමි, දෙවත්තං අථ මානුසං;
සබ්බෙ සත්තෙ අභිභොමි, විපුලො භොති මෙ යසො.

“නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
අත්තානං තොසයිත්වාන, පරෙ තොසෙසි ත්වං මුනි.

“පරිග්ගහෙ නිසිදිත්වා, භාසං කත්වාන සුබ්බතෙ;
උපට්ඨන්තිත්වා සම්බුද්ධං, තුසිතං උපපජ්ජහං.

“සොළසෙතො කප්පසතෙ, ද්විනවච්ඡකචිත්තිතා;
සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සම්පත්තිං අත්තනො දුක්ඛවිමුක්තිඤ්ච කිත්තනවසෙන
උදානං උදානෙන්තො “සුමුත්තිකො”තිආදිමාහ.

43. තත්ථ සුමුත්තිකොති සුන්දරා අච්චන්තිකතාය අපුනඛහවිකා මුත්ති
ඵතස්සාති සුමුත්තිකො. තස්ස පන විමුත්තියා පාසංසියතාය අච්ඡරියතාය ච
අප්ථොට්ඨන්තො ආහ “සුමුත්තිකො”ති. පුන තත්ථ විමුත්තියං අත්තනො පසාදස්ස
දල්භභාවං දස්සෙන්තො “සාහු සුමුත්තිකොමිති”ති ආහ. “සාධු සුට්ඨු මුත්තිකො
චතමිති”ති අත්ථො. “කුතො පනායං සුමුත්තිකතා”ති? කාමඤ්චායං ථෙරො
සබ්බස්මාපි වට්ඨදුක්ඛතො සුචිමුත්තො, අත්තනො පන තාව උපට්ඨිතං අතිවිය
අනිට්ඨභූතං දුක්ඛං දස්සෙන්තො “තිහි බුජ්ජකෙහි”තිආදිමාහ. තත්ථ බුජ්ජකෙහිති
බුජ්ජසභාවෙහි, බුජ්ජාකාරෙහි වා. නිස්සක්කච්චනඤ්චෙතං මුත්තසද්දාපෙක්ඛාය.
කස්සකො හි අබුජ්ජොපි සමානො තිස්ස යානෙසු අත්තානං බුජ්ජං කත්වා දස්සෙති
ලායනෙ කසනෙ කුද්දාලකම්මෙ ව. යො හි පන කස්සකො ලායනාදිති කරොති,
තානිපි අසිතාදිති කුට්ඨලාකාරතො බුජ්ජකානිති චුත්තං “තිහි බුජ්ජකෙහි”ති.

ඉදානි තානි සරූපතො දස්සෙන්තො “අසිතාසු මයා, නඬගලාසු මයා,
බුද්දකුද්දාලාසු මයා”ති ආහ. තත්ථ අසිතාසු මයාති ලචිත්තෙහි මයා මුත්තන්ති
අත්ථො. නිස්සක්කෙ චෙතං භූමිමච්චනං. සෙසෙසුපි ඵසෙව නයො. අපරෙ පන
“අසිතාසු මයාති ලචිත්තෙහි කරණභූතෙහි මයා බුජ්ජිත”න්ති වදන්ති. තෙසං
මනෙත කරණත්ථෙ හෙතුමිති වා භූමිමච්චනං. “නඬගලාසු”ති ලිඬගවිපල්ලාසං

කත්වා වුත්තං, නඬගලෙහි කසිරෙහිති අත්ථො. අත්තනා වළඤ්ජිතකුද්දාලස්ස සභාවතො වළඤ්ජනෙන වා අප්පකතාය වුත්තං “බුද්දකුද්දාලාසු”ති “කුණ්ඨකුද්දාලාසු”තිපි පාළි. වළඤ්ජනෙනෙව අනිබ්ණබණ්ණත්තෙසුති අත්ථො. ඉධමෙවති ම-කාරො පදසන්ධිකරො. අථ වාපිති වා-සද්දො නිපාතමත්තං. ගාමකෙ ධීතත්තා තාති අසිතාදීති කිඤ්චාපි ඉධෙව මම සමීපෙයෙව, තථාපි අලමෙව හොතීති අත්ථො. තුරිතවසෙන චෙතං ආමෙඬිතවචනං. ක්කායාති ඵලසමාපත්තිජ්ඣානවසෙන දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරත්ථං දිබ්බවිහාරාදිවසෙන ව ක්කාය. සුමඬිගලාති අත්තානං ආලපති. ක්කානෙ පන ආදරදස්සනත්ථං ආමෙඬිතං කතං. අප්පමත්තො විහරාති සතිපඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා සබ්බත්ථකමෙව අප්පමත්තොසි ත්වං, තස්මා ඉදාති සුඛං විහර, සුමඬිගල. කෙවි පන “අරහත්තං අප්පත්වා ඵව විපස්සනාය විථිපට්ඨන්තාය සාසනෙ සඤ්ජාතාහිරතියා යථානුභූතං සරාවාසදුක්ඛං ජිගුච්ඡන්තො ථෙරො ඉමං ගාථං වත්වා පච්ඡා විපස්සනං වඩ්ඪෙස්ත්වා අරහත්තං පාපුණ්ඨි”ති වදන්ති. තෙසං මතෙන “ක්කාය අප්පමත්තො විහරා”ති පදානං අත්ථො විපස්සනාමග්ගවසෙනපි යුජ්ජති ඵව.

සුමඬිගලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සානුත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

මතං වා අම්ම රොදන්තීති ආයස්මතො සානුත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචින්නො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ සිද්ධත්ථස්ස භගවතො භත්ථපාදධොවනමුඛවික්ඛාලනානං අත්ථාය උදකං උපනෙසි. සත්ථා හි හොජනකාලෙ භත්ථපාදෙ ධොවිතුකාමො අහොසි. සො සත්ථු ආකාරං සල්ලක්ඛෙත්වා උදකං උපනෙසි. භගවා භත්ථපාදෙ ධොවිත්වා භුඤ්ජිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙතුකාමො අහොසි. සො තම්පි ඤත්වා මුඛොදකං උපනෙසි. සත්ථා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා මුඛධොවනකිච්චං නිට්ඨාපෙසි. ඵවං භගවා අනුකම්පං උපාදාය තෙන කරියමානං වෙය්‍යාවච්චං සාදිසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්මිං ගම්භගතෙයෙව පිතා පවාසං ගතො, උපාසිකා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායිත්වා සානුතිස්ස නාමං අකාසි. තස්මිං අනුක්කමෙන වඩ්ඪන්තෙ සත්තවස්සිකංයෙව නං හික්ඛුනං සන්තිකෙ පබ්බාපෙසි, “ඵවමයං අනන්තරායො වඩ්ඪිත්වා අච්චන්තසුඛභාගී භවිස්සති”ති. “සො සානුසාමණෙරො”ති පඤ්ඤාතො පඤ්ඤවා චත්තසම්පන්නො ඛුස්සුතො ධම්මකථිකො සත්තෙසු මෙත්තජ්ඣාසයො හුත්වා දෙවමනුස්සානං පියො අහොසි මනාපොති සබ්බං සානුසුත්තෙ ආගතනායෙන චෙදිතබ්බං.

තස්ස අතීතජාතියං මාතා යක්ඛයොනියං නිබ්බත්ති. තං යක්ඛා “සානුත්ථෙරස්ස අයං මාතා”ති ගරුචිත්තිකාරඛහුලා හුත්වා මානෙන්නි. ඵවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ

පුපුර්වජනභාවස්ස ආදීනවං විභාවෙන්තං විය එකදිවසං සානුස්ස යොනියො
මනසිකාරාභාවා අයොනියො උම්මුජ්ජන්තස්ස විබ්භමිතුකාමතාවිත්තං උප්පජ්ජී. තං
තස්ස යක්ඛිනිමානා ඤාත්වා මනුස්සමාතුයා ආරොවෙසී – “තව පුත්තො, සානු,
‘විබ්භමිස්සාමී’ති විත්තං උප්පාදෙසී, තස්මා ත්වං –

“සානුං පබුද්ධං වජ්ජාසී, යක්ඛානං වචනං ඉදං;
මාකාසී පාපකං කම්මං, ආචි වා යදි වා රහො.

“සවෙ ත්වං පාපකං කම්මං, කර්ස්සසී කරොසී වා;
න තෙ දුක්ඛා පමුත්තාත්ථී, උප්පච්චාපි පලායතො”ති. (සං. නි. 1.239; ධ. ප.
අට්ඨ. 2.325 සානුසාමණෙරවත්ථු) –

එවං භණාහී”ති. එවඤ්ච පන වත්වා යක්ඛිනිමානා තත්ථෙවන්තරධාසී. මනුස්සමානා
පන තං සුත්වා පරිදෙවසොකසමාපන්නා වෙතොදුක්ඛසමජ්ජිනා අභොසී. අථ
සානුසාමණෙරො පුබ්බණ්භසමයං නිවාසෙත්වා පත්තච්චරමාදාය මාතු සන්තිකං
උපගතො මාතරං රොදමානං දිස්වා “අම්ම, කිං නිස්සාය රොදසී”ති වත්වා “තං
නිස්සායා”ති ව පුත්තො මාතු “මතං වා, අම්ම, රොදන්ති, යො වා ජීවං න
දිස්සති”ති ගාථං අභාසී.

44. තස්සත්ථො – “අම්ම, රොදන්තා නාම ඤාතකා මිත්තා වා අත්තනො
ඤාතකං මිත්තං වා මතං උද්දිස්ස රොදන්ති පරලොකං ගතත්තා, යො වා ඤාතකො
මිත්තො වා ජීවං ජීවන්තො දෙසන්තරං පක්කන්තතාය ච න දිස්සති, තං වා උද්දිස්ස
රොදන්ති, උභයමිපෙතං මයි න විජ්ජති, එවං සන්තෙ ජීවන්තං ධරමානං මං පුරතො
ධීතං පස්සන්ති; කස්මා, අම්ම, රොදසී?මං උද්දිස්ස තව රොදනස්ස කාරණමෙව
නත්ථී”ති.

තං සුත්වා තස්ස මාතා “මරණඤ්ඤෙතං, භික්ඛවෙ, යො සික්ඛං පච්චක්ඛාය
භීතායාවත්තති”ති (ම. නි. 3.63) සුත්තපදානුසාරෙන උප්පබ්බජනං අරියස්ස විනයෙ
මරණන්ති දස්සෙන්නී –

“මතං වා පුත්ත රොදන්ති, යො වා ජීවං න දිස්සති;
යො ච කාමෙ වජීත්වාන, පුනරාගච්ඡතෙ ඉධ.

“තං වාපි පුත්ත රොදන්ති, පුන ජීවං මතො හි සො;
කුක්කුළා උබ්භතො තාත, කුක්කුළං පතිතුම්ච්ඡසී”ති. (සං. නි. 1.239; ධ. ප.
අට්ඨ. 2.සානුසාමණෙරවත්ථු) –

ගාථාද්වයං අභාසී.

තත්ථ කාමෙ වජීත්වානාති නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයෙන වත්ථුකාමෙ පභාය, තඤ්ච
කිලෙසකාමස්ස තද්ධගප්පභානවසෙන වෙදිතබ්බං. පබ්බජ්ජා හෙත්ථ

කාමපරිව්වාගො අධිජපෙනො. පුනරාගච්ඡතෙ ඉධාති ඉධ ගෙනෙ පුනදෙව ආගච්ඡති,
 භීතායාවත්තනං සන්ධාය වදති. තං වාපීති යො පබ්බජිත්වා විබ්භමති, තං වාපී
 පුග්ගලං මතං වියමාදිසියො රොදන්ති. කස්මාති වෙ? පුන ජීවං මනො හී සොති
 විබ්භමනතො පච්ඡා යො ජීවන්තො, සො ගුණමරණෙන අත්ථතො මනොයෙව.
 ඉදානිස්ස සවිසෙසසංවෙගං ජනෙතුං “කුක්කුළා”තිආදි වුත්තං. තස්සත්ථො –
 “අහොරත්තං ආදිත්තං විය හුත්වා ඩහනට්ඨෙන කුක්කුළුනිරයසදිසත්තා කුක්කුළා
 ගිහිභාවා අනුකම්පන්තියා මයා උබ්භතො උද්ධතො, තාත සානු, කුක්කුළං පතිතුං
 ඉච්ඡාමි පතිතුකාමොසි”ති.

තං සුත්වා සානුසාමණෙරො සංවෙගජාතො හුත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා
 නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.21.25-29) –

“භුඤ්ජන්තං සමණං දිස්වා, විජ්ජසන්නමනාවිලං;
 සට්ඨෙතොදකමාදාය, සිද්ධත්ථස්ස අදාසහං.

“නිම්මලො භොමහං අජ්ජ, විමලො ඛිණ්ණසංසයො;
 භවෙ නිබ්බත්තමානස්ස, එලං නිබ්බත්තතෙ සුභං.

“චතුත්තවුතිතො කජ්ජෙ, උදකං යමදාසහං;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, දකදානස්සිදං එලං.

“එකසට්ඨිමිහිතො කජ්ජෙ, එකොව විමලො අහු;
 සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
 අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො ඉමිස්සා ගාථාය වසෙන “මය්හං
 විපස්සනාරම්භො අරහත්තජ්ජන්ති ව ජාතා”ති උදානවසෙන තමෙව ගාථං
 පච්චුදාහාසි.

සානුත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. රමණීයවිහාරිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යථාපි හද්දො ආජඤ්ඤොති ආයස්මතො රමණීයවිහාරිත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
 උජ්ජන්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ පුඤ්ඤොති උපවිනන්තො
 ඉතො එකනවුතෙ කජ්ජෙ විපස්සිං භගවත්තං දිස්වා පසන්නමානසො
 පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා කොරණ්ඩපුජ්ථෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන
 පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවෙසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤොති කත්වා
 දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස
 සෙට්ඨිස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො යොබ්බනමදෙන කාමෙසු මුච්ඡං ආපන්නො
 විහරති. සො එකදිවසං අඤ්ඤතරං පාරදාරිකං රාජපුරිසෙහි විවිධා කම්මකාරණා

කරියමානං දිස්වා සංවෙගජාතො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජි. පබ්බජිතො ච රාගවරිතතාය නිව්වකාලං සුසම්මට්ඨං පරිවෙණං සුපට්ඨිතං පාතියපරිභොජනීයං සුපඤ්ඤතං මඤ්චපීඨං කත්වා විහරති. තෙන සො රමණීයවිහාරිත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ.

සො රාගුස්සන්තතාය අයොනිසො මනසි කරිත්වා සඤ්චෙතනිකං සුක්කච්ඡස්සට්ඨිආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා, “ධිරත්ථු, මං එවංභූතො සද්ධාදෙයාං භුඤ්ජෙය්‍ය”න්ති විජ්ජට්ඨාං හුත්වා “විබ්භම්බසාමි”ති ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ රුක්ඛමූලෙ නිසීදි, තෙන ච මග්ගෙන සකට්ඨෙය්‍ය ගච්ඡන්තෙසු එකො සකට්ඨත්තො ගොණො පරිස්සමන්තො විසමට්ඨානෙ බලිත්වා පති, තං සාකට්ඨා යුගතො මුඤ්චිත්වා තිණොදකං දත්වා පරිස්සමං විනොදෙත්වා පුනචි ධූරෙ යොජෙත්වා අගමංසු. ථෙරො තං දිස්වා – “යථායං ගොණො සකිං බලිත්වාපි උට්ඨාය සකිං ධූරං වහති, එවං මයාපි කිලෙසවසෙන සකිං බලිතොනාපි වුට්ඨාය සමණධම්මං කාතුං වට්ටති”ති යොනිසො උම්මුජ්ජන්තො නිවත්තිත්වා උපාලිත්ථෙරස්ස අත්තනො පවත්ති. ආචික්ඛිත්වා තෙන චුත්තවිධිනා ආපත්තිනො වුට්ඨහිත්වා සීලං පාකතිකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.21.35-39) –

“අක්කන්තඤ්ච පදං දිස්වා, චක්කාලඤ්ඤාසංඝිතං;
පදෙනානුපදං යන්තො, විපස්සිස්ස මහෙසිනො.

“කොරණ්ඩං පුජ්ඣිතං දිස්වා, සමුලං පුජ්ඣං මයා;
හට්ඨො හට්ඨෙන විත්තෙන, අවන්දිං පදමුත්තමං.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, යං පුජ්ඣමහිපුජ්ඣං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“සත්තපඤ්ඤාසකප්පමිහි, එකො විතමලො අහුං;
සත්තරතනසම්පත්තො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛං අනුභවන්තො අත්තනො පුබ්බභාගපටිපත්තියා සද්ධිං අරියධම්මාධිගමනදීපනිං “යථාපි හද්දො ආපඤ්ඤො, බලිත්වා පතිතිට්ඨති”ති ගාථං අභාසි.

45. තත්ථ බලිත්වාති පක්ඛලිත්වා. පතිතිට්ඨති පතිට්ඨහති, පුනදෙව යථායානෙ තිට්ඨති. එවන්ති යථා හද්දො උසභාජානීයො භාරං වහන්තො පරිස්සමප්පත්තො විසමට්ඨානං ආගම්ම එකචාරං පක්ඛලිත්වා පතිතො න තත්තකෙන ධූරං ඡඩ්ඛෙති, ථාමජ්ජවපරක්කමසම්පන්නතාය පන බලිත්වාපි පතිතිට්ඨති, අත්තනො සභාවෙනෙව යත්වා භාරං වහති, එවං කිලෙසපරිස්සමප්පත්තො කිරියාපරාධෙන බලිත්වා තං බලිතං.

ආරාධනා සම්පන්නතාය පටිපාකතිකං කත්වා මග්ගසම්මාදිට්ඨියා දස්සනසම්පන්නං,
තතො ඵ්ව සම්මාසම්බුද්ධස්ස සවනන්තෙ අරියාය ජාතියා ජාතතාය සාවකං, තස්ස
උරෙ වායාමජනිතාභිජාතිතාය ඔරසං පුත්තං හද්දාජාතීයසදිසකිව්වතාය
ආජාතීයන්ති ච මං ධාරෙථ උපධාරෙථාති අත්ථො.

රමණීයවිහාරිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සම්මද්ධිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සද්ධායාහං පබ්බජිතොති ආයස්මතො සම්මද්ධිත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කත්තාධිකාරො තත්ථ තත්ථ පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො ඉතො
චතුනවුතෙ කප්පෙ සිද්ධත්ථං භගවත්තං පස්සිත්වා පසන්නාමානසො සවණ්ටාති
පුප්ඵාති කණ්ණිකබද්ධාති ගහෙත්වා පුප්පෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා සුගතීසුයෙව
පරිවත්තෙත්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්ති. තස්ස
ජාතකාලතො පටියාය තං කුලං ධනධක්ඤාදීහි වඩ්ඪී, අත්තභාවො වස්ස අභිරුපො
දස්සනීයො ගුණවා ඉති විභවසම්මද්ධියා ච ගුණසම්මද්ධියා ච සම්මද්ධිත්ථෙව
පඤ්ඤායිත්ථ. සො බිම්බිසාරසමාගමෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො
පබ්බජිත්වා භාවනාය යුත්තප්පයුත්තො විහරන්තො භගවති තපොදාරාමෙ
විහරන්තෙ එකදිවසං ඵ්වං චිත්තෙසි – “ලාභා වත මෙ සත්ථා අරහං
සම්මාසම්බුද්ධො, ස්වාක්ඛාතෙ වාහං ධම්මවිනයෙ පබ්බජිතො, සබ්බමචාරී ච මෙ
සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා” ති. තස්සෙවං චිත්තෙන්තස්ස උළාරං පීතිසොමනස්සං
උදපාදි. තං අසහන්තො මාරො පාපිමා ථෙරස්ස අවිදුරෙ මහන්තං හෙරවසද්දමකාසි,
පථවියා උන්ද්‍රියනකාලො විය අහොසි. ථෙරො භගවතො තමත්ථං ආරොචෙසි.
භගවා “මාරො තුය්හං විවක්ඛකම්මාය වෙනෙති, ගච්ඡ, හික්ඛු තත්ථ අවිත්තෙන්වා
විහරාහී” ති ආහ. ථෙරො තත්ථ ගන්ත්වා විහරන්තො නවිරස්සෙව විපස්සනං
උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.21.30-
34) –

“කණ්ණිකාරංව ජොතන්තං, නිසින්තං පබ්බතන්තරෙ;
ඔභාසෙන්තං දිසා සබ්බා, සිද්ධත්ථං නරසාරථී.

“ධනුං අද්ධෙජ්ඣං කත්වාන, උසුං සන්නය්හහං තදා;
පුප්ඵං සවණ්ටං ඡෙත්වාන, බුද්ධස්ස අභිරොපයි.

“චතුන්නවුතීතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමභිරොපයි;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“එකපඤ්ඤාසිතො කප්පෙ, එකො ආසිං ජුතින්ධරො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා කොපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා තත්ථෙව විහරන්තස්ස ථෙරස්ස ඛිණාසවහාවං
අජානන්තො පුරිමනෙයෙනෙව මාරො මහන්තං හෙරවසද්දං අකාසි. තං සුත්වා
ථෙරො අභිතො අවිජම්හි “තාදිසානං මාරානං සතම්පි සහස්සම්පි මය්හං ලොමම්පි
න කම්පෙති” ති අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො “සද්ධායාහං පබ්බජිතො” ති ගාථං
අභාසි.

46. තත්ථ සද්ධායාති ධම්මච්ඡන්දසමුට්ඨානාය කම්මඵලසද්ධාය වෙව
රතනත්තයසද්ධාය ව. අහන්ති අත්තානං නිද්දිසති. පබ්බජිතොති උපගතො.
අගාරස්මාති ගෙහතො සරාවාසතො වා. අනගාරියන්ති පබ්බජ්ජං, සා හි යංකිඤ්චි
කසිවාණිජ්ජාදිකම්මං ‘අගාරස්ස හිත’න්ති අගාරියං නාම, තදභාවතො
“අනගාරියා” ති වුවවති. සති පඤ්ඤා ව මෙ වුඬ්ඨාති සරණලක්ඛණා සති,
පජානනලක්ඛණා පඤ්ඤාති ඉමෙ ධම්මා විපස්සනාක්ඛණතො පට්ඨාය
මග්ගපටිපාටියා යාව අරහත්තා මෙ වුඬ්ඨා වඩ්ඪිතා, න දානි වඩ්ඪෙතබ්බා අත්ථි
සතිපඤ්ඤා වෙපුල්ලජ්ජත්තාති දස්සෙති. විත්තඤ්ච සුසමාහිතන්ති
අට්ඨසමාපත්තිවසෙත වෙව ලොකුත්තරසමාධිවසෙත ව විත්තං මෙ සුට්ඨු සමාහිතං,
න දානි තස්ස සමාධාතබ්බං අත්ථි, සමාධි වෙපුල්ලජ්ජත්තොති දස්සෙති. තස්මා
කාමං කරස්සු රූපානීති පාපිම මං උද්දිස්ස යාති කානිචි විජ්ජකාරානි යථාරුචිං
කරොහි, තෙහි පන නෙව මං බ්‍යාධයිස්සසි මම සරීරකම්පනමත්තම්පි කාතුං න
සක්ඛිස්සසි, කුතො විත්තඤ්ඤථත්තං? තස්මා තව කිරියා අප්පට්චිජ්ජනපහෙනකං විය
න කිඤ්චි අත්ථං සොධෙති, කෙවලං තව විත්තවිසාතමත්තඵලාති ථෙරො මාරං
තජ්ජෙසි. තං සුත්වා මාරො “ජානාති මං සමණො” ති තත්ථෙවන්තරධායි.

සම්ද්ධිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. උජ්ජයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නමො තෙ බුද්ධ වීරත්ථුති ආයස්මතො උජ්ජයත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති කරොන්තො
ඉතො ද්වානවුතෙ කජ්ජෙ තිස්සං භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්තමානසො
කණ්ණිකාරපුජ්ජෙහි පුජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ
නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං
බුද්ධජ්ජාදෙ රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස සොත්තියබ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා
නිබ්බත්ති, උජ්ජයොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයජ්ජත්තො තිණ්ණං වෙදානං
පාරගු හුත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො උපනිස්සයසම්පත්තියා වොදියමානො
වෙච්චනං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා
වරියානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා
නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.21.1-4) –

“කණ්ණිකාරං පුජ්ජිතං දිස්වා, ඔව්නිත්වානහං තදා;

තිස්සස්ස අභිරොපෙසිං, ඔසතිණ්ණස්ස තාදිනො.

“ද්වෙනවුතෙ ඉතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“පඤ්චතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, අරුණපාණිති විස්සුතො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා චන්දිත්වා ඵකමන්තං නිසිදිත්වා
භගවතො ථොමනාකාරෙන අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තො “නමො තෙ බුද්ධ චීරත්ථු”ති
ගාථං අභාසි.

47. තත්ථ නමොති පණාමකිත්තනං. තෙති පණාමකිරියාය සම්පදානකිත්තනං,
තුය්හන්ති අත්ථො. බුද්ධ චීරාති ච භගවතො ආලපනං. භගවා හි යථා
අභිඤ්ඤෙය්‍යාදිහෙදස්ස අත්ථස්ස අභිඤ්ඤෙය්‍යාදිහෙදෙන සයම්භුඤාණෙන
අනවසෙසතො බුද්ධත්තා “බුද්ධො”ති වුච්චති. ඵචං පඤ්චන්තම්පි මාරානං
අභිප්පමද්දනවසෙන පදහන්තෙන මහතා චීරියෙන සමන්තාගතත්තා “චීරො”ති
වුච්චති. අත්ථුති භොතු, තස්ස “නමො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. විජ්ජමුත්තොසි
සබ්බධිති සබ්බෙහි කිලෙසෙහි සබ්බස්මිඤ්ච සඬ්ඛාරගතෙ විජ්ජමුත්තො
විසංයුත්තො අසි භවසි, න තයා කිඤ්චි අවිජ්ජමුත්තං නාම අත්ථි, යතොහං
තුය්හාපදානෙ විහරං, විහරාමි අනාසවොති තුය්හං තච අපදානෙ ඔවාදෙ ගතමග්ගෙ
පටිපත්තිවරියාය විහරං යථාසත්ති යථාබලං පටිපජ්ජන්තො කාමාසවාදීනං
චතුන්නම්පි ආසවානං සුප්පභින්නත්තා අනාසවො විහරාමි, තාදිස්ස නමො තෙ
බුද්ධ-චීරත්ථුති.

උජ්ජයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සඤ්ජයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යතො අහන්ති ආයස්මතො සඤ්ජයත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? සොපි
පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචින්නො
විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ මහති පුගෙ සංකිත්තිවසෙන චත්ථුං සඬ්ඝරිත්වා
රතනත්තයං උද්දිස්ස පුඤ්ඤං කරොන්තො සයං දලිද්දො හුත්වා නෙසං ගණාදීනං
පුඤ්ඤකිරියාය ඛ්‍යාවටො අහොසි. කාලෙන කාලං භගවත්තං උපසඬ්ඝමිත්වා
චන්දිත්වා පසන්නාමානසො හික්ඛුනඤ්ච තං තං වෙය්‍යාවච්චං අකාසි. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බන්තො අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා සුගතීසුයෙව
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස
පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති සඤ්ජයො නාම නාමෙන, සො වයජ්ජන්තො
බ්‍රහ්මායුපොක්ඛරසාතිආදිකෙ අභිඤ්ඤාතෙ බ්‍රාහ්මණෙ සාසනෙ අභිප්පසන්නෙ
දිස්වා සඤ්ජාතජ්ජසාදො සත්ථාරං උපසඬ්ඝමි. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො

ධම්මං සුත්වා සොතාපන්නො අහොසි. අපරභාගෙ පබ්බජී. පබ්බජන්නො ච
 බුරුග්ගෙයෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ටෙර 1.10.51-55)

—

“විපස්සිස්ස භගවතො, මහාසුගගණො අහු;
 වෙය්‍යාවච්චකරො ආසිං, සබ්බකිච්චෙසු වාවටො.

“දෙය්‍යධම්මො ච මෙ නත්ථී, සුගතස්ස මහෙසිනො;
 අවන්දිං සත්ථුනො පාදෙ, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා.

“එකනචුතිනො කප්පෙ, වෙය්‍යාවච්චං අකාසහං;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, වෙය්‍යාවච්චස්සිදං එලං.

“ඉතො ච අට්ඨමෙ කප්පෙ, රාජා ආසිං සුවින්නිනො;
 සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡළහිඤ්ඤො පන හුත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්නො “යතො අහං පබ්බජිතො”ති
 ගාථං අහාසි.

48. තත්ථ යතො අහං පබ්බජිතොති යතො පභුති යතො පට්ඨාය අහං
 පබ්බජිතො. පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය නාහිජානාමි සඬකප්පං, අනරියං
 දොසසංහිතන්ති රාගාදිදොසසංහිතං තතො එව අනරියං නිහිනං, අරියෙහි වා
 අනරණියතාය අනරියෙහි අරණියතාය ව අනරියං පාපකං ආරම්මණෙ
 අභුතගුණාදිසඬකප්පනතො “සඬකප්පො”ති ලද්ධනාමං
 කාමචිතක්කාදිච්ඡාදිතක්කං උප්පාදිතං නාහිජානාමිති, “බුරුග්ගෙයෙව මයා
 අරහත්තං පත්ත”න්ති අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

සඤ්ජයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. රාමණෙය්‍යකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

විභවිභාහිනදිතෙති ආයස්මතො රාමණෙය්‍යකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවින්නො
 සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භගවත්තං
 දිස්වා පසන්නමානසො පුජ්ථෙහි පුජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
 දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසු එව පරිවත්තෙන්නො
 ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං ඉබ්බකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො
 ඡෙතවනපටිග්ගහණෙ සඤ්ජාතප්පසාදො පබ්බජිත්වා වරියානුකුලං කම්මට්ඨානං
 ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරති. තස්ස අත්තතො සම්පත්තියා පබ්බජිතසාරුප්පාය ව
 පටිපත්තියා පාසාදිකභාවතො රාමණෙය්‍යකොත්ථෙව සමඤ්ඤො අහොසි.

අපේකදිවසං මාරො ටෙරං භිංසාපෙතුකාමො හෙරවසද්දං අකාසි. තං සුත්වා ටෙරො ටීරපකතිතාය තෙන අසන්තසන්තො “මාරො අය”න්ති ඤාත්වා තත්ථ අනාදරං දස්සෙන්තො “විභවිභාහිනදිතෙ”ති ගාථං අභාසි.

49. තත්ථ විභවිභාහිනදිතෙති විභවිභාහි අභිණ්භං පවත්තසද්දතාය “විභවිභා”ති ලද්ධනාමානං වට්ටකානං අභිනාදනිමිත්තං, විරවහෙතුති අත්ථො. සිජ්ජිකාහිරුතෙහි වාහි සිජ්ජිකා වුවුවන්ති දෙවකා පරනාමකා ගෙලඤ්ඤෙන ඡාතකිසදාරකාකාරා සාධාමිගා. “මහාකලන්දකා”ති කෙවි, සිජ්ජිකානං අහිරුතෙහි මහාවිරවෙහි, හෙතුමිහි වෙතං කරණුවවනං, තං හෙතුති අත්ථො. න මෙ තං එන්දති විත්තන්ති මම විත්තං න එන්දති න වවති. ඉදං චුත්තං හොති – ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ විරවහෙතු සිජ්ජිකාහිරුතහෙතු විය, පාපිම, තව විස්සරකරණහෙතු මම විත්තං කම්මට්ඨානතො න පරිපතතිති. තත්ථ කාරණමාහ “එකත්තනිරතඤ්ඤි මෙ”ති. හි-සද්දො හෙතු අත්ථො, යස්මා මම විත්තං ගණසඬගණිකං පභාය එකත්තෙ එකිභාවෙ, බහිද්ධා වා වික්ඛෙපං පභාය එකත්තෙ එකග්ගතාය, එකත්තෙ එකසභාවෙ වා නිබ්බානෙ නිරතං අහිරතං, තස්මා කම්මට්ඨානතො න එන්දති න වවතිති, ඉමං කිර ගාථං වදන්තො එව ටෙරො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ටෙර 1.21.5-9) –

“සුවණ්ණවණ්ණො භගවා, සතරංසි පතාපවා;
වඩ්ඪකමනං සමාරුළ්ලො, මෙත්තවිත්තො සිබ්බහො.

“පසන්නවිත්තො සුමනො, වන්දිත්වා ඤාණමුත්තමං;
මිනෙලපුජ්ථං පග්ගය්හ, බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ථමහිපුජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“එකුනතිංසකජ්ජමිහි, සුමෙසසනනාමකො;
සත්තරතසම්පත්තො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අයමෙව ව ටෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අභොසි.

රාමණෙය්‍යකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. විමලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ධරණි ව සිඤ්චති වාහි ආයස්මතො විමලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? යොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටුපනිස්සයං කුසලං උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ සඬ්ඛධමනකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො තස්මිං සිජ්ජෙ නිජ්ජත්තිං ගතො එකදිවසං විපස්සිං භගවත්තං

පස්සිත්වා පසන්නාමානසො සඨංඛධම්මෙන පුජං කර්වා තතො පට්ඨාය කාලෙන කාලං සත්ථු උපට්ඨානං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කර්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ “අනාගතෙ මෙ විමලො විසුද්ධො කායො භොතු”ති බොධිරුක්ඛං ගන්ධොදකෙහි න්භාපෙසි, චෙතියඨගණබොධියඨගණෙසු ආසනානි ධොවාපෙසි, හික්ඛුනම්පි කිලිට්ඨෙ සමණපරික්ඛාරෙ ධොවාපෙසි.

සො තතො චට්ඨත්වා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ ඉබ්භකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස මාතුකුච්ඡියං වසන්තස්ස නික්ඛමන්තස්ස ච කායො පිත්තසෙම්භාදීහි අසංකිලිට්ඨො පදුමපලාසෙ උදකඛිත්ථු විය අලග්ගො පච්ඡිමභවිකබොධිසත්තස්ස විය සුවිසුද්ධො අභොසි, තෙනස්ස විමලොත්ථෙව නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො රාජගහප්පථෙසනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා කොසලරට්ඨෙ පබ්බතගුහායං විහරති. අට්ඨකදිවසං වාතුද්දීපිකමහාමෙඝො සකලං චක්කවාලගබ්භං පත්ථරිත්වා පාවස්සි. විවට්ටට්ඨායිමිහි බුද්ධානං චක්කවත්තීනඤ්ච ධරමානකාලෙ එව කිර එවං වස්සති. සම්මපරිලාභවූපසමතො උතුසප්පායලාභෙන ථෙරස්ස විත්තං සමාහිතං අභොසි එකග්ගං. සො සමාහිතවිත්තො තාවදෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.10.56-60) –

“විපස්සිස්ස භගවතො, අභොසිං සඨංඛධම්මකො;
නිච්චුපට්ඨානායුත්තොමිහි, සුගතස්ස මහෙසිනො.

“උපට්ඨානඵලං පස්ස, ලොකනාථස්ස තාදිනො;
සට්ඨි තුරියසහස්සානි, පරිවාරෙන්ති මං සදා.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, උපට්ඨහිං මහාඉසිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, උපට්ඨානස්සිදං ඵලං.

“චතුර්විසෙ ඉතො කප්පෙ, මහානිග්ගොසනාමකා;
සොළසාසිංසු රාජානො, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්භං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා කතකිච්චතාය තුට්ඨමානසො උදානං උදානෙන්තො “ධරණි ච සිඤ්චති වානි මාලුතො”ති ගාථං අභාසි.

50. තත්ථ ධරණිති පථවි, සා හි සකලං ධරාධරං ධාරෙතීති “ධරණි”ති වූච්චති. සිඤ්චතීති සමන්තතො නභං පුරෙත්වා අභිප්පවස්සතො මහාමෙඝස්ස වුට්ඨිධාරාහි සිඤ්චති. වානි මාලුතොති උදකච්ඡිතසම්මිස්සතාය සීතලො වාතො වායති. විජ්ජුතා වරති නහෙති තත්ථ තත්ථ ගජ්ජතා ගලගලායතා මහාමෙඝතො නිච්ඡරන්තියො

සතෙරතා ආකාසෙ ඉතො විතො ච විවරන්ති. උපසමන්ති විතක්කාති
 උතුසප්පායසිද්ධෙන සමථවිපස්සනාධිගමෙන පුබ්බභාගෙ තදඬුගාදිවසෙන
 වූපසන්නා හුත්වා කාමචිතක්කාදයො සබ්බෙපි නව මහාවිතක්කා
 අරියමග්ගාධිගමෙන උපසමන්ති. අනවසෙසතො සමුච්ඡිජ්ජන්තිති.
 චත්තමානසමීපතාය අරියමග්ගක්ඛණං චත්තමානං කත්වා වදති. අතීතත්ථෙ වා එතං
 පච්චුජ්ජන්තවචනං. චිත්තං සුසමාහිතං මමාති තතො එව ලොකුත්තරසමාධිනා මම
 චිත්තං සුථිට්ඨ සමාහිතං, න දානි තස්ස සමාධානෙ කිඤ්චි කාතබ්බං අත්ථිති ථෙරො
 අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

විමලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චමචග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ජට්ඨවග්ගො

1. ගොධිකාදිවතුත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

වස්සති දෙවොතිආදිකා චතස්සො – ගොධිකො, සුඛාහු, වල්ලියො, උත්තියොති
 ඉමෙසං චතුත්තං ථෙරානං ගාථා. කා උජ්ජන්ති? ඉමෙපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා
 තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති උපචිතන්තා ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ සිද්ධත්ථස්ස
 භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සභායා
 හුත්වා විවරිංසු. තෙසු එකො සිද්ධත්ථං භගවන්තං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා
 කථච්ඡුහික්ඛං අදාසි. දුතියො පසන්නචිත්තො හුත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දිත්වා
 අඤ්ජලිං පග්ගණ්හි. තතියො පසන්නචිත්තො එකෙන පුජ්චහත්ථෙත භගවන්තං
 පූජෙසි. චතුත්ථො සුමනපුජ්ථෙහි පූජමකාසි. එවං තෙ සත්ථරි චිත්තං පසාදෙන්වා
 පසුතෙන තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පුන අපරාපරං
 පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ
 කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා සභායකා හුත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කත්වා
 අමිහාකං භගවතො කාලෙ පාචායං චතුත්තං මල්ලරාජානං පුත්තා හුත්වා
 නිබ්බත්තිංසු. තෙසං ගොධිකො, සුඛාහු, වල්ලියො, උත්තියොති නාමාති අකංසු.
 අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසභායා අහෙසුං. තෙ කෙනච්චෙව කරණීයෙන කපිලවත්ථුං
 අගමංසු. තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා නිග්‍රොධාරාමෙ වසන්තො
 යමකපාටිභාරියං දස්සෙන්වා සුද්ධොදනප්පමුඛෙ සක්ඛාරාජානො දමෙසි. තදා තෙපි
 චත්තාරො මල්ලරාජපුත්තා පාටිභාරියං දිස්වා ලද්ධප්පසාදා පබ්බජිත්වා
 විපස්සනාකම්මං කරොන්තා නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිංසු.
 තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.11.1-23) –

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං, ආහුතීනං පටිග්ගහං;
 පවරා අහිනික්ඛන්තං, වනා නිබ්බතමාගතං.

“කථච්ඡුහික්ඛං පාදාසිං, සිද්ධත්ථස්ස මහෙසිනො;

පඤ්ඤාය උපසන්තස්ස, මහාවීරස්ස තාදිනො.

“පදෙනානුපදායන්තං, නිබ්බාපෙන්තෙ මහාජනං;
උළාරා විත්ති මෙ ජාතා, බුද්ධෙ ආදිච්චබන්ධුනෙ.

“චතුත්තවුතිතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, භික්ඛාදානස්සිදං ඵලං.

“සත්තාසිතිමිහිතො කප්පෙ, මහාරෙණුසනාමකා;
සත්තරතනසම්පන්නා, සත්තෙතෙ චක්කවත්තිතො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
ගොධිකො ථෙරො.

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං, නිසභාජානියං යථා;
තිධාපහින්තං මාතඨගං, කුඤ්ජරංව මහෙසිනං.

“ඔහාසෙන්තං දිසා සබ්බා, උඵරාජංව පූරිතං;
රථියං පටිපජ්ජන්තං, ලොකජෙට්ඨං අපස්සහං.

“ඤාණෙ විත්තං පසාදෙන්වා, පග්ගහෙන්වාන අඤ්ජලිං;
පසන්නවිත්තො සුමනො, සිද්ධත්ථමහිවාදයිං.

“චතුත්තවුතිතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඤාණසඤ්ඤායිදං ඵලං.

“තෙසත්තතිමිහිතො කප්පෙ, සොළසාසුං නරුත්තමා;
සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
සුබාහුත්ථෙරො.

“තිවරායං නිවාසිහං, අහොසිං මාලිකො තදා;
අද්දසං වීරජං බුද්ධං, සිද්ධත්ථං ලොකපුජිතං.

“පසන්නවිත්තො සුමනො, පුජ්ඵහත්ථමදාසහං;
යත්ථ යත්ථපපජ්ජාමි, තස්ස කම්මස්ස වාහසා.

“අනුහොමි ඵලං ඉට්ඨං, පුබ්බෙ සුකතමත්තනො;
පරික්ඛිත්තො සුමල්ලෙහි, පුජ්ඵදානස්සිදං ඵලං.

“චතුත්තවුතිතො කප්පෙ, යං පුජ්ඵමහිරොපයිං;

දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුජ්ඵපුජායිදං ඵලං.

“චතුත්තවුතුපාදාය, ධ්වපත්වා වත්තමානකං;
පඤ්චරාජසතා තත්ථ, නජ්ජසමසනාමකා.

“කිලෙසා කුමාරිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
චල්ලියො ථෙරො.

“සිද්ධත්ථස්ස හගවතො, ජාතිපුජ්ඵමදාසහං;
පාදෙසු සත්ත පුජ්ඵානි, භාසෙනොකිරිතානි මෙ.

“තෙන කම්මෙනහං අජ්ජ, අභිභොමි නරාමරෙ;
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

“චතුත්තවුතිතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුජ්ඵපුජායිදං ඵලං.

“සමන්තගන්ධනාමාසුං, තෙරස වක්කවත්තිතො;
ඉතො පඤ්චමකෙ කජ්ජෙ, වාතුරන්තා ජනාධිපා.

“කිලෙසා කුමාරිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති. (අප. ථෙර
1.11.1-23);

උත්තියො ථෙරො.

අරහත්තං පන පත්වා ඉමෙ වත්තාරොපි ථෙරා ලොකෙ පාකටා පඤ්ඤාතා
රාජරාජමහාමත්තෙහි සක්කතා ගරුකතා හුත්වා අරඤ්ඤෙ සහෙව විහරන්ති.
අථෙකදා රාජා බිම්බිසාරො තෙ වත්තාරො ථෙරෙ රාජගහං උපගතෙ
උපසඬ්ඨකම්මිත්වා වන්දිත්වා තෙමාසං වස්සාවාසත්ථාය නිමන්තෙත්වා තෙසං
පාටියෙක්කං කුටිකායො කාරෙත්වා සතිසම්මොසෙන න ඡාදෙසි. ථෙරා අවිජන්නාසු
කුටිකාසු විහරන්ති. වස්සකාලෙ දෙවො න වස්සති. රාජා “කිං නු ඛො කාරණං
දෙවො න වස්සති”ති වින්තෙත්තො, තං කාරණං ඤාත්වා, තා කුටිකායො
ඡාදාපෙත්වා, මත්තිකාකම්මං විත්තකම්මඤ්ච කාරාපෙත්වා, කුටිකාමහං
කරොත්තො මහතො භික්ඛුසඬ්ඨස්ස දානං අදාසි. ථෙරා රඤ්ඤො අනුකම්පාය
කුටිකායො පවිසිත්වා මෙත්තාසමාපත්තියො සමාපජ්ජිංසු. අටුත්තරපාවිනදිසතො
මහාමෙසො උට්ඨහිත්වා ථෙරානං සමාපත්තිතො වුට්ඨානක්ඛණෙයෙව වස්සිතුං
ආරභි. තෙසු ගොධිකත්ථෙරො සමාපත්තිතො වුට්ඨාය සහ මෙසගජ්ජිතෙන –

51.

“වස්සති දෙවො යථා සුගීතං, ඡන්තා මෙ කුටිකා සුඛා නිවාතා;
විත්තං සුසමාහිතඤ්ච මය්හං, අථ වෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙවා”ති. –

ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ වස්සනීති සිඤ්ඤති වුට්ඨිධාරං පචෙච්ඡති. දෙවොති මෙසො. යථා සුභිතන්ති සුන්දරගීතං විය ගජ්ජන්තොති අධිප්පායො. මෙසො හි වස්සනකාලෙ සතපටලසහස්සපටලො උට්ඨහිත්වා ථනයන්තො විජ්ජුතා නිච්ඡාරෙන්තොව සොහති, න කෙවලො. තස්මා සිනිද්ධමධුරගම්භීරනිග්ගොසො වස්සති දෙවොති දස්සෙති. තෙන සද්දන්තො අනුපපිළිතං ආහ “ජන්තා මෙ කුටිකා සුඛා නිවාතා”ති. යථා න දෙවො වස්සති, එවං තිණාදීහි ඡාදිතා අයං මෙ කුටිකා, තෙන වුට්ඨිවස්සෙන අනුපපිළිතං ආහ. පරිභොගසුඛස්ස උතුසප්පායඋතුසුඛස්ස ච සබ්භාවන්තො සුඛා. ඵ්ඨසිතග්ගළපිහිතවාතපානතාහි වාතපරිස්සයරහිතා. උභයෙනපි ආවාසසප්පායවසෙන අනුපපිළිතං ආහ. විත්තං සුසමාහිතඤ්ඤ මය්හන්ති විත්තඤ්ඤ මම සුට්ඨු සමාහිතං අනුත්තරසමාධිතා නිබ්බානාරම්මණෙ සුට්ඨු අප්පිතං, එතෙන අබ්භන්තරපරිස්සයාභාවන්තො අප්පොස්සුක්කතං දස්සෙති. අථ චෙ පත්ථයසීති අථ ඉදානි පත්ථයසි චෙ, යදි ඉච්ඡසි. පවස්සාති සිඤ්ඤ උදකං පග්ගර වුට්ඨිධාරං පචෙච්ඡ. දෙවොති මෙසං ආලපති.

ගොධිකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සුඛානුත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

52. ඉතරෙහි වුත්තගාථාසු තතියපදෙ එව විසෙසො. තත්ථ සුඛානුතා වුත්තගාථායං විත්තං සුසමාහිතඤ්ඤ කායෙති මම විත්තං කරජකායෙ කායගතාසතිභාවනාවසෙන සුට්ඨු සමාහිතං සම්මදෙව අප්පිතං. අයඤ්ඤි ථෙරො කායගතාසතිභාවනාවසෙන පටිලද්ධකුක්කානං පාදකං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තං සන්ධායාහ “විත්තං සුසමාහිතඤ්ඤ කායෙ”ති.

සුඛානුත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. වල්ලියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

53. වල්ලියත්ථෙරගාථායං තස්සං විහරාමී අප්පමත්තොති තස්සං කුටිකායං අප්පමාදපටිපත්තියා මත්ථකං පාපිතත්තා අප්පමත්තො අරියවිහාරූපසංහිතෙන දිබ්බවිහාරාදිසංහිතෙන ච ඉරියාපට්ඨිභාරෙන විහරාමී, අත්තභාවං පවත්තෙමීති වුත්තං හොති.

වල්ලියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා

4. උත්තියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

54. උත්තියත්ථෙරෙන වුත්තගාථායං අද්දකියොති අසභායො, කිලෙසසඬිගණිකාය ගණසඬිගණිකාය ච විරහිතොති අත්ථො.

උත්තියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුත්තං ථෙරානං ගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. අඤ්ජනවනියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ආසන්දිං කුට්ඨං කත්වාති ආයස්මතො අඤ්ජනවනියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ සුදස්සනො නාම මාලාකාරො හුත්වා සුමනපුප්ඵෙහි භගවත්තං පුජෙත්වා අඤ්ඤම්පි තත්ථ තත්ථ ඛහුං පුඤ්ඤං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං අකාසි. අථ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං වජ්ජීරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා තස්ස වයප්පත්තකාලෙ වජ්ජීරට්ඨෙ අවුට්ඨිහයං ඛ්‍යාධිහයං අමනුස්සභයන්ති තිණි භයාති උප්පජ්ජිංසු. තං සබ්බං රතනසුත්තවණ්ණනායං (බු. පා. අට්ඨ. රතනසුත්තවණ්ණනා; සු. නි. අට්ඨ. 1.රතනසුත්තවණ්ණනා) වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං. භගවති පන වෙසාලිං පට්ටියෙ භයෙසු ච වූපසන්තෙසු සත්ථු ධම්මදෙසනාය සම්බහුලානං දෙවමනුස්සානං ධම්මාභිසමයෙ ච ජාතෙ අයං රාජකුමාරො බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජි. යථා වායං එවං අනන්තරං වුව්චමානා චත්තාරොපි ජනා. තෙපි හි ඉමස්ස සභායභූතා ලිච්ඡවීරාජකුමාරා එවං ඉමිනාව නීභාරෙන පබ්බජිංසු. කස්සපසම්බුද්ධකාලෙපි සභායා හුත්වා ඉමිනා සහෙව පබ්බජිත්වා සමණධම්මං අකංසු, පදුමුත්තරස්සපි භගවතො පාදමුලෙ කුසලඛිජරොපනාදිං අකංසුති. තත්ථායං කතපුබ්බකිච්චො සාකෙතෙ අඤ්ජනවනෙ සුසානට්ඨානෙ වසන්තො උපකට්ඨාය වස්සුපනායිකාය මනුස්සෙහි ඡඩ්ඨිතං ඡිණ්ණකං ආසන්දිං ලහිත්වා තං චතුසු පාසාණෙසු යපෙත්වා උපරි තිරියඤ්ච තිණාදීහි ඡාදෙත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා වස්සං උපගතො. පයමමාසෙයෙව සටෙන්තො වායමන්තො අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.11.24-28) –

“සුදස්සනොති නාමෙන, මාලාකාරො අභං තදා;
අද්දසං වීරජං බුද්ධං, ලොකජෙට්ඨං නරාසහං.

“ජාතිපුප්ඵං ගහෙත්වාන, පුජයිං පදුමුත්තරං;
විසුද්ධචක්ඛු සුමනො, දිබ්බචක්ඛුං සමජ්ඣගං.

“එතිස්සා පුප්ඵපුජාය, චිත්තස්ස පණ්ඨිති ව;
කප්පානං සතසහස්සං, දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

“සොළසාසිංසු රාජානො, දෙවුත්තරසනාමකා;
ජත්තිංසම්භි ඉතො කප්පෙ, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙන්තො සමාපත්තිතො වුට්ඨාය
යථාලද්ධං සම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පිතිවෙගෙන උදානෙන්තො “ආසන්දිං
කුට්ඨං කත්වා”ති ගාථං අභාසි.

55. තත්ථ ආසන්දිං කුට්ඨං කත්වාති ආසන්දි නාම දීඝපාදකං චතුරස්සපීඨං,
ආයතං චතුරස්සමිපි අත්ථියෙව, යත්ථ නිසිදිතුමෙව සක්කා, න නිපජ්ජිතුං තං
ආසන්දිං කුට්ඨං කත්වා වාසත්ථාය හෙට්ඨා වුත්තනයෙන කුට්ඨං කත්වා යථා තත්ථ
නිසින්නස්ස උතුපරිස්සයාභාවෙන සුඛෙන සමණධම්මං කාතුං සක්කා, එවං කුට්ඨං
කත්වා. එතෙන පරමුක්කංසගතං සෙනාසනෙ අත්තනො අප්පිච්ඡන්තං සන්තුට්ඨිඤ්ඤි
දස්සෙති. වුත්තමිපි වෙතං ධම්මසෙනාපතිනා –

“පල්ලඬකෙන නිසින්නස්ස, ජණ්ණකෙනාභිවස්සති;
අලං ඵාසුච්ඡාරාය, පහිත්තස්ස භික්ඛුනො”ති. (ථෙරගා. 985; මි. ප.
6.1.1);

අපරෙ “ආසන්දිකුට්ඨ”න්ති පාඨං වත්වා “ආසන්දිප්පමාණං කුට්ඨං කත්වා”ති
අත්ථං වදන්ති. අඤ්ඤෙ පන “ආසන්නිසජ්ජාදිගතෙ මනුස්සෙ උද්දිස්ස මඤ්චකස්ස
උපරි කතකුට්ඨා ආසන්දි නාම, තං ආසන්දිං කුට්ඨං කත්වා”ති අත්ථං වදන්ති.
ඔග්ගස්භාති ඔගාහෙත්වා අනුපවිසිත්වා. අඤ්ජනං වනන්ති එවංනාමකං වනං,
අඤ්ජනවණ්ණපුප්ඵභාවතො හි අඤ්ජනා වුව්චන්ති වල්ලියො, තඛ්ඛහුලතාය තං
වනං “අඤ්ජනවන”න්ති නාමං ලභි. අපරෙ පන “අඤ්ජනා නාම මහාගච්ඡා”ති
වදන්ති, තං අඤ්ජනවනං ඔග්ගස්භ ආසන්දිකං කුට්ඨං කත්වා තිස්සො විජ්ජා
අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනන්ති විහරතා මයාති වචනසෙසෙනෙව යොජනා.
ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං අභොසිති.

අඤ්ජනවනියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුට්ඨිභාරිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

කො කුට්ඨායන්ති ආයස්මතො කුට්ඨිභාරිත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො
කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො ආකාසෙන ගච්ඡන්තස්ස “උදකදානං දස්සාමි”ති
සීතලං උදකං ගහෙත්වා පිතිසොමනස්සජාතො උද්ධම්මුඛො හුත්වා උක්ඛිපි. සත්ථා
තස්ස අප්ඤ්ඤාසයං ඤාත්වා පසාදසංවඩ්ඪන්තත්ථං ආකාසෙ ධීතොව සම්පට්ඨි. සො
තෙන අනප්පකං පිතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. සෙසං අඤ්ජනවනියත්ථෙරස්ස
වත්ථුමිහි වුත්තසදිසමෙව. අයං පන විසෙසො – අයං කිර වුත්තනයෙන පඛ්ඛජිත්වා
කතපුඛ්ඛකිච්චො විපස්සනං අනුයුඤ්ජන්තො සායං ඛෙත්තසම්පෙන ගච්ඡන්තො
දෙවෙ ඵුසායන්තෙ ඛෙත්තපාලකස්ස පුඤ්ඤං තිණකුට්ඨං දිස්වා පවිසිත්වා තත්ථ
තිණසන්ථාරකෙ නිසිදි. නිසින්නමත්තොව උතුසජ්ජායං ලභිත්වා විපස්සනං
උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.11.29-
35) –

“සුවඤ්ඤාවඤ්ඤාං සම්බුද්ධං, ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ;
සතාසනංව ජලිතං, ආදිත්තංව භුතාසනං.

“පාණිනා උදකං ගය්හ, ආකාසෙ උක්ඛිපිං අහං;
සම්පට්ඨිඡි මහාවීරො, බුද්ධො කාරුණිකො ඉසි.

“අත්තලික්ඛෙ යීතො සත්ථා, පදුමුත්තරනාමකො;
මම සඬකප්පමඤ්ඤාය, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“ඉමිනා දකදානෙන, පිතිඋප්පාදනෙන ව;
කප්පසතසහස්සමිපි, දුග්ගතිං නුපපජ්ජති.

“තෙන කම්මෙන ද්විපදින්ද, ලොකපෙට්ඨි නරාසහ;
පත්තොම්හි අවලං යානං, හිත්වා ජයපරාජයං.

“සහස්සරාජනාමෙන, තයො තෙ චක්කවත්තිනො;
පඤ්චසට්ඨිකප්පසතෙ, වාතුරන්තා ජනාධිපා.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” නිති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරෙ තත්ථ නිසින්තො ඛේත්තපාලකො ආගන්ත්වා
“කො කුටිකාය” නිති ආහ. තං සුත්වා ථෙරො “භික්ඛු කුටිකාය” නිති ආදිමාහ.
තයිදං ඛේත්තපාලස්ස ථෙරස්ස ච වචනං එකජ්ඣං කත්වා –

56.

“කො කුටිකායං භික්ඛු කුටිකායං, වීතරාගො සුසමාහිතචිත්තො;
එවං ජානාහි ආවුසො, අමොසා තෙ කුටිකා කතා” නි. –

තථාරූපෙන සඬගීතිං ආරොපිතං.

තත්ථ කො කුටිකායනිති, “ඉමිස්සං කුටිකායං කො නිසින්තො” නි
ඛේත්තපාලස්ස පුච්ඡාවචනං. තස්ස භික්ඛු කුටිකායනිති ථෙරස්ස පටිවචනදානං. අථ
නං අත්තනො අනුත්තරදක්ඛිණියාභාවනො තං කුටිපරිභොගං අනුමොදාපෙත්වා
උළාරං තමෙව පුඤ්ඤං පතිට්ඨාපෙතුං “වීතරාගො” නිආදි වුත්තං. තස්සත්ථො –
එකො හින්තකිලෙසො භික්ඛු තෙ කුටිකායං නිසින්තො, තතො එව සො
අග්ගමග්ගෙන සබ්බසො සමුච්ඡින්නරාගතාය වීතරාගො අනුත්තරසමාධිනා
නිබ්බානං ආරම්මණං කත්වා සුටිඨු සමාහිතචිත්තතාය සුසමාහිතචිත්තො, ඉමඤ්ච
අත්ථං, ආවුසො ඛේත්තපාල, යථාහං වදාමි, එවං ජානාහි සද්දහ අධිමුච්චස්සු.
අමොසා තෙ කුටිකා කතා තයා කතා කුටිකා අමොසා අවඤ්ඤා සඵලා සඋදයා,
යස්මා අරහතා ඛිණාසවෙන පරිභුත්තා. සචෙ ත්වං අනුමොදසි, තං තෙ භවිස්සති
දීඝරත්තං හිතාය සුඛායාති.

තං සුත්වා බ්‍රහ්මචරිණී “ලාභා වත මෙ, සුලඤ්ඨං වත මෙ, යස්ස මෙ කුටිකායං ඵදිසො අයොගා පවිසිත්වා නිසීදති” ති පසන්නචිත්තො අනුමොදන්තො අට්ඨාසි. ඉමං පන තෙසං කථාසල්ලාපං භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා සුත්වා අනුමොදනාඤ්චස්ස ඤාත්වා තම්භාවිතිං සම්පත්තිං විභාවෙන්තො බ්‍රහ්මචරිණී ඉමාහි ගාථාහි අප්ඤ්ඤාසි

—

“විභාසි කුටියං භික්ඛු, සන්නචිත්තො අනාසවො;
තෙන කම්මවිපාකෙන, දෙවින්දො ත්වං භවිස්සසි.

“ඡත්තිංසක්ඛත්තුං දෙවින්දො, දෙවරජ්ජං කරිස්සසි;
චතුත්තිංසක්ඛත්තුං චක්කවත්ති, රාජා රට්ඨෙ භවිස්සසි;

රතනකුටි නාම පච්චෙකඛුද්ධො, විතරාගො භවිස්සසි” ති.

කුටිකායං ලඤ්ඨවිසෙසත්තා පන ථෙරස්ස තතො පභුති කුටිවිහාරීත්ථෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. අයමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණගාථාපි අභොසිති.

කුටිවිහාරීත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. දුතියකුටිවිහාරීත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අයමාහු පුරාණියාති ආයස්මතො කුටිවිහාරීත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො පසන්නමානසො පරිලාභකාලෙ නළවිලිවෙහි විරචිතං බීජතිං අදාසි. තං සත්ථා අනුමොදනගාථාය සම්පහංසෙසි. සෙසං යදෙන්ථ චත්තබ්බං, තං අඤ්ජනවතියත්ථෙරචත්ථුම්භි චුත්තසදිසමෙව. අයං පන විසෙසො — අයං කිර චුත්තනායෙන පබ්බජිත්වා අඤ්ඤාතරාය පුරාණකුටිකාය විහරන්තො සමණධම්මං අවිත්තෙන්වා, “අයං කුටිකා ජිණ්ණා, අඤ්ඤං කුටිකං කාතුං චට්ටති” ති නවකම්මවසෙන චිත්තං උප්පාදෙසි. තස්ස අත්ථකාමා දෙවතා සංවෙගජනනත්ථං ඉමං උත්තානොභාසං ගම්භීරත්ථං “අයමාහු” ති ගාථමාහ.

57. තත්ථ අයන්ති ආසන්නපච්චක්ඛවචනං. ආහුති අභොසිති අත්ථො. ගාථාසුඛත්ථඤ්භි දීඝං කත්වා චුත්තං. පුරාණියාති පුරාතනී අද්ධගතා. අඤ්ඤං පත්ථයසෙ නචං කුටිත්ති ඉමිස්සා කුටියා පුරාණභාවෙන ජිණ්ණාය ඉතො අඤ්ඤං ඉදානි නිබ්බත්තනීයතාය නචං කුටිං පත්ථයසෙ පත්ථෙසි ආසිසසි. සබ්බෙන සබ්බං පන ආසං කුටියා විරාජය පුරාණියං විය නවායම්පි කුටියං ආසං තණ්හං අපෙක්ඛං විරාජෙහි, සබ්බසො තත්ථ විරත්තචිත්තො භොහි. කස්මා? යස්මා දුක්ඛා භික්ඛු පුන නවා නාම කුටි භික්ඛු පුන ඉදානි නිබ්බත්තියමානා දුක්ඛාවහත්තා දුක්ඛා, තස්මා අඤ්ඤං නචං දුක්ඛං අනුප්පාදෙන්තො යථානිබ්බත්තායං පුරාණියංයෙව කුටියං යත්වා අත්තනා කතබ්බං කරොහිති. අයඤ්ඤෙන්ථ අධිප්පායො — ත්වං, භික්ඛු, “අයං පුරාණි තිණකුටිකා ජිණ්ණා” ති අඤ්ඤං නචං තිණකුටිකං කාතුං ඉච්ඡසි, න සමණධම්මං, එවං ඉච්ඡන්තො පන භාවනාය අනනුයුඤ්ජනෙන

පුනඛභවාහිනිබ්බත්තියා අනත්තිවත්තනතො ආයතිං අත්තභාවකුට්ඨිපි පත්ථෙත්තො කාතුං ඉච්ඡන්තොයෙව නාම භොති. සා පන නවා තිණකුට්ඨි විය කරණදුක්ඛෙන තතො හියෙයාපි ජරාමරණසොකපරිදෙවාදිදුක්ඛසංසට්ඨතාය දුක්ඛා, තස්මා තිණකුට්ඨියං විය අත්තභාවකුට්ඨියං ආසං අපෙක්ඛං විරාජය සබ්බසො තත්ථ විරත්තවිත්තො භොති, එවං තෙ වට්ටදුක්ඛං න භවිස්සතීති. දෙවතාය ව වචනං සුත්වා ථෙරො සංවෙගජාතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සට්ඨන්තො වායමන්තො නවිරස්සෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.11.36-46) –

“පදුමුත්තරබුද්ධස්ස, ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිතො;
තිණත්ථරෙ නිසින්තස්ස, උපසන්තස්ස තාදිතො.

“නළමාලං ගහෙත්වාන, බන්ධිත්වා බීජනිං අහං;
බුද්ධස්ස උපනාමෙසිං, ද්විපදින්දස්ස තාදිතො.

“පටිග්ගහෙත්වා සබ්බඤ්ඤා, බීජනිං ලොකනායකො;
මම සඬකප්පමඤ්ඤාය, ඉමං ගාථං අභාසථ.

“යථා මෙ කායො නිබ්බාති, පරිළාභො න විජ්ජති;
තථෙව තිව්ධග්ගීහි, විත්තං තව විමුච්චතු.

“සබ්බෙ දෙවා සමාගචිත්ථං, යෙ කෙච්ච නනිස්සිතා;
සොස්සාම බුද්ධච්චනං, භාසයන්තඤ්ච දායකං.

“නිසින්තො භගවා තත්ථ, දෙවසඬසපුරක්ඛතො;
දායකං සම්පහංසෙන්තො, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“ඉමිනා බීජනිදානෙන, විත්තස්ස පණ්ඩිති ව;
සුබ්බතො නාම නාමෙන, චක්කවත්තී භවිස්සති.

“තෙන කම්මාවසෙසෙන, සුක්කමුලෙන චොදිතො;
මාලුතො නාම නාමෙන, චක්කවත්තී භවිස්සති.

“ඉමිනා බීජනිදානෙන, සම්මානවිපුලෙන ව;
කප්පසතසහස්සමිපි, දුග්ගතිං නුපපජ්ජති.

“තිංසකප්පසහස්සමිහි, සුබ්බතා අට්ඨතිංස තෙ;
එකුනතිංසසහස්සෙ, අට්ඨ මාලුතනාමකා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තෙ පන පතිට්ඨිතො “අයං මෙ අරහත්තප්පත්තියා අඬ්ඤාසභ්භා” ති
තමෙව ගාථං පටිච්චදාහාසි. සායෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණගාථා අහොසි.
කුට්ඨවාදෙන ලද්ධවිසෙසත්තා වස්ස කුට්ඨිහාරිත්ථෙව සමඤ්ඤා අහොසිති.

දුතියකුට්ඨිහාරිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. රමණීයකුට්ඨකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

රමණීයා මෙ කුට්ඨකාති ආයස්මතො රමණීයකුට්ඨකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? සොපි කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුසලඛිජරොපනං කත්වා
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො අට්ඨාරසකප්පසතමත්ථකෙ අත්ථදස්සිස්ස
භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො බුද්ධාරහං ආසනං
භගවතො අදාසි. පුප්ථෙහි ච භගවත්තං පුප්පත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා
පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සෙසං අඤ්ජනවතියත්ථෙරස්ස වත්ථුමිහි
වුත්තසදිසමෙව. අයං පන විසෙසො – අයං කිර වුත්තනයෙන පබ්බජිත්වා
කතපුබ්බකිච්චො වජ්ජිරට්ඨෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාවාසෙ කුට්ඨායං විහරති, සා
හොති කුට්ඨා අභිරුපා දස්සනියා පාසාදිකා සුපරිකම්මකතහිත්තිභූමිකා
ආරාමපොක්ඛරණිරාමණියාදිසම්පන්නා මුත්තාජාලසදිසවාලිකාකිණ්ණභූමිහාගා
ථෙරස්ස ච වත්තසම්පන්නතාය සුසම්මට්ඨධුගණනාදිනා භියොයාසොමත්තාය
රමණීයතරා හුත්වා තිට්ඨති. සො තත්ථ විහරන්තො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා
නවිරස්සෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.11.47-52) –

“කානනං වනමොග්ගස්භ, අප්පසද්දං නිරාකුලං;
සීහාසනං මයා දින්නං, අත්ථදස්සිස්ස තාදිනො.

“මාලාහත්ථං ගහෙත්වාන, කත්වා ච නං පදක්ඛිණං;
සත්ථාරං පයිරුපාසිත්වා, පක්කාමිං උත්තරාමුඛො.

“තෙන කම්මෙන ද්විපදින්ද, ලොකපෙට්ඨි නරාසහ;
සන්නිබ්බාපෙමි අත්තානං, භවා සබ්බෙ සමුහතා.

“අට්ඨාරසකප්පසතෙ, යං දානමද්දිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, සීහාසනස්සිදං ඵලං.

“ඉතො සත්තකප්පසතෙ, සන්නිබ්බාපකඛත්තියො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරෙ තත්ථ විහරන්තෙ කුට්ඨාය රමණීයභාවතො
විහාරපෙක්ඛකා මනුස්සා තතො තතො ආගන්ත්වා කුට්ඨං පස්සන්ති. අථෙකදිවසං

කතිපයා ධුත්තජාතිකා ඉත්ථියො තත්ථ ගතා කුටිකාය රමණීයභාවං දිස්වා, “එත්ථ වසන්තො අයං සමණො සියා අම්හෙහි ආකඩ්ඪනීයහදයො” ති අධිජපායෙන – “රමණීයං වො, හන්තෙ, වසනට්ඨානං. මයම්පි රමණීයරූපා පඨමයොබ්බතෙ ධීතා” ති වත්වා ඉත්ථිකුත්තාදීනි දස්සෙතුං ආරභිංසු. ථෙරො අත්තනො විතරාගභාවං පකාසෙන්නො “රමණීයා මෙ කුටිකා, සද්ධාදෙය්‍යා මනොරමා” ති ගාථං අභාසි.

58. තත්ථ රමණීයා මෙ කුටිකාති “රමණීයා තෙ, හන්තෙ, කුටිකා” ති යං තුම්හෙහි චුත්තං, තං සච්චං. අයං මම වසනකුටිකා රමණීයා මනුඤ්ඤරූපා, සා ව බො සද්ධාදෙය්‍යා, “එවරූපාය මනාපං කත්වා පබ්බජිතානං දින්නාය ඉදං නාම ඵලං හොති” ති කම්මඵලානි සද්දහිත්වා සද්ධාය ධම්මච්ඡන්දෙන දාතබ්බත්තා සද්ධාදෙය්‍යා, න ධනෙන නිබ්බත්තිතා. සයඤ්ච තථාදින්නානි සද්ධාදෙය්‍යානි පස්සන්තානං පරිභුඤ්ජන්තානඤ්ච මනො රමෙතීති මනොරමා. සද්ධාදෙය්‍යත්තා ඵව හි මනොරමා, සද්ධාදීහි දෙය්‍යධම්මං සක්කච්චං අභිසඬ්ඛරිත්වා දෙන්ති, සද්ධාදෙය්‍යඤ්ච පරිභුඤ්ජන්තා සප්පුරිසා දායකස්ස අවිසංවාදනත්ථම්පි පයොගාසයසම්පන්නා හොන්ති, න තුම්හෙහි චිත්තිතාකාරෙන පයොගාසයවිපන්නාති අධිජපායො. න මෙ අත්ථො කුමාරිහීති යස්මා සබ්බසො කාමෙහි චිතිවත්තිතමානසො අහං, තස්මා න මෙ අත්ථො කුමාරිහී. කප්පියකාරකම්මවසෙනපි හි මාදිසානං ඉත්ථිහි පයොජනං නාම නත්ථි, පගෙව රාගවසෙන, තස්මා න මෙ අත්ථො කුමාරිහීති. කුමාරිග්ගහණඤ්චෙන්ථ උපලක්ඛණං දට්ඨබ්බං. මාදිසස්ස නාම සන්තිකෙ ඵවං පටිපජ්ජාහීති අයුත්තකාරිනීහි යාව අපරද්ධඤ්ච තුම්හෙහි සමානජ්ඣාසයානං පුරතො අයං කිරියා සොහෙය්‍යාති දස්සෙන්නො ආහ “යෙසං අත්ථො තහිං ගච්ඡන්තාරියො” ති. තත්ථ යෙසන්ති කාමෙසු අවිතරාගානං. අත්ථොති පයොජනං. තහින්ති තත්ථ තෙසං සන්තිකං. නාරියොති ආලපනං. තං සුත්වා ඉත්ථියො මඬිකුභුතා පත්තක්ඛන්ධා ආගතමග්ගෙනෙව ගතා. එත්ථ ව “න මෙ අත්ථො කුමාරිහී” ති කාමෙහි අනත්ථිකභාවවනෙනෙව ථෙරෙන අරහත්තං බියාකතන්ති දට්ඨබ්බං.

රමණීයකුටිකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. කොසලවිහාරිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සද්ධායාහං පබ්බජිතොති ආයස්මතො කොසලවිහාරිත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි කිර පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ කුසලබ්ඪං රොපෙත්වා තං තං පුඤ්ඤං අකාසි. සෙසං අඤ්ජනවනියත්ථෙරවත්ථුසදිසමෙව. අයං පන විසෙසො – අයං කිර චුත්තනයෙන පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො කොසලරට්ඨෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ ඵකං උපාසකකුලං නිස්සාය අරඤ්ඤෙ විහරති, තං සො උපාසකො රුක්ඛමුලෙ වසන්තං දිස්වා කුටිකං කාරෙත්වා අදාසි. ථෙරො කුටිකායං විහරන්තො ආවාසසජ්ජායෙන සමාධානං ලහිත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.11.53-61) –

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, වසාමි පණ්ණසන්ථරෙ;
සාසෙසු ගෙඩමාපන්නො, සෙයාසිලො වහං තදා.

“ඛණන්තාලුකලම්බානි, බ්ලාලිතක්කලානි ව;
කොලං හල්ලාතකං බිල්ලං, ආහත්වා පටියාදිතං.

“පදුමුත්තරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
මම සඬ්ඛප්පමඤ්ඤාය, ආගච්ඡි මම සන්නිකං.

“උපාගතං මහානාගං, දෙවදෙවං නරාසහං;
බ්ලාලිං පග්ගහෙත්වාන, පත්තම්හි ඔකිරිං අහං.

“පරිභුඤ්ඡි මහාවීරො, තොසයන්නො මමං තදා;
පරිභුඤ්ඡිත්වාන සබ්බඤ්ඤා, ඉමං ගාථං අභාසථ.

“සකං චිත්තං පසාදෙත්වා, බ්ලාලිං මෙ අදා තුවං;
කප්පානං සතසහස්සං, දුග්ගතිං නුපපජ්ජසි.

“වරිමං වත්තතෙ මය්හං, හවා සබ්බෙ සමුහතා;
ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

“චතුපඤ්ඤාසිතො කප්පෙ, සුමෙබ්බිය සව්භයො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛප්පට්ඨං වෙදනෙන උප්පන්නපීතිවෙගෙන
උදානෙන්තො “සද්ධායාහං පබ්බජිතො”ති ගාථං අභාසි.

59. තත්ථ සද්ධායාති භගවතො වෙසාලිං උපගමනෙ ආනුභාවං දිස්වා,
“එකන්තනියානිකං ඉදං සාසනං, තස්මා අද්ධා ඉමාය පටිපත්තියා ජරාමරණතො
මුච්චිස්සාමි”ති උප්පන්නසද්ධාවසෙන පබ්බජිතො පබ්බජ්ජං උපගතො. අරඤ්ඤෙ
මෙ කුට්ඨා කතාති තස්සා පබ්බජ්ජාය අනුරූපවසෙන අරඤ්ඤෙ වසතො මෙ කුට්ඨා
කතා, පබ්බජ්ජානුරූපං ආරඤ්ඤකො හුත්වා වූපකට්ඨො විහරාමීති දස්සෙති.
තෙනාහ “අප්පමත්තො ව ආතාපී, සම්පජානො පතිස්සනො”ති.
අරඤ්ඤවාසලද්ධෙන කායවිවෙකෙන ජාගරියං අනුයුඤ්ජන්නො තත්ථ සතියා
අවිජ්ජවාසෙන අප්පමත්තො, ආරද්ධවීරියතාය ආතාපී,
පුබ්බභාගියසතිසම්පජඤ්ඤාපාරිපූරියා විපස්සනං වඬ්ඨෙත්වා අරහත්තාධිගමෙන
පඤ්ඤාසතිවෙපුල්ලප්පත්තියා අවිචන්තමෙව සම්පජානො පතිස්සනො විහරාමීති
අත්ථො. අප්පමත්තභාවාදිකිත්තෙන වස්ස ඉදමෙව අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං අහොසි
කොසලරට්ඨෙ විරතිවාසිභාවෙන පන කොසලවිහාරීති සමඤ්ඤා ජාතාති.

කොසලවිහාරිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සිවලිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

තෙ මෙ ඉජ්ඣංසු සඬකප්පාති ආයස්මතො සිවලිත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හෙට්ඨා චුත්තනයෙන විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ ධීතො ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ලාභීනං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා “මයාපි අනාගතෙ එවරුපෙන භවිතුං වට්ටති”ති දසබලං නිමන්තෙත්වා සත්තාහං සත්ථු භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ව මහාදානං දත්වා “භගවා අහං ඉමිනා අධිකාරකම්මෙන අඤ්ඤං සම්පත්තිං න පත්ථෙමි, අනාගතෙ පන එකබුද්ධස්ස සාසනෙ අහම්පි තුම්හෙහි සො එතදග්ගෙ යපිතභික්ඛු විය ලාභීනං අග්ගො භවෙය්”න්ති පත්ථනං අකාසි. සත්ථා අනන්තරායං දිස්වා – “අයං තෙ පත්ථනා අනාගතෙ ගොතමබුද්ධස්ස සන්තිකෙ සම්ප්ඤ්ඤාසති”ති බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සොපි කුලපුත්තො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො විපස්සිබුද්ධකාලෙ බන්ධුමතීනගරතො අවිදුරෙ එකස්මිං ගාමකෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්මිං සමයෙ බන්ධුමතීනගරවාසීනො රඤ්ඤා සද්ධිං සාකච්ඡිත්වා දසබලස්ස දානං දෙන්ති. තෙ එකදිවසං සබ්බෙව එකතො හුත්වා දානං දෙන්තා “කිං නු ඛො අම්භාකං දානමුඛෙ නත්ථී”ති (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.207) මධුඤ්ච ගුළදධිඤ්ච න අද්දසංසු. තෙ “යතො කුතොව ආහරිස්සාමා”ති ජනපදතො නගරපටිසන්ධිග්ගෙ පුරිසං යපෙසුං. තදා එස කුලපුත්තො අත්තතො ගාමතො ගුළදධිවාරකං ගහෙත්වා, “කිඤ්චිදෙව ආහරිස්සාමි”ති නගරං ගච්ඡන්තො, “මුඛං ධොවිත්වා ධොතහත්ථපාදො පටිසිස්සාමි”ති එාසුකට්ඨානං ඔලොකෙන්තො නඬගලසීසමත්තං නිම්මක්ඛිකං දණ්ඩකමධුං දිස්වා “පුඤ්ඤෙන මෙ ඉදං උප්පන්න”න්ති ගහෙත්වා නගරං පාවිසි. නාගරෙහි යපිතපුරිසො තං දිස්වා, “භො පුරිස, කස්සිමං ආහරසි”ති පුච්ඡි. “න කස්සවි, සාමි, වික්කිණිතුං පන මෙ ඉදං ආහත”න්ති. “තෙන හි, භො, ඉදං කභාපණං ගහෙත්වා එතං මධුඤ්ච ගුළදධිඤ්ච දෙහි”ති. සො වින්තෙසි – “ඉදං න බහුමුලං, අයඤ්ච එකප්පහාරෙතෙව බහුං දෙති, වීමංසිතුං වට්ටති”ති. තතො නං “නාහං එකෙන කභාපණෙන දෙමි”ති ආහ. “යදි එවං ද්වෙ ගහෙත්වා දෙහි”ති. “ද්විති පි න දෙමි”ති. එතෙනුපායෙන වඩ්ඤෙත්වා සහස්සං පාපුණි.

සො වින්තෙසි – “අතිවඩ්ඪිතුං න වට්ටති, භොතු තාව ඉමිනා කත්තබ්බකිව්චං පුච්ඡස්සාමි”ති. අථ නං ආහ – “ඉදං න බහුං අග්ගසන්ධි, ත්වඤ්ච බහුං දෙසි, කෙන කම්මෙන ඉදං ගණ්හාසි”ති. “ඉධ, භො, නගරවාසීනො රඤ්ඤා සද්ධිං පටිවිරුප්ඤ්ඤා විපස්සිදසබලස්ස දානං දෙන්තා ඉදං ද්වයං දානමුඛෙ අපස්සන්තා පරියෙසන්ති, සවෙ ඉදං ද්වයං න ලභිස්සන්ති, නාගරානං පරාජයො භවිස්සති, තස්මා සහස්සං කත්වා ගණ්හාමි”ති. “කිං පනෙතං නාගරානමෙව වට්ටති, අඤ්ඤාසං දාතුං න වට්ටති”ති. “යස්ස කස්සවි දාතුං අවාරිතමෙත”න්ති. “අත්ථී පන කොවි නාගරානං දානෙ එකදිවසං සහස්සං දාතා”ති? “නත්ථී, සම්මා”ති. “ඉමෙසං පන ද්වින්නං සහස්සග්ගසන්ධිකභාවං ජානාසි”ති? “ආම, ජානාමි”ති. “තෙන හි ගච්ඡ, නාගරානං ආවික්ඛ ‘එකො පුරිසො ඉමානි ද්වෙ මූලෙන න දෙති සහත්ථෙතෙව

දාතුකාමො, තුම්හෙ ඉමෙසං ද්විත්තං කාරණා නිබ්බිතක්කා භොථා'ති, ත්වං පන මෙ ඉමස්මිං දානමුඛෙ ජෙට්ඨකභාවස්ස කායසක්ඛී භොහි''ති. සො පරිබ්බයත්ථං ගහිතමාසකෙන පඤ්චකටුකං ගහෙත්වා චුණ්ණං කත්වා දධිතො කඤ්ජියං ගහෙත්වා තත්ථ මධුපටලං පිළෙත්වා පඤ්චකටුකචුණ්ණෙන යොජෙත්වා එකස්මිං පදුමිනිපත්තෙ පක්ඛිපිත්වා තං සංවිදහිත්වා ආදාය දසබලස්ස අවිදුරට්ඨානෙ නිසිදි මහාජනෙන ආහරියමානස්ස සක්කාරස්ස අවිදුරෙ අත්තනො පත්තවාරං ඔලොකයමානො, සො ඔකාසං ඤත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භගවා අයං උප්පන්නදුග්ගතපණ්ණාකාරො, ඉමං මෙ අනුකම්පං පටිච්ච පටිග්ගණ්හවාති. සත්ථා තස්ස අනුකම්පං පටිච්ච චතුමහාරාජදත්තියෙන සෙලමයපත්තෙන තං පටිග්ගහෙත්වා යථා අට්ඨසට්ඨියා හික්ඛුසතසහස්සස්ස දියාමානං න බියති, එවං අධිට්ඨාසි. සො කුලපුත්තො නිට්ඨිතහත්තකිච්චං භගවත්තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං ධීතො ආහ - “දිට්ඨො මෙ, භගවා, අජ්ජ ඛන්ධුමතීනගරවාසිකෙහි තුම්හාකං සක්කාරො ආහරියමානො, අහම්පි ඉමස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො භවෙය්‍යා''න්ති (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.207). සත්ථා, “එවං භොතු, කුලපුත්තා''ති චත්වා තස්ස ච නගරවාසීනඤ්ච භත්තානුමොදනං කත්වා පක්කාමි.

සොපි කුලපුත්තො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සුප්පවාසාය රාජධිතාය කුච්ඡිමහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨාය සායං පාතඤ්ච පණ්ණාකාරසතානි සකටෙනාදාය සුප්පවාසාය උපනීයන්ති. අථ නං පුඤ්ඤචිමංසනත්ථං භත්ථෙන බීජපච්ඡිං චුසාපෙන්නි. එකෙකබීජතො සලාකසතම්පි සලාකසහස්සම්පි නිග්ගච්ඡති. එකෙකකරීසබ්බෙත්තෙ පණ්ණාසම්පි සට්ඨිපි සකට්ඨපමාණානි උප්පජ්ජන්ති. කොට්ඨෙ පුරණකාලෙපි කොට්ඨද්වාරං භත්ථෙන චුසාපෙන්නි. රාජධිතාය පුඤ්ඤෙන ගණ්හන්තානං ගහිතගහිතට්ඨානං පුන පුරති. පරිපුණ්ණහත්තභාජනතොපි “රාජධිතාය පුඤ්ඤ”න්ති චත්වා යස්ස කස්සචි දෙනිතානං යාව න උක්කඩ්ඪන්ති, න තාව භත්තං බියති, දාරකෙ කුච්ඡිගතෙයෙව සත්තවස්සානි අතික්කමිංසු.

ගබ්භෙ පන පරිපක්කෙ සත්තාහං මහාදුක්ඛං අනුභොසි. සා සාමිකං ආමන්තෙත්වා, “පුරෙ මරණා ජීවමානාව දානං දස්සාමි''ති සත්ථු සන්තිකං පෙසෙසි - “ගච්ඡ, ඉමං පවත්තිං සත්ථු ආරොචෙත්වා සත්ථාරං නිමන්තෙහි, යඤ්ච සත්ථා චදෙති, තං සාධුකං උපලක්ඛෙත්වා ආගන්ත්වා මය්‍හං කටෙහි''ති. සො ගන්ත්වා තස්සා සාසනං භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා, “සුඛිනී භොතු සුප්පවාසා කොලියධිතා අරොගා, අරොගං පුත්තං විජායතු''ති (උදා. 18) ආහ. රාජා තං සුත්වා භගවත්තං අභිවාදෙත්වා අත්තනො ගාමාහිමුඛො පායාසි. තස්ස පුරෙ ආගමනායෙව සුප්පවාසාය කුච්ඡිතො ධම්මකරණා උදකං විය ගබ්භො නික්ඛමි, පරිවාරෙත්වා නිසින්නප්පතො අස්සුමුඛොව හසිතුං ආරද්ධො තුට්ඨපහට්ඨො මහාජනො රඤ්ඤො සාසනං ආරොචෙතුං අගමාසි.

රාජා තෙසං ආගමනං දිස්වාච, “දසබලෙන කථිතකථා නිජ්චන්තා භවිස්සති මඤ්ඤ” ති චිත්තෙසි. සො ආගන්ත්වා සත්ථු සාසනං රාජධිතාය ආරොවෙසි. රාජධිතා තයා නිමන්තිතං ජීවිතභත්තමෙව මඬිගලභත්තං භවිස්සති, ගච්ඡ සත්තාහං දසබලං නිමන්තෙහීති. රාජා තථා අකාසි. සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස සඬ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තයිංසු. දාරකො සබ්බෙසං ඤාතීනං සන්තත්තං චිත්තං නිබ්බාපෙත්තො ජාතොති සිවලිදාරකොත්ථෙවස්ස නාමං අකංසු. සො සත්තවස්සාති ගබ්භෙ වසිතත්තා ජාතකාලතො පට්ඨාය සබ්බකම්මක්ඛමො අහොසි. ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තො සත්තමෙ දිවසෙ තෙන සද්ධිං කථාසල්ලාපං අකාසි. සත්ථාපි ධම්මපදෙ ගාථං අභාසි -

“යොමං පලිපථං දුග්ගං, සංසාරං මොහමච්චගා;
තිණ්ණො පාරඬිගතො ක්කාසි, අනෙජො අකථංකථී;
අනුපාදාය නිබ්බුතො, තමහං බුම් බ්‍රාහ්මණ” ත්ති. (ධ. ප. 414);

අථ නං ථෙරො ඵ්වමාහ - “කිං පන තයා ඵ්වරූපං දුක්ඛරාසිං අනුභවිත්වා පබ්බජිතුං න වට්ටති” ති? “ලභමානො පබ්බජෙය්‍යං, භන්තෙ” ති. සුප්පවාසා නං දාරකං ථෙරෙන සද්ධිං කථෙත්තං දිස්වා “කිං නු ඛො මෙ පුත්තො ධම්මසෙනාපතිනා සද්ධිං කථෙති” ති ථෙරං උපසඬකම්ත්වා පුච්ඡ - “මය්‍හං පුත්තො තුම්භෙහි සද්ධිං කිං කථෙති, භන්තෙ” ති? “අත්තනා අනුභූතං ගබ්භවාසදුක්ඛං කථෙත්වා, ‘තුම්භෙහි අනුඤ්ඤාතො පබ්බජිස්සාමි’ ති වදති” ති. “සාධු, භන්තෙ, පබ්බාජෙථ න” ත්ති. ථෙරො තං විහාරං නෙත්වා තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං දත්වා පබ්බාජෙත්තො “සිවලි, න තුය්‍හං අඤ්ඤෙන ඔවාදෙන කම්මං අත්ථී, තයා සත්ත වස්සාති අනුභූතදුක්ඛමෙව පච්චවෙක්ඛාහී” ති. “භන්තෙ, පබ්බාජනමෙව තුම්භාකං භාරො, යං පන මයා කාතුං සක්කා, තමහං ජානිස්සාමි” ති. සො පන පයමකෙසවට්ටියා ඔහාරණක්ඛණෙයෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි, දුතියාය ඔහාරණක්ඛණෙ සකදාගාමිඵලෙ, තතියාය අනාගාමිඵලෙ සබ්බෙසංයෙව පන කෙසානං ඔරොපනඤ්ච අරභත්තසච්ඡිකිරියා ව අපච්ඡා අපුරිමා අහොසි. තස්ස පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය භික්ඛුසඬ්ඝස්ස චත්තාරො පච්චයා යාවතිච්ඡකං උප්පජ්ජන්ති. ඵ්වං ඵත්ථ වත්ථු සමුට්ඨිතං.

අපරභාගෙ සත්ථා සාවත්ථීං අගමාසි. ථෙරො සත්ථාරං අභිවාදෙත්වා, “භන්තෙ, මය්‍හං පුඤ්ඤං වීමංසිස්සාමි, පඤ්ච මෙ භික්ඛුසතානි දෙථා” ති ආහ. “ගණ්ඨ සිවලී” ති. සො පඤ්චසතෙ භික්ඛු ගහෙත්වා භිමවත්තාහිමුඛං ගච්ඡන්තො අට්ඨිමග්ගං ගච්ඡති, තස්ස පයමං දිට්ඨනිග්‍රොධෙ අධිවත්ථා දෙවතා සත්තදිවසානි දානං අදාසි. ඉති සො -

“නිග්‍රොධං පයමං පස්සි, දුතියං පණ්ඩවපබ්බතං;
තතියං අචිරවතියං, චතුත්ථං වරසාගරං.

“පඤ්චමං භිමවත්තං සො, ඡට්ඨං ඡද්දන්තුපාගමී;

සත්තමං ගන්ධමාදනං, අට්ඨමං අථ රෙවත''න්ති.

සබ්බට්ඨානෙසු සත්ත සත්ත දිවසානෙව දානං අදංසු. ගන්ධමාදනපබ්බතෙ පන නාගදත්තදෙවරාජා නාම සත්තසු දිවසෙසු එකදිවසෙ බීරපිණ්ඩපාතං අදාසි, එකදිවසෙ සජ්ජිපිණ්ඩපාතං. භික්ඛුසඤ්ජා ආහ - “ඉමස්ස දෙවරඤ්ඤා නෙව ධෙනුයො දුස්භමානා පඤ්ඤායන්ති, න දධිනිම්මථනං, කුතො තෙ දෙවරාජ ඉදං උප්පජ්ජති” ති. “හත්තෙ කස්සපදසබ්ලස්ස කාලෙ බීරසලාකහත්තදානස්සෙතං ඵල”න්ති දෙවරාජා ආහ. අපරභාගෙ සත්ථා බදිරවනියරෙවතස්ස පච්චුග්ගමනං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ථෙරං අත්තනො සාසනෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි.

ඵචං ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තස්ස පන ඉමස්ස ථෙරස්ස අරහත්තප්පත්තිං ඵකච්චෙ ආවරියා ඵචං වදන්ති - “හෙට්ඨා චුත්තනයෙන ධම්මසෙනාපතිනා ඔවාදෙ දිත්තෙ යං මයා කාතුං සක්කා, තමහං ජානිස්සාමිති පබ්බජිත්වා විපස්සනාකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තං දිවසංයෙව අඤ්ඤතරං විචිත්තං කුට්ඨං දිස්වා තං පවිසිත්වා මාතුකුච්ඡිස්මිං සත්ත වස්සානි අත්තනා අනුභූතං දුක්ඛං අනුස්සරිත්වා තදනුසාරෙන අතීතානාගතෙ තස්ස අවෙක්ඛන්තස්ස ආදිත්තා විය තයො භවා උපට්ඨහිංසු. ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා විපස්සනාවිථිං ඔතරි, තාවදෙව මග්ගප්පට්ඨානියා සබ්බෙපි ආසවෙ බෙපෙන්නො අරහත්තං පාපුණි” ති. උභයථාපි ථෙරස්ස අරහත්තප්පත්තියෙව පකාසිතා. ථෙරො පන පහින්නපට්ඨමිහිදො ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.12.31-39) -

“වරුණො නාම නාමෙන, දෙවරාජා අහං තදා;
උපට්ඨහෙසිං සම්බුද්ධං, සයොග්ගබ්ලවාහනො.

“නිබ්බුතෙ ලොකනාථමහි, අත්ථදස්සිනරුත්තමෙ;
තුරියං සබ්බමාදාය, අගමං බොධිමුත්තමං.

“වාදිතෙන ව නච්චෙන, සම්මතාළසමාහිතො;
සම්මුඛා විය සම්බුද්ධං, උපට්ඨිං බොධිමුත්තමං.

“උපට්ඨහිත්වා තං බොධිං, ධරණීරුහපාදපං;
පල්ලඤ්ඤං ආභූජිත්වාන, තත්ථ කාලඤ්ඤානො අහං.

“සකකම්මාහිරද්ධොහං, පසන්නො බොධිමුත්තමෙ;
තෙන චිත්තප්පසාදෙන, නිම්මානං උපපජ්ජහං.

“සට්ඨිතුරියසහස්සානි, පරිවාරෙන්ති මං සදා;
මනුස්සෙසු ව දෙවෙසු, චත්තමානං භවාහවෙ.

“තිව්ධග්ගී නිබ්බුතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමුහතා;

ධාරෙම් අන්තිමං දෙනං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

“සුඛාහු නාම නාමෙන, චතුත්තිංසාසු ඛත්තියා;
සත්තරතනසම්පන්නා, පඤ්චකප්පසනෙ ඉතො.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛපටිසංවෙදනෙන ජිතිවෙගෙන උදානෙන්තො
“තෙ මෙ ඉජ්ඣිංසු සඬකප්පා”ති ගාථං අභාසි.

60. තත්ථ තෙ මෙ ඉජ්ඣිංසු සඬකප්පා, යදත්ථො පාවිසිං කුටිං, විජ්ජාවිමුත්තිං.
පච්චෙසන්ති යෙ පුබ්බෙ මයා කාමසඬකප්පාදීනං සමුච්ඡෙදකරා
නෙක්ඛම්මසඬකප්පාදයො අභිපත්ථිතායෙව “කදා නු බ්වාහං තදායතනං
උපසම්පජ්ජ විහරිස්සාමි, යදරියා එතරහි උපසම්පජ්ජ විහරන්ති”ති,
විමුත්තාධිප්පායසඤ්ඤිතා විමුත්තිං උද්දිස්ස සඬකප්පා මනොරථා අභිණ්භසො
අප්පමත්තා යදත්ථො යංපයොජනො යෙසං නිජ්ජාදනත්ථං කුටිං සුඤ්ඤාගාරං
විපස්සිතුං පාවිසිං තිස්සො විජ්ජා ඵලවිමුත්තිඤ්ච පච්චෙසන්තො, ගච්චෙසන්තො තෙ
මෙ ඉජ්ඣිංසු තෙ සබ්බෙව ඉදානි මය්හං ඉජ්ඣිංසු සම්ප්පිංසු,
නිජ්ජන්තකුසලසඬකප්පො පරිපුණ්ණමනොරථො ජානොති අත්ථො. තෙසං
සම්ද්ධභාවං දස්සෙතුං “මානානුසයමුජ්ජහ”න්ති වුත්තං. යස්මා මානානුසයමුජ්ජහං
පජ්ඣිං සමුවජ්ජන්දිං, තස්මා තෙ මෙ සඬකප්පා ඉජ්ඣිංසුති යොජනා. මානානුසයෙ හි
පහිනෙ අප්පහිනො නාම අනුසයො නත්ථි, අරහත්තඤ්ච අධිගතමෙව භොතීති
මානානුසයප්පහානං යථාවුත්තසඬකප්පසම්ද්ධියා කාරණං කත්වා වුත්තං.

සිවලිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ජට්ඨවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තමවග්ගො

1. වජ්ජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පස්සති පස්සොති ආයස්මතො වජ්ජත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජන්ති? සො කිර
පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං
පත්තො “අසුකො ව අසුකො ව ථෙරො සත්ථු පයමං ධම්මපටිග්ගාහකා
අහෙසු”න්ති ථොමනං සුත්වා හගවත්තං උපසඬකමිත්වා පත්ථනං පට්ඨපෙසි –
“අහම්පි හගවා අනාගතෙ තාදිසස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස පයමං ධම්මපටිග්ගාහකානං
අඤ්ඤතරො හවෙය්”න්ති, සත්ථු සන්තිකෙ සරණගමනඤ්ච පවෙදෙසි. සො
යාවජ්ඣං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො වුතො දෙවමනුස්සෙසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං
බුද්ධජ්ජාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං වාසෙට්ඨස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා
නිබ්බත්ති, වජ්ජොතිස්ස නාමං අභොසි. සො අසිතෙන ඉසිනා “සිද්ධත්ථකුමාරො
සබ්බඤ්ඤා හවිස්සති”ති ඛ්‍යාතතො කොණ්ඩඤ්ඤප්පමුඛෙහි බ්‍රාහ්මණපුත්තෙහි

සද්ධිං සරාවාසං පභාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා “තස්මිං සබ්බඤ්ඤානං පත්තෙ තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා අමතං පාපුණ්සයාමී”ති උරුවෙලායං විහරන්තං මහාසත්තං ඡබ්බස්සානි පධානං පදහන්තං උපට්ඨන්තිවා ඔළාරිකාභාරපරිභොගෙන නිබ්බජ්ජිත්වා ඉසිපතනං ගතො. අභිසම්බුජ්ඣිත්වා සත්ථාරා සත්තසත්තාභානි විතිනාමෙත්වා ඉසිපතනං ගන්ත්වා ධම්මවක්කෙ පවත්තිතෙ පාටිපදදිවසෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතො පඤ්චමියං පක්ඛස්ස අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤාදීහි සද්ධිං අරහත්තං පාපුණ්. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.12.20-30) –

“උභින්නං දෙවරාජුනං, සඬගාමො සමුපට්ඨිතො;
අහොසි සමුපබ්බුජ්ඣො, මහාසොසො අවත්තථ.

“පදුමුත්තරො ලොකවිදු, ආභුතීනං පටිග්ගහො;
අන්තලික්ඛෙ ධීතො සත්ථා, සංවෙජෙසි මහාජනං.

“සබ්බෙ දෙවා අත්තමනා, නික්ඛිත්තකචවාචුධා;
සම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා, එකග්ගාසිංසු තාවදෙ.

“මය්හං සඬකප්පමඤ්ඤාය, වාචාසහිමුදිරිසි;
අනුකම්පකො ලොකවිදු, නිබ්බාපෙසි මහාජනං.

“පදුට්ඨචිත්තො මනුජො, එකපාණං විහෙයියං;
තෙන චිත්තප්පදොසෙන, අපායං උපපජ්ජති.

“සඬගාමසීසෙ නාගොච, බහු පාණෙ විහෙයියං;
නිබ්බාපෙථ සකං චිත්තං, මා හඤ්ඤිත්ථො පුනස්පුනං.

“ද්වින්තම්පි යක්ඛරාජුනං, සෙනා සා විම්භිතා අහු;
සරණඤ්ච උපාගචිත්තං, ලොකජෙට්ඨං සුතාදිනං.

“සඤ්ඤාපෙත්වාන ජනතං, පදමුද්ධරි වක්ඛුමා;
පෙක්ඛමානොච දෙවෙහි, පක්කාමි උත්තරාමුඛො.

“පයමං සරණං ගච්ඡිං, ද්විපදින්දස්ස තාදිනො;
කප්පානං සතසහස්සං, දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

“මහාදුන්දුහිනාමා ච, සොළසාසුං රථෙසහා;
තිංසකප්පසහස්සම්භි, රාජානො වක්කවත්තිනො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනා පටිලද්ධසම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛණමුඛෙන සත්ථු ගුණමහන්තතං පච්චවෙක්ඛිත්වා “ඊදිසං නාම සත්ථාරං බාහුලිකාදිවාදෙන

සමුදාවර්මිභ. අහො පුපුඡ්ජනභාවො නාම අන්ධකරණො අවක්ඛකරණො
අරියභාවොයෙව චක්ඛකරණො”ති දස්සෙන්නො “පස්සති පස්සො”ති ගාථං අභාසි.

61. තත්ථ පස්සති පස්සොති පස්සති සම්මාදිට්ඨියා ධම්මෙ අවිපරිතං ඡානාති
බුජ්ඣතිති පස්සො, දස්සනසම්පන්නො අරියො, සො පස්සන්නං අවිපරිතදස්සාවිං
“අයං අවිපරිතදස්සාවි”ති පස්සති පඤ්ඤාවක්ඛනා ධම්මාධම්මං යථාසභාවතො
ඡානාති. න කෙවලං පස්සන්නමෙව, අථ ඛො අපස්සන්නඤ්ච පස්සති, යො
පඤ්ඤාවක්ඛවිරහිතො ධම්මෙ යථාසභාවතො න පස්සති, තම්පි අපස්සන්නං
පුපුඡ්ජනං “අන්ධො වතායං භවං අවක්ඛකො”ති අත්තනො පඤ්ඤාවක්ඛනා
පස්සති. අපස්සන්නො අපස්සන්නං, පස්සන්නඤ්ච න පස්සතීති අපස්සන්නො
පඤ්ඤාවක්ඛරහිතො අන්ධබාලො තාදිසං අන්ධබාලං අයං ධම්මාධම්මං
යථාසභාවතො න පස්සතීති යථා අපස්සන්නං න පස්සති න ඡානාති, එවං අත්තනො
පඤ්ඤාවක්ඛනා ධම්මාධම්මං යථාසභාවතො පස්සන්නඤ්ච පණ්ඩිතං “අයං
එවංවිධො”ති න පස්සති න ඡානාති, තස්මා අහම්පි පුබ්බෙ දස්සනරහිතො සකලං
ඤ්ඤායං භත්ථාමලකං විය පස්සන්නං භගවන්තං අපස්සන්නම්පි පුරණාදිං
යථාසභාවතො න පස්සිං, ඉදානි පන බුද්ධානුභාවෙන සම්පන්නො උභයෙපි
යථාසභාවතො පස්සාමීති සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බෙසු අත්තනො අවිපරිතපටිපත්තිං
දස්සෙති.

වජ්ජපත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. වජ්ජපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

එකකා මයං අරඤ්ඤෙති ආයස්මතො වජ්ජපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං
පුඤ්ඤං උපවිනන්නො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ
කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා
පසන්නමානසො නාගපුජ්ඣකෙසරෙහි පුජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ අමච්චකුලෙ නිබ්බත්ති,
වජ්ජපුත්තොතිස්ස නාමං අභොසි. සො භගවතො වෙසාලිගමනෙ බුද්ධානුභාවං
දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා
වෙසාලියා අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඛෙ විහරති. තෙන ව සමයෙන
වෙසාලියං උස්සවො අභොසි. තත්ථ තත්ථ නච්චගීතවාදිතං පවත්තති, මහාජනො
හට්ඨකුට්ඨො උස්සවසම්පත්තිං පච්චනුහොති, තං සුත්වා සො භික්ඛු අයොනියො
උම්මුජ්ජන්නො විවෙකං වජ්ජමානො කම්මට්ඨානං විස්සජ්ජෙත්වා අත්තනො
අනභිරතිං පකාසෙන්නො –

“එකකා මයං අරඤ්ඤෙ විහරාම, අපච්ඡිද්ධංව වනස්මිං දාරුකං;
එතාදිසිකාය රත්තියා, කො සු නාම අම්හෙහි පාපියො”ති. – ගාථමාහ;

තං සුත්වා ව්‍යාසංචෙදෙ අධිවත්ථා දෙවතා තං භික්ඛුං අනුකම්පමානා “යදිපි,
ත්වං භික්ඛු, අරඤ්ඤවාසං භීළෙන්තො වදසි, විවෙකකාමා පන විද්දසුනො තං බහු
මඤ්ඤන්තියෙවා”ති ඉමමත්ථං දස්සෙන්ති –

“එකකො ත්වං අරඤ්ඤෙ විහරසි, අපවිද්ධංව ව්‍යාසමිං දාරුකං;
තස්ස තෙ බහුකා පිහයන්ති, තෙරයිකා විය සග්ගගාමින”න්ති. –

ගාථං වත්වා, “කථංඤ්හි නාම ත්වං, භික්ඛු, නිය්‍යානිකෙ සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ
පබ්බජිත්වා අනිය්‍යානිකං විතක්කං විතක්කෙස්සසි”ති සන්තප්පෙන්ති සංවෙජෙසි.
එවං සො භික්ඛු තාය දෙවතාය සංවෙජිතො කසාහිහනො විය භද්‍රො අස්සාජානියො
විපස්සනාවිථිං ඔතරිත්වා නවිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං
පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානො (අප. ථෙර 1.11.62-66) –

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං, සතරංසිංව භාණුමං;
ඔභාසෙන්තං දිසා සබ්බා, උචරාජංව පූරිතං.

“පුරක්ඛතං සාවකෙහි, සාගරෙහෙව මෙදනිං;
නාගං පග්ගස්භ රෙණුහි, විපස්සිස්සාහිරොපයිං.

“එකනචුතිතො කප්පෙ, යං රෙණුමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“පණ්ණතාලීසිතො කප්පෙ, රෙණු නාමාසි ඛත්තියො;
සත්තරතසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා “අයං මෙ අරහත්තප්පත්තියා අඬ්ඤාසො ජාතො”ති
අත්තනො දෙවතාය ව චුත්තනයං සංකඩ්ඪිත්වා –

62.

“එකකා මයං අරඤ්ඤෙ විහරාම, අපවිද්ධංව ව්‍යාසමිං දාරුකං;
තස්ස මෙ බහුකා පිහයන්ති, තෙරයිකා විය සග්ගගාමින”න්ති. –

ගාථං අභාසි.

තස්සත්ථො – අනපෙක්ඛනාවෙන වනෙ ඡඩ්ඪිතදාරුක්ඛණ්ඩං විය යදිපි මයං
එකකා එකාකිතො අසභායා ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ විහරාම, එවං විහරතො පන තස්ස
මෙ බහුකා පිහයන්ති මං බහු අත්ථකාමරූපා කුලපුත්තා අභිපත්ථෙන්නි, “අහො
ව්‍යාස මයම්පි වජ්ජිපුත්තත්ථෙරො විය සරඛන්ධනං පභාය අරඤ්ඤෙ
විහරෙය්‍යාමා”ති. යථා කිං? තෙරයිකා විය සග්ගගාමිනං, යථා නාම තෙරයිකා
අත්තනො පාපකම්මෙන නිරයෙ නිබ්බත්තසත්තා සග්ගගාමිනං සග්ගුපගාමිනං

පිහයන්ති – “අහො වත මයම්පි නිරයදුක්ඛං පහාය සග්ගසුඛං
පච්චන්තුවෙය්‍යාමා” ති එවංසම්පදම්භිදන්ති අත්ථො. එත්ථ ච අත්තනි
ගරුඛ්‍යවචනප්පයොගස්ස ඉච්ඡිතබ්බත්තා “එකකා මයං විහරාමා” ති පුන තස්ස
අත්ථස්ස එකත්තං සන්ධාය “තස්ස මෙ” ති එකවචනප්පයොගො කතො. “තස්ස
මෙ”, “සග්ගගාමින” ති ච උභයම්පි ‘පිහයන්ති’ ති පදං අපෙක්ඛිත්වා
උපයොගත්ථෙ සම්පදානනිද්දෙසො දට්ඨබ්බො. තං අභිපත්ථෙත්තීති ච තාදිසෙ
අරඤ්ඤවාසාදිගුණෙ අභිපත්ථෙත්තා නාම භොන්තිති කත්වා චුත්තං. තස්ස මෙති වා
තස්ස මම සන්තිකෙ ගුණෙති අධිප්පායො.

වජ්ජිපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පක්ඛත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

චුතා පතන්තිති ආයස්මතො පක්ඛත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි
පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉතො
එකනචුතෙ කප්පෙ යක්ඛසෙනාපති හුත්වා විපස්සිං භගවන්තං දිස්වා
පසන්තමානසො දිබ්බවත්ථෙත පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සක්කෙසු දෙවදහනිගමෙ
සාකියරාජකුලෙ නිබ්බත්ති, “සම්මොදකුමාරො” තිස්ස නාමං අහොසි. අථස්ස
දහරකාලෙ වාතරොගෙන පාදා න වහිංසු. සො කතිපයං කාලං පීඨසප්පි විය විවරි.
තෙනස්ස පක්ඛොති සමඤ්ඤා ජාතා. පච්ඡා අරොගකාලෙපි තථෙව නං
සඤ්ජානන්ති, සො භගවතො ඤාතිසමාගමෙ පාටිභාරියං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො
පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරති.
අථෙකදිවසං ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිතුං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අඤ්ඤතරස්මිං
රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. තස්මිඤ්ච සමයෙ අඤ්ඤතරො කුලලො මංසපෙසිං ආදාය
ආකාසෙන ගච්ඡති, තං බහු කුලලා අනුපතිත්වා පාතෙසුං. පාතිතං මංසපෙසිං එකො
කුලලො අග්ගහෙසි. තං අඤ්ඤො අවිජ්න්දිත්වා ගණ්හි, තං දිස්වා ථෙරො “යථායං
මංසපෙසි, එවං කාමා නාම බහුසාධාරණා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා” ති – කාමෙසු
ආදීනවං තෙක්ඛම්මෙ ච ආනිසංසං පච්චවෙක්ඛිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා
“අනිච්ච” ති ආදිනා මනසිකරොන්තො පිණ්ඩාය වරිත්වා කතහත්තකිච්චො
දිවාට්ඨානෙ නිසීදිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං
අපදානෙ (අප. ථෙර 1.12.1-10) –

“විපස්සි නාම භගවා, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
අට්ඨසට්ඨිසහස්සෙහි, පාවිසි බන්ධුමං තදා.

“නගරා අභිනික්ඛම්ම, අගමං දීපවෙනියං;
අද්දසං වීරජං බුද්ධං, ආහුතීතං පටිග්ගහං.

“චුල්ලාසිතිසහස්සානි, යක්ඛා මය්හං උපන්තිකෙ;
උපට්ඨහන්ති සක්කච්චං, ඉන්දංව තිදසා ගණා.

“භවනා අභිනික්ඛම්ම, දුස්සං පග්ගස්භහං තදා;
සිරසා අභිවාදෙසිං, තඤ්චාදාසිං මහෙසිනො.

“අහො බුද්ධො අහො ධම්මො, අහො නො සත්ථු සම්පදා;
බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන, චසුධායං පකම්පථ.

“තඤ්ච අච්ඡරියං දිස්වා, අබ්භුතං ලොමහංසනං;
බුද්ධෙ චිත්තං පසාදෙමි, ද්විපදින්දම්හි තාදිනෙ.

“සොහං චිත්තං පසාදෙන්වා, දුස්සං දත්වාන සත්ථුනො;
සරණඤ්ච උපාගච්ඡිං, සාමච්චො සපරිජ්ජනො.

“එකනවුතීතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“ඉතො පන්නරසෙ කප්පෙ, සොළසාසුං සුවාහනා;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා යදෙව සංවෙගවත්ථුං අඬිකුසං කත්වා විපස්සනං
වඩ්ඪෙත්වා අඤ්ඤා අධිගතා, තස්ස සංකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං ඛ්‍යාතරොත්තො
“චුතා පතන්ති”ති ගාථං අභාසි.

63. තත්ථ චුතාති භට්ඨා. පතන්තිති අනුපතන්ති. පතිතාති වචනවසෙන භූමියං
පතිතා, ආකාසෙ වා සම්පතනවසෙන පතිතා. ගිද්ධාති ගෙඩං ආපන්නා. පුනරාගතාති
පුනරෙව උපගතා. ච-සද්දො සබ්බත්ථ යොජෙතබ්බො. ඉදං චුත්තං හොති – පතන්ති
අනුපතන්ති ච ඉධ කුලලා, ඉතරස්ස මුඛතො චුතා ච මංසපෙසි, චුතා පන සා භූමියං
පතිතා ච, ගිද්ධා ගෙඩං ආපන්නා සබ්බෙව කුලලා පුනරාගතා. යථා විමෙ කුලලා,
එවං සංසාරෙ පරිබ්භමන්තා සත්තා යෙ කුසලධම්මතො චුතා, තෙ පතන්ති
නිරයාදීසු, එවං පතිතා ච, සම්පත්තිභවෙ යීතා තත්ථ කාමසුඛානුයොගවසෙන
කාමභවෙ රූපාරූපභවෙසු ච භවතිකන්තිවසෙන ගිද්ධා ච පුනරාගතා භවතො
අපරිමුත්තත්තා තෙන තෙන භවගාමීනා කම්මෙන තං තං භවසඤ්ඤිතං දුක්ඛං
ආගතා එව, එවංභූතා ඉමෙ සත්තා. මයා පන කතං කිච්චං පරිඤ්ඤාදිහෙදං
සොළසවිධම්පි කිච්චං කතං, න දානි තං කාතබ්බං අත්ථි. රතං රම්මං රම්මබ්බං
අරියෙහි සබ්බසම්බතවිනිස්සටං නිබ්බානං රතං අභිරතං රම්මං. තෙන ච
සුඛෙනන්වාගතං සුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛෙන අනුආගතං උපගතං අච්චන්තසුඛං
නිබ්බානං, සුඛෙන වා සුඛාපට්ඨදාභූතෙන විපස්සනාසුඛෙන මග්ගසුඛෙන ච
අන්වාගතං ඵලසුඛං නිබ්බානසුඛඤ්ඤාති අත්ථො වෙදිතබ්බො.

පක්ඛත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. විමලකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

දුමවිහයාය උප්පත්තොති විමලකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං
උපවිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ
විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං විපස්සිං
භගවන්තං මහතියා පරිසාය පරිවුතං ධම්මං දෙසෙන්නං දිස්වා පසන්නමානසො
චතුහි සුවණ්ණපුප්ඵෙහි පුපෙසි. භගවා තස්ස පසාදසංවඩ්ඪනත්ථං තථාරූපං
ඉද්ධාභිසඬ්ඛාරං අභිසඬ්ඛාරෙසි, යථා සුවණ්ණාභා සකලං තං පදෙසං ඔත්ථරති. තං
දිස්වා භියොසාසොමත්තාය පසන්නමානසො හුත්වා භගවන්තං චන්දිත්වා තං
නිමිත්තං ගහෙත්වා අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා බුද්ධාරම්මණං පීතිං අවිජ්ඣන්තො
කෙනවි රොගෙන කාලං කත්වා තුසිතෙසු උපපත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජානං බිම්බිසාරං පටිච්ච
අම්බපාලියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. රාජා භි බිම්බිසාරො තරුණකාලෙ
අම්බපාලියා රූපසම්පත්තිං සුත්වා සඤ්ජානාභිලාසො කතිපයමනුස්සපරිවාරො
අඤ්ඤාතකචෙසෙන චෙසාලිං ගන්ත්වා එකරත්තිං තාය සංවාසං කප්පෙසි. තදා අයං
තස්සා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සා ච ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං තස්ස
ආරොචෙසි. රාජාපි අත්තානං ජානාපෙත්වා දාතබ්බයුත්තකං දත්වා පක්කාමි. සා
ගබ්භස්ස පරිපාකමත්වාය පුත්තං විජායි, “විමලො” තිස්ස නාමං අහොසි, පච්ඡා
විමලකොණ්ඩඤ්ඤාති පඤ්ඤායිත්ථ. සො වයප්පත්තො භගවතො චෙසාලිගමනෙ
බුද්ධානුභාවං දිස්වා පසන්නමානසො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනං
පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
1.12.40-48) –

“විපස්සි නාම භගවා, ලොකපෙට්ඨො නරාසහො;
නිසින්තො ජනකායස්ස, දෙසෙසි අමතං පදං.

“තස්සාහං ධම්මං සුත්වාන, ද්විපදින්තස්ස තාදිනො;
සොණ්ණපුප්ඵානි චත්තාරි, බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.

“සුවණ්ණච්ඡදනං ආසි, යාවතා පරිසා තදා;
බුද්ධාහා ච සුවණ්ණාභා, ආලොකො විපුලො අහු.

“උදග්ගවිත්තො සුමනො, වෙදජානො කතඤ්ජලී;
විත්තිසඤ්ජනනො තෙසං, දිට්ඨධම්මසුඛාවහො.

“ආයාචිත්වාන සම්බුද්ධං, චන්දිත්වාන ච සුබ්බතං;
පාමොජ්ජං ජනයිත්වාන, සකං භවනුපාගමිං.

“භවනෙ උපවිට්ඨොහං, බුද්ධසෙට්ඨං අනුස්සරිං;
තෙන විත්තප්පසාදෙන, තුසිතං උපපජ්ජහං.

“එකනවුනිතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“සොළසාසිංසු රාජානො, නෙමිසම්මතනාමකා;
තෙතාලීසෙ ඉතො කප්පෙ, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤාපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො
“දුමච්ඡයායා”ති ගාථං අභාසි.

64. තත්ථ දුමච්ඡයායාති දුමෙන අම්බෙන අවිභාතබ්බාය, අම්බපාලියාති
අත්ථො. ආධාරෙ චෙතං භුමිමච්චනං. උප්පන්නොති තස්සා කුච්ඡියං උප්පන්නො
උප්පජ්ජමානො ච. ජාතො පණ්ඩරකෙතුනාති ධවලචත්ථධජත්තා
“පණ්ඩරකෙතු”ති පඤ්ඤාතෙන බිම්බිසාරරඤ්ඤා හෙතුභූතෙන ජාතො, තං පටිච්ච
නිබ්බත්තොති අත්ථො. උප්පන්නොති වා පට්ඨානිනිබ්බත්තිදස්සනං. තතො හි
ජාතොති අභිජාතිදස්සනං. විජායනකාලතො පට්ඨාය හි ලොකෙ ජාතවොභාරො.
එත්ථ ච “දුමච්ඡයාය උප්පන්නො”ති ඉමිනා අත්තුක්කංසනභාවං අපනෙති,
අනෙකපතිපුත්තානම්පි විසෙසාධිගමසම්භවඤ්ච දීපෙති. “ජාතො
පණ්ඩරකෙතුනා”ති ඉමිනා විඤ්ඤාතපිතිකදස්සනෙන පරචම්භනං අපනෙති.
කෙතුහාති මානජ්ජහාසි. මාතො හි උණ්ණතිලක්ඛණත්තා කෙතු වියාති කෙතු. තථා
හි සො “කෙතුකමානාපට්ඨපට්ඨානො”ති වුච්චති. කෙතුනායෙවාති පඤ්ඤාය එච.
පඤ්ඤා හි අනවජ්ජධම්මෙසු අවිචුල්ලතට්ඨෙන මාරසෙනජ්ජමද්දනෙන
පුබ්බධිගමට්ඨෙන ච අරියානං ධජා නාම. තෙනාහ “ධම්මො හි ඉසිනං ධජො”ති
(සං. නි. 2.241; අ. නි. 4.48; ජා. 2.21.494). මහාකෙතුං පට්ඨසයීති මහාවිසයනාය
මහත්තා, සෙය්‍යමානජාතිමානාදිහෙදතො බහවො ච මානජ්ජකාරා, ඉතරෙ ච
කිලෙසධම්මා සමුස්සිතට්ඨෙන කෙතු එතස්සාති මහාකෙතු මාරො පාපිමා. තං
බලවිධමනවිසයාතික්කමනවසෙන අභිභවි නිබ්බිසෙවනං අකාසීති. “මහාකෙතුං
පට්ඨසයී”ති අත්තානං පරං විය දස්සෙන්නො අඤ්ඤාපදෙසෙන අරහත්තං බ්‍යාකාසි.

විමලකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. උක්ඛෙපකතච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

උක්ඛෙපකතච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා ආයස්මතො උක්ඛෙපකතච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? සොපි කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ
විච්චිද්ධපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචින්නො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ සිද්ධත්ථස්ස
භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථාරං උද්දිස්ස
මාළං කරොන්තස්ස පුගස්ස එකත්ථම්භං අලහන්තස්ස ථම්භං දත්වා සභායකිච්චං
අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං
පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධජ්ජපාදෙ සාවත්ථියං

අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති, වච්ඡොතිස්ස ගොත්තතො ආගතනාමං. සො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කොසලරට්ඨෙ ගාමකාවාසෙ වසන්තො ආගතාගතානං භික්ඛූනං සන්තිකෙ ධම්මං පරියාපුණාති. “අයං චිත්තො ඉදං සුත්තන්තං අයං අභිධම්මො”ති පන පරිච්ඡෙදං න ජානාති. අට්ඨකදිවසං ආයස්මන්තං ධම්මසෙනාපතිං පුච්ඡිත්වා යථාපරිච්ඡෙදං සබ්බං සල්ලක්ඛෙසි. ධම්මසංගීතියා පුබ්බෙපි පිටකාදිසමඤ්ඤා පරියත්තිසද්ධම්මෙ වචන්තීතා එව, යතො භික්ඛූනං චිත්තයධරාදිවොභාරො. සො තෙපිටකං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හන්තො පරිපුච්ඡන්තො තත්ථ චුත්තෙ රූපාරූපධම්මෙ සල්ලක්ඛෙත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සම්මසන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.2.13-26) –

“සිද්ධත්ථස්ස භගවතො, මහාපුගගණො අහු;
සරණං ගතා ච තෙ බුද්ධං, සද්දහන්ති තථාගතං.

“සබ්බෙ සංගම්ම මන්තෙත්වා, මාළං කුබ්බන්ති සත්ථුනො;
එකත්ථම්භං අලහන්තා, විචින්නති බුභාවතෙ.

“තෙහං අරඤ්ඤෙ දිස්වාන, උපගම්ම ගණං තදා;
අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන, පටිපුච්ඡිං ගණං අහං.

“තෙ මෙ පුට්ඨා විශාකංසු, සීලවන්තො උපාසකා;
මාළං මයං කත්තුකාමා, එකත්ථම්මො න ලබ්භති.

“එකත්ථම්භං මමං දෙථ, අහං දස්සාමි සත්ථුනො;
ආහරිස්සාමහං ථම්මං, අප්පොස්සුක්කා භවන්තු තෙ.

“තෙ මෙ ථම්මං පචෙච්ඡිංසු, පසන්නා තුට්ඨමානසා;
තතො පටිනිවත්තිත්වා, අගමංසු සකං සරං.

“අචිරං ගතෙ පුගගණ, ථම්මං අභාසහං තදා;
භට්ඨො භට්ඨෙන චිත්තෙන, පඨමං උස්සපෙසහං.

“තෙන චිත්තජ්ජසාදෙන, විමානං උපපජ්ජහං;
උබ්බිද්ධං භවනං මය්හං, සත්තභූමං සමුග්ගතං.

“වජ්ජමානාසු හෙරිසු, පරිචාරෙමහං සදා;
පඤ්චපඤ්ඤාසකජ්ජමිහි, රාජා ආසිං යසොධරො.

“තත්ථාපි භවනං මය්හං, සත්තභූමං සමුග්ගතං;
කුටාගාරවරූපෙන, එකත්ථම්මං මනොරමං.

“එකවීසතිකප්පමිහි, උදෙනො නාම ඛත්තියො;
තත්තාපි භවනං මය්හං, සත්තභූමං සමුග්ගතං.

“යං යං යොනුපපජ්ජාමි, දෙවත්තං අප මානුසං;
අනුභොමි සුඛං සබ්බං, එකත්ථමභස්සිදං එලං.

“චතුත්තවුත්තො කප්පෙ, යං ථම්මමදදං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, එකත්ථමභස්සිදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා කතකිච්චත්තා අකිලාසුභාවෙ යීතො අත්තතො සන්තිකං
උපගතානං ගහට්ඨපබ්බජිතානං අනුකම්පං උපාදාය තෙපිටකං බුද්ධවචනං
විමංසිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. දෙසෙන්නො ච එකදිවසං අත්තානං පරං විය කත්වා
දස්සෙන්නො –

65.

“උක්ඛෙපකතවච්ඡස්ස, සඬ්ඛලිතං බහුහි වස්සෙහි;
තං භාසති ගහට්ඨානං, සුනිසින්නො උළාරපාමොජ්ජො”ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ උක්ඛෙපකතවච්ඡස්සාති කතඋක්ඛෙපවච්ඡස්ස, හික්ඛුනො සන්තිකෙ
විසුං විසුං උග්ගහිතං විනයපදෙසං සුත්තපදෙසං අභිධම්මපදෙසඤ්ච යථාපරිච්ඡෙදං
විනයසුත්තාහිධම්මානංයෙව උපරි බිපිත්වා සජ්ඣායනවසෙන තත්ථ තත්ථෙව
පක්ඛිපිත්වා යීතවච්ඡෙතාති අත්ථො කරණත්ථෙ හි ඉදං සාමිවචනං. සඬ්ඛලිතං
බහුහි වස්සෙහිති බහුකෙහි සංවච්ඡරෙහි සම්පිණ්ඩනවසෙන හදයෙ යපිතං.

“සඬ්ඛලිත”න්තිපි පාඨො, සඬ්ඛලිතං විය කතං එකාබද්ධවසෙන වාචුග්ගතං කතං.
යං බුද්ධවචනන්ති වචනසෙසො. තන්ති තං පරියත්තිධම්මං භාසති කථෙති.

ගහට්ඨානන්ති තෙසං යෙභුය්‍යත්තාය වුත්තං. සුනිසින්නොති තස්මිං ධම්මෙ සම්මා
නිච්චලො නිසින්නො, ලාභසක්කාරාදිං අපච්චාසිසන්නො කෙවලං

විමුත්තායතනසිසෙයෙව යත්වා කථෙතීති අත්ථො. තෙනාහ

“උළාරපාමොජ්ජො”ති එලසමාපත්තිසුඛවසෙන ධම්මදෙසනාවසෙනෙව ච
උජ්ජන්තඋළාරපාමොජ්ජොති. වුත්තඤ්ඤෙනං –

“යථා යථාවුසො හික්ඛු, යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන
පරෙසං දෙසෙති තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ ලහති අත්ථවෙදං, ලහති
ධම්මවෙදං, ලහති ධම්මුපසංහිතං පාමොජ්ජ”න්තිආදි (දී. නි. 3.355).

උක්ඛෙපකතවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. මෙසියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අනුසාසි මහාවීරොති ආයස්මතො මෙසියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ කුසලඛිජානි රොපෙන්නො
 ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා
 විඤ්ඤානං පාපුණි. තස්මිඤ්ච සමයෙ විපස්සි භගවා බුද්ධකිව්වස්ස
 පරියොසානමාගම්ම ආයුසඬ්ඛාරං ඔස්සජ්ජි. තෙන පථවිකම්පාදීසු උප්පන්නෙසු
 මහාජනො භීතතස්සිතො අහොසි. අථ නං වෙස්සවණො මහාරාජා තමත්ථං
 විහාවෙත්වා සමස්සාසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො සංවෙගජ්ජත්තො අහොසි.
 තත්ථායං කුලපුත්තො බුද්ධානුභාවං සුත්වා සත්ථරි සඤ්ජාතගාරවබ්බුමානො
 උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු
 සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සාකියරාජකුලෙ නිබ්බත්ති,
 තස්ස මෙසියොති නාමං අහොසි. සො වයජ්ජත්තො සත්ථු සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා
 භගවත්තං උපට්ඨන්තො භගවති ජාලිකායං විහරන්තෙ කිම්කාලාය නදියා තීරෙ
 රමණීයං අම්බවනං දිස්වා තත්ථ විහරිතුකාමො ද්වෙ වාරෙ භගවතා වාරෙත්වා
 තතියවාරං විස්සජ්ජිතො තත්ථ ගන්ත්වා මිච්ඡාචිතක්කමක්ඛිකාහි බජ්ජමානො
 විත්තසමාධිං අලභිත්වා සත්ථු සන්නිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොවෙසි. අථස්ස
 භගවා “අපරිපක්කාය, මෙසිය, වෙතොවිමුත්තියා පඤ්ච ධම්මා පරිපාකාය
 සංවත්තන්ති” තිආදිනා (උදා. 31) ඔවාදං අදාසි. සො තස්මිං ඔවාදෙ යත්වා
 විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
 1.12.57-65) –

“යදා විපස්සි ලොකග්ගො, ආයුසඬ්ඛාරමොස්සජ්ජි;
 පථවි සම්පකම්පිත්ථ, මෙදතී ජලමෙඛලා.

“ඔතතං චිතතං මය්හං, සුවිචිත්තවට්ඨකං;
 භවනම්පි පකම්පිත්ථ, බුද්ධස්ස ආයුසඬ්ඛයෙ.

“තාසො මය්හං සමුප්පන්නො, භවනෙ සම්පකම්පිතෙ;
 උප්පාදො නු කිමත්ථාය, ආලොකො විපුලො අහු.

“වෙස්සවණො ඉධාගම්ම, නිබ්බාපෙසි මහාජනං;
 පාණහූතෙ භයං නත්ථි, එකග්ගා හොථ සංවුතා.

“අහො බුද්ධො අහො ධම්මො, අහො නො සත්ථු සම්පදා;
 යස්මිං උප්පජ්ජමානම්හි, පථවි සම්පකම්පති.

“බුද්ධානුභාවං කිත්තෙත්වා, කප්පං සග්ගම්හි මොදහං;
 අවසෙසෙසු කප්පෙසු, කුසලං චරිතං මයා.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, යං සඤ්ඤමලහිං තදා;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධසඤ්ඤායිදං එලං.

“ඉතො වුද්දසකප්පමිහි, රාජා ආසිං පතාපවා;
සමිතො නාම නාමෙන, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා සත්ථු සම්මුඛා ඔවාදං ලභිත්වා “මයා අරහත්තං
අධිගත” න්ති අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො -

66.

“අනුසාසි මහාවීරො, සබ්බධම්මාන පාරගු;
තස්සාහං ධම්මං සුත්වාන, විහාසිං සන්තිකෙ සතො;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති. - ගාථං අභාසි;

තත්ථ අනුසාසිති “අපරිපක්කාය, මෙසිය, වෙනොවිමුත්තියා පඤ්ච ධම්මා
පරිපාකාය සංවත්තන්ති” තිආදිනා ඔවදි අනුසිට්ඨිං අදාසි. මහාවීරොති
මහාවික්කන්තො, වීරියපාරමිපාරිපූරියා චතුරභිගසමන්තාගතවීරියාධිට්ඨානෙන
අනඤ්ඤසාධාරණචතුබ්බිධසම්මප්පධානසම්පත්තියා ච මහාවීරියොති අත්ථො.
සබ්බධම්මාන පාරගුති සබ්බෙසඤ්ච ඤෙය්‍යධම්මානං පාරං පරියන්තං
ඤාණගමනෙන ගතො අධිගතොති සබ්බධම්මාන පාරගු, සබ්බඤ්ඤති අත්ථො.
සබ්බෙසං වා සභ්බතධම්මානං පාරභූතං නිබ්බානං සයම්භුඤාණෙන ගතො
අධිගතොති සබ්බධම්මාන පාරගු. තස්සාහං ධම්මං සුත්වානාති තස්ස බුද්ධස්ස
භගවතො සාමුක්කංසිකං තං චතුසච්චධම්මං සුණිත්වා. විහාසිං සන්තිකෙති
අම්බවනෙ මිච්ඡාචිතක්කෙහි උපද්දුතො වාලිකා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සමීපෙයෙව
විහාසිං. සතොති සතිමා, සමථවිපස්සනාභාවනාය අප්පමත්තොති අත්ථො. අහන්ති
ඉදං යථා “අනුසාසි” ති එත්ථ “ම” න්ති එවං. “විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස
සාසන” න්ති එත්ථ “මයා” ති පරිණාමෙනබ්බං. “කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති ච
ඉමිනා යථාචුත්තං විජ්ජාත්තයානුප්පත්තිමෙව සත්ථු ඔවාදපටිකරණභාවදස්සනෙන
පරියායන්තරෙන පකාසෙති. සීලක්ඛන්ධාදිපරිපූරණමෙව හි සත්ථු සාසනකාරිතා.

මෙසියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. එකධම්මසවතීයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

කිලෙසා ඤාපිතා මය්හන්ති ආයස්මතො එකධම්මසවතීයත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා
නිබ්බත්තො කතිපයෙ හික්ඛු මග්ගමුල්ලෙහෙ මහාරඤ්ඤෙ විවරන්තෙ දිස්වා
අනුකම්පමානො අත්තනො භවනතො ඔතරිත්වා තෙ සමස්සාසෙත්වා භොජෙත්වා
යථාධිප්පෙතට්ඨානං පාපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො කස්සපෙ භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා කතබුද්ධකිච්චෙ පරිනිබ්බුතෙ
තස්මිං කාලෙ බාරාණසිරාජා කිකී නාම අභාසි. තස්මිං කාලඪකතෙ තස්ස
පුට්ඨින්දරාජා නාම පුත්තො ආසි. තස්ස පුත්තො සුසාමො නාම. තස්ස පුත්තො
කිකීබ්බුත්තො නාම හුත්වා රජ්ජං කාරෙන්නො සාසනෙ අන්තරහිතෙ

ධම්මස්සවනං අලහන්තො, “යො ධම්මං දෙසෙති, තස්ස සහස්සං දම්මී”ති
 සොසාපෙත්වා එකමිපි ධම්මකථිකං අලහන්තො, “මය්හං පිතුපිතාමහාදීනං කාලෙ
 ධම්මො සංවත්තති, ධම්මකථිකා සුලභා අහෙසුං. ඉදානි පන
 චතුප්පදිකගාථාමත්තමිපි කථෙන්නො දුල්ලභො. යාව ධම්මසඤ්ඤා න විනස්සති,
 තාවදෙව පබ්බජිස්සාමී”ති රජ්ජං පහාය හිමවන්තං උද්දිස්ස ගච්ඡන්තං සක්කො
 දෙවරාජා ආගන්ත්වා, “අනිච්චා වත සඬ්ඛාරා”ති ගාථාය ධම්මං කථෙත්වා
 නිවත්තෙසි. සො නිවත්තිත්වා බහුං පුඤ්ඤං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො
 ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සෙතඛ්‍යානගරෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පන්නො
 භගවති සෙතඛ්‍යානගරෙ සිංසපාවතෙ විහරන්තෙ සත්ථාරං උපසඬ්චිකමිත්වා
 වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්ස සත්ථා අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා, “අනිච්චා වත
 සඬ්ඛාරා”ති ඉමාය ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි. තස්ස තත්ථ කතාධිකාරතාය සො
 අනිච්චසඤ්ඤාය පාකටතරං හුත්වා උපට්ඨිතාය පටිලද්ධසංවෙගො පබ්බජිත්වා
 ධම්මසම්මසනං පට්ඨපෙත්වා දුක්ඛසඤ්ඤං අනත්තසඤ්ඤඤ්ච මනසිකරොන්නො
 විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
 1.12.66-71) –

“පදුමුත්තරබුද්ධස්ස, සාවකා වනචාරිනො;
 විජ්ජනට්ඨා බ්‍රහ්මරඤ්ඤො, අන්ධාව අනුසුයායරෙ.

“අනුස්සරිත්වා සම්බුද්ධං, පදුමුත්තරනායකං;
 තස්ස තෙ මුනිනො පුත්තා, විජ්ජනට්ඨා මහාවතෙ.

“භවතා ඔරුහිත්වාන, අගමිං හික්ඛුසන්තිකං;
 තෙසං මග්ගඤ්ච ආචික්ඛිං, භොජනඤ්ච අදාසහං.

“තෙන කම්මෙන ද්විපදින්ද, ලොකපෙට්ඨ නරාසහ;
 ජාතියා සත්තවස්සොහං, අරහත්තමපාපුණිං.

“සවක්ඛු නාම නාමෙන, ද්වාදස චක්කවත්තිනො;
 සත්තරතනසම්පන්නා, පඤ්චකප්පසතෙ ඉතො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
 තස්ස එකෙනෙව ධම්මස්සවනෙන නිජ්ජන්තකිච්චත්තා
 එකධම්මසවනීයොත්ථෙව සමඤ්ඤා අහොසි. සො අරහා හුත්වා අඤ්ඤං
 ඛ්‍යාකරොන්නො –

67.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමුහතා;
 වික්ඛිණො ජාතිසංසාරො, නත්ථි දානි පුනඛ්භවො”ති. – ගාථං අහාසි;

තත්ථ කිලෙසාති යස්මිං සන්තානෙ උප්පන්නා, තං කිලෙසෙන්ති විබාධෙන්ති
 උපතාපෙන්ති වාති කිලෙසා, රාගාදයො. ක්‍රමාපිතාති ඉන්ද්‍රගිනා විය
 රුක්ඛගච්ඡාදයො අරියමග්ගඤ්ඤාණගිනා සමුලං දඩ්ඪා. මය්හන්ති මයා, මම
 සන්තානෙ වා. භවා සබ්බෙ සමුහතාති කාමකම්මභවාදයො සබ්බෙ භවා
 සමුග්ගාටිතා කිලෙසානං ක්‍රමාපිතත්තා. සති හි කිලෙසවට්ටෙ කම්මවට්ටෙන
 භවිතබ්බං. කම්මභවානං සමුහතත්තා එව ච උපපත්තිභවාපි සමුහතා එව
 අනුප්පත්තිධම්මතාය ආපාදිතත්තා. වික්ඛිණො ජාතිසංසාරොති ජාතිආදිකො –

“බන්ධනඤ්ච පටිපාටි, ධාතුආයතනාන ව;
 අබ්බොවිජින්නං වත්තමානා, සංසාරොති පවුච්චති” ති. –

චුත්තලක්ඛණො සංසාරො විසෙසතො බීණො, තස්මා නත්ථී දානි පුනබ්භවො.
 යස්මා ආයතිං පුනබ්භවො නත්ථී, තස්මා වික්ඛිණො ජාතිසංසාරො. තස්මා ච
 පුනබ්භවො නත්ථී, යස්මා භවා සබ්බෙ සමුහතාති ආවත්තෙන්වා වත්තබ්බං. අථ වා
 වික්ඛිණො ජාතිසංසාරො, තතො එව නත්ථී දානි පුනබ්භවොති යොජෙතබ්බං.

එකධම්මසවනීයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. එකදානියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අධිවෙතසො අප්පමප්පතොති ආයස්මතො එකදානියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
 උප්පත්ති? අයමපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං
 පුඤ්ඤං උපවිනන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ යක්ඛසෙනාපති හුත්වා
 නිබ්බන්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ, “අලාභා වත මෙ, දුල්ලද්ධං වත මෙ, යොහං
 සත්ථුධරමානකාලෙ දානාදිපුඤ්ඤං කාතුං නාලත්ථ” න්ති පරිදෙවසොකමාපන්නො
 අහොසි. අථ නං සාගරො නාම සත්ථු සාවකො සොකං විනොදෙන්වා සත්ථු
 ථූපපුජායං නියොජෙසි. සො පඤ්ච වස්සානි ථූපං පූජෙන්වා තතො වුතො තෙන
 පුඤ්ඤෙන දෙවමනුස්සෙසු එව සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ
 කුලගෙහෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො කාලෙන කාලං සත්ථු සන්තිකං
 උපසඬකම්. තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා “අධිවෙතසො” ති ගාථාය සාවකෙ අභිණ්භං
 ඔවදි. සො තං සුත්වා සද්ධාජාතො පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච පන තමෙව ගාථං
 පුනප්පුනං පරිවත්තෙති. සො තත්ථ විසතිවස්සසභස්සානි සමණධම්මං කරොන්තො
 ඤ්ඤාණස්ස අපරිපක්කත්තා විසෙසං නිබ්බන්තෙතු නාසක්ඛි. තතො පන වුතො
 දෙවලොකෙ නිබ්බන්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මි.
 බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්තො
 විඤ්ඤුතං පත්වා ජෙතවනපටිග්ගභණ්ඩසමයෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො
 පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො අරඤ්ඤෙ විහරන්තො සත්ථු සන්තිකං අගමාසි.
 තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා ආයස්මත්තං සාරිපුත්තං අත්තතො අවිදුරෙ
 අධිචිත්තමනුයුත්තං දිස්වා “අධිවෙතසො” ති ඉමං උදානං උදානෙසි. තං සුත්වා අයං
 චිරකාලං භාවනාය අරඤ්ඤෙ විහරන්තොපි කාලෙන කාලං තමෙව ගාථං උදානෙති,
 තෙනස්ස එකදානියොති සමඤ්ඤා උදපාදි. සො අථෙකදිවසං චිත්තෙකග්ගතං

ලහිත්වා විපස්සනං වඩ්ඤ්ණත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ෧෮ 1.12.72-81) –

“අත්ථදස්සිමිහි සුගතෙ, නිබ්බුතෙ සමනත්තරා;
යක්ඛයොනිං උපපජ්ජිං, යසං පත්තො චහං තදා.

“දුල්ලද්ධං චත මෙ ආසි, දුප්පභාතං දුරුට්ඨිතං;
යං මෙ භොගෙ විජ්ජමානෙ, පරිනිබ්බායි චක්ඛුමා.

“මම සඬකප්පමඤ්ඤාය, සාගරො නාම සාවකො;
මමුද්ධරිතුකාමො සො, ආගච්ඡි මම සන්තිකං.

“කිං නු සොචසි මා භායි, වර ධම්මං සුමෙධස;
අනුප්පදින්නා බුද්ධෙන, සබ්බෙසං ඛිප්පම්පදා.

“යො වෙ පුරෙයා සම්බුද්ධං, තිට්ඨන්තං ලොකනායකං;
ධාතුං සාසපමත්තම්පි, නිබ්බුතස්සාපි පූජයෙ.

“සමෙ චිත්තප්පසාදම්හි, සමං පුඤ්ඤං මහග්ගතං;
තස්මා ථූපං කරිත්වාන, පුජෙහි ජිනධාතුයො.

“සාගරස්ස වචො සුත්වා, බුද්ධථූපං අකාසහං;
පඤ්චවස්සෙ පරිවරිං, මුනිනො ථූපමුත්තමං.

“තෙන කම්මෙන ද්විපදින්ද, ලොකජෙට්ඨ නරාසහ;
සම්පත්තිං අනුභොත්වාන, අරහත්තමපාපුණිං.

“භූරිපඤ්ඤා ව චත්තාරො, සත්තකප්පසතෙ ඉතො;
සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කචත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛෙන විහරන්තො එකදිවසං ආයස්මතා
ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිභාතං වීමංසිතුං, “ආචුසො, මය්හං ධම්මං භණ්ණාහි”ති
අජ්ඣාපිට්ඨො විරකාලපරිචිතත්තා –

68.

“අධිචෙතසො අප්පමජ්ජතො, මුනිනො මොනපථෙසු සික්ඛතො;
සොකා න භවන්ති තාදිතො, උපසන්නස්ස සදා සතීමතො”ති. (උදා. 37) –

ඉමමෙව ගාථං අභාසි.

තත්ථ අධිවෙතසොති අධිචිත්තවතො, සබ්බචිත්තානං අධිකෙන
 අරහත්තඵලචිත්තෙන සමන්තාගතස්සාති අත්ථො. අප්පමජ්ජතොති නප්පමජ්ජතො,
 අප්පමාදෙන අනවජ්ජධම්මෙසු සාතච්චකිරියාය සමන්තාගතස්සාති චුත්තං හොති.
 මුනිනොති “යො මුනාති උභො ලොකෙ, මුනි තෙන පච්චවතී”ති (ධ. ප. 269;
 මහානි. 149; චූළනි. මෙත්තගුමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 21) එවං උභයලොකමුනනෙන
 වා, මොනං චූචවති ඤාණං, තෙන අරහත්තඵලපඤ්ඤාසංඛ්ඛාතෙන මොනෙන
 සමන්තාගතතාය වා බිණ්ණාසවො මුනි නාම, තස්ස මුනිනො. මොනපථෙසු
 සික්ඛතොති අරහත්තඤාණසංඛ්ඛාතස්ස මොනස්ස පථෙසු උපායමග්ගෙසු
 සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මෙසු, තිසු වා සික්ඛාසු සික්ඛතො. ඉද්දඤ්ච
 පුබ්බභාගපටිපදං ගහෙත්වා චුත්තං. පරිනිට්ඨිතසික්ඛො හි අරහා, තස්මා එවං
 සික්ඛතො, ඉමාය සික්ඛාය මුනිභාවං පත්තස්ස මුනිනොති එවමෙත්ථ අත්ථො
 දට්ඨබ්බො. යස්මා චෙතදෙවං තස්මා හෙට්ඨිමග්ගඵලචිත්තානං වසෙන
 අධිවෙතසො, චතුසච්චසම්බොධිපටිපත්තියං අප්පමාදවසෙන අප්පමජ්ජතො,
 අග්ගමග්ගඤාණසමන්තාගමෙන මුනිනොති එවමෙනෙසං පදානං අත්ථො
 යුජ්ජතියෙව. අථ වා “අප්පමජ්ජතො සික්ඛතො” පධානහෙතු අක්ඛාතාති දට්ඨබ්බො.
 තස්මා අප්පමජ්ජනහෙතු සික්ඛනහෙතු ච අධිවෙතසොති අත්ථො.

සොකා න භවන්ති තාදිනොති තාදිසස්ස බිණ්ණාසවමුනිනො අබ්භන්තරෙ
 ඉට්ඨවියොගාදිවත්ථුකා සොකා චිත්තසන්තාපා න හොන්ති. අථ වා
 තාදිලක්ඛණප්පත්තස්ස අසෙක්ඛමුනිනො සොකා න භවන්තිති. උපසන්තස්සාති
 රාගාදීනං අවිචන්තුපසමෙන උපසන්තස්ස. සදා සතීමතොති සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා
 නිච්චකාලං සතියා අවිරහිතස්ස.

එත්ථ ච “අධිවෙතසො”ති ඉමිනා අධිචිත්තසික්ඛා, “අප්පමජ්ජතො”ති ඉමිනා
 අධිසීලසික්ඛා, “මුනිනො මොනපථෙසු සික්ඛතො”ති එතෙහි අධිපඤ්ඤාසික්ඛා.
 “මුනිනො”ති වා එතෙන අධිපඤ්ඤාසික්ඛා, “මොනපථෙසු සික්ඛතො”ති එතෙන
 තාසං ලොකුත්තරසික්ඛානං පුබ්බභාගපටිපදා, “සොකා න භවන්ති”තිආදීහි
 සික්ඛාපාරිපූරියා ආනිසංසා පකාසිතාති වෙදිතබ්බං අයමෙව ච ථෙරස්ස
 අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසි.

එකුදානියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. ඡන්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සුත්වාන ධම්මං මහතො මහාරසන්ති ආයස්මතො ඡන්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
 උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපතිස්සයං
 පුඤ්ඤං උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තිත්වා
 විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සිද්ධත්ථං භගවත්තං අඤ්ඤතරං රුක්ඛමූලං
 උපගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො මුදුසම්ඵස්සං පණ්ණසන්ථරං සන්ථරිත්වා
 අදාසි. පුප්ඵෙහි ච සමන්තතො ඔකිරිත්වා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන

දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පුනපි අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතිසුයෙව සංසරන්තො අම්භාකං භගවතො කාලෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ගෙහෙ දාසියා කුච්ඡිමි නිබ්බත්ති, ඡන්තොතිස්ස නාමං අහොසි, බොධිසත්තෙන සහජාතො. සො සත්ථු ඤාතිසමාගමෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා භගවති පෙමෙන, “අම්භාකං බුද්ධො, අම්භාකං ධම්මො” ති මමත්තං උප්පාදෙත්වා සිනෙහං ඡින්දිතුං අසක්කොන්තො සමණධම්මං අකත්වා සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ සත්ථාරා ආණත්තවිධිනා කතෙන බ්‍රහ්මදණ්ඩෙන සන්තප්පිතො සංවෙගප්පත්තො හුත්වා සිනෙහං ඡින්දිත්වා විපස්සන්තො නවිරොනෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.10.45-50) –

“සිද්ධත්ථස්ස භගවතො, අදාසිං පණ්ණසන්ථරං;
සමන්තා උපහාරඤ්ච, කුසුමං ඔකිරිං අහං.

“පාසාදෙවං ගුණං රම්මං, අනුභොමි මහාරහං;
මහග්ඝානි ච පුප්ඵානි, සයනෙහිසවන්ති මෙ.

“සයනෙහං තුවට්ඨාමි, විචිත්තෙ පුප්ඵසන්ථතෙ;
පුප්ඵවුට්ඨි ච සයනෙ, අභිවස්සති තාවදෙ.

“චතුත්තවුත්තො කප්පෙ, අදාසිං පණ්ණසන්ථරං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, සන්ථරස්ස ඉදං ඵලං.

“තිණසන්ථරකා නාම, සත්තෙතෙ චක්කවත්තිනො;
ඉතො තෙ පඤ්චමෙ කප්පෙ, උප්පජ්ජිංසු ජනාධිපා.

“කිලෙසා කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ති.
අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛසන්තප්පිතො පිතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙන්තො –

69.

“සුත්වාන ධම්මං මහතො මහාරසං,
සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණවරෙන දෙසිතං;
මග්ගං පපජ්ජිං අමතස්ස පත්තියා,
සො යොගක්ඛෙමස්ස පථස්ස කොවිදො” ති. – ගාථං අහාසි;

තත්ථ සුත්වානානි සුණිත්වා, සොතෙන ගහෙන්වා ඔහිතසොතො සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරෙත්වා. ධම්මන්ති චතුසව්වධම්මං. මහතොති භගවතො. භගවා හි මහත්තෙහි උළාරතමෙහි සීලාදිගුණෙහි සමන්තාගතත්තා, සදෙවකෙන ලොකෙන විසෙසතො මහතීයතාය ච “මහා” ති වුව්වති, යා තස්ස මහාසමණොති සමඤ්ඤා ජාතා. නිස්සක්කවචනඤ්චෙන “මහතො ධම්මං සුත්වානා” ති. මහාරසන්ති විමුත්තිරසස්ස දායකත්තා උළාරරසං.

සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණුවරො දෙසිතන්ති සබ්බං ජානාතීති සබ්බඤ්ඤා, තස්ස භාවො සබ්බඤ්ඤානා. ඤාණමෙව වරං, ඤාණෙසු වා වරන්ති ඤාණවරං, සබ්බඤ්ඤානා ඤාණවරං එතස්සාති සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණුවරො, භගවා. තෙන සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණසම්බන්ධානඅග්ගඤාණෙන වා කරණභූතෙන දෙසිතං කථිතං ධම්මං සුත්වානාති යොජනා. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං පරමත්ථදීපනියං ඉතිවුත්තකවණ්ණනායං වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බං. මග්ගන්ති අට්ඨච්ඡිගිකං අරියමග්ගං. පපඡ්ඡින්නි පටිපඡ්ඡිං. අමතස්ස පත්තියාති නිබ්බානස්ස අධිගමාය උපායභූතං පටිපඡ්ඡින්නි යොජනා. සොති සො භගවා. යොගක්ඛෙමස්ස පඨස්ස කොවිදොති චතුභි යොගෙහි අනුපද්ද්වස්ස නිබ්බානස්ස යො පථො, තස්ස කොවිදො තත්ථ සුකුසලො. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – භගවතො චතුසච්චදෙසනං සුත්වා අමතාධිගමුපායමග්ගං අහං පටිපඡ්ඡිං පටිපඡ්ඡන්තමග්ගං මයා කතං, සො එව පන භගවා සබ්බවා යොගක්ඛෙමස්ස පඨස්ස කොවිදො, පරසන්තානෙ වා පරමනෙසු කුසලො, යස්ස සංවිධානමාගම්ම අහම්පි මග්ගං පටිපඡ්ඡින්නි. අයමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසීති.

ජන්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පුණ්ණත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සීලමෙවාති ආයස්මතො පුණ්ණත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයං කුසලං උපචින්නො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්පත්තිං ගන්ත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා සරාවාසං පභාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවත්තප්පදෙසෙ පණ්ණකුටිං කත්වා වාසං කප්පෙසි. තස්ස වසන්ට්ඨානස්ස අවිදුරෙ එකස්මිං පබ්භාරෙ පච්චෙකබුද්ධො ආබාධිකො හුත්වා පරිනිබ්බායි, තස්ස පරිනිබ්බානසමයෙ මහා ආලොකො අහොසි. තං දිස්වා සො, “කථං නු බො අයං ආලොකො උප්පන්නො” ති වීමංසනවසෙන ඉතො චිතො ච ආභිණ්ඩන්නො පබ්භාරෙ පච්චෙකසම්බුද්ධං පරිනිබ්බුතං දිස්වා ගන්ධදාරුනි සංකඩ්ඪිත්වා සරීරං ක්‍රියාපෙත්වා ගන්ධොදකෙන උපසිඤ්චි. තත්ථෙකො දෙවපුත්තො අන්තලික්ඛෙ යත්වා එවමාහ – “සාධු, සාධු, සප්පුරිස, බහුං තයා පුඤ්ඤං පසවන්තෙන පුරිතං සුගතිසංවත්තනියං කම්මං තෙන ත්වං සුගතීසුයෙව උප්පඡ්ඡිස්සසි, ‘පුණ්ණො’ ති ච තෙ නාමං භවිස්සති” ති. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සුනාපරන්තජනපදෙ සුප්පාරකපට්ටනෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති, පුණ්ණොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො වාණිජ්ජවසෙන මහතා සත්ථෙන සද්ධිං සාවත්ථිං ගතො. තෙන ච සමයෙන භගවා සාවත්ථියං විහරති. අථ සො සාවත්ථිවාසීහි උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගතො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වත්තපට්චත්තෙහි ආවරියුපජ්ඣායෙ ආරාධෙන්නො විහාසි. සො එකදිවසං සත්ථාරං උපසඩ්ධකම්ත්වා, “සාධු මං, හන්තෙ භගවා, සංඛිත්තෙන ඔවාදෙන ඔවදතු, යමහං සුත්වා සුනාපරන්තජනපදෙ විහරෙය්‍ය” ත්ති

ආහ. තස්ස භගවා, “සන්ති ඛො, පුණ්ණ, චක්ඛවිඤ්ඤායා රූපා” තිආදිනා (ම. නි. 3.395; සං. නි. 4.88) ඔවාදං දත්වා සීහනාදං නදාපෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො භගවන්තං චන්දිත්වා සුනාපරන්තජනපදං ගන්ත්වා සුප්පාරකපට්ටනෙ විහරන්තො සමථවිපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා තිස්සො විජ්ජා සච්ඡාකාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.41.29-44) –

“පබ්භාරකුටං නිස්සාය, සයම්භූ අපරාජිනො;
ආබාධිකො ච සො බුද්ධො, වසති පබ්බතන්තරෙ.

“මම අස්සමසාමන්තා, පනාදො ආසි තාවදෙ;
බුද්ධෙ නිබ්බායමානමිහි, ආලොකො උදපජ්ජථ.

“යාවතා වනසණ්ඩස්මිං, අච්ඡකොකතරච්ඡකා;
වාළා ච කෙසරී සබ්බෙ, අභිගජ්ජිංසු තාවදෙ.

“උප්පාතං තමහං දිස්වා, පබ්භාරං අගමාසහං;
තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, නිබ්බුතං අපරාජිතං.

“සුචුල්ලං සාලරාජංච, සතරංසිංච උග්ගතං;
චිතචිකංච අභිගාරං, නිබ්බුතං අපරාජිතං.

“තිණං කට්ඨඤ්ච පුරෙත්වා, චිතකං තත්ථකාසහං;
චිතකං සුකතං කත්වා, සරීරං ඤාපයිං අහං.

“සරීරං ඤාපයිත්වාන, ගන්ධනොයං සමොකිරිං;
අන්තලික්ඛෙ ඨිතො යක්ඛො, නාමමග්ගහි තාවදෙ.

“යං පුරිතං තයා කිච්චං, සයම්භූස්ස මහෙසිනො;
පුණ්ණකො නාම නාමෙන, සදා හොහි තුවං මුනෙ.

“තම්භා කායා චචිත්වාන, දෙවලොකං අගච්ඡහං;
තත්ථ දිබ්බමයො ගන්ධො, අන්තලික්ඛා පවස්සති.

“තත්තාපි නාමධෙයාං මෙ, පුණ්ණකොති අහු තදා;
දෙවභූතො මනුස්සො චා, සඬකප්පං පුරයාමහං.

“ඉදං පච්ඡිමකං මය්හං, වරිමො චත්තනෙ භවො;
ඉධාපි පුණ්ණකො නාම, නාමධෙයාං පකාසති.

“තොසයිත්වාන සම්බුද්ධං, ගොතමං සකායපුඤ්ඤං;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, විහරාමි අනාසවො.

“එකනවුනිතො කප්පෙ, යං කම්මකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, තනුකිච්චස්සිදං එලං.

“කිලෙසා කුමාරිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ටෙරො බහු මනුස්සෙ සාසනෙ අභිජ්ජසාදෙසි. යතො පඤ්චසතමත්තා පුරිසා උපාසකත්තං පඤ්චසතමත්තා ව ඉත්ථියො උපාසිකාභාවං පටිවෙදෙසුං. සො තත්ථ රත්තවන්දනෙන වන්දනමාළං නාම ගන්ධකුටිං කාරාපෙත්වා, “සත්ථා පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මාළං පටිච්ඡතු” ති භගවත්තං පුජ්ඵදුනෙන නිමන්තෙසි. භගවා ව ඉද්ධානුභාවෙන තත්තකෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා වන්දනමාළං පටිග්ගහෙත්වා අරුණෙ අනුට්ඨිතෙයෙව පච්චාගමාසි. ටෙරො අපරභාගෙ පරිනිබ්බානසමයෙ අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

70.

“සීලමෙව ඉධ අග්ගං, පඤ්ඤවා පන උත්තමො;
මනුස්සෙසු ව දෙවෙසු, සීලපඤ්ඤාණතො ජය” න්ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ සීලන්ති සීලනට්ඨෙත සීලං, පතිට්ඨානට්ඨෙත සමාධානට්ඨෙත චාති අත්ථො. සීලඤ්ඤි සබ්බගුණානං පතිට්ඨා, තෙනාහ – “සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤො” ති (සං. නි. 1.23; පෙටකො. 22; විසුද්ධි. 1.1). සමාදහති ව තං කායවාචාඅච්ඡපකිණ්ණං කරොතීති අත්ථො. තස්සිදං සීලමෙව අග්ගං සබ්බගුණානං මූලභාවතො පමුඛභාවතො ව. යථාහ – “තස්මාතිහ, ත්වං භික්ඛු, ආදිමෙව විසොධෙහි කුසලෙසු ධම්මෙසු. කො චාදි කුසලානං ධම්මානං සීලඤ්ච සුවිසුද්ධ” න්ති (සං. නි. 5.369), “පාතිමොක්ඛන්ති මුඛමෙතං පමුඛමෙත” න්ති (මහාව. 135) ව ආදි. ඉධාති නිපාතමත්තං. පඤ්ඤවාති ඤාණසම්පන්නො. සො උත්තමො සෙට්ඨො පවරොති පුග්ගලාධිට්ඨානාය ගාථාය පඤ්ඤායයෙව සෙට්ඨභාවං දස්සෙති. පඤ්ඤාත්තරා හි කුසලා ධම්මා. ඉදානි තං සීලපඤ්ඤානං අග්ගසෙට්ඨභාවං කාරණතො දස්සෙති “මනුස්සෙසු ව දෙවෙසු, සීලපඤ්ඤාණතො ජය” න්ති ව. සීලපඤ්ඤාණතොහෙතු පටිපක්ඛජයො කාමකිලෙසජයො හොතීති අත්ථො.

පුණ්ණත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සත්තමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨමවග්ගො

1. වච්ඡපාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සුසුබ්බමනිපුණත්ථදස්සිනාති ආයස්මතො වච්ඡපාලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි ආචින්නන්තො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉතො එකනවුනෙ කප්පෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ

නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගන්ත්වා අග්ගිං පරිවරන්තො එකදිවසං මහනියා කංසපාතියා පායාසං ආදාය දක්ඛිණෙය්‍යං පරියෙසන්තො විපස්සිං හගවන්තං ආකාසෙ වඩ්ඤ්ජන්තං දිස්වා අව්ජරියඛිභුතචිත්තජාතො හගවන්තං අභිවාදෙත්වා දාතුකාමතං දස්සෙසි. පටිග්ගහෙසි හගවා අනුකම්පං උපාදාය. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, වච්ඡපාලොතිස්ස නාමං අහොසි. සො බිම්බිසාරසමාගමෙ උරුවෙලකස්සපත්ථෙරෙන ඉද්ධිපාටිභාරියං දස්සෙත්වා සත්ථු පරමනිපච්චකාරෙ කතෙ තං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්තාහපබ්බජිතො එව විපස්සනං වඩ්ඤ්ජන්තො ජලභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.13.26-34) –

“සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධො, ඛාත්තිංසවරලක්ඛණො;
පවතා අභිනික්ඛන්තො, භික්ඛුසඛිසපුරක්ඛතො.

“මහව්වා කංසපාතියා, වඩ්ඤ්ජන්තො පායසං අහං;
ආහුතිං යිට්ඨකාමො සො, උපනෙසිං බලිං අහං.

“හගවා තම්භි සමයෙ, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
වඩ්ඤ්ජමං සුසමාරුළ්භො, අම්බරෙ අනිලායනෙ.

“තඤ්ච අව්ජරියං දිස්වා, අඛිභුතං ලොමහංසනං;
යපයිත්වා කංසපාතීං, විපස්සිං අභිවාදයිං.

“තුචං දෙවොසි සබ්බඤ්ඤා, සදෙවෙ සහමානුසෙ;
අනුකම්පං උපාදාය, පටිග්ගණ්හ මහාමුනි.

“පටිග්ගහෙසි හගවා, සබ්බඤ්ඤා ලොකනායකො;
මම සඬ්ඤ්ජපමඤ්ඤාය, සත්ථා ලොකෙ මහාමුනි.

“එකනවුත්තො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පායාසස්ස ඉදං එලං.

“එකතාලිසිතො කප්පෙ, බුද්ධො නාමාසි ඛත්තියො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්ඛවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා සුබෙනෙව අත්තනා නිබ්බානස්ස අධිගතභාවං
විභාවෙන්තො –

71.

“සුසුබ්බමනිපුණත්ථදස්සිනා, මතිකුසලෙන නිවාතවුත්තිනා;

සංසෙවිතවුද්ධසීලිනා, නිබ්බානං න හි තෙන දුල්ලහ''න්ති. —

ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ සුසුබ්බමනිපුණත්ථදස්සිනාති අතිවිය දුද්දසට්ඨෙත සුබ්බමෙ, සණ්භට්ඨෙත නිපුණෙ සච්චපට්චවසමුප්පාදාදිඅත්ථෙ අනිච්චතාදිං ඔරොපෙත්වා පස්සතිති සුසුබ්බමනිපුණත්ථදස්සි, තෙන. මතිකුසලෙනාති මනියා පඤ්ඤාය කුසලෙන ඡෙකෙන, “එවං පචත්තමානස්ස පඤ්ඤා වඩ්ඪති, එවං න වඩ්ඪති” ති ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣකඛිගපඤ්ඤාය උප්පාදනෙ කුසලෙන. නිවාතවුත්තිනාති සබ්බමචාරීසු නිවාතනීච්චත්තනසීලෙන, වුඩ්ඨෙසු නවෙසු ව යථානුරූපපට්ඨපත්තිනා. සංසෙවිතවුද්ධසීලිනාති සංසෙවිතං ආචිණ්ණං වුද්ධසීලං සංසෙවිතවුද්ධසීලං, තං යස්ස අත්ථී, තෙන සංසෙවිතවුද්ධසීලිනා. අථ වා සංසෙවිතා උපාසිතා වුද්ධසීලිනො එතෙනාති සංසෙවිතවුද්ධසීලී, තෙන. භීතිසද්දො හෙතුඅත්ථො. යස්මා යො නිවාතවුත්ති සංසෙවිතවුද්ධසීලී මතිකුසලො සුසුබ්බමනිපුණත්ථදස්සි ව, තස්මා නිබ්බානං න තස්ස දුල්ලහන්ති අත්ථො. නිවාතවුත්තිනාය හි සංසෙවිතවුද්ධසීලිනාය ව පණ්ඨිතා තං ඔවදිතබ්බං අනුසාසිතබ්බං මඤ්ඤන්ති, තෙසඤ්ච ඔවාදෙ ධීතො සයං මතිකුසලනාය සුසුබ්බමනිපුණත්ථදස්සිනාය ව විපස්සනාය කම්මං කරොත්තො නචිරස්සෙව නිබ්බානං අධිගච්ඡන්ති, අයමෙව ව ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණගාථා අභොසිති.

චච්ඡපාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ආතුමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යථා කළීරො සුසු වඩ්ඪිතග්ගොති ආයස්මතො ආතුමත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං ආචිනත්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො විපස්සිං භගවත්තං අන්තරවීරියං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්තමානසො ගන්ධොදකෙන ගන්ධවුණ්ණෙන ව පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං අකාසි, ඤාණස්ස පන අපරිපක්කත්තා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. අථ ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ආතුමොතිස්ස නාමං අභොසි. තස්ස වයප්පත්තස්ස මාතා “පුත්තස්ස මෙ හරියං ආනෙස්සාමා” ති ඤාතකෙහි සම්මන්තෙසි. සො තං උපධාරෙත්වා හෙතුසම්පත්තියා වොදියමානො “කිං මය්හං සරාවාසෙන, ඉදානෙව පබ්බජිස්සාමී” ති හික්ඛුනං සන්තිකං ගන්ත්වා පබ්බජී. පබ්බජිතම්පි නං මාතා උප්පබ්බාජෙතුකාමා නානානායෙහි පලොභෙති. සො තස්සා අවසරං අදත්වා අත්තතො අප්ඤ්ඤායං පකාසෙත්තො —

72.

“යථා කළීරො සුසු වඩ්ඪිතග්ගො, දුන්නික්ඛමො භොති පසාඛජාතො;

එවං අභං භරියායානීතාය, අනුමඤ්ඤ මං පබ්බජිතොම්හි දානී”ති. —

ගාථං අභාසි.

තත්ථ කළීරොති අඬිකුරො, ඉධ පන වංසඬිකුරො අධිජපෙතො. සුසුති තරුණො.
වඩ්ඪිතග්ගොති පවඩ්ඪිතසාබො. සුසුවඩ්ඪිතග්ගොති වා සුට්ඨු වඩ්ඪිතසාබො
සඤ්ජානපත්තසාබො. දුන්නික්ඛමොති වෙළුම්බතො නික්ඛාමෙතුං නිහරිතුං
අසක්කුණෙය්‍යා. පසාඛජාතොති ජානපසාබො, සාධානම්පි පබ්බෙ පබ්බෙ
උජ්ජන්තඅනුසාබො. එවං අභං භරියායානීතායාති යථා වංසො වඩ්ඪිතග්ගො
වංසන්තරෙසු සංසට්ඨ සාධාපසාබො වෙළුම්බතො දුන්නිහරණීයො හොති, එවං
අභම්පි භරියාය මය්භං ආනීතාය පුත්තධීතාදිවසෙන වඩ්ඪිතග්ගො ආසත්තිවසෙන
සරාවාසතො දුන්නිහරණීයො භවෙය්‍යං. යථා පන වංසකළීරො
අසඤ්ජානසාබබන්ධො වෙළුම්බතො සුනිහරණීයොව හොති, එවං අභම්පි
අසඤ්ජානපුත්තදාරාදිබන්ධො සුනිහරණීයො හොමි, තස්මා අනානීතාය එව භරියාය
අනුමඤ්ඤ මං අත්තනාව මං අනුජානාපෙත්වා. පබ්බජිතොම්හි දානීති, “ඉදානි පන
පබ්බජිතො අම්හි, සාධු සුට්ඨු”ති අත්තනො නෙක්ඛම්මාහිරතිං පකාසෙසි, අථ වා
“අනුමඤ්ඤ මං පබ්බජිතොම්හි දානී”ති මාතු කථෙති. අයඤ්භෙත්ථ අත්ථො — යදිපි
තාය පුබ්බෙ නානුමතං, ඉදානි පන පබ්බජිතො අම්හි, තස්මා අනුමඤ්ඤ අනුජානාහි
මං සමණභාවෙයෙව යාතුං, නාහං තයා නිවත්තනීයොති. එවං පන කථෙත්තො
යථාධීතොව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා මග්ගපටිපාටියා කිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා
ජළහිඤ්ඤො අභාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.13.35-40) —

“නිසජ්ජ පාසාදවරෙ, විපස්සිං අද්දසං ජිනං;
කකුධං විලසන්තංව, සබ්බඤ්ඤං තමනාසකං.

“පාසාදස්සාවිදුරෙ ව, ගච්ඡති ලොකනායකො;
පභා නිද්ධාවතෙ තස්ස, යථා ව සතරංසිනො.

“ගන්ධොදකඤ්ච පග්ගය්භ, බුද්ධසෙට්ඨං සමොකිරිං;
තෙන චිත්තජපසාදෙන, තත්ථ කාලඬිකතො අභං.

“එකනවුතීතො කජ්ජෙ, යං ගන්ධොදකමාකිරිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, සුගන්ධො නාම ඛත්තියො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කුම්භිතා මය්භං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ජළහිඤ්ඤො පන හුත්වා මාතරං ආපුට්ඨිත්වා තස්සා පෙක්ඛන්තියායෙව
ආකාසෙන පක්කාමි. සො අරහත්තජ්ජන්තියා උත්තරිකාලම්පි අත්තරන්තරා තමෙව
ගාථං පච්චුදාහාසි.

තත්ථ ‘පබ්බජිතොම්හි’ ති ඉමිනාපදෙසෙන අයම්පි ථෙරස්ස
 අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසි අත්තනො සත්තානෙ රාගාදිමලස්ස
 පබ්බාජිතභාවදීපනතො. තෙනාහ භගවා – “පබ්බාජයමත්තනො මලං, තස්මා
 ‘පබ්බජිතො’ ති වුච්චති” ති (ධ. ප. 388).

ආතුමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. මාණවත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ජිණ්ණඤ්ඤා දිස්වා දුබ්බඤ්ඤා බ්‍යාධිතන්ති ආයස්මතො මාණවත්ථෙරස්ස ගාථා.
 කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ
 විචට්ඨපනිස්සයං කුසලං උපචින්නො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ
 නිබ්බත්තිත්වා ලක්ඛණධරො හුත්වා විපස්සිස්ස භගවතො අභිජාතියා ලක්ඛණානි
 පරිග්ගහෙත්වා පුබ්බනිමිත්තානි සාවෙත්වා, “එකංසෙන අයං බුද්ධො භවිස්සති” ති
 බ්‍යාකරිත්වා නානාතයෙහි ථොමෙත්වා අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.
 සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
 සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා යාව සත්තවස්සානි, තාව
 අන්තොසරෙයෙව වඩ්ඪිත්වා සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ උපනයනත්ථං උය්‍යානං නීතො
 අන්තරාමග්ගෙ ජිණ්ණාතුරමතෙ දිස්වා තෙසං අදිට්ඨපුබ්බත්තා තෙ පරිජනෙ
 පුච්ඡිත්වා ජරාරොගමරණසභාවං සුත්වා සඤ්ජාතසංවෙගො තතො අනිවත්තන්තො
 විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා මාතෘපිතරො අනුජානාපෙත්වා
 පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං
 අපදානෙ (අප. ථෙර 1.13.41-64) –

“ජායමානෙ විපස්සිමිහි, නිමිත්තං බ්‍යාකරිං අහං;
 නිබ්බාපයිඤ්ඤා ජනතං, බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති.

“යස්මිඤ්ඤා ජායමානස්මිං, දසසහස්සි කම්පති;
 සො දානි භගවා සත්ථා, ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

“යස්මිඤ්ඤා ජායමානස්මිං, ආලොකො විපුලො අහු;
 සො දානි භගවා සත්ථා, ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

“යස්මිඤ්ඤා ජායමානස්මිං, සරිතායො න සන්දයුං;
 සො දානි භගවා සත්ථා, ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

“යස්මිඤ්ඤා ජායමානස්මිං, අවිචග්ගි න පජ්ජලි;
 සො දානි භගවා සත්ථා, ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

“යස්මිඤ්ඤා ජායමානස්මිං, පක්ඛිසඬ්ඨො න සඤ්චරි;
 සො දානි භගවා සත්ථා, ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

“යස්මිඤ්ච ජායමානස්මිං, වාතක්ඛන්ධො න වායති;
සො දානි භගවා සත්ථා, ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

“යස්මිඤ්ච ජායමානස්මිං, සබ්බරතනානි ජොතස්සං;
සො දානි භගවා සත්ථා, ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

“යස්මිඤ්ච ජායමානස්මිං, සත්තාසුං පදවික්කමා;
සො දානි භගවා සත්ථා, ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

“ජාතමත්තො ච සම්බුද්ධො, දිසා සබ්බා විලොකයි;
වාචාසහිමුදිරෙසි, එසා බුද්ධාන ධම්මතා.

“සංවෙජ්ඣන්වා ජනතං, ථවින්වා ලොකනායකං;
සම්බුද්ධං අභිවාදෙන්වා, පක්කාමිං පාවිනාමුබ්බො.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, යං බුද්ධමභිථොමයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ථොමනාය ඉදං ඵලං.

“ඉතො නවුතිකප්පමිහි, සම්මුඛාථවිකච්ඡයො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“පථවීදුන්දුහි නාම, එකුනනවුතිමිහිතො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“අට්ඨාසිතිමිහිතො කප්පෙ, ඔභාසො නාම ඛත්තියො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“සත්තාසිතිමිහිතො කප්පෙ, සරිතච්ඡෙදනච්ඡයො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“අග්ගිනිබ්බාපනො නාම, කප්පානං ඡළසිතියා;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“ගතිපච්ඡෙදනො නාම, කප්පානං පඤ්චසිතියා;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“රාජා වාතසමො නාම, කප්පානං චුල්ලසිතියා;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“රතනපඨ්ඨලො නාම, කප්පානං තෙඅසිතියා;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“පදවික්කමනො නාම, කප්පානං ද්වෙඅසීතියා;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“රාජා විලොකනො නාම, කප්පානං එකසීතියා;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“ගිරසාරොති නාමෙන, කප්පෙසීතිමහි බත්තියො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අධිගතාරහත්තො පන භික්ඛුහි, “කෙන, ත්වං ආවුසො, සංවෙගෙන
අතිදහරොව සමානො පබ්බජිතො” ති ප්‍රච්ඡිතො අත්තනො
පබ්බජ්ජානිමිත්තකිත්තනාපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොත්තො –

73.

“ජිණ්ණඤ්ච දිස්වා දුබ්බඤ්ච බ්‍යාධිතං, මතඤ්ච දිස්වා ගතමායුසඬ්ඛයං;
තනො අහං නික්ඛමිතුන පබ්බජිං, පභාය කාමානි මනොරමානී” ති. –

ගාථං අභාසි.

තත්ථ ජිණ්ණන්ති ජරාය අභිභූතං, බණ්ඩිච්චපාලිච්චවලිත්තචතාදිහි සමඬ්ඛිභූතං.
දුබ්බන්ති දුක්ඛජ්ජත්තං. බ්‍යාධිතන්ති ගිලානං. එත්ථ ච “බ්‍යාධිත” න්ති චුත්තෙපි
දුක්ඛජ්ජත්තභාවො සිද්ධො, “දුබ්බ” න්ති චචනං තස්ස
බාල්‍යගිලානභාවපරිදිපනත්ථං. මතන්ති කාලඬ්ඛකතං, යස්මා කාලඬ්ඛකතො ආයුනො
ඛයං වයං හෙදං ගතො නාම හොති, තස්මා චුත්තං “ගතමායුසඬ්ඛය” න්ති. තස්මා
ජිණ්ණබ්‍යාධිමතානං දිට්ඨත්තා, “ඉමෙ ජරාදයො නාම න ඉමෙසංයෙව, අථ බො
සබ්බසාධාරණා, තස්මා අහමිපි ජරාදිකෙ අනතිවත්තො” ති සංවිග්ගත්තා.
නික්ඛමිතුනාති නික්ඛමිත්වා, අයමෙව වා පායො. පබ්බජ්ජාධිප්පායෙන සරතො
නිග්ගන්ත්වා. පබ්බජිත්ති සත්ථු සාසනෙ පබ්බජං උපගතො. පභාය කාමානි
මනොරමානීති ඉට්ඨකන්තාදිභාවතො අවිතරාගානං මනො රමෙන්නීති මනොරමෙ
චත්ථකාමෙ පජහිත්වා, තප්පට්ඨද්ධස්ස ඡන්දරාගස්ස අරියමග්ගෙන
සමුච්ඡින්නෙන නිරපෙක්ඛභාවෙන ඡඩ්ඛෙත්වාති අත්ථො. කාමානං
පභානකිත්තනමුඛෙන චෙතං ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අභොසි. මාණවකාලෙ
පබ්බජිතත්තා ඉමස්ස ථෙරස්ස මාණවොත්ථෙව සමඤ්ඤා ජාතාති.

මාණවත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සුයාමනත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

කාමච්ඡන්දො ච බ්‍යාපාදොති ආයස්මතො සුයාමනත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උජ්ජත්ති? අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි

උපවිනන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ
 ධඤ්ඤවතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු
 නිප්පත්තිං පත්වා බ්‍රාහ්මණමන්තෙ වාවෙති. තෙන ච සමයෙන විපස්සි භගවා මහතා
 භික්ඛුසඬ්ඝෙන සද්ධිං ධඤ්ඤවතීනගරං පිණ්ඩාය පට්ටියො හොති. තං දිස්වා
 බ්‍රාහ්මණො පසන්නවිත්තො අත්තනො ගෙහං නෙත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා
 තස්සුපරි පුප්ඵසන්ථාරං සන්ථරිත්වා අදාසි, සන්ථරි තත්ථ නිසින්නෙ පණිතෙන
 ආහාරෙන සන්තප්පෙසි, භුත්තාවිඤ්ච පුප්ඵගන්ධෙන පුප්පෙසි. සත්ථා අනුමොදනං
 වත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං
 පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධජපාදෙ වෙසාලියං
 අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, සුයාමනොතිස්ස නාමං
 අහොසි. සො වයප්පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු පරමනිස්සමයුත්තො හුත්වා
 ගෙහවාසිනං කාමුපහොගං ජිගුච්ඡිත්වා ක්කානනිත්තො භගවතො වෙසාලිගමනෙ
 පට්ටද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා බුරුග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං
 අපදානෙ (අප. ථෙර 1.13.65-74) –

“නගරෙ ධඤ්ඤවතියා, අහොසිං බ්‍රාහ්මණො තදා;
 ලක්ඛණෙ ඉතිහාසෙ ච, සනිසණ්ඩුසකෙටුහෙ.

“පදකො වෙය්‍යාකරණො, නිමිත්තකොච්ඤා අහං;
 මන්තෙ ච සිස්සෙ වාවෙසිං, තිණ්ණං වෙදාන පාරගු.

“පඤ්ච උප්පලහත්ථානි, පිට්ඨියං යපිතානි මෙ;
 ආහුතිං යිට්ඨකාමොහං, පිතුමාතුසමාගමෙ.

“තදා විපස්සි භගවා, භික්ඛුසඬ්ඝපුරක්ඛතො;
 ඔහාසෙන්නො දිසා සබ්බා, ආගච්ඡති නරාසහො.

“ආසනං පඤ්ඤපෙත්වාන, නිමන්තෙත්වා මහාමුනිං;
 සන්ථරිත්වාන තං පුප්ඵං, අභිනෙසිං සකං සරං.

“යං මෙ අත්ථි සකෙ ගෙහෙ, ආමිසං පච්චුපට්ඨිතං;
 තාහං බුද්ධස්ස පාදාසිං, පසන්නො සෙහි පාණිහි.

“භුත්තාවිං කාලමඤ්ඤාය පුප්ඵහත්ථමදාසහං;
 අනුමොදිත්වාන සබ්බඤ්ඤා, පක්කාමි උත්තරාමුබ්බො.

“එකනවුතීතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමදදිං තදා;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, පුප්ඵදානස්සිදං ඵලං.

“අනන්තරං ඉතො කප්පෙ, රාජාහුං වරදස්සනො;
 සත්තරතසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කොපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා නීවරණප්පහානකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො

74.

“කාමච්ඡන්දො ච බ්‍යාපාදො, ථිනමිද්ධඤ්ච භික්ඛුනො;
උද්ධච්චං විචිකිච්ඡා ච, සබ්බසොච න විජ්ජති” ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ කාමච්ඡන්දොති කාමෙසු ඡන්දො, කාමො ච සො ඡන්දො වානිපි
කාමච්ඡන්දො, කාමරාගො. ඉධ පන සබ්බොපි රාගො කාමච්ඡන්දො
අග්ගමග්ගවජ්ඣක්ඛාපි අධිප්පෙතත්තා, තෙනාහ “සබ්බසොච න විජ්ජති” ති.
සබ්බෙපි හි තෙභූමකධම්මා කාමනීයට්ඨෙන කාමා, තත්ථ පවත්තො රාගො
කාමච්ඡන්දො, තෙනාහ භගවා – “ආරුප්පෙ කාමච්ඡන්දනීවරණං පටිච්ච
ථිනමිද්ධනීවරණං උද්ධච්චනීවරණං අවිජ්ජානීවරණං උප්පජ්ජති” ති (පටිඨා. 3.8.8)
බ්‍යාපජ්ජති විත්තං පුනිභාවං ගච්ඡති එතෙනාති බ්‍යාපාදො, “අනත්ථං මෙ
අවරී” තිආදිනයප්පවත්තො (ධ. ස. 1066; විහ. 909) ආසාතො. ථිනං විත්තස්ස
අකල්‍යානා අනුස්සාහසංහතනං, මිද්ධං කායස්ස අකල්‍යානා අසත්තිවිසාතො,
තදුභයමිපි ථිනඤ්ච මිද්ධඤ්ච ථිනමිද්ධං, කිච්චාභාරපටිපක්ඛානං එකතාය එකං
කත්වා චුත්තං. උද්ධතභාවො උද්ධච්චං, යෙන ධම්මෙන විත්තං උද්ධතං හොති
අවුපසන්තං, සො චෙතසො වික්ඛෙපො උද්ධච්චං. උද්ධච්චග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ
කිච්චාභාරපටිපක්ඛානං සමානතාය කුක්කුච්චමිපි ගහිතමෙවාති දට්ඨබ්බං. තං
පච්ඡානුතාපලක්ඛණං. යො හි කතාකතකුසලාකුසල්ලපනිස්සයො විජ්ජට්ඨාරො, තං
කුක්කුච්චං. විචිකිච්ඡාති, “එවං නු ඛො න නු ඛො” ති සංසයං ආපජ්ජති,
ධම්මසභාවං වා විචිනන්තො කිච්ඡති කිලමති එතායාති විචිකිච්ඡා, බුද්ධාදිවත්ථුකො
සංසයො. සබ්බසොති අනවසෙසතො. න විජ්ජතීති නත්ථි, මග්ගෙන
සමුච්ඡින්නත්තා න උපලබ්භති. ඉදඤ්ච පදද්වයං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං
අයඤ්ඤෙත්ථ යොජනා – යස්ස භික්ඛුනො තෙන තෙන අරියමග්ගෙන
සමුච්ඡින්නත්තා කාමච්ඡන්දො ච බ්‍යාපාදො ච ථිනමිද්ධඤ්ච උද්ධච්චකුක්කුච්චඤ්ච
විචිකිච්ඡා ච සබ්බසොච න විජ්ජති, තස්ස න කිඤ්චි කරණියං, කතස්ස වා
පතිවයොති අඤ්ඤාපදෙසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොති. පඤ්චසු හි නීවරණෙසු
මග්ගෙන සමුච්ඡින්නෙසු තදෙකට්ඨතාය සබ්බෙපි කිලෙසා සමුච්ඡින්නායෙව
හොන්ති. තෙනාහ – “සබ්බෙතෙ භගවන්තො පඤ්ච නීවරණෙ පහාය චෙතසො
උපක්කිලෙසෙ” ති (දී. නි. 2.146).

සුයාමනත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සුසාරදත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සාධු සුවිහිතාන දස්සනන්ති ආයස්මතො සුසාරදත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා විජ්ජාපදෙසු

නිජ්චත්තිං ගන්ත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා සරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං
පබ්බජිත්වා හිමවන්තස්පදෙසෙ අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං කාරෙත්වා විහාසි. අථ නං
අනුග්ගණ්හන්තො පදුමුත්තරො භගවා භික්ඛාචාරවෙලායං උපසඬකම්. සො
දුරතොව දිස්වා පසන්නමානසො පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තං ගහෙත්වා මධුරානි ඵලානි
පක්ඛිපිත්වා අදාසි. භගවා තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො
තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
ධම්මසෙනාපතිනො ඤාතිබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා මන්දපඤ්ඤත්තා
සුසාරදොති ගහිතනාමො අපරභාගෙ ධම්මසෙනාපතිස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා
පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං
අපදානෙ (අප. ථෙර 1.13.75-83) –

“අජ්ඣායකො මන්තධරො, තිණ්ණං වෙදාන පාරගු;
හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, වසාමි අස්සමෙ අහං.

“අග්ගිහුත්තඤ්ච මෙ අත්ථි, පුණ්ඩරීකඵලානි ව;
පුටකෙ නික්ඛිපිත්වාන, දුග්ගෙ ලග්ගිතං මයා.

“පදුමුත්තරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
මමුද්ධරිතුකාමො සො, භික්ඛන්තො මමුපාගමි.

“පසන්නවිත්තො සුමනො, ඵලං බුද්ධස්සදාසහං;
විත්තිසඤ්ජනනො මය්හං, දිට්ඨධම්මසුඛාවහො.

“සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධො, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
අන්තලික්ඛෙ ධීතො සත්ථා, ඉමං ගාථං අභාසථ.

“ඉමිනා ඵලදානෙන, වෙනනාපණ්ඩිති ව;
කප්පානං සතසහස්සං, දුග්ගතිං නුපපජ්ජසි.

“තෙනෙව සුක්කමුලෙන, අනුභොත්වාන සම්පදා;
පත්තොමිති අවලං යානං, හිත්වා ජයපරාජයං.

“ඉතො සත්තසතෙ කප්පෙ, රාජා ආසිං සුමඬගලො;
සත්තරතනසම්පත්තො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා සප්පුරිසුපනිස්සයානිසංසකිත්තනාපදෙසෙන අඤ්ඤං
බ්‍යාකරොන්තො –

75.

“සාධු සුවිහිතාන දස්සනං, කඬ්ඛා ජිජ්ජති බුද්ධි වඩ්ඪති;

බාලම්පි කරොන්ති පණ්ඩිතං, තස්මා සාධු සතං සමාගමො”ති. —

ගාථං අභාසි.

තත්ථ සාධුති සුන්දරං, හද්දකන්ති අත්ථො. සුවිහිතාන දස්සනන්ති සුවිහිතානං දස්සනං. ගාථාසුඛත්ථං අනුස්ථාරලොපො කතො. සීලාදිගුණෙහි සුසංවිහිතත්තභාවානං පරානුද්දයාය සුට්ඨු විහිතධම්මදෙසනානං අරියානං දස්සනං සාධුති යොජනා. “දස්සන”න්ති නිදස්සනමත්තං දට්ඨබ්බං සවනාදීනම්පි බහුකාරත්තා. චුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා —

“යෙ තෙ භික්ඛු සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤාසම්පන්නා විමුක්තිසම්පන්නා විමුක්තිඤ්ඤාණදස්සනසම්පන්නා ඔවාදකා විඤ්ඤාපකා සන්දස්සකා සමාදපකා සමුත්තෙජකා සම්පභංසකා අලංසමක්ඛාතාරො සද්ධම්මස්ස, දස්සනම්පාහං, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛුනං බහුපකාරං වදාමි, සවනං...පෙ.... උපසඬකමනං...පෙ.... පයිරුපාසනං...පෙ.... අනුස්සරණං...පෙ.... අනුපබ්බජ්ජම්පාහං, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛුනං බහුපකාරං වදාමි”ති (ඉතිවු. 104).

දස්සනමූලකත්තා වා ඉතරෙසං දස්සනමෙවෙත්ථ චුත්තං, කඬ්ඛා ඡිජ්ජතිතිආදි තත්ථ කාරණවචනං. තාදිසානඤ්ඤි කල්‍යාණමිත්තානං දස්සනෙ සති විඤ්ඤජාතිකො අත්ථකාමො කුලපුත්තො තෙ උපසඬකමති පයිරුපාසති “කිං, හන්තෙ, කුසලං, කිං අකුසල”න්තිආදිනා (ම. නි. 3.296) පඤ්භං පුච්ඡති. තෙ වස්ස අනෙකවිහිතෙසු කඬ්ඛාට්ඨානීයෙසු කඬ්ඛං පටිවිනොදෙන්ති, තෙන චුත්තං “කඬ්ඛා ඡිජ්ජති”ති. යස්මා ව තෙ ධම්මදෙසනාය තෙසං කඬ්ඛං පටිවිනොදෙන්වා පුබ්බභාගෙ කම්මපථසම්මාදිට්ඨිං විපස්සනාසම්මාදිට්ඨිඤ්ච උජ්ජාදෙන්ති, තස්මා තෙසං බුද්ධි වඩ්ඪති. යදා පන තෙ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සච්චානි පටිවිජ්ඣන්ති, තදා සොළසවත්ථුකා අට්ඨවත්ථුකා ව විචිකිච්ඡා ඡිජ්ජති සමුච්ඡිජ්ජති, නිජ්ජරියායෙන පඤ්ඤා බුද්ධි වඩ්ඪති. බාලසමතික්කමනතො තෙ පණ්ඩිතා භොන්ති. සො තෙහි බුද්ධිං වඩ්ඪෙති, බාලම්පි කරොන්ති පණ්ඩිතන්ති. තස්මාතිආදි නිගමනං, යස්මා සාධුනං දස්සනං චුත්තනයෙන කඬ්ඛා ඡිජ්ජති බුද්ධි වඩ්ඪති, තෙ බාලං පණ්ඩිතං කරොන්ති, තස්මා තෙන කාරණෙන සාධු සුන්දරං සතං සප්පුරිසානං අරියානං සමාගමො, තෙහි සමොධානං සම්මා වඩ්ඪනන්ති අත්ථො.

සුසාරදත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පියඤ්ජහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

උජ්ජතන්තෙසු නිපතෙති ආයස්මතො පියඤ්ජහත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජතති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිතන්තො ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා පබ්බතන්තරෙ වසන්තො දෙවතාසමාගමෙසු අජ්ජානුභාවතාය

පරිසරයන්තෙ යන්වා ධම්මං සුත්වා සත්ථරි පටිලද්ධසද්ධො එකදිවසං සුචිසුද්ධං රමණීයං ගඬිගායං පුලිනප්පදෙසං දිස්වා සත්ථු ගුණං අනුස්සරි – “ඉතොපි සුචිසුද්ධා සත්ථු ගුණා අනන්තා අපරිමෙය්‍යා වා”ති, එවං සො සත්ථු ගුණං ආරබ්භ විත්තං පසාදෙන්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධජපාදෙ වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො යුද්ධසොණ්ඩො අපරාජිතසඬිගාමො අමිත්තානං පියභානිකරණෙන පියඤ්ජභොති පඤ්ඤායිත්ථ. සො සත්ථු වෙසාලිගමනෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ වසමානො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.13.84-90) –

“පබ්බතෙ හිමවන්තම්හි, වසාමි පබ්බතන්තරෙ;
පුලිනං සොහනං දිස්වා, බුද්ධසෙට්ඨං අනුස්සරිං.

“ඤාණෙ උපනිධා නත්ථි, සඬ්ඛාරං නත්ථි සත්ථුනො;
සබ්බධම්මං අභිඤ්ඤාය, ඤාණෙන අධිමුච්චති.

“නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
ඤාණෙන තෙ සමො නත්ථි, යාවතා ඤාණමුත්තමං.

“ඤාණෙ විත්තං පසාදෙන්වා, කප්පං සග්ගම්හි මොදහං;
අවසෙසෙසු කප්පෙසු, කුසලං චරිතං මයා.

“එකනචුතිතො කප්පෙ, යං සඤ්ඤමලහිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඤාණසඤ්ඤායිදං එලං.

“ඉතො සත්තතිකප්පම්හි, එකො පුලිනපුප්ඵියො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා “අන්ධපුපුජ්ජනානං පටිපත්තිතො විධුරා අරියානං පටිපත්ති”ති ඉමස්ස අත්ථස්ස දස්සනවසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

76.

“උප්පතන්තෙසු නිපතෙ, නිපතන්තෙසු උප්පතෙ;
වසෙ අවසමානෙසු, රමමානෙසු නො රමෙ”ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ උප්පතන්තෙසුති උණ්ණමන්තෙසු, සත්තෙසු
මානුද්ධවච්චම්භසාරම්භාදීහි අත්තුක්කංසනෙන අනුපසන්තෙසු. නිපතෙති නමෙය්‍ය,
තෙසඤ්ඤෙව පාපධම්මානං පරිවජ්ජනෙන නිවාතචුත්ති භවෙය්‍ය. නිපතන්තෙසුති
ඔණමන්තෙසු, භීතාධිමුත්තිකතාය කොසජ්ජෙන ව ගුණතො නිභීයමානෙසු.
උප්පතෙති උණ්ණමෙය්‍ය, පණීතාධිමුත්තිකතාය වීරියාරම්භෙන ව ගුණතො

උස්සුක්කෙයා. අප් වා උප්පත්තෙසුති උට්ඨන්තෙසු, කිලෙසෙසු පරිට්ඨානවසෙන සීසං උක්ඛිපත්තෙසු. නිපතෙති පටිසංඛිඛානබලෙන යථා තෙ න උප්පජ්ජන්ති, තථා අනුරූපපච්චවෙක්ඛණාය නිපතෙයා, වික්ඛම්භෙයා වෙව සමුච්ඡින්නදෙයා ව. නිපතත්තෙසුති පරිපතත්තෙසු, අයොනිසොමනසිකාරෙසු වීරියපයොගමන්දතාය වා යථාරද්ධෙසු සමථවිපස්සනාධම්මෙසු භාය මානෙසු. උප්පතෙති යොනිසොමනසිකාරෙන වීරියාරම්භසම්පදාය ව තෙ උපට්ඨාපෙයා උප්පාදෙයා වඬිඬෙයා ව. වසෙ අවසමානෙසුති සත්තෙසු මග්ගබ්‍රහ්මවරියවාසං අරියවාසඤ්ච අවසන්තෙසු සයං තං වාසං වසෙයානි, අරියෙසු වා කිලෙසවාසං දුතියකවාසං අවසන්තෙසු යෙන වාසෙන තෙ අවසමානා නාම භොන්ති, සයං තථා වසෙ. රමමානෙසු නො රමෙති සත්තෙසු කාමගුණරතියා කිලෙසරතියා රමන්තෙසු සයං තථා නො රමෙ නං රමෙයා, අරියෙසු වා නිරාමිසාය ඤානාදිරතියා රමමානෙසු සයම්පි තථා රමෙ, තතො අඤ්ඤථා පන කදාවිපි නො රමෙ නාහිරමෙයා වාති අත්ථො.

පියඤ්ජහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. හත්ථාරොහපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ඉදං පුරෙ චිත්තමචාරි වාරිකන්ති ආයස්මතො හත්ථාරොහපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤනං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං හික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතං විහාරතො නික්ඛන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පුප්ඵෙහි පූජං කත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං හත්ථාරොහකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤනං පත්තො හත්ථිසිප්පෙ නිප්ඵන්ති. අගමාසි. සො එකදිවසං හත්ථිං සික්ඛාපෙන්නො නදීතීරං ගන්ත්වා හෙතුසම්පන්නියා වොදියමානො “කිං මය්හං ඉමිනා හත්ථිදමනෙන, අත්තානං දමනමෙව වර”න්ති චින්තෙත්වා භගවන්තං උපසඬ්ඛිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වරියානුකූලං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො චිරපරිවයෙන කම්මට්ඨානතො බහිද්ධා විධාවන්තං චිත්තං ඡෙකො හත්ථාවරියො විය අඬ්ඤාසෙන වණ්ඤිමත්තවරවාරණං පටිසංඛිඛානඅඬ්ඤාසෙන නිග්ගණ්හන්තො “ඉදං පුරෙ චිත්තමචාරි වාරික”න්ති ගාථං අභාසි.

77. තත්ථ ඉදන්ති වුව්චමානස්ස චිත්තස්ස අත්තපච්චක්ඛතාය වුත්තං. පුරෙති නිග්ගහකාලතො පුබ්බෙ. අචාරිති විවරි, අනවට්ඨිතතාය නානාරම්මණෙසු පරිබ්භම්. වාරිකන්ති යථාකාමවරියං. තෙනාහ “යෙනිච්ඡකං යත්ථකාමං යථාසුඛ”න්ති. තන්ති තං චිත්තං. අජ්ජාති එතරහි. නිග්ගහෙස්සාමිති නිග්ගණ්හිස්සාමි, නිබ්බිසෙවනං කරස්සාමි. යොනිසොති උපායෙන. යථා කිං? හත්ථිප්පහින්නං විය අඬ්ඤාසග්ගහො. ඉදං වුත්තං හොති – ඉදං මම චිත්තං නාම ඉතො පුබ්බෙ රූපාදීසු

ආරම්භණය යන යන රමිතුං ඉච්ඡති, තස්ස තස්ස වසෙන යෙනිච්ඡකං, යත්ථ යත්ථ වස්ස කාමො, තස්ස තස්ස වසෙන යත්ථකාමං, යථා යථා විචරන්තස්ස සුඛං හොති, තථෙව චරණතො යථාසුඛං දීඝරත්තං චාරිකං අචරි, තං අජ්ජපාහං භින්තමදමත්තහත්ථිං හත්ථාවරියසඬ්ඛාතො ඡෙකො අඬ්ඝසග්ගහො අඬ්ඝසෙන විය යොනිසොමනසිකාරෙන නිග්ගහෙස්සාමි, නාස්ස විනික්කමිතුං දස්සාමිති. එවං වදන්තො එව ව ථෙරො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං සවිජාකාසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.13.91-96) –

“සුවණ්ණවණ්ණො සම්බුද්ධො, විපස්සි දක්ඛිණාරහො;
පුරක්ඛතො සාවකෙහි, ආරාමා අභිනික්ඛමි.

“දිස්වානහං බුද්ධසෙට්ඨං, සබ්බඤ්ඤං තමනාසකං;
පසන්නචිත්තො සුමනො, ගණ්ඨිපුජ්ඣං අපුජයිං.

“තෙන චිත්තජ්ජසාදෙන, ද්විපදින්දස්ස තාදිනො;
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන, පුන චන්දිං තථාගතං.

“එකනචුතිතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ඣමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“එකතාලිසිතො කජ්ජෙ, චරණො නාම ඛත්තියො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.
අයමෙව ව ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණගාථා අහොසිති.

හත්ථාරොහපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. මෙණ්ඩසිරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අනෙකජාතිසංසාරන්ති ආයස්මතො මෙණ්ඩසිරත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? සොපි කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයානි පුඤ්ඤානි කරොන්තො ඉතො එකනචුතෙ කජ්ජෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහතා ඉසිගණෙන සද්ධිං භිමචන්තෙ වසන්තො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො ඉසිගණෙන පදුමානි ආහරාපෙත්වා සත්ථු පුජ්ඣපුජං කත්වා සාවකෙ අජ්ජමාදපටිපත්තියං ඔච්ඡිත්වා කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ සාකෙතෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස මෙණ්ඩසිරික්ඛසිසතාය මෙණ්ඩසිරොත්ථෙව සමඤ්ඤා අහොසි. සො හගවති සාකෙතෙ අඤ්ජනවතෙ විහරන්තෙ සත්ථාරං උපසඬ්ඛමිත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමථවිපස්සනාසු

කම්මං කරොන්තො ජලහිඤ්ඤො අහොසි. තෙව චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.13.97-105) –

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, ගොතමො නාම පබ්බතො;
නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ජන්තො, මහාභුතගණාලයො.

“වෙමජ්ඣමහි ච තස්සාසි, අස්සමො අහිනිමිතො;
පුරක්ඛතො සසිස්සෙහි, වසාමි අස්සමෙ අහං.

“ආයන්තු මෙ සිස්සගණා, පදුමං ආහරන්තු මෙ;
බුද්ධපුජං කරස්සාමි, ද්විපදින්දස්ස තාදිනො.

“එවන්ති තෙ පටිස්සුත්වා, පදුමං ආහරිංසු මෙ;
තථා නිමිත්තං කත්වාහං, බුද්ධස්ස අහිරොපයිං.

“සිස්සෙ තදා සමානෙත්වා, සාධුකං අනුසාසහං;
මා ඛො තුම්හෙ පමජ්ජිත්ථ, අප්පමාදො සුඛාවහො.

“එවං සමනුසාසිත්වා, තෙ සිස්සෙ වචනක්ඛමෙ;
අප්පමාදගුණෙ යුත්තො, තදා කාලඬකතො අහං.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, යං පුජ්ඵමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“එකපඤ්ඤාසකප්පමිහි, රාජා ආසිං ජලුත්තමො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
සො අත්තනො පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරන්තො –

78.

“අනෙකජාතිසංසාරං, සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං;
තස්ස මෙ දුක්ඛජාතස්ස, දුක්ඛක්ඛන්ධො අපරද්ධො”ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ අනෙකජාතිසංසාරන්ති අනෙකජාතිසතසහස්සසඬ්ඛාං ඉදං සංසාරවට්ටං,
අද්ධුතො අධිප්පෙතත්තා අවචන්තසංයොගෙකවචනං. සන්ධාවිස්සන්ති සංසරිං,
අපරාපරං වචනුප්පජ්ජනවසෙන පරිබහමිං. අනිබ්බිසන්ති තස්ස නිවත්තකඤ්ඤාණං
අවින්දන්තො අලහන්තො. තස්ස මෙති එවං සංසරන්තස්ස මෙ. දුක්ඛජාතස්සාති
ජාතිආදිවසෙන උප්පන්නදුක්ඛස්ස, තිස්සන්තං වා දුක්ඛතානං වසෙන
දුක්ඛසභාවස්ස. දුක්ඛක්ඛන්ධොති කම්මකිලෙසවිපාකවට්ටප්පකාරො දුක්ඛරාසි.
අපරද්ධොති අරහත්තමග්ගප්පත්තිතො පටියාය පරිබහට්ටො චුතො න

අහිනිබ්බත්තිස්සති. “අපරට්ඨො” ති වා පාඨො, අපගතසම්ඳ්ධිතො
සමුච්ඡින්නකාරණත්තා අපගතොති අත්ථො. ඉදමෙව ව ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං
අහොසි.

මෙණ්ඩසිරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. රක්ඛිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සබ්බො රාගො පභීනො මෙති ආයස්මතො රක්ඛිතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා
විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නාමානසො
දෙසනාඤ්ඤාණං ආරබ්භ ථොමනං අකාසි. සත්ථා තස්ස චිත්තප්පසාදං ඔලොකෙත්වා
“අයං ඉතො සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ ගොතමස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස
රක්ඛිතො නාම සාවකො භවිස්සති” ති ඛ්‍යාකාසි. සො තං සුත්වා
භියොසාසොමත්තාය පසන්නාමානසො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ දෙවදහනිගමෙ සාකියරාජකුලෙ නිබ්බත්ති,
රක්ඛිතොතිස්ස නාමං අහොසි. සො යෙ සාකියකොලියරාජුභි භගවතො
පරිවාරත්ථාය දින්නා පඤ්චසතරාජකුමාරා පබ්බජිතා, තෙසං අඤ්ඤතරො. තෙ පන
රාජකුමාරා න සංවෙගෙන පබ්බජිතත්තා උක්කණ්ඨාභිභූතා යදා සත්ථාරා
කුණාලදහතීරං නෙත්වා කුණාලජාතකදෙසනාය (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ඉත්ථිනං
දොසවිභාවනෙන කාමෙසු ආදීනවං පකාසෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජිතා, තදා
අයම්පි කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.
තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.14.1-9) –

“පදුමුත්තරො නාම ජිනො, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
මහතො ජනකායස්ස, දෙසෙති අමතං පදං.

“තස්සාහං වචනං සුත්වා, වාචාසහිමුදිරිතං;
අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන, එකග්ගො ආසහං තදා.

“යථා සමුද්දො උදධීනමග්ගො, නෙරු නගානං පවරො සිලුවිවයො;
තථෙව යෙ චිත්තවසෙන චත්තරෙ, න බුද්ධඤ්ඤාණස්ස කලං උපෙන්නි තෙ.

“ධම්මවිධිං යපෙත්වාන, බුද්ධො කාරුණිකො ඉසි;
භික්ඛුසඬ්ඨෙ නිසීදිත්වා, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“යො සො ඤාණං පකිත්තෙසි, බුද්ධම්භි ලොකනායකෙ;
කප්පානං සතසහස්සං, දුග්ගතිං න ගම්ස්සති.

“කිලෙසෙ කුමාපයිත්වාන, එකග්ගො සුසමාහිතො;
සොහිතො නාම නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

“පඤ්ඤාසෙ කප්පසහස්සෙ, සත්තෙවාසුං යසුග්ගතා;
සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පහීනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛන්තො “සබ්බො
රාගො”ති ගාථං අභාසී.

79. තත්ථ “සබ්බො රාගො”ති කාමරාගාදිප්පහෙදො සබ්බොපි රාගො.
පහීනොති අරියමග්ගභාවනාය සමුච්ඡේදප්පභානවසෙන පහීනො. සබ්බො දොසොති
ආසාතවත්ථුකාදිභාවෙන අනෙකහෙදහින්තො සබ්බොපි බ්‍යාපාදො. සමුහතොති
මග්ගෙන සමුග්ගාටිතො. සබ්බො මෙ විගතො මොහොති “දුක්ඛෙ
අඤ්ඤාණ” න්තිආදිනා (ධ. ස. 1067; විහ. 909) වත්ථුහෙදෙන අට්ඨහෙදො,
සංකිලෙසවත්ථුච්ඡාගෙන අනෙකච්ඡාගො සබ්බොපි මොහො මග්ගෙන
විද්ධංසිතත්තා මය්හං විගතො. සීතිභූතොස්මි නිබ්බූතොති එවං
මූලකිලෙසප්පභානෙන තදෙකට්ඨතාය සංකිලෙසානං සම්මදෙව පටිප්පස්සද්ධත්තා
අනවසෙසකිලෙසදරුපරිලාභාභාවතො සීතිභාවං පත්තො, තතො එව සබ්බසො
කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බූතො අහං අස්මි භවාමිති අඤ්ඤං බ්‍යාකාසී.

රක්ඛිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උග්ගත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යං මයා පකතං කම්මන්ති ආයස්මතො උග්ගත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො
ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා
විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං සිබ්බං භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො
කෙතකපුප්පේහි පූජං අකාසී. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ
නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතිසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
කොසලරට්ඨෙ උග්ගනිගමෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, උග්ගොත්ථෙවස්ස
නාමං අභොසී. සො විඤ්ඤානං පත්තො භගවති තස්මිං නිගමෙ හද්දාරාමෙ
විහරන්තෙ විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො
පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන
චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.14.10-16) –

“විනතානදියා තීරෙ, පිලක්ඛු එලිතො අහු;
තාහං රුක්ඛං ගවෙසන්තො, අද්දසං ලොකනායකං.

“කෙතකං පුප්පීතං දිස්වා, වණ්ඨෙ ඡෙත්වානහං තදා;
බුද්ධස්ස අභිරොපෙසිං, සිබ්බො ලොකබන්ධුනො.

“යෙන ඤාණෙන පත්තොසි, අච්චුතං අමතං පදං;

තං ඤාණං අභිපුජෙමි, බුද්ධසෙට්ඨ මහාමුනි.

“ඤාණමිහි පූජං කත්වාන, පිලක්ඛුමද්දසං අහං;
පටිලද්ධොමිහි තං පඤ්ඤං, ඤාණපුජායිදං එලං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං පුජ්ඵමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඤාණපුජායිදං එලං.

“ඉතො තෙරසකප්පමිහි, ද්වාදසාසුං ඵලුග්ගතා;
සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො වට්ඨුපච්ඡෙදදීපනෙන අඤ්ඤං
බ්‍යාකරොත්තො —

80.

“යං මයා පකතං කම්මං, අප්පං වා යදි වා බහුං;
සබ්බමෙතං පරික්ඛිණං, නත්ථි දානි පුනබ්බවො”ති. — ගාථං අභාසි;

තත්ථ යං මයා පකතං කම්මන්ති යං කම්මං තිහි කම්මද්වාරෙහි, ඡහි
උප්පත්තිද්වාරෙහි, අට්ඨහි අසංවරද්වාරෙහි, අට්ඨහි ව සංවරද්වාරෙහි පාපාදිවසෙන
දානාදිවසෙන වාති අනෙකෙහි පකාරෙහි අනාදිමති සංසාරෙ යං මයා කතං උපචිතං
අභිනිබ්බත්තිතං විපාකකම්මං. අප්පං වා යදි වා බහුන්ති තඤ්ච
චත්ථුවෙතනාපයොගකිලෙසාදීනං දුබ්බලභාවෙන අප්පං වා, තෙසං බලවහාවෙන
අභිණ්භපවත්තියා ව බහුං වා. සබ්බමෙතං පරික්ඛිණන්ති සබ්බමෙව චෙතං කම්මං
කම්මක්ඛයකරස්ස අග්ගමග්ගස්ස අධිගතත්තා පරික්ඛයං ගතං,
කිලෙසවට්ටප්පහානෙන හි කම්මවට්ටං පහීනමෙව හොති විපාකවට්ටස්ස
අනුප්පාදනතො. තෙනාහ “නත්ථි දානි පුනබ්බවො”ති. ආයතිං
පුනබ්බවාහිනිබ්බත්ති මය්හං නත්ථිති අත්ථො. “සබ්බමිපෙත”න්තිපි පායො,
සබ්බමිපි එතන්ති පදවිභාගො.

උග්ගත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අට්ඨමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවමවග්ගො

1. සමිතිගුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යං මයා පකතං පාපන්ති ආයස්මතො සමිතිගුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි

උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො භගවන්තං පස්සිත්වා පසන්නචිත්තො ජාතිසුමනපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන යත්ථ යත්ථ භවෙ නිබ්බත්ති, තත්ථ තත්ථ කුලරූපපරිවාරසම්පදාය අඤ්ඤෙ සත්තෙ අභිභවිත්වා අට්ඨාසි. එකස්මිං පන අත්තභාවෙ අඤ්ඤතරං පච්චෙකබුද්ධං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා “අයං මුණ්ඩකො කුට්ඨි මඤ්ඤෙ, තෙනායං පටිච්ඡාදෙන්වා විවරති” ති නිට්ඨුහිත්වා පක්කාමි. සො තෙන කම්මෙන බහුං කාලං නිරයෙ පච්චිත්වා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තො පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං උපගතො එකං සීලාචාරසම්පන්නං උපාසකං දිස්වා දොසන්තරො හුත්වා, “කුට්ඨරොගී භවෙය්‍යාසී” ති අක්කොසි, න්භානතිත්ථෙ ව මනුස්සෙහි යපිතානි න්භානවුණ්ණානි දූසෙසි. සො තෙන කම්මෙන පුන නිරයෙ නිබ්බත්තිත්වා බහුනි වස්සානි දුක්ඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, සමිතිගුත්තොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සුවසුද්ධසීලො හුත්වා විහරති. තස්ස පුරිමකම්මනිස්සන්දෙන කුට්ඨරොගො උප්පජ්ජි, තෙන තස්ස සරීරාවයවා යෙභුයොන ජින්නහින්නා හුත්වා පග්ගරන්ති. සො ගිලානසාලායං වසති. අටෙකදිවසං ධම්මසෙනාපති ගිලානපුච්ඡං ගන්ත්වා තත්ථ තත්ථ ගිලානෙ භික්ඛු පුච්ඡන්තො තං භික්ඛුං දිස්වා “ආවුසො, යාවතා ඛන්ධප්පවත්ති නාම, සබ්බං දුක්ඛමෙව වෙදනා. ඛන්ධෙසු පන අසන්නෙසුයෙව නත්ථී දුක්ඛ” න්ති වෙදනානුපස්සනාකම්මට්ඨානං කටෙත්වා අගමාසි. සො ථෙරස්ස ඔවාදෙ යත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡාකාසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.12.82-90) –

“ජායන්තස්ස විපස්සිස්ස, ආලොකො විපුලො අහු;
පථවී ව පකම්පිත්ථ, සසාගරා සපබ්බතා.

“නෙමිත්තා ව වියාකංසු, බුද්ධො ලොකෙ භවිස්සති;
අග්ගො ව සබ්බසත්තානං, ජනතං උද්ධරිස්සති.

“නෙමිත්තානං සුණිත්වාන, ජාතිපූජමකාසහං;
එදිසා පූජනා නත්ථී, යාදිසා ජාතිපූජනා.

“සඬ්ඛරිත්වාන කුසලං, සකං චිත්තං පසාදයිං;
ජාතිපූජං කරිත්වාන, තත්ථ කාලඬ්ඛකතො අහං.

“යං යං යොනුපපජ්ජාමි, දෙවත්තං අථ මානුසං;
සබ්බෙ සත්තෙ අභිභොමි, ජාතිපූජායිදං එලං.

“ධාතියො මං උපට්ඨෙන්නි, මම චිත්තවසානුගා;
න තා සක්කොන්ති කොපෙතුං, ජාතිපූජායිදං එලං.

“එකනවුතීතො කප්පෙ, යං පුප්පමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ජාතිපුජායිදං එලං.

“සුපාරිවරියා නාම, චතුත්තිංස ජනාධිපා;
ඉතො තතියකප්පමිහි, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාරිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.

ජලහිඤ්ඤො පන හුත්වා පහිනකිලෙසපච්චවෙක්ඛණෙන එතරහි
අනුභුයාමානරොගවසෙන පුරිමජාතීසු අත්තනා කතං පාපකම්මං අනුස්සරිත්වා
තස්ස ඉදානි සබ්බසො පහිනභාවං විභාවෙන්තො –

81.

“යං මයා පකතං පාපං, පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතීසු;
ඉධෙව තං වෙදනීයං, චත්ථු අඤ්ඤං න විජ්ජති” ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ පාපන්ති අකුසලං කම්මං. තඤ්ඤි ලාමකට්ඨෙන පාපන්ති වුච්චති.
පුබ්බෙති පුරා. අඤ්ඤාසු ජාතීසුති ඉතො අඤ්ඤාසු ජාතීසු, අඤ්ඤෙසු අත්තභාවෙසු.
අයඤ්ඤෙන්ථ අත්ථො – යදිපි මයා ඉමස්මිං අත්තභාවෙ න තාදිසං පාපං කතං අත්ථි,
ඉදානි පන තස්ස සම්භවොයෙව නත්ථි. යං පන ඉතො අඤ්ඤාසු ජාතීසු කතං අත්ථි,
ඉධෙව තං වෙදනීයං, තඤ්ඤි ඉධෙව ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ වෙදයිතබ්බං.
අනුභවිතබ්බං එලං, කස්මා? චත්ථු අඤ්ඤං න විජ්ජති තස්ස කම්මස්ස
විපච්චනොකාසො අඤ්ඤො ඛන්ධප්පඛන්ධො නත්ථි, ඉමෙ පන ඛන්ධා සබ්බසො
උපාදානානං පහිනත්තා අනුපාදානො විය ජාතවෙදො චරිමකචිත්තනිරොධෙන
අප්පට්ඨන්ධිකා නිරුජ්ඣන්තිති අඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසි.

සමිතිගුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. කස්සපත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යෙන යෙන සුභික්ඛාතීති ආයස්මතො කස්සපත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා තීසු වෙදෙසු
අඤ්ඤෙසු ච බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගතො, සො එකදිවසං භගවත්තං දිස්වා
පසන්තමානසො සුමනපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. කරොන්තො ච සත්ථු සමන්තතො
උපරි ච පුප්ඵමුට්ඨියො බිපි. බුද්ධානුභාවෙන පුප්ඵානි පුප්ඵාසනාකාරෙන සත්තාහං
අට්ඨංසු. සො තං අච්ඡරියං දිස්වා හියොයාසොමත්තාය පසන්තමානසො අහොසි.
අපරාපරං පුඤ්ඤානි කරොන්තො කප්පසතසහස්සං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො
ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස උදිච්චබ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා
නිබ්බත්ති, කස්සපොතිස්ස නාමං අහොසි. තස්ස දහරකාලෙයෙව පිතා කාලමකාසි.
මාතා තං පටිජග්ගති. සො එකදිවසං ජෙනවනං ගතො භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා
හෙතුසම්පන්නතාය තස්මිංයෙව ආසනෙ සොතාපන්නො හුත්වා මාතු සන්තිකං

ගන්ත්වා අනුජානාපෙත්වා පබ්බජිතො සත්ථරි වුට්ඨවස්සෙ පචාරෙත්වා
ජනපදවාරිකං පක්කන්තෙ සයම්පි සත්ථාරා සද්ධිං ගන්තුකාමො ආපුච්ඡිතුං මාතු
සන්නිකං අගමාසි. මාතා විස්සජ්ජෙන්ති ඔවාදවසෙන -

82.

“යෙන යෙන සුභික්ඛානි, සිවානි අභයානි ව;
තෙන පුත්තක ගච්ඡස්සු, මා සොකාපහතො භවා”ති. - ගාථං අභාසි;

තත්ථ යෙන යෙනානි යත්ථ යත්ථ. භූමිමත්ථෙ හි එතං කරණවචනං, යස්මිං
යස්මිං දිසාභාගෙති අත්ථො. සුභික්ඛානීති සුලභපිණ්ඩානි, රට්ඨානීති අධිප්පායො.
සිවානීති බෙමානි අරොගානි. අභයානීති චොරභයාදීහි නිබ්භයානි,
රොගදුබ්භික්ඛයානි පන “සුභික්ඛානි, සිවානී”ති පදද්වයෙනෙව ගහිතානි.
තෙනානි තත්ථ, තස්මිං තස්මිං දිසාභාගෙති අත්ථො. පුත්තකානි අනුකම්පන්ති තං
ආලපති. මානි පටිසෙධත්ථෙ නිපාතො සොකාපහතොති චුත්තගුණරහිතානි රට්ඨානි
ගන්ත්වා දුබ්භික්ඛයාදිජනිතෙන සොකෙන උපහතො මා භව මාභොසිති අත්ථො.
තං සුත්වා ථෙරො, “මම මාතා මය්හං සොකරහිතට්ඨානගමනං ආසීසති, හන්ද මයං
සබ්බසො අවචන්තමෙව සොකරහිතං යානං පත්තුං යුත්ත”න්ති උස්සාහජාතො
විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප.
ථෙර 1.13.1-9) -

“අජ්ඣායකො මන්තධරො, තිණ්ණං වෙදාන පාරගු;
අබ්භොකාසෙ ධීතො සන්තො, අද්දසං ලොකනායකං.

“සීහං යථා වනවරං, බ්‍යග්ගරාජංව නිත්තසං;
තිධාපහින්තමාතඨගං, කුඤ්ජරංව මහෙසින්.

“සෙරෙයකං ගහෙත්වාන, ආකාසෙ උක්ඛිපිං අහං;
බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන, පරිචාරෙන්ති සබ්බසො.

“අධිට්ඨහි මහාවීරො, සබ්බඤ්ඤු ලොකනායකො;
සමන්තා පුජ්චච්ඡදනා, ඔකිරිංසු නරාසහං.

“තතො සා පුජ්චකඤ්චුකා, අන්තොවණ්ටා බහිමුඛා;
සත්තාහං ඡදනං කත්වා, තතො අන්තරධායථ.

“තඤ්ච අච්ඡරියං දිස්වා, අබ්භූතං ලොමහංසනං;
බුද්ධෙ චිත්තං පසාදෙසිං, සුගතෙ ලොකනායකෙ.

“තෙන චිත්තජ්ජසාදෙන, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
කජ්ජානං සතසහස්සං, දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

“පන්තරසසහස්සමිහි, කප්පානං පඤ්චවිසති;
විතමලාසනාමා ව, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා “ඉදමෙව මාතු වචනං අරහත්තප්පත්තියා අඬකුසං
ජාත” න්ති තමෙව ගාථං පච්චුදාහාසි.

කස්සපත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සීහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සීහප්පමත්තො විහරාති ආයස්මතො සීහත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? සො
කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ඉතො අට්ඨාරසකප්පසතමත්ථකෙ අත්ථදස්සිස්ස
හගවතො කාලෙ වන්දනාගාය නදියා තීරෙ කින්නරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා
පුප්ඵහක්ඛො පුප්ඵනිවසනො හුත්වා විහරන්තො ආකාසෙන ගච්ඡන්තං අත්ථදස්සිං
හගවන්තං දිස්වා පසන්නවිත්තො පුජෙතුකාමො අඤ්ජලිං පග්ගස්ස අට්ඨාසි. හගවා
තස්ස අප්ඤ්ඤාසයං ඤාත්වා ආකාසනො ඔරුය්හ අඤ්ඤතරස්මි රුක්ඛමුලෙ
පල්ලඬකෙන නිසීදි. කින්නරො වන්දනසාරං සංසිත්වා වන්දනගන්ධෙන පුප්ඵෙහි ව
පුජං කත්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මල්ලරාජකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස
සීහොති නාමං අහොසි. සො හගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො වන්දිත්වා
එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තස්ස අප්ඤ්ඤාසයං ඔලොකෙන්වා ධම්මං කථෙසි. සො
ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා අරඤ්ඤෙ
විහරති. තස්ස විත්තං නානාරම්මණෙ විධාවති, එකග්ගං න හොති, සකත්ථං
නිප්ථාදෙනුං න සක්කොති. සත්ථා තං දිස්වා ආකාසෙ යත්වා –

83.

“සීහප්පමත්තො විහර, රත්තින්දිවමතන්දිතො;
භාවෙහි කුසලං ධම්මං, ජහ සීසං සමුස්සය” න්ති. –

ගාථාය ඔවදි. සො ගාථාවසානෙ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන
චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.14.17-25) –

“වන්දනාගානදීතීරෙ, අහොසිං කින්නරො තදා;
පුප්ඵහක්ඛො වහං ආසිං, පුප්ඵනිවසනො තථා.

“අත්ථදස්සි තු හගවා, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
විපිනග්ගෙන නියාසි, හංසරාජාව අමිබරෙ.

“නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, විත්තං තෙ සුවිසොධිතං;
පසන්නමුඛවණ්ණොසි, විප්පසන්නමුඛින්ද්‍රියො.

“ඔරොහිත්වන ආකාසා, භූර්පඤ්ඤා සුමෙධසො;
සඬ්ඝාටිං පත්ථරිත්වන, පල්ලඬ්ඝකෙන උපාවිසි.

“විලිනං චන්දනාදාය, අගමාසිං ජිනන්තිකං;
පසන්නචිත්තො සුමනො, බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.

“අභිවාදෙත්වන සම්බුද්ධං, ලොකජෙට්ඨං නරාසහං;
පාමොජ්ජං ජනයිත්වන, පක්කාමිං උත්තරාමුඛො.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ, චන්දනං යං අපුප්පයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“චතුද්දසෙ කප්පසතෙ, ඉතො ආසිංසු තෙ තයො;
රොහණී නාම නාමෙන, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

යා පන භගවතා ඔවාදවසෙන චුත්තා “සීහජපමත්තො” ති ගාථා, තත්ථ සීහාති තස්ස ථෙරස්ස ආලපනං. අජපමත්තො විහරාති සතියා අවිජ්ජවාසෙන පමාදවිරහිතො සබ්බිරියාපථෙසු සතිසම්පජඤ්ඤයුත්තො හුත්වා විහරාහි. ඉදානි තං අජපමාදවිහාරං සහ ඵලෙන සඬ්ඛෙපතො දස්සෙතුං “රත්තින්දිව” න්තිආදි චුත්තං. තස්සත්ථො – රත්තිභාගං දිවසභාගඤ්ච “වඩ්ඤමෙන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙති” ති (සං. නි. 4.239; අ. නි. 3.16; විහ. 519) චුත්තනයෙන චතුසම්මජ්ජධානවසෙන අතන්දිතො අකුසිතො ආරද්ධවීරියො කුසලං සමථවිපස්සනාධම්මඤ්ච ලොකුත්තරධම්මඤ්ච භාවෙහි උජ්ජාදෙහි වඩ්ඤ්භි ව, ඵලං භාවෙත්වා ව ජහ සීසං සමුස්සයන්ති තව සමුස්සයං අත්තභාවං පට්ඨං තාව තජ්ජට්ඨද්ධජන්දරාගජ්ජභානෙන සීසං නවිරස්සෙව පජහ, ඵලංභූතො ව පච්ඡා චරිමකචිත්තනිරොධෙන අනවසෙසතො ව පජහිස්සතීති. අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො තමෙව ගාථං පටිච්ඡාභාසීති.

සීහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. නීතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සබ්බරත්තිං සුපිත්වානාති ආයස්මතො නීතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ සුනන්දො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා අනෙකසතෙ බ්‍රාහ්මණො මන්තෙ වාවෙන්තො වාජපෙය්‍යං නාම යඤ්ඤං යජී, භගවා තං බ්‍රාහ්මණං අනුකම්පන්තො යඤ්ඤට්ඨානං ගන්ත්වා ආකාසෙ වඩ්ඤ්භි. බ්‍රාහ්මණො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො සිස්සෙහි පුජ්ථානි ආහරාපෙත්වා ආකාසෙ බිපිත්වා පූජං අකාසි. බුද්ධානුභාවෙන තං යානං සකලඤ්ච නගරං පුජ්ථපට්ඨිතානිකං විය ඡාදිතං අහොසි. මහාජනො සත්ථරි උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. සුනන්දබ්‍රාහ්මණො තෙන කුසලමූලෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මි.

බුද්ධජපාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති,
 නීතොතිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුතං පත්තො “ඉමෙ සමණා සත්‍යපුත්තියා
 සුබ්බිලා සුබ්බමාවාරා සුභොජනානි භුඤ්ජිත්වා නිවානෙසු සෙනාසනෙසු විහරන්ති,
 ඉමෙසු පබ්බජිත්වා සුබ්බෙත විහරිතුං සක්කා”ති සුබ්බාහිලාසාය පබ්බජිත්වාච සත්ථු
 සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා කතිපාහමෙව මනසිකරිත්වා තං ඡඩ්ඛෙත්වා
 යාවදත්ථං උදරාවදෙහකං භුඤ්ජිත්වා දිවසභාගං සඬගණිකාරාමො තිරච්ඡානකථාය
 විනිනාමෙති, රත්තිභාගෙපි ටීනමිද්ධාහිභූතො සබ්බරත්තිං සුපති. සත්ථා තස්ස
 හෙතුපරිපාකං ඔලොකෙත්වා ඔවාදං දෙන්තො –

84.

“සබ්බරත්තිං සුපිත්වාන, දිවා සඬගණිකෙ රතො;
 කුදාස්සු නාම දුම්මෙධො, දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති”ති. – ගාථං අහාසි;

තත්ථ සබ්බරත්තින්ති සකලං රත්තිං. සුපිත්වානාති නිද්දායිත්වා, “රත්තියා
 පඨමං යාමං වඩ්ඤ්මෙන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි විත්තං
 පරිසොධෙති”ති ආදිනා වුත්තං ජාගරියං අනනුයුඤ්ජිත්වා කෙවලං රත්තියා තීසුපි
 යාමෙසු නිද්දං ඔක්කමිත්වාති අත්ථො. දිවාති දිවසං, සකලං දිවසභාගන්ති අත්ථො.
 සඬගණිකෙති තිරච්ඡානකථිකෙහි කායදළ්භිබ්බුලපුග්ගලෙහි සන්තිසජ්ජා
 සඬගණිකො, තස්මිං රතො අභිරතො තත්ථ අවිගතච්ඡන්දො “සඬගණිකෙ
 රතො”ති වුත්තො “සඬගණිකාරතො”තිපි පාළි. කුදාස්සු නාමාති කුදා නාම. අස්සුති
 නිපාතමත්තං, කස්මිං නාම කාලෙති අත්ථො. දුම්මෙධොති නිප්පඤ්ඤො.
 දුක්ඛස්සාති වට්ඨදුක්ඛස්ස. අන්තන්ති පරියොසානං. අවිචන්තමෙව අනුජ්ජාදං කදා
 නාම කරිස්සති, එදිසස්ස දුක්ඛස්සන්තකරණං නත්ථිති අත්ථො. “දුම්මෙධ
 දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති”තිපි පාළි.

එවං පන සත්ථාරා ගාථාය කථිතාය ථෙරො සංවෙගජාතො විපස්සනං
 පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
 1.14.26-33) –

“සුනන්දො නාම නාමෙන, බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගු;
 අජ්ඣායකො යාවයොගො, වාජපෙය්‍යං අයාජයි.

“පදුමුත්තරො ලොකවිදු, අග්ගො කාරුණිකො ඉසි;
 ජනතං අනුකම්පන්තො, අම්බරෙ වඩ්ඤ්මී තදා.

“වඩ්ඤ්මිත්වාන සම්බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤු ලොකනායකො;
 මෙත්තාය අඵරි සත්තෙ, අප්පමාණෙ නිරූපධි.

“වණ්ඨෙ ඡෙත්වාන පුප්ඵානි, බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගු;
 සබ්බෙ සිස්සෙ සමානෙත්වා, ආකාසෙ උක්ඛිපාපයි.

“යාවතා නගරං ආසී, පුජ්ථානං ඡදනං තදා;
බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන, සත්තාහං න විගච්ඡං.

“තෙනෙව සුක්කමුලෙන, අනුභොත්ථාන සම්පදා;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, තිණ්ණො ලොකෙ විසත්තිකං.

“එකාරසෙ කප්පසතෙ, පඤ්චතිංසාසු ඛත්තියා;
අම්බරංසසනාමා තෙ, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොත්තො තමෙව ගාථං
පච්චුදාහාසි.

නීතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සුනාගත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

විත්තනිමිත්තස්ස කොවිදොති ආයස්මතො සුනාගත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං.
කුසලං උපචින්නො ඉතො එකත්තිංසෙ කප්පෙ සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු හුත්වා
අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමෙ වසන්තො තිණ්ණ බ්‍රාහ්මණසහස්සානි මන්තෙ වාවෙසි.
අථෙකදිවසං තස්ස සත්ථාරං දිස්වා ලක්ඛණානි උපධාරෙත්වා ලක්ඛණමන්තෙ
පරිවත්තෙන්තස්ස, “ඊදිසෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතො අනන්තජිනො
අනන්තඤාණො බුද්ධො භවිස්සති”ති බුද්ධඤාණං ආරබ්භ උළාරො පසාදො
උප්පජ්ජි. සො තෙන විත්තප්පසාදෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ නාලකගාමෙ අඤ්ඤතරස්ස
බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, සුනාගොතිස්ස නාමං අභොසි. සො
ධම්මසෙනාපතිස්ස ගිහිසභායො ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා
දස්සනභූමියං පනිට්ඨිතො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.
තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.14.34-40) –

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, වසහො නාම පබ්බතො;
තස්මිං පබ්බතපාදමිහි, අස්සමො ආසි මාපිතො.

“තිණ්ණ සිස්සසහස්සානි, වාවෙසිං බ්‍රාහ්මණො තදා;
සංහරිත්ථාන තෙ සිස්සෙ, එකමන්තං උපාවිසිං.

“එකමන්තං නිසීදිත්වා, බ්‍රාහ්මණො මන්තපාරගු;
බුද්ධවෙදං ගවෙසන්තො, ඤාණෙ විත්තං පසාදයිං.

“තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, නිසීදිං පණ්ණසන්ථරෙ;
පල්ලඬිකං ආභුජීත්වාන, තත්ථ කාලඬිකතො අහං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං සඤ්ඤමලහිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඤාණසඤ්ඤායිදං එලං.

“සත්තවිසති කප්පමහි, රාජා සිරිධරො අහු;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා හික්ඛුනං ධම්මදෙසනාපදෙසෙන අඤ්ඤං
බ්‍යාකරොන්තො –

85.

“චිත්තනිමිත්තස්ස කොවිදො, පච්චෙකරසං විජානිය;
ඤායං නිපකො පතිස්සතො, අධිගච්ඡෙය්‍ය සුඛං නිරාමිස”න්ති. –

ගාථං අභාසි.

තත්ථ චිත්තනිමිත්තස්ස කොවිදොති භාවනාචිත්තස්ස නිමිත්තග්ගහණේ
කුසලො, “ඉමස්මිං සමයෙ චිත්තං පග්ගහෙතබ්බං, ඉමස්මිං සම්පහංසිතබ්බං,
ඉමස්මිං අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිතබ්බං”න්ති එවං පග්ගහණාදියොග්‍යස්ස චිත්තනිමිත්තස්ස
ගහණේ ඡෙකො. පච්චෙකරසං විජානියාති කායච්චෙකසංවඩ්ඪිතස්ස
චිත්තච්චෙකස්ස රසං සඤ්ජානිත්වා, ච්චෙකසුඛං අනුභවිත්වාති අත්ථො.

“පච්චෙකරසං පිත්වා”ති (ධ. ප. 205) හි චුත්තං. ඤායන්ති පඨමං.
ආරම්මණුපනිප්ඤානෙන පච්ඡා ලක්ඛණුපනිප්ඤානෙන ච ඤායන්තො. නිපකොති
කම්මට්ඨානපරිහරණේ කුසලො. පතිස්සතොති උපට්ඨිතස්සති. අධිගච්ඡෙය්‍ය සුඛං
නිරාමිසන්ති එවං සමථනිමිත්තාදිකොසල්ලෙන ලබ්භෙ චිත්තච්චෙකසුඛෙ
පතිට්ඨාය සතො සම්පජානො හුත්වා විපස්සනාඤානෙන ච ඤායන්තො
කාමාමිසවට්ටාමිසෙහි අසම්මිස්සතාය නිරාමිසං නිබ්බානසුඛං ඵලසුඛඤ්ච
අධිගච්ඡෙය්‍ය සමුපගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො.

සුනාගත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. නාගිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ඉතො බහිද්ධා පුට්ඨඅඤ්ඤවාදිනන්ති ආයස්මතො නාගිතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ නාරදො නාම බ්‍රාහ්මණො
හුත්වා එකදිවසං මාළුකෙ නිසින්තො හගවත්තං හික්ඛුසඬිසෙන පුරක්ඛනං
ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො තීහි ගාථාහි අහින්ථවි. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා

දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ
සකාරාජකුලෙ නිබ්බන්ති, නාගිතොතිස්ස නාමං අහොසි. සො භගවති
කපිලවත්ථුස්මිං විහරන්තෙ මධුපිණ්ඩිකසුත්තං (ම. නි. 1.199 ආදයො) සුත්වා
පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං
අපදානෙ (අප. ථෙර 1.14.47-54) –

“විසාලමාලෙ ආසිනො, අද්දසං ලොකනායකං;
බ්ණාසවං බලප්පත්තං, හික්ඛුසඬ්ඝපුරක්ඛතං.

“සතසහස්සා තෙවිජ්ජා, ඡළහිඤ්ඤා මහිද්ධිකා;
පරිචාරොන්ති සම්බුද්ධං, කො දිස්වා නප්පසිදති.

“ඤාණෙ උපනිධා යස්ස, න විජ්ජති සදෙවකෙ;
අනන්තඤාණං සම්බුද්ධං, කො දිස්වා නප්පසිදති.

“ධම්මකායඤ්ච දීපෙන්තං, කෙවලං රතනාකරං;
විකප්පෙතුං න සක්කොන්ති, කො දිස්වා නප්පසිදති.

“ඉමාහි තීහි ගාථාහි, නාරදොව්භයවච්ඡලො;
පදුමුත්තරං ථවිත්වාන, සම්බුද්ධං අපරාජිතං.

“තෙන විත්තප්පසාදෙන, බුද්ධසන්ථවනෙන ච;
කප්පානං සතසහස්සං, දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

“ඉතො තිංසකප්පසතෙ, සුමිත්තො නාම බත්තියො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්ඛවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථු අවිතථදෙසනතං ධම්මස්ස ච නියානිකතං නිස්සාය
සඤ්ජානපිතිසොමනස්සො පිතිවෙගප්පවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙන්තො –

86.

“ඉතො බහිද්ධා පුට්ඨඤ්ඤවාදිනං, මග්ගො න නිබ්බානගමො යථා අයං;
ඉතිස්ස සඬ්ඝං භගවානුසාසති, සත්ථා සයං පාණිතලෙව දස්සය”න්ති. –

ගාථං අහාසි.

තත්ථ ඉතො බහිද්ධාති ඉමස්මා බුද්ධසාසනා බාහිරකෙ සමයෙ, තෙනාහ
“පුට්ඨඤ්ඤවාදින”න්ති, නානාතිත්ථියානන්ති අත්ථො. මග්ගො න නිබ්බානගමො
යථා අයන්ති යථා අයං අරියො අට්ඨඬ්ඨිගිකො මග්ගො එකංසෙන නිබ්බානං ගව්ඡතිති

නිබ්බානගමො, නිබ්බානගාමී, එවං නිබ්බානගමො මග්ගො තිත්ථියසමයෙ නත්ථී
අසම්මාසම්බුද්ධජපවෙදිතත්තා අඤ්ඤතිත්ථියවාදස්ස. තෙනාහ භගවා –

“ඉධෙව, භික්ඛවෙ, සමණො, ඉධ දුතියො සමණො, ඉධ තතියො
සමණො, ඉධ චතුත්ථො සමණො, සුඤ්ඤා පරජ්ජවාදා සමණෙහි
අඤ්ඤෙහි”ති (දී. නි. 2.214; ම. නි. 1.139; අ. නි. 4.241).

ඉතීති එවං. අස්සුති නිපාතමත්තං. සඬ්ඝන්ති භික්ඛුසඬ්ඝං,
උක්කට්ඨනිද්දෙසොයං යථා “සත්ථා දෙවමනුස්සාන”න්ති. සඬ්ඝන්ති වා සමුහං,
වෙනෙයාජනන්ති අධිජ්ජායො. භගවාති භාග්‍යවත්තතාදීහි කාරණෙහි භගවා,
අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන පරමත්ථදීපනියං ඉතිවුත්තකවණ්ණනායං
වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. සත්ථාති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං
අනුසාසතිති සත්ථා. සයන්ති සයමෙව. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො –
“සීලාදික්ඛන්ධත්තයසඬ්ගහො සම්මාදිට්ඨිආදීනං අට්ඨන්තං අඬ්ගානං වසෙන
අට්ඨඬ්ගිකො නිබ්බානගාමී අරියමග්ගො යථා මම සාසනෙ අත්ථී, එවං
බාහිරකසමයෙ මග්ගො නාම නත්ථී”ති සීහනාදං නදන්තො අම්භාකං සත්ථා භගවා
සයමෙව සයම්භුඤ්ඤාණෙන ඤාතං, සයමෙව වා මහාකරුණාසඤ්චොදිතො හුත්වා
අත්තනො දෙසනාවිලාසසම්පත්තියා හත්ථතලෙ ආමලකං විය දස්සෙන්තො
භික්ඛුසඬ්ඝං වෙනෙයාජනනං අනුසාසති ඔවදතීති.

නාගිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. පටිට්ඨත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

බන්ධා දිට්ඨා යථාභූතන්ති ආයස්මතො පටිට්ඨත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං
කරොන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කෙසවො නාම තාපසො හුත්වා
එකදිවසං සත්ථාරං උපසඬ්කම්ත්වා ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසො අභිවාදෙන්වා
අඤ්ජලිං පග්ගස්ස පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමී. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවලොකෙ නිබ්බන්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ උජ්ජජිත්වා
අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්තො නෙක්ඛම්මනින්තජ්ඣාසයනාය
පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තත්ථ සික්ඛිතබ්බං සික්ඛිත්වා විවරන්තො
උපනිස්සකොලිතානං බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිතභාවං සුත්වා “තෙපි නාම මහාපඤ්ඤා
තත්ථ පබ්බජිතා, තදෙව මඤ්ඤෙ සෙයොයා”ති සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං
සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජී. තස්ස සත්ථා විපස්සනං ආවික්ඛි. සො විපස්සනං
ආරහිත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
1.14.55-59) –

“නාරදො ඉති මෙ නාමං, කෙසවො ඉති මං විදු;
කුසලාකුසලං එසං, අගමං බුද්ධසන්තිකං.

“මෙත්තවිත්තො කාරුණිකො, අත්ථදස්සි මහාමුනි;
අස්සාසයන්තො සත්තෙ සො, ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

“සකං චිත්තං පසාදෙන්වා, සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං;
සත්ථාරං අභිවාදෙන්වා, පක්කාමිං පාවිනාමුබ්බො.

“සත්තරසෙ කප්පසතෙ, රාජා ආසි මහීපති;
අමිත්තතාපනො නාම, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

87.

“බන්ධා දිට්ඨා යථාභූතං, භවා සබ්බෙ පදාලිතා;
චික්ඛිණො ජාතිසංසාරො, නත්ථී දානි පුනබ්බවො”ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ බන්ධාති පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා, තෙ හි විපස්සනුපලක්ඛණතො
සාමඤ්ඤලක්ඛණතො ච ඤාතපරිඤ්ඤාදීහි පරිජානනවසෙන විපස්සිතබ්බා. දිට්ඨා
යථාභූතන්ති විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය “ඉදං දුක්ඛ”න්තිආදිනා
අවිපරීතතො දිට්ඨා. භවා සබ්බෙ පදාලිතාති කාමභවාදයො සබ්බෙ කම්මභවා
උපපත්තිභවා ච මග්ගඤාණසත්ථෙත භින්නා විද්ධංසිතා. කිලෙසපදාලනෙනෙව හි
කම්මොපපත්තිභවා පදාලිතා නාම භොන්ති. තෙනාහ “චික්ඛිණො ජාතිසංසාරො,
නත්ථී දානි පුනබ්බවො”ති. තස්සත්ථො භෙට්ඨා චුත්තොයෙව.

පට්ටියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අප්පුනත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අසක්ඛිං වත අත්තානන්ති ආයස්මතො අප්පුනත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයං කුසලං
උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ සීභයොනියං නිබ්බත්තො එකදිවසං
අරඤ්ඤෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ නිසින්නං සත්ථාරං දිස්වා “අයං බො ඉමස්මිං
කාලෙ සබ්බසෙට්ඨො පුරිසසීහො”ති පසන්නමානසො සුපුජ්ඣිතසාලසාබං
භඤ්ජිත්වා සත්ථාරං පුපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්ති.
අප්පුනොතිස්ස නාමං අභොසි. සො විඤ්ඤතං පත්තො නිගණ්ඨෙහි කතපරිවයො
භුත්වා “එවාහං අමතං අධිගම්ස්සාමි”ති විච්චට්ඨකාසයනාය දහරකාලෙයෙව
නිගණ්ඨෙසු පබ්බජිත්වා තත්ථ සාරං අලභන්තො සත්ථු යමකපාටිභාරියං දිස්වා
පට්ලද්ධසද්ධො සාසනෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා නචිරස්සෙව අරහා
අභොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.14.60-65) –

“මිගරාජා තදා ආසිං, අභිජාතො සුකෙසරී;
ගිරිදුග්ගං ගවෙසන්තො, අද්දසං ලොකනායකං.

“අයං නු බො මහාවිරො, නිබ්බාපෙති මහාජනං;
යංනුනාහං උපාසෙය්‍යං, දෙවදෙවං නරාසහං.

“සාධං සාලස්ස හඤ්ජිත්වා, සකොසං පුජ්ඵමාහරිං;
උපගන්ත්වාන සම්බුද්ධං, අදාසිං පුජ්ඵමුත්තමං.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, යං පුජ්ඵමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමී, පුජ්ඵදානස්සිදං ඵලං.

“ඉතො ච නවමෙ කප්පෙ, විරොචනසනාමකා;
තයො ආසිංසු රාජානො, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අනුත්තරසුඛාධිගමසම්භූතෙන ජිතිවෙගෙන උදානං
උදානෙන්තො –

88.

“අසක්ඛිං චත අත්තානං, උද්ධාතුං උදකා ථලං;
වුස්භමානො මහොසෙව, සච්චානි පටිවිජ්ඣුහ” න්ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ අසක්ඛිත්ති සක්කොසිං. චතානි විම්භයෙ නිපාතො.
අතිවිම්භයනියඤ්ඤෙනං යදිදං සච්චපටිවෙධො. තෙනාහ –

“තං කිංමඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු බො දුක්කරතරං වා
දුරභිසම්භවතරං වා, යං සත්තධා භින්තස්ස වාලස්ස කොට්ඨා කොටිං
පටිවිජ්ඣෙය්‍යා” තිආදි (සං. නි. 5.1115)?

අත්තානන්ති නියකජ්ඣත්තං සන්ධාය වදති. යො හි පරො න හොති සො
අත්තානි. උද්ධාතුන්ති උද්ධරිතුං, “උද්ධට” න්තිපි පාඨො. උදකානි
සංසාරමහොසසඬ්ඛාතා උදකා. ථලන්ති නිබ්බානථලං. වුස්භමානො මහොසෙවානි
මහණ්ණවෙ වුස්භමානො විය. ඉදං චුත්තං හොති – යථා නාම ගම්භීරවිත්ථනෙ
අප්පතිට්ඨෙ මහති උදකොසෙ වෙගසා වුස්භමානො පුරිසො කෙනවි අත්ථකාමෙන
උපනීතං ථීයාරිත්තසම්පන්නං දළ්භනාවං ලභිත්වා සුබ්බෙනෙව තතො අත්තානං
උද්ධරිතුං සක්කුණෙය්‍ය පාරං පාපුණෙය්‍ය, ඵ්චමෙවාහං සංසාරමහොසෙ
කිලෙසාභිසඬ්ඛාරවෙගෙන වුස්භමානො සත්ථාරා උපනීතං සමථවිපස්සනුපෙතං
අරියමග්ගනාවං ලභිත්වා තතො අත්තානං උද්ධරිතුං නිබ්බානථලං පත්තුං අහො
අසක්ඛිත්ති. යථා පන අසක්ඛි, තං දස්සෙතුං “සච්චානි පටිවිජ්ඣුහ” න්ති ආහ.
යස්මා අහං දුක්ඛාදීනි චත්තාරි අරියසච්චානි

පරිඤ්ඤාපහානසවිජ්ඣානානාපට්ඨෙධෙන පටිවිජ්ඣං අරියමග්ගඤ්ඤාණෙන
අඤ්ඤාසිං, තස්මා අසක්ඛිං වත අත්තානං උද්ධාතුං උදකා ථලන්ති යොජනා.

අජිජුනත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. (පයම) දෙවසහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

උත්තිණ්ණා පඬකපලිපාති ආයස්මතො දෙවසහත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං
උපචින්නො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ පාරාවතයොනියං නිබ්බත්තො එකදිවසං
සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො පියාලඵලං උපනෙසි. සත්ථා තස්ස
පසාදසංවඩ්ඨන්තං තං පරිභුඤ්ජි. සො තෙන අනිවිය පසන්නචිත්තො හුත්වා
කාලෙන කාලං උපසඬකම්භවා වන්දිත්වා චිත්තං පසාදෙති. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අඤ්ඤතරස්ස
මණ්ඩලිකරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො තරුණකාලෙයෙව රජ්ජෙ
පතිට්ඨිතො රජ්ජසුඛමනුභවන්තො වුද්ධො සත්ථාරං උපසඬකම්, තස්ස සත්ථා
ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සංවෙගජාතො රජ්ජං පහාය
පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන
වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.14.66-72) –

“පාරාවතො තදා ආසිං, පරං අනුපරොධකො;
පබ්භාරෙ සෙය්‍යං කජ්ජෙමි, අවිදුරෙ සිඛිසත්ථුතො.

“සායං පාතඤ්ච පස්සාමි, බුද්ධං ලොකග්ගනායකං;
දෙය්‍යධම්මො ව මෙ නත්ථි, ද්විපදින්දස්ස තාදිතො.

“පියාලඵලමාදාය, අගමං බුද්ධසන්නිකං;
පටිග්ගහෙසි භගවා, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො.

“තතො පරං උපාදාය, පරිවාරිං විනායකං;
තෙන චිත්තජ්ජසාදෙන, තත්ථ කාලඬකතො අහං.

“එකත්තිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං ඵලං අදදිං අහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“ඉතො පන්නරසෙ කජ්ජෙ, තයො ආසුං පියාලිතො;
සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුඨාපිතා මය්‍හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා පභිනකිලෙසපච්චවෙක්ඛණවසෙන
උප්පන්නසොමනස්සො උදානං උදානෙන්තො -

89.

“උත්තිණ්ණා පඬකපලිපා, පාතාලා පරිවජ්ජිතා;
මුත්තො ඔසා ව ගන්ථා ව, සබ්බෙ මානා විසංහතා”ති. - ගාථං අභාසි;

තත්ථ උත්තිණ්ණාති උත්තරිතා අතික්කන්තා. පඬකපලිපාති පඬකා ව පලිපා ව.
පඬකො වුවවති පකතිකද්දමො. “පලිපො”ති ගම්භීරපුටුලො මහාකද්දමො. ඉධ
පන පඬකො වියාති පඬකො, කාමරාගො අසුචිභාවාපාදනෙන විත්තස්ස
මක්ඛනතො. පලිපො වියාති පලිපො, පුත්තදාරාදිවිසයො බහලො ඡන්දරාගො
වුත්තනයෙන සම්මක්ඛනතො දුරුත්තරණතො ව. තෙ මයා අනාගාමිමග්ගෙන
සබ්බසො අතික්කන්තාති ආහ “උත්තිණ්ණා පඬකපලිපා”ති. පාතාලාති
පාතායාලන්ති පාතාලා, මහාසමුද්දෙ නින්තතරපදෙසා. කෙච් පන නාගභවනං
“පාතාල”න්ති වදන්ති. ඉධ පන අගාහදුරවග්ගාහදුරුත්තරණට්ඨෙන පාතාලා වියාති
පාතාලා, දිට්ඨියො. තෙ ව මයා පඨමමග්ගාධිගමෙනෙව සබ්බථා වජ්ජිතා
සමුවජ්ජන්තාති ආහ “පාතාලා පරිවජ්ජිතා”ති මුත්තො ඔසා ව ගන්ථා වාති
කාමොසාදිඔසතො අභිජ්ඣාකායගන්ථාදිගන්ථතො ව තෙන තෙන මග්ගෙන
මුත්තො පරිමුත්තො, පුන අනභිකීරණඅගන්ථනවසෙන අතික්කන්තොති අත්ථො.
සබ්බෙ මානා විසංහතාති නවවිධාපි මානා අග්ගමග්ගාධිගමෙන විසෙසතො
සඬ්ඝාතං විනාසං ආපාදිතා සමුවජ්ජන්තා “මානවිධා හතා”ති කෙච් පඨන්ති,
මානකොට්ඨාසාති අත්ථො. “මානවිසා”ති අපරෙ, තෙසං පන මානවිසස්ස දුක්ඛස්ස
ඵලතො මානවිසාති අත්ථො දට්ඨබ්බො.

(පඨම) දෙවසහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සාමිදත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතාති ආයස්මතො සාමිදත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො අත්ථදස්සිස්ස හගවතො කාලෙ
කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤාතං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ථූපෙ
පුප්ඵෙහි ඡත්තාතිඡත්තං කත්වා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගෙහෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො
හුත්වා නිබ්බත්ති, සාමිදත්තොතිස්ස නාමං අභොසි. සො අනුක්කමෙන විඤ්ඤාතං
පත්තො බුද්ධානුභාවං සුත්වා උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං ගතො සත්ථාරං ධම්මං
දෙසෙන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ඵකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං
ඔලොකෙන්වා තථා ධම්මං දෙසෙසි, යථා සද්ධිං පටිලභි සංසාරෙ ව සංවෙගං. සො
පටිලද්ධසද්ධො සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා ඤාණස්ස අපරිපක්කන්තා කතිපයකාලං
අලසබ්බුලී විහාසි. පුන සත්ථාරා ධම්මදෙසනාය සමුත්තෙජිතො විපස්සනාය

කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තත්ථ යුත්තස්පයුත්තො විහරන්තො නවිරෙනෙව අරහත්තං
පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.1-4) –

“පරිනිබ්බුතෙ භගවති, අත්ථදස්සීනරුත්තමෙ;
ඡත්තාතිඡත්තං කාරෙත්වා, ථූපමිහි අභිරොපයිං.

“කාලෙන කාලමාගන්ත්වා, නමස්සිං ලොකනායකං;
පුප්ඵච්ඡදනං කත්වාන, ඡත්තමිහි අභිරොපයිං.

“සත්තරසෙ කප්පසතෙ, දෙවරජ්ජමකාරයිං;
මනුස්සත්තං න ගච්ඡාමි, ථූපපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමුහතා;
නාගොව ඛන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාමි අනාසවො.

“ස්වාගතං වත මෙ ආසි, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

සො අපරභාගෙ භික්ඛුහි “කිං තයා, ආවුසො, උත්තරිමනුස්සධම්මො
අධිගතො”ති පුට්ඨො සාසනස්ස නියයානිකභාවං අත්තනො ව
ධම්මානුධම්මප්පට්ඨත්තිං තෙසං පවෙදෙන්තො අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණවසෙන –

90.

“පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා, තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා;
වික්ඛිණො ජාතිසංසාරො, නත්ථි දානි පුනඛ්භවො”ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතාති මයා ඉමෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා “ඉදං
දුක්ඛං, ඵත්තකං දුක්ඛං, න තතො භියො”ති තිහි පරිඤ්ඤාහි පරිච්ඡින්නදිත්වා ඤාතා
විදිතා පටිවිද්ධා. තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකාති තථා පරිඤ්ඤාතත්තායෙව මූලභූතස්ස
සමුදයස්ස සබ්බසො පභීනත්තා තෙ ඉදානි යාව වරිමකචිත්තනිරොධො තිට්ඨන්ති
ඡින්නමූලකා, වරිමකචිත්තනිරොධෙන පන අප්පට්ඨසන්ධිකාව නිරුජ්ඣන්ති.
තෙනාහ – “වික්ඛිණො ජාතිසංසාරො, නත්ථි දානි පුනඛ්භවො”ති. තස්සත්ථො
හෙට්ඨා චුත්තොයෙව.

සාමිදත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නවමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. දසමවග්ගො

1. පරිපුණ්ණකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

න තථා මතං සතරසන්ති ආයස්මනො පරිපුණ්ණකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො ධම්මදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ සත්ථු චෙතියෙ පුප්ඵාදීහි උළාරං පුප් අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවෙසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සකාරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො පරිපුණ්ණචිභවතාය පරිපුණ්ණකොති පඤ්ඤායිත්ථ. සො විභවසම්පන්නතාය සබ්බකාලං සතරසං නාම ආහාරං පරිභුඤ්ජන්තො සත්ථු මිස්සකාහාරපරිභොගං සුත්වා “තාව සුබ්බමාලොපි භගවා නිබ්බානසුඛං අපෙක්ඛිත්වා යථා තථා යාපෙති, කස්මා මයං ආහාරගිද්ධා හුත්වා ආහාරසුද්ධිකා භවිස්සාම, නිබ්බානසුඛමෙව පන අම්හෙහි පරියෙසිතබ්බ”න්ති සංසාරෙ ජාතසංවෙගො සරාවාසං පභාය සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා භගවතා කායගතාසනිකම්මට්ඨානෙ නියොජිතො තත්ථ පතිට්ඨාය පටිලද්ධකුමාරං පාදකං කත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.5-9) –

“නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හි, ධම්මදස්සිනරාසහෙ;
ආරොපෙසිං ධජත්ථම්හං, බුද්ධසෙට්ඨස්ස චෙතියෙ.

“නිස්සෙණිං මාපයිත්වාන, ථුපසෙට්ඨං සමාරුහිං;
ජාතිපුප්ඵං ගහෙත්වාන, ථුපම්හි අභිරොපයිං.

“අහො බුද්ධො අහො ධම්මො, අහො නො සත්ථු සම්පදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ථුපපුජායිදං ඵලං.

“චතුත්තචුතිතො කප්පෙ, ථුපසිඛසනාමකා;
සොළසාසිංසු රාජානො, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාරිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා ධම්මෙ ගාරවබ්බුමානෙන ජිතිවෙගවිස්සට්ඨං උදානං උදානෙන්තො “න තථා මතං සතරස”න්ති ගාථං අභාසි.

91. තත්ථ න තථා මතං සතරසං, සුධන්තං යං මයජ්ජ පරිභුත්තන්ති තථාති තෙන පකාරෙන. මතන්ති අභිමතං. සතරසන්ති සතරසභොජනං “සතරසභොජනං නාම සතපාකසප්පිආදීහි අභිසඬ්ඛනං භොජන”න්ති වදන්ති. අථ වා අනෙකත්ථො සතසද්දො “සතසො සහස්සසො”තිආදීසු විය. තස්මා යං භොජනං අනෙකසුපං අනෙකඛ්‍යාඤ්ජනං, තං අනෙකරසනාය “සතරස”න්ති වුවචති, නානාරසභොජනන්ති අත්ථො. සුධා ඵව අන්තං සුධාභොජනං දෙවානං ආහාරො. යං මයජ්ජ පරිභුත්තන්ති යං මයා අජ්ජ අනුභුත්තං. “යං මයා පරිභුත්ත”න්ති ව ඉදං “සතරසං සුධන්ත”න්ති ඵත්ථාපි යොජෙතබ්බං. ඉදං චුත්තං භොති – යං මයා අජ්ජ ඵතරහි නිරොධසමාපත්තිසමාපජ්ජනවසෙන ඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනවසෙන ව

අවිචන්තමෙව සන්තං පණීතං නිබ්බානසුඛං පරිභුඤ්ජියමානං, තං යථා මතං අභිමතං සම්භාවිතං තථා රාජකාලෙ මයා පරිභුත්තං සතරසභොජනං දෙවත්තභාවෙ පරිභුත්තං සුධන්තඤ්ච න මතං නාභිමතං. කස්මා? ඉදඤ්භි අරියනිසෙවිතං නිරාමිසං කිලෙසානං අවත්ථුභුතං, තං පන පුපුජ්ජනසෙවිතං සාමිසං කිලෙසානං වත්ථුභුතං, තං ඉමස්ස සඬ්ඛම්පි කලම්පි කලභාගම්පි න උපෙනීති. ඉදානි ‘‘යං මයජ්ජ පරිභුත්ත’’න්ති චුත්තධම්මං දෙසෙන්නො අපරිමිතදස්සිනා ගොතමෙන, බුද්ධෙන සුදෙසිතො ධම්මො’’ති ආහ. තස්සත්ථො – අපරිමිතං අපරිච්ඡින්නං උජ්ජාදවයාභාවතො සන්තං අසඬ්ඛතධාතුං සයම්භුඤ්ඤාණෙන පස්සි, අපරිමිතස්ස අනන්තාපරිමෙයාස්ස ඤෙයාස්ස දස්සාවිති තෙන අපරිමිතදස්සිනා ගොතමගොත්තෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන ‘‘ඛයං විරාගං අමතං පණීත’’න්ති (බු. පා. 6.4; සු. නි. 227) ච ‘‘මදනිමමදනො පිපාසව්න යො’’ (අ. නි. 4.34; ඉතිවු. 90) ‘‘සඬ්ඛසඬ්ඛාරසමථො’’ති (අ. නි. 5.140; 10.6) ච ආදිනා සුට්ඨ දෙසිතො ධම්මො, නිබ්බානං මයා අජ්ජ පරිභුත්තන්ති යොජනා.

පරිපුණ්ණකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිව්ඨිතා.

2. විජයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යස්සාසවා පරික්ඛිණාති ආයස්මතො විජයත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජන්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො පියදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ථුපස්ස රතනබව්තං වෙදිකං කාරෙත්වා තත්ථ උළාරං වෙදිකාමභං කාරෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන අනෙකසතෙ අත්තභාවෙ මණ්ඩභාසෙන විවරි. එවං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, විජයොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයජ්ජන්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිජ්ජන්ති. ගතො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ ඤානලාභී හුත්වා විහරන්නො බුද්ධුජ්ජාදං සුත්වා උජ්ජන්නජ්ජසාදො සත්ථු සන්නිකං උපසඬ්ඛමිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා විජස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.10-14) –

‘‘නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හි, පියදස්සිනරුත්තමෙ;
පසන්නචිත්තො සුමනො, මුත්තාවෙදිමකාසභං.

‘‘මණ්ඩි පරිවාරෙත්වා, අකාසිං වෙදිමුත්තමං;
වෙදිකාය මභං කත්වා, තත්ථ කාලඬ්ඛතො අහං.

‘‘යං යං යොනුපපජ්ජාමි, දෙවත්තං අථ මානුසං;
මණි ධාරෙත්ති ආකාසෙ, පුඤ්ඤකම්මස්සිදං එලං.

‘‘සොළසිතො කජ්ජසතෙ, මණිජ්ජභාසනාමකා;

ඡන්තිංසාසිංසු රාජානො, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො “යස්සාසවා පරික්ඛිණා” ති ගාථං අභාසි.

92. තත්ථ යස්සාසවා පරික්ඛිණාති යස්ස උත්තමපුග්ගලස්ස කාමාසවාදයො චත්තාරො ආසවා සබ්බසො ඛිණා අරියමග්ගෙන ඛෙපිතා. ආභාරෙ ව අනිස්සිතොති යො ව ආභාරෙ තණ්හාදිට්ඨිනිස්සයෙහි අනිස්සිතො අගධිතො අනප්ඤ්ඤාපත්තො, නිදස්සනමත්තං, ආභාරසිසෙතෙත්ථ චත්තාරොපි පච්චයා ගහිතාති දට්ඨබ්බං. පච්චයපරියායො වා ඉධ ආභාර-සද්දො වෙදිතබ්බො. “සුඤ්ඤතො අනිමිත්තො වා” ති එත්ථ අප්පණ්හිතවිමොක්ඛොපි ගහිතොයෙව, තිණ්පි වෙතාති නිබ්බානස්සෙව නාමාති. නිබ්බානඤ්ඤි රාගාදීනං අභාවෙන සුඤ්ඤං, තෙහි විමුත්තඤ්ඤාති සුඤ්ඤතවිමොක්ඛො, තථා රාගාදිනිමිත්තාභාවෙන සඬබ්බරනිමිත්තාභාවෙන ව අනිමිත්තං, තෙහි විමුත්තඤ්ඤාති අනිමිත්තවිමොක්ඛො, රාගාදිපණ්ඩිතං අභාවෙන අප්පණ්හිතං, තෙහි විමුත්තඤ්ඤාති අප්පණ්හිතො විමොක්ඛොති වුච්චති. ඵලසමාපත්තිවසෙන තං ආරම්මණං කත්වා විහරන්තස්ස අයම්පි තිවිධො විමොක්ඛො යස්ස ගොචරො, ආකාසෙව සකුන්තානං, පදං තස්ස දුරන්තයන්ති යථා ආකාසෙ ගච්ඡන්තානං සකුණානං. “ඉමස්මිං යානෙ පාදෙහි අක්කමිත්වා ගතා, ඉදං යානං උරෙන පහරිත්වා ගතා, ඉදං සිසෙන, ඉදං පක්ඛෙහි” ති න සක්කා ඤාතුං, එවමෙව එවරූපස්ස හික්ඛුතො “නිරයපදාදීසු ඉමිනා නාම පදෙන ගතො” ති ඤාපෙතුඤ්ඤා ව සක්කාති.

විජයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ඵරකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

දුක්ඛා කාමා ඵරකාති ආයස්මතො ඵරකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති උපචින්නො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙනෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤාතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නාමානසො සත්ථු කිඤ්චි දාතබ්බයුත්තකං අලහන්තො “හන්දාහං කායසාරං පුඤ්ඤං කරිස්සාමි” ති සත්ථු ගමනමග්ගං සොධෙත්වා සමං අකාසි. සත්ථා තෙන තථාකතං මග්ගං පටිපජ්ජි. සො තත්ථ භගවන්තං දිස්වා පසන්නාමානසො චන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පසන්නචිත්තො යාව දස්සනුපචාරසමතික්කමා බුද්ධාරම්මණං පිතිං අවිජහන්තො අට්ඨාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සම්භාවනීයස්ස කුටුම්භිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ඵරකොතිස්ස නාමං අහොසි අභිරූපො දස්සනීයො පාසාදිකො ඉතිකත්තබ්බතාසු පරමෙන වෙය්‍යාත්තියෙන සමන්තාගතො. තස්ස මාතෘපිතරො කුලෙන රූපෙන ආචාරෙන වයෙන කොසල්ලෙන ව

අනුච්ඡවිකං දාරිකං ආනෙත්වා විවාහකම්මං අකංසු. සො තාය සද්ධිං සංවාසෙන ගෙහෙ වසන්තො පච්ඡිමභවිකත්තා කෙනවිදෙව සංවෙගවත්ථුනා සංසාරෙ සංවිග්ගමානසො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජී, තස්ස සත්ථා කම්මට්ඨානං අදාසී. සො කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා කතිපයදිවසාතික්කමෙන උක්කණ්ඨාභිභූතො විහාසී. අථ සත්ථා තස්ස චිත්තජ්ජවත්තිං ඤාත්වා ඔවාදවසෙන “දුක්ඛා කාමා ඵරකා”ති ගාථං අභාසී. සො තං සුත්වා “අයුත්තං මයා කතං, යොහං ඵවරුපස්ස සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තං විස්සජ්ජෙත්තො මිච්ඡාවිතක්කබ්බුලො විහාසී”න්ති සංවෙගජාතො විපස්සනාය යුත්තජ්ජයුත්තො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.32-36) –

“උත්තරිත්වාන නදිකං, වනං ගච්ඡති චක්ඛුමා;
තමද්දසාසිං සම්බුද්ධං, සිද්ධත්ථං වරලක්ඛණං.

“කුදාලපිටකමාදාය, සමං කත්වාන තං පථං;
සත්ථාරං අභිවාදෙත්වා, සකං චිත්තං පසාදයිං.

“චතුත්තවුතිතො කජ්ජෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, මග්ගදානස්සිදං ඵලං.

“සත්තපඤ්ඤාසකජ්ජමිහි, ඵකො ආසිං ජනාධිපො;
නාමෙන සුජ්ජබුද්ධොති, නායකො සො නරිස්සරො.

“කිලෙසා කුම්භිනා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහා පන භුත්වා අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තො –

93.

“දුක්ඛා කාමා ඵරක, න සුඛා කාමා ඵරක;
යො කාමෙ කාමයති, දුක්ඛං සො කාමයති ඵරක;
යො කාමෙ න කාමයති, දුක්ඛං සො න කාමයති ඵරකා”ති. –

තමෙව භගවතා වුත්තගාථං පච්චුදාහාසී.

තත්ථ දුක්ඛා කාමාති ඉමෙ වත්ථුකාමකිලෙසකාමා දුක්ඛවත්ථුතාය විපරිණාමදුක්ඛසංසාරදුක්ඛසභාවතො ව, දුක්ඛා දුක්ඛමා දුක්ඛතිබ්බත්තිකා. වුත්තඤ්ඤෙනං – “අජ්ජස්සාදා කාමා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා, ආදීනවො ඵත්ථ භියො”තිආදි (පාචි. 417; ම. නි. 1.234). ඵරකාති පයමං තාව භගවා තං ආලපති, පච්ඡා පන ථෙරො අත්තානං නාමෙන කථෙසී. න සුඛා කාමාති කාමා නාමෙන ජානන්තස්ස සුඛා න භොන්ති, අජානන්තස්ස පන සුඛතො උපට්ඨන්ති. යථාහ – “යො සුඛං දුක්ඛතො අද්ද, දුක්ඛමද්දක්ඛි සල්ලතො”තිආදි (සං. නි. 4.253; ඉතිවු. 53; ථෙරගා. 986). යො කාමෙ කාමයති, දුක්ඛං සො කාමයතිති යො සත්තො

කිලෙසකාමෙන වත්ථුකාමෙ කාමයති, තස්ස තං කාමනං සම්පති සපරිලාභතාය,
 ආයතිං අපායදුක්ඛභෙතුතාය ච වට්ටදුක්ඛභෙතුතාය ච දුක්ඛං. වත්ථුකාමා පන
 දුක්ඛස්ස වත්ථුභූතා. ඉති සො දුක්ඛසභාවං දුක්ඛනිමිත්තං දුක්ඛවත්ථුඤ්ච කාමයතීති
 චුත්තො. ඉතරං පටිපක්ඛවසෙන තමෙවත්ථං ඤාපෙතුං චුත්තං, තස්මා තස්සත්ථො
 චුත්තවිපරියායෙන වෙදිතඛිබ්බො.

එරකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. මෙත්තජීත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නමො හි තස්ස භගවතොති ආයස්මතො මෙත්තජීත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
 උප්පත්ති? සො කිර අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා
 විඤ්ඤුතං පත්තො සාසනෙ අභිප්පසන්තො හුත්වා බොධිරුක්ඛස්ස ඉට්ඨකාහි
 වෙදිකං චිත්තිවා සුධාපරිකම්මං කාරෙසි. සත්ථා තස්ස අනුමොදනං අකාසි. සො
 තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා
 දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ අඤ්ඤතරස්ස
 බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, මෙත්තජීත්ථස්ස නාමං අභොසි. සො
 වයප්පත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ
 විහරන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා පුබ්බභෙතුතා වොදියමානො සත්ථු සන්තිකං
 ගන්ත්වා පවත්තිතිවත්තියො ආරබ්භ පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා සත්ථාරා පඤ්ඤෙ
 විස්සජ්ජිතෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.
 තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.26-31) –

“අනොමදස්සිමුනිනො, බොධිවෙදිමකාසහං;
 සුධාය පිණ්ඩං දත්වාන, පාණිකම්මං අකාසහං.

“දිස්වා තං සුකතං කම්මං, අනොමදස්සි නරුත්තමො;
 හික්ඛුසඬ්ඨෙ යීතො සත්ථා, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“ඉමිනා සුධකම්මෙන, චෙතනාපණ්ඩිති ව;
 සම්පත්තිං අනුභොත්වාන, දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති.

“පසන්නමුඛවණ්ණොමිහි, එකග්ගො සුසමාහිතො;
 ධාරෙමි අන්තිමං දෙහං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ.

“ඉතො කප්පසතෙ ආසිං, පරිපුණ්ණෙ අනුනකෙ;
 රාජා සබ්බසනො නාම, චක්කවත්ති මහඛිබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.
 අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාරං ථොමෙත්තො –

“නමො හි තස්ස භගවතො, සත්‍යපුත්තස්ස සිරිමතො;
තෙනායං අග්ගඡපත්තෙන, අග්ගධම්මො සුදෙසිතො” ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ නමොති නමක්කාරො. භීති නිපාතමත්තං. තස්සාති යො සො භගවා
සමත්තිංසපාරමියො පුරෙත්වා සබ්බකිලෙසෙ භඤ්ජිත්වා අනුත්තරං
සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො, සත්‍යාරාජස්ස පුත්තොති සත්‍යපුත්තො.
අනඤ්ඤසාධාරණාය පුඤ්ඤසම්පත්තියා ව සම්භාවිතො උත්තමාය රූපකායසිරියා
ධම්මකායසිරියා ව සමන්තාගතත්තා සිරිමා, තස්ස භගවතො සත්‍යපුත්තස්ස
සිරිමතො නමො අත්ථු, තං නමාමීති අත්ථො. තෙනාති තෙන භගවතා. අයන්ති
තස්ස ධම්මස්ස අත්තතො පච්චක්ඛතාය වදන්ති. අග්ගඡපත්තෙනාති අග්ගං
සබ්බඤ්ඤතං, සබ්බෙහි වා ගුණෙහි අග්ගභාවං සෙට්ඨභාවං පත්තෙන.
අග්ගධම්මොති අග්ගො උත්තමො නවවිධලොකුත්තරො ධම්මො සුට්ඨු අවිපරිතං
දෙසිතො පවෙදිතොති.

මෙත්තජිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චක්ඛුපාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අන්ධොභං භතතෙත්තොස්මීති ආයස්මතො චක්ඛුපාලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උජ්ජත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති
කරොත්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤතං
පත්තො භගවති පරිනිබ්බුතෙ ථූපමහෙ කසිරමානෙ උමාපුජ්ථං ගහෙත්වා ථූපං
පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං
පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරත්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ සාවත්ථියං
මහාසුචණ්ණස්ස නාම කුටුම්භිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස පාලොති
නාමමකංසු. මාතා තස්ස ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විවරණකාලෙ අඤ්ඤං පුත්තං ලභී.
තස්ස මාතෘපිතරො චූළපාලොති නාමං කත්වා ඉතරං මහාපාලොති වොහරිංසු. අථ
තෙ වයජ්ජත්තෙ සරඛන්ධනෙන ඛන්ධිංසු. තස්මිං සමයෙ සත්ථා සාවත්ථියං විහරති
ජෙතවනෙ. තත්ථ මහාපාලො ජෙතවනං ගච්ඡන්තෙහි උපාසකෙහි සද්ධිං විහාරං
ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො කුටුම්භහාරං
කනිට්ඨභාතිකස්සෙව භාරං කත්වා සයං පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො
ආවරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ පඤ්චවස්සානි වසිත්වා වුට්ඨවස්සො පචාරෙත්වා
සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා සට්ඨිමත්තෙ සභායහික්ඛු ලභිත්වා තෙහි
සද්ධිං භාවනානුකූලං වසනට්ඨානං පරියෙසන්තො අඤ්ඤතරං පච්චන්තගාමං
නිස්සාය ගාමවාසිකෙහි උපාසකෙහි කාරෙත්වා දින්නාය අරඤ්ඤායතනෙ
පණ්ණසාලාය වසන්තො සමණධම්මං කරොති. තස්ස අක්ඛිරොගො උජ්ජන්තො.
වෙජ්ජො භෙසජ්ජං සම්පාදෙත්වා අදාසි. සො වෙජ්ජෙන චුත්තවිධානං න පටිපජ්ජී.
තෙනස්ස රොගො වඩ්ඪී. සො “අක්ඛිරොගවූපසමනතො
කිලෙසරොගවූපසමනමෙව මය්හං වර” ත්ති අක්ඛිරොගං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා

විපස්සනායයෙව යුත්තප්පයුත්තො අහොසි. තස්ස භාවනං උස්සුක්කාපෙන්තස්ස අපුබ්බං අවරිමං අක්ඛිති වෙව කිලෙසා ච හිජ්ජිංසු. සො සුක්ඛවිපස්සකො අරහා අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.21-25) –

“නිබ්බුතෙ ලොකමහිතෙ, ආහුතීනං පටිග්ගහෙ;
සිද්ධත්ථමිහි භගවති, මහාථුපමහො අහු.

“මහෙ පවත්තමානමිහි, සිද්ධත්ථස්ස මහෙසිනො;
උමාපුජ්ථං ගහෙත්වාන, ථුපමිහි අහිරොපයිං.

“චතුත්තවුතිතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ථමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ථුපපුජායිදං ඵලං.

“ඉතො ච නවමෙ කජ්ජෙ, සොමදෙවසනාමකා;
පඤ්චාසිතිසු රාජානො, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.

අථ ථෙරෙ අක්ඛිරොගෙන විහාරෙ ඔහිතෙ ගාමං පිණ්ඩාය ගතෙ හික්ඛු දිස්වා උපාසකා “කස්මා ථෙරො නාගතො” ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා සොකාහිභූතා පිණ්ඩපාතං උපනෙත්වා, “හත්තෙ, කිඤ්චි මා විත්තයිත්ථ, ඉදානි මයමෙව පිණ්ඩපාතං ආනෙත්වා උපට්ඨහිස්සාමා” ති තථා කරොන්ති. හික්ඛු ථෙරස්ස ඔවාදෙ යත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා වුට්ඨවස්සා පවාරෙත්වා, “සත්ථාරං වන්දිතුං සාවත්ථිං ගමිස්සාම, හත්තෙ” ති ආහංසු. ථෙරො, “අහං දුබ්බලො අචක්ඛුකො, මග්ගො ච සඋපද්දවො, මයා සද්ධිං ගච්ඡන්තානං තුම්භාකං පරිස්සයො හවිස්සති, තුම්භෙ පයමං ගච්ඡථ, ගන්ත්වා සත්ථාරං මහාථෙරෙ ච මම වන්දනාය වන්දථ, වුළුපාලස්ස මම පවත්තිං කථෙත්වා කඤ්චි පුරිසං පෙසෙය්‍යාමා” ති ආහ. තෙ පුනපි යාවිත්වා ගමනං අලභන්තා “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා සෙනාසනං සංසාමෙත්වා උපාසකෙ ආපුච්ඡිත්වා අනුක්කමෙන ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං මහාථෙරෙ ච තස්ස වන්දනාය වන්දිත්වා දුතියදිවසෙ සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරිත්වා වුළුපාලස්ස තං පවත්තිං වත්වා තෙන “අයං, හත්තෙ, මය්හං භාගිනෙය්‍යො පාලිතො නාම, ඉමං පෙසිස්සාමි” ති වුත්තෙ, “මග්ගො සපරිස්සයො, න සක්කා ඵකෙන ගහට්ඨෙන ගන්තුං, තස්මා පබ්බාපෙතබ්බො” ති තං පබ්බාපෙත්වා පෙසෙසුං. සො අනුක්කමෙන ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තානං තස්ස ඔරොවෙත්වා තං ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අඤ්ඤතරස්ස ගාමස්ස සාමන්තා අරඤ්ඤට්ඨානෙ ඵකිස්සා කට්ඨභාරියා ගායන්තියා සද්දං සුත්වා පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා යට්ඨිකොටිං විස්සජ්ජෙත්වා “තිට්ඨථ, හත්තෙ, මුහුත්තං යාවාහං ආගච්ඡාමි” ති වත්වා තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා තත්ථ සීලවිපත්තිං පාපුණි. ථෙරො ඉදානිමෙව ඉත්ථියා ගීතසද්දො සුතො, සාමණෙරො ච විරායති, නූන සීලවිපත්තිං පත්තො හවිස්සති” ති විත්තෙසි. සොපි ආගන්ත්වා “ගච්ඡාම, හත්තෙ” ති ආහ. ථෙරො “කිං පාපො ජාතොසි” ති පුච්ඡි. සාමණෙරො තුණ්හි හුත්වා පුන පුච්ඡිතොපි

න කටෙසි. ටෙරො “තාදිසෙන පාපෙන මය්හං යට්ඨිගහණකිව්වං නත්ථි, ගච්ඡ ත්ව”න්ති වත්වා පුන තෙන “බහුපරිස්සයො මග්ගො, තුම්හෙ ව අන්ධා, කථං ගම්ස්සථා”ති වුත්තෙ “බාල ඉඳෙව මෙ නිපජ්ජිත්වා මරන්තස්සාපි අපරාපරං පරිවත්තෙන්තස්සාපි තාදිසෙන ගමනං නාම නත්ථි”ති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො –

95.

“අන්ධොහං භතනෙන්තොස්මි, කන්තාරද්ධානපක්ඛන්දො;
සයමානොපි ගච්ඡිස්සං, න සභායෙන පාපෙනා”ති. – ගාථං අභාසිත්ථ;

තත්ථ අන්ධොති වක්ඛුවිකලො. භතනෙන්තොති විනට්ඨවක්ඛුකො, තෙන “පයොගච්ඡත්තිවසෙනාහං උපභතනෙන්තත්තාය අන්ධො, න ජච්චන්ධභාවෙනා”ති යථාචුත්තං අන්ධභාවං විසෙසෙති. අථ වා “අන්ධො”ති ඉදං “අන්ධෙ ජිණ්ණෙ මාතාපිතරො පොසෙති”තිආදීසු (ම. නි. 2.288) විය මංසවක්ඛුවෙකල්ලදීපනං, “සබ්බෙපිමෙ පරිබ්බාජකා අන්ධා අවක්ඛුකා” (උදා. 54) “අන්ධො එකවක්ඛු ද්විවක්ඛු”තිආදීසු (අ. නි. 3.29) විය න පඤ්ඤාවක්ඛුවෙකල්ලදීපනන්ති දස්සෙතුං “භතනෙන්තොස්මි”ති වුත්තං, තෙන මුඛ්‍යමෙව අන්ධභාවං දස්සෙති. කන්තාරද්ධානපක්ඛන්දොති කන්තාරෙ විවතෙ දීඝමග්ගං අනුපවිට්ඨො, න ජාතිකන්තාරාදිගහනං සංසාරද්ධානං පටිපන්නොති අධිජ්ජායො. තාදිසඤ්ඤි කන්තාරද්ධානං අයං ටෙරො සමතික්කමිත්වා යීතො, සයමානොපිති සයන්තොපි, පාදෙසු අවහන්තෙසු උරෙන ජණ්ණකාහි ව භූමියං සංසරන්තො පරිවත්තෙන්තොපි ගච්ඡෙය්‍යං. න සභායෙන පාපෙනාති තාදිසෙන පාපපුග්ගලෙන සභායභූතෙන සද්ධිං න ගච්ඡිස්සන්ති යොජනා. තං සුත්වා ඉතරො සංවෙගජාතො “භාරියං වත මයා සාහසිකකම්මං කත”න්ති බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තො වතසණ්ඩං පක්ඛන්දො ව අහොසි. අථ ටෙරස්ස සීලතෙජෙන පණ්ඩුකම්බලසීලාසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. තෙන සක්කො තං කාරණං ඤත්වා ටෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා සාවත්ථිගාමීපුරිසං විය අත්තානං ඤාපෙත්වා යට්ඨිකොටිං ගණ්හන්තො මග්ගං සබ්බිජිත්වා තදහෙව සායන්තෙ සාවත්ථියං ටෙරං නෙත්වා තත්ථ ජෙතවතෙ වුළපාලිතෙන කාරිත්‍ය පණ්ණසාලාය ඵලකෙ නිසීදාපෙත්වා තස්ස සභායවණ්ණෙන ටෙරස්ස ආගතභාවං ජානාපෙත්වා පක්කාමි; වුළපාලිතොපි තං යාවජීවං සක්කච්චං උපට්ඨාසිති.

වක්ඛුපාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. බණ්ඩසුමනත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

එකපුජ්ථං වජීත්වානාති ආයස්මතො බණ්ඩසුමනත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ථූපස්ස සමන්තතො වන්දනාවෙදිකාය පරික්ඛිජිත්වා මහන්තං පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු උළාරං සම්පත්තිං අනුභවන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කුටුම්භිකකුලෙ නිබ්බන්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ කනකථූපං උද්දිස්ස රඤ්ඤා පුජඵසුජාය

කයිරමානාය පුජ්ථානි අලහන්තො එකං බණ්ඩසුමනපුජ්ථං දිස්වා මහතා මුලෙන තං කිණිත්වා ගණහන්තො වෙනියෙ පුජං කරොන්තො උළාරං පිතිසොමනස්සං උජ්ජාදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බන්තිත්වා අසීති වස්සකොට්ඨො සග්ගසුඛං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ පාඨායං මල්ලරාජකුලෙ නිබ්බන්ති. තස්ස ජාතකාලෙ ගෙහෙ බණ්ඩසක්ඛරා සුමනපුජ්ථානි ව උජ්ජන්තානි අගෙසුං. තෙනස්ස බණ්ඩසුමනොති නාමමකංසු. සො විඤ්ඤුතං පත්තො භගවති පාඨායං චුන්දස්ස අම්බවනෙ විහරන්තෙ උපසඬකම්තිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.15-20) –

“පදුමුත්තරො නාම ජීනො, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව, සම්බුද්ධො පරිනිබ්බුතො.

“නිබ්බුතෙ ව මහාවීරෙ, ථූපො විත්ථාරිකො අහු;
දුරතොව උපට්ඨෙන්නි, ධාතුගෙහවරුත්තමෙ.

“පසන්නවිත්තො, සුමනො, අකං චන්දනවෙදිකං;
දිස්සති ථූපබන්ධො ව, ථූපානුච්ඡවිකො තදා.

“භවෙ නිබ්බන්තමානම්හි, දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ;
ඔමත්තං මෙ න පස්සාමි, පුබ්බකම්මස්සිදං එලං.

“පඤ්චදසකප්පසතෙ, ඉතො අට්ඨ ජනා අහුං;
සබ්බෙ සමත්තනාමා තෙ චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පුරිමජාතිං අනුස්සරන්තො තත්ථ අත්තනො සුමනපුජ්ථපරිච්චාගස්ස සග්ගසම්පත්තිනිමිත්තකං නිබ්බානුපනිස්සයනඤ්ච දිස්වා උදානවසෙන තමත්ථං පකාසෙන්නො –

96.

“එකපුජ්ථං චජිත්වාන, අසීති වස්සකොට්ඨො;
සග්ගෙසු පරිවාරෙත්වා, සෙසකෙනම්හි නිබ්බුතො”ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ එකපුජ්ථන්ති එකං කුසුමං, තං පන ඉධ සුමනපුජ්ථං අධිජ්ජෙතං.
චජිත්වානාති සත්ථු ථූපපුජාකරණවසෙන පරිච්චජිත්වා පරිච්චාගහෙතු. අසීති වස්සකොට්ඨොති මනුස්සගණනාය වස්සානං අසීති කොට්ඨො, අච්චන්තසංයොගෙ වෙතං උපයොගවචනං, ඉදඤ්ච ඡසු කාමසග්ගෙසු දුතියෙ අපරාපරුජ්ජන්තිවසෙන චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. තස්මා සග්ගෙසුති තාවතිංසසඬබාතෙ සග්ගලොකෙ, පුනථපුනං උජ්ජජ්ජනවසෙන හෙත්ථ බහුවචනං. පරිවාරෙත්වාති රූපාදීසු ආරම්මණෙසු ඉන්ද්‍රියානි පරිවාරෙත්වා සුඛං අනුභවිත්වා, දෙවච්ඡරාහි වා අත්තානං

පරිවාරෙන්වා උපට්ඨාපෙන්වා. සෙසකෙනමිහි නිබ්බූතොති පුජ්ඵපුජාය වසෙන පවත්තකුසලචෙනනාසු භවසම්පත්ති දායකකම්මතො සෙසෙන යං තත්ථ විච්චුපනිස්සයභුතං, තං සන්ධාය වදති. බහු හි තත්ථ පුබ්බාපරවසෙන පවත්තා චෙනනා. සෙසකෙනාති වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන අපරික්ඛිණෙයෙව තස්මිං කම්මවිපාකෙ නිබ්බූතො අමිහි, කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බූතොස්මි. එතෙන යස්මිං අත්තභාවෙ යත්වා අත්තනා අරහත්තං සච්ඡිකතං, සොපි වරිමත්තභාවො තස්ස කම්මවිපාකොති දස්සෙති. යාදිසං සන්ධාය අඤ්ඤත්ථාපි “තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනා”ති (පාරා. 228; සං. නි. 1.131) වුත්තං.

බණ්ඩසුමනත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. තිස්සත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

හිත්වා සතපලං කංසන්ති ආයස්මතො තිස්සත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ යානකාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවත්තං දිස්වා පසන්නමානසො චන්දනබණ්ඩෙන ඵලකං කත්වා භගවතො උපනාමෙසි, තඤ්ච භගවා පරිභුඤ්ඡි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ රොරුවනගරෙ රාජකුලෙ නිබ්බත්ති. සො වයජ්ජත්තො පිතරි කාලඤ්ඤාතෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො බිම්බිසාරරඤ්ඤො අදිට්ඨසභායො හුත්වා තස්ස මණ්ඩුත්තාවත්ථාදිති පණ්ණාකාරාති පෙසෙසි. තස්ස රාජා බිම්බිසාරො පුඤ්ඤවත්තතං සුත්වා පටිපාහනං පෙසෙන්නො චිත්තපටෙ බුද්ධවරිතං සුවණ්ණපටිටෙ ව පටිච්චසමුජ්ජාදං ලිබාපෙන්වා පෙසෙසි. සො තං දිස්වා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරනාය පච්ඡිමභවිකනාය ව චිත්තපටෙ දස්සෙන්නං බුද්ධවරිතං සුවණ්ණපටිටකෙ ලිඛිතං පටිච්චසමුජ්ජාදක්කමඤ්ච ඔලොකෙත්වා පවත්තිනිවත්තියො සල්ලක්ඛෙත්වා සාසනක්කමං හදයෙ යටෙත්වා සඤ්ජාතසංවෙගො “දිට්ඨො මයා භගවතො වෙසො, සාසනක්කමො ව එකපදෙසෙන ඤාතො, බහුදුක්ඛා කාමා බහුපායාසා, කිං දානි මය්හං සරාවාසෙනා”ති රජ්ජං පභාය කෙසමස්සුං ඔභාරෙන්වා කාසායානි වත්ථානි අවිජාදෙන්තො භගවත්තං උද්දිස්ස පබ්බජිත්වා මත්තිකාපත්තං ගහෙත්වා රාජා පුක්කුසාති විය මහාජනස්ස පරිදෙවත්තස්සෙව නගරතො නික්ඛමිත්වා අනුක්කමෙන රාජගහං ගන්ත්වා තත්ථ සජ්ජසොණ්ඩිකපබ්භාරෙ විහරන්තං භගවත්තං උපසඤ්චිකමිත්වා චන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මදෙසනං සුත්වා විපස්සනාය කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා යුත්තජ්ජයුත්තො විහරන්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙන්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.37-42) –

“යානකාරො පුරෙ ආසිං, දාරුකම්මෙ සුසික්ඛිතො;
චන්දනං ඵලකං කත්වා, අදාසිං ලොකබන්ධුනො.

“පභාසති ඉදං බාමිහං, සුවණ්ණස්ස සුනිම්මිතං;

හත්ථියානං අස්සයානං, දිබ්බයානං උපට්ඨිතං.

“පාසාදා සිව්කා වෙව, නිබ්බත්තන්ති යදිච්ඡකං;
අක්ඛුබ්භං රතනං මය්භං, ඵලකස්ස ඉදං ඵලං.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, ඵලකං යමභං දදිං;
දුග්ගති නාභිජානාමි, ඵලකස්ස ඉදං ඵලං.

“සත්තපඤ්ඤාසකප්පමිහි, චතුරො නිමිත්තාවිභයා;
සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්භං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා උදානවසෙන අත්තනො පටිපත්තිං කට්ඨන්තො –

97.

“හිත්වා සතපලං කංසං, සොවණ්ණං සතරාජිකං;
අග්ගහිං මත්තිකාපත්තං, ඉදං දුතියාභිසෙවන” න්ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ හිත්වාති පරිච්චජිත්වා. සතපලන්ති සතං පලානි යස්ස, තං
සතපලපරිමාණං. කංසන්ති ටාලං. සොවණ්ණන්ති සුවණ්ණමයං. සතරාජිකන්ති
හිත්තිවිචිත්තතාය ච අනෙකරූපරාජිචිත්තතාය ච අනෙකලෙඛායුත්තං. අග්ගහිං
මත්තිකාපත්තන්ති එවරූපෙ මහාරහෙ භාජනෙ පුබ්බෙ භුඤ්ජිත්වා බුද්ධානං ඔවාදං
කරොන්තො “ඉදානාභං තං ඡඩ්ඛිත්වා මත්තිකාමයපත්තං අග්ගහෙසිං, අහො,
සාධු, මයා කතං අරියවතං අනුග්ගිත” න්ති භාජනකිත්තනාපදෙසෙන රජ්ජපරිච්චාගං
පබ්බජ්ජපගමනඤ්ච අනුමොදන්තො වදන්ති. තෙනාභ “ඉදං දුතියාභිසෙවන” න්ති.
පයමං රජ්ජාභිසෙවනං උපාදාය ඉදං පබ්බජ්ජපගමනං මම දුතියං අභිසෙවනං. තඤ්ඤි
රාගාදීහි සංකිලිට්ඨං සාසඩ්ධිකං සපරිසඩ්ධිකං කම්මං අනත්ථසඤ්ඤිතං දුක්ඛපටිබද්ධං
නිහීනං, ඉදං පන තංවිපරියායතො උත්තමං පණිතන්ති අධිප්පායො.

තිස්සත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අභයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

රූපං දිස්වා සති මුට්ඨානි ආයස්මතො අභයත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං
උපචින්නො සුමේධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං
පත්තො එකදිවසං සුමේධං භගවත්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො සලලපුප්ථෙහි
පුප්ථකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවෙසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි
කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා අභයොති ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො හෙතුසම්පත්තියා
වොදියමානො එකදිවසං විහාරං ගතො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො

පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විහරති. අඨස්ස එකදිවසං ගාමං පිණ්ඩාය පට්ටියස්ස අලඬිකතපටියත්තං මාතුගාමං දිස්වා අයොනිසොමනසිකාරවසෙන තස්ස රූපං ආරබ්භ ඡන්දරාගො උප්පජ්ජී, සො විහාරං පටිසිත්වා “සතිං විස්සජ්ජිත්වා ඔලොකෙන්තස්ස රූපාරම්මණෙ මය්හං කිලෙසො උප්පන්තො, අයුත්තං මයා කත”න්ති අත්තනො විත්තං නිග්ගණ්හන්තො තාවදෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.43-47) –

“සුමෙධො නාම නාමෙන, සයම්භූ අපරාජිතො;
විවෙකමනුබුහන්තො, අජ්ඣොගහි මභාවනං.

“සලලං පුජ්ජිතං දිස්වා, ගන්ථිත්වාන වටංසකං;
බුද්ධස්ස අභිරොපෙසිං, සම්මුඛා ලොකනායකං.

“තිංසකප්පසහස්සමිහි, යං පුජ්ථමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“ඌනවීසෙ කප්පසතෙ, සොළසාසුං සුනිම්මිතා;
සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසො ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො කිලෙසුප්පත්තිනිදස්සනෙන “කිලෙසෙ අනුවත්තෙන්තස්ස වට්ටදුක්ඛතො නත්ථෙව සිසුක්ඛිපනං. අහං පන තෙ නානුවත්ති”න්ති දස්සෙන්තො –

98.

“රූපං දිස්වා සති මුට්ඨා, පියං නිමිත්තං මනසිකරොතො;
සාරත්තචිත්තො වෙදෙති, තඤ්ච අජ්ඣොස තිට්ඨති;

තස්ස වඩ්ඪන්ති ආසවා, භවමූලොපගාමිනො”ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ රූපන්ති රජ්ජනීයං රූපායතනං, තං පනෙත්ථ ඉත්ථීරූපං අධිජ්ජෙතං. දිස්වාති චක්ඛුතා දිස්වා, චක්ඛුද්වාරානුසාරෙන නිමිත්තානුබාඤ්ජනසල්ලක්ඛණවසෙන තං ගහෙන්වා, තස්ස තථාගහණහෙතුති අත්ථො. සති මුට්ඨාති අසුභසභාවෙ කායෙ “අසුභ”න්ත්ථෙව පවත්තනසති නට්ඨා. යථා පන රූපං දිස්වා සති නට්ඨා, තං දස්සෙන්තො ආහ “පියං නිමිත්තං මනසිකරොතො”ති. යථාඋපට්ඨිතං ආරම්මණං “සුභං සුඛ”න්තිආදිනා පියනිමිත්තං කත්වා අයොනිසොමනසිකාරෙන මනසිකරොතො සති මුට්ඨාති යොජනා. තථා භූතොව සාරත්තචිත්තො වෙදෙතීති සුට්ඨු රත්තචිත්තො හුත්වා තං රූපාරම්මණං අනුභවති අභිනන්දති, අභිනන්දන්තො පන තඤ්ච අජ්ඣොස තිට්ඨති අජ්ඣොසාය තං ආරම්මණං ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා චත්තති වෙව, ඵලංභූතස්ස ව තස්ස

වඩිසන්ති ආසවා හවමුලොපගාමීනොති හවස්ස සංසාරස්ස මූලභාවං කාරණභාවං
 උපගමනසභාවා කාමාසවාදයො චත්තාරොපි ආසවා තස්ස පුග්ගලස්ස උපරුපරි
 වඩිසන්තියෙව, න භායන්ති. මය්හං පන පටිසඬ්ඛානෙ යත්වා විපස්සනං වඩිසෙත්වා
 සච්චානි පටිවිජ්ඣානන්තස්ස මග්ගපටිපාටියා තෙ චත්තාරොපි ආසවා අනවසෙසනො
 පහිනා පරික්ඛිණාති අධිප්පායො.

අභයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. උත්තියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සද්දං සුත්වා සති මුට්ඨාති ආයස්මතො උත්තියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයං පුඤ්ඤං
 උපවිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං
 පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො ගොනකාදිඅත්ථනං
 සඋත්තරච්ඡදං බුද්ධාරහං පල්ලඬ්ඛකං ගන්ධකුටියං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. සො තෙන
 පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං
 සකාරාජකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස උත්තියොති නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො
 සත්ථු ඤාතිසමාගමෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං
 කරොන්තො එකදිවසං නාමං පිණ්ඩාය පටිට්ඨො අත්තරාමග්ගෙ මාතුගාමස්ස
 ගීතසද්දං සුත්වා අයොනියොමනසිකාරවසෙන තත්ථ ඡන්දරාගෙ උප්පන්නො
 පටිසඬ්ඛානබලෙන තං වික්ඛම්හෙත්වා විහාරං පටිසිත්වා සඤ්ජාතසංවෙගො
 දිවාට්ඨානෙ නිසීදිත්වා තාවදෙව විපස්සනං වඩිසෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන
 චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.15.48-52) –

“සුමෙධස්ස භගවතො, ලොකපෙට්ඨස්ස තාදිනො;
 පල්ලඬ්ඛකො හි මයා දින්නො, සඋත්තරසපච්ඡදො.

“සත්තරතනසම්පන්නො, පල්ලඬ්ඛකො ආසි සො තදා;
 මම සඬ්ඛප්පමඤ්ඤාය, නිබ්බත්ති සදා මම.

“තිංසකප්පසහස්සම්භි, පල්ලඬ්ඛකමදදිං තදා;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, පල්ලඬ්ඛකස්ස ඉදං ඵලං.

“විසකප්පසහස්සම්භි, සුවණ්ණාභා තයො ජනා;
 සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො කිලෙසුප්පත්තිනිදස්සනෙන “කිලෙසෙ
 අපිගුච්ඡන්තස්ස නත්ථි වට්ටදුක්ඛතො සිසුක්ඛිපනං, අහං පන තෙ පිගුච්ඡමෙවා”ති
 දස්සෙන්නො –

99.

“සද්දං සුත්වා සති මුට්ඨා, පියං නිමිත්තං මනසිකරොතො;
සාරත්තවිත්තො වෙදෙති, තඤ්ච අප්ඤ්ඤාසා නිට්ඨති;

තස්ස වඩ්ඪන්ති ආසවා, සංසාර උපගාමිනො”ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ සද්දන්ති රජ්ජනියං සද්දාරම්මණං, සංසාරඋපගාමිනොති –

“ඛන්ධානඤ්ච පටිපාටි, ධාතුආයතනාන ව;
අඛිබ්බාවිජිත්තං චත්තමානා, සංසාරොති පවුච්චති”ති. –

එවං චුත්තසංසාරවට්ටකාරණං හුත්වා උපගමෙත්තීති සංසාරඋපගාමිනො,
“සංසාරුපගාමිනො”ති වා පාඨො. සෙසං අනන්තරගාථාය චුත්තනයමෙව.

උත්තියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. (දුතිය) දෙවසහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සම්මප්පධානසම්පත්තොති ආයස්මතො දෙවසහත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං
කුසලං උපවිනන්තො සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤානං
පත්තො එකදිවසං සිඛිං භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ඛන්ධුජීවකපුප්ථෙහි පූජං
අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං
බුද්ධුජීවකපුප්ථෙහි සකාරාජකුලෙ නිබ්බන්ති, තස්ස දෙවසහොති නාමං
අභාසි. සො වයප්පත්තො චුම්ඛට්ඨකලහවූපසමනත්ථං සත්ථරි ආගතෙ
බුද්ධානුභාවං දිස්වා පසන්නමානසො සරණෙසු පතිට්ඨිතො පුන නිග්‍රොධාරාමෙ
සත්ථරි විහරන්තෙ සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා
කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.
තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.16.1-6) –

“චන්දංව විමලං සුද්ධං, විජ්ජසන්නමනාවිලං;
නන්දිභවපරික්ඛිණං, තිණ්ණං ලොකෙ විසත්තිකං.

“නිබ්බාපයන්තං ජනතං, තිණ්ණං තාරයතං වරං;
මුනිං වනම්හි ක්කායන්තං, එකග්ගං සුසමාහිතං.

“ඛන්ධුජීවකපුප්ථානි, ලගෙත්වා සුත්තකෙනහං;
බුද්ධස්ස අභිරොපයිං, සිඛිනො ලොකබන්ධුනො.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“ඉතො සත්තමකෙ කප්පෙ, මනුජින්දො මහායසො;
සමන්තවක්ඛුනාමාසි, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනා අධිගතං විමුත්තිසුඛං නිස්සාය
උප්පන්නපීතියොමනස්සො උදානවසෙන -

100.

“සම්මප්පධානසම්පන්නො, සතිපට්ඨානගොචරො;
විමුත්තිකුසුමසඤ්ජන්නො, පරිනිබ්බිස්සත්‍යනාසචො” ති. - ගාථං අභාසි;

තත්ථ සම්මප්පධානසම්පන්නොති සම්පන්නචතුබ්බිධසම්මප්පධානො, තෙහි
කත්තබ්බකිච්චං සම්පාදෙත්වා යීතොති අත්ථො. සතිපට්ඨානගොචරොති
කායානුපස්සනාදයො සතිපට්ඨානා ගොචරො පචත්තිට්ඨානං එතස්සාති
සතිපට්ඨානගොචරො, චතුසු සතිපට්ඨානෙසු පතිට්ඨිතවිත්තොති අත්ථො.
ගුණසොහෙන පරමසුගන්ධා විමුත්තියෙව කුසුමානි, තෙහි සබ්බසො සම්මදෙව
සඤ්ජන්නො විභූසිතො අලංකිතොති විමුත්තිකුසුමසඤ්ජන්නො.
පරිනිබ්බිස්සත්‍යනාසචොති එවං සම්මා පටිපජ්ජන්නො හික්ඛු නචිරස්සෙව
අනාසචො හුත්වා පරිනිබ්බිස්සති සඋපාදිසෙසාය අනුපාදිසෙසාය ච
නිබ්බානධාතුයාති අත්ථො. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං අහොසි.

(දුතිය) දෙවසහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දසමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. එකාදසමවග්ගො

1. බෙලට්ඨානිකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

හිත්වා ගිහිත්තං අනවොසිතත්තොතිආදිකා ආයස්මතො
බෙලට්ඨානිකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො
ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණසිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගන්ත්වා සරාවාසං පභාය
ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඉසිහි පරිවුතො විවරන්තො එකදිවසං වෙස්සභුං භගවන්තං
දිස්වා පිතියොමනස්සජාතො සත්ථු ඤාණසම්පත්තිං නිස්සාය පසන්නමානසො
ඤාණං උද්දිස්ස පුප්ථෙහි පුප්ථං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා
බෙලට්ඨානිකොති ලද්ධනාමො විඤ්ඤතං පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා
පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා කොසලරට්ඨෙ අරඤ්ඤෙ
විහරන්තො අලසො කායදළ්භිබ්බලො ඵරුසවාචො අහොසි, සමණධම්මෙ විත්තං න
උප්පාදෙසි. අථ නං භගවා ඤාණපරිපාකං ඔලොකෙන්වා -

101.

“හිත්වා ගිහිත්තං අනවොසිතත්තො, මුඛනඬිගලී ඔදරිකො කුසිතො;
මහාවරාහොව නිවාපපුටියො, පුනප්පුනං ගබ්භමුපෙති මන්දො”ති. –

ඉමාය ඔහාසගාථාය සංවෙපෙසි. සො සත්ථාරං පුරතො නිසින්නං විය දිස්වා තඤ්ච
ගාථං සුත්වා සංවෙගජාතො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා විපස්සනං පටිඨපෙත්වා
නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.14.41-46) –

“කණ්ණිකාරංව ජොතන්තං, නිසින්නං පබ්බතන්තරෙ;
ඔහාසෙන්නං දිසා සබ්බා, ඔසධිං විය තාරකං.

“තයො මාණුවකා ආසුං, සකෙ සිජ්පෙ සුසික්ඛිතා;
බාරිහාරං ගහෙත්වාන, අන්වෙන්ති මම පච්ඡතො.

“පුටකෙ සත්ත පුජ්ථානි, නික්ඛිත්තානි තපස්සිනා;
ගහෙත්වා තානි ඤාණමිහි, වෙස්සභුස්සාහිරොපයිං.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ථමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඤාණපුජායිදං ඵලං.

“එකුනතිංසකජ්ජමිහි, විපුලාභසනාමකො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථු ඔවාදං පටිපුජෙන්නො බ්‍යතිරෙකමුඛෙන ච අඤ්ඤං
බ්‍යාකරොන්නො තමෙව ගාථං පච්චුදාහාසි.

තත්ථ හිත්වා ගිහිත්තන්ති ගහට්ඨභාවං පරිච්චජිත්වා පබ්බජිත්වාති අත්ථො.
අනවොසිතත්තොති අනුරූපං අවොසිතත්තො, යදත්ථං සාසනෙ පබ්බජන්තස්ස
අනුරූපපරිඤ්ඤාදීනං අතීරිතත්තා අපරියොසිතභාවො අකතකරණියොති අත්ථො.
අථ වා අනවොසිතත්තොති අනුඅවොසිතසභාවො, විසුද්ධිනං මග්ගානඤ්ච
අනුපටිපාටියා වසිතබ්බවාසස්ස අකතාවි, දසසු අරියවාසෙසු අවුසිතවාති අත්ථො.
මුඛසඬ්ඛාතං නඬිගලං ඉමස්ස අත්ථීති මුඛනඬිගලී. නඬිගලෙන විය පථවිං පරෙසු
ඵරුසවාචජ්ජයොගෙන අත්තානං බනන්තොති අත්ථො. ඔදරිකොති උදරෙ පසුතො
උදරපොසනතජ්ජරො. කුසිතොති අලසො, භාවනං අනනුයුඤ්ජන්තො. ඵලංභූතස්ස
නිජ්ථත්ති. දස්සෙන්නො ආහ “මහාවරාහොව නිවාපපුටියො, පුනප්පුනං
ගබ්භමුපෙති මන්දො”ති. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. ඵත්ථ ව යථා
පබ්බජිත්වා අනවොසිතාදිසභාවතාය පුනප්පුනං ගබ්භමුපෙති මන්දො, න ඵලං
මාදිසො පණ්ඨිතො. තබ්බිපරිතසභාවතාය පන සම්මාපටිපත්තියා මත්ථකං
පාපිතත්තා පරිනිබ්බායතීති බ්‍යතිරෙකමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකාසීති දට්ඨබ්බන්ති.

බෙලට්ඨානිකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සෙතුවිජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

මානෙන වඤ්චිතාසෙති ආයස්මතො සෙතුවිජත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං
උපචින්නො තිස්සස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා
විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං තිස්සං භගවන්තං දිස්වා පසන්නාමානසො සුමධුරං
පනසඵලං අභිසඬ්ඛනං නාළිකෙරසාලවං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මි.
බුද්ධජපාදෙ අඤ්ඤතරස්ස මණ්ඩලිකරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති,
සෙතුවිජොතිස්ස නාමං අහොසි. සො පිතරි මනෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො
උස්සාහසත්තීනං අභාවෙන රාජකිව්වානි විරාධෙන්තො රජ්ජං පරහත්ථගනං කත්වා
දුක්ඛජ්ජත්තියා සංවෙගජාතො ජනපදවාරිකං චරන්තං භගවන්තං දිස්වා
උපසඬ්ඛමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා පරිකම්මං කරොන්තො
තදභව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.17.13-17) –

“තිස්සස්ස ඛො භගවතො, පුබ්බෙ ඵලමදාසහං;
නාළිකෙරඤ්ච පාදාසිං, ඛජ්ජකං අභිසම්මතං.

“බුද්ධස්ස තමහං දත්වා, තිස්සස්ස තු මහෙසිනො;
මොදාමහං කාමකාමී, උපපජ්ජිං යමිච්ඡකං.

“ද්වෙනවුතෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමී, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“ඉතො තෙරසකජ්ජමිහි, රාජා ඉන්දසමො අහු;
සත්තරතනසම්පත්තො, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා කුම්භිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.
අරහත්තං පන පත්වා කිලෙසෙ ගරහන්තො –

102.

“මානෙන වඤ්චිතාසෙ, සඬ්ඛාරෙසු සංකිලිස්සමානාසෙ;
ලාභාලාභෙන මථිතා, සමාධිං නාධිගච්ඡන්ති” ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ මානෙන වඤ්චිතාසෙති “සෙය්‍යාහමස්මි” තිආදිනසජ්ජවත්තෙන
මානෙන අත්තුක්කංසනපරවම්භනාදිවසෙන කුසලභණ්ඩවිජේදනෙන විජ්ජලද්ධා.
සඬ්ඛාරෙසු සංකිලිස්සමානාසෙති අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු චක්ඛාදිසු වෙච රූපාදිසු ච
සඬ්ඛතධම්මෙසු සංකිලිස්සමානා, “එතං මම, එයොහමස්මි, එයො මෙ අත්තා” ති
තංතිමිත්තං තණ්හාගාහාදිවසෙන සංකිලෙසං ආපජ්ජමානා. ලාභාලාභෙන මථිතාති

පත්තවිවරාදීනඤ්චෙව චත්ථාදීනඤ්ච ලාභෙන තෙසංයෙව ච අලාභෙන තංනිමිත්තං
 උප්පන්නෙන ආත්මනායපටිසෙහි මට්ඨිතා මද්දිතා අභිභූතා. නිදස්සනමත්තඤ්චෙනං
 අවසිට්ඨලොකධම්මානම්පෙත්ථ සඤ්ඤා දට්ඨබ්බො. සමාධිං නාධිගච්ඡන්තීති තෙ
 එවරුපා පුග්ගලා සමාධිං සමථවිපස්සනාවසෙන විත්තෙකග්ගතං කදාවිපි න
 වින්දන්ති න පටිලහන්ති න පාපුණන්ති සමාධිසංවත්තනිකානං ධම්මානං අභාවතො,
 ඉතරෙසඤ්ච භාවතො. ඉධාපි යථා මානාදීහි අභිභූතා අවිද්දසුනො සමාධිං
 නාධිගච්ඡන්ති, න එවං විද්දසුනො. තෙ පන මාදිසා තෙහි අනභිභූතා සමාධිං
 අධිගච්ඡන්තෙවාති බ්‍යාතිරෙකමුඛෙන අඤ්ඤාබ්‍යාකරණන්ති වෙදිතබ්බං.

සෙනුච්ඡත්තේරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ඛන්ධුරත්තේරගාථාවණ්ණනා

නාහං එතෙන අත්ථිකොති ආයස්මතො ඛන්ධුරත්තේරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤාතරස්ස
 රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ ගොපකො හුත්වා එකදිවසං භගවත්තං සපරිසං
 රාජඤ්ඤානං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො කණුවෙරපුප්ඵානි ගහෙත්වා
 සසඬ්ඤාං ලොකනායකං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ
 නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
 සීලවතීනගරෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ඛන්ධුරොතිස්ස නාමං අහොසි.
 සො විඤ්ඤානං පත්තො කෙනවිදෙව කරණීයෙන සාවත්ථියං ගතො උපාසකෙහි
 සද්ධිං විහාරං ගතො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා
 ඤාණස්ස පරිපාකත්තා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.
 තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.17.7-12) –

“සිද්ධත්ථො නාම භගවා, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
 පුරක්ඛතො සාවකෙහි, නගරං පටිපජ්ජථ.

“රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ ආසිං, ගොපකො අභිසම්මතො;
 පාසාදෙ උපවිට්ඨොහං, අද්දසං ලොකනායකං.

“කණුවෙරං ගහෙත්වාන, භික්ඛුසඬ්ඤා සමොකිරිං;
 බුද්ධස්ස විසුං කත්වාන, තතො භියොසා සමොකිරිං.

“චතුත්තවුත්තො කප්පෙ, යං පුප්ඵමහිපුප්ඵං;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුප්ඵායිදං එලං.

“සත්තාසිතිමිහිතො කප්පෙ, චතුරාසුං මහිද්ධිකා;
 සත්තරතනසම්පන්නා, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා කතඤ්ඤභාවෙ යත්වා අත්තනො උපකාරස්ස රඤ්ඤො පච්චුපකාරං කාතුං සීලවතීනගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙන්නො සච්චානි පකාසෙසි. රාජා සච්චපරියොසානෙ සොනාපන්නො භුත්වා අත්තනො නගරෙ සුදස්සනං නාම මහත්තං විහාරං කාරෙත්වා ථෙරස්ස නියානෙසි. මහාලාභසක්කාරො අහොසි. ථෙරො විහාරං සබ්බඤ්ච ලාභසක්කාරං සඤ්ඤාස්ස නියානෙත්වා සයං පුරිමනියාමෙනෙව පිණ්ඩාය වරින්වා යාපෙන්නො කතිපාහං තත්ථ වසින්වා සාවත්ථීං ගන්තුකාමො අහොසි. භික්ඛු, “හත්තෙ, තුම්හෙ ඉධෙව වසථ, සචෙ පච්චයෙහි වෙකල්ලං, මයං තං පරිපුරෙස්සාමා”ති ආහංසු. ථෙරො, “න මය්හං, ආවුසො, උළාරෙහි පච්චයෙහි අත්ථො අත්ථී, ඉතරීතරෙහි පච්චයෙහි යාපෙමි, ධම්මරසෙනෙවමිහි තිත්තො”ති දස්සෙන්නො –

103.

“නාහං එතෙන අත්ථීකො, සුඛිතො ධම්මරසෙන තප්පිතො;
පින්වා රසග්ගමුත්තමං, න ච කාභාමි විසෙන සන්ථව”න්ති. –

ගාථං අහාසි.

තත්ථ නාහං එතෙන අත්ථීකොති යෙන මං තුම්හෙ තප්පෙතුකාමා “පරිපුරෙස්සාමා”ති වදථ, එතෙන ආමිසලාභෙන පච්චයාමිසරසෙන නාහං අත්ථීකො, මය්හං එතෙන අත්ථො නත්ථී, සන්තුට්ඨී පරමං සුඛන්ති ඉතරීතරෙහෙව පච්චයෙහි යාපෙමිති අත්ථො. ඉදානි තෙන අනත්ථීකභාවෙ පධානකාරණං දස්සෙන්නො ආහ “සුඛිතො ධම්මරසෙන තප්පිතො”ති. සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මරසෙන වෙව නවවිධලොකුත්තරධම්මරසෙන ච තප්පිතො පිණිතො සුඛිතො උත්තමෙන සුඛෙන සුභිතොති අත්ථො. පින්වා රසග්ගමුත්තමන්ති සබ්බරසෙසු අග්ගං සෙට්ඨං තතොයෙව උත්තමං යථාචුත්තං ධම්මරසං පිචින්වා යීතො, තෙනාහ – “සබ්බරසං ධම්මරසො ජීනාතී”ති (ධ. ප. 354). න ච කාභාමි විසෙන සන්ථවන්ති ඵවරූපං රසුත්තමං ධම්මරසං පිචින්වා යීතො විසෙන විසසදිසෙන විසරසෙන සන්ථවං සංසග්ගං න කරිස්සාමි, තථාකරණස්ස කාරණං නත්ථීති අත්ථො.

බන්ධුරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. බිතකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ලහුකො වත මෙ කායොති ආයස්මතො බිතකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ යක්ඛසෙනාපති භුත්වා නිබ්බන්තො එකදිවසං යක්ඛසමාගමෙ නිසින්තො සත්ථාරං අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ නිසින්තං දිස්වා උපසඬකමිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදි. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා උළාරං පිතිසොමනස්සං පච්චෙදෙන්නො අප්ථොටෙන්තො උට්ඨන්තිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සො තෙන

පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, බිතකොතිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤානං පත්තො
 මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස මහිද්ධිකභාවං සුත්වා “ඉද්ධිමා භවිස්සාමි”ති
 පුබ්බහෙතුනා වොදියමානො පබ්බජිත්වා භගවතො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං
 ගහෙත්වා සමථවිපස්සනාසු කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි.
 තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.17.1-6) –

“පදුමො නාම නාමෙන, ද්විපදින්දො නරාසහො;
 පවනා අභිනික්ඛම්ම, ධම්මං දෙසෙති චක්ඛුමා.

“යක්ඛානං සමයො ආසි, අවිදුරෙ මහෙසිනො;
 යෙන කිච්චෙන සම්පත්තා, අජ්ඣාපෙක්ඛිංසු තාවදෙ.

“බුද්ධස්ස ගිරමඤ්ඤාය, අමතස්ස ච දෙසනං;
 පසන්නචිත්තො සුමනො, අජ්ඣොටෙත්වා උපට්ඨහිං.

“සුචිණ්ණස්ස ඵලං පස්ස, උපට්ඨානස්ස සත්ථුනො;
 තිංසකජ්ජසහස්සෙසු, දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

“ඌනතිංසෙ කජ්ජසතෙ, සමලඬිකතනාමකො;
 සත්තරතනසම්පන්නො, චක්ඛවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සවිසෙසං ඉද්ධිසු වසීභාවෙන අනෙකච්ඡිතං ඉද්ධිවිධං
 පච්චනුහොන්තො ඉද්ධිපාටිභාරියෙන අනුසාසනීපාටිභාරියෙන ච සත්තානං
 අනුග්ගහං කරොන්තො විහරති. සො භික්ඛුහි, “කථං ත්වං, ආවුසො, ඉද්ධි
 වළඤ්ජෙසි”ති පුට්ඨො තමත්ථං ආචික්ඛන්තො –

104.

“ලහුකො වත මෙ කායො, ථුට්ඨො ච පිතිසුබ්බෙන විපුලෙන;
 තුලම්ච ඵරිතං මාලුතෙන, පිලවතීච මෙ කායො”ති. –

ගාථං අහාසි. “උදානවසෙනා”තිපි වදන්තියෙව.

තත්ථ ලහුකො වත මෙ කායොති නිවරණාදිචික්ඛම්භනෙන වුද්දසව්ධෙන
 චිත්තපරිදමනෙන චතුර්ද්ධිපාදකභාවනාය සුට්ඨු විණ්ණවසීභාවෙන ච මෙ
 රූපකායො සල්ලහුකො වත, යෙන දන්ධං මහාභූතපච්චයම්පි නාම ඉමං කරජකායං
 චිත්තවසෙන පරිණාමෙමීති අධිප්පායො. ථුට්ඨො ච පිතිසුබ්බෙන විපුලෙනාති
 සබ්බත්ථකමෙව ඵරන්තෙන මහතා උළාරෙන පිතිසහිතෙන සුබ්බෙන ථුට්ඨො ච මෙ
 කායොති යොජනා. ඉද්ද්ච යථා කායො ලහුකො අහොසි, තං දස්සනත්ථං වුත්තං.
 සුබසඤ්ඤාක්කමනෙන හි සද්ධිංයෙව ලහුසඤ්ඤාක්කමනං හොති. සුබස්ස

ඵරණඤ්චේත්ථ තංසමුට්ඨානරූපවසෙන දට්ඨබ්බං කථං පන
 චතුත්ථජ්ඣානසමඬගිතො ජිතිසුඛඵරණං, සමතික්කන්තජිතිසුඛඤ්භි තන්ති චෙ?
 සච්චමෙතං, ඉදං පන න චතුත්ථජ්ඣානලක්ඛණවසෙන චුත්තං, අථ බො
 පුබ්බභාගවසෙන. “ජිතිසුඛොනා” ති පන ජිතිසහිතසදිසෙන සුඛෙන, උපෙක්ඛා හි
 ඉධ සන්තසභාවතාය ඤාණවිසෙසයොගතො ච සුඛන්ති අධිජ්ජෙතං. තථා හි චුත්තං
 “සුඛසඤ්ඤඤ්ච ලහුසඤ්ඤඤ්ච ඔක්කමති” ති (පටි. ම. 1.101).
 පාදකජ්ඣානාරම්මණෙන රූපකායාරම්මණෙන වා ඉද්ධිවිත්තෙන සහජාතං
 සුඛසඤ්ඤඤ්ච ලහුසඤ්ඤඤ්ච ඔක්කමති පච්ඤති ඵ්ඤති සම්පාපුණාතීති අයම්පි
 තත්ථ අත්ථො. තථා වාහ අට්ඨකථායං (පටි. ම. අට්ඨ. 2.3.12) – “සුඛසඤ්ඤා නාම
 උපෙක්ඛාසම්පයුත්තා සඤ්ඤා. උපෙක්ඛා හි සන්තං සුඛන්ති චුත්තං සායෙව
 සඤ්ඤා නිවරණෙහි චෙව විතක්කාදිපච්චනීකෙහි ච විමුත්තත්තා ලහුසඤ්ඤාතිපි
 චෙදිතබ්බා. තං ඔක්කන්තස්ස පනස්ස කරජකායොපි තූලපිචු විය සල්ලහුකො
 හොති. සො ඵචං වාතක්ඛිත්තතූලපිචුනො විය සල්ලහුකෙන දිස්සමානෙන කායෙන
 බ්‍රහ්මලොකං ගච්ඡති” ති. තෙනාහ “තූලමිච ඵරිතං මාලුතෙන, පිලවතීව මෙ
 කායො” ති. තස්සත්ථො – යදාහං බ්‍රහ්මලොකං අඤ්ඤං වා ඉද්ධියා ගන්තුකාමො
 හොමි, තදා මාලුතෙන වායුනා ඵරිතං විත්තං තූලපිචු විය ආකාසං ලඬ්ඝන්තොයෙව
 මෙ කායො හොතීති.

බිතකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මලිතවම්භත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

උක්කණ්ඨිතොති ආයස්මතො මලිතවම්භත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජන්ති? අයං
 කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හිමවන්තතො අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මි.
 ජාතස්සරෙ සකුණො හුත්වා නිබ්බන්ති, පදුමුත්තරො භගවා තං අනුග්ගණ්හන්තො
 තත්ථ ගන්ත්වා ජාතස්සරතීරෙ වඬ්ඤමති. සකුණො භගවන්තං දිස්වා
 පසන්තමානසො සරෙ කුමුදානි ගහෙන්වා භගවන්තං පූජෙසී. සො තෙන
 පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ
 කුරුකච්ඡනගරෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති,
 මලිතවම්භොතිස්ස නාමං අහොසී. සො විඤ්ඤුතං පත්තො පච්ඡාභූමභාටෙරං
 උපසඬ්ඤමිත්වා තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා
 විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො විහරති. තස්ස ච අයං සභාවො, යත්ථ
 හොජනසජ්ජායො දුල්ලහො, ඉතරෙ සුලහො, තතො න පක්කමති. යත්ථ පන
 හොජනසජ්ජායො සුලහො, ඉතරෙ දුල්ලහො, තත්ථ න වසති පක්කමතෙව. ඵචං
 විහරන්තො ච හෙතුසම්පන්නතාය මහාපුරිසජාතිකතාය ච නවිරස්සෙව විපස්සනං
 වඬ්ඤන්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.16.51-57) –

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, මහාජාතස්සරො අහු;
 පදුමුජ්ජලසඤ්ජන්තො, පුණ්ඩරීකසමොත්ථට්ටො.

“කුකුත්ථො නාම නාමෙන, තත්ථාසිං සකුණො තදා;

සීලවා බුද්ධිසම්පන්නො, පුඤ්ඤාපුඤ්ඤෙසු කොවිදො.

“පදුමුත්තරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
ජාතස්සරස්සාවිදුරෙ, සඤ්චරිත්ථ මහාමුනි.

“ජලජං කුමුදං ඡේත්වා, උපනෙසිං මහෙසිනො;
මම සඬකප්පමඤ්ඤාය, පටිග්ගහි මහාමුනි.

“තඤ්ච දානං දදිත්වාන, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
කප්පානං සතසහස්සං, දුග්ගතිං තුපපජ්ජහං.

“සොළසෙනො කප්පසතෙ, ආසුං වරුණනාමකා;
අට්ඨ ඵනෙ ජනාධිපා, චක්කවත්තී මහබ්බලා.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානෙන්නො –

105.

“උක්කණ්ඨිතොපි න වසෙ, රමමානොපි පක්කමෙ;
න ත්වෙවානත්ථසංහිතං, වසෙ වාසං විචක්ඛණො” ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ උක්කණ්ඨිතොපි න වසෙති යස්මිං ආවාසෙ වසන්තස්ස මෙ
භොජනසප්පායාලාහෙන අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු උක්කණ්ඨා අනභිරති උප්පජ්ජති,
තත්ථ උක්කණ්ඨිතොපි වසාමියෙව ඉතරසප්පායලාහෙන න පක්කමෙ න
පක්කමාමි. න වසෙති ඵත්ථ න-කාරෙනපි පක්කමෙතිපදං සම්බන්ධිතබ්බං.
රමමානොපි පක්කමෙති යස්මිං පන ආවාසෙ වසන්තස්ස මෙ
පච්චයවෙකල්ලාභාවෙන නත්ථි උක්කණ්ඨා, අඤ්ඤදත්ථු අභිරමාමි, ඵවං
අභිරමමානොපි අවසෙසසප්පායලාහෙන තතො පක්කමෙ, න වසෙය්‍යං. ඵවං
පටිපජ්ජන්නොවාහං නචිරස්සෙව සකත්ථං පච්චුපාදිත්ති. අයඤ්ඤෙත්ථ
අත්තපටිපත්තිපච්චවෙක්ඛණායං යොජනා. පරස්ස ඔවාදදානෙ පන වසෙය්‍ය න
පක්කමෙය්‍යාති විධානවසෙන යොජෙතබ්බං. න ත්වෙවානත්ථසංහිතං, වසෙ වාසං
විචක්ඛණොති යස්මිං ආවාසෙ පච්චයා සුලභා, සමණධම්මො න පාරිසුරිං ගච්ඡති,
යස්මිඤ්ච ආවාසෙ පච්චයා දුල්ලභා, සමණධම්මොපි පාරිසුරිං න ගච්ඡති, ඵවරුපො
ආවාසො ඉධ අනත්ථසංහිතො නාම අවධිසිසහිතොති කත්වා. ඵවරුපං වාසං
විචක්ඛණො විඤ්ඤුජාතිකො සකත්ථං පරිපුරෙතුකාමො නත්වෙව වසෙය්‍ය. යත්ථ
පන පඤ්චධිගසමන්තාගතො ආවාසො ලබ්භති, සත්තපි සප්පායා ලබ්භන්ති,
තත්ථෙව වසෙය්‍යාති අත්ථො.

මලිතවම්භත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සුභෙමන්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සතලිඬගස්ස අත්ථස්සාති ආයස්මතො සුභමන්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචින්නො ඉතො ද්වානවුතෙ කප්පෙ තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ වනවරො හුත්වා වනෙ වසති, තං අනුග්ගහිතුං භගවා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තස්ස ආසන්නෙ යානෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ නිසීදි. සො භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො සුගන්ධානි පුන්නාගපුප්ඵානි ඔචිනිත්වා භගවන්තං පූජෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ පාරියන්තදෙසෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, සුභමන්තොතිස්ස නාමං අභොසි. සො විඤ්ඤානං පත්තො සඬකස්සනගරෙ මිගදායෙ විහරන්තං භගවන්තං උපසඬකම්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා තෙපිටකො හුත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො පටිසම්භිදාපත්තො අභොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.16.46-50) –

“කානනං වනමොගය්හ, වසාමි ලුද්දකො අහං;
පුන්නාගං පුප්ඵිතං දිස්වා, බුද්ධසෙට්ඨං අනුස්සරිං.

“තං පුප්ඵං ඔචිනිත්වාන, සුගන්ධං ගන්ධිතං සුභං;
ථූපං කරිත්වා පුලිතො, බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.

“ද්වෙනවුතෙ ඉතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමභිපුප්ඵිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“එකම්භි නවුතෙ කප්පෙ, එකො ආසිං තමොනුදො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා එවං වින්තෙසි – “මයා බො යං සාවකෙන පත්තබ්බං, තං අනුප්පත්තං, යංනුනාහං ඉදානි භික්ඛුනං අනුග්ගහං කරෙය්‍ය”න්ති. එවං වින්තෙත්වා පහින්තපටිසම්භිදාය අකිලාසුතාය ව අත්තනො සන්තිකං උපගතෙ භික්ඛු යථාරහං ඔවදන්තො අනුසාසන්නො කඬ්ඛං ඡින්දන්තො ධම්මං කථෙන්නො කම්මට්ඨානං නිග්ගුම්ඛං නිජ්ජටං කත්වා ආචික්ඛන්තො විහරති. අථෙකදිවසං අත්තනො සන්තිකං උපගතානං භික්ඛුනං විඤ්ඤානඤ්ච පුග්ගලානං විසෙසං ආචික්ඛන්තො –

106.

“සතලිඬගස්ස අත්ථස්ස, සතලක්ඛණධාරිතො;
එකඬගදස්සි දුම්මෙධො, සතදස්සි ව පණ්ඩිතො”ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ සතලිඬගස්සාති ලිනමත්ථං ගමෙන්නිති ලිඬගානි, අත්ථෙසු සද්දස්ස පවත්තිනිමිත්තානි, තානි පන සතං අනෙකානි ලිඬගානි එතස්සාති සතලිඬගො. අනෙකත්ථො හි ඉධ සතසද්දො, “සතං සහස්ස”න්තිආදීසු විය න

සඬ්ඛ්‍යාවිසෙසත්ථො තස්ස සතලිඬ්ගස්ස. අත්ථස්සාති ඤෙය්‍යස්ස, ඤෙය්‍යඤ්ඨි ඤාණෙන අරණීයතො “අත්ථො”ති වුච්චති. සො ච එකොපි අනෙකලිඬ්ගො, යථා “සක්කො පුරින්දදො මසවා”ති, “පඤ්ඤා විජ්ජා මෙධා ඤාණ”න්ති ව. යෙන ලිඬ්ගෙන පවත්තිතිමිත්තෙන තාවතිංසාධිපතිමිති ඉන්ද්‍රියද්දො පවත්තො, න තෙන තත්ථ සක්කාදිසද්දා පවත්තා, අථ බො අඤ්ඤෙන. තථා යෙන සම්මාදිට්ඨිමිති පඤ්ඤාසද්දො පවත්තො, න තෙන විජ්ජාදිසද්දා. තෙන වුත්තං “සතලිඬ්ගස්ස අත්ථස්සා”ති.

සතලක්ඛණධාරිතොති අනෙකලක්ඛණවතො. ලක්ඛීයති එතෙනාති ලක්ඛණං, පච්චයභාවිතො අත්ථස්ස අත්තතො ඵලං පටිච්ච පච්චයභාවො, තෙන හි සො අයං ඉමස්ස කාරණන්ති ලක්ඛීයති. සො ච එකස්සෙව අත්ථස්ස අනෙකස්පහෙදො උපලබ්භති, තෙනාහ “සතලක්ඛණධාරිතො”ති. අථ වා ලක්ඛීයන්තීති ලක්ඛණානි, තස්ස තස්ස අත්ථස්ස සඬ්ඛ්‍යතාදයො පකාරවිසෙසා නෙ පන අත්ථතො අවත්ථාවිසෙසා වෙදිතබ්බා. තෙ ච පන තෙසං අනිච්චතාදිසාමඤ්ඤලක්ඛණං ලිඬ්ගෙන්ති ඤාපෙන්තීති “ලිඬ්ගානි”ති ව වුච්චන්ති. තස්සිමෙ ආකාරා, යස්මා එකස්සාපි අත්ථස්ස අනෙකෙ උපලබ්භන්ති. තෙන වුත්තං “සතලිඬ්ගස්ස අත්ථස්ස, සතලක්ඛණධාරිතො”ති. තෙනාහ ආයස්මා ධම්මසෙනාපති – “සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති”ති (මහානි. 156; වුළුති. මොසරාජමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 85; පටි. ම. 3.5).

එකඬ්ගදස්සි දුම්මෙධොති එවං අනෙකලිඬ්ගෙ අනෙකලක්ඛණෙ අත්ථෙ යො තත්ථ එකඬ්ගදස්සි අපුපුපඤ්ඤතාය එකලිඬ්ගමත්තං එකලක්ඛණමත්තඤ්ච දිස්වා අත්තතා දිට්ඨමෙව “ඉදමෙව සච්ච”න්ති අභිනිවිස්ස “මොසමඤ්ඤ”න්ති ඉතරං පටික්ඛිපති, හත්ථිදස්සනකඅන්ධො විය එකඬ්ගගාහි දුම්මෙධො දුප්පඤ්ඤො තත්ථ විජ්ජමානානංයෙව පකාරවිසෙසානං අජානනතො මිච්ඡා අභිනිවිසනතො ව. සතදස්සි ච පණ්ඩිතොති පණ්ඩිතො පන තත්ථ විජ්ජමානෙ අනෙකෙපි පකාරෙ අත්තතො පඤ්ඤාවක්ඛුනා සබ්බසො පස්සති. යො වා තත්ථ ලබ්භමානෙ අනෙකෙ පඤ්ඤාවක්ඛුනා අත්තනාපි පස්සති, අඤ්ඤෙසම්පි දස්සෙති පකාසෙති, සො පණ්ඩිතො විචක්ඛණො අත්ථෙසු කුසලො නාමාති. එවං ථෙරො උක්කංසගතං අත්තතො පටිසම්භිදාසම්පත්තිං හික්ඛුනං විභාවෙසි.

සුභෙමන්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ධම්මසවත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පබ්බඡං තුලයිත්වානාති ආයස්මතො ධම්මසවත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ සුවච්ඡො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා තිණ්ණං වෙදානං පාරගු සරාවාසෙ දොසං දිස්වා තාපසපබ්බඡ්ජං පබ්බඡිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ පබ්බතන්තරෙ අස්සමං කාරෙත්වා බහුහි තාපසෙහි සද්ධිං වසි. අථස්ස කුසලබ්ඡං රොපෙතුකාමො පදුමුත්තරො භගවා අස්සමසම්පෙ ආකාසෙ යත්වා ඉද්ධිපාටිභාරියං

දස්සෙසි. සො තං දිස්වා පසන්නමානසො පුජෙතුකාමො නාගපුප්ඵානි ඔවිනාපෙසි. සත්ථා, “අලං ඉමස්ස තාපසස්ස එත්තකං කුසලබ්ඪ”න්ති පක්කාමි. සො පුප්ඵානි ගහෙත්වා සත්ථු ගමනමග්ගං ඔකිරිත්වා චිත්තං පසාදෙන්තො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ධම්මසවොති ලද්ධනාමො විඤ්ඤානං පත්තො හෙතුසම්පත්තියා වොදියමානො සරාවාසෙ ආදීනවං පබ්බජ්ජාය ආනිසංසඤ්ච දිස්වා දක්ඛිණාගිරිස්මිං විහරන්තං භගවන්තං උපසඬ්ඤාමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.16.39-45) –

“සුවච්ඡො නාම නාමෙන, බ්‍රාහ්මණො මත්තපාරගු;
පුරක්ඛන්තො සසිස්සෙහි, වසතෙ පබ්බතන්තරෙ.

“පදුමුත්තරො නාම ජිනො, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
මමුද්ධරිතුකාමො සො, ආගච්ඡි මම සන්තිකං.

“වෙහාසම්භි වඬ්ඤාමති, ධූපායති ජලතෙ තථා;
භාසං මමං විදිත්වාන, පක්කාමි පාවිනාමුඛො.

“තඤ්ච අච්ඡරියං දිස්වා, අබ්භුතං ලොමහංසනං;
නාගපුප්ඵං ගහෙත්වාන, ගතමග්ගමිහි ඔකිරිං.

“සතසහස්සිතො කජ්ජෙ, යං පුප්ඵං ඔකිරිං අහං;
තෙන චිත්තජ්ජසාදෙන, දුග්ගතිං නුපපජ්ජහං.

“එකතිංසෙ කජ්ජසතෙ, රාජා ආසි මහාරහො;
සත්තරතනසම්පත්තො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තන්තො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා
සොමනස්සජ්ජන්තො උදානවසෙන –

107.

“පබ්බජිං තුලයිත්වාන, අගාරස්මානගාරියං;
තිස්සො විජ්ජා අනුජ්ජන්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ පබ්බජිං තුලයිත්වානාති “සම්බාධො සරාවාසො රජාපථො”තිආදිනා (දී. නි. 1.191; ම. නි. 2.10; සං. නි. 2.154) සරාවාසෙ, “අජ්ජස්සාදා කාමා බහුදුක්ඛා බහුපායාසා”තිආදිනා (පාචි. 417; ම. නි. 1.177) කාමෙසු ආදීනවං තජ්ජටිපක්ඛන්තො

නෙක්බම්මෙ ව ආනිසංසං තුලභූතාය පඤ්ඤාය විචාරෙත්වා විමංසිත්වාති අත්ථො.
සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව. ඉදමෙව ව ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං අහොසීති.

ධම්මසවත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ධම්මසවතිතුත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ස වීසවස්සසතිකොති ආයස්මතො ධම්මසවතිතුත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ කුලගෙහෙ
නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො භූතගණො නාම පබ්බතෙ විහරන්තං.
පච්චෙකසම්බුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො තිණසුලපුප්ඵෙහි පූජං අකාසී. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො
ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ ච්ඡාභිමණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො
දාරපරිග්ගහං කත්වා ධම්මසවං නාම පුත්තං ලභිත්වා තස්මිං පබ්බජිතෙ සයම්පි
වීසවස්සසතිකො හුත්වා, “මම පුත්තො තාව තරුණො පබ්බජී, අථ කස්මා නාහං
පබ්බජිස්සාමි”ති සඤ්ජාතසංවෙගො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා
පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං සවිජාකාසී. තෙන
චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.16.35-38) –

“භිමවන්තස්සාවිදුරෙ, භූතගණො නාම පබ්බතො;
වසතෙකො ජිනො තත්ථ, සයම්භූ ලොකනිස්සටො.

“තිණසුලං ගහෙත්වාන, බුද්ධස්ස අභිරොපයිං;
ඵකුනසතසහස්සං, කප්පං න විනිපාතිකො.

“ඉතො ඵකාදසෙ කප්පෙ, ඵකොසිං ධරණිරුහො;
සත්තරතනසම්පත්තො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චෙක්ඛිත්වා
සඤ්ජාතසොමනස්සො උදානෙත්තො –

108.

“ස වීසවස්සසතිකො, පබ්බජීං අනගාරියං;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති. – ගාථං අභාසී;

තත්ථ ස වීසවස්සසතිකොති සො වීසංවස්සසතිකො, සො අහං ජාතියා
විසාධිකවස්සසතිකො සමානො. පබ්බජිත්ති පබ්බජ්ජං උපගච්ඡිං. සෙසං
චුත්තනයමෙව. ඉදමෙව ව ඉමස්ස ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං අහොසී.

ධම්මසවතිතුත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සඨසරක්ඛිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

න නුනායං පරමභිතානුකම්පිනොති ආයස්මතො සඨසරක්ඛිතත්ථෙරස්ස ගාථා.
කා උප්පත්ති? සොපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි
උපචින්නො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුනං
පත්තො එකදිවසං පබ්බතපාදෙ වසන්නෙ සත්ත පච්චෙකසම්බුද්ධෙ දිස්වා
පසන්නමානසො කදම්බපුප්ඵානි ගහෙත්වා පුප්පෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්නො
ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං ඉබ්බකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස සඨසරක්ඛිතොති
නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤුනං පත්තො පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං
ගහෙත්වා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං සභායං කත්වා අරඤ්ඤෙ විහරති. ථෙරස්ස
වසනට්ඨානතො අවිදුරෙ වනගුම්බෙ එකා මිගී විජායිත්වා තරුණං ඡාපං රක්ඛන්ති
ඡාතජ්ඣක්තාපි පුත්තසිනෙහෙන දුරෙ ගොවරාය න ගච්ඡති, ආසන්නෙ ව
තිණොදකස්ස අලාහෙන කිලමති. තං දිස්වා ථෙරො, “අහො වතායං ලොකො
තණ්හාබන්ධනබද්ධො මහාදුක්ඛං අනුභවති, න තං ඡින්දිතුං සක්කොති” ති
සංවෙගජාතො තමෙව අඬිකුසං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඤේත්වා අරහත්තං පාපුණි.
තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.16.30-34) –

“භිමවන්තස්සාවිදුරෙ, කුක්කුටො නාම පබ්බතො;
තම්හි පබ්බතපාදම්හි, සත්ත බුද්ධා වසන්ති තෙ.

“කදම්බං පුප්ඵිතං දිස්වා, දීපරාජංච උග්ගතං;
උහො භත්ථෙහි පග්ගස්ස, සත්ත බුද්ධෙ සමොකිරිං.

“චතුන්නවුතීතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“ද්වෙනවුතෙ ඉතො කප්පෙ, සත්තාසුං පුප්ඵනාමකා;
සත්තරතනසම්පන්නා, වක්කවත්ති මහබ්බලා.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තතො දුතියකං භික්ඛුං මිච්ඡාචිතක්කබ්බලං විහරන්තං
ඤත්වා තමෙව මිගීං උපමං කරිත්වා තං ඔවදන්තො –

109.

“න නුනායං පරමභිතානුකම්පිනො, රහොගතො අනුචිගණෙති සාසනං;
තථාභයං විහරති පාකතින්ද්‍රියො, මිගී යථා තරුණජාතිකා වනෙ” ති. –

ගාථං අහාසි.

තත්ථ න නුනායන්ති න-ඉති පටිසෙධෙ නිපාතො. නුනාති පරිවිතක්කෙ. නුන අයන්ති පදවිෂේදො. පරමභිතානුකම්පිතොති පරමං අතිවිය, පරමෙන වා අනුත්තරෙන භිතෙන සත්තෙ අනුකම්පනසිලස්ස භගවතො. රහොගතොති රහසි ගතො, සුඤ්ඤාගාරගතො කායවිචෙකයුත්තොති අත්ථො. අනුවිගණෙතීති එත්ථ “න නුනා”ති පදද්වයං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං “නානුවිගණෙති නුනා”ති, න වින්තෙසි මඤ්ඤෙ, “නානුයුඤ්ජනී”ති තක්කෙමීති අත්ථො. සාසනන්ති පටිපත්තිසාසනං, චතුසච්චකම්මට්ඨානභාවනන්ති අධිප්පායො. තථා භීති තෙනෙව කාරණෙන, සත්ථු සාසනස්ස අනනුයුඤ්ජනතො ඵව. අයන්ති අයං භික්ඛු. පාකතින්ද්‍රියොති මනව්ජට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං යථාසකං විසයෙසු විස්සජ්ජනතො සභාවභූතඉන්ද්‍රියො, අසංවුතචක්ඛුද්වාරාදිකොති අත්ථො. යස්ස තණ්හාසඬගස්ස අව්ඡින්නතාය සො භික්ඛු පාකතින්ද්‍රියො විහරති, තස්ස උපමං දස්සෙන්නො “මිථි යථා තරුණජාතිකා වනෙ”ති ආහ. යථා අයං තරුණසභාවා මිථි පුත්තස්තෙහස්ස අව්ඡින්නතාය වනෙ දුක්ඛං අනුභවති, න තං අතිවත්තති, එවමයමිපි භික්ඛු සඬගස්ස අව්ඡින්නතාය පාකතින්ද්‍රියො විහරන්නො වට්ටදුක්ඛං නාතිවත්තතීති අධිප්පායො. “තරුණවිජාතිකා”ති වා පායො. අභිනවප්පසුතා බාලවච්ඡාති අත්ථො. තං සුත්වා සො භික්ඛු සඤ්ජාතසංවෙගො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.

සඬසරක්ඛිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උසහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නගා නගග්ගෙසු සුසංවිරුළුහාති ආයස්මතො උසහත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පති? අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටුපතිස්සයාති පුඤ්ඤාති කරොන්නො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො දිබ්බපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සා පුප්ඵපූජා සත්තාහං පුප්ඵමණ්ඩපාකාරෙන අට්ඨාසි. දෙවමනුස්සානං මහාසමාගමො අහොසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ ඉබ්බකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස උසහොති නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤානං පත්තො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ සත්ථරි ලද්ධප්පසාදො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො අරඤ්ඤෙ පබ්බතපාදෙ විහරති. තෙන ව සමයෙන පාචුසකාලමෙසෙ අභිප්පවුට්ඨෙ පබ්බතසිබ්බරෙසු රුක්ඛගච්ඡලතාය සනපණ්ණසණ්ඩිතො භොන්ති. අට්ඨකදිවසං ථෙරො ලෙණතො නික්ඛමීත්වා තං වනරාමණෙයාකං පබ්බතරාමණෙයාකඤ්ච දිස්වා යොනිසොමනසිකාරවසෙන “ඉමෙපි නාම රුක්ඛාදයො අවෙතනා උතුසම්පත්තියා වඩ්ඪිං පාපුණන්ති, අථ කස්මා නාහං උතුසප්පායං ලභිත්වා ගුණෙහි වඩ්ඪිං පාපුණිස්සාමි”ති වින්තෙන්නො –

110.

“නගා නගග්ගෙසු සුසංවිරුළුහා, උදග්ගමෙසෙන නවෙන සිත්තා;

විවෙකකාමස්ස අරඤ්ඤසඤ්ඤිනො, ජනෙනි භියො උසහස්ස
කලාත”න්ති. –

ගාථං අභාසි.

තත්ථ නගාති රුක්ඛා, “නාගා”ති කෙච්ච දන්ති, නාගරුක්ඛාති අත්ථො.
නගග්ගෙසුති පබ්බතසිඛරෙසු. සුසංවිරුල්භාති සුට්ඨ සමන්තතො විරුල්භමූලා හුත්වා
පරිතො උපරි ව සම්මදෙව සඤ්ජාතසාබග්ගපල්ලවජ්ජසාධාති අත්ථො.
උදග්ගමෙසෙන නවෙන සිත්තාති පඨමුජ්ජන්තෙන උළාරෙන මහතා පාවුසමෙසෙන
අභිජ්ජවුට්ඨා. විවෙකකාමස්සාති කිලෙසවිචිත්තං චිත්තවිවෙකං ඉච්ඡන්තස්ස,
අරඤ්ඤවාසෙන තාව කායවිවෙකො ලද්ධො, ඉදාති උපධිවිවෙකාධිගමස්ස
නිස්සයභූතො චිත්තවිවෙකො ලද්ධබ්බොති තං පත්ථයමානස්ස, ජාගරියං
අනුයුඤ්ජන්තස්සාති අත්ථො, තෙනාහ “අරඤ්ඤසඤ්ඤිනො”ති. අරඤ්ඤවාසො
නාම සත්ථාරා වණ්ණිතො ථොමිතො. සො ව බො යාවදෙව
සමථවිපස්සනාභාවනාපාරිපූරියා, තස්මා සා මයා භත්ථගතා කාතබ්බාති එවං
අරඤ්ඤගතසඤ්ඤිනො තෙක්ඛම්මසඬකජ්ජබ්බලස්සාති අත්ථො. ජනෙනීති
උජ්ජාදෙන්ති, පුටුත්තෙ හි ඉදං එකවචනං. කෙච්ච පන “ජනෙන්ති”ති පඨන්ති.
භියොති උපරුපරි. උසහස්සාති අත්තානමෙව පරං විය වදති. කලාතන්ති
කලාභාවං චිත්තස්ස කම්මඤ්ඤතං භාවනායොග්ගතං. ස්වායමත්ථො හෙට්ඨා
වුත්තොයෙව. එවං ථෙරො ඉමං ගාථං වදන්තොයෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා
අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.16.25-29) –

“දෙවපුත්තො අහං සන්තො, පූජයිං සිඛිනායකං;
මන්දාරවෙන පුජ්ථෙන, බුද්ධස්ස අභිරොපයිං.

“සත්තාහං ඡදනං ආසි, දිබ්බං මාලං තථාගතෙ;
සබ්බෙ ජනා සමාගන්ත්වා, නමස්සිංසු තථාගතං.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ථමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපූජායිදං එලං.

“ඉතො ව දසමෙ කජ්ජෙ, රාජාභොසිං ජුතින්ධරො;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කුම්භිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අයමෙව ව ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණගාථා අභොසිති.

උසහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එකාදසමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. ද්වාදසමවග්ගො

1. ජන්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

දුප්පබ්බජ්ජං වෙ දුරධිවාසා ගෙහාති ආයස්මතො ජන්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං කුසලං උපවිනන්තො සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නවිත්තො කිංකිරාතපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ ජන්තගාමෙ එකස්ස මණ්ඩලිකරාජස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ජන්තොතිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤානං පත්තො දහරකාලෙයෙව හෙතුසම්පත්තියා වොදියමානො පබ්බජ්ජානින්නමානසො හුත්වා පුන වින්තෙසි – “පබ්බජ්ජා නාම දුක්කරා, සරාපි දුරාවාසා, ධම්මො ව ගම්භිරො, භොගා ව දුරධිගමා, කිං නු ඛො කත්තබ්බ”න්ති එවං පන වින්තාබ්හුලො හුත්වා විචරන්තො එකදිවසං සත්ථු සන්නිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුඤ්ඤි. සුතකාලතො පට්ඨාය පබ්බජ්ජාහිරතො හුත්වා සත්ථු සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඤ්ත්වා සුඛාය පටිපදාය බිජ්ජාහිඤ්ඤාය අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. මෙර 1.16.21-24) –

“දෙවපුත්තො අහං සන්නො, පූජයිං සිබ්බායකං;
කක්කාරුපුප්ඵං පග්ගස්ස, බුද්ධස්ස අහිරොපයිං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“ඉතො ව නවමෙ කප්පෙ, රාජා සත්තුත්තමො අහුං;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තතො පටිපත්තිං පච්චචෙක්ඛන්තො, “අසක්ඛිං වතාහං ආදිතො මය්හං උප්පන්නවිතක්කං ඡින්නිතු”න්ති සොමනස්සජාතො විතක්කස්ස උප්පන්නාකාරං තස්ස ව සම්මදෙව ඡින්නතං දස්සෙන්නො –

111.

“දුප්පබ්බජ්ජං වෙ දුරධිවාසා ගෙහා, ධම්මො ගම්භිරො දුරධිගමා භොගා;
කිච්ඡා චුත්ති නො ඉතරිතරෙනෙව, යුත්තං වින්තෙතුං සතතමනිච්චත”න්ති.

—

ගාථං අහාසි.

තත්ථ දුප්පබ්බජ්ජන්ති අප්පං වා මහන්තං වා භොගක්ඛන්ධඤ්ඤෙව ඤාතිපරිවට්ටඤ්ඤි පභාය ඉමස්මිං සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජනස්ස දුක්කරත්තා දුක්ඛං පබ්බජනං, දුක්කරා පබ්බජ්ජාති දුප්පබ්බජ්ජං. වෙනි නිපාතමත්තං, දළ්භත්ථො වා “පබ්බජ්ජා දුක්ඛා” ති. ගෙහඤ්ඤෙ ආවසෙය්‍යං, දුරධිවාසා ගෙහා, යස්මා ගෙහං අධිවසන්තෙන රඤ්ඤා රාජකිච්චං, ඉස්සරෙන ඉස්සරකිච්චං, ගහපතිනා ගහපතිකිච්චං කත්තබ්බං භොති, පරිජනො වෙව සමණබ්‍රාහ්මණා ච සඨගහෙනබ්බා, තස්මිං තස්මිඤ්ඤි කත්තබ්බෙ කරියමානෙපි සරාවාසො ඡිද්දසටො විය මහාසමුද්දො විය ච දුප්පුරො, තස්මා ගෙහා නාමෙන අධිවසිතුං ආවසිතුං දුක්ඛා දුක්කරාති කත්වා දුරධිවාසා දුරාවාසාති. පබ්බජ්ජඤ්ඤෙ අනුතිට්ඨෙය්‍යං ධම්මො ගම්භිරො, යදත්ථා පබ්බජ්ජා, සො පබ්බජ්ජෙන අධිගන්තබ්බො පටිවෙධසද්ධම්මො ගම්භිරො, ගම්භිරඤ්ඤාණගොචරත්තා දුද්දසො, දුප්පට්ඨිජ්ඣො ධම්මස්ස ගම්භිරභාවෙන දුප්පට්ඨිජ්ඣත්තා. ගෙහඤ්ඤෙ ආවසෙය්‍යං, දුරධිගමා භොගා යෙහි විනා න සක්කා ගෙහං ආවසිතුං, තෙ භොගා දුක්ඛෙන කසිරෙන අධිගන්තබ්බතාය දුරධිගමා. එවං සන්තෙ සරාවාසං පභාය පබ්බජ්ජංයෙව අනුතිට්ඨෙය්‍යං, එවම්පි කිච්ඡා චුත්ති නො ඉතරීතරෙන ඉධ ඉමස්මිං බුද්ධසාසනෙ ඉතරීතරෙන යථාලද්ධෙන පච්චයෙන අම්භාකං චුත්ති ජීවිකා කිච්ඡා දුක්ඛා, සරාවාසානං දුරධිවාසතාය භොගානඤ්ඤි දුරධිගමතාය ගෙහෙ ඉතරීතරෙන පච්චයෙන යාපෙතබ්බතාය කිච්ඡා කසිරා චුත්ති අම්භාකං, තත්ථ කිං කාතුං වට්ටතීති? යුත්තං චින්තෙතුං සත්තමනිච්චතං සකලං දිවසං පුබ්බරත්තාපරරත්තඤ්ඤි තෙභූමකධම්මජාතං අනිච්චතන්ති, තතො උප්පාදවයවන්තතො ආදිඅන්තවන්තතො තාවකාලිකතො ච න නිච්චන්ති “අනිච්ච”න්ති චින්තෙතුං විපස්සිතුං යුත්තං. අනිච්චානුපස්සනාය සිද්ධාය ඉතරානුපස්සනා සුඛෙනෙව සිජ්ඣන්තීති අනිච්චානුපස්සනාව එත්ථ චුත්තා, අනිච්චස්ස දුක්ඛානත්තතානං අබ්‍යභිවරණතො සාසනිකස්ස සුඛග්ගණතො ච. තෙනාහ – “යදනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තා” ති (සං. නි. 3.15), “යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්මං” (මහාව. 16; දී. නි. 2.371; සං. නි. 5.1081), “වයධම්මා සඨබ්බාරා” ති (දී. නි. 2.218) ච තදම්නා එවං අඤ්ඤාමඤ්ඤං පටිපක්ඛවසෙන අපරාපරං උප්පන්නෙ විතක්කෙ නිග්ගහෙන්වා අනිච්චතාමුඛෙන විපස්සනං ආරභිත්වා ඉදානි කතකිච්චො ජාතොති දස්සෙති. තෙන චුත්තං “අත්තනො පටිපත්ති”න්තිආදි. ඉදමෙව ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසි.

පෙත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. වච්ඡගොත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

තෙවිජ්ජොහං මහාඤ්ඤාති ආයස්මතො වච්ඡගොත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චුපනිස්සයං කුසලබ්ඡං රොපෙන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං රඤ්ඤා නාගරෙහි ච සද්ධිං බුද්ධපුෂං කත්වා තතො පරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස වච්ඡගොත්තතාය

වච්ඡගොත්තොත්ථෙව සමඤ්ඤා අහොසි. සො විඤ්ඤානං පත්වා බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිජ්ජත්තිං ගතො විමුත්තිං ගවෙසන්තො තත්ථ සාරං අදිස්වා පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා විවරන්තො සත්ථාරං උපසඬ්ඤාමිත්වා පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා තස්මිං විස්සජ්ජිතෙ පසන්නමානසො සත්ථු සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.16.15-20) –

“උදෙන්තං සතරංසිංව, ජිතරංසිංව භාණ්ඩං;
පන්නරසෙ යථා වන්දං, නියාන්තං ලොකනායකං.

“අට්ඨසට්ඨිසහස්සානි, සබ්බෙ ඛිණාසවා අහුං;
පරිවාරිංසු සම්බුද්ධං, ද්විපදින්දං නරාසහං.

“සම්මජ්ජිත්වාන තං වීරීං, නියාන්තෙ ලොකනායකෙ;
උස්සාපෙසිං ධජං තත්ථ, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා.

“එකනචුතිතො කජ්ජෙ, යං ධජං අභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ධජදානස්සිදං ඵලං.

“ඉතො චතුත්ථකෙ කජ්ජෙ, රාජාහොසිං මහබ්බලො;
සබ්බාකාරෙන සම්පන්නො, සුධජො ඉති විස්සුතො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
ඡළහිඤ්ඤො පන හුත්වා අත්තතො පටිපත්තිං පච්චචෙක්ඛිත්වා
සොමනස්සජාතො උදානවසෙන –

112.

“තෙවිජ්ජොහං මහාඤ්ඤා, චෙතොසමථකොවිදො;
සදත්ථො මෙ අනුජ්ජන්තො, කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති. – ගාථං අහාසි;

තත්ථ තෙවිජ්ජොහන්ති යදිපි මං පුබ්බෙ තිණ්ණං වෙදානං පාරං ගතත්තා
“බ්‍රාහ්මණො තෙවිජ්ජො”ති සඤ්ජානන්ති, තං පන සමඤ්ඤාමත්තං වෙදෙසු
විජ්ජාකිච්චස්ස අභාවතො. ඉදානි පන පුබ්බෙතිවාසඤ්ඤාණාදීනං තිස්සන්තං විජ්ජානං
අධිගතත්තා පරමත්ථතො තෙවිජ්ජො අහං, මහන්තස්ස අනවසෙසස්ස
සමුදයපක්ඛියස්ස කිලෙසගණස්ස ඤාපනතො, මහන්තෙන මග්ගඵලඤ්ඤානෙන
මහන්තස්ස උළාරස්ස පණ්ණස්ස නිබ්බානස්ස ඤායනතො ච මහාඤ්ඤා.
චෙතොසමථකොවිදොති චිත්තසඬ්ඛොහකරානං සංකිලෙසධම්මානං වූපසමනෙන
චෙතසො සමාදහනෙ කුසලො. එතෙන තෙවිජ්ජොහවස්ස කාරණමාහ.
සමාධිකොසල්ලසහිතෙන හි ආසවක්ඛයෙන තෙවිජ්ජතා, න කෙවලෙන.
සදත්ථොති සකත්ථො ක-කාරස්සායං ද-කාරො කතො
“අනුජ්ජන්තසදත්ථො”තිආදීසු (ම. නි. 1.9; අ. නි. 3.38) විය. “සදත්ථො”ති ච

අරහත්තං වෙදිතබ්බං. තඤ්ඤි අත්තපට්ඨන්ධට්ඨයෙන අත්තානං අවිජ්ඣනට්ඨයෙන අත්තනො පරමත්ථට්ඨයෙන අත්තනො අත්ථත්තා “සකත්ථො”ති වුච්චති. ස්වායං සදත්ථො මෙ මයා අනුජ්ජත්තො අධිගතො. එතෙන යථාචුත්තං මහාඤ්ඤායාමං සිබාපත්තං කත්වා දස්සෙති. සෙසං චුත්තනයමෙව.

වච්ඡගොත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. වනවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අවිජ්ජාදිකා පුට්ඨසිලාති ආයස්මතො වනවච්ඡත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං කුසලබ්ඪං රොපෙත්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො පරස්ස කම්මං කත්වා ජීවත්තො කස්සපි අපරාධං කත්වා මරණභයෙන තජ්ජිතො පලායන්තො අන්තරාමග්ගෙ බොධිරුක්ඛං දිස්වා පසන්නමානසො තස්ස මූලං සම්මජ්ජිත්වා පිණ්ඩිබන්ධෙහි අසොකපුජ්ජෙහි පූජං කත්වා වන්දිත්වා බොධිං අභිමුඛො නමස්සමානො පල්ලඤ්ඤාන නිසින්නො මාරතුං ආගතෙ පච්චත්ථිකෙ දිස්වා තෙසු චිත්තං අකොපෙත්වා බොධිං එව ආවජ්ජෙත්තො සතපොරිසෙ පපාතෙ පපති. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ රාජගහෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, “වච්ඡො”තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයජ්ජත්තො බිම්බිසාරසමාගමෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.16.7-14) –

“පරකම්මායනෙ යුත්තො, අපරාධං අකාසහං;
වනන්තං අභිධාවිස්සං, භයවෙරසමජ්ජිතො.

“පුජ්ජිතං පාදපං දිස්වා, පිණ්ඩිබන්ධං සුනිම්මිතං;
තම්බපුජ්ජං ගහෙත්වාන, බොධියං ඔකිරිං අහං.

“සම්මජ්ජිත්වාන තං බොධිං, පාටලිං පාදපුත්තමං;
පල්ලඤ්ඤං ආභුජිත්වාන, බොධිමූලෙ උපාවිසිං.

“ගතමග්ගං ගවෙසන්තා, ආගච්ඡුං මම සන්නිකං;
තෙ ව දිස්වානහං තත්ථ, ආවජ්ජිං බොධිමුත්තමං.

“වන්දිත්වාන අහං බොධිං, විජ්ජසන්නෙන වෙතසා;
අනෙකතාලෙ පපතිං, ගිරිදුග්ගෙ භයානකෙ.

“එකනචුතිතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ජමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බොධිපුජායිදං එලං.

“ඉතො ච තතියෙ කප්පෙ, රාජා සුසඤ්ඤතො අහං;
සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්තී මහබ්බලො.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විවෙකාභිරතියා වනෙයෙව වසී, තෙන වනවච්ඡොති
සමඤ්ඤා උදපාදි. අථ කදාචි ථෙරො ඤාතිජනානුග්ගහත්ථං රාජගහං ගතො තත්ථ
ඤාතකෙහි උපට්ඨියමානො කතිපාහං වසිත්වා ගමනාකාරං සන්දස්සෙති. තං
ඤාතකා, “හන්තෙ, අම්මාකං අනුග්ගහත්ථං ධුරවිහාරෙ වසථ, මයං
උපට්ඨනිස්සාමා” ති යාචිංසු. ථෙරො තෙසං පබ්බතරාමණෙයාකිත්තනාපදෙසෙන
විවෙකාභිරතිං නිවෙදෙන්තො –

113.

“අවිජොදිකා පුට්ඨිලා, ගොනඤ්ඤාමිගායුතා;
අම්බුසෙව්වාලසඤ්ජන්තා, තෙ සෙලා රමයන්ති ම” න්ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ අවිජොදිකාති අවිජං අබ්භලං සුබ්බමං උදකං එතෙසුති “අවිජොදකා” ති
වත්තබ්බෙ ලිඛිගවිපල්ලාසෙන අවිජොදිකා” ති වුත්තං. එතෙන තෙසං
උදකසම්පත්තිං දස්සෙති. පුට්ඨිලාති පුට්ඨලා විත්ථතා මුදුසුබසම්ඵස්සා සිලා එතෙසුති
පුට්ඨිලා. එතෙන නිසජ්ජනට්ඨානසම්පත්තිං දස්සෙති. ගුත්තං විය නඤ්ඤා
නඤ්ඤාට්ඨං එතෙසන්ති ගොනඤ්ඤා, කාළමක්කටා, “පකතිමක්කටා” තිපි
වදන්තියෙව. ගොනඤ්ඤාමිගායුතා ව පසදාදිකෙහි මිගෙහි ව තහං තහං විවරන්තෙහි
ආයුතා මිස්සිතාති ගොනඤ්ඤාමිගායුතා. එතෙන තෙසං අමනුස්සපචාරිතාය
අරඤ්ඤාලක්ඛණපෙතතං දස්සෙති. අම්බුසෙව්වාලසඤ්ජන්තාති පසවනතො සතතං
පග්ගරමානසලිලතාය තහං තහං උදකසෙව්වාලසඤ්ජාදිතා. තෙ සෙලා රමයන්ති
මන්ති යත්ථාහං වසාමි; තෙ ඵදිසා සෙලා පබ්බතා විවෙකාභිරතියා මං රමයන්ති,
තස්මා තත්ථෙවහං ගච්ඡාමිති අධිජ්ජායො. ඉදමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං
අභාසි.

වනවච්ඡත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අධිමුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

කායදුට්ඨල්ලගරුතොති ආයස්මතො අධිමුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජන්ති?
සො කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං
පත්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිජ්ජන්ති. ගතො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා සරාචාසං පහාය
තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො බුද්ධුජ්ජාදං සුත්වා මනුස්සපචාරං
උපගන්ත්වා සත්ථාරං භික්ඛුසංඝපරිවුතං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො
අත්තතො වාකචීරං සත්ථු පාදමුලෙ පත්ථරි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤාත්වා තස්මිං
අට්ඨාසි. තත්ථ ධීතං භගවත්තං කාලානුසාරෙන ගන්ධෙන පුජෙත්වා “සමුද්ධරසිමං
ලොක” න්තිආදිකාහි දසහි ගාථාහි අභිත්ථවි. තං සත්ථා “අනාගතෙ ඉතො
සතසහස්සකප්පමත්ථකෙ ගොතමස්ස නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා

ඡලහිඤ්ඤා භවිස්සති” ති බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො යාවායං බුද්ධුප්පාදො, තාව දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා අධිමුත්තොති ලද්ධනාමො විඤ්ඤාතං පත්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිජ්ජත්තිං ගන්ත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො පච්ඡිමභවිකත්තා නිස්සරණං ගවෙසන්තො ජෙනවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං පටිඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.40.304-332) –

“කණ්ණිකාරංව ජලිතං, දීපරුක්ඛංව උජ්ජලං;
ඔසධිංව විරොචන්තං, විජ්ජුතං ගගනෙ යථා.

“අසම්භිතං අනුත්තාසිං, මීගරාජංව කෙසරිං;
ඤාණාලොකං පකාසෙන්නං, මද්දන්තං තිත්ථියෙ ගණෙ.

“උද්ධරන්තං ඉමං ලොකං, ඡිත්දන්තං සබ්බසංසයං;
ගජ්ජන්තං මීගරාජංව, අද්දසං ලොකනායකං.

“ජවාජිනධරො ආසිං, බ්‍රහ්ම උජු පතාපවා;
වාකචීරං ගහෙත්වාන, පාදමූලෙ අපත්ථරිං.

“කාළානුසාරියං ගය්හං, අනුලිම්භිං තථාගතං;
සම්බුද්ධමනුලිම්පෙත්වා, සත්ථවිං ලොකනායකං.

“සමුද්ධරසිමං ලොකං, ඔසතිණ්ණ මහාමුනි;
ඤාණාලොකෙන ජොතෙසි, නාවටං ඤාණමුත්තමං.

“ධම්මවක්කං පවත්තෙසි, මද්දසෙ පරතිත්ථියෙ;
උසහො ජිතසඬ්ඛාමො, සම්පකම්පෙසි මෙදනිං.

“මහාසමුද්දෙ උග්ගියො, වෙලන්තම්භි පභිජ්ජරෙ;
තථෙව තව ඤාණම්භි, සබ්බදිට්ඨි පභිජ්ජරෙ.

“සුබ්බමච්ඡිකජාලෙන, සරම්භි සම්පතානිතෙ;
අත්තොජාලිකතා පාණා, පිළිතා හොන්ති තාවදෙ.

“තථෙව තිත්ථියා ලොකෙ, පුට්ඨපාසණ්ඩනිස්සිතා;
අත්තොඤාණවරෙ තුය්හං, පරිවත්තන්ති මාරිස.

“පතිට්ඨා වුය්හතං ඔසෙ, ත්වඤ්ඤි නාටො අබන්ධුනං;
භයට්ඨිතානං සරණං, මුත්තිත්ථිතං පරායණං.

“එකවීරො අසදිසො, මෙත්තාකරුණසඤ්චයො;
අසමො සුසමො සන්තො, වසී තාදී ජිනඤ්ජයො.

“ධීරො විගතසම්මොහො, අනෙජො අකථංකථී;
තුසිතො චන්තදොසොසි, නිම්මලො සංයතො සුචී.

“සඬිගාතිගො හතමදො, තෙවිජ්ජො තිභවන්තගො;
සිමාතිගො ධම්මගරු, ගතත්ථො හිතවඬිභුතො.

“තාරකො ත්වං යථා නාවා, නිධිවස්සාසකාරකො;
අසම්භීතො යථා සිහො, ගජරාජාව දජ්ජිතො.

“ථොමෙත්වා දසගාථාහි, පදුමුත්තරං මහායසං;
චන්දිත්වා සත්ථුතො පාදෙ, තුණ්හී අට්ඨාසහං තදා.

“පදුමුත්තරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
හික්ඛුසඬිසෙ යීතො සත්ථා, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“යො මෙ සීලඤ්ච ඤාණඤ්ච, සද්ධම්මඤ්චාපි චණ්ණයි;
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුඤ්ඤාථ මම භාසතො.

“සට්ඨී කජ්ජසහස්සානි, දෙවලොකෙ රමිස්සති;
අඤ්ඤෙ දෙවෙහිභවිත්වා, ඉස්සරං කාරයිස්සති.

“සො පච්ඡා පඬිබ්ජිත්වාන, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
ගොතමස්ස භගවතො, සාසනෙ පඬිබ්ජිස්සති.

“පඬිබ්ජිත්වාන කායෙන, පාපකම්මං විචජ්ජිය;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

“යථාපි මෙසො ථනයං, තජ්ජෙති මෙදනිං ඉමං;
තථෙව ත්වං මහාවීර, ධම්මෙන තජ්ජයි මමං.

“සීලං පඤ්ඤඤ්ච ධම්මඤ්ච, ථවිත්වා ලොකනායකං;
පත්තොම්හි පරමං සත්තීං, නිබ්බානං පදමච්චුතං.

“අහො නුන ස භගවා, වීරං තිට්ඨෙය්‍ය චක්ඛුමා;
අඤ්ඤාතඤ්ච විජානෙය්‍යං, ථුසෙය්‍යං අමතං පදං.

“අයං මෙ පච්ජිමා ජාති, භවා සබ්බෙ සමුහතා;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, විහරාමි අනාසවො.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං බුද්ධමහිටොමයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, කිත්තනාය ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනා සහ වසන්තෙ කායදල්හිබ්බලෙ හික්ඛු
ඔවදන්තො –

114.

“කායදුට්ඨුල්ලගරුතො, හියාමානමිහි ජීවිතෙ;
සරිරසුබ්බගිද්ධස්ස, කුතො සමණසාධුතා” ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ කායදුට්ඨුල්ලගරුතොති දුට්ඨුල්ලං අසුභයොග්ගතා, කායස්ස දුට්ඨුල්ලං
කායදුට්ඨුල්ලං, කායදුට්ඨුල්ලං ගරු සම්භාවිතං යස්ස සො කායදුට්ඨුල්ලගරු,
අනිස්සරණප්පඤ්ඤා හුත්වා කායපොසනප්පසුතො කායදල්හිබ්බලොති අත්ථො,
තස්ස කායදුට්ඨුල්ලගරුතො. හියාමානමිහි ජීවිතෙති කුන්තදීනං උදකං විය
ජීවිතසඬ්ඛාමරෙ ලහුසො බියමානෙ. සරිරසුබ්බගිද්ධස්සාති පණ්ණාසාරාදීහි අත්තනො
කායස්ස සුබ්බෙත ගෙධං ආපන්නස්ස. කුතො සමණසාධුතාති ඵවරුපස්ස පුග්ගලස්ස
සමණභාවෙන සාධුතා සුසමණතා කුතො කෙන කාරණෙන සියා, එකංසතො පන
කායෙ ජීවිතෙ ව නිරපෙක්ඛස්ස ඉතරිතරසන්තොසෙන සන්තුට්ඨස්ස
ආරද්ධවීරියස්සෙව සමණසාධුතාති අධිප්පායො.

අධිමුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මහානාමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ඵසාවහියාසෙ පබ්බතෙනාති ආයස්මතො මහානාමත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති
උපචින්නතො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා
බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිප්ඵත්තිං ගතො සරාවාසං පභාය අඤ්ඤතරාය නදියා තීරෙ
අස්සමං කාරෙත්වා සම්බ්බලෙ බ්‍රාහ්මණෙ මන්තෙ වාචෙන්තො විහරති.
අට්ඨකදිවසං භගවා තං අනුග්ගණ්හිතුං තස්ස අසමපදං උපගච්ඡි. සො භගවත්තං
දිස්වා පසන්නචිත්තො ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසින්තෙ භගවති සුමධුරං
මධුං උපනාමෙසි. තං භගවා පරිභුඤ්ජිත්වා හෙට්ඨා අධිමුත්තත්ථෙරවත්ථුම්හි
චුත්තනයෙන අනාගතං බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං
බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා මහානාමොති ලද්ධනාමො
විඤ්ඤාතං පත්තො භගවතො සන්තිකං උපසඬ්ඛමිත්වා ධම්මං සුත්වා
පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා නෙසාදකෙ නාම පබ්බතෙ
විහරන්තො කිලෙසපරිපුට්ඨානං වික්ඛම්හෙතුං අසක්කොන්තො “කිං මෙ ඉමිනා
සංකිලිට්ඨචිත්තස්ස ජීවිතෙනා” ති අත්තභාවං නිබ්බින්නන්තො උච්චං පබ්බතසිබරං.

අභිරුහිත්වා “ඉතො පාතෙත්වා තං මාරෙස්සාමී”ති අත්තානං පරං විය
නිද්දිසන්තො –

115.

“එසාවහියාසෙ පබ්බතෙන, බහුකුට්ඨසල්ලකිකෙන;
නෙසාදකෙන ගිරිතා, යසස්සිතා පරිච්ඡදෙනා”ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ එසාවහියාසෙති එසො ත්වං මහානාම අවහියාසෙ පරිභාසසි.
පබ්බතෙනාති නිවාසට්ඨානභූතෙන ඉමිතා පබ්බතෙන. බහුකුට්ඨසල්ලකිකෙනාති
බහුහි කුට්ඨෙහි ඉන්ද්‍රසාලරුක්ඛෙහි සල්ලකීහි ඉන්ද්‍රසාලරුක්ඛෙහි වා
සමන්තාගතෙන. නෙසාදකෙනාති එවංනාමකෙන. ගිරිතාති සෙලෙන. සෙලො හි
සන්ධිසඬ්ඛාතෙහි පබ්බතෙහි යිතත්තා “පබ්බතො”ති, පසවනාදිවසෙන ජලස්ස,
සාරභූතානං භෙසජ්ජාදිවත්ථුනඤ්ච ගිරණතො “ගිරී”ති වුවචති.
තද්දුහයත්ථසම්භවතො පනෙත්ථ “පබ්බතෙනා”ති වත්වා “ගිරිතා”ති ව වුත්තං.
යසස්සිතාති සබ්බගුණෙහි විස්සුතෙන පකාසෙන. පරිච්ඡදෙනාති
නානාවිධරුක්ඛගච්ඡලතාහි සමන්තතො ඡන්තෙන, වසනට්ඨානතාය වා තුය්හං
පරිච්ඡදභූතෙන. අයඤ්ඤෙත්ථ අධිජ්ජායො – මහානාම, යදි කම්මට්ඨානං
විස්සජ්ජෙත්වා විතක්කබහුලො භොසි, එවං ත්වං ඉමිතා ඡායුදකසම්පන්නෙන
සජ්ජායෙන නිවාසනට්ඨානභූතෙන නෙසාදකගිරිතා පරිභාසසි, ඉදානිහං තං ඉතො
පාතෙත්වා මාරෙස්සාමී, තස්මා න ලබ්භා විතක්කවසිකෙන හවිතුත්ති. එවං ථෙරො
අත්තානං සන්තජ්ජෙත්තොයෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.
තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.40.333-352) –

“සින්ධුයා නදියා තීරෙ, සුකතො අස්සමො මම;
තත්ථ වාචෙමහං සිස්සෙ, ඉතිභාසං සලක්ඛණං.

“ධම්මකාමා විනීතා තෙ, සොතුකාමා සුසාසනං;
ඡළඬිගෙ පාරමිජ්ජත්තා, සින්ධුකුලෙ වසන්ති තෙ.

“උජ්ජාතගමනෙ චෙව, ලක්ඛණෙසු ව කොවිදා;
උත්තමත්ථං ගච්චෙසන්තා, වසන්ති විපිනෙ තදා.

“සුමෙධො නාම සම්බුද්ධො, ලොකෙ උජ්ජජ්ජි තාවදෙ;
අම්භාකං අනුකම්පන්තො, උපාගච්ඡි විනායකො.

“උපාගතං මහාවීරං, සුමෙධං ලොකනායකං;
තිණසන්ථාරකං කත්වා, ලොකජෙට්ඨස්සදාසහං.

“විපිනාතො මධුං ගය්හ, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
සම්බුද්ධො පරිභුඤ්ජිත්වා, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

“යො තං අදාසි මධුං මෙ, පසන්තො සෙහි පාණ්හි;
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණාථ මම භාසතො.

“ඉමිනා මධුදානෙන, තිණසන්ථාරකෙන ච;
තිංස කප්පසහස්සානි, දෙවලොකෙ රමිස්සති.

“තිංසකප්පසහස්සමිහි, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සන්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

“දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා, මාතුකුච්ඡිං උපාගතෙ;
මධුවස්සං පවස්සිත්ථ, ඡාදයං මධුනා මහිං.

“මයි නික්ඛන්තමත්තමිහි, කුච්ඡයා ච සුදුත්තරා;
තත්ත්වං මධුවස්සං මෙ, වස්සතෙ නිච්චකාලිකං.

“අගාරා අහිනික්ඛමම, පබ්බජිං අනගාරියං;
ලාභී අන්තස්ස පානස්ස, මධුදානස්සිදං ඵලං.

“සබ්බකාමසම්ද්ධොහං, භවිත්වා දෙවමානුසෙ;
තෙනෙව මධුදානෙන, පත්තොමිහි ආසවක්ඛයං.

“චුට්ඨමිහි දෙවෙ චතුරඨගුලෙ තිණෙ, සම්පුප්ඵිතෙ ධරණීරුහෙ
සඤ්ජන්තෙ;
සුඤ්ඤෙ සරෙ මණ්ඩපරුක්ඛමුලකෙ, වසාමි නිච්චං සුඛිතො අනාසවො.

“මජ්ඣෙ මහන්තෙ හීතෙ ච, භවෙ සබ්බෙ අතික්කමිං;
අජ්ජ මෙ ආසවා ඛිණා, නත්ථි දානි පුනඛ්භවො.

“තිංසකප්පසහස්සමිහි, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, මධුදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.
අයමෙව ච ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අභොසිති.

මහානාමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පාරාපරියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ජප්ප්සායනනෙ හිත්වාති ආයස්මතො පාරාපරියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචින්නො
 පියදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදයොනියං නිබ්බත්තිත්වා තස්ස විඤ්ඤානං
 පත්තස්ස විවරණට්ඨානෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඨෙ පියදස්සි භගවා තං
 අනුග්ගණ්හිතුං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. සො ච මිගෙ
 පරියෙසන්තො තං යානං ගතො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො භගවන්තං
 අන්තො කත්වා කතං සාබ්බමණ්ඩපං පදුමපුප්ඵෙහි කුටාගාරාකාරෙන සඤ්ජාදෙන්වා
 උළාරං පිතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො සත්තාහං නමස්සමානො අට්ඨාසි.
 දිවසෙ දිවසෙ ච මිලාතමිලාතානි අපනෙත්වා අහිනවෙහි ඡාදෙසි. සත්ථා සත්තාහස්ස
 අච්චයෙන නිරොධනො වුට්ඨහිත්වා හික්ඛුසඬ්ඨං අනුස්සරි. තාවදෙව
 අසීතිසහස්සමත්තා හික්ඛු සත්ථාරං පරිවාරෙසුං. “මධුරධම්මකථං සුණ්ණස්සාමා”ති
 දෙවතා සන්නිපතිංසු, මහා සමාගමො අහොසි. සත්ථා අනුමොදනං කරොන්තො
 තස්ස දෙවමනුස්සෙසු භාවිතිං සම්පත්තිං ඉමස්මිං බුද්ධජ්ජාදෙ සාවකබොධිඤ්ච
 බ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො
 ඉමස්මිං බුද්ධජ්ජාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො
 තිණ්ණං වෙදානං පාරගු හුත්වා පරාපරගොත්තනය පාරාපරියොති ලද්ධසමඤ්ඤො
 බහු බ්‍රාහ්මණෙ මන්තෙ වාවෙන්තො සත්ථු රාජගහගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා
 පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව
 අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.40.353-385) –

“පියදස්සි නාම භගවා, සයම්භූ ලොකනයකො;
 විවෙකකාමො සම්බුද්ධො, සමාධිකුසලො මුනි.

“වනසණ්ඨං සමොග්ගස්භ, පියදස්සි මහාමුනි;
 පංසුකුලං පත්ථරිත්වා, නිසීදි පුරිසුත්තමො.

“මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං, අරඤ්ඤ කානනෙ අහං;
 පසදං මිගමෙසන්තො, ආහිණ්ඩාමි අහං තදා.

“තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, ඔසතිණ්ණමනාසවං;
 පුප්ඵිතං සාලරාජංව, සතරංසිංව උග්ගතං.

“දිස්වානහං දෙවදෙවං, පියදස්සි මහායසං;
 ජාතස්සරං සමොග්ගස්භ, පදුමං ආහරිං තදා.

“ආහරිත්වාන පදුමං, සතපත්තං මනොරමං;
 කුටාගාරං කරිත්වාන, ඡාදයිං පදුමෙනහං.

“අනුකම්පකො කාරුණිකො, පියදස්සි මහාමුනි;
 සත්තරත්තිත්ථිවං බුද්ධො, කුටාගාරෙ වසී ජිනො.

“පුරාණං ඡඩ්ඛයිත්වාන, නවෙන ඡාදයිං අහං;
අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන, අට්ඨාසිං තාවදෙ අහං.

“චුට්ඨනිත්වා සමාධිමහා, පියදස්සි මහාමුනි;
දිසං අනුච්චොකෙන්තො, නිසීදි ලොකනායකො.

“තදා සුදස්සනො නාම, උපට්ඨාකො මහිද්ධිකො;
චිත්තමඤ්ඤාය බුද්ධස්ස, පියදස්සිස්ස සත්ථුනො.

“අසීනියා සහස්සෙහි, හික්ඛුහි පරිවාරිතො;
වනන්තෙ සුඛමාසීනං, උපෙසි ලොකනායකං.

“යාවතා වනසණ්ඨමිහි, අධිවත්ථා ව දෙවතා;
බුද්ධස්ස චිත්තමඤ්ඤාය, සබ්බෙ සන්තිපතුං තදා.

“සමාගතෙසු යක්ඛෙසු, කුම්භණ්ඩෙ සහරක්ඛසෙ;
හික්ඛුසඬ්ඨෙ ව සම්පත්තෙ, ගාථා පබ්බාහරී ජිනො.

“ථොමං සත්තාහං පුපෙසි, ආවාසඤ්ච අකාසි මෙ;
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුඤ්ඤාථ මම භාසතො.

“සුදුද්දසං සුනිපුණං, ගම්භිරං සුප්පකාසිනං;
ඤාණෙන කිත්තයිස්සාමි, සුඤ්ඤාථ මම භාසතො.

“චතුද්දසානි කප්පානි, දෙවරජ්ජං කරිස්සති;
කුටාගාරං මහන්තස්ස, පද්මපුප්ඵෙහි ඡාදිතං.

“ආකාසෙ ධාරයිස්සති, පුප්ඵකම්මස්සිදං ඵලං;
චතුබ්බිසෙ කප්පසතෙ, වොකිණ්ණං සංසරිස්සති.

“තත්ථ පුප්ඵමයං බ්බමිහං, ආකාසෙ ධාරයිස්සති;
යථා පදුමපත්තමිහි, තොයං න උපලිම්පති.

“තට්ඨෙවිමස්ස ඤාණමිහි, කිලෙසා නොපලිම්පරෙ;
මනසා විනිවට්ටෙන්වා, පඤ්ච නිවරණෙ අයං.

“චිත්තං ජනෙන්වා නෙක්ඛම්මෙ, අගාරා පබ්බජිස්සති;
තතො පුප්ඵමයෙ බ්බමිහෙ, ධාරෙන්තෙ නික්ඛම්ස්සති.

“රුක්ඛමුලෙ වසන්තස්ස, නිපකස්ස සතීමතො;
තත්ථ පුප්ඵමයං බ්බමිහං, මත්ථකෙ ධාරයිස්සති.

“විවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
දත්ථාන භික්ඛුසඬ්ඨස්ස, නිබ්බායස්සතිනාසවො.

“කුටාගාරොන චරතා, පබ්බජ්ජං අභිනික්ඛමිං;
රුක්ඛමුලෙ චසන්තමපි, කුටාගාරං ධරියති.

“විවරෙ පිණ්ඩපාතෙ ච, වෙනනා මෙ න විජ්ජති;
පුඤ්ඤකම්මෙන සංයුත්තො, ලභාමි පරිනිට්ඨිතං.

“ගණනාතො අසඬ්ඨෙය්‍යා, කප්පකොටි බහු මම;
රිත්තකා තෙ අතික්කන්තා, පමුත්තා ලොකනායකා.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ, පියදස්සි විනායකො;
තමහං පයිරුපාසිත්වා, ඉමං යොනිං උපාගතො.

“ඉධ පස්සාමි සම්බුද්ධං, අනොමං නාම චක්ඛුමං;
තමහං උපගන්ත්වාන, පබ්බජිං අනගාරියං.

“දුක්ඛස්සන්තකරො බුද්ධො, මග්ගං මෙ දෙසයි ජිනො;
තස්ස ධම්මං සුඤ්ඤිත්වාන, පත්තොමහි අවලං පදං.

“තොසයිත්වාන සම්බුද්ධං, ගොතමං සක්කාපුඬ්ඨගවං;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, විහරාමි අනාසවො.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ, යං බුද්ධමහිපුප්පයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්‍හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා
සඤ්ජාතසොමනස්සො උදානවසෙන -

116.

“ඡළස්සායතනෙ භිත්වා, ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො;
අසමුලං චමිත්ථාන, පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො” ති. - ගාථං අභාසි;

තත්ථ ඡළස්සායතනෙ භිත්වාති චක්ඛුසම්ථස්සාදීනං ඡන්තං සම්ථස්සානං
උප්පත්තිට්ඨානතාය “ඡළස්සායතනානි” ති උද්ධනාමාති චක්ඛාදීනි ඡ
අප්පිකත්තිකායතනානි තප්පට්ඨසංකිලෙසප්පහානවසෙන පභාය. ගුත්තද්වාරො
සුසංවුතොති තතො ඵච චක්ඛුද්වාරාදීනං ගුත්තත්තා, තත්ථ පචත්තනකානං
අභිජ්ඣාදීනං පාපධම්මානං පවෙසනනිවාරණෙන සතිකවාටෙන සුට්ඨ පිහිතත්තා
ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො. අථ වා මනච්ඡට්ඨානං ඡන්තං ද්වාරානං චුත්තනයෙන

රක්ඛිතත්තා ගුත්තද්වාරො, කායාදීහි සුට්ඨ සඤ්ඤතත්තා සුසංවුතොති එවමෙන්ට අත්ථො වෙදිතබ්බො. අසමුලං වමිත්වානාති අසස්ස වට්ඨක්ඛස්ස මූලභූතං අවිජ්ජාභවතණ්භාසඬ්ඛාතං දොසං, සබ්බං වා කිලෙසදොසං අරියමග්ගසඬ්ඛාතවමන යොගපානෙන උග්ගිරිත්වා සන්තානතො ඛනි කත්වා, ඛනිකරණහෙතු වා. පත්තො මෙ ආසවක්ඛයොති කාමාසවාදයො ආසවා එත්ථ ඛියන්ති, තෙසං වා ඛයෙන පත්තබ්බොති ආසවක්ඛයො, නිබ්බාතං අරහත්තඤ්ච. සො ආසවක්ඛයො පත්තො අධිගතොති උදානවසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

පාරාපරියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. යසත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සුවිලිත්තො සුවසනොති ආයස්මතො යසත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයාති පුඤ්ඤාති උපචිනත්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ මහානුභාවො නාගරාජා හුත්වා බුද්ධජ්ජමුඛං භික්ඛුසඬ්ඛං අත්තනො භවනං නෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි. භගවත්තං මහග්ගෙසෙන තිව්වරෙන අවිජාදෙසි, එකමෙකඤ්ච භික්ඛුං මහග්ගෙසෙනෙව පච්චෙකදුස්සයුගෙන සබ්බෙන සමණපරික්ඛාරෙන අවිජාදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා මහාබොධිමණ්ඩං සත්තහි රතනෙහි පූජෙසි. කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං අකාසි. එවං සුගතිසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං අම්භාකං භගවතො කාලෙ බාරාණසියං මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිතො පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති, යසො නාම නාමෙන පරමසුබ්බමාලො. “තස්ස තයො පාසාදා”ති සබ්බං ඛන්ධකෙ (මහාව. 25) ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං.

සො පුබ්බහෙතුනා වොදියමානො රත්තිභාගෙ නිද්දාහිභූතස්ස පරිජනස්ස විජ්ජකාරං දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගො සුවණ්ණපාදුකාරුල්භොව ගෙහතො නිග්ගතො දෙවතාවිවටෙන නගරද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා ඉසිපතනසමීපං ගතො “උපද්දුතං වත, හො, උපස්සට්ඨං වත, හො”ති ආභ. තෙන සමයෙන භගවතා ඉසිපතනෙ විහරන්තෙන තස්සෙව අනුග්ගණ්භනත්ථං අබ්භොකාසෙ වඩ්ඤ්ඤාත්තෙන “එහි, යස, ඉදං අනුපද්දුතං, ඉදං අනුපස්සට්ඨං”න්ති වුත්තො, “අනුපද්දුතං අනුපස්සට්ඨං කිර අත්ථී”ති සොමනස්සජාතො සුවණ්ණපාදුකා ඔරුය්භ භගවත්තං උපසඬ්ඤාමිත්වා එකමන්තං නිසින්තො සත්ථාරා අනුපුබ්බිකථං කථෙත්වා සච්චදෙසනාය කතාය සච්චපරියොසානෙ සොනාපන්තො හුත්වා ගවෙසනත්ථං ආගතස්ස පිතු භගවතා සච්චදෙසනාය කරියමානාය අරහත්තං සච්ඡාකාසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.40.456-483) –

“මහාසමුද්දං ඔග්ගය්භ, භවනං මෙ සුනිම්මිතං;
සුනිම්මිතා පොක්ඛරණි, චක්කවාකපකුජිතා.

“මන්දාලකෙහි සඤ්ජන්තා, පදුමුජ්ජලකෙහි ව;

නදී ව සන්දනෙ තත්ථ, සුපතිත්ථා මනොරමා.

“මච්ඡකච්ඡපසඤ්ජන්නා, නානාදිජසමොත්ථනා;
මයුරකොඤ්චාභිරුදා, කොකිලාදීභි වග්ගුහි.

“පාරෙවතා රවිභංසා ව, චක්කවාකා නදීවරා;
දින්දිභා සාළිකා වෙන්ථ, පම්මකා ජීවජීවකා.

“භංසා කොඤ්චාපි නදිතා, කොසියා පිඨගලා බහු;
සත්තරතනසම්පන්නා, මණිමුත්තිකවාලුකා.

“සබ්බසොණ්ණමයා රුක්ඛා, නානාගන්ධසමෙරිතා;
උජ්ජොතෙන්ති දිවාරත්තිං, භවනං සබ්බකාලිකං.

“සට්ඨිතුරියසහස්සානි, සායං පාතො පවජ්ජරෙ;
සොළසිත්ථිසහස්සානි, පරිවාරෙන්නි මං සදා.

“අභිනික්ඛම්ම භවනා, සුමෙධං ලොකනායකං;
පසන්නචිත්තො සුමනො, වන්දයිං තං මහායසං.

“සම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා, සසඬ්ඝං තං නිමන්තයිං;
අධිවාසෙසි සො ධීරො, සුමෙධො ලොකනායකො.

“මම ධම්මකථං කත්වා, උය්‍යාපෙසි මහාමුනි;
සම්බුද්ධං අභිවාදෙත්වා, භවනං මෙ උපාගමිං.

“ආමන්තයිං පරිජනං, සබ්බෙ සන්නිපතාථ වො;
පුබ්බණ්ඨසමයං බුද්ධො, භවනං ආගමිස්සති.

“ලාභා අම්භං සුලද්ධං නො, යෙ වසාම තවන්තිකෙ;
මයම්පි බුද්ධසෙට්ඨස්ස, පූජං කස්සාම සත්ථුනො.

“අන්තං පානං පට්ඨපෙත්වා, කාලං ආරොවයිං අභං;
වසිසතසහස්සෙහි, උපෙසි ලොකනායකො.

“පඤ්චඩ්ගිකෙහි තුරියෙහි, පච්චුග්ගමනමකාසහං;
සබ්බසොණ්ණමයෙ පීඨෙ, නිසිදි පුරිසුත්තමො.

“උපරිච්ඡදනං ආසි, සබ්බසොණ්ණමයං තදා;
බ්ඡනියො පවායන්ති, භික්ඛුසඬ්ඝස්ස අන්තරෙ.

“පහුතෙන්නපානෙන, භික්ඛුසඬ්ඝමතජ්ජයිං;

පව්වෙකදුස්සයුගලෙ, හික්බුසඬිසස්සදාසහං.

“යං වදන්ති සුමෙධොති, ලොකාහුතිපට්ඨගහං;
හික්බුසඬිසෙ නිසීදිත්වා, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“යො මෙ අන්තෙන පානෙන, සබ්බෙ ඉමෙ ව තප්පයිං;
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුඤ්ඤාථ මම භාසතො.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ, දෙවලොකෙ රමිස්සති;
සහස්සක්ඛත්තුං රාජා ව, වක්ඛවත්තී භවිස්සති.

“උපපජ්ජති යං යොනිං, දෙවත්තං අථ මානුසං;
සබ්බදා සබ්බසොචණ්ණං, ඡදනං ධාරයිස්සති.

“තිංසකප්පසහස්සමිහි, ඔක්කාකකුලසමිහවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

“හික්බුසඬිසෙ නිසීදිත්වා, සීහනාදං නදිස්සති;
චිතකෙ ඡත්තං ධාරෙන්ති, හෙට්ඨා ඡත්තමිහි ඩය්හථ.

“සාමඤ්ඤං මෙ අනුප්පත්තං, කිලෙසා ඤාපිතා මයා;
මණ්ඩපෙ රුක්ඛමුලෙ වා, සන්තාපො මෙ න විජ්ජති.

“තිංසකප්පසහස්සමිහි, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, සබ්බදානස්සිදිං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අථ භගවා ආයස්මන්තං යසං දක්ඛිණං බාහුං පසාරෙන්වා “එහි හික්බු”ති ආහ.
චචනසමන්තරමෙව ද්විභිගුලමත්තකෙසමස්ස අට්ඨපරික්ඛාරධරො
වස්සසට්ඨිකත්ථෙරො විය අහොසි. සො අත්තනො පටිපත්තිං පව්වෙක්ඛිත්වා
උදානෙන්තො එහිහික්බුභාවප්පත්තිතො පුරිමාවත්ථවසෙන -

117.

“සුචිලිත්තො සුවසනො, සබ්බාහරණභූසිතො;
තිස්සො විජ්ජා අජ්ඣගමිං, කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති. - ගාථං අභාසි;

තත්ථ සුවිලිත්තොති සුන්දරෙන කුඬිකුමචන්දනානුලෙපනෙන විලිත්තගත්තො. සුවසනොති සුට්ඨු මහග්ගසකාසිකචන්ථවසනො. සබ්බාහරණභූසිතොති සිසුපගාදීහි සබ්බෙහි ආහරණෙහි අලඬිකතො. අජ්ඣගමීන්ති අධිගච්ඡිං. සෙසං චුත්තනයමෙව.

යසත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කිම්ලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අභිසත්තොව නිපතනීති ආයස්මතො කිම්ලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො කකුසන්ධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො පරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි තස්ස ධාතුයො උද්දිස්ස සළලමාලාහි මණ්ඩපාකාරෙන පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ සාකියරාජකුලෙ නිබ්බත්ති, කිම්ලොතිස්ස නාමං අභොසි. සො වයප්පත්තො භොගසම්පත්තියා සම්පත්තො විහරති. තස්ස ඤාණපරිපාකං දිස්වා සංවෙගජනනත්ථං අනුපියායං විහරන්තො සත්ථා පයමයොබ්බතො යීතං දස්සනීයං ඉත්ථීරූපං අභිනිමිතිත්වා පුරතො දස්සෙත්වා පුන අනුක්කමෙන යථා ජරාරොගවිපත්තිහි අභිභූතා දිස්සති, තථා අකාසි. තං දිස්වා කිම්ලකුමාරො අතිවිස සංවෙගං පකාසෙත්තො —

118.

“අභිසත්තොව නිපතති වයො, රූපං අඤ්ඤම්ච තථෙව සන්තං;
තස්සෙව සතො අවිජ්ජවසනො, අඤ්ඤස්සෙව සරාමි අත්තාන”න්ති. —

ගාථං අභාසි.

තත්ථ අභිසත්තොවාති “ත්ථං සීසං ගච්ඡ මා තිට්ඨා”ති දෙවෙහි අනුසිට්ඨො ආණන්තො විය. “අභිසිට්ඨො වා”තිපි පායො, “ත්ථං ලභුං ගච්ඡා”ති කෙනචි අභිලාසාපිතො වියාති අත්ථො. නිපතනීති අතිපතති අභිධාවති න තිට්ඨති, බණ්ණ බණ්ණ බයවයං පාපුණානීති අත්ථො. වයොති බාලායොබ්බතාදිකො සරිරස්ස අවත්ථාවිසෙසො. ඉධ පනස්ස යොබ්බඤ්ඤං අධිජ්ජෙතං, තං හිස්ස අභිපතන්තං ඛීයන්තං හුත්වා උපට්ඨිතං. රූපන්ති රූපසම්පදාති වදති. රූපන්ති පන සරිරං “අට්ඨිඤ්ච පටිච්ච න්හාරුඤ්ච පටිච්ච මංසඤ්ච පටිච්ච ආකාසො පරිවාරිතො රූපංත්ථෙව සඬිං ගච්ඡති”තිආදීසු (ම. නි. 1.306) විය. අඤ්ඤම්ච තථෙව සන්තන්ති ඉදං රූපං යාදිසං, සයං තථෙව තෙනෙවාකාරෙන සන්තං විජ්ජමානං අඤ්ඤං විය මය්හං උපට්ඨානීති අධිජ්ජායො. “තදෙව සන්ත”න්ති ව කෙචි පයන්ති. තස්සෙව සතොති තස්සෙව මෙ අනඤ්ඤස්ස සතො සමානස්ස. අවිජ්ජවසනොති න විජ්ජවසන්තස්ස, විරවිජ්ජවාසෙන හි සතො අනඤ්ඤම්පි අඤ්ඤං විය උපට්ඨාති ඉදම්පි ඉධ නත්ථීති අධිජ්ජායො. අඤ්ඤස්සෙව සරාමි අත්තානන්ති ඉමං මම අත්තභාවං අඤ්ඤස්ස සන්තස්ස විය සරාමි උපධාරෙමි සඤ්ජානාමිති අත්ථො.

තස්සෙවං අනිච්චතං මනසි කරොන්තස්ස දළ්භතරො සංවෙගො උදපාදි, සො සංවෙගජාතො සත්ථාරං උපසඬ්ඤාමිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.56.42-48) –

“නිබ්බුතෙ කකුසන්ධමිහි, බ්‍රාහ්මණමිහි චුසිමති;
ගහෙත්වා සළලං මාලං, මණ්ඩපං කාරයිං අහං.

“තාවතිංසං ගතො සන්තො, ලහිම්භ බ්‍රාහ්මණමුත්තමං;
අඤ්ඤා දෙවෙනිරොවාමි, පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං.

“දිවා වා යදි වා රත්තිං, වඩ්ඤාමන්තො යිතො වහං;
ජන්තො සළලපුප්ඵෙහි, පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං.

“ඉමස්මිංයෙව කප්පමිහි, යං බුද්ධමනිපුප්පයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” ත්ති.
අරහත්තං පන පත්වාපි ථෙරො අත්තනො පුරිමුප්පන්තං අනිච්චතාමනසිකාරං විහාචෙත්තො තමෙව ගාථං පටිච්චදාහාසි. තෙනෙතං ඉමස්ස ථෙරස්ස අඤ්ඤාබ්‍යාකරණමිපි අහොසි.

කිම්මිලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. වජ්ජිපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

රුක්ඛමූලගහනං පසක්කියාති ආයස්මතො වජ්ජිපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචින්නො ඉතො චතුරචුතෙ කප්පෙ ඵකං පච්චෙකසම්බුද්ධං භික්ඛාය ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නාමානසො කදලිඵලානි අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, වජ්ජිරාජපුත්තත්තා වජ්ජිපුත්තොත්ථෙව වස්ස සමඤ්ඤා අහොසි. සො දහරො හුත්වා හත්ථිසික්ඛාදිසික්ඛනකාලෙපි හෙතුසම්පන්නතාය නිස්සරණස්කායොව හුත්වා විචරන්තො සත්ථු ධම්මදෙසනාකාලෙ විහාරං ගන්ත්වා පරිසපරියන්තෙ නිසින්නො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.57-62) –

“සහස්සරංසි භගවා, සයම්භූ අපරාජිතො;
විවෙකා චුට්ඨහිත්වාන, ගොවරායාහිනික්ඛමි.

“එලහත්ථො අහං දිස්වා, උපගච්ඡිං නරාසහං;
පසන්තච්ඡන්තො සුමනො, අවටං අදදිං එලං.

“චතුත්තච්ඡන්තො කප්පෙ, යං එලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, එලදානස්සිදං එලං.

“කිලෙසා කුමාරිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.

ජලහිඤ්ඤො පන හුත්වා අපරභාගෙ අවිරපරිනිබ්බුතෙ සත්ථරි ධම්මං සඬ්භාසිතුං
සඬ්භෙතං කත්වා මහාථෙරෙසු තත්ථ තත්ථ විහරන්තෙසු එකදිවසං ආයස්මන්තං
ආනන්දං සෙබ්බෙයව සමානං මහතියා පරිසාය පරිවුතං ධම්මං දෙසෙන්නං දිස්වා
තස්ස උපරිමග්ගාධිගමාය උස්සාහං ජනෙන්නො –

119.

“රුක්ඛමූලගහනං පසක්කිය, නිබ්බානං හදයස්මිං ඔපිය;
කුමාය ගොතම මා ච පමාදො, කිං තෙ බිලිබිලිකා කරිස්සති” ති. –

ගාථං අභාසි.

තත්ථ රුක්ඛමූලගහනන්ති රුක්ඛමූලභූතං ගහනං, ගහනඤ්ඤි අත්ථි, න
රුක්ඛමූලං, රුක්ඛමූලඤ්ඤ අත්ථි, න ගහනං, තෙසු රුක්ඛමූලග්ගහණෙන යානස්ස
ජායාසම්පන්නතාය වාතාතපපරිස්සයාභාවං දස්සෙති. ගහනග්ගහණෙන
නිවාතභාවෙන වාතපරිස්සයාභාවං ජනසම්බාධාභාවඤ්ඤා දස්සෙති, තදුභයෙන ච
භාවනායොග්ගතං. පසක්කියාති උපගන්ත්වා. නිබ්බානං හදයස්මිං ඔපියාති “එවං
මයා පටිපජ්ජිත්වා නිබ්බානං අධිගන්තබ්බං” ත්ති නිබ්බුතිං හදයෙ යථෙත්වා විත්තෙ
කරිත්වා. කුමායාති ලක්ඛණුපනිජ්ඣානෙන කුමාය, විපස්සනාභාවනාසහිතං
මග්ගභාවනං භාවෙහි. ගොතමාති ධම්මභණ්ඩාගාරිකං ගොත්තෙන ආලපති. මා ච
පමාදොති අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු මා පමාදං ආපජ්ජි. ඉදානි යාදිසො ථෙරස්ස
පමාදො, තං පටික්ඛෙපවසෙන දස්සෙන්නො “කිං තෙ බිලිබිලිකා කරිස්සති” ති
ආහ. තත්ථ බිලිබිලිකාති විලිච්චිකිරියා, බිලිබිලිති සද්දපවත්ති යථා නිරත්ථකා, එවං
බිලිබිලිකාසදිසා ජනපඤ්ඤත්ති කිං තෙ කරිස්සති කීදිසං අත්ථං තුය්හං සාධෙති,
තස්මා ජනපඤ්ඤත්තිං පභාය සදත්ථපසුතො හොහිති ඔවාදං අදාසි.

තං සුත්වා අඤ්ඤෙහි චුත්තවිසගන්ධවායනවචනෙන සංවෙගජාතො බහුදෙව
රත්තිං වඬ්කමෙන විතිනාමෙන්නො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා සෙනාසනං
පටිසිත්වා මඤ්ඤකෙ නිපන්නමත්තොව අරහත්තං පාපුණි.

වජ්ජිපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ඉසිදත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතාති ආයස්මතො ඉසිදත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං රථියං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො මධුරං ආමොදඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අවන්තිරට්ඨෙය චඩ්ඨගාමෙ අඤ්ඤතරස්ස සත්ථවාහස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ඉසිදත්තොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො මච්ඡිකාසණ්ඨෙවි චිත්තස්ස ගහපතීතො අදිට්ඨසභායො හුත්වා තෙන බුද්ධගුණෙ ලිඛිත්වා පෙසිතසාසනං පටිලභිත්වා සාසනෙ සඤ්ජාතප්පසාදො ථෙරස්ස මහාකච්චානස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා නචිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.80-84) –

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං, ආහුතීනං පටිග්ගහං;
රථියං පටිපජ්ජන්තං, ආමොදමදදිං ඵලං.

“එකනවුතීතො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” ත්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා “බුද්ධුපට්ඨානං ගම්ස්සාමි” ති ථෙරං ආපුච්ඡිත්වා අනුක්කමෙන මජ්ඣිමදෙසං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඬ්ඨකම්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො, “කච්චි, භික්ඛු, ඛමනීයං, කච්චි යාපනීය” ත්තිආදිනා සත්ථාරා කතපට්ඨසත්ථාරො පටිච්චනමුඛෙන, “භගවා තුම්හාකං සාසනං උපගතකාලතො පට්ඨාය මය්හං සබ්බදුක්ඛං අපගතං, සබ්බො පරිස්සයො වූපසන්නො” ති පවෙදනවසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

120.

“පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා, තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා;
දුක්ඛක්ඛයො අනුප්පත්තො, පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො” ති. – ගාථං අහාසි;

තත්ථ පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතාති පඤ්චපි මෙ උපාදානක්ඛන්ධා විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය “ඉදං දුක්ඛං, එත්තකං දුක්ඛං, න ඉතො භියො” ති සබ්බසො පරිච්ඡිජ්ජ ඤාතා, න තෙසු කිඤ්චිපි පරිඤ්ඤාතබ්බං අත්ථිති අධිප්පායො. තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකාති සබ්බසො පරිඤ්ඤාතත්තා ඵව තෙසං අච්ඡිජාතණ්හාදිකස්ස මූලස්ස සමුච්ඡින්නත්තා අරියමග්ගෙන පහිනත්තා යාවචරිමචිත්තනිරොධා තෙ තිට්ඨන්ති. දුක්ඛක්ඛයො අනුප්පත්තොති ඡින්නමූලකත්තායෙව ව තෙසං වට්ටදුක්ඛස්ස බයො පරික්ඛයො අනුප්පත්තො, නිබ්බානං අධිගතං. පත්තො මෙ ආසවක්ඛයොති කාමාසවාදීනං සබ්බෙසං ආසවානං බයන්තෙ අභිගන්තබ්බතාය “ආසවක්ඛයො” ති ලද්ධනාමං අරහත්තං පත්තං.

පටිලද්ධන්ති අත්ථො. කෙවි පන අන්තිමායං සමුස්සයො’ති පදන්ති. නිබ්බානස්ස අධිගතත්තායෙව අයං මම සමුස්සයො අත්තභාවො අන්තිමො සබ්බපච්ඡිමකො, නත්ථි දානි පුනඛ්භවොති අත්ථො. යං පන තත්ථ තත්ථ අවුත්තං, තං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානංයෙවාවති.

ඉසිදත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ද්වාදසමවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ව පරමත්ථදීපනියං ථෙරගාථාවණ්ණනායං

විසාධිකසතත්ථෙරගාථාපටිමණ්ඩිතස්ස ඵකකනිපාතස්ස

අත්ථවණ්ණනා.

2. දුකනිපාතො

1. පදමවග්ගො

1. උත්තරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

දුකනිපාතෙ නත්ථි කොවි භවො නිව්චොතිආදිකා ආයස්මතො උත්තරත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපවිනන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ විජ්ජාධරො හුත්වා ආකාසෙන විවරති. තෙන ව සමයෙන සත්ථා තස්ස අනුග්ගණ්හනත්ථං වනන්තරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසිදි ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තො. සො අන්තලික්ඛෙන ගච්ඡන්තො භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො ආකාසතො ඔරුය්හ සුවිසුද්ධෙහි විපුලෙහි කණ්කාරපුප්ඵෙහි භගවන්තං පුප්පෙසි, පුප්ඵානි බුද්ධානුභාවෙන සත්ථු උපරි ඡත්තාකාරෙන අට්ඨංසු, සො තෙන භියොසාසොමත්තාය පසන්නචිත්තො හුත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙ නිබ්බත්තිත්වා උළාරං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තො යාවතායුකං තත්ථ යත්වා තතො වුතො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, උත්තරොතිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤතං පත්තො බ්‍රාහ්මණවිජ්ජාසු නිජ්චත්තිං ගන්ත්වා ජාතියා රූපෙන විජ්ජාය වයෙන සීලාවාරෙන ව ලොකස්ස සම්භාවනීයො ජාතො. තස්ස තං සම්පත්තිං දිස්වා වස්සකාරො මගධමහාමත්තො අත්තනො ධීතරං දාතුකාමො හුත්වා අත්තනො අධිප්පායං පවෙදෙසි. සො නිස්සරණජ්ඣාසයතාය තං පටික්ඛිපිත්වා කාලෙන කාලං ධම්මසෙනාපතිං පරිරූපාසන්තො තස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා වත්තසම්පත්තො හුත්වා ථෙරං උපට්ඨහති.

තෙන ව සමයෙන ථෙරස්ස අඤ්ඤතරො ආබාධො උප්පන්නො, තස්ස හෙසජ්ජත්ථාය උත්තරො සාමණෙරො පාතොව පත්තව්වරමාදාය විහාරතො නික්ඛන්නො අත්තරාමග්ගෙ තළාකස්ස තීරෙ පත්තං යපෙත්වා උදකසමීපං ගන්නවා මුඛං ධොවති. අථ අඤ්ඤතරො උමඬගවොරො ආරක්ඛපුරිසෙහි අනුබද්ධො අග්ගද්වාරෙනෙව නගරතො නික්ඛමිත්වා පලායන්නො අත්තනා ගහිතං රතනභණ්ඩිකං සාමණෙරස්ස පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා පලායි. සාමණෙරො පත්තසමීපං උපගතො. වොරං අනුබන්ධන්තා රාජපුරිසා සාමණෙරස්ස පත්තෙ භණ්ඩිකං දිස්වා, “අයං වොරො, ඉමිනා වොරියං කත” න්ති සාමණෙරං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා වස්සකාරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙසුං. වස්සකාරො ව තදා රඤ්ඤො විනිවිජයෙ නියුත්තො හුත්වා ඡෙජ්ජහෙජ්ජං අනුසාසති. සො “පුබ්බෙ මම වචනං නාදිසි, සුද්ධපාසණ්ඩියෙසු පබ්බජී” ති ව බද්ධාසාතන්තා කම්මං අසොධෙත්වා ව ජීවන්තමෙව තං සුලෙ උත්තාසෙසි.

අථස්ස භගවා ඤාණපරිපාකං ඔලොකෙත්වා තං යානං ගන්නවා විජ්ජුරන්තහත්ථනමණිමයුබසමිහින්තසිතාහතාය පග්ගරන්තජාතිහිඬගුලකසුවණ්ණරසධාරං විය ජාලාගුණ්ඨිතමුදුතලුනදිසඬගුලිහත්ථං උත්තරස්ස සීසෙ යපෙත්වා, “උත්තර, ඉදං තෙ පුරිමකමමස්ස ඵලං උප්පන්නං, තත්ථ තයා පච්චවෙක්ඛණ්ණලෙන අධිවාසනා කාතබ්බා” ති වත්වා අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. උත්තරො අමතාහිසෙකසදිසෙන සත්ථු හත්ථසම්ඵස්සෙන සඤ්ජාතජ්ජසාදසොමනස්සතාය උළාරං පීතිපාමොජ්ජං පටිලහිත්වා යථාපරිචිතං විපස්සනාමග්ගං සමාරුළුහො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතන්තා සත්ථු ව දෙසනාවිලාසෙන තාවදෙව මග්ගපටිපාටියා සබ්බකිලෙසෙ බෙපෙත්වා ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.56.55-92) –

“සුමෙධො නාම සම්බුද්ධො, බාත්තිංසවරලක්ඛණො;
විවෙකකාමො භගවා, හිමවන්තමුපාගමි.

“අජ්ඣාගාහෙත්වා හිමවන්තං, අග්ගො කාරුණිකො මුනි;
පල්ලඬිකං ආභුජිත්වාන, නිසීදි පරිසුත්තමො.

“විජ්ජාධරො තදා ආසිං, අන්තලික්ඛවරො අහං;
තිසුලං සුගතං ගය්හ, ගච්ඡාමි අම්බරෙ තදා.

“පබ්බතග්ගෙ යථා අග්ගි, පුණ්ණමායෙව වන්දිමා;
වනං ඔභාසනෙ බුද්ධො, සාලරාජාව ඵුල්ලිතො.

“වනග්ගා නික්ඛමිත්වාන, බුද්ධරංසිහිධාවරෙ;
නළග්ගිවණ්ණසඬකාසා, දිස්වා චිත්තං පසාදයිං.

“විචිතං අද්දසං පුජ්ථං, කණ්ණිකාරං දෙවගන්ධිකං;

තීණි පුප්ඵානි ආදාය, බුද්ධසෙට්ඨමපුප්ඵං.

“බුද්ධස්ස ආනුභාවෙන, තීණි පුප්ඵානි මෙ තදා;
උද්ධංචණ්ටා අධොපත්තා, ඡායං කුබ්බන්ති සත්ථුනො.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිති ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“තත්ථ මෙ සුකතං ඛ්‍යම්භං, කණ්ණිකාරීති ඤායති;
සට්ඨියොජනමුඛිබ්බෙධං, තිංසයොජනවිත්ථතං.

“සහස්සකණ්ඩං සතභෙණ්ඩු, ධජාලු හරිතාමයං;
සතසහස්සනිය්‍යුහා, ඛ්‍යම්භෙ පාතුහවිංසු මෙ.

“සොණ්ණමයා මණ්ණමයා, ලොහිතඬිකමයාපි ව;
ඵලිකාපි ව පල්ලඬිකා, යෙනිච්ඡකා යදිච්ඡකා.

“මහාරහඤ්ච සයනං, තුලිකා විකතීයුතං;
උද්ධලොම්ඤ්ච ඵකන්තං, ඛිම්බොහනසමායුතං.

“භවනා නික්ඛම්ත්වාන, වරන්තො දෙවචාරිකං;
යථා ඉච්ඡාමි ගමනං, දෙවසඬිසපුරක්ඛතො.

“පුප්ඵස්ස හෙට්ඨා තිට්ඨාමි, උපරිච්ඡදනං මම;
සමන්තා යොජනසතං, කණ්ණිකාරෙහි ඡාදිතං.

“සට්ඨිතුරියසහස්සානි, සායං පාතං උපට්ඨහුං;
පරිවාරෙන්ති මං නිච්චං, රත්තින්දිවමතන්දිතා.

“තත්ථ නච්චෙහි ගීතෙහි, තාලෙහි වාදිතෙහි ව;
රමාමි ඛිඩ්ඛා රතියා, මොදාමි කාමකාමහං.

“තත්ථ භුත්වා පිචිත්වා ව, මොදාමි තිදසෙ තදා;
නාරිගණෙහි සහිතො, මොදාමි ඛ්‍යම්භමුත්තමෙ.

“සතානං පඤ්චක්ඛත්තුඤ්ච, දෙවරජ්ජමකාරයං;
සතානං තීණික්ඛත්තුඤ්ච, චක්ඛවත්ති අභොසහං;
පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඬිඛියං.

“භවෙ භවෙ සංසරන්තො, මහාභොගං ලභාමහං;
භොගෙ මෙ උභතතා නත්ථී, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“දුවෙ හවෙ සංසරාමි, දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ;
අඤ්ඤං ගතිං න ජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“දුවෙ කුලෙ පජායාමි, ඛත්තියෙ වාපි බ්‍රාහ්මණෙ;
නිවෙ කුලෙ න ජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“හත්ථියානං අස්සයානං, සිව්කං සන්දමානිකං;
ලහාමි සබ්බමෙවෙනං, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“දාසීගණං දාසගණං, නාරියො සමලඬිකතා;
ලහාමි සබ්බමෙවෙනං, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කොසෙයාකම්බලියානි, බොමකජ්ජාසිකානි ව;
ලහාමි සබ්බමෙවෙනං, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“නවචත්ථං නවඵලං, නවග්ගරසභොජනං;
ලහාමි සබ්බමෙවෙනං, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“ඉමං බාද ඉමං භුඤ්ජ, ඉමම්හි සයනෙ සය;
ලහාමි සබ්බමෙවෙනං, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“සබ්බත්ථ පුජිතො හොමි, යසො අවිචුග්ගතො මම;
මහාපක්කො සදා හොමි, අහෙජ්ජපරිසො සදා;

ඤාතීනං උත්තමො හොමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“සීතං උණ්භං න ජානාමි, පරිලාභො න විජ්ජති;
අපො චෙතසිකං දුක්ඛං, හදයෙ මෙ න විජ්ජති.

“සුවණ්ණවණ්ණො හුත්වාන, සංසරාමි භවාභවෙ;
වෙවණ්ණියං න ජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“දෙවලොකා වචිත්වාන, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
සාවත්ථියං පුරෙ ජාතො, මහාසාලෙ සුඅඩ්ඨකෙ.

“පඤ්ච කාමගුණෙ හිත්වා, පබ්බජිං අනගාරියං;
ජාතියා සත්තවස්සොභං, අරහත්තමපාපුණිං.

“උපසම්පාදයි බුද්ධො, ගුණමඤ්ඤාය චක්ඛුමා;
තරුණො පුජනීයොභං, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“දිබ්බවක්ඛු විසුද්ධං මෙ, සමාධිකුසලො අභං;

අභිඤ්ඤාපාරමිජ්ජත්තො, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“පටිසම්භිදා අනුජ්ජත්තො, ඉද්ධිපාදෙසු කොවිදො;
ධම්මෙසු පාරමිජ්ජත්තො, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“තිංසකජ්ජසහස්සමිහි, යං බුද්ධමහිපුජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ජලභිඤ්ඤා පුන හුත්වා සුලතො උට්ඨන්තිවා පරානුද්දයාය ආකාසෙ යත්වා පාටිහාරියං දස්සෙසි. මහාජනො අවිජරියබ්භුතචිත්තජානො අහොසි. තාවදෙවස්ස වණො සංරුල්හි, සො හික්ඛුහි, “ආවුසො, තාදිසං දුක්ඛං අනුභවන්තො කථං ත්වං විපස්සනං අනුයුඤ්ජිතුං අසක්ඛි”ති පුට්ඨො, “පගෙව මෙ, ආවුසො, සංසාරෙ ආදීනවො, සඬ්ඛාරානඤ්ච සභාවො සුදිට්ඨො, එවාහං තාදිසං දුක්ඛං අනුභවන්තොපි අසක්ඛිං විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා විසෙසං අධිගන්තු”න්ති දස්සෙන්තො –

121.

“නත්ථි කොවි හවො නිච්චො, සඬ්ඛාරා වාපි සස්සතා;
උජ්ජජ්ජන්ති ච තෙ ඛන්ධා, වචන්ති අපරාපරං.

122.

“එතමාදීනවං ඤත්වා, හවෙනමිහි අනත්ථිකො;
නිස්සටො සබ්බකාමෙහි, පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො”ති. –

ඉමං ගාථාද්වයං අහාසි.

තත්ථ නත්ථි කොවි හවො නිච්චොති කම්මහවො උපපත්තිහවො කාමහවො රූපහවො අරූපහවො සඤ්ඤිහවො අසඤ්ඤිහවො නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිහවො එකවොකාරහවො චතුරවොකාරහවො පඤ්චවොකාරහවොති එවංහෙදො, තත්ථාපි හීනො මජ්ඣිමො උක්කට්ඨො දීඝායුකො සුබ්බහුලො වොමිස්සසුබ්බදුක්ඛොති එවංවිහාගො යොකොවි නිච්චො ධූවො ථීරො අපලොකියධම්මො නත්ථි තං තං කාරණං පටිච්ච සමුජ්ජන්තන්තා. යස්මා ච එතදෙවං, තස්මා සඬ්ඛාරා වාපි සස්සතා නත්ථිති යොජනා. පච්චයෙහි සඬ්ඛතන්තා “සඬ්ඛාරා”ති උද්ධනාමෙ හි පඤ්චක්ඛන්තො උපාදාය හවසමඤ්ඤාය සඬ්ඛාරාව හුත්වා සම්භූතා ජරාමරණෙන ච විපරිණාමන්තිති අසස්සතා විපරිණාමධම්මා. තථා හි තෙ “සඬ්ඛාරා”ති වුච්චන්ති. තෙනාහ උජ්ජජ්ජන්ති ච තෙ ඛන්ධා, වචන්ති අපරාපරන්ති. තෙ හවපරියායෙන සඬ්ඛාරපරියායෙන ච චුත්තා පඤ්චක්ඛන්ධා යථාපච්චයං අපරාපරං උජ්ජජ්ජන්ති, උජ්ජන්තා ච ජරාය පරිපිළිතා හුත්වා වචන්ති පරිභිජ්ජන්තිති අත්ථො. එතෙන “හවො, සඬ්ඛාරා”ති ච උද්ධවොහාරා පඤ්චක්ඛන්ධා උදයබ්බයසභාවාති දස්සෙති. යස්මා නිලක්ඛණං ආරොපෙන්වා සඬ්ඛාරෙ සම්මසන්තස්ස තයොපි හවා ආදිත්තං විය සඬ්ඛතෙ ආදීනවං දොසං පගෙව විපස්සනාපඤ්ඤාය ජානිත්වා

අනිච්චලක්ඛණෙනි දිට්ඨා සඬ්ඛාරා දුක්ඛානත්තා විභූතතරා උපට්ඨහන්ති, තෙනාහ
භගවා – “යදනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තා”ති (සං. නි. 3.15).

යස්මා තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා සඬ්ඛාරෙ සම්මසන්තස්ස තයොපි භවා
ආදිත්තං විය අගාරං සප්පට්ඨයා උපට්ඨහන්ති, තස්මා ආහ “භවෙනම්භි
අනත්ථිකො”ති. එවං පන සබ්බසො භවෙහි විනිවත්තියමානස්ස කාමෙසු
අපෙක්ඛාය ලෙසොපි න සම්භවතියෙව, තෙනාහ “නිස්සටො සබ්බකාමෙහි”ති,
අම්භීති යොජනා. මාත්‍රසෙහි විය දිබ්බෙනිපි කාමෙහි නිවත්තීතවිත්තොස්මීති
අත්ථො. පත්තො මෙ ආසවක්ඛයොති යස්මා එවං සුපරිමජ්ජිතසඬ්ඛාරො භවෙසු
සුපරිදිට්ඨාදීනවො කාමෙසු ව අනාසත්තමානසො තස්මා සුලමත්ථකෙ
නිසින්නෙනාපි මෙ මයා පත්තො අධිගතො ආසවක්ඛයො නිබ්බානං
අරහත්තඤ්චාති. අඤ්ඤෙහි ව සබ්බමාර්ගි අප්පත්තමානසෙහි තදධිගමාය
උස්සාහො කරණීයොති භික්ඛූනං ඔවාදමදාසි.

උත්තරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. පිණ්ඩොලභාරද්වාජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නයිදං අනායෙනාතිආදිකා ආයස්මතො පිණ්ඩොලභාරද්වාජත්ථෙරස්ස ගාථා.
කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ සීහයොනියං නිබ්බත්තිත්වා
පබ්බතගුහායං විහරති. භගවා තස්ස අනුග්ගහං කාතුං ගොවරාය පක්කන්තකාලෙ
සයනගුහං පවිසිත්වා නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. සීහො ගොවරං ගහෙත්වා
නිවත්තො ගුහාද්වාරෙ භගවත්තං දිස්වා හට්ඨකුට්ඨො ජලජට්ඨජප්පුස්ථෙහි පූජං
කත්වා චිත්තං පසාදෙන්තො භගවතො ආරක්ඛත්ථාය අරඤ්ඤෙ වාළුමිගෙ
අපනෙතුං තීසු වෙලාසු සීහනාදං නදන්තො බුද්ධගතාය සතියා අට්ඨාසි. යථා
පයමදිවසං, එවං සත්තාහං පුපෙසි. භගවා සත්තාහව්වයෙන නිරොධා වුට්ඨහිත්වා
“වත්තිස්සති ඉමස්ස එත්තකො උපනිස්සයො”ති තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසං
පක්ඛන්දිත්වා විහාරමෙව ගතො. සීහො පාලිලෙයාකහත්ථි විය බුද්ධවියොගදුක්ඛං
අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො කාලං කත්වා හංසවතීනගරෙ මහාභොගකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො නගරවාසීහි සද්ධිං විහාරං ගතො ධම්මදෙසනං සුත්වා
සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤාති කත්වා අපරාපරං
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්භාකං භගවතො කාලෙ කොසම්බියං රඤ්ඤො
උතෙනස්ස පුරොහිතපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති භාරද්වාජො නාම නාමෙන. සො
වයප්පත්තො තයො වෙදෙ උග්ගහෙත්වා පඤ්ච මාණවකසතාති මන්තෙ
වාචෙන්තො මහග්ගසභාවෙන අනතුරුපාචාරත්තා තෙහි පරිච්චිජ්ජන්තො රාජගහං
ගන්ත්වා භගවතො භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව ලාභසක්කාරං දිස්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා
භොජනෙ අමත්තඤ්ඤා හුත්වා විවරන්තො සත්ථාරා උපායෙන මත්තඤ්ඤාය
පතිට්ඨාපිතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව ජලහිඤ්ඤො අභොසි. තෙන
වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.104-109) –

“මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං, විපිනෙ විවරං තදා;

අද්දසං චිරජං බුද්ධං, සබ්බධම්මාන පාරගුං.

“පියාලඵලමාදාය, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
පුඤ්ඤක්ඛේතස්ස චිරස්ස, පසන්තො සෙහි පාණ්හි.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං ඵලං අද්දිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ජලහිඤ්ඤා පන හුත්වා “හගවතො සම්මුඛා යං සාවකෙහි පත්තබ්බං, තං මයා පත්ත”න්ති, හික්ඛුසඬ්ඨෙ ව “යස්ස මග්ගෙ වා ඵලෙ වා කඬ්ඛා අත්ථී, සො මං පුච්ඡතු”ති සිහනාදං නදි. තෙන තං හගවා, “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං සිහනාදිකානං යදිදං පිණ්ඩොලහාරද්වාජො”ති (අ. නි. 1.188, 195) එතදග්ගෙ යපෙසි. සො එකදිවසං අත්තතො සන්තිකං උපගතං ගිහිකාලෙ සභායභූතං මච්ඡරිං මිච්ඡාදිට්ඨිබ්බාහමණං අනුකම්පමානො තස්ස දානකථං කථෙත්වා තෙන ව “අයං මම ධනං විනාසෙතුකාමො”ති හකුට්ඨිං කත්වාපි “තුය්හං එකහත්තං දෙමී”ති චුත්තෙ, “තං සඬ්ඨස්ස දෙහි මා මය්හ”න්ති සඬ්ඨස්ස පරිණාමෙසි. පුන බ්බාහමණො “අයං මං බහුතං දාපෙතුකාමො”ති අප්පච්චයෙ පකාසිතෙ දුතියදිවසං ධම්මසෙනාපතිනා සඬ්ඨගතාය දක්ඛිණාය මහජ්ඵලභාවජ්ජකාසනෙන තං පසාදෙන්වා, “අයං බ්බාහමණො ‘ආහාරගෙධෙන මං දානෙ නියොපෙසී’ති මඤ්ඤති, ආහාරස්ස පන මයා සබ්බසො පරිඤ්ඤාතභාවං න ජානාති, හන්ද නං ජානාපෙමී”ති

—

123.

“නයිදං අනයෙන ජීවිතං, නාහාරො හදයස්ස සන්තිකො;
ආහාරට්ඨිතිකො සමුස්සයො, ඉති දිස්වාන වරාමි එසනං.

124.

“පඬ්ඨකොති හි නං අවෙදයුං, යායං චන්දනපුප්පා කුලෙසු;
සුබ්බමං සල්ලං දුරුබ්බහං, සක්කාරො කාපුරිසෙන දුජ්ජහො”ති. —

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ නයිදං අනයෙන ජීවිතන්ති ඉදං මම ජීවිතං අනයෙන අඤායෙන වෙළදානපුප්පදානාදිඅනෙසනාය න හොති ජීවිතනිකන්තියා අභාවතො. නාහාරො හදයස්ස සන්තිකොති ආහාරො ව ආහරියමානො මග්ගඵලඤාණං විය හදයස්ස විත්තස්ස සන්තිකරො න හොති, කෙවලං පන සජ්ජකං බුද්ධාපට්ඨානමත්තං කරොතිති අධිජ්ජායො. අථ වා නාහාරො හදයස්ස සන්තිකොති ආහාරො රසතණ්භාවත්ථු මෙ හදයස්ස සන්තිකො ආසත්තො න හොති රසතණ්භාය ඵව අභාවතො. “සන්තිකෙ”තිපි පඨන්ති. යො හි ආහාරගිද්ධො ලාභසක්කාරජ්ජසුතො විවරති, තස්ස ආහාරො හදයස්ස සන්තිකෙ නාම අභිණ්භං මනසිකාතබ්බතො. යො

පන පරික්ෂකදාතෘභාරො, සො තත්ථ පභිනච්ඡන්දරාගො, න තස්සාභාරො භදයස්ස සන්තිකෙ නාම – “කථං නු ඛො ලභෙය්‍ය” න්තිආදිමනසිකරණස්සෙව අභාවතො. යදි හි ජීවිතනිකන්ති ආභාරරසතණ්හා ව නත්ථී, අථ කස්මා පිණ්ඩාය වරසීති අනුයොගං මනසි කත්වා ආහ “ආභාරට්ඨිතිකො සමුස්සයො, ඉති දිස්වාන වරාමි එසන්” න්ති. ආභාරො භොජනං ධීති යානං පච්චයො එතස්සාති ආභාරට්ඨිතිකො. “ආභාරපට්ඨිතච්ඡන්තිකො සමුස්සයො කායො” ඉති දිස්වාන එවං ඤත්වා ඉමමත්ථං බුද්ධියං යපෙත්වා වරාමි එසන්, හික්ඛාපරියෙසනං කරොමිති අත්ථො.

පච්චයනිමිත්තං කුලානි උපසඬකමන්තො තත්ථ වන්දනපූජනාහි ලාභසක්කාරෙහි ව ඛජ්ඣතීති එවං මාදිසෙසු න වින්තෙතඛිබන්ති දස්සෙන්තො “පඬකො” තිගාථං අභාසි. තස්සත්ථො – යා අයං පච්චයනිමිත්තං උපගතානං පඛිබජිතානං කුලෙසු ගෙහවාසීසු පවත්තිස්සති ගුණසම්භාවනා පූජනා ව, යස්මා තං අභාවිතත්තානං ඔසිදාපනට්ඨෙත මලීනභාවකරණෙන ව පඬකො කද්දමොති බුද්ධාදයො අවෙදයුං අඛිභක්ඛාසුං පවෙදෙසුං වා, තස්මා සා සප්පුරිසානං ඛන්ධාය න භොති සක්කාරාසාය පගෙව පභිනත්තා. අසප්පුරිසස්ස පන සක්කාරාසා දුච්ඡේදකයාසභාවතාය පිළාජනනතො අන්තො තුදනතො උද්ධරිතුං අසක්කුණෙය්‍යතො ව සුමුමං සල්ලං දුරුඛිබ්භං. තතො එව තෙන සක්කාරො කාපුරිසෙන දුජ්ජහො දුරුඛිබ්භෙය්‍යො තස්ස පභානපට්ඨපත්තියා අජ්ජපට්ඨජනතො, සක්කාරාසාපභානෙන පභිනො භොතීති. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො ථෙරෙ අභිජ්ජසන්තො අභොසි.

පිණ්ඩොලභාරද්වාජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. වල්ලියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

මක්කටො පඤ්චද්වාරායන්තිආදිකා ආයස්මතො වල්ලියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කජ්ජෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං කෙනවිදෙව කරණීයෙන අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ නාරදං නාම පච්චෙකසම්බුද්ධං රුක්ඛමූලෙ වසන්තං දිස්වා පසන්තමානසො නලෙහි සාලං කත්වා තිණෙහි ඡාදෙන්වා අදාසි. වඩ්ඤාමනට්ඨානඤ්චස්ස සොධෙන්වා වාලුකා ඔකිරිත්වා අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ සාවත්ථීයං බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති, වල්ලියොතිස්ස නාමං අභොසි. සො වයජ්ජත්තො යොඛිබ්බනමනුජ්ජත්තො ඉන්ද්‍රියවසිකො හුත්වා විවරන්තො කල්‍යාණමිත්තසංසග්ගෙන භගවත්තං උපසඬකමිත්වා ධම්මං සුත්වා පට්ඨෙද්ධසද්ධො පඛිබජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.93-103) –

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, භාරිතො නාම පඛිබ්බතො;
සයම්භු නාරදො නාම, රුක්ඛමූලෙ වසී තදා.

“නළාගාරං කරිත්වාන, තිණෙන ඡාදයිං අහං;
වඩ්ඛමං සොධයිත්වාන, සයම්භුස්ස අදාසහං.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිති ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“තත්ථ මෙ සුකතං බ්‍යම්භං, නළකුට්ඨකනිම්මිතං;
සට්ඨියොජනමුඛිබ්බෙධං, තිංසයොජනවිත්ථතං.

“චතුද්දසෙසු කප්පෙසු, දෙවලොකෙ රමීං අහං;
එකසත්තතික්ඛත්තුඤ්ච, දෙවරජ්ජමකාරයිං.

“චතුත්තිංසතික්ඛත්තුඤ්ච, චක්ඛවත්තී අභොසහං;
පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඩ්ඛියං.

“ධම්මපාසාදමාරුය්හ, සබ්බාකාරවරුපමං;
යදිව්ජකාහං විහරෙ, සකායපුත්තස්ස සාසනෙ.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, නළකුට්ඨයිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා පුට්ඨජනකාලෙ අත්තනො චිත්තස්ස රූපාදිආරම්මණෙසු
යථාකාමජ්ජවත්තියා, ඉදානි අරියමග්ගෙන නිග්ගහිතභාවස්ස ච විභාවනෙන අඤ්ඤං
බ්‍යාකරොන්තො –

125.

“මක්කටො පඤ්චද්ද්වාරායං, කුටිකායං පසක්කිය;
ද්වාරෙන අනුපරියෙති, සට්ඨයන්තො මුහුං මුහුං.

126.

“තිට්ඨ මක්කට මා ධාවි, න හි තෙ තං යථා පුරෙ;
නිග්ගහිතොසි පඤ්ඤාය, නෙව දුරං ගමීස්සසි”ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ සට්ඨයන්තොති අත්තනො ලොලභාවෙන රුක්ඛස්ස අඤ්ඤං සාධං
මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤස්ස ගහණෙන අනෙකචාරං තත්ථ රුක්ඛං වාලෙන්තො
ඵලූපභොගමක්කටො විය තෙන තෙන චක්ඛාදිද්වාරෙන රූපාදිආරම්මණෙසු
අඤ්ඤං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං ගණ්හන්තො චිත්තසන්තානස්ස සමාදානවසෙන
නිව්චලං යාතුං අජ්ජදානෙන අහික්ඛණං සට්ඨයන්තො වාලෙන්තො තස්මිංයෙව
රූපාදිආරම්මණෙ අනුපරිවත්තති යථාකාමං විවරති. චිත්තමානසමීපතාය චෙත්ථ
චිත්තමානවචනං. ඵවං අනුපරියන්තො ච තිට්ඨ, මක්කට, මා ධාවි ත්ථං,

විත්තමක්කට, ඉදානි තිට්ඨ මා ධාවි, ඉතො පට්ඨාය තෙ ධාවිතුං න සක්කා, තස්මා න හි තෙ තං යථා පුරෙ යස්මා තං අත්තභාවගෙහං පුබ්බෙ විය න තෙ සෙවිතං පිහිතද්වාරභාවතො, කිඤ්ච නිග්ගහිතොසි පඤ්ඤාය සයඤ්ච ඉදානි මග්ගපඤ්ඤාය කිලෙසාහිසඞ්ඛාරසඞ්ඛාතානං පාදානං ඡෙදනෙන අවචන්තිකං නිග්ගහං පත්තොසි, තස්මා නෙව දුරං ගමීස්සසි ඉතො අත්තභාවතො දුරං දුතියාදිඅත්තභාවං නෙව ගමීස්සසි යාවචරිමකචිත්තං එව තෙ ගමනන්ති දස්සෙති. “නෙතො දුර”න්තිපි පාඨො, සො එවත්ථො.

වල්ලියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ගඨගාතීරියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

තිණ්ණං මෙ තාලපත්තානන්තිආදිකා ආයස්මතො ගඨගාතීරියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො සාසනෙ අභිප්පසන්තො හුත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පානීයමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤාතරස්ස ගහපතිස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, “දත්තො”තිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො සරාවාසං වසන්තො අගමනීයට්ඨානභාවං අජානිත්වා විතික්කමං කත්වා පුන අගමනීයට්ඨානභාවං ඤත්වා සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා තං කම්මං ජිගුච්ඡිත්වා ලුඛපට්ඨත්තිං අනුතිට්ඨන්තො පංසුකුලච්චරං ඡවසිත්තසදිසං මත්තිකාපත්තඤ්ච ගහෙත්වා ගඨගාතීරෙ තිහි තාලපත්තෙහි කුටිකං කත්වා විහාසි, තෙනෙවස්ස ගඨගාතීරියොති සමඤ්ඤා අහොසි. සො “අරහත්තං අප්පත්වා න කෙනවි සල්ලෙසිස්සාමි”ති විත්තං අධිට්ඨාය පඨමං සංවච්ඡරං තුණ්හිභූතො වවිහෙදං අකරොන්තොව විහාසි. දුතියෙ සංවච්ඡරෙ ගොවරගාමෙ අඤ්ඤාතරාය ඉත්ථියා “මුගො නු ඛො නො”ති වීමංසිතුකාමාය පත්තෙ ඛිරං ආසිඤ්චන්තියා හත්ථවිහාරෙ කතෙපි ඔකිරිතෙ, “අලං, හගිනි”ති වාවං නිච්ඡරි. තතියෙ පන සංවච්ඡරෙ අත්තරවස්සෙව සටයන්තො වායමන්තො අරහත්තං පාපුණි, තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.51-56) –

“පදුමුත්තරබුද්ධස්ස, භික්ඛුසඞ්ඝෙ අනුත්තරෙ;
පසන්නචිත්තො සුමනො, පානීසට්ඨපුරයිං.

“පබ්බතග්ගෙ දුමග්ගෙ වා, ආකාසෙ වාථ භූමියං;
යදා පානීයමිච්ඡාමි, ඛිප්පං නිබ්බත්තතෙ මම.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, දකදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරභා පන භුක්වා අත්තනො පුබ්බභාගපටිපත්තියා විභාවනමුඛෙන අඤ්ඤං
බ්‍යාකරොත්තො –

127.

“තිණ්ණං මෙ තාලපත්තානං, ගඬගාතීරෙ කුටී කතා;
ඡවසිත්තොව මෙ පත්තො, පංසුකුලඤ්ච වීවරං.

128.

“ද්විත්තං අන්තරවස්සානං, එකා වාචා මෙ භාසිතා;
තතියෙ අන්තරවස්සමිහි, තමොඛන්ධො පදාලිතො”ති. – ගාථාද්වයං
අභාසි;

තත්ථ තිණ්ණං මෙ තාලපත්තානං, ගඬගාතීරෙ කුටී කතාති තාලරුක්ඛතො
පහිතෙහි තීහි තාලපණ්ණෙහි මය්හං වස්සනපරිහරණත්ථං ගඬගාය නදියා තීරෙ
කුටිකා කතා. තෙන අත්තනො සෙනාසනසන්තොසං දස්සෙති. වුත්තඤ්ඤි
ධම්මසෙනාපතිනා –

“පල්ලඬකෙන නිසින්නස්ස, ඡණ්ණකෙ නාහිවස්සති;
අලං ඵාසුච්භාරාය, පහිතත්තස්ස භික්ඛුතො”ති. (ථෙරගා. 985; මි. ප.
6.1.1);

“තාලපත්තීන”න්තිපි පාඨො, සො එවත්ථො. ඡවසිත්තොව මෙ පත්තොති
මය්හං පත්තො ඡවසිත්තසදිසො, මතානං බීරසෙවනකුණ්ඩසදිසොති අත්ථො.
පංසුකුලඤ්ච වීවරන්ති වීවරඤ්ච මෙ අන්තරමග්ගසුසානාදිසු ඡඩ්ඨිතනන්තකෙහි
කතං පංසුකුලං. පද්ද්වයෙන පරික්ඛාරසන්තොසං දස්සෙති.

ද්විත්තං අන්තරවස්සානන්ති ද්විසු අන්තරවස්සෙසු පබ්බජිතතො
අරහත්තමප්පත්තසංවච්ඡරෙසු. එකා වාචා මෙ භාසිතාති එකා, “අලං, හගිනී”ති
බීරපටික්ඛෙපවාචා එව මයා වුත්තා, අඤ්ඤො තත්ථ වච්භෙදො නාභොසි. තෙන
උක්කංසගතං කායවට්ඨිසංයමං දස්සෙති. තතියෙ අන්තරවස්සමිහිති තතියස්ස
සංවච්ඡරස්ස අබ්භන්තරෙ, තස්මිං අපරිපුණ්ණෙයෙව. තමොඛන්ධො පදාලිතොති
අග්ගමග්ගෙන තමොඛන්ධො භින්නො, අවිජ්ජානුසයො සමුච්ඡින්නොති අත්ථො.
තෙන තදෙකට්ඨතාය සබ්බකිලෙසානං අනවසෙසප්පහානං වදති.

ගඬගාතීරියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. අජිනත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අපි වෙ හොති තෙව්ජ්ජොතිආදිකා ආයස්මතො අජිනත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයමපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති
උපචින්නො බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො

කෙනවිදෙව කරණියෙන අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ සුවිත්තිතං නාම පච්චෙකසම්බුද්ධං
 ආබාධෙන පිළිතං නිසින්නං දිස්වා උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා හෙසජ්ජත්ථාය
 පසන්නමානසො සතමණ්ඩං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ
 නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මි.
 බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස දලිද්දබ්බාහිමණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි.
 තං විජායනකාලෙ අජිනවම්මෙන සම්පට්ඨිමිසු. තෙනස්ස අජිනොත්ථෙව නාමං
 අකංසු. සො භොගසංවත්තනියස්ස කම්මස්ස අකතත්තා දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තො
 වයප්පත්තොපි අප්පන්නපානභොජනො හුත්වා විවරන්තො ජෙනවනපටිග්ගහණෙ
 බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො
 නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.43.78-87)

—

“සුවිත්තිතං භගවන්තං, ලොකජෙට්ඨං නරාසහං;
 උපට්ඨියං මහාරඤ්ඤං, වාතාබාධෙන පිළිතං.

“දිස්වා චිත්තං පසාදෙත්වා, සතමණ්ඩමුපානයිං;
 කතත්තා ආචිතත්තා ව, ගඬිගා භාගිරථී අයං.

“මහාසමුද්දා චත්තාරො, සතං සම්පජ්ජරෙ මම;
 අයඤ්ච පට්ඨි සොරා, අප්පමාණා අසඬබ්බියා.

“මම සඬකප්පමඤ්ඤාය, භවතෙ මධුසක්කරා;
 වාතුද්දීපා ඉමෙ රුක්ඛා, පාදපා ධරණිරුහා.

“මම සඬකප්පමඤ්ඤාය, කප්පරුක්ඛා භවන්ති තෙ;
 පඤ්ඤාසක්ඛත්තුං දෙවින්දො, දෙවරජ්ජමකාරයිං.

“එකපඤ්ඤාසක්ඛත්තුඤ්ච, චක්කවත්තී අහොසහං;
 පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඬබ්බියං.

“චතුන්නවුතිතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, සතමණ්ඩස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුම්භිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වාපි පුරිමකම්මනිස්සන්දෙන අප්පලාහී අප්පඤ්ඤාතොව
 අහොසි. උද්දෙසහත්තසලාකහත්තානිපි ලාමකානෙව පාපුණන්ති. කම්මඵලෙනෙව
 ච නං පුට්ඨජ්ජනා හික්ඛු සාමණෙරා ච “අප්පඤ්ඤාතො”ති අවමඤ්ඤන්ති. ථෙරො
 තෙ හික්ඛු සංථෙජෙන්තො —

129.

“අපි ටෙ භොති තෙවිජ්ජො, මච්චුහායි අනාසටො;

අප්පඤ්ඤාතොති නං බාලා, අවජානන්ති අජානනා.

130.

“යො ච බො අන්තපානස්ස, ලාභී හොතිධ පුග්ගලො;
පාපධම්මොපි චෙ හොති, සො තෙසං හොති සක්කතො” ති. —

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ අපීති සම්භාවතෙ නිපාතො. චෙති පරිකප්පනෙ. හොතීති භවති. තිස්සො විජ්ජා එතස්සාති තෙවිජ්ජො. මච්චුං පජහතීති මච්චුහායී. කාමාසවාදීනං අභාවෙන අනාසවො. ඉදං චුත්තං හොති — දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණං පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණං ආසවක්ඛයඤ්ඤාණන්ති ඉමාසං තිස්සන්තං විජ්ජානං අධිගතත්තා තෙවිජ්ජො තතො එව සබ්බසො කාමාසවාදීනං පරික්ඛිණත්තා අනාසවො ආයතිං පුනඛිභවස්ස අග්ගහණතො මරණාභාවෙන මච්චුහායී යදිපි හොති, එවං සන්තෙපි අප්පඤ්ඤාතොති නං බාලා අවජානන්ති යස්සත්ථාය කුලපුත්තා සම්මදෙව අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජන්ති, තං සදත්ථං අනුපාපුණ්ත්වා යීතම්පි නං උත්තමං පුරිසං “ධුතවාදො ඛහස්සුතො ධම්මකථිකො” ති උප්පන්නලාභස්ස අභාවතො “න පඤ්ඤාතො න පාකටො” ති බාලා දුම්මෙධපුග්ගලා අවජානන්ති, කස්මා? අජානනා අජානනකාරණා ගුණානං අජානනමෙව තත්ථ කාරණන්ති දස්සෙති.

යථා ච ගුණානං අජානනතො බාලා ලාභගරුකාය සම්භාවනීයම්පි අවජානන්ති, එවං ගුණානං අජානනතො ලාභගරුකාය එවං අවජානිතබ්බම්පි සම්භාවෙන්තීති දස්සෙන්නො දුතියං ගාථං ආහ. තත්ථ යොති අනියමවචනං. ච-සද්දො බ්‍යතිරෙකෙ, තෙන යථාචුත්තපුග්ගලතො ඉමස්ස පුග්ගලස්ස චුච්චමානංයෙව විසෙසං ජනෙති. බොති අවධාරණෙ. අන්තපානස්සාති නිදස්සනමත්තං. ලාභීති ලාභවා. ඉධාති ඉමස්මිං ලොකෙ. ජරාමරණෙහි තස්ස තස්ස සත්තාවාසස්ස පූරණතො ගලනතො ච පුග්ගලො. පාපධම්මොති ලාමකධම්මො. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො — යො පන පුග්ගලො චීවරාදිපච්චයමත්තස්සෙව ලාභී හොති, න කුමානාදීනං, සො පාපිච්ඡකාය දුස්සීලභාවෙන භීතධම්මොපි සමානො ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ බාලානං ලාභගරුකාය සක්කතො ගරුකතො හොතීති.

අජිනත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. මෙළඡිනත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යදාහං ධම්මමස්සොසින්තිආදිකා ආයස්මතො මෙළඡිනත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති උපචින්නතො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො මධුරං ආමොදඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බාරාණසියං බත්තියකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා මෙළඡිනොති

ලද්ධනාමො විජ්ජාසිප්පෙසු නිජ්ජන්තිං ගතො පණ්ඩිතො ඛාත්තො දිසාසු පාකටො අහොසි. සො භගවති ඛාරාණසියං ඉසිපතනෙ විහරන්තෙ විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පටිඨපෙත්වා තදහෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.57-62) –

“සහස්සරංසි භගවා, සයම්භූ අපරාජිතො;
විවෙකා වුට්ඨහිත්වාන, ගොවරායාහිනික්ඛම්.

“ඵලහත්ථො අහං දිස්වා, උපගච්ඡිං නරාසහං;
පසන්නචිත්තො සුමනො, අවටං අදදිං ඵලං.

“චතුන්නවුත්තො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අපරහාගෙ හික්ඛුහි, “ආවුසො, කිං තයා
උත්තරිමනුස්සධම්මො අධිගතො”ති පුට්ඨො සිහනාදං නදන්තො –

131.

“යදාහං ධම්මමස්සොසිං, භාසමානස්ස සත්ථුනො;
න කඬ්ඛමහිජානාමි, සබ්බඤ්ඤා අපරාජිතෙ.

132.

“සත්ථවාහෙ මහාවීරෙ, සාරථීනං වරුත්තමෙ;
මග්ගෙ පටිපදායං වා, කඬ්ඛා මය්හං න විජ්ජති”ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ යදාති යස්මිං කාලෙ. අහන්ති අත්තානං නිද්දිසති. ධම්මන්ති
චතුසච්චධම්මං. අස්සොසිත්ති සුණිං. සත්ථුනොති දිට්ඨධම්මිකාදිඅත්ථෙහි
වෙනෙය්‍යානං සාසනට්ඨෙයන සත්ථුනො. කඬ්ඛන්ති සංසයං. සබ්බතමසබ්බතඤ්ඤා
අනවසෙසතො ජානනට්ඨෙයන සබ්බඤ්ඤා. කුතොචිපි පරාජිතා භාවෙන අපරාජිතෙ.
වෙනෙය්‍යසත්තානං සංසාරකන්තාරතො නිබ්බානං පටිවාහනට්ඨෙයන සත්ථවාහෙ.
ඉදං වුත්තං හොති – යතො පහුති අහං සත්ථුනො ධම්මං දෙසෙන්නස්ස
චතුසච්චධම්මං අස්සොසිං සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරෙසිං උපලභිං, තතො
පට්ඨාය අනවසෙසසබ්බතාසබ්බතසම්මුතිධම්මානං සයම්භූඤ්ඤාණෙන ජානනතො
සබ්බඤ්ඤා අනාවරණදස්සාවිම්හි, පඤ්චන්තම්පි මාරානං අහිභවනතො තෙහි
අපරාජිතත්තා සදෙවකෙ ලොකෙ අප්පට්ඨතධම්මචක්කත්තා ච අපරාජිතෙ,
වෙනෙය්‍යසත්තානං ලොහකන්තාරාදිතො වාහනට්ඨෙයන සත්ථවාහෙ,
මහාවික්කන්තත්තාය මහාවීරෙ, අඤ්ඤෙහි දුද්දමානං පුරිසදම්මානං සරණතො
අච්චන්තිකෙන දම්මෙත දම්මතො සාරථීනං පවරභූතෙ උත්තමෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ,
“බුද්ධො නු ඛො නො නු ඛො”ති කඬ්ඛං නාහිජානාමි අපරජ්ජව්වයභාවතො.
තථාරූපෙ දෙසිතෙ අරියමග්ගෙ තදුපාදායභූතාය ච සීලාදිපටිපදාය “නිය්‍යානිකො නු

බො න නු බො” ති කඩබා විවිකිවිජා න විජ්ජති නත්ථිති. එත්ථ ච අරියධම්මෙ සංසයාභාවකථනෙන අරියසඬ්ඨෙපි සංසයාභාවො කට්ඨොයෙවාති දට්ඨබ්බං තත්ථ පතිට්ඨිතස්ස අනඤ්ඤථාභාවතොති.

මෙළඡනත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. රාධත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යථා අගාරං දුච්ඡන්තන්තිආදිකා ආයස්මතො රාධත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඬ්ඨකම්මිත්වා චන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො සත්ථාරා එකං භික්ඛුං පටිභානෙය්‍යකානං අග්ගට්ඨානෙ යපියමානං දිස්වා සයං තං යානන්තරං පත්ථෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි. සත්ථු උළාරඤ්ච පූජං අකාසි. සො එවං කතපණ්ඩානො තතො වුතො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො මධුරානි අම්බඵලානි අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො අම්භාකං භගවතො කාලෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා රාධොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො හුත්වා සරාවාසං වසන්තො මහල්ලකකාලෙ පුත්තදාරෙහි අපසාදිතො, “කිං මෙ සරාවාසෙන, පබ්බජ්ජාමි” ති විහාරං ගන්ත්වා ථෙරෙ භික්ඛු උපසඬ්ඨකම්මිත්වා පබ්බජ්ජං යාවිත්වා තෙහි “අයං බ්‍රාහ්මණො ජිණ්ණො න සක්කොති වත්තපට්ඨන්තං පුරෙතු” න්ති පටික්ඛිත්තො සත්ථු සන්නිකං ගන්ත්වා අත්තනො අප්ඤ්ඤාසයං පවෙදෙත්වා සත්ථාරා උපනිස්සයසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ආණත්තෙන ධම්මසෙනාපතිනා පබ්බාජිතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.63-67) –

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං, ආහුතීනං පටිග්ගහං;
රථීයං පටිපජ්ජන්තං, පාදඵලං අදාසහං.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුම්භිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථු සන්නිකාවචරො හුත්වා විවරන්තො සත්ථු ධම්මදෙසනාපටිභානස්ස පච්චයභුතානං පටිභානජානනාකානං අග්ගො ජාතො. ථෙරස්ස හි දිට්ඨිසමුදාචාරඤ්ච ආගම්ම දසබලස්ස නවනවා ධම්මදෙසනා පටිභානි. තෙනාහ භගවා – “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං භික්ඛුනං පටිභානෙය්‍යකානං යදිදං රාධො” ති (අ. නි. 1.219, 233). සො එකදිවසං “ඉමෙ සත්තා අභාවනාය රාගෙන අභිභුය්‍යන්ති, භාවනාය සති තං නත්ථි” ති භාවනං ථොමෙත්තො “යථා අගාර” න්තිආදිනා ගාථාද්වයමාහ.

133-4. තත්ථ අගාරන්ති යංකිඤ්චි ගෙහං. දුච්ඡන්තන්ති විරලච්ඡන්තං
 ඡිද්දාවඡිද්දං. සමතිවිජ්ඣතිති වස්සවුට්ඨි විනිවිජ්ඣති. අභාවිතන්ති තං අගාරං වුට්ඨි
 විය භාවනාය රහිතත්තා අභාවිතං චිත්තං. රාගො සමතිවිජ්ඣතිති න කෙවලං
 රාගොව දොසමොහමානාදයොපි සබ්බකිලෙසා තථාරූපං චිත්තං
 අතිවිජ්ඣන්තියෙව. සුභාවිතන්ති සමථවිපස්සනාභාවනාහි සුට්ඨු භාවිතං, එවරූපං
 චිත්තං සුච්ඡන්තං ගෙහං වුට්ඨි විය රාගාදයො කිලෙසා අතිවිජ්ඣන්තං න
 සක්කොන්තිති.

රාධත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සුරාධත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

බිණා හි මය්හං ජාතීතිආදිකා ආයස්මතො සුරාධත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො
 සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤාතං පත්තො එකදිවසං
 සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො මාතුලුඬගඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
 දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤාති කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො
 ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අනන්තරං චුත්තස්ස රාධත්ථෙරස්ස කනිට්ඨො භුත්වා
 නිබ්බත්ති, සුරාධොතිස්ස නාමං අභොසි. සො ජෙට්ඨභාතරි රාධෙ පබ්බජිතෙ සයම්පි
 පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන
 චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.68-72) –

“කණ්ණිකාරංව ජලිතං, පුණ්ණමායෙව චන්දිමං;
 ජලන්තං දීපරුක්ඛංව, අද්දසං ලොකනායකං.

“මාතුලුඬගඵලං ගය්හ, අදාසිං සත්ථුතො අහං;
 දක්ඛිණෙයාස්ස වීරස්ස, පසන්තො සෙහි පාණ්හි.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
 අරහත්තං පන පත්වා සාසනස්ස නියානිකභාවදස්සනත්ථං අඤ්ඤං
 බ්‍යාකරොන්තො “බිණා හි මය්හ”න්තිආදිනා ගාථාද්වයමාහ.

135-6. තත්ථ බිණාති බයං පරියොසානං ගතා. ජාතීති භවො භවනිබ්බත්ති වා.
 වුසිතං ජීනසාසනන්ති ජීනස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනං මග්ගබ්‍රහ්මවරියං වුට්ඨං
 පරිවුට්ඨං. පහීනො ජාලසඬ්ඛාතොති සත්තසන්නානස්ස ඔත්ථරණතො නිස්සරිතුං
 අප්පදානතො ව “ජාලසඬ්ඛාතො”ති ව ලද්ධනාමා දිට්ඨි අවිජ්ජා ව පහීනා මග්ගෙන
 සමුච්චින්නා. භවනෙත්ති සමුහතාති කාමභවාදිකස්ස භවස්ස නයනතො
 පවත්තනතො භවනෙත්තිසඤ්ඤිතා තණ්හා සමුග්ගාටිතා. යස්සත්ථාය පබ්බජිතොති

යස්ස අත්ථාය යදන්ථං අහං අගාරස්මා ගෙහතො අනගාරියං පබ්බජ්ජං පබ්බජිතො උපගතො. සො සබ්බෙසං ඔරම්භාගියුද්ධම්භාගියජ්ජහෙදානං සංයොජනානං බන්ධනානං බයභූතො අත්ථො නිබ්බානසංඛාතො පරමත්ථො අරහත්තසංඛාතො සදත්ථො ච මයා අනුජ්ජත්තො අධිගතොති අත්ථො.

සුරාධත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. ගොතමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සුඛං සුපන්තීති ආයස්මතො ගොතමත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපවිනන්තො විපස්සිස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං හගවත්තං දිස්වා පසන්නමානසො ආමොදඵලමදාසි. තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ගොතමොති ලද්ධනාමො සත්තවස්සිකකාලෙ උපනයනං කත්වා රතනභික්ඛං චරිත්වා සහස්සං ලභිත්වා තං තාදිසෙ යානෙ යපෙත්වා චතං චරන්තො සොළසසත්තරසවස්සුද්දෙසිකකාලෙ අකල්‍යාණමිත්තෙහි කාමෙසු පරිනියමානො එකිස්සා රුපුපජීවිනියා තං සහස්සහණ්ඩිකං දත්වා බ්‍රහ්මචරියවිනාසං පත්වා තාය වස්ස බ්‍රහ්මචාරිරූපං දිස්වා විරත්තාකාරෙ දස්සිතෙ එකරත්තිවාසෙනෙව නිබ්බන්තරූපො අත්තනො බ්‍රහ්මචරියනිවාසං ධනජානිඤ්ච සරිත්වා “අයුත්තං මයා කත”න්ති විජ්ජපට්ඨාරී අහොසි. සත්ථා තස්ස හෙතුසම්පත්තිං චිත්තාචාරඤ්ච ඤත්වා තස්ස ආසන්නට්ඨානෙ අත්තානං දස්සෙසි. සො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො උපසංඝිකම්, තස්ස හගවා ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජන්තො බුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.80-84) –

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං, ආහුතීනං පටිග්ගහං;
රජියං පටිපජ්ජන්තං, ආමොදමදදිං ඵලං.

“එකනවුතිතො කජ්ජෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ඤානසුබ්බෙන ඵලසුබ්බෙන චිත්තාමෙත්තං එකො ගිහිසභායො උපගන්ත්වා, “ආවුසො, තයා රතනභික්ඛාය ලද්ධං පබ්බජන්තො කිං අකාසී”ති පුච්ඡී. තං සුත්වා ථෙරො “ඉදං නාම කත”න්ති අනාවික්ඛිත්වා මාතුගාමෙ දොසං පකාසෙත්වා අත්තනො චිත්තරාගභාවෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො “සුඛං සුපන්තී”තිආදිනා ගාථාද්වයමාහ.

137. තත්ථ සුඛං සුපන්ති මුත්තයො, යෙ ඉත්ථිසු න ඛජ්ඣරෙති යෙ ඉත්ථිසු විසයභූතාසු නිමිත්තභූතාසු වා රාගබන්ධනෙන න ඛජ්ඣන්ති, තෙ මුත්තයො තපස්සිනො සංයතින්ද්‍රියා සුඛං සුපන්ති සුඛං විහරන්ති, නත්ථි තෙසං දුක්ඛන්ති අධිප්පායො. “සුපන්ති” ති හි නිදස්සනමත්තමෙනං. සදා වෙ රක්ඛිතබ්බාසුති එකංසෙන සබ්බකාලං රක්ඛිතබ්බාසු. ඉත්ථිසො හි සත්තභූමිකෙ නිප්පුරිසෙ පාසාදෙ උපරිභූමියං වසාපෙත්වාපි, කුච්ඡියං පක්ඛිපිත්වාපි න සක්කා රක්ඛිතුං, තස්මා තා කිට්ඨාදිගාවිසො විය සබ්බකාලං රක්ඛණියා භොන්ති. බහුවිත්තතාය වා සාමිකෙන චත්ථාලඨිකාරානුප්පදානාදිනා විත්තඤ්ඤථත්තතො සබ්බකාලං රක්ඛිතබ්බා. සරිරසභාවං වා මාලාගන්ධාදීහි පටිච්ඡාදනවසෙන රක්ඛිතබ්බවිත්තතාය රක්ඛිතබ්බාති. යාසු සච්චං සුදුල්ලභන්ති යාසු සච්චවචනං ලද්ධුං න සක්කා, ඉත්ථිසො හි අග්ගිමිපි පවිසන්ති, විසමිපි බාදන්ති, සත්ථමිපි ආහරන්ති, උබ්බන්ධිත්වාපි කාලං කරොන්ති, න පන සච්චෙ යාතුං සක්කොන්ති. තස්මා එවරූපා ඉත්ථිසො චජ්ජෙත්වා යිතා මුත්තයො සුඛිතා වතාති දස්සෙති.

138. ඉදානි යස්ස අප්පභීනත්තා එවරූපාසු ඉත්ථිසුපි ඛජ්ඣන්ති, තස්ස කාමස්ස අත්තනො සුප්පභීනතං අච්චන්තනිට්ඨිතඤ්ඤථ දස්සෙත්තො දුතියං ගාථමාහ. වධං චරිමිහ තෙ කාමාති අම්භො කාම, තව වධං අච්චන්තසමුච්ඡෙදං අරියමග්ගෙන චරිමිහ, “වධං චරිමිහසෙ” තිපි පායො, වධාය පහානාය මග්ගබ්‍රහ්මචරියං අචරිමිහාති අත්ථො. අනණා දානි තෙ මයන්ති ඉදානි අග්ගමග්ගපත්තිතො පටියාය ඉණභාවකරාය පභීනත්තා කාම තෙ අනණා මයං, න තුය්හං ඉණං ධාරෙම. අචීතරාගො හි රාගස්ස වසෙ චත්තනතො තස්ස ඉණං ධාරෙත්තො විය භොති, චීතරාගො පන තං අතික්කමිත්වා පරමෙන විත්තිස්සරියෙන සමන්තාගතො. අනණත්තා එව ගච්ඡාම දානි නිබ්බානං, යත්ථ ගන්ත්වා න සොචති යස්මිං නිබ්බානෙ ගමනහෙතු සබ්බසො සොකහෙතුනං අභාවතො න සොචති, තං අනුපාදිසෙසනිබ්බානමෙව ඉදානි ගච්ඡාම අනුපාපුණාමාති අත්ථො.

ගොතමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. වසභත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පුබ්බෙ හනති අත්තානන්ති ආයස්මතො වසභත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ බිරාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ඵන්ති. ගන්ත්වා නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයනාය ඝරාවාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චුද්දසසභස්සතාපසපරිවාරො හිමචන්තස්ස අවිදුරෙ සමග්ගෙ නාම පබ්බතෙ අස්සමං කාරෙත්වා වසන්තො ඤානාහිඤ්ඤායො නිබ්බන්තෙත්වා තාපසානං ඔවාදානුසාසනියො දෙත්තො එකදිවසං එවං වින්තෙසි – “අහං ඛො දානි ඉමෙහි තාපසෙහි සක්කතො ගරුකතො පූජිතො විහරාමි, මයා පන පුජෙතබ්බො න උපලබ්භති, දුක්ඛො ඛො පනායං ලොකෙ යදිදං අගරුවාසො” ති. එවං පන වින්තෙත්වා පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරතාය පුරිමබුද්ධානං චෙතියෙ

අත්තනා කතං පුජාසක්කාරං අනුස්සරිත්වා “යංනුනාහං පුරිමබුද්ධෙ උද්දිස්ස පුලිනවෙනියං කත්වා පුජං කරෙය්‍ය” න්ති හට්ඨකුට්ඨො ඉද්ධියා පුලිනපුපං සුවණ්ණමයං මාපෙත්වා සුවණ්ණමයාදීහි තිසහස්සමත්තෙහි පුජ්චෙහි දෙවසිකං පුජං කරොත්තො යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා අපරිහීනජ්ඣානො කාලං කත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො. තත්ථපි යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො තාවතිංසෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වසභොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො හගවතො වෙසාලිගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.57-92) –

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, සමග්ගො නාම පබ්බතො;
අස්සමො සුකතො මය්හං, පණ්ණසාලා සුමාපිතා.

“නාරදො නාම නාමෙත, ජට්ඨො උග්ගතාපනො;
චතුද්දසසහස්සානි, සිස්සා පරිවරන්ති මං.

“පටිසල්ලිනකො සන්තො, එවං චිත්තෙසහං තදා;
සබ්බො ජනො මං පුජෙති, නාහං පුජෙමි කිඤ්චනං.

“න මෙ ඔවාදකො අත්ථි, වත්තා කොචි න විජ්ජති;
අනාවරියුපජ්ඣායො, වනෙ වාසං උපෙමහං.

“උපාසමානො යමහං, ගරුචිත්තං උපට්ඨහෙ;
සො මෙ ආවරියො නත්ථි, වනවාසො නිරත්ථකො.

“ආයාගං මෙ ගවෙසිස්සං, ගරුං භාවනියං තථා;
සාවස්සයො වසිස්සාමි, න කොචි ගරහිස්සති.

“උත්තානකුලා නදිකා, සුපතිත්ථා මනොරමා;
සංසුද්ධපුලිනාකිණ්ණා, අවිදුරෙ මමස්සමං.

“නදිං අමරිකං නාම, උපගන්ත්වානහං තදා;
සංවඨ්ඨයිත්වා පුලිනං, අකං පුලිනවෙනියං.

“යෙ තෙ අහෙසුං සම්බුද්ධා, හවන්තකරණා මුතී;
තෙසං ඵතාදියො පුපො, තං නිමිත්තං කරොමහං.

“කරිත්වා පුලිනං පුපං, සොවණ්ණං මාපයිං අහං;
සොණ්ණකිඨකණිපුප්ථානි, සහස්සෙ තිණි පුපයිං.

“සායපාතං නමස්සාමි, වෙදජාතො කතඤ්ජලී;
සම්මුඛා විය සම්බුද්ධං, වන්දිං පුලිනවෙනියං.

“යදා කිලෙසා ජායන්ති, විතක්කා ගෙහනිස්සිතා;
සරාමි සුකතං පුපං, පච්චවෙක්ඛාමි තාවදෙ.

“උපනිස්සාය විහරං, සත්ථවාහං විනායකං;
කිලෙසෙ සංවසෙය්‍යාසි, න යුත්තං තව මාරිස.

“සහ ආවජ්ජිතෙ පුපෙ, ගාරවං හොති මෙ තදා;
කුචිතක්කෙ විනොදෙසිං, නාගො තුත්තට්ටිනො යථා.

“ඵචං විහරමානං මං, මච්චුරාජාහිමද්දථ;
තත්ථ කාලඬකතො සන්තො, බ්‍රහ්මලොකමගච්ඡහං.

“යාවතායුං වසිත්වාන, තිදිවෙ උපපජ්ජහං;
අසිතික්ඛත්තුං දෙවින්දො, දෙවරජ්ජමකාරයිං.

“සතානං තිණික්ඛත්තුඤ්ච, චක්කවත්ති අහොසහං;
පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඬ්ඛියං.

“සොණ්ණකිඬකණිපුප්ථානං, විපාකං අනුහොමහං;
ධාතීසතසහස්සානි, පරිවාරෙන්ති මං භවෙ.

“පුපස්ස පරිවිණ්ණත්තා, රජොජල්ලං න ලිම්පති;
ගත්තෙ සෙදා න මුච්චන්ති, සුප්පහාසො භවාමහං.

“අහො මෙ සුකතො පුපො, සුදිට්ඨාමරිකා නදී;
පුපං කත්වාන පුලිනං, පත්තොමිහි අවලං පදං.

“කුසලං කත්තුකාමෙන, ජන්තුනා සාරගාහිනා;
නත්ථි ඛේත්තං අඛේත්තං වා, පට්පත්තීව සාධකා.

“යථාපි බලවා පොසො, අණ්ණචංතරිතුස්සහෙ;
පරිත්තං කට්ඨමාදාය, පක්ඛන්දෙය්‍ය මහාසරං.

“ඉමාහං කට්ඨං නිස්සාය, තරිස්සාමි මහොදධිං;
උස්සාහෙන වීරියෙන, තරෙය්‍ය උදධිං නරො.

“තථෙව මෙ කතං කම්මං, පරිත්තං ථොකකඤ්ච යං;
තං කම්මං උපනිස්සාය, සංසාරං සමතික්කම්.

“පවිඡ්ඡේ මහවෙ සම්පත්තෙ, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
සාවත්ථියං පුරෙ ජාතො, මහාසාලෙ සුඤ්චිස්සකෙ.

“සද්ධා මාතා පිතා මය්හං, බුද්ධස්ස සරණං ගතා;
උභො දිට්ඨපදා එතෙ, අනුවත්තන්ති සාසනං.

“බොධිපපටිකං ගය්හ, සොණ්ණපුප්පමකාරයුං;
සායපාතං නමස්සන්ති, සකායුත්තස්ස සම්මුඛා.

“උපොසථම්භි දිවසෙ, සොණ්ණපුප්පං විනීහරුං;
බුද්ධස්ස වණ්ණං කිත්තෙන්තා, තියාමං වීතිනාමයුං.

“සහ දිස්වානහං පුප්පං, සරිං පුලිනවෙතියං;
එකාසනෙ නිසීදිත්වා, අරහත්තමපාපුණිං.

“ගවෙසමානො තං වීරං, ධම්මසෙනාපතිද්දසං;
අගාරා නික්ඛමිත්වාන, පබ්බජිං තස්ස සන්තිකෙ.

“ජාතියා සත්තවස්සෙන, අරහත්තමපාපුණිං;
උපසම්පාදයි බුද්ධො, ගුණමඤ්ඤාය චක්ඛුමා.

“දාරකෙනෙව සන්තෙන, කිරියං නිට්ඨිතං මයා;
කතං මෙ කරණියජ්ජ, සකායුත්තස්ස සාසනෙ.

“සබ්බවෙරහයාතීතො, සබ්බසඬ්ඛාතිගො ඉසි;
සාවකො තෙ මහාවීර, සොණ්ණපුප්පස්සිදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා දායකානුග්ගහං කරොන්තො තෙහි උපනීතෙ පච්චයෙ න පටික්ඛිපති, යථාලද්ධෙයෙව පරිභුඤ්ජති. තං පුපුජ්ජනා “අයං කායදළ්භිබ්බලො අරක්ඛිතවිත්තො”ති මඤ්ඤමානා අවමඤ්ඤන්ති. ටෙරො තං අගණෙන්නොව විහරති. තස්ස පන අවිදුරෙ අඤ්ඤතරො කුහකහික්ඛු පාපිච්ඡො සමානො අප්පිච්ඡො විය සන්තුට්ඨො විය අත්තානං දස්සෙන්තො ලොකං වඤ්චෙන්තො විහරති. මහාජනො තං අරහත්තං විය සම්භාවෙති. අපස්ස සක්කො දෙවානම්න්දො තං පවත්ති. ඤත්වා ටෙරං උපසඬ්ඛමිත්වා, “හන්තෙ, කිං නාම කුහකො කරොති”ති පුච්ඡී. ටෙරො පාපිච්ඡං ගරහන්තො –

139.

“පුබ්බෙ හනති අත්තානං, පච්ඡා හනති සො පරෙ;
සුභතං හනති අත්තානං, විතංසෙනෙව පක්ඛිමා.

140.

“න බ්‍රාහ්මණො ඛනිවණ්ණො, අන්තොවණ්ණො හි බ්‍රාහ්මණො;
යස්මිං පාපානි කම්මානි, ස වෙ කණ්ණො සුප්මිපති” ති. – ගාථාද්වයමාහ;

තත්ථ පුබ්බෙ හනති අත්තානන්ති කුහකපුග්ගලො අත්තනො කුහකචුත්තියා
ලොකං වඤ්චෙන්තො පාපිච්ඡතාදීහි පාපධම්මෙහි පයම්මෙව අත්තානං හනති,
අත්තනො කුසලකොට්ඨාසං විනාසෙති. පච්ඡා හනති සො පරෙති සො කුහකො
පයම්මං තාව චුත්තනයෙන අත්තානං හන්ත්වා පච්ඡා පරෙ යෙහි “අයං හික්ඛු
පෙසලො අරියො” ති වා සම්භාවෙන්තෙහි කාරා කතා, තෙ හනති තෙසං කාරානි
අත්තති කතානි අමහස්ඵලානි කත්වා පච්චයවිනාසනෙන විනාසෙති. සතිපි
කුහකස්ස උභයහනනෙ අත්තහනනෙ පන අයං විසෙසොති දස්සෙන්තො ආහ
සුහතං හන්ති අත්තානන්ති. සො කුහකො අත්තානං හනන්තො සුහතං කත්වා හන්ති
විනාසෙති, යථා කිං? චිතංසෙනෙව පක්ඛිමානි, චිතංසොති දීපකසකුණො, තෙන.
පක්ඛිමානි සාකුණිකො. යථා තෙන චිතංසසකුණෙන අඤ්ඤෙ සකුණෙ වඤ්චෙන්වා
හනන්තො අත්තානං ඉධ ලොකෙපි හනති විඤ්ඤුගරහසාවජ්ජසභාවාදිනා,
සම්පරායං පන දුග්ගතිපරික්කිලෙසෙන හනතියෙව, න පන තෙ සකුණෙ පච්ඡා
හන්තුං සක්කොති, එවං කුහකොපි කොහඤ්ඤෙන ලොකං වඤ්චෙන්වා ඉධ
ලොකෙපි අත්තානං හනති විජ්ජට්ඨාරවිඤ්ඤුගරහාදීහි, පරලොකෙපි
දුග්ගතිපරික්කිලෙසෙහි, න පන තෙ පච්චයදායකෙ අපායදුක්ඛං පාපෙති. අපිච
කුහකො දක්ඛිණාය අමහස්ඵලභාවකරණෙනෙව දායකං හනතීති චුත්තො, න
නිජ්ඵලභාවකරණෙන. චුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා – “දුස්සීලස්ස මනුස්සභූතස්ස දානං
දත්වා සහස්සගුණා දක්ඛිණා පාටිකඩ්ඛිතබ්බා” ති (ම. නි. 3.379). තෙනාහ “සුහතං
හන්ති අත්තාන”න්ති.

එවං බාහිරපරිමජ්ජනමත්තෙ ධීතා පුග්ගලා සුද්ධා නාම න භොන්ති,
අබ්භන්තරසුද්ධියා එව පන සුද්ධා භොන්තීති දස්සෙන්තො “න බ්‍රාහ්මණො” ති
දුතියං ගාථමාහ. තස්සත්ථො – ඉරියාපඨසණ්ඨපනාදිබ්බිසම්පත්තිමත්තෙන
බ්‍රාහ්මණො න භොති. සම්පත්තිඅත්ථො හි ඉධ වණ්ණ-සද්දො. අබ්භන්තරෙ පන
සීලාදිසම්පත්තියා බ්‍රාහ්මණො භොති, “බාහිතපාපො බ්‍රාහ්මණො” ති කත්වා. තස්මා
“යස්මිං පාපානි ලාමකානි කම්මානි සංවිජ්ජන්ති, එකංසෙන සො කණ්ණො
නිහීනපුග්ගලො” ති සුප්මිපති, දෙවානම්න්ද, ජානාහි. තං සුත්වා සක්කො
කුහකහික්ඛුං තජ්ජෙන්වා “ධම්මෙ වත්තාහි” ති ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

වසහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුකතිපාතෙ පයම්මවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියවග්ගො

1. මහාචුත්තදත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සුස්සුසාති ආයස්මතො මහාවුන්දන්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුම්භකාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො කුම්භකාරකම්මෙන ජීවන්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො එකං මත්තිකාපත්තං ස්වාභිසංඛිතං කත්වා භගවතො අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙය නාලකගාමෙ රූපසාරියා බ්‍රාහ්මණියා පුත්තො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස කනිට්ඨභාතා හුත්වා නිබ්බත්ති, වුන්දොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො ධම්මසෙනාපතිං අනුපබ්බජිත්වා තං නිස්සාය විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සට්ඨන්තො වායමන්තො නවිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.39-50)

—

“නගරෙ භංසවතියා, කුම්භකාරො අහොසහං;
අද්දසං විරජං බුද්ධං, ඔසතිණ්ණමනාසවං.

“සුකතං මත්තිකාපත්තං, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
පත්තං දත්වා භගවතො, උජුභූතස්ස තාදිනො.

“භවෙ නිබ්බත්තමානොහං, සොණ්ණථාලෙ ලභාමහං;
රූපිමයෙ ච සොවණ්ණෙ, තට්ටිකෙ ච මණ්ණිමයෙ.

“පාතියො පරිභුඤ්ජාමි, පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං;
යසානඤ්ච ධනානඤ්ච, අග්ගභූතො ච භොමහං.

“යථාපි භද්දකෙ ඛෙත්තෙ, ඛිජං අප්පම්පි රොපිතං;
සම්මාධාරං පටෙව්ඡන්තෙ, ඵලං තොසෙති කස්සකං.

“තට්ඨෙදං පත්තදානං, බුද්ධඛෙත්තම්හි රොපිතං;
පීතිධාරෙ පවස්සන්තෙ, ඵලං මං තොසයිස්සති.

“යාවතා ඛෙත්තා විජ්ජන්ති, සඬ්ඝාපි ච ගණාපි ච;
බුද්ධඛෙත්තසමො නත්ථි, සුඛදො සබ්බපාණිනං.

“නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
එකපත්තං දදිත්වාන, පත්තොම්හි අවලං පදං.

“එකනවුතො කප්පෙ, යං පත්තමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, පත්තදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.

ඡලහිඤ්ඤා පන හුත්වා අත්තනා පටිලද්ධසම්පත්තියා කාරණභූතං
ගරුපනිස්සයං විවෙකවාසඤ්ච කිත්තෙන්තො -

141.

“සුස්සුසා සුතවද්ධනී, සුතං පඤ්ඤාය වද්ධනං;
පඤ්ඤාය අත්ථං ජානාති, ඤාතො අත්ථො සුඛාවහො.

142.

“සෙවෙථ පන්තාති සෙනාසනාති, වරෙයා සංයොජනවිජ්ජමොක්ඛං;
සවෙ රතිං නාධිගච්ඡෙයා තත්ථ, සඬ්ඝෙ වසෙ රක්ඛිතත්තො සතීමා”ති. -

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ සුස්සුසාති සොතබ්බයුත්තස්ස සබ්බසුතස්ස සොතුම්චිජා,
ගරුසන්නිවාසොපි. දිට්ඨධම්මිකාදිහෙදඤ්චි අත්ථං සොතුම්චිජන්තෙන
කල්‍යාණමිත්තෙ උපසඬ්චිකමිත්වා වත්තකරණෙන පයිරුපාසිත්වා යදා තෙ
පයිරුපාසනාය ආරාධිතවිත්තා කඤ්චි උපනිසිදිතුකාමා හොන්ති, අථ තෙ
උපනිසිදිත්වා අධිගතාය සොතුම්චිජාය ඔභිතසොතෙන සොතබ්බං හොතිති
ගරුසන්නිවාසොපි සුස්සුසාහෙතුතාය “සුස්සුසා”ති වුච්චති. සා පනායං සුස්සුසා
සච්චපට්චවසමුප්පාදාදිපටිසංයුත්තං සුතං තංසමඬ්චිතො පුග්ගලස්ස වඩ්ඪෙති
බ්‍රහෙතීති සුතවද්ධනී, බාහුසච්චකාරීති අත්ථො. සුතං පඤ්ඤාය වද්ධනන්ති යං තං
“සුතධරො සුතසන්නිවයො”ති (ම. නි. 1.339; අ. නි. 4.22) “ඉධෙකච්චස්ස බ්‍රහ්මං
සුතං හොති සුත්තං ගෙයාං වෙය්‍යාකරණං”න්ති (අ. නි. 4.6) ව ඵ්චමාදිනා නයෙන
වුත්තං බාහුසච්චං, තං අකුසලප්පහානකුසලාධිගමනහෙතුභූතං පඤ්ඤං වද්ධෙතීති
සුතං පඤ්ඤාය වද්ධනං, වුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා -

“සුතාවුධො බො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අකුසලං පජහති, කුසලං
භාවෙති, සාවජ්ජං පජහති, අනවජ්ජං භාවෙති, සුද්ධං අත්තානං පරිහරතී”ති
(අ. නි. 7.67).

පඤ්ඤාය අත්ථං ජානාතීති බ්‍රහ්ස්සුතො සුතමයඤාණෙ යීතො තං පටිපත්තිං
පටිපජ්ජන්තො සුතානුසාරෙන අත්ථුපපරික්ඛාය ධම්මනිජ්ඣානෙන භාවනාය ව
ලොකියලොකුත්තරහෙදං දිට්ඨධම්මාදිවිභාගං දුක්ඛාදිවිභාගඤ්ච අත්ථං යථාභූතං
පජානාති ව පටිවිජ්ඣති ව, තෙනාහ භගවා -

“සුතස්ස යථාපරියත්තස්ස අත්ථමඤ්ඤාය ධම්මමඤ්ඤාය
ධම්මානුධම්මප්පටිපන්නො හොතී”ති (අ. නි. 4.6).

“ධතානං ධම්මානං අත්ථං උපපරික්ඛති, අත්ථං උපපරික්ඛතො ධම්මා
නිජ්ඣානං බමන්ති, ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තියා සති ඡන්දො ජායති,
ඡන්දජාතො උස්සහති, උස්සහිත්වා තුලෙති, තුලයිත්වා පදහති, පහිතත්තො

සමානො කායෙන වෙව පරමසව්වං සවිජ්ඣරොති, පඤ්ඤාය ව නං අතිවිජ්ඣා පස්සති”ති (ම. නි. 2.432) ව.

ඤානො අත්ථො සුඛාවහොති යථාචුත්තො දිට්ඨධම්මිකාදිඅත්ථො වෙව දුක්ඛාදිඅත්ථො ව යාථාවතො ඤානො අධිගතො ලොකීයලොකුත්තරහෙදං සුඛං ආවහති නිජ්ජාදෙතීති අත්ථො.

ධීතාය භාවනාපඤ්ඤාය සුතමත්තෙනෙව න සිජ්ඣතීති තස්සා පටිපජ්ජනවිධිං දස්සෙන්නො “සෙවෙට...පෙ....විජ්ජමොක්ඛ”න්ති ආහ. තත්ථ සෙවෙට පන්තානි සෙනාසනානීති කායවිවෙකමාහ. තෙන සංයොජනප්පභානස්ස ව චක්ඛමානත්තා විවෙකාරහස්සෙව විවෙකවාසොති සීලසංවරාදයො ඉධ අචුත්තසිද්ධා වෙදිතඛ්ඛා. චරෙය්‍ය සංයොජනවිජ්ජමොක්ඛන්ති යථා සංයොජනෙහි චිත්තං විජ්ජමුච්චති, තථා විපස්සනාභාවනං මග්ගභාවනඤ්ච චරෙය්‍ය පටිපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. සචෙ රතීං නාධිගච්ඡෙය්‍ය තත්ථාති තෙසු පන්තසෙනාසනෙසු යථාලද්ධෙසු අධිකුසලධම්මෙසු ව රතීං පුබ්බෙනාපරං විසෙසස්ස අලාභතො අහිරතීං න ලභෙය්‍ය, සඬ්භෙහික්ඛුසමුහෙ රක්ඛිතත්තො කම්මට්ඨානපරිගණ්භනතො රක්ඛිතවිත්තො ඡසු ද්වාරෙසු සතිආරක්ඛාය උපට්ඨපනෙන සතිමා වසෙය්‍ය විහරෙය්‍ය, එවං විහරන්තස්ස ව අපි නාම සංයොජනවිජ්ජමොක්ඛො භවෙය්‍යාති අධිජ්ජායො.

මහාචුත්තදත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ජොතිදාසත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යෙ ඛො තෙති ආයස්මතො ජොතිදාසත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නවිත්තො කාසුමාරිකඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ පාදියත්ථජනපදෙ විභවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති, ජොතිදාසොතිස්ස නාමං අහොසි. සො විඤ්ඤානං පත්වා සරමාවසන්තො එකදිවසං මහාකස්සපත්ථෙරං අත්තතො ගාමෙ පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්නවිත්තො හොජෙත්වා ථෙරස්ස සන්නිකෙ ධම්මං සුත්වා අත්තතො ගාමසමීපෙ පබ්බතෙ මහන්තං විහාරං කාරෙත්වා ථෙරං තත්ථ වාසෙත්වා චතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තො ථෙරස්ස ධම්මදෙසනාය පටිලද්ධසංවෙගො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව ඡලහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.51-56) –

“කණ්ණිකාරංව ජොතන්තං, නිසින්තං පබ්බතන්තරෙ;
අද්දසං වීරජං බුද්ධං, ලොකජෙට්ඨං නරාසහං.

“පසන්නවිත්තො සුමනො, සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං;

කාසුමාරිකමාදාය, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං එලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, එලදානස්සිදං එලං.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ජලභිඤ්ඤො පන හුත්වා තිණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා විසෙසතො විනයපිටකෙ සුකුසලභාවං පත්වා දසවස්සිකො පරිසුපට්ඨාකො ච හුත්වා බහුභි භික්ඛුභි සද්ධිං හගවන්තං වන්දිතුං සාවත්ථිං ගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ අද්ධානපරිස්සමවිනොදනත්ථං තිත්ථියානං ආරාමං පවිසිත්වා එකමන්තං නිසින්නො එකං පඤ්චතපං තපන්තං බ්‍රාහ්මණං දිස්වා, “කිං, බ්‍රාහ්මණ, අඤ්ඤස්මිං තපනීයෙ අඤ්ඤං තපතී”ති ආහ. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො කුපිතො, “හො, මුණ්ඩක, කිං අඤ්ඤං තපනීය”න්ති ආහ. ථෙරො තස්ස —

“කොපො ච ඉස්සා පරහෙය්නා ච, මාතො ච සාරම්භමදො පමාදො;
තණ්හා අවිජ්ජා හවසඬගති ච, තෙ තප්පනීයා න භි රූපබන්ධො”ති. —

ගාථාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා සො බ්‍රාහ්මණො තස්මිං තිත්ථියාරාමෙ සබ්බෙ අඤ්ඤතිත්ථියා ච ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. ථෙරො තෙහි සද්ධිං සාවත්ථිං ගන්ත්වා හගවන්තං වන්දිත්වා කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා අත්තතො ජාතිභූමියෙව ගතො දස්සනත්ථං උපගතෙසු ඤාතකෙසු නානාලද්ධිකෙ යඤ්ඤසුද්ධිකෙ ඔවදන්තො —

143.

“යෙ ඛො තෙ වෙයම්ඝ්ඤෙන, නානත්තෙන ච කම්මුනා;
මනුස්සෙ උපරුන්ධන්ති, එරුසුපක්කමා ජනා;
තෙපි තත්ථෙව කීරන්ති, න භි කම්මං පනස්සති.

144.

“යං කරොති නරො කම්මං, කල්‍යාණං යදි පාපකං;
තස්ස තස්සෙව දායාදො, යං යං කම්මං පකුබ්බතී”ති. — ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ යෙති අනියමුද්දෙසො. තෙති අනියමතො එව පටිනිද්දෙසො. පද්ද්වයස්සාපි “ජනා”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ඛොති නිපාතමත්තං. වෙයම්ඝ්ඤෙනාති වරත්තඛණ්ඩාදිනා සීසාදීසු වෙය්දානෙන. “වෙයම්ඝ්ඤෙනා”තිපි පාළි, සො එවත්ථො. නානත්තෙන ච කම්මුනාති හනනසාතනහත්ථපාදාදිවිෂේදනෙන බුද්දකසෙලදානාදිනා ච නානාවිධෙන පරුපසාතකම්මෙන. මනුස්සෙති නිදස්සනමත්තං, තස්මා යෙ කෙවි සත්තෙති අධිප්පායො. උපරුන්ධන්තීති විබාධෙන්ති. එරුසුපක්කමාති දාරුණපයොගා, කුරුරකම්මන්තාති අත්ථො. ජනාති සත්තා. තෙපි තත්ථෙව කීරන්තීති තෙ චුත්තප්පකාරා පුග්ගලා යාහි කම්මකාරණාහි අඤ්ඤෙ ඛාධිංසු. තත්ථෙව තාසුයෙව කාරණාසු සයම්පි කීරන්ති පක්ඛිපියන්ති,

තථාරූපංයෙව දුක්ඛං අනුභවන්තීති අත්ථො. “තථෙව කීරන්තී”ති ව පායො, යථා සයං අඤ්ඤෙසං දුක්ඛං අකංසු, තථෙව අඤ්ඤෙහි කරියන්ති, දුක්ඛං පාපීයන්තීති අත්ථො, කස්මා? න හි කම්මං පනස්සති කම්මඤ්ඤි එකන්තං උපවිතං විපාකං අදත්වා න විගච්ඡති, අවසෙසපච්චයසමවායෙ විපච්චතෙවාති අධිජ්ජායො.

ඉදානි “න හි කම්මං පනස්සති”ති සඬ්ඛෙපතො වුත්තමත්ථං විහජිත්වා සත්තානං කම්මස්සකතං විභාවෙතුං “යං කරොති”ති ගාථං අභාසී. තස්සත්ථො යං කම්මං කල්‍යාණං කුසලං, යදි වා පාපකං අකුසලං සත්තො කරොති, කරොන්තො ව තත්ථ යං කම්මං යථා ඵලදානසමත්ථං හොති, තථා පකුඛිඛති උපවිනොති. තස්ස තස්සෙව දායාදොති තස්ස තස්සෙව කම්මඵලස්ස ගණ්හනතො තෙන තෙන කම්මෙන දාතඛිඛවිපාකස්ස භාගී හොතීති අත්ථො. තෙනාහ භගවා – “කම්මස්සකා, මාණව, සත්තා කම්මදායාදා”තිආදි (ම. නි. 3.289). ඉමා ගාථා සුත්වා ථෙරස්ස ඤාතකා කම්මස්සකතායං පතිට්ඨහිංසුති.

ජොතිදාසත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. හෙරඤ්ඤකානීත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අව්චයන්ති අහොරත්තාති ආයස්මතො හෙරඤ්ඤකානීත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිඛිඛත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො පරෙසං භතකො හුත්වා ජීවන්තො එකදිවසං සුජාතස්ස නාම සත්ථුසාවකස්ස පංසුකුලං පරියෙසන්තස්ස උපඩ්ඨදුස්සං පරිච්චජී. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතීංසෙසු නිඛිඛත්තිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ කොසලරඤ්ඤො ගාමභොජකස්ස චොරවොසාසකස්ස පුත්තො හුත්වා නිඛිඛත්ති, හෙරඤ්ඤකානීතිස්ස නාමං අහොසී. සො වයජ්ජත්තො පිතු අව්චයෙන රඤ්ඤා තස්මිංයෙව ගාමභොජකට්ඨානෙ යජිතො ජෙනවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො අත්තනො කනිට්ඨස්ස තං යානන්තරං දාපෙත්වා රාජානං ආපුච්ඡිත්වා පඛිඛජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.31-40) –

“පදුමුත්තරභගවතො, සුජාතො නාම සාවකො;
පංසුකුලං ගවෙසන්තො, සඬ්ඛාතො වරතෙ තදා.

“නගරෙ භංසවතියා, පරෙසං භතකො අහං;
උපඩ්ඨදුස්සං දත්වාන, සිරසා අභිවාදයිං.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙත්තාපණ්ඩිති ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතීංසමගච්ඡහං.

“තෙත්තිංසක්ඛත්තුං දෙවින්දො, දෙවරජ්ජමකාරයිං;
සත්තසත්තතික්ඛත්තුඤ්ඤව, චක්කවත්ති අහොසහං.

“පදෙසරජ්ජං විජුලං, ගණනානො අසඬ්ඛියං;
උපඬ්ඛද්දස්සදානෙන, මොදාමි අකුතොභයො.

“ඉච්ඡමානො චහං අජ්ජ, සකානනං සපඬ්ඛනං;
බොමද්දස්සෙහි ඡාදෙය්‍යං, අඬ්ඛද්දස්සස්සිදං එලං.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, අඬ්ඛද්දස්සස්සිදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්‍හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” නිති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො කනිට්ඨභාතරං තතො කම්මතො
නිවත්තෙතුකාමො තස්මිංයෙව කම්මෙ අභිරතං දිස්වා තං වොදෙන්තො –

145.

“අව්චයන්ති අභොරත්තා, ජීවිතං උපරුජ්ඣති;
ආයු ඛියති මච්චානං, කුන්තදීනංව ඔදකං.

146.

“අථ පාපානි කම්මානි, කරං බාලො න බුජ්ඣති;
පච්ඡාස්ස කටුකං හොති, විපාකො භිස්ස පාපකො” නි. –

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ අව්චයන්තිති අතික්කමන්ති, ලහුං ලහුං අපගච්ඡන්තිති අත්ථො.
අභොරත්තාති රත්තින්දිවා. ජීවිතං උපරුජ්ඣතිති ජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච
බණ්කනිරොධවසෙන නිරුජ්ඣති. චුත්තඤ්චි “බණ්ක බණ්ක, ත්වං හික්ඛු, ඡායසි ච
ජියාසි ච මියාසි ච චවසි ච උපපජ්ජසි වා” නි. ආයු ඛියති මච්චානන්ති
මරිතබ්බසභාවත්තා මච්චාති ලද්ධනාමානං ඉමෙසං සත්තානං ආයු “යො චිරං ජීවති,
සො චස්සසතං අජ්ජං වා හියොයා” නි (දී. නි. 2.91; සං. නි. 2.143; අ. නි. 7.74) එවං
පරිච්ඡින්නකාලපරමායු ඛියති බයඤ්ච සම්භෙදඤ්ච ගච්ඡති, යථා කිං? කුන්තදීනංව
ඔදකං යථා නාම කුන්තදීනං පබ්බතෙය්‍යානං බුද්දකනදීනං උදකං චිරං න තිට්ඨති,
ලහුතරං ඛියති, ආගතමත්තංයෙව විගච්ඡති, එවං සත්තානං ආයු ලහුතරං ඛියති බයං
ගච්ඡති. එත්ථ ච උදකමෙව “ඔදක” නිති චුත්තං, යථා මනොයෙව මානසන්ති.

අථ පාපානි කම්මානි, කරං බාලො න බුජ්ඣතිති එවං සංසාරෙ අනිච්චෙපි
සමානෙ බාලො ලොභවසෙන වා කොධවසෙන වා පාපානි කම්මානි කරොති,
කරොන්තොපි න බුජ්ඣති, පාපං කරොන්තො ච “පාපං කරොමි” නි අබුජ්ඣනකො
නාම නත්ථි, “ඉමස්ස කම්මස්ස එවරුපො දුක්ඛො විපාකො” නි පන අජානනතො
“න බුජ්ඣති” නි චුත්තං. පච්ඡාස්ස කටුකං හොතීති යදිපි පාපස්ස කම්මස්ස
ආයුහනක්ඛණෙ “ඉමස්ස කම්මස්ස එවරුපො විපාකො” නි න බුජ්ඣති, තතො
පච්ඡා පන නිරයාදිසු නිබ්බත්තස්ස අස්ස බාලස්ස කටුකං අනිට්ඨං දුක්ඛමෙව හොති.

විපාකො නිස්ස පාපකො යස්මා අස්ස පාපකම්මස්ස නාම විපාකො පාපකො
නිහිනො අනිට්ඨො ඵවාති. ඉමං පන ඔවාදං සුත්වා ථෙරස්ස කනිට්ඨහාතා රාජානං
ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව සදත්ථං නිජ්ජාදෙසි.

හෙරඤ්ඤකානිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සොමමිත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පරිත්තං දාරුන්ති ආයස්මතො සොමමිත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො
සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො බුද්ධගුණ
සුත්වා පසන්නාමානසො ඵකදිවසං කිංසුකරුක්ඛං පුප්ඵිතං දිස්වා පුප්ඵානි ගහෙත්වා
සත්ථාරං උද්දිස්ස ආකාසෙ බිපිත්වා පුප්පෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බාරාණසියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා සොමමිත්තොති ලද්ධනාමො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු හුත්වා
විමලෙන නාම ථෙරෙන කතපරිවයත්තා අභිණ්ණං තස්ස සන්නිකං ගච්ඡන්තො
ධම්මං සුත්වා සාසනෙ ලද්ධප්පසාදො පබ්බජිත්වා ලද්ධුපසම්පදො චත්තපට්ඨත්තං
පුරෙත්තො විවරති. විමලත්ථෙරො පන කුසිතො මිද්ධබ්‍රලො රත්තින්දිවං
විතිනාමෙති. සොමමිත්තො “කුසිතං නාම නිස්සාය කො ගුණො”ති තං පහාය
මහාකස්සපත්ථෙරං උපසඬකමිත්වා තස්ස ඔවාදෙ යත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා
නවිරස්සෙව අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.25-30) –

“කිංසුකං පුප්ඵිතං දිස්වා, පග්ගහෙත්වාන අඤ්ජලිං;
බුද්ධසෙට්ඨං සරිත්වාන, ආකාසෙ අභිපුප්පයිං.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිහි ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“ඵකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමුහතා;
නාගොව බන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාමි අනාසවො.

“ස්වාගතං වත මෙ ආසි, මම බුද්ධස්ස සන්නිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමලත්ථෙරං ඔවාදෙන තජ්ජෙත්තො –

147.

“පරිත්තං දාරුමාරුය්හ, යථා සීදෙ මහණ්ණවෙ;

එවං කුසිතමාගම්ම, සාධුජීවිපි සීදති;
තස්මා තං පරිවජ්ජෙය්‍යා, කුසිතං භීතවීරියං.

148.

“පවිච්ඡන්තෙහි අරියෙහි, පහිතත්තෙහි ඤායිහි;
නිච්චං ආරද්ධවීරියෙහි, පණ්ඩිතෙහි සභාවසෙ”ති. — ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ පරිත්තං දාරුමාරුය්‍යං, යථා සීදෙ මහණ්ණුවෙති පෙසලොපි කුලපුත්තො
කුසිතං අලසපුග්ගලං නිස්සාය සීදති සංසාරෙ පතති, න තස්ස පාරං නිබ්බානං
ගච්ඡති. යස්මා එතදෙවං, තස්මා තං අධිකුසලධම්මවසෙන සීසං අනුක්ඛිපිත්වා
කුච්ඡිතං සීදනතො කුසිතං වීරියාරම්භාභාවතො භීතවීරියං පුග්ගලං සබ්බථා
වජ්ජෙය්‍යා, න තස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො.

එවං පුග්ගලාධිට්ඨානාය ගාථාය කොසජ්ජෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා ඉදානි
වීරියාරම්භෙ ආනිසංසෙ දස්සෙතුං “පවිච්ඡන්තෙහි”ති ආදි වුත්තං. තස්සත්ථො — යෙ
පන කායච්චෙකසම්භවෙන පවිච්ඡන්තා, තතො එව කිලෙසෙහි ආරකත්තා අරියා,
නිබ්බානං පතිපෙසිතත්තතාය පහිතත්තා ආරම්මණුපනිජ්ඣානවසෙන
ලක්ඛණුපනිජ්ඣානවසෙන ච ඤායිතො, සබ්බකාලං පග්ගහිතවීරියතාය
ආරද්ධවීරියා, ලොකියලොකුත්තරහෙදාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතත්තා පණ්ඩිතා,
තෙහියෙව සහ ආවසෙය්‍යා සදත්ථං නිජ්ඣාදෙතුකාමො සංවසෙය්‍යාති. තං සුත්වා
විමලත්ථෙරො සංවිග්ගමානසො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සදත්ථං ආරාධෙසි.
ස්වායමත්ථො පරතො ආගමිස්සති.

සොමමිත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සබ්බමිත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ජනො ජනම්හි සම්බද්ධොති ආයස්මතො සබ්බමිත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි
උපචිනන්තො ඉතො ද්වානවුතෙ කජ්ජෙ නිස්සස්ස භගවතො කාලෙ නෙසාදකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා වනවාරිකො භුත්වා වනෙ මිගෙ වධිත්වා මංසං බාදන්තො ජීවති.
අඨස්ස භගවා අනුග්ගණ්හනත්ථං වසනට්ඨානසම්පෙ තීණි පදවෙතියානි දස්සෙත්වා
පක්කාමි. සො අතීතකාලෙ සම්මාසම්බුද්ධෙසු කතපරිවයත්තා වක්කච්ඡිකානි දිස්වා
පසන්නමානසො කොරණ්ඩපුජ්ජෙහි පූජං කත්වා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
තාවතිංසභවතෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මි.
බුද්ධුජ්ජාදෙ සාවත්ථීනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, සබ්බමිත්තොතිස්ස නාමං
අභාසි. සො විඤ්ඤානං පත්තො ජෙතවනපටිග්ගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා
පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො වස්සං
උපගන්ත්වා වුට්ඨවස්සො භගවන්තං වන්දිතුං සාවත්ථීං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ
මාගවිකෙහි ඔඩ්ඩිතෙ පාසෙ මිගපොතකං බද්ධං අද්දස. මානා පනස්ස මිගී පාසං
අජ්ජවට්ඨාපි පුත්තසිනෙහෙන දුරං න ගච්ඡති, මරණභයෙන පාසසම්පම්පි න

උපගව්‍යනි මිගපොතකො ව භිතො ඉතො විතො ව පරිවත්තෙන්තො කරුණං
 විලපති, තං දිස්වා ථෙරො, “අහො සත්තානං ස්නෙහහෙතුකං දුක්ඛ”න්ති
 ගව්ජන්තො තතො පරං සම්බහුලෙ වොරෙ එකං පුරිසං ජීවගාහං ගහෙන්වා
 පලාලවෙණියා සරිරං වෙයෙත්වා ඤාපෙන්තෙ, තඤ්ච මහාවිරවං විරවන්තං දිස්වා
 තදුහයං නිස්සාය සඤ්ජාතසංවෙගො තෙසං වොරානං සුණන්තානංයෙව –

149.

“ජනො ජනම්හි සම්බද්ධො, ජනමෙවස්සිතො ජනො;
 ජනො ජනෙන හෙයියති, හෙයෙති ච ජනො ජනං.

150.

“කො හි තස්ස ජනෙනත්ථො, ජනෙන ජනිතෙන වා;
 ජනං ඔහාය ගව්ජං තං, හෙයියිත්වා බහුං ජන”න්ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ ජනොති අත්ඨබාලජනො. ජනම්හිති අඤ්ඤෙ ජනෙ. සම්බද්ධොති
 තණ්හාබන්ධනෙන බද්ධො. “අයං මෙ පුත්තො, මාතා”තිආදිනා පටිබද්ධො.
 අයමෙව වා පායො, “ඉමෙ මං පොසෙන්නි, අහං ඉමෙ නිස්සාය ජීවාමි”ති
 පටිබද්ධවිත්තොති අත්ථො. ජනමෙවස්සිතො ජනොති “අයං මෙ පුත්තො,
 ධීතා”තිආදිනා අඤ්ඤමෙව ජනං අඤ්ඤො ජනො අස්සිතො තණ්හාය අල්ලිතො
 පරිග්ගය්හ ධීතො. ජනො ජනෙන හෙයියති, හෙයෙති ච ජනො ජනන්ති
 කම්මස්සකතාය යථාභූතාවබ්බාධස්ස ච අභාවතො අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛනං අකත්වා
 ලොභවසෙන යථා ජනො ජනං අස්සිතො, එවං දොසවසෙන ජනො ජනෙන
 හෙයියති විබාධියති. “තයිදං මය්හංව උපරි හෙයනඵලවසෙන පරිපතිස්සති”ති
 අජානන්තො හෙයෙති ච ජනො ජනං.

කො හි තස්ස ජනෙනත්ථොති තස්ස අඤ්ඤජනස්ස අඤ්ඤෙන ජනෙන
 තණ්හාවසෙන අස්සිතෙන දොසවසෙන හෙයිතෙන වා කො අත්ථො. ජනෙන
 ජනිතෙන වාති මාතාපිතා හුත්වා තෙන අඤ්ඤෙන ජනෙන ජනිතෙන වා කො
 අත්ථො. ජනං ඔහාය ගව්ජං තං, හෙයියිත්වා බහුං ජනන්ති යස්මා සංසාරෙ වරතො
 ජනස්ස අයමෙවානුරූපා පටිපත්ති, තස්මා තං ජනං, තස්ස ච බාධිකා යා සා තණ්හා
 ව, යො ව සො දොසො එව බහුං ජනං බාධියිත්වා ධීතො, තඤ්ච ඔහාය සබ්බසො
 පහාය පරිච්චජිත්වා ගව්ජං, තෙහි අනුපද්දුතං යානං ගව්ජෙය්හං පාපුණෙය්හන්ති
 අත්ථො. එවං පන වත්වා ථෙරො තාවදෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා
 අරහත්තමපාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.15-24) –

“වනකම්මිකො පුරෙ ආසිං, පිතුමාතුමතෙනහං;
 පසුමාරෙන ජීවාමි, කුසලං මෙ න විජ්ජති.

“මම ආසයසාමන්තා, තිස්සො ලොකග්ගනායකො;
 පදානි තිණි දස්සෙසි, අනුකම්පාය වක්ඛුමා.

“අක්කත්තෙ ව පදෙ දිස්වා, තිස්සනාමස්ස සත්ථුනො;
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන, පදෙ චිත්තං පසාදයිං.

“කොරණ්ඩං පුප්ඵිතං දිස්වා, පාදපං ධරණීරුහං;
සකොසකං ගහෙත්වාන, පදසෙට්ඨමපුප්ඵයිං.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිති ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“යං යං යොනුපපජ්ජාමි, දෙවත්තං අථ මානුසං;
කොරණ්ඩකජවි හොමි, සුප්පභාසො භවාමහං.

“ද්වෙනවුතෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, පදපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” ත්ති.

තෙ පන වොරා ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සංවෙගජාතා පබ්බතීත්වා
ධම්මානුධම්මං පටිපජ්ජිංසුති.

සබ්බමිත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. මහාකාළත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

කාළී ඉත්ථිති ආයස්මතො මහාකාළත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි
පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ පුඤ්ඤාති උපචින්නො ඉතො
එකනවුතෙ කජ්ජෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤාතං පත්තො කෙනවිදෙව
කරණියෙන අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ අඤ්ඤතරස්ස රුක්ඛස්ස සාබාය ඔලම්බිමානං
පංසුකුලච්චරං දිස්වා “අරියද්ධජො ඔලම්බති” ති පසන්නචිත්තො කිඨිකණිපුප්ඵාති
ගහෙත්වා පංසුකුලං පුප්ඵයි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ සෙතඛ්‍යාතගරෙ සත්ථවාහකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා
මහාකාළොති ලද්ධනාමො විඤ්ඤාතං පත්වා සරාවාසං වසන්තො පඤ්චහි
සකට්ඨතෙහි හණ්ඩං ගහෙත්වා වාණිජ්ජවසෙන සාවත්ථිං ගතො එකමන්තං
සකට්ඨත්ථං නිවෙසෙත්වා අද්ධානපරිස්සමං විනොදෙත්වා අත්තනො පරිසාය සද්ධිං
නිසින්නො සායන්හසමයං ගන්ධමාලාදිහත්ථෙ උපාසකෙ ජෙතවනං ගච්ඡත්තෙ
දිස්වා සයම්පි තෙහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා
පටිලද්ධසද්ධො පබ්බතීත්වා සොසානිකභිගං අධිට්ඨාය සුසානෙ වසති. අථෙකදිවසං
කාළී නාම එකා ඉත්ථි ඡවඩාහිකා ථෙරස්ස කම්මට්ඨානත්ථාය අවිරමනසරීරං උභො
සත්ථි හින්දිත්වා උභො ව බාහු හින්දිත්වා සිසඤ්ච දධිථාලකං විය හින්දිත්වා සබ්බං
අභිගභච්චභිගං සම්බන්ධමෙව කත්වා ථෙරස්ස ඔලොකෙතුං යොග්‍යට්ඨානෙ
යපෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. ථෙරො තං දිස්වා අත්තානං ඔවදන්තො –

151.

“කාළී ඉත්ථි බ්‍රහ්මි ධම්මකරුපා, සත්ථිඤ්ච හෙත්වා අපරඤ්ච සත්ථිං;
බාහඤ්ච හෙත්වා අපරඤ්ච බාහං, සීසඤ්ච හෙත්වා දධිථාලකංව;
එසා නිසින්නා අභිසන්දහිත්වා.

152.

“යො වෙ අවිද්වා උපධිං කරොති, පුනස්පුනං දුක්ඛමුපෙති මන්දො;
තස්මා පජානං උපධිං න කයිරා, මාහං පුන හින්තසිරො සයිස්ස”න්ති. —

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ කාළීති තස්සා නාමං, කාළවණ්ණත්තා වා එවං වුත්තං. බ්‍රහ්මිති මහාසරීරා ආරොහපරිණාහවතී. ධම්මකරුපාති කාළවණ්ණත්තා එව කාකසදිසරුපා. සත්ථිඤ්ච හෙත්වාති මතසරීරස්ස සත්ථිං ජණ්ණහෙදනෙන හඤ්ජිත්වා. අපරඤ්ච සත්ථිත්ති ඉතරඤ්ච සත්ථිං හඤ්ජිත්වා. බාහඤ්ච හෙත්වාති බාහට්ඨිඤ්ච අග්ගබාහට්ඨානෙයෙව හඤ්ජිත්වා. සීසඤ්ච හෙත්වා දධිථාලකංවාති මතසරීරස්ස සීසං හින්දිත්වා හින්තත්තා එව ලෙඩ්චුදණ්ඩාදීහි පග්ගරන්තං දධිථාලකං විය, පග්ගරන්තං මත්ථලුඬිගං කත්වාති අත්ථො. එසා නිසින්නා අභිසන්දහිත්වාති ඡින්නහින්තාවයවං මතසරීරං තෙ අවයවෙ යථායානෙයෙව යපනෙන සන්දහිත්වා සහිතං කත්වා මංසාපණං පසාරෙන්ති විය එසා නිසින්නා.

යො වෙ අවිද්වා උපධිං කරොතිති යො ඉමාය උපට්ඨාපිතං කම්මට්ඨානං දිස්වාපි අවිද්වා අකුසලො කම්මට්ඨානං ඡඩ්ඛෙත්වා අයොනියොමනසිකාරෙන කිලෙසුපධිං උප්පාදෙති, සො මන්දො මන්දපඤ්ඤො සංසාරස්ස අනතිවත්තනතො පුනස්පුනං අපරාපරං නිරයාදීසු දුක්ඛං උපෙති. තස්මා පජානං උපධිං න කයිරාති තස්මාති යස්මා වෙනදෙවං, තස්මා. පජානං උපධිත්ති “ඉධ යං දුක්ඛං සම්භොති”ති පජානන්තො යොනියො මනසිකරොන්තො කිලෙසුපධිං න කයිරා න උප්පාදෙය්‍ය. කස්මා? මාහං පුන හින්තසිරො සයිස්සන්ති යථයිදං මතසරීරං හින්තසරීරං සයති, එවං කිලෙසුපධිහි සංසාරෙ පුනස්පුනං උප්පත්තියා කට්ඨිවඩ්ඪකො හුත්වා හින්තසිරො අහං මා සයිස්සන්ති. එවං වදන්තො එව ථෙරො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.50.8-14)

—

“හිමවන්තස්සාවිදුරෙ, උදඩගණො නාම පබ්බතො;
තත්ථද්දසං පංසුකුලං, දුමග්ගමිහි විලම්බිතං.

“තීණි කිඩ්ඪකණිපුප්ඵානි, ඔට්ඨිත්වානහං තදා;
හට්ඨො හට්ඨෙන චිත්තෙන, පංසුකුලමසුප්පයිං.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිහි ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“එකනවුනිතො කප්පෙ, යං කම්මකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, පුජිත්වා අරහද්ධජං.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.
මහාකාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. තිස්සත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

බහු සපත්තෙ ලහනීති ආයස්මතො තිස්සත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විවට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපවිනන්තො පියදස්සිස්ස හගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො සිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං ගන්ත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා සරාචාසං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ සාලවනෙ අස්සමං කාරොත්වා වසති. හගවා තස්ස අනුග්ගණ්හනත්ථං අස්සමස්ස අවිදුරෙ සාලවනෙ නිරොධං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. සො අස්සමතො නික්ඛමීත්වා එලාඵලත්ථාය ගච්ඡන්තො හගවන්තං දිස්වා පසන්නාමානසො චත්තාරො දණ්ඨෙ යපෙත්වා හගවතො උපරි පුජ්ඣිතාහි සාලසාධාහි සාධාමණ්ඩපං කත්වා සත්තාහං නවනවෙහි සාලපුජ්ඵෙහි හගවන්තං පුජෙත්තො අට්ඨාසි බුද්ධාරම්මණං පීතිං අවිජහන්තො. සත්ථා සත්තාහස්ස අවිචයෙන නිරොධතො වුට්ඨහිත්වා හික්ඛුසඬ්ඨං චින්තෙසි. තාවදෙව සතසහස්සමත්තා බිණ්ණාසවා සත්ථාරං පරිචාරෙසුං. හගවා තස්ස භාවිතිං සම්පත්තිං විහාවෙන්තො අනුමොදනං චත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මි. බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා තිස්සොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු හුත්වා පඤ්චමත්තානි මාණවකසතානි මත්තෙ වාවෙන්තො ලාහග්ගයසග්ගප්පත්තො හුත්වා සත්ථු රාජගහගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.49.190-220) –

“අජ්ඣොගාහෙත්වා සාලවනං, සුකතො අස්සමො මම;
සාලපුජ්ඵෙහි සඤ්ජන්තො, වසාමි විපිනෙ තදා.

“පියදස්සි ව හගවා, සයම්භු අග්ගපුග්ගලො;
විවෙකකාමො සම්බුද්ධො, සාලවනමුපාගමි.

“අස්සමා අහිනික්ඛම්ම, පවනං අගමාසහං;
මූලඵලං ගවෙසන්තො, ආහිණ්ඩාමි වනෙ තදා.

“තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, පියදස්සිං මහායසං;
සුනිසිත්තං සමාපන්නං, විරොචන්තං මහාවනෙ.

“චතුදණ්ඨෙ යපෙත්වාන, බුද්ධස්ස උපරි අහං;

මණ්ඩපං සුකතං කත්වා, සාලපුෂ්පේහි ඡාදයිං.

“සත්තාහං ධාරයිත්වාන, මණ්ඩපං සාලඡාදිතං;
තත්ථ චිත්තං පසාදෙන්වා, බුද්ධසෙට්ඨමචන්දහං.

“භගවා තම්හි සමයෙ, වුට්ඨහිත්වා සමාධිනො;
යුගමත්තං පෙක්ඛමානො, නිසීදි පුරිසුත්තමො.

“සාවකො වරුණො නාම, පියදස්සිස්ස සත්ථුනො;
වසිසතසහස්සෙහි, උපගච්ඡි විනායකං.

“පියදස්සි ච භගවා, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
හික්ඛුසඬ්ඛෙ නිසීදිත්වාන, සිතං පාතුකරී ජිනො.

“අනුරුද්ධො උපට්ඨාකො, පියදස්සිස්ස සත්ථුනො;
එකංසං චීවරං කත්වා, අපුච්ඡිත්ථ මහාමුනිං.

“කො නු ඛො භගවා හෙනු, සිතකම්මස්ස සත්ථුනො;
කාරණෙ විජ්ජමානම්හි, සත්ථා පාතුකරෙ සිතං.

“සත්තාහං සාලච්ඡදනං, යො මෙ ධාරෙසි මාණවො;
තස්ස කම්මං සරිත්වාන, සිතං පාතුකරිං අහං.

“අනොකාසං න පස්සාමි, යත්ථ පුඤ්ඤං විපච්චති;
දෙවලොකෙ මනුස්සෙ වා, ඔකාසොව න සම්මති.

“දෙවලොකෙ වසන්තස්ස, පුඤ්ඤකම්මසමඬ්ඛිනො;
යාවතා පරිසා තස්ස, සාලච්ඡන්තා භවිස්සති.

“තත්ථ දිබ්බෙහි නච්චෙහි, ගීතෙහි වාදිතෙහි ච;
රම්ස්සති සදා සන්තො, පුඤ්ඤකම්මසමාහිනො.

“යාවතා පරිසා තස්ස, ගන්ධගන්ධි භවිස්සති;
සාලස්ස පුෂ්ඵවස්සො ච, පවස්සිස්සති තාවදෙ.

“තතො වුතොයං මනුජො, මානුසං ආගමිස්සති;
ඉධාපි සාලච්ඡදනං, සබ්බකාලං ධරිස්සති.

“ඉධ නච්චඤ්ච ගීතඤ්ච, සම්මතාලසමාහිතං;
පරිවාරෙස්සන්ති මං නිච්චං, බුද්ධපුජායිදං එලං.

“උග්ගච්ඡන්තෙ ච සුරියෙ, සාලවස්සං පවස්සති;

පුඤ්ඤකම්මෙන සංයුත්තං, වස්සනෙ සබ්බකාලිකං.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසනෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

“ධම්මං අභිසමන්තස්ස, සාලච්ඡන්තං භවිස්සති;
චිතකෙ ක්කායමානස්ස, ඡදනං තත්ථ හෙස්සති.

“විපාකං කිත්තයිත්වාන, පියදස්සි මහාමුනි;
පරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, තප්පෙන්තො ධම්මවුට්ඨියා.

“තිංසකප්පානි දෙවෙසු, දෙවරජ්ජමකාරයිං;
සට්ඨි ව සත්තක්ඛත්තුඤ්ච, චක්කවත්ති අභොසහං.

“දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා, ලහාමි විපුලං සුඛං;
ඉධාපි සාලච්ඡදනං, මණ්ඩපස්ස ඉදං ඵලං.

“අයං පච්ඡිමකො මය්හං, වරිමො වත්තනෙ භවො;
ඉධාපි සාලච්ඡදනං, හෙස්සති සබ්බකාලිකං.

“මහාමුනිං තොසයිත්වා, ගොතමං සක්ඛාපුඤ්චං;
පත්තොම්හි අවලං යානං, භිත්වා ජයපරාජයං.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසනෙ, යං බුද්ධම්භිපුප්පයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපුප්පයිදං ඵලං.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” ත්ති.

සො අරහත්තං පන පත්වා විසෙසතො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො අභොසි. තත්ථ කෙවි පුපුච්ඡනභික්ඛු ථෙරස්ස ලාභසක්කාරං දිස්වා බාලභාවෙන අසහනාකාරං පවෙදෙසුං. ථෙරො තං ඤත්වා ලාභසක්කාරෙ ආදීනවං තත්ථ අත්තනො අලග්ගභාවඤ්ච පකාසෙන්තො –

153.

“බහු සපත්තෙ ලහති, මුණ්ඩො සඬ්ඝාට්ඨාරුතො;
ලාභී අන්තස්ස පානස්ස, වත්ථස්ස සයනස්ස ව.

154.

“ඵතමාදීනවං ඤත්වා, සක්කාරෙසු මහබ්භයං;
අප්පලාභො අනවස්සුතො, සතො භික්ඛු පරිබ්බපෙ” ති. –

ගාථාද්වයං අභාසි.

තස්සත්ථො – සිබ්බමිපි අසෙසෙත්වා මුණ්ඩිතකෙසකාය මුණ්ඩො, ඡිත්ථිත්වා සඤ්ඤාපිතකාසාවධාරිතාය සඤ්ඤාපිපාරුතො, එවං චෙවණ්ණියං අප්ප්කුපගතො පරායත්තචුත්තිකො පබ්බජිතො සචෙ අන්තපානාදීනං ලාභී භොති, සොපි බහු සපත්තෙ ලහති, තස්ස උසුයන්තා බහු සම්භවන්ති. තස්මා එතං එවරූපං ලාභසක්කාරෙසු මහබ්භයං විපුලභයං ආදීනවං දොසං විදිත්වා අප්පිච්ඡතං සන්තොසඤ්ඤා භද්දෙය යපෙත්වා අනවජ්ජුප්පාදස්සාපි උප්පන්නස්ස ලාභස්ස පරිච්ඡන්තො අප්පලාභො, තතො එව තත්ථ තණ්හාවස්සුතාභාවෙන අනවස්සුතො, සංසාරෙ භයස්ස ඉක්කන්තො භින්තකිලෙසකාය වා භික්ඛු සන්තුට්ඨිට්ඨානීයස්ස සතිසම්පජ්ඣස්ස වසෙන සතො හුත්වා පරිබ්බජෙ වරෙයා විහරෙයාති. තං සුත්වා තෙ භික්ඛු තාවදෙව ථෙරං බමාපෙසුං.

තිස්සත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. කිම්මිලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පාචීනවංසදායමිහිති ආදිකා ආයස්මතො කිම්මිලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? තස්ස පුබ්බෙයොගො සංචෙගුප්පත්ති පබ්බජ්ජා ච එකකනිපාතෙ “අභිසත්තො”ති ගාථාය සංචණ්ණනායං චුත්තායෙව. තාය ච ගාථාය ථෙරෙන අත්තතො විසෙසාධිගමස්ස කාරණං දස්සිතං. ඉධ පන අධිගතවිසෙසස්ස අත්තතො ආයස්මතා ච අනුරුද්ධෙන ආයස්මතා ච නන්දියෙන සහ සමග්ගවාසො දස්සිතොති චෙදිතබ්බං. සමග්ගවාසං පන වසන්තා තෙ යථා ච වසිංසු, තං දස්සෙත්තො –

155.

“පාචීනවංසදායමිහි, සක්කාපුත්තා සභායකා;
පභායානප්පකෙ භොගෙ, උඤ්ඤෙ පත්තාගතෙ රතා.

156.

“ආරද්ධවීරියා පහිත්තා, නිච්චං දළ්භපරක්කමා;
රමන්ති ධම්මරතියා, හිත්වාන ලොකියං රති”න්ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ පාචීනවංසදායමිහිති පාචීනවංසනාමකෙ රක්ඛිතගොපිතෙ සහපරිච්ඡෙදෙ වතෙ. තඤ්ඤි වනං ගාමස්ස පාචීනදිසායං ධීත්තා වංසගුම්බපරික්ඛිත්තතා ච “පාචීනවංසදායො”ති චුත්තො, වංසවනභාවෙන වාති. සක්කාපුත්තාති අනුරුද්ධත්ථෙරාදියො සක්කාරාජකුමාරා. සභායකාති සංචෙගුප්පත්තිපබ්බජ්ජාසමණධම්මකරණසංවාසෙහි සහ අයනතො පවත්තනතො සභායකා. පභායානප්පකෙ භොගෙති උළාරෙන පුඤ්ඤානුභාවෙන අධිගතෙ කුලපරම්පරාගතෙ ච මහත්තෙ භොගක්ඛන්ධෙ ඡඩ්ඛෙත්වා. “සභායානප්පකෙ”තිපි පාළි. උඤ්ඤෙ පත්තාගතෙ රතාති උඤ්ඤාවරියාය ආහතත්තා උඤ්ඤෙ පත්තෙ ආගතත්තා පත්තාගතෙ පත්තපරියාපන්නෙ රතා අභිරතා,

සඬුසහත්තාදිඅතිරෙකලාභං පටික්ඛිපිත්වා ජඬුසබලං නිස්සාය භික්ඛාවරියාය
ලද්ධෙන මිස්සකහත්තෙනෙව සන්තුට්ඨාති අත්ථො.

ආරද්ධවීරියාති උත්තමත්ථස්ස අධිගමාය ආදිතොව පගෙව සම්පාදිතවීරියා.
පහිත්තාති නින්තපොණපබ්භාරභාවෙන කාලෙන කාලං සමාපජ්ජනෙන ව
නිබ්බානං පතිපෙසිතවිත්තා. නිව්චං දළ්භපරක්කමාති වත්තපට්ඨත්තිසු
දිට්ඨධම්මසුඛවිභාරානුයොගෙන සබ්බකාලං අසිට්ඨපරක්කමා. රමන්ති ධම්මරතියා,
භිත්වාන ලොකියං රතින්ති ලොකෙ විදිත්තාය ලොකපරියාපන්නතාය ව ලොකියං
රූපාරම්මණාදිරතිං පහාය මග්ගපඤ්ඤාය පජ්භිත්වා ලොකුත්තරධම්මරතියා
අග්ගඵලනිබ්බානාභිරතියා ව රමන්ති අභිරමන්තිති.

කිම්ලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නන්දත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අයොනියො මනසිකාරාති ආයස්මතො නන්දත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති?
අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා
විඤ්ඤානං පත්තො භගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං
ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සයම්පි තං යානන්තරං
පත්ථෙන්නො භගවතො භික්ඛුසඬුසස්ස ව පූජාසක්කාරබහුලං මහාදානං
පවත්තෙත්වා, ‘‘අහම්පි අනාගතෙ තුම්භාදිසස්ස බුද්ධස්ස ඵවරූපො සාවකො
භවෙය්‍ය’’න්ති පණ්ඩානං කත්වා තතො පටියාය දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො
අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ විනතාය නාම නදියා මහන්තො කච්ඡපො හුත්වා
නිබ්බත්තො එකදිවසං සත්ථාරං නදියා පාරං ගන්තුං තීරෙ ධීතං දිස්වා සයං
භගවන්තං තාරෙතුකාමො සත්ථු පාදමුලෙ නිපජ්ජී. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං
ඔලොකෙත්වා පිට්ඨීං අභිරුහි. සො භට්ඨතුට්ඨො වෙගෙන සොතං ඡින්දන්තො
සීඝ්‍රතරං පරතීරමෙව පාපෙසි. භගවා තස්ස අනුමොදනං වදන්තො භාවිතිං සම්පත්තිං
කථෙත්වා පක්කාමී.

සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ
කපිලවත්ථුස්මිං සුද්ධොදනමහාරාජස්ස පුත්තො හුත්වා මහාපජාපතියා ගොතමියා
කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්ති. තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ඤාතිසඬුසං නන්දෙන්තො ජාතොති
නන්දොත්ථෙව නාමං අකංසු. තස්ස වයස්පත්තකාලෙ සත්ථා
පවත්තවරධම්මවක්කො ලොකානුග්ගහං කරොන්තො කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා
ඤාතිසමාගමෙ පොක්ඛරවස්සං අට්ඨුජ්ජත්තිං කත්වා වෙස්සන්තරජාතකං (ජා.
2.22.1655 ආදයො) කථෙත්වා දුතියදිවසෙ පිණ්ඩාය පටිට්ඨො ‘‘උත්තිට්ඨෙ
නජ්ජමජ්ජෙය්‍යා’’ති (ධ. ප. 168) ගාථාය පිතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා
නිවෙසනං ගන්ත්වා ‘‘ධම්මං වරෙ සුවරිත’’න්ති (ධ. ප. 169) ගාථාය මහාපජාපතිං
සොතාපත්තිඵලෙ රාජානං සකදාගාමීඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තතියෙ දිවසෙ
නන්දකුමාරස්ස අභිසෙකනිවෙසනජ්ජවෙසනවිවාහමඬගලෙසු වත්තමානෙසු
පිණ්ඩාය පටිසිත්වා නන්දකුමාරස්ස හත්ථෙ පත්තං දත්වා මඬගලං වත්වා තස්ස

හත්ථතො පත්තං අගහෙත්වාච විහාරං ගතො තං පත්තහත්ථං විහාරං ආගතං
 අනිච්ඡමානංයෙව පබ්බාපෙත්වා තථා පබ්බජිතත්තායෙව අනභිරතියා පිළිතං ඤත්වා
 උපායෙන තස්ස තං අනභිරතීං විනොදෙසී. සො යොනිසො පටිසම්බාය විපස්සනං
 පටිඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
 2.49.148-163) –

“අත්ථදස්සී තු හගවා, සයම්භු ලොකනායකො;
 විනානාදියා තීරං, උපාගච්ඡී තථාගතො.

“උදකා අභිනික්ඛම්ම, කච්ඡපො වාරිගොචරො;
 බුද්ධං තාරෙතුකාමොහං, උපෙසිං ලොකනායකං.

“අභිරුහතු මං බුද්ධො, අත්ථදස්සී මහාමුනි;
 අහං තං තාරයිස්සාමි, දුක්ඛස්සන්තකරො තුවං.

“මම සඬකප්පමඤ්ඤාය, අත්ථදස්සී මහායසො;
 අභිරුහිත්වා මෙ පිට්ඨිං, අට්ඨාසි ලොකනායකො.

“යතො සරාමි අත්තානං, යතො පත්තොස්මි විඤ්ඤනං;
 සුඛං මෙ තාදිසං නත්ථී, චුට්ඨෙ පාදතලෙ යථා.

“උත්තරිත්වාන සම්බුද්ධො, අත්ථදස්සී මහායසො;
 නදිතීරම්භි යත්වාන, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“යාවතා චත්තතෙ චිත්තං, ගඬිගායොතං තරාමහං;
 අයඤ්ච කච්ඡපො රාජා, තාරෙසි මම පඤ්ඤවා.

“ඉමිනා බුද්ධතරණෙන, මෙත්තචිත්තවතාය ච;
 අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ, දෙවලොකෙ රම්ස්සති.

“දෙවලොකා ඉධාගන්ත්වා, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
 එකාසනෙ නිසීදිත්වා, කඬ්ඛායොතං තරිස්සති.

“යථාපි හද්දකෙ ඛෙත්තෙ, ඛිජං අප්පම්පි රොපිතං;
 සම්මාධාරං පචෙච්ඡන්තෙ, එලං තොසෙති කස්සකං.

“තථෙච්ඳං බුද්ධඛෙත්තං, සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතං;
 සම්මාධාරං පචෙච්ඡන්තෙ, එලං මං තොසයිස්සති.

“පධානපහිතත්තොම්භි, උපසන්තො නිරූපධි;
 සබ්බාසචෙ පරිඤ්ඤාය, විහරාමි අනාසවො.

“අට්ඨායෙ කප්පසනෙ, යං කම්මකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, තරණාය ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා විමුක්තිසුඛං අනුභවන්තො “අහො සත්ථු
උපායකොසල්ලං, යෙනාහං භවපඬකතො උද්ධරිත්වා නිබ්බානථලෙ
පතිට්ඨාපිතො” ති අත්තනො පහිනසංකිලෙසං පටිලද්ධඤ්ච සුඛං පච්චවෙක්ඛිත්වා
සඤ්ජාතසොමනස්සො උදානවසෙන -

157.

“අයොනියො මනසිකාරා, මණ්ඩනං අනුයුඤ්ඡිසං;
උද්ධතො වපලො වාසිං, කාමරාගෙන අට්ටිතො.

158.

“උපායකුසලෙනාහං, බුද්ධෙනාදිව්ච්චන්ධුනා;
යොනියො පටිපජ්ජිත්වා, භවෙ චිත්තං උදබ්බති” න්ති. - ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ අයොනියො මනසිකාරාති අනුපායමනසිකාරතො අසුභං කායං සුභතො
මනසි කරිත්වා සුභතො මනසිකාරහෙතු, අසුභං කායං සුභසඤ්ඤායාති අත්ථො.
මණ්ඩනන්ති හත්ථුපගාදිආහරණෙහි වෙච මාලාගන්ධාදිහි ව අත්තභාවස්ස
අලඬකරණං. අනුයුඤ්ඡිසන්ති අනුයුඤ්ඡිං, සරිරස්ස විභූසනප්පසුතො අහොසිත්ති
අත්ථො. උද්ධතොති ජාතිගොත්තරූපයොබ්බතමදාදිහි උද්ධතො
අවුපසන්තවිත්තො. වපලොති වනමක්කටො විය අනවට්ඨිතවිත්තතාය ලොලො,
කායමණ්ඩනවත්ථමණ්ඩනාදිවාපලො යුත්තතාය වා වපලො ව. ආසිත්ති අහොසිං.
කාමරාගෙනාති වත්ථුකාමෙසු ඡන්දරාගෙන අට්ටිතො පිළිතො විබාධිතො ආසිත්ති
යොජනා.

උපායකුසලෙනාති විනෙයානං දමනුපායවිෂෙකෙන කොවිදෙන බුද්ධෙන
භගවතා හෙතුභූතෙන. හෙතුඅත්ථෙ හි එතං කරණවචනං.
පලුට්ඨමක්කට්ඨෙවච්ඡරාදස්සනෙන හි උපක්කිතවාදවොදනාය අත්තනො
කාමරාගාපනායං සන්ධාය වදති. භගවා හි ආයස්මන්තං නන්දන්ථෙරං පඨමං
ජනපදකල්‍යාණිං උපාදාය “යථායං මක්කට්, එවං කකුටපාදිනියො උපාදාය
ජනපදකල්‍යාණි” ති මහනියා ආණියා බුද්දකං ආණිං නිහරන්තො ඡඩ්ඞකො විය,
සිනෙහපානෙන සරිරං කිලෙදෙන්වා වමනවිරෙවනෙහි දොසං නිහරන්තො
හිසක්කො විය ව කකුටපාදිනිදස්සනෙන ජනපදකල්‍යාණියං විරත්තවිත්තං
කාරෙන්වා පුන උපක්කිතවාදෙන කකුටපාදිනීසුපි විත්තං විරාජෙන්වා සම්මදෙව
සමථවිපස්සනානුයොගෙන අරියමග්ගෙ පතිට්ඨාපෙසි. තෙන වුත්තං “යොනියො
පටිපජ්ජිත්වා, භවෙ චිත්තං උදබ්බති” න්ති. උපායෙන ඤායෙන සම්මදෙව
සමථවිපස්සනාය විසුද්ධිපටිපදං පටිපජ්ජිත්වා භවෙ සංසාරපඬකෙ නිමුග්ගඤ්ච මෙ
විත්තං අරියමග්ගෙන හත්ථෙත උත්තාරිං, නිබ්බානථලෙ පතිට්ඨාපෙසිත්ති අත්ථො.

ඉමං උදානං උදානෙන්වා ටෙරො පුනදිවසෙ හගවන්තං උපසඬකමිත්වා එවමාහ
 – “යං මෙ, හන්තෙ, හගවා පාටිභොගො පඤ්චන්තං අච්ඡරාසනානං පටිලාභාය
 කකුටපාදානං, මුඤ්චාමහං, හන්තෙ, හගවන්තං එතස්මා පටිස්සවා” ති (උදා. 22).
 හගවාපි, “යදෙව ඛො තෙ, නන්ද, අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං, අථාහං
 මුත්තො එතස්මා පටිස්සවා” ති (උදා. 22) ආහ. අථස්ස හගවා සවිසෙසං ඉන්ද්‍රියෙසු
 ගුත්තද්වාරතං ඤත්වා තං ගුණං විභාවෙන්තො, “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම
 සාවකානං භික්ඛුනං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං යදිදං නන්දො” ති (අ. නි. 1.219,
 230) ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරභාවෙන අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි. ටෙරො හි “යමෙවාහං
 ඉන්ද්‍රියානං අසංවරං නිස්සාය ඉමං විජ්ජකාරං පත්තො, තමෙවාහං සුට්ඨු
 නිග්ගහෙස්සාමි” ති උස්සාහජානො ඛලවහිරොත්තප්පො තත්ථ ච කතාධිකාරත්තා
 ඉන්ද්‍රියසංවරෙ උක්කංසපාරමිං අගමාසිති.

නන්දත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සිරිමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පරෙ ච නං පසංසන්තීති ආයස්මතො සිරිමත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො
 පදුමුත්තරස්ස හගවතො පාරමියො පුරෙත්වා තුසිතභවනෙ ධීතකාලෙ
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු
 සනිසණ්ඩුකෙටුභානං සක්ඛරප්පහෙදානං ඉතිභාසපඤ්චමානං පදකො
 වෙය්‍යාකරණො ලොකායතමභාපුරිසලක්ඛණෙසු අනවයො
 නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයතාය කාමෙ පභාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා
 චතුරාසීතිසහස්සපරිමාණෙන තාපසගණෙන පරිවුතො හිමවන්තප්පදෙසෙ
 දෙවතාහිනිමිමිතෙ අස්සමෙ ඤානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙන්වා වසන්තො
 පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරතාය ලක්ඛණමත්තෙසු ආගතනියාමෙන ච බුද්ධගුණෙ
 අනුස්සරිත්වා අතීතෙ බුද්ධෙ උද්දිස්ස අඤ්ඤතරස්මිං නදීනිවත්තනෙ පුලිනවෙතියං
 කත්වා පූජාසක්කාරාභිරතො අභොසි. තං දිස්වා තාපසා, “කං උද්දිස්ස අයං
 පූජාසක්කාරො කරියති” ති පුච්ඡිංසු. සො තෙසං ලක්ඛණමත්තෙ ආහරිත්වා තත්ථ
 ආගතානි මහාපුරිසලක්ඛණානි විහජිත්වා තදනුසාරෙන අත්තනො ඛලෙ යත්වා
 බුද්ධගුණෙ කිත්තෙසි. තං සුත්වා තෙපි තාපසා පසන්නමානසා තතො පට්ඨාය
 සම්මාසම්බුද්ධං උද්දිස්ස ථූපපූජං කරොන්තා විහරන්ති.

තෙන ච සමයෙන පදුමුත්තරබොධිසත්තො තුසිතකායා චචිත්වා මාතුකුච්ඡිං
 ඔක්කන්තො භොති. වරිමභවෙ ද්වන්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි පාතුරහෙසුං, සබ්බෙ ච
 අච්ඡරියබ්භුතධම්මා. තාපසො තානි අත්තෙවාසිකානං දස්සෙන්වා
 හියොයාසොමත්තාය සම්මාසම්බුද්ධෙසු තෙසං පසාදං වඩ්ඪෙත්වා කාලං කත්වා
 බ්‍රාහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තෙහි අත්තනො සරිරස්ස පූජාය කරියමානාය
 දිස්සමානරූපො ආගන්ත්වා, “අහං තුම්භාකං ආචරියො බ්‍රාහ්මලොකෙ නිබ්බත්තො,
 තුම්භෙ අප්පමත්තා පුලිනවෙතියපූජමනුයුඤ්ජථ, භාවනාය ච යුත්තප්පයුත්තා
 භොථා” ති වත්වා බ්‍රාහ්මලොකමෙව ගතො.

එවං සො දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං
 ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස ජාතදිවසතො පටියාය තස්මිං කුලෙ සිරිසම්පත්තියා
 වඩ්ඪමානත්තා සිරිමාත්වෙව නාමං අකංසු. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ කනිට්ඨභාතා
 නිබ්බත්ති, තස්ස “අයං සිරිං වඩ්ඪෙත්තො ජාතො”ති සිරිවඩ්ඪෙත්ති නාමං අකංසු.
 තෙ උභොපි ජෙතවනජ්ජට්ඨගහණෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධා පබ්බජිංසු.
 තෙසු සිරිවඩ්ඪෙත්ති න තාව උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස ලාභී අභොසි, චතුත්තං
 පච්චයානං ලාභී, ගහට්ඨපබ්බජිතානං සක්කතො ගරුකතො, සිරිමත්ථෙරො පන
 පබ්බජිතකාලතො පටියාය තාදිසෙන කම්මච්ඡිද්දෙන අප්පලාභී අභොසි
 බහුජනාසම්භාවිතො, සමට්ථිපස්සනාසු කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව
 ඡළභිඤ්ඤො අභොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.49.111-147) –

“පබ්බතෙ හිමවත්තම්හි, දෙවලො නාම තාපසො;
 තත්ථ මෙ වඩ්ඪකමො ආසි, අමනුස්සෙහි මාපිතො.

“ජට්ඨාභාරෙන හරිතො, කමණ්ඩලුධරො සදා;
 උත්තමත්ථං ගවෙසන්තො, විපිනා නික්ඛමීං තදා.

“චුල්ලාසිතිසහස්සානි, සිස්සා මය්හං උපට්ඨහුං;
 සකකම්මාහිපසුතා, වසන්ති විපිනෙ තදා.

“අස්සමා අහිනික්ඛම්ම, අකං පුලිනචෙතියං;
 නානාපුජ්ථං සමානෙත්වා, තං චෙතියමපුජයිං.

“තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, අස්සමං පවිසාමහං;
 සබ්බෙ සිස්සා සමාගන්ත්වා, එතමත්ථං පුච්ඡිංසු මං.

“පුලිනෙන කතො ථූපො, යං ත්වං දෙව නමස්සසි;
 මයම්පි ඤාතුම්චිජාම, පුට්ඨො ආචික්ඛ තො තුවං.

“නිද්දිට්ඨා නු මන්තපදෙ, චක්ඛුමන්තො මහායසා;
 තෙ ඛො අහං නමස්සාමි, බුද්ධසෙට්ඨෙ මහායසෙ.

“කිදිසා තෙ මහාවීරා, සබ්බඤ්ඤා ලොකනායකා;
 කථංචණ්ණා කථංසීලා, කිදිසා තෙ මහායසා.

“බාත්තිංසලක්ඛණා බුද්ධා, චත්තාලිසදිජාපි ව;
 නෙත්තා ගොපබුමා තෙසං, ජිඤ්ජුකා ඵලසන්නිභා.

“ගච්ඡමානා ව තෙ බුද්ධා, යුගමත්තඤ්ච පෙක්ඛරෙ;
 න තෙසං ජාණු නදති, සන්ධිසද්දො න සුය්‍යති.

“ගච්ඡමානා ච සුගතා, උද්ධරන්තාව ගච්ඡරෙ;
පයමං දක්ඛිණං පාදං, බුද්ධානං එස ධම්මතා.

“අසම්භිතා ච තෙ බුද්ධා, මිගරාජාව කෙසරී;
නෙවුක්කංසෙන්ති අත්තානං, නො ච වම්භෙන්ති පාණිනං.

“මානාවමානතො මුත්තා, සමා සබ්බෙසු පාණිසු;
අනත්තුක්කංසකා බුද්ධා, බුද්ධානං එස ධම්මතා.

“උප්පජ්ජන්තා ච සම්බුද්ධා, ආලොකං දස්සයන්ති තෙ;
ජප්පකාරං පකම්පෙන්ති, කෙවලං වසුධං ඉමං.

“පස්සන්ති නිරයඤ්චෙනෙ, නිබ්බාති නිරයො තදා;
පවස්සති මහාමෙසො, බුද්ධානං එස ධම්මතා.

“ඊදිසා තෙ මහානාගා, අතුලා ච මහායසා;
වණ්ණතො අනතික්කන්තා, අප්පමෙය්‍යා තථාගතා.

“අනුමොදිංසු මෙ වාක්‍යං, සබ්බෙ සිස්සා සගාරවා;
තථා ච පටිපජ්ජිංසු, යථාසත්ති යථාබලං.

“පටිසුපෙන්ති පුලිනං, සකකම්මාහිලාසිනො;
සද්දහන්තා මම වාක්‍යං, බුද්ධසක්කතමානසා.

“තදා චචිත්වා තුසිතා, දෙවපුත්තො මහායසො;
උප්පජ්ජි මාතුකුච්ඡිමිහි, දසසහස්සි කම්පථ.

“අස්සමස්සාවිදුරමිහි, චඬ්ඤාමමිහි යිතො අහං;
සබ්බෙ සිස්සා සමාගන්ත්වා, ආගච්ඡං මම සන්තිකෙ.

“උසහොව මහී නදති, මිගරාජාව කුජති;
සුසුමාරොව සලති, කිං විපාකො භවිස්සති.

“යං පකිත්තෙමි සම්බුද්ධං, සිකතාථුපසන්තිකෙ;
සො දානි භගවා සත්ථා, මාතුකුච්ඡිමුපාගමි.

“තෙසං ධම්මකථං වත්වා, කිත්තයිත්වා මහාමුනිං;
උය්‍යාපේත්වා සකෙ සිස්සෙ, පල්ලඬ්ඤාමාභුජිං අහං.

“බලඤ්ච වත මෙ ඛිණං, බ්‍යාධිතා පරමෙන තං;
බුද්ධසෙට්ඨං සරිත්වාන, තත්ථ කාලඬ්ඤාතො අහං.

“සබ්බෙ සිස්සා සමාගන්ත්වා, අකංසු චිතකං තදා;
කලෙවරඤ්ච මෙ ගය්හ, චිතකං අභිරොපය්සං.

“චිතකං පරිවාරෙත්වා, සීසෙ කත්වාන අඤ්ජලිං;
සොකසල්ලපරෙතා තෙ, වික්කන්දිංසු සමාගතා.

“තෙසං ලාලජ්ජමානානං, අගමං චිතකං තදා;
අහං ආවරියො තුම්හං, මා සොචිත්ථ සුමෙධසා.

“සදත්ථෙ වායමෙය්සාථ, රත්තින්දිවමන්දිතා;
මා වො පමත්තා අහුත්ථ, බණො වො පටිපාදිතො.

“සකෙ සිස්සෙනුසාසිත්වා, දෙවලොකං පුනාගමිං;
අට්ඨාරස ව කප්පානි, දෙවලොකෙ රමාමහං.

“සතානං පඤ්චක්ඛන්තුඤ්ච, චක්කවත්ති අභොසහං;
අනෙකසතක්ඛන්තුඤ්ච, දෙවරජ්ජමකාරයිං.

“අවසෙසෙසු කප්පෙසු, වොකිණ්ණො සංසරිං අහං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, උප්පාදස්ස ඉදං ඵලං.

“යථා කොමුදිකෙ මාසෙ, බහු පුප්ඵන්ති පාදපා;
තථෙවාහමපි සමයෙ, පුප්ඵිතොමිහි මහෙසිනා.

“වීරියං මෙ ධුරධොරය්හං, යොගක්ඛෙමාධිවාහනං;
නාගොව ඛන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාමි අනාසවො.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං බුද්ධමභිකිත්තයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, කිත්තනාය ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ජලභිඤ්ඤඤ්භි සමානං ආයස්මන්තං සිරිමත්ථෙරං “අරියො”ති අජානන්තා පුට්ඨජනා භික්ඛු සාමණෙරා ව අප්පලාභිතාය ලොකස්ස අනභිගතභාවෙන අසම්භාවෙන්තා යංකිඤ්චි කථෙත්වා ගරහන්ති. සිරිවඩ්ඪත්ථෙරං පන පච්චයානං ලාභිභාවෙන ලොකස්ස සක්කතගරුකතභාවතො සම්භාවෙන්තා පසංසන්ති. ථෙරො “අවණ්ණාරහස්ස නාම වණ්ණහණනං, වණ්ණාරහස්ස ව අවණ්ණහණනං අස්ස පුට්ඨජනභාවස්ස දොසො”ති පුට්ඨජනභාවඤ්ච ගරහන්තො –

159.

“පරෙ ව නං පසංසන්ති, අත්තා වෙ අසමාහිතො;
මොසං පරෙ පසංසන්ති, අත්තා හි අසමාහිතො.

160.

“පරෙ ව නං ගරහන්ති, අත්තා වෙ සුසමාහිතො;
මොසං පරෙ ගරහන්ති, අත්තා හි සුසමාහිතො” ති.

– ගාථාද්වයමහාසී.

තත්ථ පරෙති අත්තතො අඤ්ඤෙ පරෙ නාම, ඉධ පන පණ්ඩිතෙහි අඤ්ඤෙ
බාලා පරෙති අධිජ්ජෙතා. තෙසඤ්ඤි අජානිත්වා අපරියොගාහෙත්වා භාසනතො
ගරහා විය පසංසාපි අජ්ජමාණභූතා. නන්ති නං පුග්ගලං. පසංසන්තිති
අවිද්දසුභාවෙන තණ්හාවිපන්නතාය වා, අථ වා අභූතංයෙව පුග්ගලං “අසුකො
හික්ඛු ඤානලාභී, අරියො” ති වා අභූතගුණරොපනෙන කිත්තෙන්ති අහිත්ථවන්ති.
යො පනෙත්ථ ච-සද්දො, සො අත්තූපනයත්ථො. තෙන පරෙ නං පුග්ගලං
පසංසන්ති ච, තඤ්ච බො තෙසං පසංසනමත්තං, න පන තස්මිං පසංසාය වත්ථු
අත්ථීති ඉමමත්ථං දස්සෙති. අත්තා වෙ අසමාහිතොති යං පුග්ගලං පරෙ පසංසන්ති,
සො වෙ සයං අසමාහිතො මග්ගසමාධිනා ඵලසමාධිනා
උපචාරජ්ජනාසමාධිමත්තෙනෙව වා න සමාහිතො, සමාධානස්ස පටිපක්ඛභූතානං
කිලෙසානං අජ්ජහීනත්තා වික්ඛිත්තො විබ්භන්තවිත්තො හොති වෙති අත්ථො.
“අසමාහිතො” ති ච එතෙන සමාධිනිමිත්තානං ගුණානං අභාවං දස්සෙති. මොසන්ති
භාවනපුංසකනිද්දෙසො “විසමං චන්දිමසුරියා පරිචත්තන්ති” තිආදීසු විය. පරෙ
පසංසන්තිති යෙ තං අසමාහිතං පුග්ගලං පසංසන්ති, තෙ මොසං මුඛා අමුලකං
පසංසන්ති. කස්මා? අත්තා හි අසමාහිතො යස්මා තස්ස පුග්ගලස්ස විත්තං
අසමාහිතං, තස්මාති අත්ථො.

දුතියගාථායං ගරහන්තිති අත්තතො අවිද්දසුභාවෙන දොසන්තරාය වා අරියං
ඤානලාභිඤ්ච සමානං “අසුකො හික්ඛු ජාගරියං නානුයුඤ්ජති අත්තමසො
ගොදුහනමත්තමපි කාලං කෙවලං කායදළ්ඨිබ්බුලො නිද්දාරාමො භස්සාරාමො
සඬගණ්ඨකාරාමො විහරති” තිආදීනා අජ්ජට්ඨජ්ජමානතාවිභාවනෙන වා
ගුණපරිධංසනෙන වා ගරහන්ති නින්දන්ති, උපක්කොසන්ති වාති අත්ථො. සෙසං
පට්ඨගාථාය වුත්තපරියායෙන වෙදිතබ්බං. එවං ථෙරෙන ඉමාහි ගාථාහි අත්තතො
නික්කිලෙසභාවෙ සිරිවඩ්ඪස්ස ච සකිලෙසභාවෙ පකාසිතෙ තං සුත්වා සිරිවඩ්ඪො
සංවෙගජාතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව සදත්ථං පරිපුරෙසි,
ගරහකපුග්ගලා ච ථෙරං බමාපෙසු.

සිරිමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුතියවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියවග්ගො

1. උත්තරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

බන්ධා මයා පරිඤ්ඤාතාති ආයස්මතො උත්තරත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං කුසලං උපචින්නො ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤාතං පත්තො සාසනෙ ලද්ධප්පසාදො හුත්වා උපාසකත්තං පටිවෙදෙසි. සො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ අත්තනො ඤාතකෙ සන්නිපාතෙත්වා බහුං පූජාසක්කාරං සම්භරිත්වා ධාතුපූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාකෙතෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා උත්තරොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො කෙනවිදෙව කරණීයෙන සාවත්ථිං ගතො කණ්ඩම්බමුලෙ කතං යමකපාටිභාරියං දිස්වා පසිදිත්වා පුන කාළකාරාමසුත්තදෙසනාය (අ. නි. 4.24) අභිවඩ්ඪමානසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්ථාරා සද්ධිං රාජගහං ගන්ත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා තත්ථෙව වසන්තො විපස්සනං පටිඨපෙත්වා නවරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.49.106-110) –

“නිබ්බුතෙ ලොකනාථම්හි, සිද්ධත්ථෙ ලොකනායකෙ;
මම ඤාතී සමානෙත්වා, ධාතුපූජං අකාසහං.

“චතුන්නවුතීතො කප්පෙ, යං ධාතුමහිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ධාතුපූජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ බුද්ධුපට්ඨානත්ථං රාජගහතො සාවත්ථිං උපගතො භික්ඛුහි “කිං, ආවුසො, පබ්බජ්ජාකිච්චං තයා මත්ථකං පාපිත” ත්ති පුට්ඨො අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

161.

“බන්ධා මයා පරිඤ්ඤාතා, තණ්හා මෙ සුසමුහතා;
භාවිතා මම බොජ්ඣුකිගා, පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො.

162.

“සොහං බන්ධෙ පරිඤ්ඤාය, අබ්බහිත්වාන ජාලිනිං;
භාවයිත්වාන බොජ්ඣුකිගෙ, නිබ්බායිස්සං අනාසවො” ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ බන්ධාති පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා. පරිඤ්ඤාතාති “ඉදං දුක්ඛං, න ඉතො භියො” ති පරිච්ඡිජ්ජ ඤාතා භාවිතා. තෙන දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස පරිඤ්ඤාහිසමයමාහ. තණ්හාති තසති පරිතසතීති තණ්හා. සුසමුහතාති සමුග්ගාටිතා. ඵතෙන සමුදයසච්චස්ස පහානාහිසමයං වදති. භාවිතා මම බොජ්ඣුකිගාති බොධිසඤ්චාතාය සතිආදිධම්මසාමග්ගියා, තංසමච්චිතො වා බොධිසඤ්චාතස්ස අරියපුග්ගලස්ස අභිගාති බොජ්ඣුකිගා. සතිධම්මවිවයවිරියපිතිපස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසඤ්චාතා මග්ගපරියාපන්නා ධම්මා

මයා භාවිතා උප්පාදිතා වඩිසීතා. බොජ්ඣංගභිග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ තංසභවරිතතාය සබ්බෙ මග්ගධම්මා, සබ්බෙ ච බොධිපක්ඛියධම්මා ගහිතාති දට්ඨබ්බා. එතෙනෙව මග්ගසච්චස්ස භාවනාභිසමයං දස්සෙති. පත්තො මෙ ආසවක්ඛයොති කාමාසවාදයො ආසවා ඛියන්ති එත්ථාති ආසවක්ඛයොති ලද්ධනාමො අසඬ්ඛතධම්මො මයා පත්තො අධිගතො. එතෙන නිරොධසච්චස්ස සච්ඡිකිරියාභිසමයං කපෙති. එත්තාවතා අත්තනො සඋපාදිසෙසනිබ්බානසම්පත්තිං දස්සෙති.

ඉදානි පන අනුපාදිසෙසනිබ්බානසම්පත්තිං දස්සෙන්තො “සොහ”න්තිආදිනා දුතියං ගාථමාහ. තස්සත්ථො – සොහං එවං චුත්තනයෙන ඛන්ධෙ පරිඤ්ඤාය පරිජානිත්වා, තථා පරිජානන්තො එව සකඅත්තභාවපරඅත්තභාවෙසු අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනෙසු අනීතාදිභෙදහින්තෙසු සංසිබ්බනාකාරං පුනස්පුනං පවත්තිසඬ්ඛාතං ජාලං එතස්ස අත්ථිති ජාලිනීති ලද්ධනාමං තණ්හං අබ්බහින්වාන මම විත්තසන්තානතො උද්ධරිත්වා, තථා නං උද්ධරන්තොයෙව චුත්තජ්ජභෙදෙ බොජ්ඣංගිගෙ භාවයිත්වාන තෙ භාවනාපාරිපූරිං පාපෙත්වා තතො එව අනාසවො භුත්වා යීතො ඉදානි වරිමකචිත්තනිරොධෙන අනුපාදානො විය ජාතවෙදො නිබ්බායිස්සං පරිනිබ්බායිස්සාමිති.

උත්තරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. හද්දජිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පනාදො නාම සො රාජාති ආයස්මතො හද්දජිත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤාතං පත්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු පාරං ගන්ත්වා කාමෙ පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං කාරෙත්වා වසන්තො එකදිවසං සත්ථාරං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානාසො අඤ්ජලිං පග්ගස්භ අට්ඨාසි. සත්ථා තස්ස අජ්ඣාසයං ඤාත්වා ආකාසතො ඔතරි. ඔතිණ්ණස්ස පන භගවතො මධුඤ්ච භිසමුළාලඤ්ච සජ්ජිඤ්ච බීරඤ්ච උපනාමෙසි, තස්ස තං භගවා අනුකම්පං උපාදාය පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තුසිතෙ නිබ්බත්තො තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ මහද්ධනො සෙට්ඨි භුත්වා අට්ඨසට්ඨිහික්ඛුසභස්සං භොජෙත්වා තිව්වරෙන අව්ජාදෙසි.

එවං බහුං කුසලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො වට්ඨිත්වා මනුස්සෙසු උප්පත්තො බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ පඤ්ච පච්චෙකබුද්ධසතාති චතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨහින්වා තතො චුතො රාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා රජ්ජං අනුසාසන්තො පුත්තං පච්චෙකබොධිං අධිගන්ත්වා යීතං උපට්ඨහින්වා තස්ස පරිනිබ්බතස්ස ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං කත්වා පුජෙසි. එවං තත්ථ තත්ථ තාති පුඤ්ඤානි කත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ හද්දියනගරෙ අසිතිකොට්ඨිභවස්ස හද්දියසෙට්ඨිස්ස එකපුත්තකො භුත්වා නිබ්බත්ති, හද්දජිතිස්ස

නාමං අහොසි. තස්ස කිර ඉස්සරියහොගපරිවාරාදිසම්පත්ති වරිමහවෙ
බොධිසත්තස්ස විය අහොසි.

තදා සත්ථා සාවත්ථියං වස්සං වසිත්වා හද්දජිකුමාරං සඩ්ගණ්හිතුං මහතා
භික්ඛුසඩ්ධෙසන සද්ධිං හද්දියනගරං ගන්ත්වා ජාතියාවනෙ වසි තස්ස ඤාණපරිපාකං
ආගමයමානො. සොපි උපරි පාසාදෙ නිසින්නො සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා
ඔලොකෙන්තො හගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සොතුං ගච්ඡන්තං මහාජනං දිස්වා
“කත්ථායං මහාජනො ගච්ඡති” ති ප්‍රච්ඡිත්වා තං කාරණං සුත්වා සයම්පි මහතා
පරිවාරෙන සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො සබ්බාහරණපටිමණ්ඩිතොව
සබ්බකිලෙසෙ බෙපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
2.56.98-116) –

“ඔග්ගස්භ යං පොක්ඛරණිං, නානාකුඤ්ජරසෙවිතං;
උද්ධරාමි භිසං තත්ථ, සාසහෙතු අහං තදා.

“හගවා තම්හි සමයෙ, පදුමුත්තරසව්හයො;
රත්තම්ඛරධරො බුද්ධො, ගච්ඡතෙ අනිලඤ්ජසෙ.

“ධුනන්තො පංසුකුලානි, සද්දං අස්සොසහං තදා;
උද්ධං නිජ්ඣායමානොහං, අද්දසං ලොකනායකං.

“තත්ථෙව ඨිතකො සන්තො, ආයාපිං ලොකනායකං;
මධුං භිසෙහි සහිතං, බීරං සජ්ජිං මුළාලිකං.

“පටිග්ගණ්හාතු මෙ බුද්ධො, අනුකම්පාය වක්ඛුමා;
තතො කාරුණිකො සත්ථා, ඔරොහිත්වා මහායසො.

“පටිග්ගණ්හි මමං භික්ඛං, අනුකම්පාය වක්ඛුමා;
පටිග්ගහෙත්වා සම්බුද්ධො, අකා මෙ අනුමොදනං.

“සුඛි හොතු මහාපුඤ්ඤ, ගති තුය්හං සම්ඡ්ඤාතු;
ඉමිනා භිසදානෙන, ලහස්සු විපුලං සුඛං.

“ඉදං වත්ථාන සම්බුද්ධො, ජලජුත්තමනාමකො;
භික්ඛමාදාය සම්බුද්ධො, ආකාසෙනාගමා ජිනො.

“තතො භිසං ගහෙත්වාන, ආගච්ඡිං මම අස්සමං;
භිසං රුක්ඛෙ ලග්ගෙත්වාන, මම දානං අනුස්සරිං.

“මහාවාතො උට්ඨහිත්වා, සඤ්චාලෙසි වනං තදා;
ආකාසො අභිනාදිත්ථ, අසනී ව ඵලී තදා.

“තතො මෙ අසනීපාතො, මත්ථකෙ නිපතී තදා;
සොහං නිසින්තකො සන්තො, තත්ථ කාලඤ්ඤාතො අහං.

“පුඤ්ඤකම්මෙන සඤ්ඤාත්තො, තුසිතං උපපජ්ජහං;
කළෙවරං මෙ පතීතං, දෙවලොකෙ රමාමහං.

“ඡළසීතිසහස්සානි, නාරියො සමලඤ්ඤාතා;
සායං පාතං උපට්ඨන්ති, භිසදානස්සිදං ඵලං.

“මනුස්සයොනිමාගන්ත්වා, සුඛිතො භොමහං තදා;
භොගෙ මෙ උනතා නත්ථී, භිසදානස්සිදං ඵලං.

“අනුකම්පිතකො තෙන, දෙවදෙවෙන තාදිනා;
සබ්බාසවා පරික්ඛිණා, නත්ථී දානි පුනඛ්භවො.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං භිසං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, භිසදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තෙ පන තෙන අධිගතෙ සත්ථා හද්දියසෙට්ඨිං ආමන්තෙසි – “තච පුත්තො අලඤ්ඤාතො ධම්මං සුඤ්ඤාත්තො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි, තෙනස්ස ඉදානෙව පබ්බජිතුං යුත්තං, නො චෙ පබ්බජති, පරිනිබ්බාසස්සති”ති. සෙට්ඨි “න මය්හං පුත්තස්ස දහරස්සෙව සතො පරිනිබ්බානෙන කිච්චං අත්ථී, පබ්බාපෙථ න”න්ති ආහ. තං සත්ථා පබ්බාපෙත්වා උපසම්පාදෙත්වා තත්ථ සත්තාහං චසින්වා කොට්ඨාමං පාපුණි, සො ච ගාමො ගඬිගාතීරෙ. කොට්ඨාමවාසිතො බුද්ධජ්ජම්බසස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා මහාදානං පවත්තෙසුං. හද්දජිත්ථෙරො සත්ථාරා අනුමොදනාය ආරද්ධමත්තාය බහිගාමං ගන්ත්වා “ගඬිගාතීරෙ මග්ගසමීපෙ සත්ථු ආගතකාලෙ වුට්ඨහිස්සාමි”ති සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. මහාපෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසුපි අවුට්ඨහිත්වා සත්ථු ආගතකාලෙයෙව වුට්ඨහි. පුපුජ්ජනහික්ඛු, “අයං අධුනා පබ්බජිතො මහාපෙරෙසු ආගච්ඡන්තෙසු මානත්ථද්ධො භුත්වා න වුට්ඨාසි”ති උජ්ඣායංසු. කොට්ඨාමවාසිතො සත්ථු භික්ඛුසඤ්ඤා ච බහු නාචාසඤ්ඤාටෙ බන්ධංසු, සත්ථා “හන්දස්ස ආනුභාවං පකාසෙමි”ති නාචාසඤ්ඤාටෙ යත්වා, “කහං, හද්දජී”ති පුච්ඡි. හද්දජිත්ථෙරො “ඵසොහං, හන්තෙ”ති සත්ථාරං උපසඤ්ඤාමිත්වා අඤ්ජලිං කත්වා අට්ඨාසි. සත්ථා, “ඵහි, හද්දජී, අම්හෙහි සද්ධිං ඵකනාවං අභිරුහා”ති. සො උජ්ජනිත්වා සත්ථු ධීතනාවායං අට්ඨාසි. සත්ථා ගඬිගාමජ්ඣං ගතකාලෙ, “හද්දජී, තයා මහාපනාදරාජකාලෙ අජ්ඣාචුට්ඨරතපාසාදො කහ”න්ති ආහ. “ඉමස්මිං යානෙ නිමුග්ගො”ති. “තෙන හි, හද්දජී, සබ්බමචාරිතං කඬ්ඛං ඡින්දා”ති. තස්මිං බණ්ණෙ ථෙරො සත්ථාරං චන්දිත්වා ඉද්ධිබලෙන ගන්ත්වා පාසාදායුපිකං පාදඬිගුලන්තරෙන සන්තිරුමිහිත්වා පඤ්චවීසතියොජනං පාසාදං ගහෙත්වා ආකාසෙ උජ්ජනි, උජ්ජනන්තො ච පඤ්ඤාස යොජනානි පාසාදං

උදකතො උක්ඛිපි. අථස්ස පුරිමභවෙ ඤාතකා පාසාදගතෙන ලොහෙන මව්ඡකවිජපමණ්ඩුකා හුත්වා තස්මිං පාසාදෙ උට්ඨහන්තෙ පරිවත්තිත්වා උදකෙ පතිංසු. සත්ථා තෙ පතන්තෙ දිස්වා ‘ඤාතකා තෙ, හද්දපී, කිලමන්ති’ ති ආහ. ථෙරො සත්ථු වචනෙන පාසාදං විස්සජ්ජෙසි. පාසාදො යථායානෙ එව පතිට්ඨති. සත්ථා පාරඬගතො භික්ඛුහි ‘කදා, හන්තෙ, හද්දපීත්ථෙරෙන අයං පාසාදො අජ්ඣාචුට්ඨො’ ති පුට්ඨො මහාපනාදජාතකං (ජා. 1.3.40-41) කථෙත්වා මහාජනං ධම්මාමතං පායෙසි. ථෙරො පන අත්තනො අජ්ඣාචුට්ඨපුබ්බං සුවණ්ණපාසාදං දස්සෙත්වා –

163.

‘පනාදො නාම සො රාජා, යස්ස යුපො සුවණ්ණයො;
තිරියං සොළසුබ්බෙධො, උබ්භමාහු සහස්සධා.

164.

‘සහස්සකණ්ඩො සතගණ්ඩු, ධජාලු හරිතාමයො;
අනච්චුං තත්ථ ගන්ධබ්බා, ඡ සහස්සානි සත්තධා’ ති. –

ද්විති ගාථාහි වණ්ණෙන්තො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ පනාදො නාම සො රාජානි අතීතෙ පනාදො නාම සො රාජා අහොසීති අත්තභාවඅත්තරහිතතාය අත්තානං පරං විය නිද්දිසති. සො එව හි රජ්ජෙ ධීතකාලතො පට්ඨාය සදා උස්සාහසම්පත්තිආදිනා මහතා රාජානුභාවෙන මහතා ව කිත්තිසද්දෙන සමන්තාගතත්තා ‘රාජා මහාපනාදො’ ති පඤ්ඤායිත්ථ. යස්ස යුපො සුවණ්ණයොති යස්ස රඤ්ඤො අයං යුපො පාසාදො සුවණ්ණමයො. තිරියං සොළසුබ්බෙධොති විත්ථාරතො සොළසකණ්ඩපාතජ්ජමාණො. සො පන අඬ්ඬයොජනමත්තො හොති. උබ්භමාහු සහස්සධාති උබ්භං උච්චං එවමස්ස පාසාදස්ස සහස්සධා සහස්සකණ්ඩජ්ජමාණමාහු. සො පන යොජනතො පඤ්චවිසතියොජනජ්ජමාණො හොති. කෙච් පනෙත්ථ ගාථාසුඛත්ථං ‘ආහු’ ති දීඝං කතං. ආහු අහොසීති අත්ථං වදන්ති.

සහස්සකණ්ඩොති සහස්සභූමිකො. සතගණ්ඩුති අනෙකසතනියුහකො. ධජාලුති තත්ථ තත්ථ නියුහසිබ්බරාදීසු පතිට්ඨාපිතෙහි යට්ඨිධජපටාකධජාදිධජෙහි සම්පන්නො. හරිතාමයොති වාමීකරසුවණ්ණමයො. කෙච් පන ‘හරිතජාතිමණ්ණසරික්ඛකො’ ති වදන්ති. ගන්ධබ්බාති නටා. ඡ සහස්සානි සත්තධානි ඡමත්තානි ගන්ධබ්බසහස්සානි සත්තධා තස්ස පාසාදස්ස සත්තසු යානෙසු රඤ්ඤො අභිරමාපනත්ථං නච්චිංසුති අත්ථො. තෙ එවං නච්චන්තාපි රාජානං භාසෙතුං නාසක්ඛිංසු. අථ සක්කො දෙවරාජා දෙවනටෙ පෙසෙත්වා සමජ්ජං කාරෙසි, තදා රාජා හසීති.

හද්දපීත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සොහිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සතිමා පඤ්ඤවානි ආයස්මතො සොහිතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සත්ථු ධම්මදෙසනං සුණන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණලාභීනං භික්ඛුනං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සයම්පි තං යානන්තරං උද්දිස්ස පත්ථනං කත්වා පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතිසුයෙව සංසරන්තො සුමෙධස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිජ්ජෙසු නිජ්ජත්තිං ගන්ත්වා නෙක්ඛම්මාධිමුත්තො සරාවාසං පභාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා භිමවන්තස්ස සම්පෙ අරඤ්ඤායතනෙ අස්සමං කාරෙත්වා වනමූලඵලාඵලෙන යාපෙන්නො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙනෙව හද්දවතීනගරෙ සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා පසන්නමානසො “තුචං සත්ථා ව කෙතු වා” තිආදිහි ඡහි ගාථාහි අභිත්ථවි, සත්ථා වස්ස භාවිතිං සම්පත්තිං පකාසෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. සොහිතොතිස්ස නාමං අකංසු. සො අපරෙන සමයෙන සත්ථු ධම්මදෙසනං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඨෙත්වා ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණ විණ්ණවසී ව අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.49.46-74) –

“දක්ඛිණෙ භිමවන්තස්ස, සුකතො අස්සමො මම;
උත්තමත්ථං ගවෙසන්තො, වසාමි විපිනෙ තදා.

“ලාභාලාභෙන සන්තුට්ඨො, මූලෙන ව ඵලෙන ව;
අත්ථෙසන්තො ආවරියං, වසාමි එකකො අහං.

“සුමෙධො නාම සම්බුද්ධො, ලොකෙ උප්පජ්ජී තාවදෙ;
චතුසච්චං පකාසෙති, උද්ධරන්තො මහාජනං.

“නාහං සුණොමි සම්බුද්ධං, නපි මෙ කොචි සංසති;
අට්ඨවස්සෙ අතික්කන්තෙ, අස්සොසිං ලොකනායකං.

“අග්ගිදාරුං නිහරිත්වා, සම්මජ්ජිත්වාන අස්සමං;
බාරිභාරං ගහෙත්වාන, නික්ඛම් විපිනා අහං.

“එකරත්තිං වසන්තොහං, ගාමෙසු නිගමෙසු ව;
අනුපුබ්බෙන වන්දවතිං, තදාහං උපසඬකම්.

“භගවා තම්හි සමයෙ, සුමෙධො ලොකනායකො;
උද්ධරන්තො බහු සත්තෙ, දෙසෙති අමතං පදං.

“ඡනකායමතික්කම්ම, චන්දිත්වා ඡිනසාගරං;
එකංසං අඡිනං කත්වා, සන්ථවිං ලොකනායකං.

“තුචං සත්ථා ච කෙතු ච, ධජො යුපො ච පාණිනං;
පරායනො පතිට්ඨා ච, දීපො ච ද්විපදුත්තමො.

“නෙපුඤ්ඤො දස්සනෙ වීරො, තාරෙසි ඡනතං තුචං;
නත්ථඤ්ඤො තාරකො ලොකෙ, තවුත්තරිතරො මුනෙ.

“සක්කා ථෙවෙ කුසග්ගෙන, පමෙතුං සාගරුත්තමෙ;
න ත්වෙව තව සබ්බඤ්ඤා, ඤාණං සක්කා පමෙතවෙ.

“තුලදණ්ඨෙ ඨපෙත්වාන, මහිං සක්කා ධරෙතවෙ;
නත්වෙව තව පඤ්ඤාය, පමාණමත්ථි චක්ඛුම.

“ආකාසො මිනිතුං සක්කා, රජ්ජයා අඬගුලෙන වා;
නත්වෙව තව සබ්බඤ්ඤා, සීලං සක්කා පමෙතවෙ.

“මහාසමුද්දෙ උදකං, ආකාසො ච වසුන්ධරා;
පරිමෙය්‍යානි එතානි, අප්පමෙය්‍යොසි චක්ඛුම.

“ඡහි ගාථාහි සබ්බඤ්ඤා, කිත්තයිත්වා මහායසං;
අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන, තුණ්හි අට්ඨාසහං තදා.

“යං වදන්ති සුමෙධොති, භූරිපඤ්ඤං සුමෙධසං;
හික්ඛුසඬ්ඨෙ නිසීදිත්වා, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“යො මෙ ඤාණං පකිත්තෙසි, විප්පසන්තෙන චෙතසා;
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණාථ මම භාසතො.

“සත්තසත්තති කප්පානි, දෙවලොකෙ රමිස්සති;
සහස්සක්ඛත්තුං දෙවින්දො, දෙවරජ්ජං කරිස්සති.

“අනෙකසතක්ඛත්තුඤ්ච, චක්කවත්ති භවිස්සති;
පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඬ්ඨියං.

“දෙවභූතො මනුස්සො වා, පුඤ්ඤකම්මසමාහිතො;
අනුනමනසඬ්ඨිකප්පො, තික්ඛපඤ්ඤො භවිස්සති.

“තිංසකප්පසහස්සමිහි, ඔක්කාකකුලසමිහවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“අගාරා අභිනික්ඛම්ම, පබ්බජිස්සතික්ඛද්වනො;
ජාතියා සත්තවස්සෙන, අරහත්තං ඵ්ඨස්සති.

“යතො සරාමි අත්තානං, යතො පත්තොස්මි සාසනං;
එත්ථත්තරෙ න ජානාමි, චෙතනං අමනොරමං.

“සංසරිත්වා භවෙ සබ්බෙ, සම්පත්තානුභවිං අහං;
භොගෙ මෙ උත්තා නත්ථි, එලං ඤාණස්ස ථොමනෙ.

“තිශ්ශ්ඨී නිබ්බූතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමුහතා;
සබ්බාසවා පරික්ඛිණා, නත්ථි දානි පුනඛහවො.

“තිංසකජපසභස්සම්භි, යං ඤාණමථවිං අහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, එලං ඤාණස්ස ථොමනෙ.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

සො අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පුබ්බෙතිවාසං අනුපට්ඨාපියා
අනුස්සරන්තො යාව අසඤ්ඤභවෙ අවිත්තකපට්ඨස්සන්ධි, තාව අද්දස. තතො පඤ්ච
කජ්ජසතානි විත්තජ්ජවත්තිං අදිස්වා අවසානෙව දිස්වා “කිමෙත”න්ති
ආවජ්ජෙන්තො නයවසෙන “අසඤ්ඤභවො භවිස්සති”ති නිට්ඨං අගමාසි. තෙනාහ
භගවා – “අත්ථි, භික්ඛවෙ, අසඤ්ඤසත්තා නාම දීඝායුකා දෙවා, තතො වුතො
සොභිතො ඉධුපපන්තො, සො එතං භවං ජානාති, සොභිතො අනුස්සරති”ති (පාරා.
232 අත්ථනො සමානං). එවං නයවසෙන අනුස්සරන්තස්ස අනුස්සරණකොසල්ලං
දිස්වා සත්ථා ථෙරං පුබ්බෙතිවාසං අනුස්සරන්තානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි. තතො
එව වායං ආයස්මා සවිසෙසං අත්තනො පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤාණං තස්ස ච
පච්චයභූතං පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සොමනස්සජානො තදත්ථදීපනං උදානං
උදානෙන්තො –

165.

“සතිමා පඤ්ඤවා භික්ඛු, ආරද්ධබලවීරියො;
පඤ්ච කජ්ජසතානාහං, එකරත්තිං අනුස්සරිං.

166.

“චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ, සත්ත අට්ඨ ව භාවයං;
පඤ්ච කජ්ජසතානාහං, එකරත්තිං අනුස්සරි”න්ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ සතිමාති සයං සමුදාගමනසම්පන්නාය සතිපට්ඨානභාවනාපාරිපූරියා
සතිවෙපුල්ලජ්ජත්තියා ච සතිමා. පඤ්ඤවාති ජලභිඤ්ඤාපාරිපූරියා
පඤ්ඤාවෙපුල්ලජ්ජත්තියා ච පඤ්ඤවා. භිත්තකිලෙසනාය භික්ඛු.
සද්ධාදිබලානඤ්චෙව චතුබ්බිධසම්මජ්ජධානවීරියස්ස ච සංසිද්ධිපාරිපූරියා
ආරද්ධබලවීරියො. සද්ධාදීනඤ්ඤෙත්ථ බලග්ගහණෙන ගහණං සතිපි සතිආදීනං

බලහාවෙ, යථා “ගොබලිබද්ධා පුඤ්ඤඤාණසම්භාරා” ති. පඤ්ච කප්පසතානාහං, එකරත්තිං අනුස්සරිත්ති එකරත්තිං විය අනුස්සරිං. විය-සද්දො හි ඉධ ලුත්තනිද්දිට්ඨො, එතෙන පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණෙ අත්තනො ඤාණවසිභාවං දීපෙති.

ඉදානි යාය පටිපත්තියා අත්තනො සතිමන්තාදිභාවො සාතිසයං පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණඤ්ච සිද්ධං, තං දස්සෙතුං “චත්තාරො” තිආදිනා දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙනි කායානුපස්සනාදිකෙ අත්තනො විසයහෙදෙන චතුබ්බිධෙ ලොකියලොකුත්තරමිස්සකෙ සතිසංඛාතෙ සතිපට්ඨානෙ. සත්තාති සත්ත බොජ්ඣංගිගෙ. අට්ඨාති අට්ඨ මග්ගඛිගානි. සතිපට්ඨානෙසු හි සුප්පතිට්ඨිතවිත්තස්ස සත්ත බොජ්ඣංගිගා භාවනාපාරිපූරිං ගතා එව හොන්ති, තථා අරියො අට්ඨඛිගිකො මග්ගො. තෙනාහ ධම්මසෙනාපති – “චතුසු සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතවිත්තා සත්ත බොජ්ඣංගිගෙ යථාභූතං භාවෙන්වා” තිආදිහි (දී. නි. 3.143) සත්තකොට්ඨාසිකෙසු සත්තතිංසාය බොධිපක්ඛියධම්මෙසු එකස්මිං කොට්ඨාසෙ භාවනාපාරිපූරිං ගච්ඡන්තෙ ඉතරෙ අගච්ඡන්තා නාම නත්ථිති. භාවයන්ති භාවනාහෙතු. සෙසං චුත්තනයමෙව.

සොභිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චල්ලියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යං කිච්චං දළ්භවීරියෙනාතිආදිකා ආයස්මතො චල්ලියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සුමෙධස්ස හගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො විජ්ජාසිප්පෙසු නිජ්ජත්තිං ගතො අසීතිකොට්ඨිහවං පහාය තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පබ්බතපාදෙ අරඤ්ඤායතනෙ එකිස්සා නදියා තීරෙ අස්සමං කාරෙත්වා විහරන්තො අත්තනො අනුග්ගණ්හනත්ථං උපගතං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො අජිනවම්මං පත්ථරිත්වා අදාසි. තත්ථ නිසින්නං හගවන්තං පුප්ඵෙහි ච චන්දනෙන ච පුෂ්පත්වා අම්බඵලානි දත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දි. තස්ස හගවා නිසින්නාසනසම්පත්තිං පකාසෙන්තො අනුමොදනං චත්වා පක්කාමි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා “කණ්හම්ත්තො” ති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සත්ථු වෙසාලිගමනෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො මහාකච්චානත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජී. සො මන්දපඤ්ඤො දන්ධපරක්කමො ච හුත්වා චිරං කාලං විඤ්ඤාං සබ්බමචාරිං නිස්සායෙව වසති. භික්ඛු “යථා නාම චල්ලි රුක්ඛාදියු කිඤ්චි අනිස්සාය වඩ්ඪිතුං න සක්කොති, එවමයම්පි කඤ්චි පණ්ඨිතං අනිස්සාය වඩ්ඪිතුං න සක්කොති” ති චල්ලියොත්ථෙව සමුදාවරිංසු. අපරභාගෙ පන වෙණුදත්තත්ථෙරං උපසංඝිකම්ත්වා තස්ස ඔවාදෙ යත්වා සතො සම්පජානො හුත්වා විහරන්තො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා පටිපත්තික්කමං ථෙරං පුච්ඡන්තො –

167.

“යං කිව්වං දළ්භවීරියෙන, යං කිව්වං බොද්ධුම්ච්ඡතා;
කරිස්සං නාවරජ්ඣස්සං, පස්ස වීරියං පරක්කමං.

168.

“ත්වඤ්ච මෙ මග්ගමක්ඛානී, අඤ්ජසං අමනොගධං;
අහං මොනෙන මොනිස්සං, ගඬිගාසොනොව සාගරං” නිති. — ගාථාද්වයං
අභාසි;

තත්ථ යං කිව්වං දළ්භවීරියෙනානි දළ්භෙන වීරියෙන ථීරෙන පරක්කමෙන,
දළ්භවීරියෙන වා පුරිසධොරය්භෙන යං කිව්වං කාතබ්බං පටිපජ්ජිතබ්බං. යං කිව්වං
බොද්ධුම්ච්ඡතානි චත්තාරි අරියසච්චානි නිබ්බානමෙව වා බොද්ධුං බුජ්ඣිතුං
ඉච්ඡන්තෙන පටිවිජ්ඣිතුකාමෙන යං කිව්වං කරණියං. කරිස්සං නාවරජ්ඣස්සන්ති
තමහං දානි කරිස්සං න විරාධෙස්සං, යථානුසිටියං පටිපජ්ජස්සාමි. පස්ස වීරියං
පරක්කමන්ති යථා පටිපජ්ජමානෙ ධම්මෙ විධිනා ඊරණතො “වීරියං”, පරං පරං
යානං අක්කමනතො “පරක්කමො”ති ව ලද්ධනාමං සම්මාවායාමං පස්ස න
සද්ධමෙවානි අත්තනො කත්තුකාමනං දස්සෙති.

ත්වඤ්චානි කම්මට්ඨානදායකං කල්‍යාණමිත්තං ආලපති. මෙති මය්හං.
මග්ගමක්ඛානී අරියමග්ගං කථෙහි, ලොකුත්තරමග්ගසම්පාපකං
චතුසච්චකම්මට්ඨානං කථෙහිති අත්ථො. අඤ්ජසන්ති උජුකං
මජ්ඣිමපටිපදාභාවෙන අන්තද්වයස්ස අනුපගමනතො. අමතෙ නිබ්බානෙ
සම්පාපකභාවෙන පතිට්ඨිතන්තා අමනොගධං. මොනෙනානි ඤාණෙන
මග්ගපඤ්ඤාය. මොනිස්සන්ති ජානිස්සං නිබ්බානං පටිවිජ්ඣස්සං පාපුණ්ණස්සං.
ගඬිගාසොනොව සාගරන්ති යථා ගඬිගාය සොනො සාගරං සමුද්දං අවිරජ්ඣන්තො
එකංසතො ඔගාහති, එවං “අහං කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො මග්ගඤාණෙන
නිබ්බානං අධිගමිස්සාමි, තස්මා තං කම්මට්ඨානං මෙ ආවික්ඛං”ති ථෙරං
කම්මට්ඨානං යාචි.

තං සුත්තං වෙණුදත්තත්ථෙරො තස්ස කම්මට්ඨානං අදාසි. සොපි කම්මට්ඨානං
අනුයුඤ්ජන්තො නවිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන
වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.49.75-105) —

“පඤ්ච කාමගුණ භිත්වා, පියරූපෙ මනොරමෙ;
අසීති කොට්ඨො භිත්වා, පබ්බජිං අනගාරියං.

“පබ්බජිත්වාන කායෙන, පාපකම්මං විචජ්ජයිං;
චච්චුවරිතං භිත්වා, නදිකුලෙ වසාමහං.

“එකකං මං විහරන්තං, බුද්ධසෙට්ඨො උපාගමි;
නාහං ජානාමි බුද්ධොති, අකාසිං පටිසන්ථාරං.

“කරිත්වා පටිසන්ථාරං, නාමගොත්තමප්‍රච්ඡහං;
දෙවතානුසි ගන්ධබ්බො, අද්ද සක්කො පුරිත්දදො.

“කො වා ත්වං කස්ස වා පුත්තො, මහාබ්‍රහ්මා ඉධාගතො;
විරොචෙසි දිසා සබ්බා, උදයං සූරියො යථා.

“සහස්සාරානි චක්කානි, පාදෙ දිස්සන්ති මාරිස;
කො වා ත්වං කස්ස වා පුත්තො, කථං ජානෙමු තං මයං.

“නාමගොත්තං පච්චෙදෙහි, සංසයං අපනෙහි මෙ;
නම්හි දෙවා න ගන්ධබ්බො, නම්හි සක්කො පුරිත්දදො.

“බ්‍රහ්මභාවො ච මෙ නත්ථී, එතෙසං උත්තමො අහං;
අතීතො විසයං තෙසං, දාලයිං කාමබන්ධනං.

“සබ්බෙ කිලෙසෙ ඤාපෙත්වා, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං;
තස්ස වාචං සුඤ්ඤිත්වාහං, ඉදං චචනමබ්‍රවිං.

“යදි බුද්ධොසි සබ්බඤ්ඤා, නිසිද ත්වං මහාමුනෙ;
තමහං පූජයිස්සාමි, දුක්ඛස්සන්තකරො තුවං.

“පත්ථරිත්වාජිනචම්මං, අදාසි සත්ථුනො අහං;
නිසිදි තත්ථ භගවා, සිහොව ගිරිගබ්භරෙ.

“බ්‍රිජ්ජං පබ්බතමාරුශ්භ, අම්බස්ස ඵලමග්ගහිං;
සාලකලායාණිකං පූජ්ථං, චන්දනඤ්ච මහාරහං.

“බ්‍රිජ්ජං පග්ගශ්භ තං සබ්බං, උපෙත්වා ලොකනායකං;
ඵලං බුද්ධස්ස දත්වාන, සාලපූජ්ථමපූජයිං.

“චන්දනං අනුලිම්භිත්වා, අවන්දිං සත්ථුනො අහං;
පසන්නචිත්තො සුමනො, විපුලාය ච ජිනියා.

“අජිනම්හි නිසිදිත්වා, සුමෙධො ලොකනායකො;
මම කම්මං පකිත්තෙසි, භාසයන්තො මමං තදා.

“ඉමිනා ඵලදානෙන, ගන්ධමාලෙහි වුහයං;
පඤ්චවීසෙ කප්පසතෙ, දෙවලොකෙ රම්ස්සති.

“අනුනමනසඬ්ඤාපො, වසවත්ති භවිස්සති;
ඡබ්බිසතිකප්පසතෙ, මනුස්සත්තං ගම්ස්සති.

“භවිස්සති චක්කවත්තී, වාතුරන්තො මහිද්ධිකො;
වෙහාරං නාම නගරං, විස්සකම්මෙන මාපිතං.

“හෙස්සති සබ්බසොචණ්ණං, නානාරතනභූසිතං;
එතෙනෙව උපායෙන, සංසරිස්සති සො භවෙ.

“සබ්බත්ථ පුජිතො හුත්වා, දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ;
පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙ, බ්‍රහ්මබන්ධු භවිස්සති.

“අගාරා අභිනික්ඛම්ම, අනගාරී භවිස්සති;
අභිඤ්ඤාපාරගු හුත්වා, නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

“ඉදං චත්ථාන සම්බුද්ධො, සුමෙධො ලොකනායකො;
මම නිජ්ඣායමානස්ස, පක්කාමි අනිලඤ්ජසෙ.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙතනාපණ්ඩිහි ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“තුසිතතො චචිත්ථාන, නිබ්බත්තිං මාතුකුච්ඡයං;
භොගෙ මෙ උභතතා නත්ථී, යම්හි ගබ්භෙ වසාමහං.

“මාතුකුච්ඡිගතෙ මයි, අන්තපානඤ්ච භොජනං;
මාතුයා මම ඡන්දෙන, නිබ්බත්තති යදිච්ඡකං.

“ජාතියා පඤ්චවස්සෙන, පබ්බජිං අනගාරියං;
ඔරොපිතම්හි කෙසම්හි, අරහත්තමපාපුණ්ණං.

“පුබ්බකම්මං ගවෙසන්තො, ඔරෙන නාද්දසං අහං;
තිංසකජ්ජසහස්සම්හි, මම කම්මමනුස්සරිං.

“නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම;
තව සාසනමාගම්ම, පත්තොම්හි අවලං පදං.

“තිංසකජ්ජසහස්සම්හි, යං බුද්ධමහිපුජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තො ථෙරො ඉමායෙව ගාථා
අභාසිති.

වල්ලියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. විතසොකත්තෙරගාථාවණ්ණනා

කෙසෙ මෙ ඔලිබ්බස්සන්තිතිආදිකා ආයස්මතො විතසොකත්තෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ථත්තිං ගතො කාමෙ පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහතා ඉසිගණෙන පරිවුතො අරඤ්ඤෙ වසන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා භට්ඨතුට්ඨො “උදුම්බරපුප්ඵසදිසා දුල්ලභදස්සනා බුද්ධා භගවන්තො, ඉදානෙව උපගන්තබ්බා”ති මහනියා පරිසාය සද්ධිං සත්ථාරං දට්ඨුං ගච්ඡන්තො දියඬිඪයොජනෙ සෙසෙ ඛ්‍යාධිකො හුත්වා බුද්ධගතාය සඤ්ඤාය කාලඬිකතො දෙවෙසු උප්පජ්ජිත්වා අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අට්ඨාරස්සවස්සාධිකානං ද්වින්නං වස්සසතානං මත්ථකෙ ධම්මාසොකරඤ්ඤො කනිට්ඨභාතා හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස විතසොකොති නාම අභොසි. සො වයප්පත්තො ඛත්තියකුමාරෙහි සික්ඛිතබ්බවිජ්ජාසිප්පෙසු නිප්ථත්තිං ගතො ගිරිදත්තත්තෙරං නිස්සාය ගිහිභූතො සුත්තන්තපිටකෙ අභිධම්මපිටකෙ ව විසාරදො හුත්වා ඵකදිවසං මස්සුකම්මසමයෙ කප්පකස්ස භත්ථතො ආදාසං ගහෙත්වා කායං ඔලොකෙන්තො චලිතපලිතාදීනි දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගො විපස්සනාය විත්තං ඔතාරෙත්වා භාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා තස්මිංයෙව ආසනෙ සොනාපන්තො හුත්වා ගිරිදත්තත්තෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.49.9-26) –

“අජ්ඣායකො මත්තධරො, තිණ්ණං වෙදාන පාරගු;
ලක්ඛණෙ ඉතිභාසෙ ව, සනිසණ්ඩුසකෙටුභෙ.

“නදිසොතපට්ඨාගා, සිස්සා ආයන්ති මෙ තදා;
තෙසාහං මන්තෙ වාවෙමි, රත්තින්දිවමතන්දිතො.

“සිද්ධත්ථො නාම සම්බුද්ධො, ලොකෙ උප්පජ්ජි තාවදෙ;
තමත්ඨකාරං නාසෙත්වා, ඤාණාලොකං පවත්තයි.

“මම අඤ්ඤතරො සිස්සො, සිස්සානං සො කට්ඨෙ මෙ;
සුත්වාන තෙ ඵතමත්ථං, ආරොවෙසුං මමං තදා.

“බුද්ධො ලොකෙ සමුප්පන්තො, සබ්බඤ්ඤා ලොකනායකො;
තස්සානුවත්තති ජනො, ලාභො අම්භං න විජ්ජති.

“අධිචුප්පත්තිකා බුද්ධා, වක්ඛුමන්තො මහායසා;
යංනුනාහං බුද්ධසෙට්ඨං, පස්සෙය්‍යං ලොකනායකං.

“අජිනං මෙ ගහෙත්වාන, වාකචිරං කමණ්ඩලුං;
අස්සමා අභිනික්ඛම්ම, සිස්සෙ ආමන්තයිං අහං.

“ඔදුම්බරිකපුප්ඵංච, චන්දම්හි සසකං යථා;
වායසානං යථා බීරං, දුල්ලභො ලොකනායකො.

“බුද්ධො ලොකමහි උප්පත්තො, මනුස්සත්තම්පි දුල්ලහං;
උභොස්සු විජ්ජමානෙස්සු, සචනඤ්ච සුදුල්ලහං.

“බුද්ධො ලොකෙ සමුප්පත්තො, චක්ඛුං ලච්ඡාම නො භවං;
ඵථ සබ්බෙ ගම්ස්සාම, සම්මාසම්බුද්ධසන්නිකං.

“කමණ්ඩලුධරා සබ්බෙ, බරාජිනනිවාසිනො;
තෙ ජටාභාරහරිතා, නික්ඛමුං විජිනා තදා.

“යුගමත්තං පෙක්ඛමානා, උත්තමත්ථං ගවෙසිනො;
ආසත්තිදොසරහිතා, අසම්භිතාව කෙසරී.

“අප්පකිච්චා අලොලුප්පා, නිපකා සන්තවුත්තිනො;
උඤ්ජාය වරමානා තෙ, බුද්ධසෙට්ඨමුපාගමුං.

“දියඨ්ඨයොජනෙ සෙසෙ, බ්‍යාධි මෙ උපපජ්ජථ;
බුද්ධසෙට්ඨං සරිත්වාන, තත්ථ කාලඨකතො අහං.

“චතුත්තවුතිනො කප්පෙ, යං සඤ්ඤමලහිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධසඤ්ඤායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොත්තො —

169.

“කෙසෙ මෙ ඔලිබ්බස්සන්ති, කප්පකො උපසඨකම්;
තතො ආදාසමාදාය, සරීරං පච්චවෙක්ඛිසං.

170.

“තුච්ඡො කායො අදිස්සිත්ථ, අන්ධකාරෙ තමො බ්‍යගා;
සබ්බෙ වොළා සමුවිජ්ජන්තා, නත්ථී දානි පුනබ්භවො”ති. — ගාථාද්වයං
අභාසි;

තත්ථ කෙසෙ මෙ ඔලිබ්බස්සන්ති, කප්පකො උපසඨකම්හි ගිහිකාලෙ
මස්සුකම්මසමයෙ “මම කෙසෙ ඔලිබ්බස්සං කප්පෙමි”ති කෙසාදීනං ඡෙදනාදිවසෙන
කප්පනතො කප්පකො න්භාපිතො මං උපගච්ඡි. තතොති කප්පකතො. සරීරං
පච්චවෙක්ඛිසන්ති සබ්බකායිකෙ ආදායෙ පලිතචලිතමුඛනිමිත්තාදිදස්සනමුඛෙන
“අභිභූතො වත ජරාය මෙ කායො”ති ජරාභිභූතං අත්තනො සරීරං පච්චවෙක්ඛිං.

එවං පව්වවෙක්ඛතො ච තුව්ඡො කායො අදිස්සිත්ථ නිව්වද්ධවසුඛසභාවාදීහි රිත්තො
 හුත්වා මෙ කායො අදිස්සථ පඤ්ඤායි. කස්මා? අන්ධකාරෙ තමො බ්‍යගා යෙන
 අයොනියොමනසිකාරසඬ්ඛාතෙන තමසා අත්තතො කායෙ අන්ධගතා විජ්ජමානම්පි
 අසුභාදිසභාවං අපස්සන්තා අවිජ්ජමානං සුභාදිආකාරං ගණ්හන්ති, තස්මිං
 අන්ධකාරෙ අන්ධකරණථියානෙ කායෙ යොනියොමනසිකාරසඬ්ඛාතෙන
 ඤාණාලොකෙන අවිජ්ජාතමො විගතො, තතො එව සබ්බෙ වොළා සමුව්ඡින්නා
 වොරා විය කුසලභණ්ඩවිජේදනතො, සාධුහි අලාතබ්බතො අසඬ්ගහෙනබ්බතො
 සඬ්කාරකූටාදීසු ඡඩ්ඨිතපිලොතිකඛණ්ඩං විය ඉස්සරජනෙන අරියජනෙන
 ජිගුච්ඡිතබ්බතාය වොළා වියාති වා “වොළා”ති ලද්ධනාමා කිලෙසා සමුව්ඡින්නා.
 අග්ගමග්ගෙන සමුග්ගාටිතත්තා එව ච නෙසං නත්ථී දානි පුනබ්භවො ආයතිං
 පුනබ්භවාහිනිබ්බත්ති නත්ථීති.

විතසොකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පුණ්ණමාසත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පඤ්ච නිවරණෙ හිත්වාතිආදිකා ආයස්මතො පුණ්ණමාසත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
 උජ්ජන්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි
 උපවිනන්තො තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං
 පත්තො එකදිවසං සත්ථරි අරඤ්ඤෙ විහරන්තෙ පංසුකුලචීවරං දුමසාබාය
 ලග්ගෙත්වා ගන්ධකුටිං පව්ටියෙ ධනුහත්ථො ගහනං පව්ටියො සත්ථු පංසුකුලං
 දිස්වා පසන්නමානසො ධනුං නික්ඛිපිත්වා බුද්ධගුණෙ අනුස්සරිත්වා පංසුකුලං
 වන්දි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං
 බුද්ධජපාදෙ සාවත්ථියං කුටුම්භියකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස කිර ජාතදිවසෙ තස්මිං
 ගෙහෙ සබ්බභාජනානි සුවණ්ණරතනමයෙහි මාසෙහි පරිපුණ්ණානෙව අභෙසුං.
 තෙනස්ස පුණ්ණමාසොත්ථෙව නාමං අකංසු. සො වයජ්ජත්තො දාරපරිග්ගහං
 කත්වා එකස්මිං පුත්තෙ උජ්ජන්තෙ සරාචාසං පභාය පබ්බජිත්වා ගාමකාවාසෙ
 වසන්තො සටෙන්තො වායමන්තො ඡළහිඤ්ඤො අභොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ
 (අප. ථෙර 2.49.1-8) –

“තිස්සො නාමාසි භගවා, සයම්භූ අග්ගපුග්ගලො;
 පංසුකුලං යපෙත්වාන, විහාරං පාවිසී ජිනො.

“විනතං ධනුමාදාය, භක්ඛත්ථාය වරිං අහං;
 මණ්ඩලග්ගං ගහෙත්වාන, කානනං පාවිසිං අහං.

“තත්ථද්දසං පංසුකුලං, දුමග්ගෙ ලග්ගිතං තදා;
 වාපං තත්ථෙව නික්ඛිජ්ජ, සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං.

“පසන්නවිත්තො සුමනො, විපුලාය ච පිතියා;
 බුද්ධසෙට්ඨං සරිත්වාන, පංසුකුලං අවන්දහං.

“ද්වෙනවුනෙ ඉතො කප්පෙ, පංසුකුලමවන්දහං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, වන්දනාය ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාරිකා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

ජලහිඤ්ඤා පන හුත්වා සාවත්ථිං උපගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා සුසානෙ
වසති, තස්ස ච අවිරාගතස්සෙව සතො පුත්තො කාලමකාසි. දාරකමාතා ථෙරස්ස
ආගතභාවං සුත්වා, “මා ඉදං අපුත්තකං සාපතෙය්‍යං රාජානො හරෙය්‍යු” න්ති තං
උප්පබ්බාපෙතුකාමා මහතා පරිවාරෙන ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං
කත්වා පලොහෙත්‍රං ආරභි. ථෙරො අත්තනො චිත්තරාගභාවජානාපනත්ථං ආකාසෙ
යත්වා අත්තනො පටිපත්තිකිත්තනමුඛෙන තස්සා ධම්මං දෙසෙන්තො –

171.

“පඤ්ච නිවරණෙ හිත්වා, යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා;
ධම්මාදාසං ගහෙත්වාන, ඤාණදස්සනමත්තනො.

172.

“පච්චවෙක්ඛිං ඉමං කායං, සබ්බං සන්තරබ්‍රාහිරං;
අප්පකුත්තඤ්ච බහිද්ධා ව, තුව්ඡො කායො අදිස්සථා” ති. –

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ පඤ්ච නිවරණෙ හිත්වාති කාමච්ඡන්දාදිකෙ පඤ්ච නිවරණෙ පහාය
කුමාරාධිගමෙන විද්ධංසෙත්වා. යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියාති කාමයොගාදිහි චතුහි
යොගෙහි ඛෙමස්ස අනුපද්දුතස්ස නිබ්බානස්ස අධිගමාය. ධම්මාදාසන්ති ධම්මභූතං
ආදාසං. යථා හි ආදාසො ඔලොකෙන්තස්ස රූපකායෙ ගුණාගුණං ආදංසෙති, ඵලං
විපස්සනාසංඛාරානො ධම්මානං සාමඤ්ඤවිසෙසාවබ්බාධනතො ඤාණදස්සනභූතො
ධම්මාදාසො විපස්සන්තස්ස වොදානසංකිලෙසධම්මවිභාවනෙන
තප්පභානසාධනෙන ච විසෙසතො නාමකායෙ ගුණං ආදංසෙති. තෙනාහ –

“ධම්මාදාසං ගහෙත්වාන, ඤාණදස්සනමත්තනො;
පච්චවෙක්ඛිං ඉමං කායං, සබ්බං සන්තරබ්‍රාහිර” න්ති. –

ඉමං කායං ධම්මසමුහං මම අත්තභාවං අප්පකුත්තිකබ්‍රාහිරායතනභාවතො
සන්තරබ්‍රාහිරං සබ්බං අනවසෙසං ධම්මාදාසං ගහෙත්වා “අනිච්ච” න්තිපි
“දුක්ඛ” න්තිපි “අනත්තා” තිපි පතිඅවෙක්ඛිං ඤාණචක්ඛුතා පස්සිං. ඵලං පස්සනා ච
මයා අප්පකුත්තඤ්ච බහිද්ධා වාති අත්තනො සන්තානෙ පරසන්තානෙ ච තුව්ඡො
කායො අදිස්සථ නිච්චසාරාදිවිරහිතො තුව්ඡො ඛන්ධපඤ්චකසංඛාරානො
අත්තභාවකායො ඤාණචක්ඛුතා යාථාවතො අපස්සිත්ථ. සකලමිපි හි
ඛන්ධපඤ්චකං “අවිජ්ජානිචුතස්ස, හික්ඛවෙ, බාලස්ස තණ්හාසංයුත්තස්ස ඵලමයං
කායො සමුදාගතො” තිආදිසු (සං. නි. 2.19) “කායො” ති වුවචති. “අදිස්සථා” ති ච
ඉමිනා යදෙව කායෙ දට්ඨබ්බං, තං දිට්ඨං, න දානිස්ස කිඤ්චි මයා පස්සිතබ්බං.

අත්ථිති කතකිව්වතං දස්සෙන්නො අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි. එවං ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පුරාණදුතියිකාය ධම්මං දෙසෙත්වා තං සරණෙසු ව සීලෙසු ව සම්පතිට්ඨාපෙත්වා උයොයාපෙසි.

පුණ්ණමාසත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නන්දකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යථාපි හද්දො ආජඤ්ඤොති ආයස්මතො නන්දකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ පුඤ්ඤොති කරොන්නො සිබ්බස්ස හගවතො කාලෙ පච්චන්තදෙසෙ උප්පජ්ජිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො වනචාරිකො හුත්වා විවරන්තො එකදිවසං සත්ථු වඩ්ඤාමනට්ඨානං දිස්වා පසන්නචිත්තො වාලුකා ඔකිරි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වම්පායං ගහපතිකුලෙ නිබ්බන්ති, තස්ස නන්දකොති නාමං අකංසු. ජෙට්ඨකහාතා පනස්ස හරතො නාම. තස්ස පුබ්බයොගො අනන්තරවත්ථුස්මිං ආවිහවිස්සති. තෙ උහොපි විඤ්ඤානං පත්වා ආයස්මන්තං සොණං කොළිවිසං පබ්බජිතං සුත්වා “සොණොපි නාම තථාසුබ්බමාලො පබ්බජී, කිමඬ්ඨං පන මය”න්ති පබ්බජිංසු. තෙසු හරතො නචිරස්සෙව විපස්සනං වඩ්ඤත්වා ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. නන්දකො පන කිලෙසානං බලවහාවෙන තාව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙනුං නාසක්ඛි, විපස්සනාය කම්මං කරොති එව. අප්පස්ස හරතත්ථෙරො ආසයං ඤත්වා අවස්සයො හවිතුකාමො තං පච්ඡාසමණං කත්වා විහාරතො නික්ඛමිත්වා මග්ගසමීපෙ නිසින්තො විපස්සනාකථං කපෙසි.

තෙන ව සමයෙන සකට්ඨත්ථෙ ගච්ඡන්තෙ එකො සකටෙ යුත්තො ගොණො වික්ඛල්ලට්ඨානෙ සකටං උද්ධරිතුං අසක්කොන්නො පරිපති. තතො නං සත්ථවාහො සකටා මොවෙත්වා තිණඤ්ච පානීයඤ්ච දත්වා පරිස්සමං අපනෙත්වා පුන ධුරෙ යොජෙසි. තතො ගොණො වූපසන්තපරිස්සමො උද්ධරිතො තං සකටං වික්ඛල්ලට්ඨානතො උද්ධරිත්වා ථලෙ පතිට්ඨාපෙසි. අථ හරතත්ථෙරො නන්දකස්ස “පස්සසි නො ත්වං, ආවුසො නන්දක, ඉමස්ස කම්ම”න්ති තං නිදස්සෙත්වා තෙන “පස්සාමී”ති වුත්තෙ “ඉමමත්ථං සුට්ඨු උපධාරෙහී”ති ආහ. ඉතරො “යථායං ගොණො වූපසන්තපරිස්සමො පඬිකට්ඨානතො භාරං උබ්බහති, එවං මයාපි සංසාරපඬිකතො අත්තා උද්ධරිතබ්බො”ති තමෙවාරම්මණං කත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්නො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.48.90-95) –

“මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං, අරඤ්ඤෙ කානනෙ අහං;
වාතමිගං ගවෙසන්තො, වඩ්ඤමං අද්දසං අහං.

“උච්ඡඬ්ඨගෙන පුලිනං ගය්හ, වඩ්ඤමෙ ඔකිරිං අහං;
පසන්නචිත්තො සුමනො, සුගතස්ස සිරිමනො.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, පුලිනං ඔකිරිං අභං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුලිනස්ස ඉදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්භං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො ජෙට්ඨභාතිකස්ස භරතත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ
අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

173.

“යථාපි හද්දො ආජඤ්ඤො, බලිත්වා පතිතිට්ඨති;
භියොසා ලද්ධාන සංවෙගං, අදීනො වහනෙ ධුරං.

174.

“එවං දස්සනසම්පන්නං, සම්මාසම්බුද්ධසාවකං;
ආජානියං මං ධාරෙට්ඨ, පුත්තං බුද්ධස්ස ඔරස” න්ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ භියොසා ලද්ධාන සංවෙගං, අදීනො වහනෙ ධුරන්ති “මය්භං
ජාතිබලවීරියානං අනනුවච්ඡවිකමෙතං යදිදං ආගතස්ස භාරස්ස අවහන” න්ති
සංවෙගං ලභිත්වා අදීනො අදීනමානසො අලීනවිත්තො. “අලීනො” ති වා පායො,
සො එව අත්ථො. භියොසා පුනඡ්ජනං භියොසොමත්තාය අත්තනො ධුරං භාරං
වහනෙ උබ්බහති. සෙසං භෙට්ඨා රමණීයවිහාරිත්ථෙරස්ස ගාථාවණ්ණනායං
වුත්තනයමෙව.

නන්දකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. භරතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

එහි, නන්දක, ගච්ඡාමාති ආයස්මතො භරතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං
කිර අනොමදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො
එකදිවසං මනුඤ්ඤදස්සනං මුදුස්සබ්බසම්ඵස්සං උපාහනද්වයං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො
සත්ථාරං වඩ්ඤ්මන්තං දිස්වා පසන්නමානසො උපාහනා උපනාමෙත්වා, “අභිරුහතු
භගවා උපාහනා, යං මම අස්ස දීඝරත්තං භිතාය සුබ්බායා” ති ආභ. අභිරුහි භගවා
තස්ස අනුග්ගණ්හනත්ථං උපාහනා. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වම්පානගරෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති,
භරතොතිස්ස නාමං අභොසි. සො විඤ්ඤානං පත්තො සොණත්ථෙරස්ස
පබ්බජිතභාවං සුත්වා “සොපි නාම පබ්බජී” ති සඤ්ජාතසංවෙගො පබ්බජිත්වා
කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො
අභොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.48.71-89) –

“අනොමදස්සි භගවා, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
දිවාචිහාරා නික්ඛම්ම, පට්ඨාරුහි වක්ඛුමා.

“පානධිං සුකතං ගය්හ, අද්ධානං පටිපජ්ජහං;
තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, පත්තිකං වාරුදස්සනං.

“සකං චිත්තං පසාදෙන්වා, නිහරිත්වාන පානධිං;
පාදමුලෙ යපෙත්වාන, ඉදං වචනමබ්බවිං.

“අභිරුහ මහාවීර, සුගතින්ද විනායක;
ඉතො ඵලං ලභිස්සාමි, සො මෙ අත්ථො සම්ප්ඤ්ඤා.

“අනොමදස්සි හගවා, ලොකජෙට්ඨො නරාසහො;
පානධිං අභිරුහිත්වා, ඉදං වචනමබ්බවි.

“යො පානධිං මෙ අදාසි, පසන්තො සෙහි පාණිහි;
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණාථ මම භාසතො.

“බුද්ධස්ස ගිරමඤ්ඤාය, සබ්බෙ දෙවා සමාගතා;
උදග්ගචිත්තා සුමනා, වෙදජාතා කතඤ්ජලී.

“පානධීනං පදානෙන, සුඛිතොයං භවිස්සති;
පඤ්චපඤ්ඤාසක්ඛත්තුඤ්ච, දෙවරජ්ජං කරිස්සති.

“සහස්සක්ඛත්තුං රාජා ව, චක්කවත්ති භවිස්සති;
පදෙසරජ්ජං විජුලං, ගණනාතො අසඬ්ඨියං.

“අපරිමෙයො ඉතො කජ්ජෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

“දෙවලොකෙ මනුස්සෙ වා, නිබ්බත්තිස්සති පුඤ්ඤවා;
දෙවයානපටිභාගං, යානං පටිලභිස්සති.

“පාසාදා සිව්කා වය්හං, හත්ථිතො සමලඬ්ඤා;
රථා වාජඤ්ඤාසංයුත්තා, සදා පාතුහවන්ති මෙ.

“අගාරා නික්ඛමන්තොපි, රථෙන නික්ඛමිං අහං;
කෙසෙසු ඡිජ්ජමානෙසු, අරහත්තමපාපුණිං.

“ලාභා මය්හං සුලද්ධං මෙ, වාණිජ්ජං සුප්පයොජිතං;
දත්වාන පානධිං ඵකං, පත්තොම්හි අවලං පදං.

“අපරිමෙයො ඉතො කප්පෙ, යං පානධිමදාසහං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, පානධිස්ස ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

ජලභිඤ්ඤා පන භුත්වා අත්තනො කනිට්ඨභාතිකෙන නන්දකත්ථෙරෙන
හෙට්ඨා වුත්තනයෙන අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණෙ කතෙ “ඉදානි නන්දකොපි අරහා ජාතො,
හන්ද මයං උභොපි සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වුසිතබ්බමවරියතං නිවෙදෙස්සාමාති
උප්පන්නං පරිවිතක්කං නන්දකත්ථෙරස්ස කථෙන්නො –

175.

“එහි නන්දක ගච්ඡාම, උපජ්ඣායස්ස සන්තිකං;
සීහනාදං නදිස්සාම, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සම්මුඛා.

176.

“යාය නො අනුකම්පාය, අම්හෙ පබ්බාජයි මුනි;
සො නො අත්ථො අනුප්පත්තො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො” ති. –
ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ නන්දකාති ආලපනං. එහිති තස්ස අත්තනො සන්තිකකරණං. ගච්ඡාමාති
තෙන අත්තනා ව එකජ්ඣං කාතබ්බකිරියාවචනං, උපජ්ඣායස්සාති
සම්මාසම්බුද්ධස්ස, සම්මාසම්බුද්ධො හි සමන්තවක්ඛුනා බුද්ධවක්ඛුනා ව සත්තානං
ආසයානුසයවර්තාදීනං යථාභූතවිලෝකනෙන සදෙවකස්ස ලෝකස්ස වජ්ජාවජ්ජං
උපනිජ්ඣායතීති විසෙසනො උපජ්ඣායොති වත්තබ්බතං අරහති. යදත්ථං ගමනං,
තං දස්සෙතුං “සීහනාදං නදිස්සාම, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සම්මුඛා” ති ආහ.
යථාභූච්චගුණාහිඛ්‍යාභාරතාය අභීතනාදභාවතො සීහනාදං බුද්ධස්ස
සම්මාසම්බුද්ධස්ස තතො එව සබ්බසත්තුත්තමතාය සෙට්ඨස්ස, බුද්ධානං වා
සාවකබුද්ධාදීනං සෙට්ඨස්ස සම්මුඛා පුරතො නදිස්සාමාති අත්ථො.

යථා පන සීහනාදං නදිතුකාමො, තං දස්සෙන්නො “යායා” ති ගාථමාහ. තත්ථ
යායාති යදත්ථං, යාය යදත්ථානුප්පත්තියාති අත්ථො. නොති අම්භාකං.
අනුකම්පායාති අනුග්ගණ්හනෙන අම්හෙ ද්වෙපි පබ්බාජයි පබ්බාජෙසි. මුනීති
හගවා. සො නො අත්ථො අනුප්පත්තොති සො අත්ථො සබ්බෙසං සංයොජනානං
ඛයභූතං අරහත්තඵලං නො අම්හෙහි අනුප්පත්තො, අධිගතොති අත්ථො.

හරතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. භාරද්වාජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නදන්ති එවං සප්පඤ්ඤාති ආයස්මතො භාරද්වාජත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ පුඤ්ඤාති
උපවිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං

පත්තො එකදිවසං සුමනං නාම පච්චෙකඛුද්ධං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා
පසන්නමානසො පරිපක්කං චල්ලිකාරඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා ගොත්තනාමෙන භාරද්වාජොත්ථෙව පඤ්ඤායිත්ථ. සො
වයප්පත්තො සරාවාසං වසන්තො එකපුත්තං ලභි. තස්ස “කණ්ඨදින්තො”ති නාමං
අකාසි. තස්ස විඤ්ඤානං පත්තකාලෙ “තාත, අසුකස්ස නාම ආචරියස්ස සන්නිකෙ
සිප්පං සික්ඛිත්වා එහි”ති තං තක්කසිලං පෙසෙසි. සො ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ
සත්ථු සාවකං අඤ්ඤතරං මහාථෙරං කල්‍යාණමිත්තං ලභිත්වා තස්ස සන්නිකෙ
ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චො විපස්සනාය කම්මං
කරොන්තො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානො (අප. ථෙර
2.48.66-70) –

“සුමනො නාම සම්බුද්ධො, තක්කරායං වසී තදා;
චල්ලිකාරඵලං ගය්හ, සයම්භුස්ස අදාසහං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අථස්ස පිතා භාරද්වාජො වෙච්චනෙ විහරන්තං හගවන්තං උපසඬකම්භිත්වා
ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි. අථ පුත්තො සත්ථාරං
චන්දිතුං රාජගහං ආගතො සත්ථු සන්නිකෙ නිසින්නං පිතරං දිස්වා තුට්ඨවිත්තො
“පිතාපි ඛො මෙ පබ්බජිතො, කිං නු ඛො තෙන පබ්බජ්ජාකිච්චං මත්ථකං
පාපිත”න්ති විමංසන්තො බිණ්ණාසවහාවං ඤාත්වා තං සීහනාදං නදාපෙතුකාමො,
“සාධු, ඛො තුම්හෙහි කතං පබ්බජන්තෙහි, පබ්බජ්ජාකිච්චං පන මත්ථකං
පාපිත”න්ති පුච්ඡි. භාරද්වාජො පුත්තස්ස අධිගමං දිපෙන්නො –

177.

“නදන්ති ඵලං සප්පඤ්ඤා, සීහාව ගිරිගබ්භරෙ;
වීරා විජිතසඬගාමා, ජෙත්වා මාරං සවාහනං.

178.

“සත්ථා ව පරිවිණ්ණො මෙ, ධම්මො සඬසො ව පුජිතො;
අහඤ්ච විත්තො සුමනො, පුත්තං දිස්වා අනාසව”න්ති. – ගාථාද්වයං
අභාසි;

තත්ථ නදන්ති යථාභුච්චගුණාභිධ්‍යාහාරවසෙන අහීතනාදං නදන්ති ගජ්ජන්ති.
ඵලන්ති ඉදානි චත්තබ්බාකාරදස්සනං. සප්පඤ්ඤාති අග්ගමග්ගපඤ්ඤාධිගමෙන
සබ්බපඤ්ඤාධිගමෙන සබ්බපඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තා. වීරාති
චතුබ්බධසම්මප්පධානවීරියසම්පන්නතාය වීරා, තතො ඵල
අනවසෙසසංකිලෙසපක්ඛනිම්මට්ඨනෙන සවාහනං කිලෙසමාරං අභිසඬාරමාරං

දෙවපුත්තමාරඤ්ච ජෙත්වා සබ්බසො විජ්ඣසංඛාරා නදන්ති සප්පඤ්ඤාති සම්බන්ධො.

එවං විජෙතබ්බවිජයෙන සීහනාදං දස්සෙත්වා ඉදානි
ආරාධෙතබ්බසමාරාධනෙන ඉච්ඡිතබ්බසිද්ධියා ච තං දස්සෙතුං, “සත්ථා ච
පරිවිණ්ණො මෙ”ති දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ සත්ථා ච පරිවිණ්ණො මෙති මම සත්ථා
සම්මාසම්බුද්ධො යථානුසිට්ඨං ඔවාදානුසාසනීකරණෙන මයා පරිවිණ්ණො
උපාසිතො, න ධම්මාධිකරණං විසොසිතොති අධිජ්ජායො. ධම්මො සඤ්ඤා ච
පූජිතොති නවවිධොපි ලොකුත්තරධම්මො, යථාපටිපත්තියාගතමග්ගානුප්පත්තියා
සිලදිට්ඨිසාමඤ්ඤගමනෙන අරියසංඝො ච මයා පූජිතො මානිතො. අහඤ්ච
විත්තො සුමනො, පුත්තං දිස්වා අනාසවන්ති මම පුත්තං අනාසවං සබ්බසො
බ්ණාසවං දිස්වා දස්සනහෙනු අහමි විත්තො නිරාමිසාය පිතියා තුට්ඨො,
තතොයෙව නිරාමිසෙන සොමනස්සෙන සුමනො ජාතොති අත්ථො.

භාරද්වාජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කණ්ඨදින්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

උපාසිතා සප්පුරිසාති ආයස්මතො කණ්ඨදින්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො
ඉතො චතුනවුතෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤාතං පත්තො එකදිවසං
සොභිතං නාම පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා පසන්නවිත්තො පුත්තාගපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි.
සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
රාජගෙහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා කණ්ඨදින්තොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො
උපනිස්සයසම්පත්තියා චොදියමානො ධම්මසෙනාපතිං උපසඤ්ඤාමිත්වා ධම්මං
සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඤ්ඤාති අරහත්තං පාපුණි. තෙන
වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.48.61-65) –

“සොභිතො නාම සම්බුද්ධො, විත්තකුටෙ වසී තදා;
ගහෙත්වා ගිරිපුත්තාගං, සයම්භුං අභිපූජයිං.

“චතුත්තවුතිතො කප්පෙ, යං බුද්ධමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

179.

“උපාසිතා සප්පුරිසා, සුතා ධම්මා අභිණ්භසො;
සුත්වාන පටිපජ්ජිස්සං, අඤ්ජස්සං අමතොගධං.

180.

“භවරාගහනස්ස මෙ සතො, භවරාගො පුන මෙ න විජ්ජති;
න වාහු න ච මෙ භවිස්සති, න ච මෙ එතරහි විජ්ජති” ති. —

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ උපාසිතාති පරිවරිතා පටිපත්තිපයිරුපාසනාය පයිරුපාසිතා. සප්පුරිසාති සන්තෙනි සිලාදිගුණෙහි සමන්තාගතා පුරිසා, අරියපුග්ගලා සාරිපුත්තත්ථෙරාදයො. එතෙන පුරිමචක්කද්වයසම්පත්තිමත්තතො දස්සෙති. න හි පතිරුපදෙසවාසෙන විතා සප්පුරිසුපනිස්සයො සම්භවති. සුතා ධම්මාති සච්චපටිච්චසමුප්පාදාදිපටිසංයුත්තධම්මා සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිතා. එතෙන අත්තතො බාහුසච්චං දස්සෙන්නො පච්ඡිමචක්කද්වයසම්පත්තිං දස්සෙති. අභිණ්භසොති බහුසො න කාලෙන කාලං. ඉදඤ්ච පදං “උපාසිතා සප්පුරිසා” ති එත්ථාපි යොජෙතබ්බං. සුත්වාන පටිපජ්ජිස්සං, අඤ්ජසං අමනොගධන්ති තෙ ධම්මෙ සුත්වා තත්ථ චුත්තරුපාරුපධම්මෙ සලක්ඛණාදිතො පරිග්ගහෙත්වා අනුක්කමෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අමනොගධං නිබ්බානපතිට්ඨං තංසම්පාපකං අඤ්ජසං අරියං අට්ඨඨගිකං මග්ගං පටිපජ්ජිං පාපුණ්ඨං.

භවරාගහනස්ස මෙ සතොති භවරාගෙන භවතණ්භාය අනාදිමති සංසාරෙ හතස්ස උපද්දුතස්ස මම සතො සමානස්ස, අග්ගමග්ගෙන වා හතභවරාගස්ස. භවරාගො පුන මෙ න විජ්ජති තතො එව පුන ඉදානි භවරාගො මෙ නත්ථී. න වාහු න මෙ භවිස්සති, න ච මෙ එතරහි විජ්ජති යදිපි පුබ්බෙ පුච්ඡජ්ජනකාලෙ සෙක්ඛකාලෙ ච මෙ භවරාගො අභාසි, අග්ගමග්ගප්පත්තිතො පන පට්ඨාය න වාහු න ච අභාසි, ආයතිම්පි න මෙ භවිස්සති, එතරහි අධුනාපි න ච මෙ විජ්ජති න ච උපලබ්භති, පභීනොති අත්ථො. භවරාගච්චනෙනෙව චෙත්ථ තදෙකට්ඨතාය මානාදීනම්පි අභාවො චුත්තොති සබ්බසො පරික්ඛිණභවසංයොජනතං දස්සෙති.

කණ්ඨදින්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තතියවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථවග්ගො

1. මිගසිරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යතො අහං පබ්බජිතොති ආයස්මතො මිගසිරත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො කුසට්ඨකං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා මිගසිරත්තක්ඛත්තෙන ජාතත්තා මිගසිරොති

ලද්ධනාමො වයජ්ජන්තො බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිජ්ජෙසු නිජ්ජන්තිං ගතො
 ඡවසිසමන්තං නාම සික්ඛි, යං පරිජජ්ජෙත්වා නිවස්සමන්ථකෙ මනානම්පි සීසං
 නබෙන ආකොටෙන්වා “අයං සත්තො අසුකට්ඨානෙ නිබ්බත්තො”ති ජානාති.

සො සරාවාසං අනිච්ඡන්තො පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තං විජ්ජං
 නිස්සාය ලොකෙන සක්කතො ගරුකතො ලාභී හුත්වා විවරන්තො සාවත්ථී.
 උපගතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තනො ආනුභාවං පකාසෙන්තො – “අහං,
 හො ගොතම, මනානං නිබ්බත්තට්ඨානං ජානාමි”ති වත්වා, “කථං පන ත්වං
 ජානාසි”ති චුත්තෙ, “ඡවසිසානි ආහරාපෙත්වා මන්තං පරිජජ්ජෙත්වා නබෙන සීසං
 ආකොටෙන්තො නිරයාදිකං තෙහි තෙහි නිබ්බත්තට්ඨානං ජානාමි”ති කථෙසි.
 අථස්ස භගවා පරිනිබ්බුතස්ස භික්ඛුනො සීසකපාලං ආහරාපෙත්වා, “කථෙහි තාව
 තස්ස ගතිං, යස්සිදං සීසකපාල”න්ති ආහ. සො තං කපාලං මන්තං පරිජජ්ජෙත්වා
 නබෙන ආකොටෙන්වා නෙව අන්තං න කොටිං පස්සති. අථ සත්ථාරා, “න
 සක්කොසි පරිබ්බාජකා”ති චුත්තෙ, “උපපරික්ඛිස්සාමි තාවා”ති වත්වා පුනස්පුනං
 පරිවත්තෙන්තොපි න පස්සතෙව. බාහිරකමන්තෙන හි බිණාසවස්ස ගතිං කථං
 ජානිස්සති, අථස්ස මන්ථකතො කච්ඡෙහි ව සෙදො මුච්චි. සො ලජ්ජිත්වා
 තුණ්හිභූතො අට්ඨාසි. සත්ථා “කිලමසි පරිබ්බාජකා”ති ආහ. සො “ආම, කිලමාමි,
 න ඉමස්ස ගතිං ජානාමි, තුමිහෙ පන ජානාමා”ති. “අහං එතං ජානාමි, ඉතො
 උත්තරිතරම්පි ජානාමි”ති වත්වා “නිබ්බානං ගතො සො”ති ආහ. පරිබ්බාජකො
 “ඉමං විජ්ජං මය්හං දෙථා”ති ආහ. “තෙන හි පබ්බජා”ති වත්වා තං පබ්බාජෙත්වා
 පඨමං සමථකම්මට්ඨානෙ නියොජෙත්වා ඤානාභිඤ්ඤාසු පතිට්ඨිතස්ස විපස්සනාය
 කම්මං උපදිසි. සො විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි.
 තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.48.56-60) –

“කස්සපස්ස භගවතො, බ්‍රාහ්මණස්ස චුසිමතො;
 පසන්නචිත්තො සුමතො, කුසට්ඨකමදාසහං.

“ඉමස්මිංයෙව කජ්ජස්මිං, කුසට්ඨකමදාසහං;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, කුසට්ඨකස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
 අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

181.

“යතො අහං පබ්බජිතො, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ;
 විමුච්චිමානො උග්ගච්ඡිං, කාමධාතුං උපච්චගං.

182.

“බ්‍රහ්මුනො පෙක්ඛමානස්ස, තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ;
 අකුප්පා මෙ විමුත්තිති, සබ්බසංයොජනක්ඛයා”ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ යතො අහං පබ්බජිතො, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙනි යතො පභූති අහං පබ්බජිතො බුද්ධස්ස භගවතො සාසනෙ, පබ්බජිතකාලතො පටියාය. විමුච්චමානො උග්ගච්ඡිත්ති සංකිලෙසපක්ඛතො පයමං තාව සමථවිපස්සනාහි විමුච්චමානො වොදානධම්මසවනෙන උට්ඨංහිං. එවං උග්ගච්ඡන්තො කාමධාතුං උපච්චගං අනාගාමිමග්ගෙන අච්චන්තමෙව කාමධාතුං අතික්කමිං.

බ්‍රහ්මුනො පෙක්ඛමානස්ස, තතො චිත්තං විමුච්චි මෙනි සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගභූතත්තා සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්මුනො බුද්ධස්ස භගවතො මහාකරුණායොගෙන “අයං කුලපුත්තො මම සාසනෙ පබ්බජිත්වා කථං නු ඛො පටිපජ්ජති” ති පෙක්ඛන්තස්ස තතො අනාගාමිමග්ගාධිගමනො පච්ඡා අග්ගමග්ගාධිගමෙන මම චිත්තං සබ්බසංකිලෙසතො අච්චන්තමෙව මුච්චි. අකුප්පා මෙ විමුත්තීති, සබ්බසංයොජනක්ඛයාති තථාච්චුත්තචිත්තත්තා එව සබ්බෙසං සංයොජනානං ඛයා පරික්ඛයා ඉති එවං අකුප්පා මෙ විමුත්තීති අඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසි.

මිගසිරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සිවකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අනිච්චාති ගහකානීති ආයස්මතො සිවකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤාතං පත්තො එකදිවසං භගවන්තං පිණ්ඩාය වරන්තං පස්සිත්වා පසන්නමානසො පත්තං ආදාය කුම්මාසස්ස පුරෙත්වා අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්ති, සිවකොතිස්ස නාමං අහොසි. සො වයප්පත්තො විජ්ජාසිප්පෙසු නිජ්ජන්තිං ගතො නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයනාය කාමෙ පහාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා විවරන්තො සත්ථාරං උපසඩ්ධකම්මිත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.56.117-121) –

“එසනාය වරන්තස්ස, විපස්සිස්ස මහෙසිනො;
රිත්තකං පත්තං දිස්වාන, කුම්මාසං පුරයිං අහං.

“එකනචුතිතො කප්පෙ, යං භික්ඛමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, කුම්මාසස්ස ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” තිති.
අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තො –

183.

“අනිච්චාති ගහකානි, තත්ථ තත්ථ පුනප්පුනං;
ගහකාරං ගවෙසන්තො, දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

184.

“ගහකාරක දිට්‍ඨොසී, පුන ගෙහං න කාහසි;
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා, ථුණිකා ච විදාලිතා;
විමරියාදිකතං චිත්තං, ඉධෙව විධමිස්සති” ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ අනිච්චානි ගහකානි, තත්ථ තත්ථ පුනප්පුනන්ති තස්මිං තස්මිං භවෙ
පුනප්පුනං නිබ්බත්තමානානි ගහකානි අත්තභාවගෙහානි න නිබ්බානි අනවට්ඨිතානි
ඉත්තරානි පරිත්තකාලානි. ගහකාරං ගවෙසන්තොති ඉමස්ස අත්තභාවගෙහස්ස
කාරකං තණ්හාවඬ්ඨකිං පරියෙසන්තො එත්තකං කාලං අනුච්චරිත්ති අධිප්පායො.
දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනන්ති ඉදං ගහකාරකගවෙසනස්ස කාරණවචනං. යස්මා
ජරාඛ්‍යාධිමරණමිස්සතාය ජාති නාමෙසා පුනප්පුනං උපගන්තුං දුක්ඛා, න ච සා
තස්මිං අදිට්ඨෙ නිවත්තති, තස්මා තං ගවෙසන්තො ච්චරිත්ති අත්ථො.

ගහකාරක දිට්ඨොසීති ඉදානි පන යෙන සො සක්කා දට්ඨුං, තෙන
අරියමග්ගඤ්ඤාණවක්ඛුනා ගහකාරක දිට්ඨො අසී. පුන ගෙහන්ති පුන ඉමස්මිං
සංසාරවට්ටෙ අත්තභාවසඬ්ඨාතං මම ගෙහං න කාහසි න කරිස්සසී. සබ්බා තෙ
ඵාසුකා භග්ගාති තච සබ්බා අනවසෙසකිලෙසඵාසුකා මයා භග්ගා. ථුණිකා ච
විදාලිතාති ඉදානි තයා කාතබ්බස්ස අත්තභාවගෙහස්ස අවිජ්ජාසඬ්ඨාතා කණ්ණිකා
ච භින්නා. විමරියාදිකතං චිත්තන්ති මම චිත්තං විගතන්තං කතං, ආයතිං
අනුප්පත්තිධම්මතං ආපාදිතං. තතො ඵච ඉධෙව විධමිස්සති ඉමස්මිංයෙව භවෙ
විද්ධංසිස්සති, චරිමකචිත්තනිරොධෙන නිරුජ්ඣිස්සතිති අත්ථො.

සිවකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. උපවාණත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අරහං සුගතොති ආයස්මතො උපවාණත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර
පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො
භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ධාතුං ගහෙත්වා
මනුස්සදෙවනාගගරුළුකුම්භණ්ඩයක්ඛගන්ධබ්බෙහි සත්තරතනමයෙ
සත්තයොජනිකෙ ථුපෙ කතෙ තත්ථ සුධොතං අත්තතො උත්තරාසඬ්ඨං වෙළුග්ගෙ
ආබන්ධිත්වා ධජං කත්වා පූජං අකාසී. තං ගහෙත්වා අභිසම්මතකො නාම
යක්ඛසෙනාපති දෙවෙහි වෙනියපුජාරක්ඛණත්ථං යපිතො අදිස්සමානකායො
ආකාසෙ ධාරෙන්නො වෙනියං තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං අකාසී. සො තං දිස්වා
භියොයාසොමත්තාය පසන්තමානසො අහොසී. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං බ්‍රාහ්මණකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා උපවාණොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ජෙනවනපටිග්ගහණෙ
බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්නො
අරහත්තං පත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසී. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
2.56.122-178) –

“පදුමුත්තරො නාම ජීනො, සබ්බධම්මාන පාරගු;
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධොව, සම්බුද්ධො පරිනිබ්බුතො.

“මහාජනා සමාගම්ම, පූජයිත්වා තථාගතං;
විත්තං කත්වාන සුගතං, සරීරං අභිරොපය්සං.

“සරීරකිව්චං කත්වාන, ධාතුං තත්ථ සමානය්සං;
සදෙවමනුස්සා සබ්බෙ, බුද්ධථුපං අකංසු තෙ.

“පයමා කඤ්චනමයා, දුතියා ච මණිමයා;
තතියා රුපියමයා, චතුත්ථී ඵලිකාමයා.

“තත්ථ පඤ්චමිකා වෙව, ලොභිතඬිකමයා අහු;
ජට්ඨා මසාරගල්ලස්ස, සබ්බං රතනමයුපරි.

“ජඩ්ඝා මණිමයා ආසි, වෙදිකා රතනාමයා;
සබ්බසොණ්ණමයො ථුපො, උද්ධං යොජනමුග්ගතො.

“දෙවා තත්ථ සමාගන්ත්වා, එකතො මන්තය්සං තදා;
මයම්පි ථුපං කස්සාම, ලොකනාථස්ස තාදිනො.

“ධාතු ආවෙණිකා නත්ථී, සරීරං එකපිණ්ඩිතං;
ඉමම්හි බුද්ධථුපම්හි, කස්සාම කඤ්චුකං මයං.

“දෙවා සත්තහි රත්තෙහි, අඤ්ඤං වඩ්ඪෙට්ඨං යොජනං;
ථුපො ද්වියොජනුබ්බෙධො, තිමිරං ඛාපහන්ති සො.

“නාගා තත්ථ සමාගන්ත්වා, එකතො මන්තය්සං තදා;
මනුස්සා වෙව දෙවා ච, බුද්ධථුපං අකංසු තෙ.

“මා නො පමත්තා අස්සුම්හ, අප්පමත්තා සදෙවකා;
මයම්පි ථුපං කස්සාම, ලොකනාථස්ස තාදිනො.

“ඉන්දනීලං මහානීලං, අථො ජොතිරසං මණිං;
එකතො සන්නිපාතෙත්වා, බුද්ධථුපං අභාදය්සං.

“සබ්බං මණිමයං ආසි, යාවතා බුද්ධවෙනියං;
තියොජනසමුබ්බෙධං, ආලොකකරණං තදා.

“ගරුලා ච සමාගන්ත්වා, එකතො මන්තය්සං තදා;
මනුස්සා දෙවනාගා ච, බුද්ධථුපං අකංසු තෙ.

“මා නො පමත්තා අස්සුම්භ, අප්පමත්තා සදෙවකා;
මයම්පි පුපං කස්සාම, ලොකනාථස්ස තාදිනො.

“සබ්බං මණ්ඩයං පුපං, අකරුං තෙ ව කඤ්චුකං;
යොජනං තෙපි වඨ්ඨෙසුං, ආයතං බුද්ධචෙතියං.

“චතුරයොජනමුඛිබ්බෙධො, බුද්ධපුපො විරොචති;
ඔභාසෙති දිසා සබ්බා, සතරංසිව උග්ගතො.

“කුම්භණ්ඩා ව සමාගන්ත්වා, එකතො මන්තයුං තදා;
මනුස්සා වෙච දෙවා ව, නාගා ව ගරුලා තථා.

“පච්චෙකං බුද්ධසෙට්ඨස්ස, අකංසු පුපමුත්තමං;
මා නො පමත්තා අස්සුම්භ, අප්පමත්තා සදෙවකා.

“මයම්පි පුපං කස්සාම, ලොකනාථස්ස තාදිනො;
රතනෙහි ඡාදෙස්සාම, ආයතං බුද්ධචෙතියං.

“යොජනං තෙපි වඨ්ඨෙසුං, ආයතං බුද්ධචෙතියං;
පඤ්චයොජනමුඛිබ්බෙධො, පුපො ඔභාසතෙ තදා.

“යක්ඛා තත්ථ සමාගන්ත්වා, එකතො මන්තයුං තදා;
මනුස්සා දෙවනාගා ව, ගරුලා ව කුම්භණ්ඩකා.

“පච්චෙකං බුද්ධසෙට්ඨස්ස, අකංසු පුපමුත්තමං;
මා නො පමත්තා අස්සුම්භ, අප්පමත්තා සදෙවකා.

“මයම්පි පුපං කස්සාම, ලොකනාථස්ස තාදිනො;
එලිකා ඡාදයිස්සාම, ආයතං බුද්ධචෙතියං.

“යොජනං තෙපි වඨ්ඨෙසුං, ආයතං බුද්ධචෙතියං;
ජයොජනිකමුඛිබ්බෙධො, පුපො ඔභාසතෙ තදා.

“ගන්ධබ්බා ව සමාගන්ත්වා, එකතො මන්තයුං තදා;
මනුජා දෙවතා නාගා, කුම්භණ්ඩා ගරුලා තථා.

“සබ්බෙ අකංසු බුද්ධපුපං, මයමෙත්ථ අකාරකා;
මයම්පි පුපං කස්සාම, ලොකනාථස්ස තාදිනො.

“වෙදියො සත්ත කත්වාන, ධජං ඡත්තං අකංසු තෙ;
සබ්බසොණ්ණමයං පුපං, ගන්ධබ්බා කාරයුං තදා.

“සත්තයොජනමුඛිබ්බෙධො, ථූපො ඕභාසනෙ තදා;
රත්තින්දිවා න ඤායන්ති, ආලොකො හොති සබ්බදා.

“අභිභොන්ති න තස්සාභා, චන්දසුරා සතාරකා;
සමන්තා යොජනසනෙ, පදීපොපි න පජ්ජලි.

“තෙන කාලෙන යෙ කෙවි, ථූපං පූජෙන්නි මානුසා;
න තෙ ථූපං ආරුහන්ති, අම්බරෙ උක්ඛිපන්ති තෙ.

“දෙවෙහි යපිතො යක්ඛො, අභිසම්මතනාමකො;
ධජං වා පුජ්ඵදාමං වා, අභිරොපෙති උත්තරිං.

“න තෙ පස්සන්ති තං යක්ඛං, දාමං පස්සන්ති ගච්ඡතො;
ඵචං පස්සිත්වා ගච්ඡන්තා, සබ්බෙ ගච්ඡන්ති සුග්ගතිං.

“විරුද්ධා යෙ පාවචනෙ, පසන්නා යෙ ච සාසනෙ;
පාටිභීරං දට්ඨුකාමා, ථූපං පූජෙන්නි මානුසා.

“නගරෙ භංසවතියා, අභොසිං භතකො තදා;
ආමොදිතං ඡනං දිස්වා, ඵචං චින්තෙසහං තදා.

“උළාරො භගවා නෙසො, යස්ස ධාතුසරෙ දිසං;
ඉමා ච ඡනතා තුට්ඨා, කාරං කුඛ්බං න තජ්ජරෙ.

“අභම්පි කාරං කස්සාමි, ලොකනාථස්ස තාදිනො;
තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, භවිස්සාමි අනාගතෙ.

“සුඛොතං රජකෙනාහං, උත්තරෙය්‍යං පටං මම;
වෙළුග්ගෙ ආලග්ගෙත්වාන, ධජං උක්ඛිපිමම්බරෙ.

“අභිසම්මතකො ගස්භ, අම්බරෙ භාසි මෙ ධජං;
වාතෙරිතං ධජං දිස්වා, භියොයා භාසං ඡතෙසහං.

“තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, සමණං උපසඬ්ඛමිං;
තං භික්ඛුං අභිවාදෙත්වා, විපාකං පුච්ඡහං ධජෙ.

“සො මෙ කථෙසි ආනන්දී, පීතිසඤ්ජනනං මම;
තස්ස ධජස්ස විපාකං, අනුභොස්සසි සබ්බදා.

“භත්ථීඅස්සරථාපත්ති, සෙනා ච චතුරඬ්ඛිනී;
පරිවාරෙස්සන්ති තං නිච්චං, ධජදානස්සිදං ඵලං.

“සට්ඨිතුරියසහස්සානි, හෙරියො සමලඬිකතා;
පරිවාරෙස්සන්ති තං නිව්වං, ධජදානස්සිදං ඵලං.

“ඡළසිති සහස්සානි, නාරියො සමලඬිකතා;
විචිත්තවත්ථාහරණා, ආමුක්කමණිකුණ්ඩලා.

“අළාරපමහා හසුලා, සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣමා;
පරිවාරෙස්සන්ති තං නිව්වං, ධජදානස්සිදං ඵලං.

“තිංසකප්පසහස්සානි, දෙවලොකෙ රමීස්සසි;
අසිතික්ඛන්තුං දෙවින්දො, දෙවරජ්ජං කරිස්සසි.

“සහස්සක්ඛන්තුං රාජා ව, චක්කවත්ති භවිස්සති;
පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඩ්ඛියං.

“කප්පසතසහස්සමිහි, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“දෙවලොකා චචිත්ථාන, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
පුඤ්ඤකම්මෙන සඤ්ඤුත්තො, බ්‍රහ්මඛන්ධු භවිස්සසි.

“අසිතිකොට්ඨං ඡඩ්ඛෙන්වා, දාසෙ කම්මකරෙ බහු;
ගොතමස්ස භගවතො, සාසනෙ පබ්බජිස්සසි.

“ආරාධයිත්වා සම්බුද්ධං, ගොතමං සකායපුඤ්ඤං;
උපවාණොති නාමෙන, හෙස්සසි සත්ථු සාවකො.

“සතසහස්සෙ කතං කම්මං, ඵලං දස්සෙසි මෙ ඉධ;
සුමුත්තො සරවෙගොව, කිලෙසෙ ඤාපයිං මම.

“චක්කවත්තිස්ස සන්තස්ස, වාතුද්දිපිස්සරස්ස මෙ;
තීණි යොජනානි සාමන්තා, උස්සියන්ති ධජා සදා.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ධජදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අථායස්මා උපවාණො භගවතො උපට්ඨාකො අහොසි. තෙන ව සමයෙන
භගවතො වාතාබාධො උජ්ජිජි. ථෙරස්ස ව ගිහිසහායො දෙවහිතො නාම
බ්‍රාහ්මණො සාවත්ථියං පටිවසති. සො ථෙරං චතුහි පටිවසෙහි පවෙදෙසි. අථායස්මා
උපවාණො නිවාසෙන්වා පත්තච්චරමාදාය තස්ස බිරාහ්මණස්ස නිවෙසනං උපගච්ඡි.
බ්‍රාහ්මණො “කෙනචි අඤ්ඤෙන පයොජනෙන ථෙරො ආගතො”ති ඤුත්වා,

“වදෙය්‍යාථ, හන්තෙ, කෙනත්ථො” ති ආහ. ථෙරො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පයොජනං ආචික්ඛන්තො –

185.

“අරහං සුගතො ලොකෙ, වාතෙහාබාධිකො මුනි;
සථෙ උණ්හොදකං අත්ථී, මුනිනො දෙහි බ්‍රාහ්මණ.

186.

“පුජිතො පුජනෙය්‍යානං, සක්කරෙය්‍යාන සක්කතො;
අපචිතොපචෙය්‍යානං, තස්ස ඉච්ඡාමි භාතථෙ” ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තස්සත්ථො – යො ඉමස්මිං ලොකෙ පුජනෙය්‍යානං පුජෙතබ්බෙහි සක්කාදිහි දෙවෙහි මහාබ්‍රහ්මාදිහි ච බ්‍රහ්මෙහි පුජිතො, සක්කරෙය්‍යානං සක්කාතබ්බෙහි බිම්බිසාරකොසලරාජාදිහි සක්කතො, අපචෙය්‍යානං අපවායිතබ්බෙහි මහෙසීහි බිණ්ණාසථෙහි අපචිතො, කිලෙසෙහි ආරකත්තාදිනා අරහං, සොහනගමනාදිනා සුගතො සබ්බඤ්ඤා මුනි මය්හං සත්ථා දෙවදෙවො සක්කානං අතිසක්කො බ්‍රහ්මානං අතිබ්‍රහ්මා, සො දානි වාතෙහි වාතහෙතු වාතක්ඛොහනිමිත්තං ආබාධිකො ජාතො. සථෙ, බ්‍රාහ්මණ, උණ්හොදකං අත්ථී, තස්ස වාතාබාධවූපසමනත්ථං තං භාතථෙ උපනෙතුං ඉච්ඡාමිති. තං සුත්ථා බ්‍රාහ්මණො උණ්හොදකං තදනුරූපං වාතාරහඤ්ච හෙසජ්ජං හගවතො උපනාමෙසි. තෙන ච සත්ථු රොගො වූපසමි. තස්ස හගවා අනුමොදනං අකාසිති.

උපවාණත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ඉසිදින්නත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

දිට්ඨා මයාති ආයස්මතො ඉසිදින්නත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හථෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො විපස්සිස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො බීජනිං ගහෙන්වා බොධියා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සුනාපරන්තජනපදෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ඉසිදින්නොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සත්ථු චන්දනමාළපටිග්ගහණෙ පාටිභාරියං දිස්වා පසන්නමානසො සත්ථාරං උපසඬකම්ත්වා ධම්මං සුත්වා සොනාපන්තො හුත්වා අගාරං අප්ඤ්ඤාචසති. තස්ස භිතානුකම්පිනී දෙවතා තං වොදෙන්ති –

187.

“දිට්ඨා මයා ධම්මධරා උපාසකා, කාමා අනිච්චා ඉති භාසමානා;
සාරත්තරත්තා මණ්ඩුණ්ඩලෙසු, පුත්තෙසු දාරෙසු ච තෙ අපෙක්ඛා.

188.

“අද්ධා න ජානන්ති යතොධ ධම්මං, කාමා අනිච්චා ඉති වාපි ආහු;

රාගඤ්ච තෙසං න බලත්ථී ඡේත්තුං, තස්මා සිතා පුත්තදාරං ධනඤ්චා”ති. –

ගාථාද්වයමහාසී.

තත්ථ දිට්ඨා මයා ධම්මධරා උපාසකා, කාමා අනිච්චා ඉති භාසමානාති
ඉධෙකච්චෙ පරියත්තිධම්මධරා උපාසකා මයා දිට්ඨා, පරියත්තිධම්මධරත්තා එව
“කාමා නාමෙනෙ අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා”ති කාමෙසු ආදීනවපට්ඨංයුත්තං
ධම්මං භාසමානා, සයං පන සාරත්තරත්තා මණිකුණ්ඩලෙසු, පුත්තෙසු දාරෙසු ව තෙ
අපෙක්ඛාති සාරත්තා හුත්වා බහලරාගරත්තා මණිසු කුණ්ඩලෙසු ව, මණිවිතෙසු වා
කුණ්ඩලෙසු, පුත්තෙසු පුත්තධිතාසු දාරෙසු ව අධිගතස්තෙනා, අඤ්ඤං භණන්තා
අඤ්ඤං කරොන්තා දිට්ඨා මයාති අත්ථො.

යතොති යස්මා තෙ උපාසකා සාරත්තරත්තා මණිකුණ්ඩලෙසු පුත්තෙසු දාරෙසු
ව අපෙක්ඛවන්තො, තස්මා ඉධ ඉමස්මිං බුද්ධසාසනෙ ධම්මං යාථාවතො අද්ධා
එකංසෙන න ජානන්ති. එවං භූතා ව “කාමා අනිච්චා”ඉති වාපි ආහු අහොසී,
සත්තපකති විචිත්තසභාවාති අධිප්පායො. රාගඤ්ච තෙසං න බලත්ථී ඡේත්තුන්ති
තෙසං උපාසකානං යස්මා රාගං ඡේත්තුං සමුවිජිත්දිතුං තාදිසං ඤාණබලං නත්ථී,
තස්මා තෙන කාරණෙන සිතා තණ්හාවසෙන නිස්සිතා පුත්තදාරං ධනඤ්ච අල්ලිනා
න විස්සජ්ජේත්තිති සබ්බමෙනං දෙවතා තංයෙව උපාසකං උද්දිස්ස
අඤ්ඤාපදෙසෙන කට්ඨෙසි. තං සුත්වා උපාසකො සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා
නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.48.46-50) –

“විපස්සිතො භගවතො, බොධියා පාදපුත්තමෙ;
සුමතො ඛිජන්තිං ගය්හ, අබ්භිං බොධිමුත්තමං.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, අබ්භිං බොධිමුත්තමං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඛිජනාය ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො ඉමා එව ගාථා අභාසිති.

ඉසිදින්නත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සම්බුලකච්චානත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

දෙවො වාති ආයස්මතො සම්බුලකච්චානත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති කරොන්තො
ඉතො චතුනවුතිකප්පමත්ථකෙ කුලගෙනෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො
එකදිවසං සතරංසිං නාම පච්චෙකබුද්ධං නිරොධා වුට්ඨන්තිවා පිණ්ඩාය වරන්තං
දිස්වා පසන්නමානසො තාලඵලං අදාසී. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ ගහපතිකුලෙ

නිබ්බන්ධිත්වා “සම්බුලො” ති ලද්ධනාමො කච්චානගොත්තනාය
සම්බුලකච්චානොති පඤ්ඤායිත්ථ.

සො වයජ්ජත්තො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා
හිමවන්තසම්පෙ හෙරවාය නාම පබ්බතගුහායං විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො
විහරති. අට්ඨකදිවසං මහා අකාලමෙසො සතපට්ඨසහස්සපට්ඨො ථනෙන්තො
ගජ්ජත්තො විජ්ජුල්ලකා නිව්ඡාරෙන්තො ගලුගලායන්තො උට්ඨහිත්වා වස්සිතුං
ආරහි, අසනියො ඵලිංසු. තං සද්දං සුත්වා අවිජ්ජරච්ඡුවනමහිංසහත්ථිආදයො
හීනතසිතා හීනරවං විරවිංසු. ථෙරො පන ආරද්ධවිපස්සනත්තා කායෙ ජීවිතෙ ච
නිරපෙක්ඛො විගතලොමහංසො තං අවින්තෙන්තො විපස්සනායමෙව කම්මං
කරොන්තො සම්මාපගමෙන උතුසජ්ජායලාභෙන සමාහිතවිත්තො තාවදෙව
විපස්සනං උස්සුක්කාපෙන්වා සහ අභිඤ්ඤාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං
අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.85-90) –

“සතරංසී නාම හගවා, සයම්භූ අපරාජිතො;
විවෙකා වුට්ඨහිත්වාන, ගොවරායාහිනික්ඛම්.

“ඵලහත්ථො අහං දිස්වා, උපගච්ඡිං නරාසහං;
පසන්නවිත්තො සුමනො, තාලඵලං අදාසහං.

“චතුන්නවුතිතො කජ්ජෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සොමනස්සජානො
උදානවසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

189.

“දෙවො ච වස්සති, දෙවො ච ගලුගලායති,
ඵකකො වාහං හෙරවෙ බිලෙ විහරාමි;
තස්ස මය්හං ඵකකස්ස හෙරවෙ බිලෙ විහරතො,
නත්ථි හයං වා ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා.

190.

“ධම්මතා මමෙසා යස්ස මෙ, ඵකකස්ස හෙරවෙ බිලෙ;
විහරතො නත්ථි හයං වා, ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා”ති. –

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ දෙවො ව වස්සති, දෙවො ව ගලගලායතීති දෙවො මෙසො වස්සති ව,
 “ගලගලා”ති ව කරොන්තො ගජ්ජතීති අත්ථො. ගජ්ජන්තස්ස හි අනුකරණමෙතං.
 එකකො වාහං හෙරවෙ බිලෙ විහරාමීති අහඤ්ච එකකො අසභායො සප්පට්ඨයායං
 පබ්බතගුහායං වසාමි, තස්ස මය්හං එවංභූතස්ස මෙ සතො නත්ථි භයං වා
 ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වාති චිත්තුත්තාසසඤ්ඤිතං භයං වා තංනිමිත්තකං
 සරිරස්ස ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසනමත්තං වා නත්ථි.

කස්මාති තත්ථ කාරණමාහ “ධම්මතා මමෙසා”ති. අපරිඤ්ඤාතවත්ථුකස්ස හි
 තත්ථ අප්පභීතච්ඡන්දරාගතාය භයාදිතා භවිතබ්බං, මයා පන සබ්බසො තත්ථ
 පරිඤ්ඤාතං, තත්ථ ව ඡන්දරාගො සමුච්ඡින්නො, තස්මා භයාදිතං අභාවො ධම්මතා
 මමෙසා මම ධම්මසභාවො එසොති අඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසි.

සම්බුලකච්චානත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. නිතකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

කස්ස සෙලුපමං චිත්තන්ති ආයස්මතො නිතකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති?
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති කරොන්තො
 විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ ඛන්ධුමතීනගරෙ ආරාමගොපකො හුත්වා ජීවන්තො
 එකදිවසං භගවත්තං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො නාළිකෙරඵලං
 දාතුකාමො අහොසි. සත්ථා තං අනුග්ගණ්හන්තො ආකාසෙයෙව යත්වා
 පටිග්ගණ්හි. සො තං දත්වා උළාරං පීතියොමනස්සං පටිසංවෙදි. සො තෙන
 පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධජ්ජාදෙ කොසලරට්ඨෙ
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා නිතකොති ලද්ධනාමො විඤ්ඤුතං පත්තො සත්ථු
 සන්නිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා
 අරඤ්ඤෙ විහරන්තො සටෙන්තො අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප.
 ටෙර 2.51.91-99) –

“නගරෙ ඛන්ධුමතියා, ආරාමිකො අහං තදා;
 අද්දසං චිරජං බුද්ධං, ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ.

“නාළිකෙරඵලං ගය්හ, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
 ආකාසෙ ධීතකො සන්නො, පටිග්ගණ්හි මහායසො.

“චිත්තිසඤ්ජනතො මය්හං, දිට්ඨධම්මසුඛාවහො;
 ඵලං බුද්ධස්ස දත්වාන, විජ්ජසන්නෙන වෙතසා.

“අධිගච්ඡං තදා පීතිං, විපුලඤ්ච සුබුත්තමං;
 උජ්ජජ්ජතෙව රතනං, නිබ්බත්තස්ස තභිං තභිං.

“එකනවුතිතො කජ්ජෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;

දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“දිබ්බවක්ඛු විසුද්ධං මෙ, සමාධිකුසලො අහං;
අභිඤ්ඤාපාරමිජ්ජත්තො, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරෙ ඵලසුබ්බෙන නිබ්බානසුබ්බෙන විහරන්තෙ
පධානපරිග්ගාහකො ථෙරො තං ආරඤ්ඤායතනං ගන්ත්වා තත්ථ වසන්තානං
භික්ඛූනං පරිග්ගණ්හනත්ථං “කස්ස සෙලූපම”න්තිආදිනා පයමං ගාථමාහ.

191. තත්ථ කස්ස සෙලූපමං චිත්තං, ඨිතං නානුපකම්පතිති ඉමස්මි.

අරඤ්ඤායතනෙ වසන්තෙසු කස්ස භික්ඛූනො චිත්තං අග්ගඵලාධිගමෙන
ඵකසනසිලාමයපබ්බතූපමං සබ්බෙසං ඉඤ්ජනානං අභාවතො වසීභාවජ්ජත්තියා ව
ඨිතං සබ්බෙහිපි ලොකධම්මෙහි නානුකම්පති න වෙධති. ඉදානිස්ස අකම්පනාකාරං
සද්ධිං කාරණෙන දස්සෙතුං “චිරත්ත”න්තිආදි චුත්තං. තත්ථ චිරත්තං රජනීයෙසුති
විරාගසංඛාතෙන අරියමග්ගෙන රජනීයෙසු රාගුජ්ජත්තිහෙතුභූතෙසු
තෙභුමකධම්මෙසු චිරත්තං, තත්ථ සබ්බෙසො සමුච්ඡින්නරාගන්ති අත්ථො.
කුජ්ජනීයෙති පටිසංචාරානීයෙ, සබ්බස්මිම්පි ආසාතවත්ථුස්මි. න කුජ්ජනීති න දුස්සති
න විකාරං ආපජ්ජති. යස්සෙවං භාවිතං චිත්තන්ති යස්ස අරියපුග්ගලස්ස චිත්තං
මනො ඵවං චුත්තනයෙන තාදිභාවෙන භාවිතං, කුතො තං දුක්ඛමෙස්සතිති තං
පුග්ගලං කුතො සත්තතො සංඛාරතො වා දුක්ඛං උපගම්ස්සති, න තාදිසස්ස දුක්ඛං
අත්ථිති අත්ථො.

192. ඵවං අනියමවසෙන පුච්ඡිතමත්ථං නිතකත්ථෙරො අත්තූපනායිකං කත්වා
විස්සජ්ජෙත්තො “මම සෙලූපමං චිත්ත”න්තිආදිනා දුතියගාථාය අඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසි.
තං චුත්තත්ථමෙව.

නිතකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සොණපොට්ටියපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

න තාව සුපිතුං භොතීති ආයස්මතො සොණස්ස පොට්ටියපුත්තස්ස ගාථා. කා
උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො සිබ්බස්ස හගවතො කාලෙ වනවරො
හුත්වා ජීවන්තො ඵකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො කුරඤ්ජියඵලං
සත්ථුතො අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මි.
බුද්ධුජ්ජාදෙ කපිලවත්ථුස්මි. පොට්ටියස්ස නාම ගාමභොජකස්ස පුත්තො හුත්වා
නිබ්බත්ති, සොණොතිස්ස නාමං අභොසි. සො වයජ්ජත්තො හද්දියස්ස
සාකියරඤ්ඤො සෙනාපති අභොසි. අථ හද්දියරාජෙ හෙට්ඨා චුත්තනයෙන
පබ්බජිතෙ, සෙනාපති “රාජාපි නාම පබ්බජි, කිං මය්හං සරාවාසෙනා”ති පබ්බජි?
පබ්බජිත්වා පන නිද්දාරාමො විහරති, න භාවනාමනුසුඤ්ජති. තං හගවා අනුපියායං

අම්බවනෙ විහරන්තො අත්තනො ඔහාසං ඵරාපෙත්වා තෙනස්ස සතිං ජනෙත්වා
ඉමාය ගාථාය තං ඔවදන්තො –

193.

“න තාව සුපිතුං හොති, රත්ති නක්ඛත්තමාලිනී;
පට්ඨග්ගිතුමෙවෙසා, රත්ති හොති විජානතා.

194.

“හත්ථික්ඛන්ධාවපතිතං, කුඤ්ජරො වෙ අනුක්කමෙ;
සඬගාමෙ මෙ මතං සෙය්‍යො, යඤ්චෙ ජීවෙ පරාජිතො”ති. – ගාථාද්වයං
අභාසි;

තත්ථ න තාව සුපිතුං හොති, රත්ති නක්ඛත්තමාලිනීති අට්ඨග්ගි අක්ඛණෙහි
වජ්ජිතං නවමං ඛණං ලභිත්වා ධීතස්ස විඤ්ඤාජාතිකස්ස යාව න අරහත්තං
හත්ථගතං හොති, තාව අයං නක්ඛත්තමාලිනී රත්ති සුපිතුං නිද්දායිතුං න හොති,
සුපනස්ස කාලො න හොති. අපිච ඛො පට්ඨග්ගිතුමෙවෙසා, රත්ති හොති විජානතාති
එසා රත්ති නාම මනුස්සානං මිගපක්ඛිතඤ්ච නිද්දුපගමනෙන විසෙසනො
නිස්සද්දවෙලාභුතා පට්ඨත්තිං අත්තති සඤ්ජග්ගිතුං
ජාගරියානුයොගමනුයුඤ්ජිතුමෙව විජානතා විඤ්ඤානා ඉච්ඡිතා හොතිති.

තං සුත්වා සොණො සංවිග්ගතරමානසො හිරොත්තජ්ජං පච්චුපට්ඨපෙත්වා
අබ්භොකාසිකඬගං අධිට්ඨාය විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො “හත්ථික්ඛන්ධාව
පතිත”න්ති දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ අවපතිතන්ති අවමුඛං පතිතං උද්ධංපාදං
අධොමුඛං පතිතං. කුඤ්ජරො වෙ අනුක්කමෙති කුඤ්ජරො අනුක්කමෙය්‍ය වෙ. ඉදං
වුත්තං හොති – යදාහං හත්ථිමාරුහිත්වා සඬගාමං පට්ඨයො හත්ථික්ඛන්ධතො
පතිතො, තදාහං සඬගාමෙ තෙන හත්ථිනා මද්දිතො මතො අභොසිං වෙ, තං මෙ
මරණං සෙය්‍යො, යඤ්චෙ ඉදානි කිලෙසෙහි පරාජිතො ජීවෙය්‍යං, තං න සෙය්‍යොති.
ඉමං ගාථං වදන්තොයෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන
වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.52.1-6) –

“මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං, විපිනෙ විවරං අහං;
අද්දසං චිරජං බුද්ධං, සබ්බධම්මාන පාරගුං.

“කුරඤ්ජියඵලං ගය්හ, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
පුඤ්ඤක්ඛෙත්තස්ස තාදිතො, පසන්තො සෙහි පාණිහි.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං ඵලං අද්දිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා “සත්ථාරා වුත්තං, අත්තනා වුත්ත” න්ති උභයඤ්චි ගාථං
“හත්ථික්ඛන්ධාවපතිත” න්ති ආදිනා පච්චදාහාසි. තෙන ඉදමෙව අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං
අහොසිති.

සොණපොට්ඨියපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. නිසභත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පඤ්ච කාමගුණෙ භිත්වාති ආයස්මනො නිසභත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො
විපස්සිස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං
සත්ථාරං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො කපිත්ථඵලමදාසි. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොලියජනපදෙ
කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා නිසභොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සාකියකොලියානං
සඬිගාමෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා තදහෙව අරහත්තං
පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.52.7-11) –

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං, ආහුතීනං පටිග්ගහං;
රථියං පටිපජ්ජන්තං, කපිත්ථං අදදිං ඵලං.

“එකනවුතිතො කජ්ජෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ක්‍රමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.
සො අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො සභායභික්ඛු පමාදවිහාරෙත කාලං
විතිනාමෙත්තෙ දිස්වා තෙ ඔවදන්තො –

195.

“පඤ්ච කාමගුණෙ භිත්වා, පියරූපෙ මනොරමෙ;
සද්ධාය සරා නික්ඛම්ම, දුක්ඛස්සන්තකරො හවෙ” ති. –

පඨමං ගාථං අහාසි.

තස්සත්ථො – බාලපුප්ප්ජනස්ස පියායිතබ්බසභාවතාය පියරූපෙ
මනුඤ්ඤසභාවතාය මනොරමෙ රූපාදිකෙ පඤ්ච කාමගුණෙ කාමකොට්ඨාසෙ
භිත්වා පභාය පරිච්චජිත්වා කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ව වසෙන සරා
සරබන්ධනො නික්ඛම්ම නික්ඛම්තිත්වා පබ්බජ්ජං උපගතො විඤ්ඤුජාතිකො
පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සට්ඨන්තො වායමන්තො වට්ටදුක්ඛස්ස අත්තකරො
හවෙ හවෙය්‍යාති. ඵලං තෙ භික්ඛු ඔවදිත්වා “අයං පරෙ ඵව සඤ්ඤාපෙත්තො
විහරති, “සයං පන අකාරකො” ති මා වින්තයිත්ථා” ති තෙසං අත්තනො
පටිපන්නභාවං පකාසෙත්තො –

196.

“නාහිනන්දාමි මරණං, නාහිනන්දාමි ජීවිතං;
කාලඤ්ච පටිකඬ්ඛාමි, සම්පජානො පතිස්සතො” ති. —

දුතියගාථාය අඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසි. තත්ථ නාහිනන්දාමි මරණන්ති මරණං න
අහිකඬ්ඛාමි. නාහිනන්දාමි ජීවිතන්ති ඉදං පන තස්ස කාරණවචනං, යස්මා
නාහිනන්දාමි ජීවිතං, තස්මා නාහිනන්දාමි මරණන්ති. යො හි ආයතිං
ජාතිජරාමරණාය කිලෙසාහිසඬ්ඛාමෙ ආවිනොති උපවිනොති, සො
පුනඛ්භවාහිනිබ්බත්තිං අහිනන්දන්තො නාන්තරියකතාය අත්තනො මරණම්පි
අහිනන්දති නාම කාරණස්ස අප්පහීනත්තා, බිණාසවො පන සබ්බසො
ආවයගාමිධම්මෙ පනාය අපවයගාමිධම්මෙ පතිට්ඨිතො පරිඤ්ඤාතවත්ථුකො
සබ්බසො ජීවිතං අනහිනන්දන්තො මරණම්පි අනහිනන්දති නාම කාරණස්ස එව
සුප්පහීනත්තා. තෙනාහ — “නාහිනන්දාමි මරණං, නාහිනන්දාමි ජීවිත”න්ති. යදි
එවං බිණාසවස්ස පරිනිබ්බානාහිකඬ්ඛා, යාව පරිනිබ්බානා අවට්ඨානඤ්ච කථන්ති
ආහ “කාලඤ්ච පටිකඬ්ඛාමි, සම්පජානො පතිස්සතො”ති, කිලෙසපරිනිබ්බානෙ
සිද්ධෙ සතිපඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා සතො සම්පජානො කෙවලං
බන්ධපරිනිබ්බානකාලං පටිකඬ්ඛාමි, තං උදික්ඛමානො ආගමයමානො විහරාමි, න
පන මෙ මරණෙ ජීවිතෙ වා අහිනන්දනා අත්ථි අරහත්තමග්ගෙනෙව තස්ස
සමුග්ගාටිතත්තාති.

නිසභත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. උසභත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අම්බපල්ලවසඬ්ඛාසන්ති ආයස්මතො උසභත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො
සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙනෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං
සත්ථාරං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්තමානසො කොසම්බඵලං අදාසි. සො
තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ
කපිලවත්ථුස්මිං සාකියරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා උසභොති ලද්ධනාමො
වයප්පත්තො සත්ථු ඤාතිසමාගමෙ බුද්ධානුභාවං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජී.
සො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සමණධම්මං අකත්වා දිවා සඬ්ගණ්ණකාරාමො
සකලරත්තිං නිද්දායමානො විතිනාමෙති. සො එකදිවසං මුට්ඨස්සති අසම්පජානො
නිද්දං ඔක්කන්තො සුපිනෙ කෙසමස්සුං ඔභාරෙත්වා අම්බපල්ලවණ්ණං වීචරං
පාරුපිත්වා හත්ථිගීවායං නිසීදිත්වා නගරං පිණ්ඩාය පටිට්ඨං තත්ථෙව මනුස්සෙ
සම්පත්තෙ දිස්වා ලප්පාය හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ අත්තානං දිස්වා පටිබුද්ධො,
“ඊදිසං නාම සුපිනං මුට්ඨස්සතිනා අසම්පජානෙන නිද්දායමානෙන මයා දිට්ඨ”න්ති
උප්පත්තසංවෙගො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන
වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.52.12-16) —

“කකුධං විලසන්තංව, දෙවදෙවං නරාසහං;

රජය පටිපථජනන, කොසම්බ අදදි තදා.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං එලං අදදි තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, එලදානස්සිදං එලං.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අථ ථෙරො යථාදිට්ඨං සුපිනං අඛිකුසං කත්වා අරහත්තස්ස අධිගතත්තා
තස්සෙව සුපිනස්ස කිත්තනවසෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

197.

“අම්බපල්ලවසඬකාසං, අංසෙ කත්වාන වීවරං;
නිසින්තො හත්ථිගීවායං, ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසිං.

198.

“හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුශ්භ, සංවෙගං අලහිං තදා;
සොහං දිත්තො තදා සන්තො, පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො”ති. –
ගාථාද්වයමාහ;

තත්ථ අම්බපල්ලවසඬකාසං, අංසෙ කත්වාන වීවරන්ති අම්බපල්ලවාකාරං
පවාලවණ්ණං වීවරං ඛන්ධෙ කරිත්වා උත්තරාසඬගං කරිත්වා. ගාමන්ති අත්තතො
රාජධානිං හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්තො පිණ්ඩාය පාවිසිං, පට්ටියමත්තොව
මහාජනෙන ඔලොකියමානො හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුශ්භ යීතො පට්ඨුජ්ඣං,
පබුද්ධොව සංවෙගං අලහිං තදා “මුට්ඨස්සති අසම්පජානො හුත්වා
නිද්දායොක්කමනෙන එතං ජාත”න්ති. අපරෙ පන “රාජාව හුත්වා රත්තිභාගෙ
එවරුපං සුපිනං දිස්වා විහාතාය රත්තියා හත්ථික්ඛන්ධං ආරුශ්භ නගරවීරියං
වරන්තො තං සුපිනං සරිත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුශ්භ සංවෙගං ලහිත්වා සත්ථු
සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්වා උදානං උදානෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි”ති
වදන්ති. දිත්තොති තස්මිං රාජකාලෙ ජාතිමදහොගමදාදිපරිදප්පිතො සමානො
සංවෙගමලහිත්ති යොජනා.

උසහත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කප්පටකුරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අයම්ති කප්පටොති ආයස්මතො කප්පටකුරත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති.
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො
විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙනෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං
භගවත්තං විනතාය නාම නදියා තීරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ නිසින්තං දිස්වා
පසන්නමානසො කෙතකපුප්ඵෙහි පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්තියං දුග්ගතකුලෙ

නිබ්බන්තිත්වා යාව වයප්පත්ති, තාව අඤ්ඤං උපායං අජානන්තො කප්පට්ඨණ්ඩනිවාසනො සරාවහත්ථො තත්ථ තත්ථ කුරං පරියෙසන්තො විවරි, තෙන කප්පට්ඨකුරොත්ථෙව පඤ්ඤායිත්ථ. සො වයප්පත්තො තිණං වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තො එකදිවසං තිණලාවනත්ථං අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ අඤ්ඤතරං ඛිණාසවත්ථෙරං දිස්වා තං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා නිසීදි. තස්ස ථෙරො ධම්මං කථෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො “කිං මෙ ඉමාය කිච්ඡජීවිකායා”ති පබ්බජිත්වා අත්තනො නිවත්ථකප්පට්ඨොළං එකස්මිං යානෙ නික්ඛිපි. යදා වස්ස අනභිරති උප්පජ්ජති, තදා තං කප්පටං ඔලොකෙන්තස්ස අනභිරති විගච්ජති, සංවෙගං පටිලභි. එවං කරොන්තො සත්තක්ඛන්තුං උප්පබ්බජී. තස්ස තං කාරණං හික්ඛු භගවතො ආරොචෙසුං. අථෙකදිවසං කප්පට්ඨකුරො හික්ඛු ධම්මසභායං පරිසපරියන්තෙ නිසින්තො නිද්දායති, තං භගවා වොදෙන්තො –

199.

“අයමිති කප්පටො කප්පට්ඨකුරො, අවිජාය අතිභරිතාය;
අමතසට්ඨකායං ධම්මකට්ඨන්තො, කතපදං ඤානානි ඔචෙතුං.

200.

“මා බො ත්වං කප්පට පචාලෙසි, මා ත්වං උපකණ්ණමිහි තාලෙස්සං;
න හි ත්වං කප්පට මත්තමඤ්ඤාසි, සඬ්ඝමජ්ඣමිහි පචලායමානො”ති. –

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ අයමිති කප්පටො කප්පට්ඨකුරොති කප්පට්ඨකුරො හික්ඛු “අයං මම කප්පටො, ඉමං පරිද්දන්වා යථා තථා ජීවාමි”ති එවං උප්පන්නමිච්ඡාවිතක්කො අවිජාය අතිභරිතාය අමතසට්ඨකායං මම අමතසට්ඨෙ තහං තහං වස්සන්තෙ “අමතමධිගතං අහමනුසාසාමි, අහං ධම්මං දෙසෙමි” (මහාව. 12; ම. නි. 1.286; 2.342). “අන්ධිභූතස්මිං ලොකස්මිං, ආහඤ්ජං අමතදුන්නි”න්තිආදිනා (මහාව. 11; ම. නි. 1.285; 2.341) සොසෙත්වා මයා ධම්මාමතෙ පවස්සියමානෙ කතපදං ඤානානි ඔචෙතුං ලොකියලොකුත්තරජ්ඣානානි උපචෙතුං භාවෙතුං කතපදං කට්ඨග්ගවිහිතභාවනාමග්ගං ඉදං මම සාසනං, තථාපි ධම්මකට්ඨන්තො මම සාසනධම්මතො උක්කණ්ඨවිත්තො අපගතමානසො කප්පට්ඨකුරොති තං වොදෙන්වා පුනපිස්ස සභොඬ්ඨං වොරං ගණ්හන්තො විය පමාදවිහාරං දස්සෙන්තො “මා බො ත්වං, කප්පට, පචාලෙසි”ති ගාථමාහ.

තත්ථ මා බො ත්වං, කප්පට, පචාලෙසිති ත්වං, කප්පට්ඨකුර, “මම ධම්මං සුණ්ඤ්ඤාමි”ති නිසීදිත්වා මා බො පචාලෙසි මා පචලාහි මා නිද්දං උපගච්ජි. මා ත්වං උපකණ්ණමිහි තාලෙස්සන්ති තං නිද්දායමානං උපකණ්ණමිහි කණ්ණසමීපෙ දෙසනාහත්ථෙත අහං මා පතාලෙස්සං. යථා ඉතො පරං කිලෙසප්පභානාය අහං තං න ඔවදෙය්‍යං, තථා පටිපජ්ජාහිති අත්ථො. න හි ත්වං, කප්පට, මත්තමඤ්ඤාසිති ත්වං, කප්පට, සඬ්ඝමජ්ඣමිහි පචලායමානො මත්තං පමාණං න වා මඤ්ඤාසි,

“අයමතිදුල්ලහො බණො පටිලද්ධො, සො මා උපජ්ඣගා” ති එත්තකම්පි න ජානාසි, පස්ස යාව ච තෙ අපරද්ධන්ති වොදෙසි.

එවං භගවතා ද්විති ගාථාහි ගාල්හං තං නිග්ගස්භ වොදනාය කතාය අට්ඨවෙධවිද්ධො විය වණ්ඩගජො මග්ගං ඔතරන්තො විය ව සඤ්ජාතසංවෙගො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ටෙර 2.52.17-22) –

“විනතානදියා තීරෙ, විහාසි පුරිසුත්තමො;
අද්දසං චිරජං බුද්ධං, එකග්ගං සුසමාහිතං.

“මධුගන්ධස්ස පුජ්ථෙන, කෙතකස්ස අහං තදා;
පසන්නචිත්තො සුමනො, බුද්ධසෙට්ඨමපුජ්ජිමි.

“එකනවුතිතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ථමහිපුජ්ජිමි;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා සත්ථාරා වුත්තගාථාද්වයමෙව අත්තනො අරහත්තාධිගමනස්ස අභිකුසභුතන්ති පච්චදාහාසි. තෙනස්ස තදෙව අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසිති.

කජ්ජටකුරත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුත්ථවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චමවග්ගො

1. කුමාරකස්සපත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අහො බුද්ධා අහො ධම්මාති ආයස්මතො කුමාරකස්සපත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති උපචිනන්තො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පාපුණි. “කුලගෙහෙ” ති පන අභිගුත්තරට්ඨකථායං (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.217) වුත්තං. සො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුණන්තො සත්ථාරං එකං හික්ඛුං චිත්තකථිකානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සයම්පි තං යානන්තරං ආකඨ්ඨන්තො පණ්ඩානං කත්වා තදනුරූපානි පුඤ්ඤාති කරොන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ සමණධම්මං කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ රාජගහෙ සෙට්ඨිධිතාය කුච්ඡිමහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා කිර කුමාරිකාකාලෙයෙව පබ්බජ්තුකාමා හුත්වා මාතෘපිතරො යාවිත්වා පබ්බජ්ජං අලභමානා කුලසරං ගතෘපි ගබ්භසණ්ඨිතම්පි අජානන්ති සාමිකං ආරාධෙත්වා තෙන

අනුඤ්ඤාතා භික්ඛුනීසු පබ්බජිතා. තස්සා ගබ්භිනිභාවං දිස්වා භික්ඛුනියො දෙවදත්තං පුච්ඡිංසු. සො “අස්සමණී”ති ආහ. පුන දසබලං පුච්ඡිංසු. සත්ථා උපාලිත්ථෙරං පටිච්ඡාපෙසි. ථෙරො සාවත්ථිනගරවාසීනි කුලානි විසාබඤ්ච උපාසිකං පක්කොසාපෙත්වා සරාජිකාය පරිසාය විනිච්ඡිනන්තො “පුරෙ ලද්ධො ගබ්භො, පබ්බජ්ජා අරොගා”ති ආහ. සත්ථා “සුවිනිච්ඡිතං අධිකරණ”න්ති ථෙරස්ස සාධුකාරං අදාසි.

සා භික්ඛුනී සුවණ්ණබ්බසදිසං පුත්තං විජායි. තං රාජා පසෙනදිකොසලො පොසෙසි. “කස්සපො”ති වස්ස නාමං අකංසු. අපරභාගෙ අලඬිකරිත්වා සත්ථු සන්තිකං නෙත්වා පබ්බාපෙසි. කුමාරකාලෙ පබ්බජිතත්තා භගවතා “කස්සපං පක්කොසථ, ඉදං ඵලං වා බාදනීයං වා කස්සපස්ස දෙවා”ති වුත්තෙ “කතරකස්සපස්සා”ති. “කුමාරකස්සපස්සා”ති. ඵලං ගහිතනාමත්තා රඤ්ඤො පොසාවනිකපුත්තත්තා ච වුඬ්ඪකාලෙපි කුමාරකස්සපොත්ථෙව පඤ්ඤායිත්ථ.

සො පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය විපස්සනාය වෙව කම්මං කරොති, බුද්ධවචනඤ්ච උග්ගණ්හාති. අථ තෙන සද්ධිං පබ්බතමත්ථකෙ සමණධම්මං කත්වා අනාගාමී හුත්වා සුද්ධාවාසෙ නිබ්බත්තො මහාබ්‍රහ්මා “විපස්සනාය මුඛං දස්සෙත්වා මග්ගඵලජ්ජත්තියා උපායං කරිස්සාමි”ති පඤ්චදස පඤ්භෙ අභිසම්බරිත්වා අත්ථවනෙ වසන්තස්ස ථෙරස්ස “ඉමෙ පඤ්භෙ සත්ථාරං පුච්ඡෙය්‍යාසි”ති ආචික්ඛිත්වා ගතො. සො තෙ පඤ්භෙ භගවත්තං පුච්ඡි. භගවාපිස්ස ඛ්‍යාකාසි. ථෙරො සත්ථාරා කථිතනියාමෙනෙව තෙ උග්ගණ්හිත්වා විපස්සනං ගබ්භං ගණ්හාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.54.150-177)

—

“ඉතො සතසහස්සමිහි, කප්පෙ උප්පජ්ජී නායකො;
සබ්බලොකහිතො වීරො, පසුමුත්තරනාමකො.

“තදාහං බ්‍රාහ්මණො හුත්වා, විස්සුතො වෙදපාරගු;
දිවාචිහාරං විවරං, අද්දසං ලොකනායකං.

“චතුසච්චං පකාසෙත්තං, බොධයත්තං සදෙවකං;
විචිත්තකථිකානග්ගං, වණ්ණයත්තං මහාජනෙ.

“තදා මුදිතචිත්තොහං, නිමන්තෙත්වා තථාගතං;
නානාරත්තෙහි වත්ථෙහි, අලඬිකරිත්වාන මණ්ඩපං.

“නානාරතනපජ්ජොතං, සසඬ්ඨං භොජයිං තහිං;
භොජයිත්වාන සත්තාහං, නානග්ගරසභොජනං.

“නානාචිත්තෙහි පුජ්ථෙහි, පුජයිත්වා සසාවකං;
නිපච්ච පාදමුලමිහි, තං යාන පත්ථයිං අහං.

“තදා මුනිවරො ආහ, කරුණෙකරසාසයො;
පස්සටේතං දිජවරං, පද්මානනලොචනං.

“පිතිපාමොජ්ජඛහුලං, සමුග්ගතතනුරුහං;
භාසම්භිතවිසාලක්ඛං, මම සාසනලාලසං.

“පතිතං පාදමූලෙ මෙ, එකාවත්ථසුමානසං;
එස පත්ථෙති තං යානං, විචිත්තකථිකත්තනං.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
කුමාරකස්සපො නාම, හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

“විචිත්තපුජ්ඵද්දස්සානං, රතනානඤ්ච වාහසා;
විචිත්තකථිකානං සො, අග්ගතං පාපුණ්ණස්සති.

“තෙන කම්මෙන සුකතෙන, වෙනනාපණ්ඩිති ව;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

“පරිබ්භමං භවාහවෙ, රඬිගමජ්ඣෙකං යථා නට්ඨො;
සාබ්බිගත්තපො හුත්වා, මිගියා කුච්ඡිමොක්කමිං.

“තදා මගි කුච්ඡිගතෙ, චජ්ඣවායො උපට්ඨිතො;
සාබ්බෙන චත්තා මෙ මාතා, නිග්‍රොධං සරණං ගතා.

“තෙන සා මිගරාජෙන, මරණා පරිමොචිතා;
පරිච්චජිත්වා සපාණං, මමෙවං ඔවදී තදා.

“නිග්‍රොධමෙව සෙවෙය්‍ය, න සාබ්බුපසංචසෙ;
නිග්‍රොධස්මිං මතං සෙය්‍යො, යඤ්චෙ සාබ්බිති ජීවිතං.

“තෙනානුසිට්ඨා මිගයුථපෙන, අහඤ්ච මාතා ව තථෙතරෙ ව;
ආගම්ම රම්මං තුසිතාධිවාසං, ගතා පවාසං සසරං යථෙව.

“පුනො කස්සපවීරස්ස, අත්ථමෙත්තම්භි සාසනෙ;
ආරුය්හ සෙලසිඛරං, යුඤ්ජිත්වා ජිනසාසනං.

“ඉදානාහං රාජගහෙ, ජාතො සෙට්ඨිකුලෙ අහුං;
ආපන්නසත්තා මෙ මාතා, පබ්බජි අනගාරියං.

“සගබ්භං තං විදිත්වාන, දෙවදත්තමුපානයුං;
සො අවොච විනාසෙථ, පාපිකං හික්ඛුනිං ඉමං.

“ඉදානිපි මුනින්දෙන, ජිනෙන අනුකම්පිතා;
සුඛිනී අජනී මය්භං, මාතා හික්ඛුනුපස්සයෙ.

“තං විදිත්වා මහීපාලො, කොසලො මං අපොසයි;
කුමාරපරිභානෙන, නාමෙනාහඤ්ච කස්සපො.

“මහාකස්සපමාගම්ම, අහං කුමාරකස්සපො;
චම්භිකසදිසං කායං, සුත්වා බුද්ධෙන දෙසිතං.

“තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ, අනුපාදාය සබ්බසො;
පායාසිං දමයිත්වාහං, එතදග්ගමපාපුණිං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්භං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.

අරහත්තං පන පත්වා චිත්තකථිකභාවෙන සත්ථාරා එතදග්ගෙ යපිතො
අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා රතනත්තයගුණවිභාවනමුඛෙන අඤ්ඤං
බ්‍යාකරොත්තො –

201.

“අහො බුද්ධා අහො ධම්මා, අහො නො සත්ථු සම්පදා;
යත්ථ එතාදිසං ධම්මං, සාවකො සච්ඡිකාහිති.

202.

“අසඬ්ඛෙය්‍යොසු කප්පෙසු, සක්කායාධිගතා අහු;
තෙසමයං පච්ඡිමකො, චරිමොයං සමුස්සයො;
ජාතිමරණසංසාරො, නත්ථී දානි පුනබ්භවො” ති. – ගාථාද්වයං අභාසි;

තත්ථ අහොති අච්ඡරියත්ථෙ නිපාතො. බුද්ධාති සබ්බඤ්ඤබුද්ධා, ගාරවචසෙන
බහුවචනං, අහො අච්ඡරියා සම්බුද්ධාති අත්ථො. ධම්මාති පරියත්තිධම්මෙන සද්ධිං
නච ලොකුත්තරධම්මා. අහො නො සත්ථු සම්පදාති අම්භාකං සත්ථු දසබලස්ස
අහො සම්පත්තියො. යත්ථාති යස්මිං සත්ථරි බුහුමචරියවාසෙන. එතාදිසං ධම්මං,
සාවකො සච්ඡිකාහිති එතාදිසං එවරූපං සුචිසුද්ධජ්ඣානාහිඤ්ඤාපරිවාරං
අනවසෙසකිලෙසක්ඛයාවහං සන්තං පණිතං අනුත්තරං ධම්මං සාවකොපි නාම
සච්ඡිකරිස්සති, තස්මා එවංවිධගුණවිසෙසාධිගමහෙතුභූතා අහො අච්ඡරියා බුද්ධා
හගවත්තො, අච්ඡරියා ධම්මගුණා, අච්ඡරියා අම්භාකං සත්ථු සම්පත්තියොති
රතනත්තයස්ස ගුණාධිමුත්තිං පවෙදෙසිති. ධම්මසම්පත්තිකිත්තනෙනෙව හි
සඬ්ඝසුප්පටිපත්ති කිත්තිතා භොතිති.

එවං සාධාරණවසෙන දස්සිතං ධම්මස්ස සච්ඡිකිරියං ඉදානි අත්තුපනායිකං කත්වා දස්සෙන්තො “අසඬ්ඛෙය්‍යසු”ති ගාථමාහ. තත්ථ අසඬ්ඛෙය්‍යසුති ගණනපථං චිතිවත්තෙසු මහාකප්පෙසු. සක්කායාති පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා. තෙ හි පරමත්ථතො විජ්ජමානධම්මසමුහතාය “සක්කායා”ති වුව්චන්ති. අහුති නිවත්තනුපායස්ස අනධිගතත්තා අනපගතා අහෙසුං. තෙසමයං පච්ඡිමකො වරිමොයං සමුස්සයොති යස්මා අයං සබ්බපච්ඡිමකො, තතො එව වරිමො, තස්මා ජාතිමරණසහිතො ඛන්ධාදිපටිපාටිසඤ්ඤිතො සංසාරො ඉදානි ආයතිං පුනබ්භවාභාවතො පුනබ්භවො නත්ථී, අයමන්තිමා ජාතීති අත්ථො.

කුමාරකස්සපත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ධම්මපාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යො භවෙ දහරො භික්ඛුති ආයස්මතො ධම්මපාලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචින්නතො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො කෙනවිදෙව කරණීයෙන චන්නතං උපගතො සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො පිලක්ඛඵලමදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ අවන්තිරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ධම්මපාලොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගහෙත්වා පටිනිවත්තෙන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං විහාරෙ අඤ්ඤතරං ථෙරං දිස්වා තස්ස සන්නිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.39.21-25) –

“චන්නතරෙ බුද්ධං දිස්වා, අත්ථදස්සිං මහායසං;
පසන්නචිත්තො සුමනො, පිලක්ඛස්සාදදිං ඵලං.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ, යං ඵලමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡළභිඤ්ඤො පන හුත්වා සමාපත්තිසුඛෙන චිතිනාමෙන්තො එකදිවසං තස්මිං විහාරෙ ද්වෙ සාමණෙරෙ රුක්ඛග්ගෙ පුප්ඵානි ඔචින්නතෙ ආරුල්භසාධාය භග්ගාය පතන්නෙ දිස්වා ථෙරො ඉද්ධානුභාවෙන හත්ථෙත ගහෙත්වා අරොගෙයෙව භූමියං යථෙත්වා තෙසං සාමණෙරානං ධම්මං දෙසෙන්තො –

203.

“යො භවෙ දහරො භික්ඛු, යුඤ්ජති බුද්ධසාසනෙ;
ජාගරො ස හි සුත්තෙසු, අමොසං තස්ස ජීවිතං.

204.

“තස්මා සද්ධර්මඤ්ච සීලඤ්ච, පසාදං ධම්මදස්සනං;
අනුයුඤ්ජෙථ මෙධාවී, සරං බුද්ධාන සාසන” න්ති. — ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි;

තත්ථ යොති අනියමවචනං. භවෙති දුල්භත්ථෙ නිපාතො. දභරොති තරුණො.
භික්ඛතීති භික්ඛු. යුඤ්ජතීති සට්ඨි වායමති. ඡාගරොති ඡාගරණධම්මසමන්තාගතො.
සුත්තෙසුති සුපන්තෙසු. ඉදං වුත්තං භොති යො භික්ඛු දභරොච සමානො තරුණො
“තථාහං පච්ඡා වුඩ්ඪිකාලෙ ඡානිස්සාමී” ති අවින්තෙත්වා බුද්ධානං සාසනෙ
අප්පමාදපට්ඨපත්තියං යුඤ්ජතී සමථවිපස්සනාභාවනාය යොගං කරොති, සො
සුත්තෙසු අවිජ්ජානිද්දාය සුත්තෙසු පමත්තෙසු සද්ධාදිඡාගරධම්මසමන්තාගමෙන
ඡාගරො, තතො එව අත්තභිතපරභිතපාරිපුරියා අමොසං අවඤ්ඤං තස්ස ජීවිතං,
යස්මා ච එතදෙවං, තස්මා සද්ධර්මඤ්ච “අත්ථි කම්මං අත්ථි
කම්මවිපාකො” ති ආදිනායප්පවත්තං කම්මඵලසද්ධර්මඤ්ච, සද්ධූපනිබන්ධත්තා සීලස්ස
තදුපනිස්සයං චතුපාරිසුද්ධිසීලඤ්ච, “සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාඛාතො ධම්මො,
සුප්පට්ඨපන්නො සඬ්ඝො” ති එවං පවත්තරතනත්තයප්පසාදඤ්ච,
විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය පරිඤ්ඤාදිවසෙන
චතුසච්චධම්මදස්සනඤ්ච මෙධාවී ධම්මොපපඤ්ඤාය සමන්තාගතො භික්ඛු
බුද්ධානං සාසනං ඔවාදං අනුසිට්ඨිං අනුස්සරන්නො ආදිත්තම්පි අත්තතො සීසං
අප්පකුපෙක්ඛිත්වා අනුයුඤ්ජෙථ, තත්ථ අනුයොගං ආතප්පං කරෙය්‍යාති අත්ථො.

ධම්මපාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. බුඡ්ඡමාලිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

කස්සින්දියාති සමථචිගතානීති ආයස්මතො බුඡ්ඡමාලිත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං
කුසලං උපවිනන්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා
විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්නාමානසො
වන්දිත්වා පාදඵලං අදාසි. සත්ථා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමී. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධූප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බුඡ්ඡමාලිති ලද්ධනාමො විඤ්ඤානං පත්තො
හෙතුසම්පත්තියා වොදියමානො සංසාරෙ සඤ්ජාතසංවෙගො තාදිසෙන
කලායාණමිත්තසන්නිස්සයෙන බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා පතිරූපකම්මට්ඨානං
ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්නො ඤාණස්ස පරිපාකගතත්තා නවිරස්සෙව විපස්සනං
වඩ්ඪෙත්වා ඡළභිඤ්ඤො අභොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.51.63-67) —

“සුචණ්ණචණ්ණං සම්බුද්ධං, ආහුතීනං පටිග්ගහං;
රට්ඨයං පටිපජ්ජන්තං, පාදඵලං අදාසහං.

“එකනවුතිතො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;

දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

ජලභිඤ්ඤා පන හුත්වා මග්ගසුඛෙන ඵලසුඛෙන විනිනාමෙත්තො ඵකදිවසං පධානපරිග්ගාහකෙන ඵෙරෙන තස්මිං අරඤ්ඤායතනෙන භික්ඛු උද්දිස්ස වුත්තං පධානානුයොගං පරිග්ගණ්හන්තො –

205.

“කස්සින්ද්‍රියානි සමථචිගතානි, අස්සා යථා සාරථිනා සුදන්තා;
පභිනමානස්ස අනාසවස්ස, දෙවාපි කස්ස පිහයන්ති තාදිනො.

206.

“මය්හින්ද්‍රියානි සමථචිගතානි, අස්සා යථා සාරථිනා සුදන්තා;
පභිනමානස්ස අනාසවස්ස, දෙවාපි මය්හං පිහයන්ති තාදිනො” නි. –

ගාථාද්වයං අභාසි.

තස්සත්ථො – ඉමස්මිං අරඤ්ඤායතනෙන වසන්තෙසු භික්ඛුසු කස්ස භික්ඛුනො ඵෙරස්ස වා නවස්ස වා මජ්ඣිමස්ස වා ඡෙකෙන සාරථිනා සුදන්තා අස්සා විය මනව්ජට්ඨානි ඉන්ද්‍රියානි සමථං දන්තභාවං නිබ්බිසෙවනභාවං ගතානි. කස්ස නවට්ඨමපි මානං පභාය ධීතත්තා පභිනමානස්ස චතුත්තමපි ආසවානං අභාවෙන අනාසවස්ස ඉට්ඨාදිසු තාදිලක්ඛණප්පත්තියා තාදිනො දෙවාපි පිහයන්ති මනුස්සාපි සම්මාපටිපත්තිදස්සනාදිනා ච ආදරෙන පත්ථෙත්තීති.

තත්ථ ච ගාථායං පුරිමච්චෙන අනාගාමිමග්ගාධිගමො පුට්ඨො, අනාගාමිනොපි භි ඉන්ද්‍රියානි පභිනකාමරාගඛ්‍යාපාදතාය සමථං නිබ්බිසෙවනතං ගතානි භොන්ති. ඉතරෙන අරහත්තමග්ගපටිලාභො, අරහා භි “පභිනමානො අනාසවො තාදී” ති ච වුව්චති.

අථායස්මා බ්‍රහ්මාලි පධානපරිග්ගාහකෙන වුත්තං “කස්සින්ද්‍රියානි” ති ගාථං පච්චනුභාසි. තදත්ථං අත්තුපනායිකවසෙන විස්සජ්ජෙත්තො “මය්හින්ද්‍රියානි” ති ආදිකාය දුතියගාථාය අඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසි, තත්ථ මය්හින්ද්‍රියානීති මම චක්ඛාදීනි ඉන්ද්‍රියානි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

බ්‍රහ්මාලිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. මොසරාජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

ජවිපාපක විත්තභද්දකානි ආයස්මතො මොසරාජත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො ඵකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං.

සුභන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං ලුබ්චිවරධරානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා
 තං යානන්තරං ආකඨ්ඛන්තො පණ්ඩානං කත්වා තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි
 කරොන්තො අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා
 බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු නිජ්ජත්තිං ගතො බ්‍රාහ්මණමාණවෙ විජ්ජාසිප්පානි
 සික්ඛාපෙන්නො එකදිවසං අත්ථදස්සිං භගවන්තං භික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතං ගච්ඡන්තං
 දිස්වා පසන්නමානසො පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දිත්වා සිරසි අඤ්ජලිං කත්වා
 “යාවතා රුපිනො සත්තා” තිආදිනා ඡහි ගාථාහි අභිත්ථවිත්වා භාජනං පුරෙත්වා
 මධුං උපනාමෙසි. සත්ථා මධුං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං අකාසි.

යො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො
 කාලෙ කට්ඨවාහනස්ස නාම රඤ්ඤො අමච්චො භුත්වා තෙන සත්ථු ආනයනත්ථං
 පුරිසසහස්සෙන පෙසිතො සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො
 පබ්බජිත්වා විසතිවස්සසහස්සානි සමණධම්මං කත්වා තතො වුතො එකං
 බුද්ධන්තරං සුගතිසුයෙව පරිවත්තෙන්තො ඉමස්මිං බුද්ධස්පාදෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ
 නිබ්බත්තිත්වා මොසරාජානි ලද්ධනාමො බාවරිබ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකෙ
 උග්ගහිතසිප්පො සංවෙගජාතො තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තාපසසහස්සපරිවාරො
 අජිතාදීහි සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං පෙසිතො තෙසං පන්නරසමො භුත්වා පඤ්ඤෙ
 ප්‍රච්ඡිත්වා පඤ්ඤවිස්සජ්ජනපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ
 (අප. මථර 1.4.64-83) –

“අත්ථදස්සි තු භගවා, සයම්භූ අපරාජිතො;
 භික්ඛුසඬ්ඨපරිබ්‍රාහ්මණො, රජීයං පටිපජ්ජථ.

“සිස්සෙහි සම්පරිවුතො, සරම්භා අභිනික්ඛමිං;
 නික්ඛමිත්වානහං තත්ථ, අද්දසං ලොකනායකං.

“අභිවාදිය සම්බුද්ධං, සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං;
 සකං චිත්තං පසාදෙන්වා, සන්ථවිං ලොකනායකං.

“යාවතා රුපිනො සත්තා, අරුපී වා අසඤ්ඤිනො;
 සබ්බෙ තෙ තව ඤාණමිහි, අන්තො භොන්ති සමොගධා.

“සුබ්‍රමච්ඡිකජාලෙන, උදකං යො පරික්ඛිපෙ;
 යෙ කෙච්චි උදකෙ පාණා, අන්තොජාලෙ භවන්ති තෙ.

“යෙසඤ්ච චෙතනා අත්ථී, රුපිනො ච අරුපිනො;
 සබ්බෙ තෙ තව ඤාණමිහි, අන්තො භොන්ති සමොගධා.

“සමුද්ධරසිමං ලොකං, අන්ධකාරසමාකුලං;
 තව ධම්මං සුඤ්ඤිත්වාන, කඬ්ඛාසොතං තරන්ති තෙ.

“අවිජ්ජානිවුතෙ ලොකෙ, අන්ධකාරෙන ඔත්ථට්ටෙ;
තව ඤාණමිහි ජොතන්තෙ, අන්ධකාරා පටංසිතා.

“තුචං චක්ඛුසි සබ්බෙසං, මහාතමපනුදනො;
තව ධම්මං සුඡිත්වාන, නිබ්බායති බහුජ්ජනො.

“පුට්ඨං පුරිස්සිත්වාන, මධුබුද්දමනෙළකං;
උභො හත්ථෙහි පග්ගස්ස, උපනෙසිං මහෙසිනො.

“පටිග්ගණ්හි මහාවීරො, සහත්ථෙන මහා ඉසි;
භුඤ්ජිත්වා තඤ්ච සබ්බඤ්ඤා, වෙහාසං නහමුග්ගමී.

“අන්තලික්ඛෙ යීතො සත්ථා, අත්ථදස්සි නරාසහො;
මම චිත්තං පසාදෙන්තො, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“යෙනිදං ථවිතං ඤාණං, බුද්ධසෙට්ඨො ච ථොමිතො;
තෙන චිත්තජ්ජසාදෙන්, දුග්ගතිං සො න ගච්ඡති.

“චතුර්දසඤ්ච ඛත්තුං සො, දෙවරජ්ජං කරිස්සති;
පථංසා රජ්ජං අට්ඨස්සතං, චසුධං ආවසිස්සති.

“පඤ්චෙව සතක්ඛත්තුඤ්ච, චක්කවත්ති හවිස්සති;
පදෙසරජ්ජං අසඬ්ඛෙය්‍යං, මහියා කාරයිස්සති.

“අජ්ඣායකො මන්තධරො, තිණ්ණං වෙදාන පාරගු;
ගොතමස්ස හගවතො, සාසනෙ පබ්බජිස්සති.

“ගම්භීරං නිපුණං අත්ථං, ඤාණෙන විචිනිස්සති;
මොසරාජාති නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

“තිහි විජ්ජාහි සම්පන්නං, කතකිච්චමනාසවං;
ගොතමො සත්ථවාහග්ගො, එතදග්ගෙ යපෙස්සති.

“හිත්වා මානුසකං යොගං, ඡෙත්වාන හවබන්ධනං;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, විහරාමී අනාසවො.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සත්ථලුඛං සුත්තලුඛං රජනලුඛන්ති විසෙසෙන තිව්ධෙනපි
ලුඛෙන සමන්තාගතං පංසුකුලං ධාරෙසි. තෙන නං සත්ථා ලුඛවීරධරානං
අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි. අපරභාගෙ පුරිමකම්මජ්ජවචයා පරිභාරස්ස අකරණතො
ථෙරස්ස සරීරෙ දද්දුපිළකාදීනි උජ්ජජිත්වා වඩ්ඪිංසු. සො “සෙනාසනං දුස්සති”ති
හෙමන්තෙපි මගධක්ඛෙන්තෙසු පලාලසත්ථාරානි අත්ථරිත්වා සෙති. තං එකදිවසං

උපට්ඨානං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නං සත්ථා පටිසන්ථාරවසෙන “ඡවිපාපකා” තිආදිනා පට්ඨගාථාය පුච්ඡි.

207. තත්ථ ඡවිපාපකාති දද්දුකච්ඡුපිළකාහි හින්තච්ඡවිභාවතො හින්තච්ඡවික දුට්ඨච්ඡවික. චිත්තභද්දකාති අනවසෙසකිලෙසප්පභානෙන බ්‍රහ්මවිහාරසෙවනාය ව භද්දචිත්ත සුන්දරචිත්ත. මොසරාජාති තස්ස ආලපනං. සතතං සමාහිතොති අග්ගඵලසමාධිනා නිව්වකාලං අභිණ්භං සමාහිතමානසො. හෙමන්තිකසීතකාලරත්තියොති හෙමන්තසමයෙ සීතකාලරත්තියො. අවිචන්තසංයොගෙ චෙන උපයොගවචනං. “හෙමන්තිකා සීතකාලරත්තියො” තිපි පාළි. තත්ථ හෙමන්තිකාති හෙමන්තොගධා හෙමන්තපරියාපන්නාති අත්ථො. හික්ඛු ත්වං සීති හික්ඛු කො ත්වං අසි, එවංභූතො පරෙසු තව සෙනාසනං කත්වා අදෙන්තෙසු සඬ්ඝිකඤ්ච සෙනාසනං අපවිසන්තො. කථං කර්ස්සසීති යථාචුත්තෙ සීතකාලෙ කථං අත්තභාවං පවත්තෙසීති සත්ථා පුච්ඡි. එවං පන පුට්ඨො ථෙරො සත්ථු තමත්ථං කථෙන්නො –

208.

“සම්පන්නසස්සා මගධා, කෙවලා ඉති මෙ සුතං;
පලාලච්ඡන්නකො සෙය්‍යං, යථඤ්ඤෙ සුඛජීවිනො” ති. – ගාථමාහ;

තත්ථ සම්පන්නසස්සාති නිප්ඵන්නසස්සා. මගධාති මගධරට්ඨං වදති. මගධා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළුභීවසෙන “මගධා” ත්වෙව බහුවචනෙන වුච්චති. කෙවලාති අනවසෙසා. ඉති මෙ සුතන්ති එවං මයා සුතං. තත්ථ යො අදිට්ඨො පදෙසො, තස්ස වසෙන සුතන්ති චුත්තං. තෙන එදිසෙ කාලෙ මගධෙසු යත්ථ කත්ථවි මයා වසිතුං සක්කාති දස්සෙති. පලාලච්ඡන්නකො සෙය්‍යං, යථඤ්ඤෙ සුඛජීවිනොති යථා අඤ්ඤෙ සුඛජීවිනො හික්ඛු සෙනාසනසප්පායං ලද්ධා සුන්දරෙහි අත්ථරණපාචුරණෙහි සුඛෙන සයන්ති, එවං අභමිපි පලාලසන්ථාරමෙව හෙට්ඨා සන්ථරිත්වා උපරි තිරියඤ්ච පලාලච්ඡදනෙනෙව ඡාදිතසරීරතාය පලාලච්ඡන්නකො සෙය්‍යං සයිං, සෙය්‍යං කප්පෙසින්ති අත්තනො යථාලාභසන්නොසං විභාවෙති.

මොසරාජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. විසාඛපඤ්චාලපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

න උක්ඛිපෙ නො ව පරික්ඛිපෙ පරෙති ආයස්මතො විසාඛස්ස පඤ්චාලපුත්තස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයමිපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචින්නො ඉතො වුද්දසෙ කප්පෙ පච්චන්තගාමෙ දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං ඵලපරියෙසනං වරන්තෙහි තස්මිං ගාමෙ මනුස්සෙහි සද්ධිං අරඤ්ඤං ගතො තත්ථ එකං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසො වල්ලිඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධරට්ඨෙ මණ්ඩලිකරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා

විසාබොති ලද්ධනාමො පඤ්චාලරාජධීතුයා පුත්තභාවතො පච්ඡා පඤ්චාලපුත්තොති පඤ්ඤායිත්ථ. සො පිතරි මනෙ රජ්ජං කාරෙන්තො සත්ථරි අත්තනො ගාමසමීපගතෙ සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සත්ථාරා සද්ධිං සාවත්ථිං ගතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.39.31-36) –

“සබ්බෙ ජනා සමාගම්ම, අගමිංසු වනං තදා;
එලමන්වෙසමානා තෙ, අලහිංසු එලං තදා.

“තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, සයම්භුං අපරාජිතං;
පසන්නචිත්තො සුමනො, වල්ලිඵලමදාසහං.

“චතුද්දසෙ ඉතො කප්පෙ, යං එලමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, එලදානස්සිදං එලං.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡළහිඤ්ඤො පන හුත්වා ථෙරො ඤාතීනං අනුකම්පාය ජාතිභූමිං අගමාසි. තත්ථ මනුස්සා ථෙරං උපසඬ්ඨිකම්ත්වා කාලෙන කාලං ධම්මං සුණන්තා එකදිවසං “කතිහි නු බො, හන්තෙ, අඬ්ගෙහි සමන්තාගතො ධම්මකථිකො හොති”ති ධම්මකථිකලක්ඛණං පුච්ඡිංසු. ථෙරො තෙසං ධම්මකථිකලක්ඛණං කථෙන්නො –

209.

“න උක්ඛිපෙ නො ච පරික්ඛිපෙ පරෙ, න ඔක්ඛිපෙ පාරගතං න එරයෙ;
න චත්තවණ්ණං පරිසාසු බ්‍යාහරෙ, අනුද්ධතො සම්මිතභාණි සුබ්බතො.

210.

“සුසුබ්බමනිපුණත්ථදස්සිනා, මතිකුසලෙන නිවාතවුත්තිනා;
සංසෙවිතබුද්ධසිලිනා, නිබ්බානං න හි තෙන දුල්ලහ”න්ති. –

ගාථාද්වයං අභාසි.

තත්ථ න උක්ඛිපෙති අත්තානං න උක්ඛිපෙය්‍ය, ජාතිආදීහි බාහුසච්චාදීහි ච අත්තුක්කංසනං න කරෙය්‍ය. නො ච පරික්ඛිපෙ පරෙති පරෙ පරපුග්ගලෙ තෙහෙව ජාතිආදීහි නො පරික්ඛිපෙ පරිච්ඡින්නදිත්වා න ඛිපෙය්‍ය ගුණපරිධංසනවසෙන වා න ඛිපෙය්‍ය. න ඔක්ඛිපෙ පරෙ ඉච්චෙවං සම්බන්ධො. පරෙ ඔප්ඤ්ඤාපනවසෙන න ඔක්ඛිපෙ හෙට්ඨතො කත්වා පරෙ න ඔලොකාපෙය්‍ය, න ඔප්ඤ්ඤාපෙය්‍යාති අත්ථො. “න උක්ඛිපෙ”ති කෙච්චි පදන්ති, සො එවත්ථො. පාරගතන්ති සංසාරපාරං විය විජ්ජාය පාරං ගතං ඛිණ්ණාසවං තෙච්ඡ්ජං ඡළහිඤ්ඤං වා න එරයෙ න සට්ඨයෙ න ආසාදෙය්‍ය. න චත්තවණ්ණං පරිසාසු බ්‍යාහරෙති අත්තනො වණ්ණං ගුණං ලාභසක්කාරසිලොකං නිකාමයමානො ඛත්තියපරිසාදිසු න භාසෙය්‍ය. අනුද්ධතොති උද්ධව්වරහිතො. උද්ධතස්ස හි වචනං නාදියන්ති. සම්මිතභාණිති සම්මදෙව

මිත්‍රභාණ්ඩ, කාලෙන සාපදෙසං පරියන්තවති. අත්ථසඤ්ඡිතමෙව වාවං භාසනසිලොති අත්ථො. ඉතො අඤ්ඤාථා වදන්තස්ස වචනං අගභණ්ඩං භොති. සුඛිකතොති සුන්දරවතො සිලසම්පන්නො. “සියා”ති කිරියාපදං ආනෙත්වා යොජෙතඛිං.

එවං ටෙරො සඬබ්බෙපෙනෙව ධම්මකථිකලක්ඛණං වත්වා තෙසං ගුණානං අත්තති ලබ්භමානතං අධිමුච්චිත්වා භියොයාසොමත්තාය අභිජ්ජසන්නං මහාජනං ඤාත්වා “එවංවිධස්ස ධම්මකථිකස්ස විමුත්තායතනසන්නිස්සිතස්ස න නිබ්බානං දුල්ලභං, අථ ඛො සුලභමෙවා”ති දස්සෙන්නො “සුසුඛමනිපුණත්ථදස්සිනා”ති දුතියගාථමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

විසාඛපඤ්චාලපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. වුළකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නදන්ති මොරා සුසිඛා සුපෙඛුණාති ආයස්මතො වුළකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ඨපනිස්සයං කුසලං උපචින්නො ඉතො එකතිංසෙ කජ්ජෙ සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤාතං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො ඡත්තපණ්ණිඵලං අදාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුළකොති ලද්ධනාමො වයජ්ජත්තො ධනපාලදමනෙ සත්ථරි ලද්ධජ්ජසාදො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්නො ඉන්දසාලගුහායං වසති, සො එකදිවසං ගුහාද්වාරෙ නිසින්නො මගධක්ඛෙත්තං ඔලොකෙසි. තස්මිං ඛණෙ පාචුසකාලමෙසො ගම්භිරමධුරනිග්ගෙසොසො සතපට්ඨසහස්සපට්ඨො අඤ්ජන සිඛරසන්නිකාසො නභං සුරෙත්වා පවස්සති, මයුරසඬ්ඨා ව මෙසගජ්ජිතං සුත්වා භට්ඨතුට්ඨා කෙකාසද්දං මුඤ්චිත්වා තත්ථ තත්ථ පදෙසෙ නච්චන්තා විවරන්ති. ටෙරස්සපි ආවාසගබ්භෙ මෙසවාතඵස්සෙහි අපගතධම්මත්තා පස්සද්ධකරජකායෙ කල්ලතං පත්තෙ උතුසජ්ජායලාභෙන චිත්තං එකග්ගං අභොසි, කම්මට්ඨානවීථිං ඔතරි, සො තං ඤාත්වා කාලසම්පදාදිකිත්තනමුඛෙන අත්තානං භාවනාය උස්සාහෙන්නො –

211.

“නදන්ති මොරා සුසිඛා සුපෙඛුණා, සුනීලගීවා සුමුඛා සුගජ්ජිතො;
සුසද්දලා වාපි මහාමහී අයං, සුඛ්‍යාපිතම්බු සුවලාභකං නභං.

212.

“සුකල්ලරූපො සුමනස්ස ක්කායතං, සුනික්කමො සාධු සුබුද්ධසාසනෙ;
සුසුක්කසුක්කං නිපුණං සුදුද්දසං, චුසාහි තං උත්තමමච්චුතං පද්”න්ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ නදන්ති මොරා සුසිඛා සුපෙබුණා, සුනීලභීවා සුමුඛා සුගජ්ජිනොති එතෙ මත්ථකෙ උට්ඨිතාහි සුන්දරාහි සිඛාහි සමන්තාගතත්තා සුසිඛා, නානාවණ්ණෙනි අනෙකෙනි සොහනෙනි හද්දකපිඤ්ජෙනි සමන්තාගතත්තා සුපෙබුණා, රාජීවවණ්ණසඬකාසාය සුන්දරාය නීලවණ්ණාය ගීවාය සමන්තාගතත්තා සුනීලභීවා, සුන්දරමුඛතාය සුමුඛා, මනුඤ්ඤවාදිතාය සුගජ්ජිනො, මොරා සිඛණ්ඩිනො ඡජ්ජසංවාදී කෙකාසද්දං මුඤ්ඤවත්තා නදන්ති රචන්ති. සුසද්දලා වාපි මහාමහී අයන්ති අයඤ්ඤ මහාපථවී සුසද්දලා සුන්දරහරිතතිණා. සුඛාපිතම්බුති අභිනවචුට්ඨියා තහං තහං විස්සන්දමානසලිලතාය සුට්ඨු ඛ්‍යාපිතජලා විතතජලා. “සුසුක්කතම්බු”තිපි පායො, සුවිසුද්ධජලාති අත්ථො. සුවලාභකං නහන්ති ඉදඤ්ඤ නහං ආකාසං නීලජපලදලසන්තිහෙහි සමන්තතො පුරෙත්වා යීතෙනි සුන්දරෙහි වලාභකෙනි මෙසෙනි සුවලාභකං.

සුකල්ලරූපො සුමනස්ස ක්‍රියාතන්ති ඉදානි උතුසජ්ජායලාභෙන සුට්ඨු කල්ලරූපො කම්මනියසභාවො ත්ථං, නීවරණෙනි අනජ්ඣාරුළ්භවිත්තතාය සුන්දරමනස්ස යොගාවචරස්ස යං ආරම්මණුපනිජ්ඣානවසෙන ලක්ඛණුපනිජ්ඣානවසෙන ච ක්‍රියාතං. සුනික්කමො...පෙ.... අච්චුතං පදන්ති එවං ක්‍රියාන්තො ච සාධු සුබුද්ධස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ සුන්දරනික්කමො භුත්වා සුපරිසුද්ධසීලතාය සුසුක්කං, විසුද්ධසභාවතාය සබ්බස්සපි සංකිලෙසස්ස ගොවරභාවානුපගමනතො සුක්කං, නිපුණඤ්ඤාගොවරතාය නිපුණං, පරමගම්භීරතාය සුදුද්දසං, පණිතභාවෙන සෙට්ඨභාවෙන ච උත්තමං, නිව්චසභාවතාය අච්චුතං පදං තං නිබ්බානං චූසාහි අත්තපච්චක්ඛකරණෙන සම්මාපට්ඨත්ති යා සච්ඡිකරොහිති.

එවං ථෙරො අත්තානං ඔවදන්තොව උතුසජ්ජායලාභෙන සමාහිතවිත්තො විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.39.37-42) –

“කණ්ණිකාරංව ජලිතං, පුණ්ණමායෙව චන්දිමං;
ජලන්තං දීපරුක්ඛංව, අද්දසං ලොකනායකං.

“කදලිඵලං පග්ගය්හ, අදාසිං සත්ථුනො අහං;
පසන්නවිත්තො සුමනො, චන්දිත්ථාන අපක්කමිං.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං ඵලමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ක්‍රියාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා ථෙරො අත්තතො පට්ඨත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පිතිසොමනස්සජාතො “නදන්ති මොරා”තිආදිනා තායෙව ගාථා පච්චදාහාසි.
තෙනස්ස ඉදමෙව අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං අභොසිති.

වූලකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. අනුපමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

නන්දමානාගතං චිත්තානි ආයස්මතො අනුපමත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං
උපවිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං
පත්තො එකදිවසං පදුමං නාම පච්චෙකබුද්ධං පිණ්ඩාය වරන්තං රජීයං දිස්වා
පසන්තමානසො අභිකොලපුප්ඵෙහි පුපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ ඉබ්බකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා රූපසම්පත්තියා අනුපමොති ලද්ධනාමො වයස්පත්තො
උපනිස්සයසම්පන්නතාය කාමෙ පභාය පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං
කරොන්තො අරඤ්ඤෙ විහරති. තස්ස චිත්තං බහිද්ධා රූපාදිආරම්මණෙසු විධාවති.
කම්මට්ඨානං පරිචට්ටති. ථෙරො විධාවන්තං චිත්තං නිග්ගණ්හන්තො –

213.

“නන්දමානාගතං චිත්තං, සුලමාරොපමානකං;
තෙන තෙනෙව වජ්ඣ, යෙන සුලං කලිඬගරං.

214.

“තාහං චිත්තකලිං බුමි, තං බුමි චිත්තදුබ්බකං;
සත්ථා තෙ දුල්ලහො ලද්ධො, මානත්ථෙ මං නියොජ්ඣි”ති. –

ඉමාහි ද්විති ගාථාහි ඔවදි.

තත්ථ නන්දමානාගතං චිත්තානි නන්දමාන අභිනන්දමාන චිත්ත අභිනන්දමානං
ආගතං උප්පන්නං. සුලමාරොපමානකන්ති දුක්ඛුප්පත්තිට්ඨානතාය සුලසදිසත්තා
සුලං තං තං භවං කම්මකිලෙසෙහි එත්තකං කාලං ආරොපියමානං. තෙන තෙනෙව
වජ්ඣ, යෙන සුලං කලිඬගරන්ති යත්ථ යත්ථ සුලසඬ්ඛාතා භවා කලිඬගරසඬ්ඛාතා
අධිකුට්ටනකා කාමගුණා ව තෙන තෙනෙව, පාපචිත්ත, වජ්ඣ, තං තදෙව යානං
උපගව්ජ්ඣ, අත්තනො අනත්ථං න සල්ලක්ඛෙසි.

තාහං චිත්තකලිං බුමිති තං තස්මා පමත්තභාවතො චිත්තකලිං
චිත්තකාලකණ්ණිං අහං කථයාමි. පුනපි තං බුමි කථෙමි චිත්තදුබ්බකං
චිත්තසඬ්ඛාතස්ස අත්තනො බහුපකාරස්ස සන්තානස්ස අනත්ථාවහනතො
චිත්තදුබ්බිං. “චිත්තදුබ්බගා”තිපි පටන්ති. චිත්තසඬ්ඛාතඅලක්ඛිකඅප්පපුඤ්ඤාති
අත්ථො. කින්නි බුමිති වෙ? ආහ “සත්ථා තෙ දුල්ලහො ලද්ධො, මානත්ථෙ මං
නියොජ්ඣි”ති. කප්පානං අසඬ්ඛොයාමිපි නාම බුද්ධසුඤ්ඤො ලොකො හොති,
සත්ථරි උප්පන්නෙපි මනුස්සත්තසද්ධාපට්ටාභාදයො දුල්ලහා එව, ලද්ධෙසු ව තෙසු
සත්ථාපි දුල්ලහොයෙව හොති. එවං දුල්ලහො සත්ථා ඉදානි තයා ලද්ධො, තස්මිං
ලද්ධෙ සම්පතිපි අනත්ථෙ අභිතෙ ආයතිඤ්ඤි අනත්ථාවහෙ දුක්ඛාවහෙ අකුසලෙ මං

මා නියොජෙයිති. එවං ටෙරො අත්තනො චිත්තං ඔවදන්තො එව විපස්සනං
වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ටෙර 1.37.16-19) –

“පදුමො නාම සම්බුද්ධො, චිත්තකූටෙ වසී තදා;
දිස්වාන තං අහං බුද්ධං, සයම්භුං අපරාජිතං.

“අඬකොලං පුජ්ඵිතං දිස්වා, ඔච්චිත්වානහං තදා;
උපගත්ත්වාන සම්බුද්ධං, පූජයිං පදුමං ජිතං.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ඵමහිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපූජායිදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අනුපමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. වජ්ජිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සංසරං දීඝමද්ධානන්ති ආයස්මතො වජ්ජිතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො
ඉතො පඤ්චසට්ඨිමෙ කජ්ජෙ එකස්මිං පච්චන්තගාමෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං
පත්තො වනවරකො හුත්වා විවරන්තො එකදිවසං උපසන්නං නාම පච්චෙකබුද්ධං
පබ්බතගුහායං විහරන්තං අද්දස. සො තස්ස උපසමං දිස්වා පසන්නමානසො
වම්පකපුජ්ජෙන පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ කොසලරට්ඨෙ ඉබ්භකුලෙ නිබ්බත්තො
ජාතදිවසතො පට්ඨාය මාතුගාමහත්ථං ගතො රොදති. බ්‍රහ්මලොකතො කිර වචිත්වා
ඉධාගතො යස්මා මාතුගාමසම්ඵස්සං න සහති, තස්මා මාතුගාමසම්ඵස්සවජ්ජනතො
වජ්ජිතොත්ථෙව නාමං ජාතං. සො වයජ්ජන්තො සත්ථු යමකපාටිභාරියං දිස්වා
පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා තදභව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි.
තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ටෙර 1.37.27-30) –

“උපසන්නො ව සම්බුද්ධො, වසති පබ්බතන්තරෙ;
එකවම්පකමාදාය, උපගච්ඡිං නරුත්තමං.

“පසන්නචිත්තො සුමනො, පච්චෙකමුනිමුත්තමං;
උහො භත්ථෙහි පග්ගස්ස, පූජයිං අපරාජිතං.

“පඤ්චසට්ඨිමහිතො කජ්ජෙ, යං පුජ්ඵමහිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බුද්ධපූජායිදං එලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ඡලහිඤ්ඤා පන හුත්වා අත්තනො පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා
ධම්මසංවෙගෙන -

215.

“සංසරං දීඝමද්ධානං, ගතීසු පරිවත්තිසං;
අපස්සං අරියසච්චානි, අන්ධභූතො පුටුඡ්ජනො.

216.

“තස්ස මෙ අප්පමත්තස්ස, සංසාරා විනළිකතා;
සබ්බා ගතී සමුච්ඡින්නා, නත්ථි දානි පුනඛහවො”ති. - ද්වෙ ගාථා අභාසී;

තත්ථ සංසරන්ති සංසරන්තො, තස්මිං තස්මිං භවෙ ආදානනික්ඛෙපවසෙන
අපරාපරං සන්ධාවන්තො. දීඝමද්ධානන්ති විරකාලං අනාදිමති සංසාරෙ
අපරිමාණකාලං. ගතීසුති සුකතදුක්ඛටානං කම්මානං වසෙන සුගතිදුග්ගතීසු.
පරිවත්තිසන්ති සට්ඨන්තං විය පරිබ්භමන්තො චචනුපපජ්ජනවසෙන අපරාපරං
පරිවත්තිං. තස්ස පන පරිවත්තනස්ස කාරණමාහ “අපස්සං අරියසච්චානි,
අන්ධභූතො පුටුඡ්ජනො”ති. දුක්ඛාදීනි චත්තාරි අරියසච්චානි ඤාණචක්ඛුනා
අපස්සන්තො අප්පට්ඨිඡ්ඤාන්තො, තතො එව අවිජ්ජන්ධතාය අන්ධභූතො පුටුනං
ජනනාදීහි කාරණෙහි පුටුඡ්ජනො භොන්තො ගතීසු පරිවත්තිසන්ති යොජනා,
තෙනෙවාහ භගවා -

“චතුන්නං, භික්ඛවෙ, අරියසච්චානං අනනුබොධා අප්පට්ඨෙධා එවමිදං
දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරිතං මමඤ්චෙව තුම්භාකඤ්ථා”ති (මහාව. 287;
දී. නි. 2.155; සං. නි. 5.1091; නෙත්ති. 114).

තස්ස මය්හං චුත්තනගෙන පුබ්බෙ පුටුඡ්ජනස්සෙව සතො ඉදානි සත්ථාරා
දින්නනගෙන අප්පමත්තස්ස අප්පමාදපට්ඨපත්තියා සමට්ඨිපස්සනාභාවනං මත්ථකං
පාපෙත්වා ධීතස්ස. සංසාරා විනළිකතාති සංසරන්ති සත්තා එතෙහීති “සංසාරා”ති
ලද්ධනාමා කම්මකිලෙසා අග්ගග්ගෙන සමුච්ඡින්නත්තා විගතනළා නිම්මුලා කතා.
සබ්බා ගතී සමුච්ඡින්නාති එවං කම්මකිලෙසවට්ටානං විනළිකතත්තා නිරයාදිකා
සබ්බාපි ගතියො සම්මදෙව උච්ඡින්නා විද්ධංසිතා, තතො එව නත්ථි දානි ආයතිං
පුනඛහවොති ඉදමෙව ව ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං අභොසීති.

වජ්ජිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. සන්ධිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අස්සත්ථෙ හරිතොභාසෙති ආයස්මතො සන්ධිතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උජ්ජන්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි
උපවිනන්තො ඉතො එකතිංසෙ කප්පෙ සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ එකො
ගොපාලකො අභොසී. සො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ අඤ්ඤතරං ථෙරං උපසඬකම්ත්වා

තස්ස සන්තිකෙ බුද්ධගුණපටිසංයුත්තං ධම්මං සුත්වා පසන්නාමානසො “කුභිං
 හගවා”ති පුච්ඡිත්වා පරිනිබ්බුතභාවං සුත්වා “එවං මහානුභාවා බුද්ධාපි නාම
 අනිච්චතාවසං ගච්ඡන්ති, අහො සඬ්ඛාරා අද්ධවා”ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තං
 ථෙරො බොධිපුජාය උස්සාහෙසි. සො කාලෙන කාලං බොධිරුක්ඛසමීපං ගන්ත්වා
 විපස්සනං පටිඨපෙත්වා බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තො බොධිං වන්දති. සො තෙන
 පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධජපාදෙ කොසලරට්ඨෙ
 ඉබ්බකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා සන්ධිතොති ලද්ධනාමො වයජ්ජන්තො
 අනිච්චතාපටිසංයුත්තං ධම්මකථං සුත්වා සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා විපස්සනං
 පටිඨපෙත්වා ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා නවිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. සො
 අත්තනො පුබ්බෙතිවාසං අනුස්සරන්තො සිඛිස්ස හගවතො කාලෙ බොධිවන්දනං
 බුද්ධානුස්සතිං අනිච්චසඤ්ඤාපටිලාභඤ්ච අනුස්සරිත්වා තදුපනිස්සයෙන අත්තනො
 විසෙසාධිගමං පකාසෙන්නො –

217.

“අස්සත්ථෙ හරිතොභාසෙ, සංවිරුළ්භමිති පාදපෙ;
 එකං බුද්ධගතං සඤ්ඤං, අලභිත්ථං පතිස්සතො.

218.

“එකතිංසෙ ඉතො කජ්ජෙ, යං සඤ්ඤමලභිං තදා;
 තස්සා සඤ්ඤාය වාහසා, පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො”ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ අස්සත්ථෙති අස්සත්ථට්ඨානියෙ, ය්වායං එතරහි අමභාකං හගවතො
 බොධිරුක්ඛො අස්සත්ථො, එතස්ස යානෙ තදා සිඛිස්ස හගවතො බොධිරුක්ඛො
 පුණ්ඩරිකො ධිතොති සො අස්සත්ථට්ඨානියතාය “අස්සත්ථෙ”ති චුත්තං. සත්තානං
 අස්සාසජනනතො වා. අපරෙ පන “අස්සත්ථරුක්ඛමුලෙ නිසීදිත්වා තදා
 බුද්ධානුස්සතියා භාවිතත්තා ථෙරො ‘අස්සත්ථෙ’ති අවොවා”ති වදන්ති.
 හරිතොභාසෙති හරිතෙහි සාරමණිවණ්ණෙහි ඔභාසමානෙ. සංවිරුළ්භමිති සුට්ඨු
 විරුළ්භෙ සුජ්ජතිට්ඨිතෙ, සුසනනිච්ඡතපත්තපලාසපල්ලවෙහි විරුළ්භසඤ්ජන්තෙහි ව
 වදන්ති. පාදපෙති රුක්ඛෙ. එකං බුද්ධගතං සඤ්ඤං, අලභිත්ථං පතිස්සතොති
 බුද්ධාරම්මණං ආරම්මණස්ස එකජාතියත්තා එකං “ඉතිපි සො
 හගවා”ති ආදිනායජ්ජවත්තං බුද්ධානුස්සතිසහගතං සඤ්ඤං බුද්ධගුණානං
 පතිපතිසරණතො පතිස්සතො හුත්වා අලභිං.

කදා පන සා සඤ්ඤා ලද්ධා, කීවතාය සිද්ධාති ආහ “එකතිංසෙ ඉතො
 කජ්ජෙ”ති ආදි. ඉතො හද්දකජ්ජතො උද්ධං ආරොහනවසෙන එකතිංසෙ කජ්ජෙ.
 යං සඤ්ඤන්ති යං බුද්ධානුස්සතිසහගතං සඤ්ඤං, යං වා බුද්ධානං අනිච්චතං දිස්වා
 තදනුසාරෙන සබ්බාසඬ්ඛාරෙසු තදා අනිච්චසඤ්ඤං අලභිං. තස්සා සඤ්ඤාය
 වාහසාති තස්සා යථාචුත්තාය සඤ්ඤාය කාරණභාවෙන තං උපනිස්සයං කත්වා.

පත්තො මෙ ආසවක්ඛයොති ඉදානි මයා ආසවානං බයො නිරොධො අධිගතොති
ඉමායෙව ච ඉමස්ස ථෙරස්ස අපදානගාථාපි. යථාහ (අප. ථෙර 1.22.27-30) –

“අස්සත්ථෙ හරිතොභාසෙ...පෙ.... පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො.

“ඉතො තෙරසකප්පමිහි, ධනිට්ඨො නාම ඛත්තියො;

සත්තරතනසම්පත්තො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා ක්කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” ත්ති.

සන්ධිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චමචග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච දුක්ඛපාතවණ්ණනා.

3. තික්ඛනිපාතො

1. අධිගණිකභාරද්වාජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

තික්ඛනිපාතෙ අයොනි සුද්ධිමත්ථෙසන්ති ආයස්මතො
අධිගණිකභාරද්වාජත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු
කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ හවෙ විචට්ඨපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපවිනන්තො ඉතො
එකතිංසෙ කප්පෙ සිබ්බස්ස හගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං
පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්නාමානසො
පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගණ්හි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ හිමවන්තසම්පෙ උක්කට්ඨෙ
නාම නගරෙ විහවසම්පන්නස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා
අධිගණිකභාරද්වාජොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො විජ්ජාසිප්පෙසු නිජ්ජත්තිං ගතො
නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයනාය පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අමරං තපං වරන්තො
තත්ථ තත්ථ විචරන්තො සම්මාසම්බුද්ධං ජනපදචාරිකං වරන්තං දිස්වා
පසන්නාමානසො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා තං මිච්ඡාතපං පභාය සාසනෙ
පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව ඡළහිඤ්ඤො අභොසි.
තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.23.48-51) –

“උසහං පවරං වීරං, වෙස්සභුං විජිතාවිනං;

පසන්නවිත්තො සුමනො, බුද්ධසෙට්ඨමචන්දහං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;

දුග්ගතිං නාහිජානාමි, වන්දනාය ඉදං ඵලං.

“චතුච්ඡතිකප්පමිහි, වික්ඛානන්දනාමකො;

සත්තරතනසම්පත්තො, චක්කවත්ති මහබ්බලො.

“කිලෙසා කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

ජලහිඤ්ඤා පන හුත්වා විමුත්තිසුබ්බෙන විහරන්තො ඤාතීනං අනුකම්පාය අත්තනො ජාතිභූමිං ගන්ත්වා බහු ඤාතකෙ සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාපෙන්වා තතො නිවත්තිත්වා කුරුරට්ඨෙ කුණ්ඩියස්ස නාම නිගමස්ස අවිදුරෙ අරඤ්ඤෙ වසන්තො කෙනවිදෙව කරණීයෙන උග්ගාරාමං ගතො උත්තරාපට්තො ආගතෙහි සන්දිට්ඨෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි සමාගතො තෙහි, “භො භාරද්වාජ, කිං දිස්වා බ්‍රාහ්මණානං සමයං පභාය ඉමං සමයං ගණ්හී” ති පුච්ඡිතො තෙසං ඉතො බුද්ධසාසනතො බහිද්ධා සුද්ධි නත්ථිති දස්සෙන්තො –

219.

“අයොනි සුද්ධිමත්ථෙසං, අග්ගිං පරිවරිං වනෙ;
සුද්ධිමග්ගං අජානන්තො, අකාසිං අමරං තප” න්ති. – පට්ඨං ගාථමාහ;

තත්ථ අයොනීති අයොනියො අනුපායෙන. සුද්ධිත්ති සංසාරසුද්ධිං භවතිස්සරණං. අන්තෙසන්ති ගවෙසන්තො. අග්ගිං පරිවරිං වනෙති “අයං සුද්ධිමග්ගො” ති අධිප්පායෙන අරඤ්ඤායතනෙ අග්ගිහුතසාලායං අග්ගාගාරං කත්වා ආහුතිං පග්ගණ්හන්තො අග්ගිදෙවං පරිවරිං වෙදෙ චුත්තවිධිනා පුපෙසිං. සුද්ධිමග්ගං අජානන්තො, අකාසිං අමරං තපන්ති සුද්ධියා නිබ්බානස්ස මග්ගං අජානන්තො අග්ගිපරිවරණං විය පඤ්චතපතප්පනාදිඅත්තකිලමානුයොගං “සුද්ධිමග්ගො” ති මඤ්ඤාය අකාසිං අවරිං පටිපජ්ජිං.

ඵචං ටෙරො අස්සමතො අස්සමං ගච්ඡන්තො විය වෙදෙ චුත්තවිධිනා අග්ගිපරිවරණාදිනා අනුට්ඨාය සුද්ධියා අප්පත්තභාවෙන බහිද්ධා සුද්ධියා අභාවං දස්සෙන්වා ඉදානි ඉමස්මිංයෙව සාසනෙ සුද්ධි ව මයා අධිගතාති දස්සෙන්තො –

220.

“තං සුබ්බෙන සුබ්බං ලද්ධං, පස්ස ධම්මසුධම්මතං;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති. – දුතියගාථමාහ;

තත්ථ තන්ති යස්සත්ථාය සුද්ධිං අන්තෙසන්තො තස්ස මග්ගං අජානන්තො අග්ගිං පරිවරිං අමරං තපං අවරිං, තං නිබ්බානසුබ්බං සුබ්බෙන සමට්ඨිපස්සනාය සුබ්බාය පටිපදාය අත්තකිලමානුයොගං අනුපගම්ම මයා ලද්ධං පත්තං අධිගතං. පස්ස ධම්මසුධම්මතන්ති සත්ථු සාසනධම්මස්ස සුධම්මතං අවිපරිතනියානිකධම්මසභාවං පස්ස ජානාහීති ධම්මාලපනවසෙන වදති, අත්තානං වා ආලපති. තස්ස ලද්ධභාවං පන දස්සෙන්තො –

“තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති. –

ආහ, තං චුත්තත්ථමෙව. ඵචං සුද්ධියා අධිගතත්තා “ඉතො පට්ඨායාහං පරමත්ථතො බ්‍රාහ්මණො” ති දස්සෙන්තො –

221.

“බ්‍රහ්මබන්ධු පුරෙ ආසිං, ඉදානි බොම්හි බ්‍රාහ්මණො;
තෙවිජ්ජො න්හාතකොවම්හි, සොත්තියො වම්හි වෙදගු” ති. — තතියං
ගාථමාහ;

තස්සත්ථො — ඉතො පුබ්බෙ ජාතිමත්තෙන බ්‍රාහ්මණභාවතො බ්‍රාහ්මණානං
සමඤ්ඤාය බ්‍රහ්මබන්ධු නාම ආසිං. බාහිතපාපත්තා පන ඉදානි බො
අරහත්තාධිගමෙන පරමත්ථතො බ්‍රාහ්මණො ව අම්හි. ඉතො පුබ්බෙ
භවසඤ්ඤායකරානං තිස්සන්තං වෙදසඬ්ඛාතානං විජ්ජානං අජ්ඣායනෙන
සමඤ්ඤාමත්තෙන තෙවිජ්ජො නාම හුත්වා ඉදානි භවක්ඛයකරාය විජ්ජාය වසෙන
තිස්සන්තං විජ්ජානං අධිගතත්තා පරමත්ථතො තෙවිජ්ජො ව අම්හි. තථා ඉතො
පුබ්බෙ භවස්සාදගධිතාය න්හාතකවනනිජ්ජත්තියා සමඤ්ඤාමත්තෙන න්හාතකො
නාම හුත්වා ඉදානි අට්ඨඬ්ඛිකමග්ගජලෙන සුවික්ඛාලිතකිලෙසමලතාය
පරමත්ථතො න්හාතකො වම්හි. ඉතො පුබ්බෙ අවිමුත්තභවස්සාදමත්තජ්ඣානෙන
වොහාරමත්තතො සොත්තියො නාම හුත්වා ඉදානි
සුවිමුත්තභවස්සාදධම්මජ්ඣානෙන පරමත්ථතො සොත්තියො වම්හි. ඉතො පුබ්බෙ
අජ්ජට්ඨිස්සට්ඨපාපධම්මානං වෙදානං ගතමත්තෙන වෙදගු නාම හුත්වා ඉදානි
වෙදසඬ්ඛාතෙන මග්ගඤ්ඤාණෙන සංසාරමහොසස්ස වෙදස්ස චතුස්චවිස්ස ව පාරං
ගතත්තා අධිගතත්තා ඤාතත්තා පරමත්ථතො වෙදගු ජානොති. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණා
සාසනෙ උළාරං පසාදං පවෙදෙසුං.

අධිගණිකභාරද්වාජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. පච්චයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පඤ්චාභාහං පබ්බජිතොති ආයස්මතො පච්චයත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචින්නො
ඉතො එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා
විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං විනතාය නාම නදියා තීරෙ ගච්ඡන්තං දිස්වා
පසන්නමානසො මනුඤ්ඤදස්සනානි මහන්තානි උදුම්බරඵලානි ඔව්තිත්වා
උපනාමෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මි.
හද්දකප්පෙ කස්සපෙ භගවති ලොකෙ උජ්ජජ්ජිත්වා පවත්තවරධම්මවක්කෙ
වෙනෙයාජනානුග්ගහං කරොන්තෙ තස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනං
පට්ඨපෙත්වා භාවනමනුයුඤ්ජන්තො එකදිවසං සංසාරදුක්ඛං වින්තෙත්වා

අතිවිය සඤ්ජාතසංවෙගො විහාරෙ නිසින්නො “අරහත්තං අජ්ජත්වා ඉතො න
නික්ඛමිස්සාමි” ති චිත්තං අධිට්ඨාය වායමන්තො ඤාණස්ස අපරිපක්කත්තා
විපස්සනං උස්සුක්කාපෙතුං නාසක්ඛි. සො කාලඬ්ඛිකත්වා දෙවමනුස්සෙසු
සංසරන්තො ඉමස්මි. බුද්ධුජ්ජාදෙ රොහිතනගරෙ බත්තියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා
පච්චයොති ලද්ධනාමො වයජ්ජත්තො පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො එකදිවසං
මහාරාජබලිං කාතුං ආරභි. තත්ථ මහාජනො සන්නිපති. තස්මිං සමාගමෙ තස්ස

පසාදඤ්ජනනත්ථං සත්ථා මහාජනස්ස පෙක්ඛන්තස්සෙව ආකාසෙ වෙස්සවණෙන
 නිමිමිනෙ රතනමයකුටාගාරෙ රතනමයසීභාසනෙ නිසිදිත්වා ධම්මං දෙසෙසි.
 මහතො ජනකායස්ස ධම්මාභිසමයො අහොසි. තං ධම්මං සුත්වා පච්චයරාජාපි රජ්ජං
 පහාය පුරිමහෙතුසඤ්චොදිතො පබ්බජී. සො යථා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ
 පටිඤ්ඤං අකාසි, එවං පටිඤ්ඤං කත්වා විහාරං පවිසිත්වා විපස්සනං වඩ්ඤන්තො
 ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා තාවදෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ
 (අප. ථෙර 1.39.15-20) –

“විනතානදියා තීරෙ, විහාසි පුරිසුත්තමො;
 අද්දසං චිරජං බුද්ධං, එකග්ගං සුසමාහිතං.

“තස්මිං පසන්නමානසො, කිලෙසමලධොවනෙ;
 උදුම්බරඵලං ගය්හ, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.

“එකනචුතිතො කජ්ජෙ, යං ඵලමදදිං තදා;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“ඉමමිහි හද්දකෙ කජ්ජෙ, සංවිග්ගමානමානසො;
 කස්සපස්ස භගවතො, සාසනෙ පබ්බජිං අහං.

“තථා පබ්බජිතො සත්තො, භාවනං අනුයුඤ්ජිසං;
 න විහාරා නික්ඛමිස්සං, ඉති කත්වාන මානසං.

“උත්තමත්ථං අසම්පත්තො, න ච පත්තොමිහි තාවදෙ;
 ඉදානි පන ඤාණස්ස, පරිපාකෙන නිබ්බුතො;

පත්තොමිහි අවලං යානං, ඵුසිත්වා අච්චුතං පදං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.
 අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං
 බ්‍යාකරොන්තො –

222.

“පඤ්චාභාහං පබ්බජිතො, සෙඛො අජ්ජත්තමානසො;
 විහාරං මෙ පටිට්ඨස්ස, චෙතසො පණ්ඩි අහු.

223.

“නාසිස්සං න පිට්ඨසාමි, විහාරතො න නික්ඛමෙ;
 නපි පස්සං නිපාතෙස්සං, තණ්හාසල්ලෙ අනුභතෙ.

224.

“තස්ස මෙවං විහරතො, පස්ස වීරියපරක්කමං;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති. —

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ පඤ්චාභාහං පබ්බජිතොති පඤ්චාහො අහං, පබ්බජිතො හුත්වා
පඤ්චාහො, පබ්බජිතදිවසතො පඤ්චමො අහො නිට්ඨිතොති අත්ථො. සෙබො
අප්පත්තමානසොති අධිසීලසික්ඛාදීනං සික්ඛනතො සෙබො. අනවසෙසතො මානං
සියති සමුච්ඡින්නදිත්ති මානසො, අග්ගමග්ගො, තංතිබ්බත්තිතො මානසතො ආගතං
මානසං, අරහත්තං, තං, සො වා අප්පත්තො එතෙනාති අප්පත්තමානසො. විහාරං
මෙ පට්ටිඨස්ස, චෙතසො පණ්ඩි අහුති එවං සෙබස්ස මෙ වසනකවිහාරං ඔවරකං
පට්ටිඨස්ස සතො එවරුපො ඉදානි වුවිච්චානාකාරො චෙතොපණ්ඩි අහොසි, එවං
මයා විත්තං පණ්ණිතන්ති අත්ථො.

නාසිස්සන්තිආදිනා විත්තපණ්ඩිං දස්සෙති. තත්ථ නාසිස්සන්ති යංකිඤ්චි
භොජනං න භුඤ්ජිස්සං න භුඤ්ජිස්සාමි තණ්හාසල්ලෙ මම හදයගතෙ අනුභූතෙ
අනුද්ධතෙති එවං සබ්බපදෙසු යොජෙතබ්බං. න පිට්ඨස්සාමිති යංකිඤ්චි පාතබ්බං න
පිට්ඨස්සාමි. විහාරතො න නික්ඛමෙති ඉමස්මා ඉදානි මයා නිසින්තගබ්භතො න
නික්ඛමෙය්‍යං. නපි පස්සං නිපාතෙස්සන්ති මම සරීරස්ස ද්විසු පස්සෙසු එකමිපි
පස්සං කායකිලමථවිනොදනත්ථං න නිපාතෙස්සං, එකපස්සෙනපි න
නිපජ්ජිස්සාමිති අත්ථො.

තස්ස මෙවං විහරතොති තස්ස මෙ එවං විත්තං පණ්ඩාය දළ්භවීරියාධිට්ඨානං
කත්වා විපස්සනානුයොගවසෙන විහරතො. පස්ස වීරියපරක්කමන්ති විධිනා
ඊරයිතබ්බතො “වීරියං” පරං යානං අක්කමනතො “පරක්කමො”ති ව ලද්ධනාමං
උස්සොළ්භිභුතං වායාමං පස්ස ජානාහි. යස්ස පනානුභාවෙන මයා තිස්සො විජ්ජා
අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනන්ති වුත්තත්ථමෙව.

පච්චයත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. බාකුලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යො පුබ්බෙ කරණියානීති ආයස්මතො බාකුලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයමිපි කිර අතීතෙ ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකස්ස අසඬ්ඛොය්‍යස්ස මත්ථකෙ
අනොමදස්සිස්ස හගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව බ්‍රාහ්මණකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තයො චෙදෙ උග්ගහෙත්වා තත්ථ සාරං අපස්සන්තො
“සම්පරායිකත්ථං ගචෙසිස්සාමි”ති ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා පබ්බතපාදෙ
විහරන්තො පඤ්චාහිඤ්ඤාඅට්ඨසමාපත්තිලාභී හුත්වා විහරන්තො බුද්ධුප්පාදං
සුත්වා සත්ථු සත්තිකං ගත්ත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු පතිට්ඨිතො සත්ථු
උදරාබාධෙ උප්පත්තෙ අරඤ්ඤතො හෙසජ්ජානි ආහරිත්වා තං වූපසමෙත්වා තත්ථ
පුඤ්ඤං ආරොග්‍යත්ථාය පරිණාමෙත්වා තතො වුතො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා

එකං අසඬිබ්බොය්‍යං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො පදුමුත්තරබුද්ධකාලෙ
 භංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බන්තො සත්ථාරං එකං භික්ඛුං අප්පාබාධානං
 අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා සයං තං යානන්තරං ආකඬ්ඛන්තො පණ්ඩානං
 කත්වා යාවජීවං කුසලං උපවිනිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තො විපස්සිස්ස භගවතො
 නිබ්බන්තිතො පුරෙතරමෙව බන්ධුමතීනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තො
 පුරිමනයෙනෙව ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤාලාභී හුත්වා පබ්බතපාදෙ
 වසන්තො බුද්ධුප්පාදං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා සරණෙසු
 පතිට්ඨිතො භික්ඛුනං තිණපුප්ඵකරොගෙ උප්පන්නෙ තං වූපසමෙත්වා තත්ථ
 යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්තිත්වා එකනවුතිකප්පෙ
 දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ බාරාණසියං කුලගෙහෙ
 නිබ්බන්තිත්වා සරාවාසං වසන්තො එකං ජිණ්ණං විනස්සමානං මහාවිහාරං දිස්වා
 තත්ථ උපොසථාගාරාදිකං සබ්බං ආවසථං කාරෙත්වා තත්ථ භික්ඛුසඬ්ඨස්ස සබ්බං
 හෙසජ්ජං පටියාදෙන්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු
 සංසරන්තො අම්භාකං භගවතො උප්පත්තිතො පුරෙතරමෙව කොසම්බියං
 සෙට්ඨිගෙහෙ නිබ්බන්ති. සො අරොගභාවාය මහායමුත්තාය න්භාපියමානො ධාතියා
 හත්ථතො මච්ඡෙන ගිලිතො මච්ඡෙ කෙවට්ඨහත්ථගතෙ බාරාණසිසෙට්ඨිහරියාය
 වික්කිණිත්වා ගහිතෙ ථාලියමානෙපි පුඤ්ඤබලෙන අරොගොයෙව හුත්වා තාය
 පුත්තොති ගහෙත්වා පොසියමානො තං පවත්තිං සුත්වා ජනකෙහි මාතාපිතුහි “අයං
 අම්භාකං පුත්තො, දෙථ නො පුත්ත” ත්ති අනුයොගෙ කතෙ රඤ්ඤා “උභයෙසම්පි
 සාධාරණො භොතු” ති ද්විත්තං කුලානං දායාදභාවෙන විනිවිජයං කත්වා යපිතත්තා
 බාකුලොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො හුත්වා මහතිං සම්පත්තිං අනුභවන්තො
 ආසිතිකො හුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා
 සත්තාහමෙව පුට්ඨජ්ජනො අහොසි, අට්ඨමෙ අරුණෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං
 පාපුණි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.40.386-411) –

“භිමවන්තස්සාවිදුරෙ, සොභිතො නාම පබ්බතො;
 අස්සමො සුකතො මය්හං, සකසිස්සෙහි මාපිතො.

“මණ්ඩපා ව බහු තත්ථ, පුප්ඵිතා සිත්ථුචාරකා;
 කපිත්ථා ව බහු තත්ථ, පුප්ඵිතා ජීවජීවකා.

“නිග්ගුණ්ඩියො බහු තත්ථ, බදරාමලකානි ව;
 ථාරුසකා අලාබු ව, පුණ්ඩරිකා ව පුප්ඵිතා.

“ආලකා බෙලුවා තත්ථ, කදලී මාතුලුඬ්ඨගකා;
 මහානාමා බහු තත්ථ, අජ්ජුතා ව පියඬ්ඨගකා.

“කොසම්බා සලලා නිම්බා, නිග්‍රොධා ව කපිත්ථනා;
 ඵදිසො අස්සමො මය්හං, සසිස්සොහං තහිං වසිං.

“අනොමදස්සි භගවා, සයම්භු ලොකනායකො;

ගවෙසං පටිසල්ලානං, මමස්සමමුපාගමි.

“උපෙනමහි මහාවීරෙ, අනොමදස්සිමභායසෙ;
බණෙන ලොකනාථස්ස, වාතාබාධො සමුට්ඨහි.

“විවරන්තො අරඤ්ඤමහි, අද්දසං ලොකනායකං;
උපගන්ත්වාන සම්බුද්ධං, චක්ඛුමන්තං මභායසං.

“ඉරියඤ්චාපි දිස්වාන, උපලක්ඛෙසහං තදා;
අසංසයඤ්චි බුද්ධස්ස, බ්‍යාධි නො උදපජ්ජථ.

“බ්‍රිජ්ජං අස්සමමාගඤ්ජිං, මම සිස්සාන සන්තිකෙ;
හෙසජ්ජං කත්තුකාමොහං, සිස්සෙ ආමන්තයිං තදා.

“පටිස්සුණිත්වාන මෙ වාක්‍යං, සිස්සා සබ්බෙ සගාරවා;
එකජ්ඣං සන්තිපතිංසු, සත්ථුගාරවතා මම.

“බ්‍රිජ්ජං පබ්බතමාරුය්හ, සබ්බොසධමභාසහං;
පාතියයොගං කත්වාන, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.

“පරිභුත්තෙ මහාවීරෙ, සබ්බඤ්ඤාලොකනායකෙ;
බ්‍රිජ්ජං වාතො වූපසමි, සුගතස්ස මහෙසිනො.

“පස්සද්ධං දරථං දිස්වා, අනොමදස්සි මභායසො;
සකාසනෙ නිසීදිත්වා, ඉමා ගාථා අභාසථ.

“යො මෙ පාදාසි හෙසජ්ජං, බ්‍යාධිඤ්ච සමයි මම;
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණාථ මම භාසතො.

“කජ්ජසතසහස්සානි, දෙවලොකෙ රමිස්සති;
වාදිතෙ තූරියෙ තත්ථ, මොදිස්සති සදා අයං.

“මනුස්සලොකමාගන්ත්වා, සුක්කමුලෙන වොදිතො;
සහස්සක්ඛත්තුං රාජා ව, චක්කවත්ති භවිස්සති.

“පඤ්චපඤ්ඤාසකජ්ජමහි, අනොමො නාම ඛත්තියො;
වාතුරන්තො විජිතාවි, ජම්බුමණ්ඩස්ස ඉස්සරො.

“සත්තරතනසම්පන්නො, චක්කවත්ති මහබ්බලො;
තාවතිංසෙපි බොහෙත්වා, ඉස්සරං කාරයිස්සති.

“දෙවභූතො මනුස්සො වා, අජ්ජාබාධො භවිස්සති;

පරිග්‍රහං විවජ්ජේත්වා, බ්‍යාධිං ලොකෙ තරිස්සති.

“අපරිමෙය්‍ය ඉතො කජ්ජෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, නිබ්බායිස්සතිනාසවො.

“කිලෙසෙ ඤාපයිත්වාන, තණ්හාසොතං තරිස්සති;
බාකුලො නාම නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

“ඉදං සබ්බං අභිඤ්ඤාය, ගොතමො සක්‍යපුඤ්ඤවො;
භික්ඛුසඤ්ඤා නිසීදිත්වා, එතදග්ගෙ යපෙස්සති.

“අනොමදස්සි භගවා, සයම්භු ලොකනායකො;
විවෙකානුවිලොකෙත්තො, මමස්සමමුපාගමි.

“උපාගතං මහාචීරං, සබ්බඤ්ඤං ලොකනායකං;
සබ්බොසධෙන තජ්ජෙසිං, පසන්තො සෙහි පාණ්හි.

“තස්ස මෙ සුකතං කම්මං, සුබ්බෙත්තෙ ඛිජ්ජම්පදා;
බෙපෙතුං නෙව සක්කොමි, තදා හි සුකතං මම.

“ලාභා මම සුලද්ධං මෙ, යොහං අද්දක්ඛි නායකං;
තෙන කම්මාවසෙසෙන, පත්තොමිහි අවලං පදං.

“සබ්බමෙතං අභිඤ්ඤාය, ගොතමො සක්‍යපුඤ්ඤවො;
භික්ඛුසඤ්ඤා නිසීදිත්වා, එතදග්ගෙ යපෙසි මං.

“අපරිමෙය්‍ය ඉතො කජ්ජෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, හෙසජ්ජස්ස ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්‍හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා එකදිවසං සත්ථාරා අත්තනො සාවකෙ පටිපාටියා
යානන්තරෙ යපෙන්තෙන අජ්ජාබාධානං අග්ගට්ඨානෙ යපිතො සො
පරිනිබ්බානසමයෙ සඤ්ඤාමජ්ඣෙ භික්ඛුනං ඔවාදමුබ්බෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොත්තො —

225.

“යො පුබ්බෙ කරණියානි, පච්ඡා සො කාතුම්චිති;
සුබ්බා සො ධංසතෙ යානා, පච්ඡා ච මනුෂ්පති.

226.

“යඤ්භි කයිරා තඤ්භි වදෙ, යං න කයිරා න තං වදෙ;
අකරොන්තං භාසමානං, පරිජානන්ති පණ්ඩිතා.

227.

“සුසුඛං වත නිබ්බානං, සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතං;
අසොකං චිරජං බෙමං, යත්ථ දුක්ඛං නිරුජ්ඣති” ති. — ගාථාත්තයමහාසී;

තත්ථ යො පුබ්බෙ කරණියානි, පච්ඡා සො කාතුමිච්ඡතීති යො පුග්ගලො පුබ්බෙ පුරෙතරං ජරාරොගාදීහි අනභිභූතකාලෙයෙව කාතබ්බානි අත්තනො භිතසුඛාවහානි කම්මානි පමාදවසෙන අකත්වා පච්ඡා සො කාතබ්බකාලං අතික්කමිත්වා කාතුං ඉච්ඡති. සොති ව නිපාතමත්තං. තදා පන ජරාරොගාදීහි අභිභූතත්තා කාතුං න සක්කොති, අසක්කොන්තො ව සුඛා සො ධංසනෙ යානා, පච්ඡා ව මනුෂ්පපතීති සො පුග්ගලො සුඛා යානා සග්ගතො නිබ්බානතො ව තදුපායස්ස අනුප්පාදිතත්තා පරිභායන්තො “අකතං මෙ කලායාණ” න්තිආදිනා (ම. නි. 3.248; නෙත්ති. 120) පච්ඡා ව අනුෂ්ඨෙතීති විජ්ජාපටිසාරං ආපජ්ජති. ම-කාරො පදසන්ධිකරො. අහං පන කරණියං කත්වා එව තුමහෙ එවං වදාමිති දස්සෙන්නො “යඤ්භි කයිරා” ති දුතියං ගාථමාහ.

තත්ථ පරිජානන්ති “එත්තකො අය” න්ති පරිච්ඡිජ්ජ ජානන්ති න බහුං මඤ්ඤන්තීති අත්ථො. සම්මාපටිපත්තිවසෙන හි යථාවාදී තථාකාරී එව සොහති, න තනො අඤ්ඤා. කරණියපරියායෙන සාධාරණතො චුත්තමත්ථං ඉදානි සරූපතො දස්සෙතුං “සුසුඛං වතා” තිආදිනා තතියං ගාථමාහ. තස්සත්ථො — සම්මා සාමං සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධෙන භගවතා දෙසිතං සබ්බසො සොකහෙතුං අභාවතො අසොකං විගතරාගාදිරජත්තා චිරජං චතුහි යොගෙහි අනුපද්දිතත්තා බෙමං නිබ්බානං සුට්ඨු සුඛං වත, කස්මා? යත්ථ යස්මිං නිබ්බානෙ සකලං වට්ටදුක්ඛං නිරුජ්ඣති අවිචන්තමෙව වූපසමතීති.

බාකුලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ධනියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සුබඤ්ඤෙ ජීවිතුං ඉච්ඡෙති ආයස්මතො ධනියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපවිනන්තො සිබ්බස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො නළමාලාය පූජං අකාසී. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ කුම්භකාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ධනියොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො කුම්භකාරකම්මෙන ජීවති. තෙන ව සමයෙන සත්ථා ධනියස්ස කුම්භකාරස්ස සාලායං නිසීදිත්වා පුක්කුසාතිස්ස කුලපුත්තස්ස ඡධාකුච්ඡිගසුත්තං (ම. නි. 3.342 ආදයො) දෙසෙසී. සො තං සුත්වා කතකිච්චො අහොසී. ධනියො තස්ස පරිනිබ්බුතභාවං සුත්වා “නිය්‍යානිකං වත බුද්ධසාසනං, යත්ථ

එකරත්තිපරිවයෙනාපි වට්ටදුක්ඛතො මුඤ්චිතුං සක්කා’’ති පටිලද්ධසද්ධො
පබ්බජිත්වා කුටිමණ්ඩනානුයුත්තො විහරන්තො කුටිකරණං පටිච්ච භගවතා
ගරහිතො සඬ්ඝිකෙ සෙනාසනෙ වසන්තො විපස්සනං වඩ්ඤ්ඤත්වා අරහත්තං පාපුණි.
තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.48.1-7) –

“සුවණ්ණවණ්ණං සම්බුද්ධං, ආභුතීනං පටිග්ගහං;
විපිනග්ගෙන ගච්ඡන්තං, අද්දසං ලොකනායකං.

“නළමාලං ගහෙත්වාන, නික්ඛමන්තො ච තාවදෙ;
තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, ඔසතිණ්ණමනාසවං.

“පසන්නචිත්තො සුමනො, නළමාලමපුප්පයිං;
දක්ඛිණෙය්‍යං මහාවීරං, සබ්බලොකානුකම්පකං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං මාලමභිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්‍හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා යෙ හික්ඛු ධුතඬ්ගසමාධානෙන අත්තානං උක්කංසෙත්වා
සඬ්ඝහත්තාදිං සාදියන්තෙ අඤ්ඤෙ හික්ඛු අවජානන්ති, තෙසං ඔවාදදානමුඛෙන
අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තො –

228.

“සුඛඤ්ඤෙ ජීවිතුං ඉච්ඡෙ, සාමඤ්ඤස්මිං අපෙක්ඛවා;
සඬ්ඝිකං නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය, වීචරං පානභොජනං.

229.

සුඛඤ්ඤෙ ජීවිතුං ඉච්ඡෙ, සාමඤ්ඤස්මිං අපෙක්ඛවා;
අහි මුසිකසොඛිභංව, සෙවෙථ සයනාසනං.

230.

සුඛඤ්ඤෙ ජීවිතුං ඉච්ඡෙ, සාමඤ්ඤස්මිං අපෙක්ඛවා;
ඉතරීතරෙන තුස්සෙය්‍ය, එකධම්මඤ්ඤෙ භාවයෙ’’ති. – තිස්සො ගාථා අභාසි;

තත්ථ සුඛඤ්ඤෙ ජීවිතුං ඉච්ඡෙ, සාමඤ්ඤස්මිං අපෙක්ඛවාති සාමඤ්ඤස්මිං
සමණභාවෙ අපෙක්ඛවා සික්ඛාය තිබ්බගාරවො හුත්වා සුඛං ජීවිතුං ඉච්ඡෙය්‍ය වෙ,
අනෙසනං පභාය සාමඤ්ඤසුඛෙන සවෙ ජීවිතුකාමොති අත්ථො. සඬ්ඝිකං
නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය, වීචරං පානභොජනන්ති සඬ්ඝතො ආහතං වීචරං ආහාරං න
අවමඤ්ඤෙය්‍ය, සඬ්ඝස්ස උප්පජ්ජනකලාහො නාම පරිසුද්ධුප්පාදො භොතීති තං
පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආජීවපාරිසුද්ධිසම්භවෙන සාමඤ්ඤසුඛං භත්ථගතමෙවාති
අධිප්පායො. අහි මුසිකසොඛිභංවාති අහි විය මුසිකාය ඛතඛිලං සෙවෙථ සෙවෙය්‍ය

සෙනාසනං. යථා නාම සප්පො සයමත්තනො ආසයං අකත්වා මුසිකාය අඤ්ඤෙන
වා කතෙ ආසයෙ වසිත්වා යෙන කාමං පක්කමති, එවමෙවං භික්ඛු සයං
සෙනාසනකරණං සංකිලෙසං අනාපජ්ජිත්වා යත්ථ කත්ථවි වසිත්වා පක්කමෙය්‍යාති
අත්ථො.

ඉදානි චුත්තෙ අචුත්තෙ ව පච්චයෙ යථාලාභසන්තොසෙනෙව සාමඤ්ඤසුඛං
හොති, න අඤ්ඤථාති දස්සෙන්තො ආහ “ඉතරිතරෙන තුස්සෙය්‍යා”ති, යෙන
කෙනවි භීනෙන වා පණිනෙන වා යථාලද්ධෙන පච්චයෙන සන්තොසං
ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. එකධම්මන්ති අප්පමාදභාවං, තඤ්භි අනුයුඤ්ජන්තස්ස
අනවජ්ජං සබ්බං ලොකියසුඛං ලොකුත්තරසුඛඤ්ච භත්ථගතමෙව හොති. තෙනාහ
භගවා – “අප්පමත්තො හි ක්‍ඛායන්තො, පප්පොති විපුලං සුඛං”න්ති (ම. නි. 2.352;
ධ. ප. 27).

ධනියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මාතඨගපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අතිසීතන්ති ආයස්මතො මාතඨගපුත්තත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර
පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භිමවන්තස්මිපෙ මහතො ජාතස්සරස්ස හෙට්ඨා
මහති නාගභවනෙ මහානුභාවො නාගරාජා හුත්වා නිබ්බන්තො එකදිවසං
නාගභවනතො නික්ඛමිත්වා විවරන්තො සත්ථාරං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා
පසන්තමානසො අත්තතො සීසමණිනා පූජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ මාතඨගස්ස නාම
කුටුම්භිකස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්තො මාතඨගපුත්තොත්ථෙව පඤ්ඤායිත්ථ.
සො විඤ්ඤුතං පත්තො අලසජාතිකො හුත්වා කිඤ්චි කම්මං අකරොන්තො
ඤාතකෙහි අඤ්ඤෙහි ව ගරහිතො “සුඛජීවිතො ඉමෙ සමණා සකාපුත්තියා”ති
සුඛජීවිතං ආකඨිඛන්තො භික්ඛුහි කතපරිවයො හුත්වා සත්ථාරං උපසඨිකමිත්වා
ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා අඤ්ඤෙ භික්ඛු ඉද්ධිමන්තෙ දිස්වා
ඉද්ධිබලං පත්ථෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා භාවනං
අනුයුඤ්ජන්තො ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.48.8-
29) –

“පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මාන පාරගු;
විවෙකකාමො සම්බුද්ධො, ගච්ඡතෙ අනිලඤ්ජසෙ.

“අවිදුරෙ භිමවන්තස්ස, මහාජාතස්සරො අහු;
තත්ථ මෙ භවනං ආසි, පුඤ්ඤකම්මෙන සංයුතං.

“භවනා අභිනික්ඛමිම, අද්දසං ලොකනායකං;
ඉන්දිවරංව ජලිතං, ආදිත්තංව හුතාසනං.

“විවිනං නද්දසං පුජ්ඵං, පුජයිස්සන්ති නායකං;
සකං චිත්තං පසාදෙන්වා, අවන්දිං සත්ථුනො අහං.

“මම සීසෙ මණිං ගය්හ, පුජයිං ලොකනායකං;
ඉමාය මණිපුජාය, විපාකො භොතු භද්දකො.

“පදුමුත්තරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
අන්තලික්ඛෙ යීනො සත්ථා, ඉමං ගාථං අභාසථ.

“සො තෙ ඉජ්ඣාතු සඬකප්පො, ලහස්සු විපුලං සුඛං;
ඉමාය මණිපුජාය, අනුභොගී මහායසං.

“ඉදං චත්ථාන භගවා, ජලපුත්තමනාමකො;
අගමාසි බුද්ධසෙට්ඨො, යත්ථ චිත්තං පණ්ණිතං.

“සට්ඨිකප්පානි දෙවින්දො, දෙවරජ්ජමකාරයිං;
අනෙකසතක්ඛන්තුඤ්ච, චක්කචත්ති අභොසහං.

“පුබ්බකම්මං සරන්තස්ස, දෙවභූතස්ස මෙ සතො;
මණි නිබ්බත්තතෙ මය්හං, ආලොකකරණො මමං.

“ජළසීතිසහස්සානි, නාරියො මෙ පරිග්ගහා;
විචිත්තචත්ථාහරණා, ආමුක්කමණිකුණ්ඩලා.

“අළාරපම්භා හසුලා, සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣමා;
පරිවාරෙන්ති මං නිව්චං, මණිපුජායිදං ඵලං.

“සොණ්ණමයා මණිමයා, ලොහිතඬිකමයා තථා;
භණ්ඩා මෙ සුකතා භොන්ති, යදිච්ඡසි පිළුන්ධනා.

“කුටාගාරා ගහා රම්මා, සයනඤ්ච මහාරහං;
මම සඬකප්පමඤ්ඤාය, නිබ්බත්තන්ති යදිච්ඡකං.

“ලාභා තෙසං සුලද්ධඤ්ච, යෙ ලහන්ති උපස්සුතිං;
පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං මනුස්සානං, ඔසධං සබ්බපාණිනං.

“මය්හම්පි සුකතං කම්මං, යොහං අදක්ඛි නායකං;
විනිපාතා පමුත්තොම්හි, පත්තොම්හි අවලං පදං.

“යං යං යොනුපපජ්ජාමි, දෙවත්තං අථ මානුසං;
දිවසඤ්චෙව රත්තිඤ්ච, ආලොකො භොති මෙ සදා.

“තායෙව මණිපුජාය, අනුභොත්ථාන සම්පදා;
ඤාණාලොකො මයා දිට්ඨො, පත්තොම්හි අවලං පදං.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං මණිං අභිපුජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, මණිපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
ජලභිඤ්ඤො පන භුත්වා පුග්ගලාධිට්ඨානවසෙන කොසජ්ජං ගරහන්තො
අත්තනො ව විරියාරම්හං කිත්තෙන්තො –

231.

“අතිසීතං අතිඋණ්භං, අතිසායමිදං අභු;
ඉති විස්සට්ඨකම්මන්තෙ, ඛණා අච්චෙන්ති මාණුවෙ.

232.

“යො ව සීතඤ්ඤං උණ්භඤ්ඤං, තිණා භියෙයා න මඤ්ඤති;
කරං පුරිසකිච්චානි, සො සුඛා න විභායති.

233.

“දබ්බං කුසං පොටකිලං, උසිරං මුඤ්ජපබ්බජං;
උරසා පනුදිස්සාමි, විචෙකමනුබුහය”න්ති. – ගාථාත්තයමාහ;

තත්ථ අතිසීතන්ති හිමපාතවද්දලාදිනා අතිවිය සීතං, ඉදං අභුති ආනෙත්ථා
සම්බන්ධො. අතිඋණ්භන්ති ධම්මපරිතාපාදිනා අතිවිය උණ්භං, උභයෙනපි
උතුවසෙන කොසජ්ජවත්ථුමාහ. අතිසායන්ති දිවසස්ස පරිණතියා අතිසායං,
සායග්ගහණෙනෙව චෙන්ථ පාතොපි සඬගය්හති, තදුභයෙන කාලවසෙන
කොසජ්ජවත්ථුමාහ. ඉතීති ඉමිනා පකාරෙන. එතෙන “ඉධ, හික්ඛවෙ, හික්ඛුනා
කම්මං කත්තබ්බං හොති” තිආදිනා (අ. නි. 8.80; දී. නි. 3.334) වුත්තං
කොසජ්ජවත්ථුං සඬගණ්හාති. විස්සට්ඨකම්මන්තෙති පරිච්චත්තයොගකම්මන්තෙ.
ඛණාති බුද්ධුප්පාදාදයො බ්‍රහ්මවරියවාසස්ස ඔකාසා. අච්චෙන්තීති අතික්කමන්ති.
මාණුවෙති සත්තෙ. තිණා භියෙයා න මඤ්ඤතීති තිණතො උපරි න මඤ්ඤති, තිණං
විය මඤ්ඤති, සීතණ්භානි අභිභවිත්ථා අත්තනා කත්තබ්බං කරොති. කරන්ති
කරොන්තො. පුරිසකිච්චානීති වීරපුරිසෙන කත්තබ්බානි අත්තහිතපරහිතානි. සුඛාති
සුඛතො, නිබ්බානසුඛතොති අධිප්පායො. තතියගාථාය අත්ථො හෙට්ඨා
වුත්තොයෙව.

මාතඬගපුත්තත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. බුද්ධසාහිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යෙ විත්තකථී බහුස්සුතාති ආයස්මතො බුජ්ජසොභිතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො එකදිවසං භගවත්තං මහතා භික්ඛුසඛිසෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො දසභි ගාථාහි අභිත්ථවි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධස්පාදෙ පාටලිපුත්තනගරෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, “සොභිතො” තිස්ස නාමං අහොසි. ථොකං බුජ්ජධාතුකතාය පන බුජ්ජසොභිතොත්ථෙව පඤ්ඤායිත්ථ. සො වයප්පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ ආනන්දත්ථෙරස්ස සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා ඡළභිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.47.49-58) –

“කකුධං විලසන්නංව, දෙවදෙවං නරාසහං;
රථීයං පටිපජ්ජන්තං, කො දිස්වා න පසීදති.

“තමන්ධකාරං නාසෙත්වා, සන්නාරෙත්වා බහුං ජනං;
ඤාණාලොකෙන ජොතන්තං, කො දිස්වා න පසීදති.

“වසිසතසහස්සෙහි, නීයන්තං ලොකනායකං;
උද්ධරන්තං බහු සත්තෙ, කො දිස්වා න පසීදති.

“ආභනන්තං ධම්මහෙරිං, මද්දන්තං තිත්ථීයෙ ගණෙ;
සීහනාදං විනදන්තං, කො දිස්වා න පසීදති.

“යාවතා බ්‍රහ්මලොකතො, ආගන්ත්වාන සබ්‍රහ්මකා;
පුච්ඡන්ති නිපුණෙ පඤ්ඤෙ, කො දිස්වා න පසීදති.

“යස්සඤ්ජලිං කරිත්වාන, ආයාවන්ති සදෙවකා;
තෙන පුඤ්ඤං අනුභොන්ති, කො දිස්වා න පසීදති.

“සබ්බෙ ජනා සමාගන්ත්වා, සම්පවාරෙන්නි වක්ඛුමං;
න විකම්පති අජ්ඣාටියො, කො දිස්වා න පසීදති.

“නගරං පවිසතො යස්ස, රවන්ති හෙරියො බහු;
විනදන්ති ගජා මත්තා, කො දිස්වා න පසීදති.

“විථියා ගච්ඡතො යස්ස, සබ්බාහා ජොතතෙ සදා;
අබ්භුන්තතා සමා භොන්ති, කො දිස්වා න පසීදති.

“ඛ්‍යාහරන්තස්ස බුද්ධස්ස, වක්කවාළම්පි සුය්‍යාති;
සබ්බෙ සත්තෙ විඤ්ඤාපෙති, කො දිස්වා න පසීදති.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං බුද්ධමභිකිත්තයිං;

දුග්ගතිං නාභිජානාමි, කිත්තනාය ඉදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ති.

ජලභිඤ්ඤො පන හුත්වා පට්ටමහාසඬ්ඨිතිකාලෙ රාජගහෙ සත්තපණ්ණිගුහායං සන්නිපතිතෙන සඬ්ඨෙහෙ “ආයස්මත්තං ආනන්දං ආමන්තෙහි” ති ආණන්තො පට්ඨියං නිමුජ්ජිත්වා ථෙරස්ස පුරතො උට්ඨහිත්වා සඬ්ඨස්ස සාසනං ආරොචෙත්වා සයං පුරෙතරං ආකාසෙන ගන්ත්වා සත්තපණ්ණිගුහාද්වාරං සම්පාපුණි. තෙන ච සමයෙන මාරස්ස මාරකායිකානඤ්ච පටිසෙධනත්ථං දෙවසඬ්ඨෙහෙ පෙසිතා අඤ්ඤතරා දෙවතා සත්තපණ්ණිගුහාද්වාරෙ යිතා හොති, තස්සා බුජ්ජසොහිතො ථෙරො අත්තනො ආගමනං කට්ඨන්තො –

234.

“යෙ චිත්තකථී බහුස්සුතා, සමණා පාටලිපුත්තවාසිනො;
තෙසඤ්ඤතරොයමායුවා, ද්වාරෙ තිට්ඨති බුජ්ජසොහිතො” ති. – පට්ටං
ගාථමාහ;

තත්ථ චිත්තකථීති විචිත්තධම්මකථිකා, සඬ්ඨිපනං, චිත්ථාරණං ගම්භීරකරණං උත්තානීකරණං කඬ්ඛාවිනොදනං ධම්මපතිට්ඨාපනන්ති ඵ්වමාදීහි නානානායෙහි පරෙසං අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මස්ස කට්ඨනසීලාති අත්ථො. බහුස්සුතාති පරියත්තිපට්ඨෙධබාහුසච්චපාරිපුරියා බහුස්සුතා. සඬ්ඨෙහෙ සමිතපාපනාය සමණා. පාටලිපුත්තවාසිනො, තෙසඤ්ඤතරොති පාටලිපුත්තගරවාසිනාය පාටලිපුත්තවාසිනො, තෙසං අඤ්ඤතරො, අයං ආයුවා දීඝායු ආයස්මා. ද්වාරෙ තිට්ඨතිති සත්තපණ්ණිගුහාය ද්වාරෙ තිට්ඨති, සඬ්ඨස්ස අනුමතියා පටිසිතුන්ති අත්ථො. තං සුත්වා සා දෙවතා ථෙරස්ස ආගමනං සඬ්ඨස්ස නිවෙදෙන්ති –

235.

“යෙ චිත්තකථී...පෙ.... ද්වාරෙ තිට්ඨති මාලුතෙරිතො” ති. – දුතියං
ගාථමාහ;

තත්ථ මාලුතෙරිතොති ඉද්ධිචිත්තජනිතෙන වායුනා ඵරිතො, ඉද්ධිබලෙන ආගතොති අත්ථො.

ඵචං තාය දෙවතාය නිවෙදිතෙන සඬ්ඨෙහෙ කතොකාසො ථෙරො සඬ්ඨස්ස සන්නිකං ගච්ඡන්තො –

236.

“සුයුද්ධෙන සුයිට්ඨෙන, සඬ්ඨගාමච්ඡයෙන ච;
බ්‍රහ්මචරියානුච්ඡිණ්ණෙන, ඵවායං සුබමෙධති” ති. –

ඉමාය තතියගාථාය අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ සුයුද්ධෙතාති පුබ්බභාගෙ තද්ඵගච්ඡික්ඛම්භනප්පභානවසෙන කිලෙසෙහි සුට්ඨු යුජ්ඣන්තෙ. සුඨිට්ඨෙතාති අන්තරන්තරා කල්‍යාණමිත්තෙහි දිත්තසප්පායධම්මදානෙන. සඬ්භාමච්ඡයෙන වාති සමුච්ඡෙදප්පභානවසෙන සබ්බසො කිලෙසාහිසඬ්ඛාරනිම්මට්ඨනෙන ලද්ධසඬ්භාමච්ඡයෙන ව. බ්‍රහ්මවරියානුවීණ්ණෙනාති අනුවීණ්ණෙන අග්ගමග්ගබ්‍රහ්මවරියෙන. එවායං සුබ්බෙධතීති එවං චුත්තප්පකාරෙන අයං බ්‍රජ්ජසොහිතො නිබ්බානසුඛං ඵලසමාපත්තිසුඛඤ්ච එධති, අනුභවතීති අත්ථො.

බ්‍රජ්ජසොහිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. වාරණත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යොධ කොච්ඡි මනුස්සෙසුති ආයස්මතො වාරණත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති කරොන්තො ඉතො ද්වානවුතෙ කප්පෙ තිස්සස්ස භගවතො උජ්ජත්තිතො පුරෙතරමෙව බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා බ්‍රාහ්මණානං විජ්ජාසිප්පෙසු පාරගු හුත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා චතුපණ්ණාසසභස්සානං අන්තෙවාසිකානං මන්තෙ වාචෙන්තො වසති. තෙන ව සමයෙන තිස්සස්ස භගවතො බොධිසත්තභූතස්ස තුසිතා කායා චචිත්වා චරිමභවෙ මාතුකුච්ඡිං ඔක්කමනෙන මහාපට්ඨිකම්පො අහොසි. තං දිස්වා මහාජනො හීතො සංවිග්ගො නං ඉසිං උපසඬ්ඡිකම්භිත්වා පට්ඨිකම්පනකාරණං පුච්ඡි. සො “මහාබොධිසත්තො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කම්, තෙනායං පට්ඨිකම්පො, තස්මා මා භායං” ති බුද්ධුප්පාදස්ස පුබ්බනිමිත්තභාවං කථෙත්වා සමස්සාසෙසි, බුද්ධාරම්මණඤ්ච පීතිං පටිවෙදෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වාරණොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො අඤ්ඤතරස්ස ආරඤ්ඤකස්ස ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා ලද්ධප්පසාදො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොති. සො එකදිවසං බුද්ධුපට්ඨානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අභිනකුලෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං කලභං කත්වා කාලඬ්ඡකතෙ දිස්වා “ඉමෙ සත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤවිරොධෙන ජීවිතක්ඛයං පත්තා” ති සංවිග්ගමානසො හුත්වා භගවතො සන්තිකං ගතො, තස්ස භගවා චිත්තාවාරං ඤත්වා තදනුරූපමෙව ඔවාදං දෙන්තො –

237.

“යොධ කොච්ඡි මනුස්සෙසු, පරපාණාති හිංසති;
අස්මා ලොකා පරම්භා ව, උභයා ධංසතෙ නරො.

238.

“යො ව මෙත්තෙන චිත්තෙන, සබ්බපාණානුකම්පති;
බහුඤ්ඤි සො පසවති, පුඤ්ඤං තාදිසකො නරො.

239.

“සුභාසිතස්ස සික්ඛෙට්ඨ, සමණුපාසනස්ස ව;

එකාසනස්ස ව රහො, චිත්තවූපසමස්සා වා''ති. – තිස්සො ගාථා අභාසි;

තත්ථ යොධ කොච්ඡි මනුස්සෙසුති ඉධ මනුස්සෙසු යො කොච්ඡි ඛත්තියො වා
බ්‍රාහ්මණො වා චෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා.
මනුස්සග්ගහණඤ්චෙත්ථ උක්කට්ඨසත්තනිදස්සනන්ති දට්ඨබ්බං. පරපාණානි
භිංසතීති පරසත්තෙ මාරෙති විබාධති ව. අස්මා ලොකාති ඉධ ලොකතො. පරමිහාති
පරලොකතො. උභයා ධංසතෙති උභයතො ධංසති,
උභයලොකපරියාපන්නහිතසුඛතො පරිභායතීති අත්ථො. නරොති සත්තො.

එවං පරපිළාලක්ඛණං පාපධම්මං දස්සෙත්වා ඉදානි පරපිළානිවත්තිලක්ඛණං
කුසලං ධම්මං දස්සෙත්තො “යො ව මෙත්තෙනා”තිආදිනා දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ
මෙත්තෙන චිත්තෙනාති මෙත්තාසම්පයුත්තෙන චිත්තෙන අප්පනාපත්තෙන
ඉතරීතරෙන වා. සබ්බපාණානුකම්පතීති සබ්බෙ පාණෙ අත්තනො ඔරසපුත්තෙ විය
මෙත්තායති. බහුඤ්චි සො පසවති, පුඤ්ඤං තාදිසකො නරොති සො තථාරූපො
මෙත්තාචිහාරී පුග්ගලො බහුං මහත්තං අනප්පකං කුසලං පසවති පටිලහති
අධිගච්ඡති.

ඉදානි තං සසම්භාරෙ සමථවිපස්සනාධම්මෙ නියොජෙත්තො
“සුභාසිතස්සා”තිආදිනා තතියං ගාථමාහ. තත්ථ සුභාසිතස්ස සික්ඛෙට්ඨාති
අප්පිච්ඡකථාදිහෙදං සුභාසිතං පරියත්තිධම්මං සවනධාරණපරිපුච්ඡාදිවසෙන
සික්ඛෙය්‍ය. සමණුපාසනස්ස වාති සම්මතපාපානං සමණානං කල්‍යාණමිත්තානං
උපාසකානං කාලෙන කාලං උපසඬ්ඛිතවා පශ්චාත්පාසනඤ්චෙව පටිපත්තියා තෙසං
සම්පවරියඤ්ච සික්ඛෙය්‍ය. එකාසනස්ස ව රහො චිත්තවූපසමස්ස වාති එකස්ස
අසභායස්ස කායච්චෙකං අනුබුහන්තස්ස රහො කම්මට්ඨානානුයොගවසෙන ආසනං
නිසජ්ජං සික්ඛෙය්‍ය. එවං කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො භාවනඤ්ච මත්ථකං
පාපෙත්තො සමුච්ඡෙදවසෙන කිලෙසානං චිත්තස්ස වූපසමඤ්ච සික්ඛෙය්‍ය. යාහි
අධිසීලසික්ඛාදීහි කිලෙසා අච්චන්තමෙව වූපසන්නා පහීනා හොන්ති, තා
මග්ගඵලසික්ඛා සික්ඛන්තස්ස අච්චන්තමෙව චිත්තං වූපසන්නං නාම හොතීති.
ගාථාපරියොසානෙ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ
(අප. ථෙර 2.47.59-72) –

“අප්ඤ්ඤාගාහෙත්වා හිමවං, මන්තෙ වාවෙමහං තදා;
චතුපඤ්ඤාසසහස්සානි, සිස්සා මය්හං උපට්ඨහුං.

“අධිකා වෙදගු සබ්බෙ, ඡළඬිගෙ පාරමිං ගතා;
සකච්ඡ්ජාහුපත්ථද්ධා, හිමවන්තෙ වසන්ති තෙ.

“චචිත්වා තුසිතා කායා, දෙවපුත්තො මහායසො;
උජ්ජ්ජි මාතුකුච්ඡිස්මිං, සම්පජානො පතිස්සතො.

“සමබුද්ධො උපපජ්ජන්තෙ, දසසහස්සි කම්පථ;

අන්ධා වක්ඛුං අලහිංසු, උප්පජ්ජන්තමිති නායකෙ.

“සබ්බාකාරං පකම්පිත්ථ, කෙවලා වසුධා අයං;
නිග්ගොසසද්දං සුත්වාන, උබ්බිජ්ජිංසු මහාජනා.

“සබ්බෙ ජනා සමාගම්ම, ආගච්ඡං මම සන්තිකං;
වසුධායං පකම්පිත්ථ, කිං විපාකො භවිස්සති.

“අවවාසිං තදා තෙසං, මා හෙථ නත්ථි වො භයං;
විසට්ඨා හොථ සබ්බෙපි, උප්පාදොයං සුවත්ථිකො.

“අට්ඨහෙතුහි සම්ඵ්ඤ්ඤා, වසුධායං පකම්පති;
තථා නිමිත්තා දිස්සන්ති, ඔහාසො විපුලො මහා.

“අසංසයං බුද්ධසෙට්ඨො, උප්පජ්ජිස්සති වක්ඛුමා;
සඤ්ඤාපෙත්වාන ජනතං, පඤ්චසීලෙ කට්ඨෙසහං.

“සුත්වාන පඤ්චසීලානි, බුද්ධුප්පාදඤ්ච දුල්ලහං;
උබ්බෙගජානා සුමනා, තුට්ඨහට්ඨා අහංසු තෙ.

“ද්වෙනවුතෙ ඉතො කප්පෙ, යං නිමිත්තං වියාකරිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, බ්‍යාකරණස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං”න්ති.
වාරණත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. වස්සිකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

එකොපි සද්ධො මෙධාවීති ආයස්මතො වස්සිකත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො
අත්ථදස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො
එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නචිත්තො පිලක්ඛඵලානි අදාසි. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලරට්ඨෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වස්සිකොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සත්ථු
යමකපාටිහාරියං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො
ආබාධිකො අහොසි. අථ නං ඤාතකා වෙජ්ජපරිදිට්ඨොන හෙසජ්ජවධිනා
උපට්ඨහිත්වා අරොගමකංසු. සො තම්හා ආබාධා වුට්ඨිතො සංවෙගජාතො භාවනං
උස්සුක්කාපෙත්වා ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර
2.47.40-44) –

“වනන්තරෙ බුද්ධං දිස්වා, අත්ථදස්සිං මහායසං;

පසන්තවිත්තො සුමනො, පිලක්ඛස්ස ඵලං අදා.

“අට්ඨාරසෙ කප්පසතෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

ජලභිඤ්ඤා පන හුත්වා ආකාසෙන ඤාතකානං සන්තිකෙ ගන්ත්වා ආකාසෙ
ධීතො ධම්මං දෙසෙත්වා තෙ සරණෙසු සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසී. තෙසු කෙචි
කාලඤ්ඤා සරණෙසු සීලෙසු ච පතිට්ඨිතත්තා සග්ගෙ නිබ්බත්තිංසු. අථ නං සත්ථා
බුද්ධපට්ඨානං උපගතං “කිං තෙ, වස්සික, ඤාතීනං ආරොග්‍ය”න්ති ප්‍රචිඡි. සො
ඤාතීනං අත්තනා කතං උපකාරං සත්ථු කථෙත්තො –

240.

“ඵකොපි සද්ධො මෙධාවී, අස්සද්ධානීධ ඤාතීනං;
ධම්මට්ඨො සීලසම්පත්තො, හොති අත්ථාය ඛන්ධුනං.

241.

“නිග්ගස්හ අනුකම්පාය, වොදිතා ඤාතයො මයා;
ඤාතිඛන්ධවපෙමෙන, කාරං කත්වාන භික්ඛුසු.

242.

“තෙ අබ්භතීතා කාලඤ්ඤා, පත්තා තෙ තිදිවං සුඛං;
භාතරො මය්හං මාතා ච, මොදන්ති කාමකාමිනො”ති. –

තිස්සො ගාථා අභාසී.

තත්ථායං පට්ඨගාථාය අත්ථො – යො කම්මඵලසද්ධාය ච රතනත්තයසද්ධාය ච
වසෙන සද්ධො, තතො ඵච කම්මස්සකතඤාණාදියොගතො මෙධාවී, සත්ථු
ඔවාදධම්මෙ නවලොකුත්තරධම්මෙ ච ධීතත්තා ධම්මට්ඨො, ආචාරසීලස්ස
මග්ගසීලස්ස ඵලසීලස්ස ච වසෙන සීලසම්පත්තො, සො ඵකොපි යථාචුත්තාය
සද්ධාය අභාවෙන අස්සද්ධානං ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ “අම්භාකං ඉමෙ”ති
ඤාතබ්බට්ඨොන ඤාතීනං, තථා පෙමඛන්ධනෙන ඛන්ධනට්ඨොන “ඛන්ධු”ති ච
ලද්ධනාමානං ඛන්ධවානං අත්ථාය භිතාය හොතීති.

ඵචං සාධාරණතො චුත්තමත්ථං අත්තූපනායිකං කත්වා දස්සෙතුං
“නිග්ගස්හ”තිආදිතා ඉතරගාථා චුත්තා. තත්ථ නිග්ගස්හ අනුකම්පාය, වොදිතා
ඤාතයො මයාති ඉදානිපි දුග්ගතා කුසලං අකත්වා ආයතිං පරික්කිලෙසං පුන
මානුභවිත්ථාති නිග්ගහෙත්වා ඤාතයො මයා ඔවදිතා. ඤාතිඛන්ධවපෙමෙන
“අම්භාකං අයං ඛන්ධවො”ති ඵචං පවත්තෙන පෙමෙන මම ඔවාදං අතික්කමිතුං
අසක්කොන්තා කාරං කත්වාන භික්ඛුසු පසන්තවිත්තා හුත්වා විචරාදිපච්චයදානෙන
චෙච උපට්ඨානෙන ච භික්ඛුසු සක්කාරසම්මානං කත්වා තෙ අබ්භතීතා කාලඤ්ඤා

හුත්වා ඉමං ලොකං අතික්කන්තා. පුන තෙනි නිපාතමත්තං. තිදිවං සුඛන්ති දෙවලොකපරියාපන්නසුඛං, සුඛං වා ඉටියං තිදිවං අධිගතා. “කෙ පන තෙ”ති ආහ. “භාතරො මය්හං මාතා ව, මොදන්ති කාමකාමීනො”ති. අත්තනා යථාකාමිතවත්ථුකාමසමඛිගිනො හුත්වා අභිරමන්තීති අත්ථො.

වස්සිකත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. යසොජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

කාලපබ්බතභසඤ්ඤාසොති ආයස්මනො යසොජත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයමපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචින්නො විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ ආරාමගොපකකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො එකදිවසං විපස්සිං භගවන්තං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසො ලබුපඵලං අදාසි.

සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථිනගරද්වාරෙ කෙවට්ටගාමෙ පඤ්චකුලසතපෙට්ඨකස්ස කෙවට්ටස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති, යසොජොතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො අත්තනො සභායෙහි කෙවට්ටපුත්තෙහි සද්ධිං මච්ඡගහණත්ථං අචිරවතියං නදියං ජාලං බිපි. තත්ථෙකො සුවණ්ණවණ්ණො මහාමච්ඡො අන්තොජාලං පාවිසි. තං තෙ රඤ්ඤො පසෙනදිස්ස දස්සෙසු. රාජා “ඉමස්ස සුවණ්ණවණ්ණස්ස මච්ඡස්ස වණ්ණකාරණං භගවා ජානාති”ති මච්ඡං ගාභාපෙත්වා භගවතො දස්සෙසි. භගවා “අයං කස්සපස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ ඔසක්කමානෙ පබ්බජිත්වා මිච්ඡා පටිපජ්ජන්තො සාසනං ඔසක්කාපෙත්වා නිරයෙ නිබ්බන්තො එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා තතො චුතො අචිරවතියං මච්ඡො හුත්වා නිබ්බන්තො”ති වත්වා තස්ස භගිනීනඤ්ච නිරයෙ නිබ්බන්තභාවං, තස්ස භාතිකත්ථෙරස්ස පරිනිබ්බතභාවඤ්ච තෙනෙව කථාපෙත්වා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා කපිලසුත්තං දෙසෙසි.

සත්ථු දෙසනං සුත්වා යසොජො සංවෙගජාතො සද්ධිං අත්තනො සභායෙහි භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා පතිරූපෙ යානෙ වසන්තො එකදිවසං සපරිසො භගවන්තං වන්දිතුං ඡෙතවනං අගමාසි. තස්ස ආගමනෙ සෙනාසනපඤ්ඤාපනාදිනා විහාරෙ උච්චාසද්දමභාසද්දො අහොසි. තං සුත්වා “භගවා සපරිසං යසොජං පණාමෙසි”ති (උදා. 23) සබ්බං උදානෙ ආගතනයෙන වෙදිතබ්බං. පණාමිතො පන ආයස්මා යසොජො කසාහිභතො හද්දො අස්සාජානියො විය සංවිග්ගමානසො සද්ධිං පරිසාය වග්ගුමුදාය නදියා තීරෙ වසන්තො සටෙන්තො වායමන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අන්තොවස්සෙයෙව ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.47.32-39) –

“නගරෙ ඛන්ධුමනියා, ආරාමිකො අහං තදා;
අද්දසං චිරජං බුද්ධං, ගච්ඡන්තං අනිලඤ්ජසෙ.

“ලබුජං ඵලමාදාය, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
ආකාසෙව යීතො සන්තො, පටිග්ගණ්ඨි මහායසො.

“විත්තිසඤ්ජානනො මය්හං, දිට්ඨධම්මසුඛාවහො;
ඵලං බුද්ධස්ස දත්වාන, විජ්ජසන්තෙන චෙතසා.

“අධිගඤ්ඡං තදා පීතිං, විපුලං සුඛමුත්තමං;
උජ්ජප්පතෙව රතනං, නිබ්බත්තස්ස තභිං තභිං.

“ඵකනවුත්තො කප්පෙ, යං ඵලං අදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ඵලදානස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” ත්ති.

ජලභිඤ්ඤං පන සමානං සපරිසං ආයස්මන්තං යසොජං සත්ථා පක්කොසිත්වා
ආනෙඤ්ජසමාපත්තිනා පටිසන්ථාරමකාසි. සො සබ්බෙපි ධුතභිගධම්මෙ සමාදාය
චත්තති. තෙනස්ස සරීරං කිසං අහොසි ලුඛං දුබ්බණ්ණං, තං භගවා පරමජ්ජිවිජ්ජනාය
පසංසන්තො –

243.

“කාලපබ්බඤ්චගසඤ්ඤාසො, කිසො ධම්මසන්ථතො;
මත්තඤ්ඤා අන්තපානමිහි, අදීනමානසො නරො” ති. – පයමං ගාථමාහ;

තත්ථ කාලපබ්බඤ්චගසඤ්ඤාසොති මංසුපචයවිගමෙන
කිසදුසණ්ඨිතසරීරාවයවතාය දන්තිලතාපබ්බසදිසඤ්ඤා, තෙනාහ “කිසො
ධම්මසන්ථතො” ති. කිසොති මොනෙය්‍යපටිපදාපුරුණෙන කිසසරීරො.
ධම්මසන්ථතොති ධම්මිහි සන්ථතගත්තො අජ්ජමංසලොභිතතාය පාකට්ඨි
කණ්ඩරසිරාහි විතතසරීරො. මත්තඤ්ඤාති
පරියෙසනපටිග්ගහණපරිහොගවිස්සජ්ජනෙසු පමාණඤ්ඤා. අදීනමානසොති
කොසජ්ජාදිහි අනභිභූතත්තා අලීනවිත්තො අකුසිතවුත්ති. නරොති පුරිසො,
පොරිසස්ස ධුරස්ස චහනතො පොරිසලක්ඛණසම්පන්නො පුරිසධොරය්හොති
අධිජ්ජායො.

ඵචං ඵෙරො සත්ථාරා පසට්ඨො පසට්ඨභාවානුරූපං අත්තනො
අධිවාසනඛන්තිවිරියාරම්භවිචෙකාහිරතිකිත්තනමුඛෙන භික්ඛූනං ධම්මං
කථෙත්තො –

244.

“ඵුට්ඨො ඩංසෙහි මකසෙහි, අරඤ්ඤස්මිං බ්‍රහාවනෙ;
නාගො සඬගාමසීසෙව, සතො තත්‍රාධිවාසයෙ.

245.

“යථා බ්‍රහ්මා තථා එකො, යථා දෙවො තථා දූවෙ;
යථා ගාමො තථා තයො, කොලාහලං තතුත්තරි”න්ති. —

ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ නාගො සඬගාමසීසෙවාති යථා නාම ආජානෙය්‍යො භත්ථිනාගො
යුද්ධමණ්ඩලෙ අසිසත්තිනොමරාදිජ්ජහාරෙ අධිවාසෙත්වා පරසෙනං විද්ධංසෙති,
එවං භික්ඛු අරඤ්ඤස්මිං බ්‍රහ්මවනෙ අරඤ්ඤානියං ඩංසාදිපරිස්සයෙ සතො
සම්පජානො අධිවාසෙය්‍ය, අධිවාසෙත්වා ච භාවනාබලෙන මාරබලං විධමෙය්‍ය.

යථා බ්‍රහ්මාති යථා බ්‍රහ්මා එකකො චිත්තජ්ජකොපරහිතො ක්කානසුබ්බෙන
නිව්වමෙව සුඛිතො විහරති තථා එකොති භික්ඛුපි එකො අදුතියො
විවෙකසුබ්බමනුබ්බහෙන්තො සුඛං විහරති. එකස්ස සාමඤ්ඤසුඛං පණ්ණත්ති භි
වුත්තං. එතෙන එකවිහාරී භික්ඛු “බ්‍රහ්මසමො”ති ඔවාදං දෙති. යථා දෙවො තථා
දූවෙති යථා දෙවොනං අන්තරන්තරා චිත්තජ්ජකොපොපි සියා, තථා ද්වින්තං
භික්ඛුනං සභවාසෙ සට්ඨනාපි භවෙය්‍යාති සදුතියවාසෙන භික්ඛු “දෙවසමො”ති
වුත්තො. යථා ගාමො තථා තයොති අස්මිමෙව පාඨෙ තිණ්ණං භික්ඛුනං සභවාසො
ගාමවාසසදිසො විවෙකවාසො න භොතිති අධිජ්ජායො. කොලාහලං තතුත්තරින්ති
තතො තයතො උපරි ච බහුතං සංවාසො කොලාහලං
උච්චාසද්දමහාසද්දමහාජනසන්තිපාතසදිසො, තස්මා එකවිහාරිනා භවිතබ්බන්ති
අධිජ්ජායොති.

යසොජත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සාට්මත්තියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

අහු තුය්හං පුරෙ සද්ධාති ආයස්මතො සාට්මත්තියත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උජ්ජත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති
උපචින්නතො සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං
පත්තො එකදිවසං සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසො තාලවණ්ටං අදාසි. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ මගධරට්ඨෙ
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා සාට්මත්තියොති ලද්ධනාමො වයජ්ජත්තො
හෙතුසම්පන්නතාය ආරඤ්ඤකභික්ඛුනං සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං
කරොන්තො ඡළභිඤ්ඤො අභොසි. තෙන වුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.38.43-47)

—

“සිද්ධත්ථස්ස භගවතො, තාලවණ්ටමදාසහං;
සුමනෙහි පටිච්ඡන්තං, ධාරයාමි මහාරහං.

“චතුන්නවුතීතො කජ්ජෙ, තාලවණ්ටමදාසහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, තාලවණ්ටස්සිදං එලං.

“කිලෙසා කාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන” න්ති.

ජලහිඤ්ඤා පන හුත්වා හික්ඛු ඔවදති අනුසාසති බහු ව සත්තෙ ධම්මං කට්ඨත්වා සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාපෙසි. අඤ්ඤතරඤ්ච කුලං අස්සද්ධං අප්පසන්නං සද්ධං පසන්නං අකාසි. තෙන තස්මිං කුලෙ මනුස්සා ථෙරෙ අභිප්පසන්නා අහෙසුං. තත්ථෙකා දාරිකා අභිරුපා දස්සනියා ථෙරං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං සක්කච්චං භොජනෙන පරිච්ඡති. අට්ඨකදිවසං මාරො “එවං ඉමස්ස අයසො වඩ්ඪිස්සති, අප්පතිට්ඨො හවිස්සති” ති වින්තෙත්වා ථෙරස්ස රූපෙන ගන්ත්වා තං දාරිකං හත්ථෙ අග්ගහෙසි. දාරිකා “නායං මනුස්සසම්ඵස්සො” ති ව අඤ්ඤාසි, හත්ථඤ්ච මුඤ්චාපෙසි. තං දිස්වා සරජනො ථෙරෙ අප්පසාදං ජනෙසි. පුනදිවසෙ ථෙරො තං කාරණං අනාවජ්ජෙන්නො තං සරං අගමාසි. තත්ථ මනුස්සා අනාදරං අකංසු. ථෙරො තං කාරණං ආවජ්ජෙන්නො මාරස්ස කිරියං දිස්වා “තස්ස ගීවායං කුක්කුරකුණපං පටිමුඤ්චතු” ති අධිට්ඨන්ත්වා තස්ස මොචනත්ථං උපගතෙන මාරෙන අනිතදිවසෙ කතකිරියං කථාපෙත්වා තං තජ්ජෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. තං දිස්වා සරසාමිකො “බමථ, හන්තෙ, අච්චය” න්ති බමාපෙත්වා “අජ්ජතග්ගෙ අහමෙව, හන්තෙ, තුම්හෙ උපට්ඨහාමි” ති ආහ. ථෙරො තස්ස ධම්මං කට්ඨත්තො –

246.

“අහු තුය්හං පුරෙ සද්ධා, සා තෙ අජ්ජ න විජ්ජති;
යං තුය්හං තුය්හමෙවෙනං, තත්ථී දුච්චරිතං මම.

247.

“අනිච්චා හි වලා සද්ධා, එවං දිට්ඨා හි සා මයා;
රජ්ජන්තිපි විරජ්ජන්ති, තත්ථ කිං ජියාතෙ මුනි.

248.

“පච්චති මුනිනො හත්තං, ථොකං ථොකං කුලෙ කුලෙ;
පිණ්ඩිකාය වරිස්සාමි, අත්ථී ජඩ්ඝඛලං මමා” ති. –

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ අහු තුය්හං පුරෙ සද්ධා, සා තෙ අජ්ජ න විජ්ජති, උපාසක, ඉතො පුබ්බෙ තව මයි “අයොයා ධම්මචාරී සමචාරී” තිආදිනා සද්ධා අභොසි, සා සද්ධා තෙ තව අජ්ජ ඉදානි න උපලබ්භති. තස්මා යං තුය්හං තුය්හමෙවෙනන්ති චතුපච්චයදානං, තුය්හමෙව එතං භොතු, න තෙන මය්හං අත්ථො, සම්මා පසන්නවිත්තෙන හි දානං නාම දාතබ්බන්ති අධිප්පායො. අථ වා යං තුය්හං තුය්හමෙවෙනන්ති යං තව මයි අජ්ජ අගාරවං පවත්තං, තං තුය්හමෙව, තස්ස ඵලං තයා එව පච්චනුභවිතබ්බං, න මයාති අත්ථො. තත්ථී දුච්චරිතං මමාති මම පන දුච්චරිතං නාම තත්ථී මග්ගෙනෙව දුච්චරිතහෙතුනං කිලෙසානං සමුච්ඡින්නන්තා.

අනිච්චා හි වලා සද්ධාති යස්මා පොථුජ්ජනිකා සද්ධා අනිච්චා එකන්තිකා න භොති, තතො එව වලා අස්සපිට්ඨෙ යපිතකුම්භණ්ඩං විය, පුසරාසිමිහි

නිබ්බානාණ්ඩුකං විය ව අනවට්ඨිතා. එවං දිට්ඨා හි සා මයාති එවං භූතා ව සා සද්ධා මයා තයි දිට්ඨා පච්චක්ඛතො විදිතා. රජ්ජන්තිපි විරජ්ජන්තිති එවං තස්සා අනවට්ඨිතත්තා එව ඉමෙ සත්තා කදාවි කත්ථවි මිත්තසන්ථවවසෙන රජ්ජන්ති සිනෙහම්පි කරොන්ති, කදාවි විරජ්ජන්ති විරත්තවිත්තා භොන්ති. තත්ථ කිං ජියානෙ මුනීති තස්මිං පුට්ඨජනානං රජ්ජනෙ විරජ්ජනෙ ව මුනි පබ්බජිතො කිං ජියාති, කා තස්ස භානීති අත්ථො.

“සවෙ මම පච්චයෙ න ගණ්හථ, කථං තුම්හෙ යාපෙථා” ති එවං මා වින්තයිති දස්සෙන්නො “පච්චති” ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො මුනිනො පබ්බජිතස්ස භක්තං නාම කුලෙ කුලෙ අනුසරං දිවසෙ දිවසෙ ථොකං ථොකං පච්චතෙ, න ව තුය්හං එව ගෙහෙ. පිණ්ඩිකාය වරිස්සාමි, අත්ථි ජඩ්ඝඛලං මමාති අත්ථි මෙ ජඩ්ඝඛලං, නාහං ඔහග්ගජඩ්ඝො න ඛඤ්ජො න ව පාදරොගී, තස්මා පිණ්ඩිකාය මිස්සකහික්ඛාය වරිස්සාමි, “යථාපි හමරො පුජ්ථ” න්තිආදිතා (ධ. ප. 49; නෙත්ති. 123) සත්ථාරා චුත්තනයෙන පිණ්ඩාය වරිත්ථා යාපෙස්සාමිති දස්සෙති.

සාට්මත්තියත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. උපාලිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සද්ධාය අභිනික්ඛම්මාති ආයස්මතො උපාලිත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උජ්ජන්ති? අයම්පි පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ භංසවතීනගරෙ කුලසරෙ නිබ්බත්තො එකදිවසං සත්ථු ධම්මං සුණන්නො සත්ථාරං එකං හික්ඛුං විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙන්නං දිස්වා අධිකාරකම්මං කත්වා තං යානන්තරං පත්ථෙසි. සො යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්නො ඉමස්මිං බුද්ධුජ්ජාදෙ කප්පකගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි, උපාලිතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයජ්ජන්තො අනුරුද්ධාදීනං ඡන්තං ඛත්තියානං පසාදකො හුත්වා තථාගතෙ අනුපියම්බවතෙ විහරන්තෙ පබ්බජනත්ථාය නික්ඛමන්තෙහි ඡහි ඛත්තියෙහි සද්ධිං නික්ඛමිත්ථා පබ්බජි. තස්ස පබ්බජ්ජාච්චානං පාළියං ආගතමෙව (චූළව. 330).

සො පබ්බජිත්ථා උපසම්පන්නො සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්ථා “මය්හං, භන්තෙ, අරඤ්ඤවාසං අනුජානාථා” ති ආහ. හික්ඛු තථ අරඤ්ඤෙ වසන්තස්ස එකමෙව ධුරං වඩ්ඪිස්සති, අම්භාකං පන සන්තිකෙ වසන්තස්ස ගන්ථධුරඤ්ච විපස්සනාධුරඤ්ච පරිපුරෙස්සතිති. ථෙරො සත්ථු වචනං සම්පට්චජිත්ථා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 1.1.441-595) –

“නගරෙ භංසවතියා, සුජාතො නාම බ්‍රාහ්මණො;
අසීතිකොට්ඨිවයො, පහුතධනධඤ්ඤවා.

“අජ්ඣායකො මන්තධරො, තිණ්ණං වෙදාන පාරගු;
ලක්ඛණෙ ඉතිභාසෙ ව, සධම්මෙ පාරම්. ගතො.

“පරිබ්බාජා එකසිබ්බා, ගොතමා බුද්ධසාවකා;
වරකා තාපසා වෙව, වරන්ති මහියා තදා.

“තෙපි මං පරිවාරෙන්ති, බ්‍රාහ්මණො විස්සුතො ඉති;
බ්‍රහ්මඡරිතො මං පුජෙති, නාහං පුජෙමි කිඤ්චනං.

“පුජාරහං න පස්සාමි, මානත්ථද්ධො අහං තදා;
බුද්ධොති වචනං නත්ථි, තාව තුප්පජ්ජනෙ ජිනො.

“අව්වයෙන අභොරත්තං, පදුමුත්තරනාමකො;
සබ්බං තමං විනොදෙන්වා, ලොකෙ උප්පජ්ජි චක්ඛුමා.

“විත්ථාරිකෙ බාහුපඤ්ඤෙ, පුට්ඨුතෙ ච සාසනෙ;
උපාගමි තදා බුද්ධො, නගරං භංසසව්භයං.

“පිතු අත්ථාය සො බුද්ධො, ධම්මං දෙසෙසි චක්ඛුමා;
තෙන කාලෙන පරිසා, සමන්තා යොජනං තදා.

“සම්මතො මනුජානං සො, සුනන්දො නාම තාපසො;
යාවතා බුද්ධපරිසා, පුජ්චෙහව්ඡාදයි තදා.

“චතුසච්චං පකාසෙන්තෙ, සෙට්ඨෙ ච පුජ්චමණ්ඩපෙ;
කොට්ඨකසහස්සානං, ධම්මාභිසමයො අහු.

“සත්තරත්තින්දිවං බුද්ධො, වස්සෙන්වා ධම්මවුට්ඨියො;
අට්ඨමෙ දිවසෙ පත්තෙ, සුනන්දං කිත්තයි ජිනො.

“දෙවලොකෙ මනුස්සෙ වා, සංසරන්තො අයං භවෙ;
සබ්බෙසං පවරො හුත්වා, භවෙසු සංසරිස්සති.

“කප්පසතසහස්සමිහි, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
මන්තාණිපුත්තො පුණ්ණොති, හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

“ඵචං කිත්තයි සම්බුද්ධො, සුනන්දං තාපසං තදා;
භාසයන්තො ජනං සබ්බං, දස්සයන්තො සකං බලං.

“කතඤ්ජලී නමස්සන්ති, සුනන්දං තාපසං ජනා;
බුද්ධෙ කාරං කරිත්වාන, සොධෙසි ගතිමත්තනො.

“තත්ථ මෙ අහු සඬකප්පො, සුත්ථාන මුනිනො වවං;
අහම්පි කාරං කස්සාමි, යථා පස්සාමි ගොතමං.

“ඵවාහං චිත්තයිත්ථාන, කිරියං චිත්තයිං මම;
කායාහං කම්මං ආචරාමි, පුඤ්ඤක්ඛේතෙන අනුත්තරෙ.

“අයඤ්ච පාඨිකො භික්ඛු, සබ්බපාඨිස්ස සාසනෙ;
විනයෙ අග්ගනික්ඛිත්තො, තං යානං පත්ථයෙ අහං.

“ඉදං මෙ අමීතං භොගං, අක්ඛොහං සාගරූපමං;
තෙන භොගෙන බුද්ධස්ස, ආරාමං මාපයෙ අහං.

“සොහනං නාම ආරාමං, නගරස්ස පුරත්ථනො;
කිණිත්ථා සතසහස්සෙන, සඬ්ඝාරාමං අමාපයිං.

“කුටාගාරෙ ව පාසාදෙ, මණ්ඩපෙ හම්මියෙ ගුහා;
වඬ්කමෙ සුකතෙ කත්ථා, සඬ්ඝාරාමං අමාපයිං.

“ජන්තාසරං අග්ගිසාලං, අථො උදකමාළකං;
න්හානසරං මාපයිත්ථා, භික්ඛුසඬ්ඝස්සදාසහං.

“ආසන්දියො පීඨකෙ ව, පරිභොගෙ ව භාජනෙ;
ආරාමිකඤ්ච හෙසජ්ජං, සබ්බමෙතං අදාසහං.

“ආරක්ඛං පට්ඨපෙත්ථාන, පාකාරං කාරයිං දළ්භං;
මා නං කොචි විහෙයෙසි, සන්තචිත්තාන තාදිනං.

“සතසහස්සෙනාවාසං, සඬ්ඝාරාමෙ අමාපයිං;
වෙපුල්ලං තං මාපයිත්ථා, සම්බුද්ධං උපනාමයිං.

“නිට්ඨාපිතො මයාරාමො, සම්පට්ච්ඡ තුවං මුනි;
නියායාදෙස්සාමි තං වීර, අධිවාසෙහි වක්ඛුම.

“පදුමුත්තරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
මම සඬ්කප්පමඤ්ඤාය, අධිවාසෙසි නායකො.

“අධිවාසනමඤ්ඤාය, සබ්බඤ්ඤස්ස මහෙසිනො;
භොජනං පටියාදෙත්ථා, කාලමාරොචයිං අහං.

“ආරොචිතම්හි කාලම්හි, පදුමුත්තරනායකො;
බ්ණාසවසහස්සෙහි, ආරාමං මෙ උපාගමි.

“නිසින්නං කාලමඤ්ඤාය, අන්තපානෙන තප්පයිං;
භුත්තාවිං කාලමඤ්ඤාය, ඉදං වචනමබ්බවි.

“කීතො සතසහස්සෙන, තත්තකෙනෙව කාරිතො;
සොහනො නාම ආරාමො, සම්පට්ච්ඡ තුවං මුනි.

“ඉමිනාරාමදානෙන, වෙනනාපණ්ඩිති ව;
භවෙ නිබ්බත්තමානොහං, ලභාමි මම පත්ථිතං.

“පටිග්ගහෙත්වා සම්බුද්ධො, සඬ්ඝාරාමං සුමාපිතං;
භික්ඛුසඬ්ඝෙ නිසීදිත්වා, ඉදං වචනමබ්බවි.

“යො සො බුද්ධස්ස පාදාසි, සඬ්ඝාරාමං සුමාපිතං;
තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණාථ මම භාසතො.

“හත්ථි අස්සා රථා පත්තී, සෙනා ව චතුරඬ්ඛිනී;
පරිවාරෙස්සන්තිමං නිව්චං, සඬ්ඝාරාමස්සිදං ඵලං.

“සට්ඨි තුරසහස්සානි, හෙරියො සමලඬ්ඛකා;
පරිවාරෙස්සන්තිමං නිව්චං, සඬ්ඝාරාමස්සිදං ඵලං.

“ඡළසීතිසහස්සානි, නාරියො සමලඬ්ඛකා;
විචිත්තවත්ථාහරණා, ආමුත්තමණ්ඩුණ්ඩලා.

“අළාරපම්භා හසුලා, සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣමා;
පරිවාරෙස්සන්තිමං නිව්චං, සඬ්ඝාරාමස්සිදං ඵලං.

“තිංසකප්පසහස්සානි, දෙවලොකෙ රමිස්සති;
සහස්සක්ඛත්තුං දෙවින්දො, දෙවරජ්ජං කරිස්සති.

“දෙවරාජෙන පත්තඬ්ඛං, සඬ්ඛං පටිලභිස්සති;
අනුනභොගො භුත්වාන, දෙවරජ්ජං කරිස්සති.

“සහස්සක්ඛත්තුං චක්කවත්තී, රාජා රට්ඨෙ භවිස්සති.
පඨබ්බා රජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඬ්ඛියං.

“කප්පසතසහස්සමිහි, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

“තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
උපාලි නාම නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

“විනයෙ පාරමිං පත්වා, යානායානෙ ව කොවිදො;
චිත්තසාසනං ධාරෙන්තො, විහරිස්සතිනාසවො.

“සබ්බමෙතං අභිඤ්ඤාය, ගොතමො සක්කාපුඤ්ඤාය;
භික්ඛුසංඝෙ නිසීදිත්වා, එතදග්ගෙ යපෙස්සති.

“අපරිමෙය්‍යපාදාය, පත්ථෙමි තව සාසනං;
සො මෙ අත්ථො අනුජ්ජන්තො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

“යථා සුලාචුතො පොසො, රාජදණ්ඩෙන තජ්ජිතො;
සුලෙ සාතං අවින්දන්තො, පරිමුත්තිංව ඉච්ඡති.

“තථෙවාහං මහාවීර, භවදණ්ඩෙන තජ්ජිතො;
කම්මසුලාචුතො සන්තො, පිපාසාවෙදනට්ටිතො.

“භවෙ සාතං න වින්දාමි, ධය්හන්තො තිහි අග්ගිහි;
පරිමුත්තිං ගවෙසාමි, යථාපි රාජදණ්ඩිතො.

“යථා විසාදො පුරිසො, විසෙන පරිපිළිතො;
අගදං සො ගවෙසෙය්‍ය, විසසාතායුපාලනං.

“ගවෙසමානො පස්සෙය්‍ය, අගදං විසසාතකං;
තං පිචිත්වා සුඛි අස්ස, විසමිහා පරිමුත්තියා.

“තථෙවාහං මහාවීර, යථා විසහතො නරො;
සම්පිළිතො අවිජ්ජාය, සද්ධම්මාගදමෙසහං.

“ධම්මාගදං ගවෙසන්තො, අද්දක්ඛිං සක්කාසාසනං;
අග්ගං සබ්බොසධානං තං, සබ්බසල්ලවිනොදනං.

“ධම්මොසධං පිචිත්වාන, විසං සබ්බං සමුහනිං;
අජරාමරං සිතිහාවං, නිබ්බානං එස්සයිං අහං.

“යථා භූතට්ටිතො පොසො, භූතග්ගාහෙන පිළිතො;
භූතවෙජ්ජං ගවෙසෙය්‍ය, භූතස්මා පරිමුත්තියා.

“ගවෙසමානො පස්සෙය්‍ය, භූතවිජ්ජාසු කොවිදං;
තස්ස සො විහතෙ භූතං, සමුලඤ්ච විනාසයෙ.

“තථෙවාහං මහාවීර, තමග්ගාහෙන පිළිතො;
ඤාණාලොකං ගවෙසාමි, තමතො පරිමුත්තියා.

“අථද්දසං සකාමුනිං, කිලෙසතමසොධනං;
සො මෙ තමං විනොදෙසි, භූතවෙජ්ජොව භූතකං.

“සංසාරසොතං සඤ්ජන්දිං, තණ්හාසොතං නිවාරයිං;
භවං උග්ගාටයිං සබ්බං, භූතවෙජ්ජොව මූලතො.

“ගරුළො යථා ඔපතති, පන්නගං භක්ඛමත්තතො;
සමන්තා යොජනසතං, වික්ඛොහෙති මහාසරං.

“පන්නගං සො ගහෙත්වාන, අධොසීසං විහෙයියං;
ආදාය සො පක්කමති, යෙනකාමං විහඬිගමො.

“තථෙවාහං මහාවීර, යථාපි ගරුළො බලී;
අසඬ්ඛතං ගවෙසන්තො, දොසෙ වික්ඛාලයිං අහං.

“දිට්ඨො අහං ධම්මවරං, සන්තිපදමනුත්තරං;
ආදාය විහරාමෙතං, ගරුළො පන්නගං යථා.

“ආසාවතී නාම ලතා, ජාතා විත්තලතාවනෙ;
තස්සා වස්සසහස්සෙන, එකං නිබ්බත්තතෙ එලං.

“තං දෙවා පයිරුපාසන්ති, තාවදුරඵලෙ සති;
දෙවානං සා පියා එවං, ආසාවතී ලතුත්තමා.

“සතසහස්සුපාදාය, තාහං පරිවරෙ මුනි;
සායං පාතං නමස්සාමි, දෙවා ආසාවතිං යථා.

“අවඤ්ඤා පාරිවරියා, අමොසා ව නමස්සනා;
දුරාගතමිපි මං සන්තං, බණ්ණායං න විරාධයි.

“පටිසන්ධිං න පස්සාමි, විචින්නතො භවෙ අහං;
නිරුපධි විජ්ජමුත්තො, උපසන්තො වරාමහං.

“යථාපි පදුමං නාම, සුරියරංසෙන පුජ්ජති;
තථෙවාහං මහාවීර, බුද්ධරංසෙන පුජ්ජිතො.

“යථා බලාකයොනිමිහි, න විජ්ජති පුමො සදා;
මෙසෙසු ගජ්ජමානෙසු, ගබ්භං ගණ්හන්ති තා සදා.

“විරමිපි ගබ්භං ධාරෙන්ති, යාව මෙසො න ගජ්ජති;
භාරතො පරිමුච්චන්ති, යදා මෙසො පවස්සති.

“පදුමුත්තරබුද්ධස්ස, ධම්මමෙසෙන ගජ්ජතො;
සද්දෙන ධම්මමෙසස්ස, ධම්මගබ්භං අගණ්භහං.

“සතසහස්සුපාදාය, පුඤ්ඤගබ්භං ධරෙමහං;
නජ්ජමුව්චාමි භාරතො, ධම්මමෙසො න ගජ්ජති.

“යදා තුවං සකාමුනි, රම්මෙ කපිලවත්ථවෙ;
ගජ්ජසි ධම්මමෙසෙන, භාරතො පරිමුව්චහං.

“සුඤ්ඤතං අනිමිත්තඤ්ච, තථාජ්ජණිනිතම්පි ව;
චතුරො ව ඵලෙ සබ්බෙ, ධම්මෙවං විජනයිං අහං.

“අපරිමෙය්‍යුපාදාය, පත්ථෙමි තව සාසනං;
සො මෙ අත්ථො අනුජ්ජත්තො, සන්තිපදමනුත්තරං.

“විනයෙ පාරම් පත්තො, යථාපි පාඨිකො ඉසි;
න මෙ සමසමො අත්ථි, ධාරෙමි සාසනං අහං.

“විනයෙ ඛන්ධකෙ වාපි, තිකච්ඡෙදෙ ව පඤ්චකෙ;
ඵත්ථ මෙ විමති නත්ථි, අක්ඛරෙ ඛාඤ්ජනෙපි වා.

“නිග්ගහෙ පටිකම්මෙ ව, යානායානෙ ව කොවිදො;
ඔසාරණෙ වුට්ඨාපනෙ, සබ්බත්ථ පාරම් ගතො.

“විනයෙ ඛන්ධකෙ වාපි, නික්ඛිපිත්ථා පදං අහං;
උභතො විනිවෙදෙත්ථා, රසතො ඔසරෙය්‍යහං.

“නිරුත්තියා සුකුසලො, අත්ථානත්ථෙ ව කොවිදො;
අනඤ්ඤාතං මයා නත්ථි, ඵකග්ගො සත්ථු සාසනෙ.

“රූපදක්ඛො අහං අජ්ජ, සකාපුත්තස්ස සාසනෙ;
කඬ්ඛං සබ්බං විනොදෙමි, ඡින්දාමි සබ්බසංසයං.

“පදං අනුපදඤ්චාපි, අක්ඛරඤ්චාපි ඛාඤ්ජනං;
නිදානෙ පරියොසානෙ, සබ්බත්ථ කොවිදො අහං.

“යථාපි රාජා බලවා, නිග්ගණ්ඨිත්ථා පරන්තපෙ;
විජිනිත්ථාන සඬිගාමං, නගරං තත්ථ මාපයෙ.

“පාකාරං පරිඛඤ්චාපි, ඵසිකං ද්වාරකොට්ඨකං;
අට්ඨාලකෙ ව විවිධෙ, කාරයෙ නගරෙ බහු.

“සිඬ්ඝාටකං වච්චරඤ්ච, සුච්භත්තන්තරාපණං;
කාරයෙය්‍ය සභං තත්ථ, අත්ථානත්ථවිනිච්ඡයං.

“නිග්ඝාතත්ථං අමිත්තානං, ඡිද්දාඡිද්දඤ්ච ඡානිතුං;
බලකායස්ස රක්ඛාය, සෙනාපච්චං යපෙනි සො.

“ආරක්ඛත්ථාය භණ්ඩස්ස, නිධානකුසලං නරං;
මා මෙ භණ්ඩං විනස්සීති, භණ්ඩරක්ඛං යපෙනි සො.

“මමත්තො හොති යො රඤ්ඤො, චුද්ධිං යස්ස ච ඉච්ඡති;
තස්සාධිකරණං දෙනි, මිත්තස්ස පටිපජ්ජිතුං.

“උප්පාතෙසු නිමිත්තෙසු, ලක්ඛණෙසු ච කොච්ඤං;
අප්පිකායකං මන්තධරං, පොරොභිච්චො යපෙනි සො.

“එතෙහඬිගෙහි සම්පන්නො, ඛත්තියොති පවුච්චති;
සදා රක්ඛන්ති රාජානං, චක්කවාකොච දුක්ඛිනං.

“තථෙව ත්වං මහාවීර, භතාමිත්තොච ඛත්තියො;
සදෙවකස්ස ලොකස්ස, ධම්මරාජාති වුච්චති.

“තිත්ථියෙ නිහනිත්වාන, මාරඤ්චාපි සසෙනකං;
තමන්ධකාරං විධමිත්වා, ධම්මනගරං අමාපයි.

“සීලං පාකාරකං තත්ථ, ඤාණං තෙ ද්වාරකොට්ඨකං;
සද්ධා තෙ එසිකා වීර, ද්වාරපාලො ච සංවරො.

“සතිපට්ඨානමට්ඨාලං, පඤ්ඤා තෙ වච්චරං මුනෙ;
ඉද්ධිපාදඤ්ච සිඬ්ඝාටං, ධම්මවීරී සුමාපිතා.

“සුත්තන්තං අභිධම්මඤ්ච, විනයඤ්චාපි කෙවලං;
නවඬිගං බුද්ධච්චනං, එසා ධම්මසභා තච.

“සුඤ්ඤතං අනිමිත්තඤ්ච, විහාරඤ්චජ්ජණිනං;
ආනෙඤ්ජඤ්ච නිරොධො ච, එසා ධම්මකුටී තච.

“පඤ්ඤාය අග්ගො නික්ඛිත්තො, පටිභානෙ ච කොච්ඤො;
සාරිපුත්තොති නාමෙන, ධම්මසෙනාපතී තච.

“චුතුපපාතකුසලො, ඉද්ධියා පාරමිං ගතො;
කොලිතො නාම නාමෙන, පොරොභිච්චො තචං මුනෙ.

“පොරාණකවංසධරො, උග්ගතෙජො දුරාසදො;
ධුතවාදීගුණෙනග්ගො, අක්ඛදස්සො තවං මුනෙ.

“ඛුස්සුතො ධම්මධරො, සබ්බපාඨී ච සාසනෙ;
ආනන්දො නාම නාමෙන, ධම්මාරක්ඛො තවං මුනෙ.

“එතෙ සබ්බෙ අතික්කම්ම, පමෙසි හගවා මමං;
විනිච්ඡයං මෙ පාදාසි, විනයෙ විඤ්ඤදෙසිතං.

“යො කොචි විනයෙ පඤ්භං, පුච්ඡති බුද්ධසාවකො;
තත්ථ මෙ වින්තනා නත්ථී, තඤ්ඤෙවත්ථං කට්ඨමහං.

“යාවතා බුද්ධඛේතම්හි, යපෙත්වා තං මහාමුනි;
විනයෙ මාදිසො නත්ථී, කුතො භියොසා භවිස්සති.

“භික්ඛුසඤ්ඤා නිසිදිත්වා, එවං ගජ්ජති ගොතමො;
උපාලිස්ස සමො නත්ථී, විනයෙ ඛන්ධකෙසු ච.

“යාවතා බුද්ධභණ්ණිකං, නවඤ්ඤං සත්ථුසාසනං;
විනයොගධං තං සබ්බං, විනයමූලපස්සිනො.

“මම කම්මං සරිත්වාන, ගොතමො සක්ඛාපුඤ්ඤා;
භික්ඛුසඤ්ඤා නිසිදිත්වා, එතදග්ගෙ යපෙසි මං.

“සතසහස්සපාදාය, ඉමං යානං අපත්ථයිං;
සො මෙ අත්ථො අනුජ්ජත්තො, විනයෙ පාරමිං ගතො.

“සක්ඛානං නන්දිජනනො, කජ්ජකො ආසහං පුරෙ;
විජ්ඣිත්වාන තං ජාතිං, පුත්තො ජාතො මහෙසිනො.

“ඉතො දුතියකෙ කජ්ජෙ, අඤ්ජසො නාම ඛත්තියො;
අනන්තතෙජො අමිතයසො, භූමිපාලො මහද්ධනො.

“තස්ස රඤ්ඤො අහං පුත්තො, වන්දනො නාම ඛත්තියො;
ජාතිමදෙනුපත්ථද්ධො, යසනොගමදෙන ච.

“නාගසතසහස්සානි, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූමිනා;
තිධාපහින්තා මාතඤ්ඤා, පරිවාරෙන්ති මං සදා.

“සබ්බලෙහි පරෙතොහං, උය්‍යානං ගන්තුකාමකො;
ආරුය්හ සිරිකං නාගං, නගරා නික්ඛමි තදා.

“වරණෙන ව සම්පන්නො, ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො;
දෙවලො නාම සම්බුද්ධො, ආගච්ඡී පුරතො මම.

“පෙසෙත්වා සිරිකං නාගං, බුද්ධං ආසාදයිං තදා;
තතො සඤ්ජාතකොපො සො, නාගො නුද්ධරතෙ පදං.

“නාගං රුණ්ණමනං දිස්වා, බුද්ධෙ කොධං අකාසහං;
විහෙසයිත්වා සම්බුද්ධං, උය්‍යානං අගමාසහං.

“සාතං තත්ථ න වින්දාමි, සිරො පජ්ජලිතො යථා;
පරිළාහෙන ඩය්භාමි, මච්ඡොච ඛලිසාදකො.

“සසාගරන්තා පථවී, ආදිත්තා විය හොති මෙ;
පිතු සන්තිකුපාගම්ම, ඉදං වචනමබ්බවිං.

“ආසිවිසංච කුපිතං, අග්ගික්ඛන්ධංච ආගතං;
මත්තංච කුඤ්ජරං දන්තිං, යං සයම්භුමසාදයිං.

“ආසාදිතො මයා බුද්ධො, ඝොරො උග්ගතපො ජිනො;
පුරා සබ්බෙ විනස්සාම, ඛමාපෙස්සාම තං මුනිං.

“නො වෙ තං නිජ්ඣාපෙස්සාම, අත්තදන්තං සමාහිතං;
ඔරෙන සත්තදිවසා, රට්ඨං මෙ විධම්ස්සති.

“සුමෙඛලො කොසියො ව, සිග්ගවො වාපි සත්තකො;
ආසාදයිත්වා ඉසයො, දුග්ගතා තෙ සරට්ඨකා.

“යදා කුප්පන්ති ඉසයො, සඤ්ඤතා බ්‍රහ්මචාරිනො;
සදෙවකං විනාසෙන්ති, සසාගරං සපබ්බතං.

“තියොජනසහස්සම්භි, පුරිසෙ සන්නිපාතයිං;
අව්චයං දෙසනත්ථාය, සයම්භුං උපසඬ්ඤමිං.

“අල්ලවත්ථා අල්ලසිරා, සබ්බෙව පඤ්ජලිකතා;
බුද්ධස්ස පාදෙ නිපතිත්වා, ඉදං වචනමබ්බවුං.

“ඛමස්සු ත්වං මහාවීර, අභියාවති තං ජනො;
පරිළාහං විනොදෙහි, මා නො රට්ඨං විනාසය.

“සදෙවමානුසා සබ්බෙ, සදානවා සරක්ඛසා;
අයොමයෙන කූටෙන, සිරං හින්දෙය්‍යු මෙ සදා.

“දකෙ අග්ගි න සණ්ඨාති, ඛිජං සෙලෙ න රුහති;
අගදෙ කිම් න සණ්ඨාති, කොපො බුද්ධෙ න ජායති.

“යථා ච භූමි අවලා, අප්පමෙය්‍යා ච සාගරො;
අනන්තකො ච ආකාසො, එවං බුද්ධා අබොහියා.

“සදා ඛන්තා මහාවීරා, ඛමිතා ච තපස්සිනො;
ඛන්තානං ඛමිතානඤ්ච, ගමනං තං න විජ්ජති.

“ඉදං චත්ථාන සම්බුද්ධො, පරිලාභං විනොදයං;
මහාජනස්ස පුරතො, නහං අබ්භුග්ගම් තදා.

“තෙන කම්මෙනහං වීර, භීතත්තං අප්ඤ්ඤාපාගතො;
සමතික්කම්ම තං ජාතිං, පාවිසිං අභයං පුරං.

“තදාපි මං මහාවීර, ඩය්භමානං සුසණ්ඨිතං;
පරිලාභං විනොදෙසි, සයම්භුඤ්ච බමාපයිං.

“අප්පජාපි මං මහාවීර, ඩය්භමානං තිහග්ගිහි;
නිබ්බාපෙසි තයො අග්ගි, සිතිභාවඤ්ච පාපයිං.

“යෙසං සොතාවධානත්ථී, සුණාථ මම භාසතො;
අත්ථං තුය්හං පචක්ඛාමි, යථා දිට්ඨං පදං මම.

“සයම්භුං තං විමානෙත්වා, සන්තවිත්තං සමාහිතං;
තෙන කම්මෙනහං අප්ප, ජාතොම්හි නීවයොනියං.

“මා වො ඛණං වීරාධෙථ, ඛණාතිතා හි සොචරෙ;
සදත්ථෙ වායමෙය්‍යාථ, ඛණො වො පටිපාදිතො.

“එකච්චානඤ්ච චමනං, එකච්චානං විරෙචනං;
විසං හලාහලං එකෙ, එකච්චානඤ්ච ඔසධං.

“චමනං පටිපන්නානං, එලට්ඨානං විරෙචනං;
ඔසධං එලලාහීනං, පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ගවෙසිනං.

“සාසනෙන විරුද්ධානං, විසං හලාහලං යථා;
ආසිවිසො දිට්ඨවිසො, එවං ඤාපෙති තං නරං.

“සකිං පීතං හලාහලං, උපරුන්ධති ජීවිතං;
සාසනෙන විරුජ්ඣිත්වා, කප්පකොට්ඨි ඩය්භති.

“බන්ධනා අවිහිංසාය, මෙන්තවිත්තවතාය ව;
සදෙවකං සො තාරෙති, තස්මා තෙ අවිරාධියා.

“ලාභාලාභෙ න සජ්ජන්ති, සම්මානනවිමානනෙ;
පථවිසදිසා බුද්ධා, තස්මා තෙ න විරාධියා.

“දෙවදත්තෙ ව වධකෙ, වොරෙ අභිගුලිමාලකෙ;
රාහුලෙ ධනපාලෙ ව, සබ්බෙසං සමකො මුනි.

“එතෙසං පටිසො නත්ථී, රාගොමෙසං න විජ්ජති;
සබ්බෙසං සමකො බුද්ධො, වධකස්සොරසස්ස ව.

“පන්ථෙ දිස්වාන කාසාවං, ඡඩ්ඛිතං මිළ්භමක්ඛිතං;
සිරස්මිං අඤ්ජලිං කත්වා, වන්දිතබ්බං ඉසිද්ධජං.

“අබ්භතීතා ව යෙ බුද්ධා, වත්තමානා අනාගතා;
ධජෙනානෙන සුජ්ඣන්ති, තස්මා එතෙ නමස්සියා.

“සත්ථුකජපං සුවිනයං, ධාරෙමි හදයෙනහං;
නමස්සමානො විනයං, විහරිස්සාමි සබ්බදා.

“විනයො ආසයො මය්හං, විනයො යානවඤ්ඤමං;
කජපෙමි විනයෙ වාසං, විනයො මම ගොචරො.

“විනයෙ පාරමිජ්ජත්තො, සමථෙ වාපි කොච්ඤා;
උපාලි තං මහාවීර, පාදෙ වන්දති සත්ථුනො.

“සො අහං විවරිස්සාමි, ගාමා ගාමං පුරා පුරං;
නමස්සමානො සම්බුද්ධං, ධම්මස්ස ව සුධම්මතං.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” න්ති.

තත්ථ හි නං සත්ථා සයමෙව සකලං විනයපිටකං උග්ගණ්භාපෙසි. සො අපරභාගෙ භාරුකච්ඡකවත්ථුං (පාරා. 78) අජ්ජකවත්ථුං (පාරා. 158) කුමාරකස්සපවත්ථුන්ති ඉමානි තිණි වත්ථුනි විනිච්ඡයි. සත්ථා එකෙකස්මිං විනිච්ඡිතෙ සාධුකාරං දත්වා තයොපි විනිච්ඡයෙ අට්ඨජ්ජත්තිං කත්වා ථෙරං විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ යපෙසි. සො අපරභාගෙ එකස්මිං උපොසථදිවසෙ පාතිමොක්ඛුද්දෙසසමයෙ හික්ඛු ඔවදන්තො –

249.

“සද්ධාය අහිනික්ඛම්ම, නවපබ්බජිතො නවො;
මිත්තෙ භජෙය්‍ය කල්‍යාණෙ, සුද්ධාජීවෙ අතන්දිතෙ.

250.

“සද්ධාය අභිනික්ඛම්ම, නවපබ්බජිතො නවො;
සඬ්ඝස්මිං විහරං භික්ඛු, සික්ඛෙථ විනයං බුධො.

251.

“සද්ධාය අභිනික්ඛම්ම, නවපබ්බජිතො නවො;
කප්පාකප්පෙසු කුසලො, චරෙය්‍ය අපුරක්ඛතො” ති. – තිස්සො ගාථා
අභාසි;

තත්ථ සද්ධායාති සද්ධානිමිත්තං, න ජීවිකත්ථන්ති අත්ථො. සද්ධායාති වා
කම්මඵලාති රතනත්තයගුණඤ්ච සද්දහිත්වා. අභිනික්ඛම්මාති සරාවාසතො
නික්ඛම්මිත්වා. නවපබ්බජිතොති නවො හුත්වා පබ්බජිතො, පයම්මයෙ ඵව
පබ්බජිතො. නවොති සාසනෙ සික්ඛාය අභිනවො දහරො. මිත්තෙ භජෙය්‍ය
කල්‍යාණෙ සුද්ධාජීවෙ අතන්දිතෙති “පියො ගරු භාවතීයො” තිආදිනා (අ. නි. 7.37)
චුත්තලක්ඛණෙ කල්‍යාණමිත්තෙ, මිච්ඡාජීවිච්ඡේදනෙන සුද්ධාජීවෙ,
ආරද්ධවීරියතාය අතන්දිතෙ භජෙය්‍ය උපසඬ්ඝකමෙය්‍ය, තෙසං
ඔවාදානුසාසනීපටිග්ගහණවසෙන සෙවෙය්‍ය. සඬ්ඝස්මිං විහරන්ති සඬ්ඝෙ
භික්ඛුසමුභෙ චත්තපට්චත්තපුරණවසෙන විහරන්තො. සික්ඛෙථ විනයං බුධොති
බොධඤ්ඤානාසුකුසලො හුත්වා විනයපරියත්තිං සික්ඛෙය්‍ය. විනයො හි සාසනස්ස
ආයු, තස්මිං යිතෙ සාසනං යිතං හොති. “බුද්ධො” ති ව පයන්ති, සො ඵවත්ථො.
කප්පාකප්පෙසුති කප්පියාකප්පියෙසු කුසලො සුත්තවසෙන සුත්තානුලොමවසෙන
ව නිපුණො ඡෙකො. අපුරක්ඛතොති න පුරක්ඛතො තණ්හාදිහි කුතොචි පුරෙක්ඛාරං
අපච්චාසිසන්තො හුත්වා විහරෙය්‍ය.

උපාලිත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. උත්තරපාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පණ්ඩිතං වත මං සන්තන්ති ආයස්මතො උත්තරපාලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා
උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති
උපවිනන්තො විපස්සිස්ස භගවතො ගමනමග්ගෙ සෙතුං කාරාපෙසි. සො තෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථීයං
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා උත්තරපාලොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො
යමකපාටිභාරියං දිස්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොති. තස්ස
ඵකදිවසං අයොනියොමනසිකාරවසෙන අනුභූතාරම්මණං අනුස්සරන්තස්ස
කාමරාගො උප්පජ්ජී. සො තාවදෙව සහොඬ්ඨං වොරං ගණ්හන්තො විය අත්තතො
විත්තං නිග්ගහෙත්වා සංවෙගජාතො පටිපක්ඛමනසිකාරෙන කිලෙසෙ
වික්ඛම්භෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො භාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා
අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.47.16-20) –

“විපස්සිතො භගවතො, වඩ්ඤ්මන්තස්ස සම්මුඛා;

පසන්තවිත්තො සුමනො, සෙනුං කාරාපයිං අහං.

“එකනවුතීතො කප්පෙ, යං සෙනුං කාරයිං අහං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, සෙනුදානස්සිදං එලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සීහනාදං නදන්තො

252.

“පණ්ඩිතං වත මං සන්තං, අලමත්ථවිචිත්තකං;
පඤ්ච කාමගුණා ලොකෙ, සම්මොහා පාතයිංසු මං.

253.

“පක්ඛන්දො මාරවිසයෙ, දළ්භසල්ලසමප්පිනො;
අසක්ඛිං මච්චුරාජස්ස, අහං පාසා පමුච්චිතුං.

254.

“සබ්බෙ කාමා පභීනා මෙ, භවා සබ්බෙ පදාලිනා;
වික්ඛිණො ජාතිසංසාරො, නත්ථි දානි පුනඛභවො”ති. —

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ පණ්ඩිතං වත මං සන්තන්ති සුතචිත්තාමයාය පඤ්ඤාය වසෙන
පඤ්ඤාසම්පන්නම්පි නාම මං සමානං. අලමත්ථවිචිත්තකන්ති අත්තනො ව
පරෙසඤ්ච අත්ථං භිතං විචිත්තෙනතුං සමත්ථං, අලං වා පරියත්තං අත්ථස්ස
විචිත්තකං, කිලෙසවිද්ධංසනසමත්ථං අත්ථදස්සිතං වා, සබ්බමෙතං අත්තනො
අත්තිමභවිකතාය ථෙරො වදති. පඤ්ච කාමගුණාති රූපාදයො පඤ්ච
කාමකොට්ඨාසා. ලොකෙති තෙසං පචත්තිට්ඨානදස්සනං. සම්මොහාති
සම්මොහනිමිත්තං අයොනිසොමනසිකාරහෙනු. සම්මොහාති වා සම්මොහනා
සම්මොහකරා. පාතයිංසුති ධීරභාවතො පාතෙසුං, ලොකතො වා උත්තරිතුකාමං මං
ලොකෙ පාතයිංසුති අත්ථො.

පක්ඛන්දොති අනුපවිට්ඨො. මාරවිසයෙති කිලෙසවිසයෙ කිලෙසමාරස්ස
පචත්තිට්ඨානෙ, තස්ස වසං ගතොති අධිප්පායො. දෙවපුත්තමාරස්ස වා
ඉස්සරියට්ඨානෙ තං අනුපවිසිත්වා ධීතො. දළ්භසල්ලසමප්පිනොති දළ්භං ථීරං,
දළ්භෙන වා සල්ලෙන සමප්පිනො, රාගසල්ලෙන හදයං ආභවිච්චිද්ධො. අසක්ඛිං
මච්චුරාජස්ස, අහං පාසා පමුච්චිතුන්ති අග්ගමග්ගසණ්ඩාසෙන රාගාදිසල්ලං
අනවසෙසතො උද්ධරන්තොයෙව රාගබන්ධනසංඛාතා මච්චුරාජස්ස පාසා අහං
පරිමුච්චිතුං අසක්ඛිං, තතො අත්තානං පමොවෙසිං.

තනො එව ව සබ්බෙ කාමා පභීනා මෙ, භවා සබ්බෙ පදාලිතාති
 වත්ථාරම්මණාදිහෙදෙන අනෙකහෙදහින්නා සබ්බෙ කිලෙසකාමා අරියමග්ගෙන
 සමුච්ඡෙදවසෙන මයා පභීනා. කිලෙසකාමෙසු හි පභීනෙසු වත්ථුකාමාපි පභීනා එව
 භොන්ති. තථා කාමභවකම්මභවාදයො භවා සබ්බෙ මග්ගඤ්ඤාණාසිනා පදාලිතා
 විද්ධංසිතා. කම්මභවෙසු හි පදාලිතෙසු උපපත්තිභවා පදාලිතා එව භොන්ති. එවං
 කම්මභවානං පදාලිතත්තා එව වික්ඛිණො ජාතිසංසාරො, නත්ථී දානි පුනඛ්භවොති.
 තස්සත්ථො හෙට්ඨා චුත්තොයෙව. ඉදමෙව ව ථෙරස්ස අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං අභොසි.

උත්තරපාලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. අභිභූතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සුණාථ ඤාතයො සබ්බෙති ආයස්මතො අභිභූතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති?
 අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤාති උපවිනන්තො
 වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො
 තාදිසෙන කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන සාසනෙ අභිප්පසන්තො අභොසි. සො
 සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස ධාතුං ගහෙතුං මහාජනෙ උස්සාහං කරොන්තෙ සයං
 සබ්බපඨමං ගන්ධොදකෙන චිතකං නිබ්බාපෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන
 දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙධපුරනගරෙ රාජකුලෙ
 නිබ්බත්තිත්වා අභිභූතොති ලද්ධනාමො පිතු අවිවයෙන රජ්ජං කාරෙති. තස්මිඤ්ච
 සමයෙ භගවා ජනපදවාරිකං වරන්තො අනුපුබ්බෙන තං නගරං පාපුණි. තනො සො
 රාජා “භගවා කිර මම නගරං අනුප්පත්තො”ති සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා
 ධම්මං සුත්වා දුතියදිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි. භගවා භුත්තාවී තස්ස රඤ්ඤො
 අප්ඣාසයානුරූපං අනුමොදනං කරොන්තොයෙව විත්ථාරතො ධම්මං දෙසෙසි. සො
 ධම්මං සුත්වා ලද්ධප්පසාදො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා අරහත්තං සවිජාකාසි. තෙන
 චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.47.11-15) –

“දස්භමානෙ සරීරම්හි, වෙස්සභුස්ස මහෙසිනො;
 ගන්ධොදකං ගහෙත්වාන, චිතං නිබ්බාපයිං අහං.

“එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, චිතං නිබ්බාපයිං අහං;
 දුග්ගතිං නාහිජානාමි, ගන්ධොදකස්සිදං ඵලං.

“කිලෙසා ඤාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුබ්බෙන විහරන්තෙ තස්මිං තස්ස ඤාතකා අමච්චා
 පාරිසජ්ජා නාගරා ජානපදාති සබ්බෙ සමාගන්ත්වා, “භන්තෙ, කස්මා ත්වං අම්භෙ
 අනාථෙ කත්වා පබ්බජිතො”ති පරිදෙවිංසු. ථෙරො තෙ ඤාතිපමුබ්බෙ මනුස්සෙ
 පරිදෙවන්තෙ දිස්වා තෙසං අත්තතො පබ්බජ්ජකාරණවිභාවනමුබ්බෙන ධම්මං
 කථෙන්නො –

“සුභාථ ඤාතයො සබ්බෙ, යාවන්තෙත්ථ සමාගතා;
ධම්මං වො දෙසයිස්සාමි, දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

256.

“ආරම්භථ නික්කමථ, යුඤ්ජථ බුද්ධසාසනෙ;
ධුනාථ මච්චුනො සෙනං, නළාගාරංව කුඤ්ජරො.

257.

“යො ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ, අප්පමත්තො විහස්සති;
පභාය ජාතිසංසාරං, දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සති” ති. – තිස්සො ගාථා අභාසි;

තත්ථ සුභාථාති නිසාමෙථ, ඉදානි මයා වුව්චමානං ඔභිතසොනා
සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරෙථාති අත්ථො. ඤාතයොති ඤාති පමුබ්බෙ කත්ථා
තෙසං සබ්බෙසං ආලපනං, තෙනාහ “සබ්බෙ යාවන්තෙත්ථ සමාගතා”ති,
යාවන්තො යත්තකා එත්ථ සමාගමෙ, එතිස්සං වා මම පබ්බජ්ජාය සමාගතාති
අත්ථො.

ඉදානි යං සන්ධාය “සුභාථා”ති සවනාණත්තිකවචනං කතං, තං “ධම්මං වො
දෙසයිස්සාමි”ති පටිජානිත්වා “දුක්ඛා ජාති පුනප්පුන”න්තිආදිනා දෙසෙතුං ආරභි.
තත්ථ දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනන්ති ජාති නාමෙසා ගබ්භොක්කන්තිමූලකාදිභෙදස්ස
ජරාදිභෙදස්ස ච අනෙකවිභිතස්ස දුක්ඛස්ස අධිට්ඨානභාවතො දුක්ඛා. සා පුනප්පුනං
පවත්තමානා අතිවිස දුක්ඛා.

තස්සා පන ජාතියා සමතික්කමනත්ථං උස්සාහො කරණීයොති දස්සෙත්තො
ආහ “ආරම්භථ”තිආදි. තත්ථ ආරම්භථාති ආරම්භධාතුසඬ්ඛාතං වීරියං කරොථ.
නික්කමථාති කොසජ්ජපක්ඛතො නික්ඛන්තත්තා නික්කමධාතුසඬ්ඛාතං තදුත්තරිං
වීරියං කරොථ. යුඤ්ජථ බුද්ධසාසනෙති යස්මා සීලසංවරො ඉන්ද්‍රියෙසු
ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතා සතිසම්පජ්ඤාත්ති ඉමෙසු ධම්මෙසු
පතිට්ඨිතානං ජාගරියානුයොගවසෙන ආරම්භනික්කමධාතුයො සම්පජ්ජන්ති, තස්මා
තථාභූතා සමථවිපස්සනාසඬ්ඛාතෙ අධිසීලසික්ඛාදිසඬ්ඛාතෙ වා භගවතො සාසනෙ
යුත්තජ්ජයුත්තා භොථ. ධුනාථ මච්චුනො සෙනං, නළාගාරංව කුඤ්ජරොති එවං
පටිපජ්ජන්තා ච තෙධාතුඉස්සරස්ස මච්චුරාජස්ස වසං සත්තෙ නෙතීති තස්ස
සෙනාසඬ්ඛාතං අබලං දුබ්බලං යථා නාම ථාමබලූපපත්තො කුඤ්ජරො නලෙභි
කතං අගාරං බණ්ණෙනෙව විද්ධංසෙති, එවමෙව කිලෙසගණං ධුනාථ විධමථ
විද්ධංසෙථාති අත්ථො.

එවං පන බුද්ධසාසනෙ උස්සාහං කරොන්තස්ස එකංසිකො ජාතිදුක්ඛස්ස
සමතික්කමොති දස්සෙත්තො “යො ඉමස්මි”න්තිආදිනා තතියං ගාථමාහ. තං
සුවිඤ්ඤායාමෙව.

අභිභූතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. ගෞතමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

සංසරන්ති ආයස්මතො ගෞතමත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයං කිර පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තො සිබ්බිහි භගවති පරිනිබ්බුතෙ තස්ස චිතකං දෙවමනුස්සෙසු පුප්පන්තෙසු අට්ඨහි වම්පකපුප්ඵෙහි චිතකං පුප්පෙසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සකාරාපකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා ගෞතමොති ගෞත්තවසෙනෙව අභිලක්ඛිතනාමො වයප්පත්තො සත්ථු ඤාතිසමාගමෙ පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තො ඡළහිඤ්ඤො අහොසි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.47.6-10) –

“කුසායමානස්ස භගවතො, සිබ්බිතො ලොකබන්ධුතො;
අට්ඨ වම්පකපුප්ඵානි, චිතකං අභිරොපයිං.

“ඵකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමහිරොපයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, චිතපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුසාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
ඡළහිඤ්ඤො පන භුත්වා විමුත්තිසුබ්බෙන විහරන්තො ඵකදිවසං ඤාතකෙහි
“කස්මා, භන්තෙ, අම්මෙ පභාය පබ්බජිතො”ති පුට්ඨො සංසාරෙ අත්තනා
අනුභූතදුක්ඛඤ්ඤෙව ඉදානි අධිගතං නිබ්බානසුඛඤ්ඤෙව පකාසෙන්නො –

258.

“සංසරඤ්ඤි නිරයං අගච්ඡිස්සං, පෙතලොකමගමං පුනප්පුනං;
දුක්ඛමම්හිපි තිරච්ජානායොනියං, නෙකධා හි වුසිතං චිරං මයා.

259.

“මානුසොපි ව භවොහිරාධිතො, සග්ගකායමගමං සකිං සකිං;
රූපධාතුසු අරූපධාතුසු, නෙවසඤ්ඤිසු අසඤ්ඤිසුට්ඨිතං.

260.

“සම්භවා සුවිදිතා අසාරකා, සඬ්ඛතා පචලිතා සදෙරිතා;
තං විදිත්වා මහමහත්තසම්භවං, සන්තිමෙව සතිමා සමජ්ඣග”න්ති. –

තීහි ගාථාහි තෙසං ධම්මං දෙසෙසි.

තත්ථ සංසරන්ති අනාදිමති සංසාරෙ සංසරන්තො කම්මකිලෙසෙහි පඤ්චසු ගතීසු වචනුපපාතවසෙන අපරාපරං සංසරන්තොති අත්ථො. භීති නිපාතමත්තං. නිරයං අගච්ඡිස්සන්ති සඤ්ජීවාදිකං අට්ඨවිධං මහානිරයං, කුක්කුලාදිකං සොළසවිධං උස්සදනිරයඤ්ඤෙව පටිසන්ධිවසෙන උපගච්ඡි. “පුනප්පුන”න්ති ඉදං ඉධාපි ආනෙතබ්බං. පෙතලොකන්ති පෙත්තිවසයං, බුප්පිපාසාදිහෙදං

පෙතත්තභාවන්ති අත්ථො. අගමන්ති පටිසන්ධිවසෙන උපගච්ඡිං උපපජ්ජිං.
 පුනප්පුනන්ති අපරාපරං. දුක්ඛමම්භිජිති අඤ්ඤාමඤ්ඤං
 තිබ්බකසාපතොදාහිසාතාදිදුක්ඛෙහි දුස්සභායපි. ලිඛිතවිපල්ලාසෙන හෙතං චුත්තං
 “දුක්ඛමම්භිජි”ති. තිරච්ඡානායොනියන්ති මිගපක්ඛිආදිභෙදාය තිරච්ඡානායොනියං.
 නෙකධා හීති ඔට්ඨගොණගදුභාදිවසෙන වෙච කාකඛලාකකුලලාදිවසෙන ච
 අනෙකජපකාරං අනෙකචාරඤ්ච චිරං දීඝමද්ධානං මයා චුසිතං නිච්චං
 උත්රස්තමානසතාදිවසෙන දුක්ඛං අනුභූතං. තිරච්ඡානායොනියං නිබ්බත්තසත්තො
 මහාමුල්භතාය චිරතරං තත්ථෙච අපරාපරං පරිවත්තතීති දස්සනත්ථං ඉධ “චිර”න්ති
 චුත්තං.

මානුසොපි ච භවොහිරාධිතොති මනුස්සත්තභාවොපි මයා තාදිසෙන
 කුසලකම්මුතා සමවායෙන අහිරාධිතො සාධිතො අධිගතො.
 කාණකච්ඡපොපමසුත්තමෙත්ථ (ම. නි. 3.252; සං. නි. 5.1117) උදාහරිතබ්බං.
 සග්ගකායමගමං සකිං සකින්නි සග්ගගතිසඬ්ඛාතං කාමාවචරදෙවකායං සකිං සකිං
 කදාචි කදාචි උපපජ්ජනවසෙන අගච්ඡිං. රූපධාතුසුති
 පුථුජ්ජනභවග්ගපරියොසානෙසු රූපභවෙසු අරූපධාතුසුති අරූපභවෙසු.
 නෙවසඤ්ඤිසු අසඤ්ඤිසුට්ඨිතන්ති රූපාරූපධාතුසු ච න කෙවලං සඤ්ඤිසු ඵච, අථ
 ඛො නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිසු අසඤ්ඤිසු ච උපපජ්ජ යීතං මයාති ආනෙත්වා
 යොජෙතබ්බං. නෙවසඤ්ඤිග්ගහණෙන හෙත්ථ නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිභවො
 ගහිතො. යදිපිමෙ ද්වෙ භවා රූපාරූපධාතුග්ගහණෙනෙව ගය්හන්ති, යෙ පන ඉතො
 බාහිරකා තත්ථ නිච්චසඤ්ඤිනො භවට්ඨොක්ඛසඤ්ඤිනො ච, තෙසං තස්සා
 සඤ්ඤාය මිච්ඡාභාවදස්සනත්ථං විසුං ගහිතාති දට්ඨබ්බං.

ඵචං ද්විහි ගාථාහි භවමූලස්ස අනුපච්ඡින්නන්තා අනාදිමති සංසාරෙ අත්තනො
 වට්ටදුක්ඛානුභවං දස්සෙත්වා ඉදාති තදුපච්ඡෙදෙන විචට්ටසුබානුභවං දස්සෙත්තො
 “සම්භවා”තිආදිනා තතියං ගාථමාහ. තත්ථ සම්භවාති භවා. කාමභවාදයො ඵච හි
 හෙතුපච්චයසමවායෙන භවන්තීති ඉධ සම්භවාති චුත්තා. සුවිදිතාති
 විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය සුට්ඨු විදිතා. අසාරකාතිආදි තෙසං
 විදිතාකාරදස්සනං. තත්ථ අසාරකාති නිච්චසාරාදිසාරරහිතා. සඬ්ඛතාති සමෙච්ච
 සම්භූයා පච්චයෙහි කතා. පච්ලිතාති සඬ්ඛතත්තා ඵච උප්පාදජරාදිහි පකාරතො
 චලිතා අනවට්ඨිතා. සදෙරිතාති සදා සබ්බකාලං භවිගෙන ඵරිතා, ඉත්තරා
 භවිගගාමිතො පභවිගුතොති අත්ථො. තං විදිත්වා මහමත්තසම්භවන්ති තං
 යථාචුත්තං සඬ්ඛතසභාවං අත්තසම්භවං අත්තනි සම්භූතං අත්තායත්තං
 ඉස්සරාදිවසෙන අපරායත්තං පරිඤ්ඤාහිසමයවසෙන අහං විදිත්වා තජ්ජට්ඨකභූතං
 සන්තිමෙව නිබ්බානමෙව මග්ගපඤ්ඤාසනියා සතිමා හුත්වා සමජ්ඣගං අධිගච්ඡිං
 අරියමග්ගභාවනාය අනුජපත්තොති. ඵචං ථෙරො ඤාතකානං ධම්මදෙසනාමුඛෙන
 අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

ගොතමත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. භාරිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

යො පුබ්බෙ කරණියානීති ආයස්මතො භාරිතත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ තස්ස චිතකපුජාය කයිරමානාය ගන්ධෙන පුජං අකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා භාරිතොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො ජාතිමානං නිස්සාය අඤ්ඤෙ වසලවාදෙන සමුදාවරති. සො භික්ඛුනං සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිතොපි චිරපරිචිතත්තා වසලසමුදාවාරං න විස්සජ්ජී. අට්ඨකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සඤ්ජාතසංවෙගො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අත්තනො චිත්තජ්ජවත්ති. උපපරික්ඛන්තො මානුද්ධවිච්චිගහිතතං දිස්වා තං පභාය විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.46.63-67) –

“විතාසු කුරුමානාසු, නානාගන්ධෙ සමාහරෙ;
පසන්නචිත්තො සුමනො, ගන්ධමුට්ඨිමපුජයිං.

“සතසහස්සිතො කප්පෙ, චිතකං යමපුජයිං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, චිතපුජායිදං ඵලං.

“කිලෙසා කුමාරා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසනං” තිති.
අරහා පන හුත්වා විමුත්තිසුඛං අනුභවන්තො “යො පුබ්බෙ කරණියානී” තිආදිනා තිහි ගාථාහි භික්ඛුනං ඔවාදදානමුඛෙන අඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසි. තාසං අත්ථො හෙට්ඨා චුත්තොයෙව.

භාරිතත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. විමලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා

පාපමිත්තෙති ආයස්මතො විමලත්ථෙරස්ස ගාථා. කා උප්පත්ති? අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරො තත්ථ තත්ථ භවෙ විච්චිප්පනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචින්නො පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤානං පත්තො සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ සාධුකිළනදිවසෙසු චිතිවත්තෙසු සත්ථු සරිරං ගහෙත්වා උපාසකෙසු කුමාරානං ගච්ඡන්තෙසු සත්ථු ගුණ ආවජ්ජිත්වා පසන්නමානසො සුමනපුජ්ථෙහි පුජමකාසි. සො තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ඛාරාණසියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විමලොති ලද්ධනාමො වයප්පත්තො සොමමිත්තත්ථෙරං නිස්සාය සාසනෙ පබ්බජිත්වා තෙනෙව උස්සාහිතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන චුත්තං අපදානෙ (අප. ථෙර 2.46.58-62) –

“නීහරන්තෙ සරිරමිහි, වජ්ජමානාසු හෙරිසු;
පසන්තවිත්තො සුමනො, පටිට්ඨජ්ජමපුප්පයං.

“සතසහස්සිකො කප්පෙ, යං පුජ්ජමහිපුප්පයං;
දුග්ගතිං නාහිජානාමි, දෙහපුජ්ජයදං එලං.

“කිලෙසා කුමාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන”න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො සභායස්ස භික්ඛුස්ස ඔවාදං දෙන්තො —

264.

“පාපමිත්තෙ විවජ්ජෙන්වා, භජෙය්සුත්තමපුග්ගලං;
ඔවාදෙ වස්ස තිට්ඨෙය්ස, පත්ථෙත්තො අවලං සුඛං.

265.

“පරිත්තං දාරුමාරුය්හ, යථා සීදෙ මහණ්ණවෙ;
එවං කුසිතමාගමිම, සාධුජීවිපි සීදති;

තස්මා තං පරිවජ්ජෙය්ස, කුසිතං භීතවිරියං.

266.

“පවිචිත්තෙහි අරියෙහි, පහිත්තෙහි කුමාසිහි;
නිව්චං ආරද්ධවිරියෙහි, පණ්ඩිතෙහි සභාවසෙ”ති. —

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ පාපමිත්තෙහි අකල්‍යාණමිත්තෙ අසප්පුරියෙ භීතවිරියෙ. විවජ්ජෙන්වාති
තං අභජනවසෙන දුරතො වජ්ජෙන්වා. භජෙය්සුත්තමපුග්ගලන්ති සප්පුරියං පණ්ඩිතං
කල්‍යාණමිත්තං ඔවාදානුසාසනීගහණවසෙන සෙවෙය්ස. ඔවාදෙ වස්ස තිට්ඨෙය්සාති
අස්ස කල්‍යාණමිත්තස්ස ඔවාදෙ අනුසිට්ඨියං යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජනවසෙන
තිට්ඨෙය්ස. පත්ථෙත්තොති ආකඨ්ඨන්තො. අවලං සුඛන්ති නිබ්බානසුඛං
එලසුඛඤ්ච. තමපි හි අකුප්පභාවතො “අවල”න්ති වුච්චති. සෙසං චුත්තත්ථමෙව.

විමලත්ථෙරගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පයමො භාගො නිට්ඨිතො.